

Receit of
Quinn
for

1515

malus est: ministrare ad nussam pua
tam presertim: licet seculari puro cā
delas accēdere: et huminōi que acco
litat? sunt ordinis. et tñ laicus pōt ea
facere: sed nō ex officio. ¶ Quesio
xxii. Et trū verus sit q malefice alie
nas vacas lacte priuare valeāt: et si
sic quale remediū possit applicari?
Rñ. hz predicta pro pma qstōe q sic
vt p qstione. xvj. Lū em fm alber. i
de alib? lac de natura sit menstrui i
aiali quolibet: sicut fluxus talis hu
moris infirmitate aliqua restringitur/
vt dicit medici de femina: idē potest
demon si a deo pmittitur in bestia fa
cere. Notandū tamē pro solutiōe se
cunde qstionis q istius fluxus. s. lactis
restricōe tripliciter fieri pōt: vno mō
ex cōsitione naturali: sicut post con
ceptū fetū. alio mō ex infirmitate acci
dentali. sicut fonte ex cōmestidealeicu
tus herbe/que lac restringere habeat
et altare vac cā. Tercio mō ex male
ficio. Primo mō remedio nō idiget:
Secōdo mō si qd sciret naturale reme
diū applicare posset. Sicut etiā con
tra alias infirmitates potest seclusis
supstitionib? tactis qst. xxiij. et xxvj.
Cōtra tertiu modū diuina remedia
applicari possent: sicut est dictus qst.
xxvj. Unde a deuotis psonis et virgi
nibus expertus habeo q adhibito si
gno crucis/et ceteris oratione/cā salu
tatiōe angelica/trimis vel arciter: ces
sat opus demonis si est p maleficiū.
De hoc habuisti capitulo ix. supra. ¶
Non autem licet applicare supstio
sa/ vt quedā faciunt seruātes qdā
brodus de die carnis pūm qd notat
supstitionē demonis. ¶ Quesio
xxiiij. Et trū per sacra pba modis an
tedictis/ liceat cōtra grādines seu cō
tra tēpestates procedere? Rñ. q sic.
¶ Tertū cū est sicut beat? Tho. dicit.
Job. i. q demones grādines/ fulmi
na/ et tempestates deo p mittēte pū
rare possunt. sicut cōtra iob fecerunt
cuius oues igne cōsumpte sunt cele
sti id est de aere descēdēte per demo
nes procurato/ etiā ad cōsumptionē

pastorū. Similiter vehementē vētū
qui donū dilexit et septē filios et tres
filias interfecit ruina. Unde licet re
medijs demonis resistere quis potest
Idēne enī ob causam vniuersaliter v
cōmuniter in ecclesia cāpane ptra au
ram pulsantur. Tū vt tanq per tu
bas deo psecratas demones recedāt
a suis maleficijs. Tū etiā vt populus
excitatus deū contra tēpestates inuo
cet. Et eādē ob causam: cū altaris sa
cramento/ et sacris verbis ad aurā se
vandam proceditur cōmuniter ex an
tiquissima consuetudine ecclesiarū i
gallia/ et in germania. Funt ergo ta
lia et non cōtra ea que dicta sunt qst.
xxij. Et in alijs et in his cōcordare v
dētur iura ciuilia. C. de maleficijs. et
Ab. notāter dicit: q qui faciunt illū
id est impediētes ne labores hoīz v
torum grandinē lapidat de sternā
tur: nō pena sed premio digni sunt. l.
cor. ibidē. ¶ Quesio. xxv. de gene
raliacis et fortuna. Et trū aliqui homi
nes sint a natura bñ vel male fortu
nati. Et qd de fortuna tenendū sit?
Dicuntur aut generaliaci vt de yfido.
viij. et bmo. ca. ix. ppter naturalium
considerationē syderum: q vulgo me
thematici vocātur. Fortuna ver ovt
ibidē dicit. c. ij. a fortuitis norā hē
dicitur: quasi deā quādam res huma
nas varijs casibus et fortis illudē
tem. Unde et cecā appēllāt/ eo q pas
sim in quolibet incurres sine vilo ex
amine mentoū et ad bonos et ad ma
los venit. Idē yfido. Sed talē deam
credere idolatria esset: nec ita de for
tuna loquitur. Arist. ij. phisico. nec idē
fortuna bona: nec theologi. Unde q
stioni pferet idet sanctus tho. li. iij.
summe cōtra gētiles. q. lxxvj. et se
quētibz. Pro quorū intellectu notā
dū fm et. Primo q alci tunc bene
dicitur a fortuna cōtingere qñ aliq
bonū accidit sibi pter intentionē. o
pnam: sicut q fodit vineā intētiōe v
res nutriendi: inuenit thesaurū. potuit
tñ talis intētiōe aliena videly dñi sui
quis ciuit ibi thesaurū absconditum/ ex
o j

No.

Notis

pp

hiz q
pestat
saris.

29

Preceptū primū.

Intentione dirigī. Alii autē fortuna-
rii dicunt: si fodiēdo frāgu tibiā. Sc-
cūdo notat q in hōie sunt tria q a tri-
bus celestib⁹ causis dirigūt. volūtātē
act⁹ intellect⁹ act⁹: et corporali. Quorū
primū a deo tñ et immediate. scd⁹ ab
angelo. et tertiu a celestico: pōte diri-
gitur. Hāc elect ibea et volūtātē sine
diate a deo dirigunt: dicunt puerb.
xxi. scriptura. Et regis in manu dñi
et quecumq voluerit inclinabit illud.
Et ap̄la ad philippen. i. Deus est q
operatur in nobis: et velle et perficere
pro bona voluntate. Cognitio vero
humana intellectiva a deo mediātib⁹ āge-
lis ordinat. Et qd qd ad corporali p-
tinet: siue sint exteriora siue interiora i
vltim hōis veniētia: a deo mediātib⁹
angelis et celestibus corporibus
dispensatur. Dicit enī beat⁹ Diony-
ca. iij. de diuinis nōib⁹: q corpora ce-
lestia sunt cause eorū que in hoc mun-
do fiūt. Et igitur hōmo sit ordinat⁹
et corpus sub corporibus celestibus
fm̄ intellect⁹ vero sub angelis. Et vo-
luntatē autē sub deo: potest ptingere
aliquid ppter intentionē hōis: qd tñ
est fm̄ ordinē celestib⁹ corporū: vel di-
spōitionē angelorū: vel etiā dei. Ter-
tio notat q nihil prohibet q etiā ali-
quis hōmo habeat ex impetū de cor-
poris celestis aliquā efficacitā in aliq-
bus corporalibus faciēdis: quā ali-
non h̄y. puta medicus in sanando: et
agricola in plantando: et miles in ex-
pugnādo. hanc etiā efficacitā nro p-
fectus deus hominib⁹ largit ad sua
opa efficacit exequēda. Hec tho. vii.
Bul. in de vniuerso dicit: q p expe-
riētiā habet. Si meretrīx nūq plāta
re oluā: nō efficit fructifera / q nī p
castam plātarā fructifera efficit. Ad
uertendū tamē hic dicit Tho. q p-
fecta corporis dispositio: et etiā āgeli
pfectio nō necessitat hōiem ad elige-
dū: qui liber est. potest enī hōmo nō
sequi inclinationē qualitātē corporis:
h̄y: et angelī pfectionē. Et quarto notā
dum: q aliquis bonū pōt accidere hōi:
et ppter intentionē propriā et ppter

inclinationē celestib⁹ corporū: et ppter
angelorū illuminationē: nō aut ppter
vniūā prouidentia que est factiva et
gubernatiua cuiuslibet entis. Tñ re-
spectu dei simpliciter nihil dicit: nec
pōt esse a casu vel a fortuna: s; respe-
ctu nre vel āgelice nature. Et que-
stio. xxxvi. Et tñ vlt quomō differt ali-
quem esse bene natū vel male: bñ for-
tunatū vel male: bñ gubernatū: et de
ne custoditū: Rñ. tho. ibidē. q. d. Et
dispositio relictā a corpore celestī
in corpore nostro: dicit aliq nō so-
lum bene fortunat⁹: aut male s; etiā
bene natus. fm̄ vero q ab angelo il-
luminatur: dicitur bene custodit⁹. S;
fm̄ q a deo in bonū inclinatur: dicit
bene gubernat⁹. Et qñ aliquis ex
impressionē celestib⁹ corporū inclinā
ad aliquas electiones sibi vtilēs: qua-
rum tamē vtilitatē propria rōne non
cognouit: et cū hōmo ex lumine itel-
lectuāli subleuatur: illuminatur cōstel-
lecti ad eadē agēda: et ex vna ope-
ratione inclinatur eius voluntas ad
eligendū aliqd sibi vtile cuius ratio-
nem ignorat: dicitur bene fortunat⁹.
Et ecōtrario malefortunatus quādo
ex superioribus causis ad contraria
eius electio inclinatur. sicut de quo
dñm dicitur Isai. xli. Scribe illū
sterile virū qui in dieb⁹ suis nō p-
spe-
rabitur. Et questio. xxxvii. Et tñ hō
possit esse bene fortunatus vniuersa-
liter: id est vt aliquis hō habeat in na-
tura sua aliquā dispositionē vt eligat
semp: vel vt in pluribus aliqua quib⁹
puncta sunt p accidēs aliqua pmoda
vltimō media: Rñ. sicut tho. ibidē. Et
corpore celestī hōmo pōt habere talē
impressionē: q natura tñ ad vniū or-
dinatur: ea autē s; que hominī accidunt
bene vel male fm̄ fortunā: nō sunt re-
ducibilia in aliquod vniū: s; sunt de-
terminata et infinita. n. phis. Sed po-
test esse q ex inclinationē celestī fctur
ad eligendū aliqd cū cōiungatur
per accidēs aliquod cōmodū. et ex
alia inclinationē aliud: et ex tertia ter-
tium. nō aut q ex vna inclinationē ad

Re

St

Capitulū. vi.

So. p. vi.

omnia. Et vna est diuina dispositio
ne potest hō ad oia dirigī. hec tho.
Et questio. xxxviii. Et tñ per astrā li-
cite futura cognosci possunt: qd vni-
nare dicit p astrā: Rñ. tho. scdā scdē
qst. xvi. ar. v. Quēdam sciri pōt pro
certo. quēdā nequāq. quēdā ex cōie-
ctura: nō certitudinaliter. Certitudi-
naliter possunt sciri per astronōmos
que necessario eueniūt per curs⁹ celo-
rum. vt eclipses: et aspect⁹ syderū ad-
inuicē. Non possunt aut sciri per sy-
dera duo que subtrahūtur eis q p cer-
titudinē sciri nō possunt. Primo
effectus ptingentes p accidēs: siue
in rebus humanis siue in naturalib⁹
sicut sunt euentus fortuiti et casuales
q ex vi meth. ens p accidēs nō ha-
bet causam: et pēpue naturalē: cuius
modi est virtus celestib⁹ corporū. Se-
cundo meri actus liberi arbitrii qd ē
facultas volūtatis et rōnis. sicut sūt
futura opera hōis solū a libero arbi-
trio dependētia. q nullū corpus po-
test sic directe imprimere rem incor-
porē: qualis est voluntas et intelle-
ctus. Tñ ergo duobus modis ex as-
tris diuinare est superstitiosum et il-
licitum. Possunt tñ corpora celestia
ad hoc inclinare libez arbitriū dispo-
sitionē inquantū imprimunt in corp⁹
humanū: et per consequens in vires
sensitinas: q sunt actus corporalium
organorum que inclinant ad huma-
nos act⁹. quia tñ vires sensitue obe-
diūt rationi. ex. iij. de aia: et. j. ethico.
iō nulla necessitas ex hoc libero arbi-
trio imponitur: sed contra inclinat o-
nem celestib⁹ corporum hōmo potest
per rationē operari. Si quis hō vta-
tur considerationē astrorum ad pco-
gnoscendū futura que ex celestibus
causantur corporib⁹: puta siccitates
et pluuies: et alia hōmō: nō erit diui-
natio superstitiosa et illicita. Hec de
tho. Dicit etiā dñs Aliber. super. iij.
c. de di. nōmū. q inferiora non pos-
sunt in superioribus cognosci certi-
tudinaliter: sed tñ pēcturaliter. Et
adducit ad hēc Tolēmū Aristotē. et

Quicquid multis rationibus. Et que-
stio. xxxix. Et si ergo puenit q astrolo-
gi ex considerationē astrorū: frequēter
vera pnuiciant: etiā in his que perti-
nent ad humanos actus: Rñ. tho.
scdā scdē. q. xvi. ar. v. Hoc cōtingit
duplīter. Vno quidē modo q plu-
res hōm passioēs corporales sequi-
tur: et ideo actus eorum disponitur
vt in pluribus fm̄ inclinationē cele-
stib⁹ corporū pauci autē sunt: id est so-
li sapientes qui rōne huiusmodi in-
clinationes moderentur. Et iō astro-
logi in multis vera pnuiciant: et pē-
cipue in coibus euentibus: qui depē-
dent ex multitudine et. Alio modo
ppter demones se immiscētes. Unde
Aug. dicit in. iij. sup. gen. ad litteram
Fatendū est qñ a mathematicis ve-
ra dicunt: istinetu quodam occultis-
simo dicit qd nescientes hūane mens-
tes patiuntur: qd cum ad decipien-
dos homines sit spirituum immūdorū
et seductozū operatio est quib⁹ que-
dam de temporalibus rebus nō
se pmittunt. Unde concludit. Quia
propter bono chrisiano: siue mathe-
matici: siue quilibet impie diuināti:
et maxime dicentes vera: cauēdi sūt
ne cōsortio demoniorū: aīas deceptā
pacto quodam societatis irretiant.
Et questio. xl. Et tñ licitū sit come-
cturare futura per auguria: et p aliorū
aiālū mot⁹: seu voces vel gestus. Au-
gures aut sunt: dicit yfido. vbi prius
q per volatus autū et voces intēdit
aliqua signa rex vel obseruatōes im-
prouisas hominibus occurrentes: q
auruspices dicuntur. Auruspices ta-
mē ppter q oclis et visu: auspices ve-
ro q auditu et ex voce pēcturāt. Rñ.
tho. ibidē q sic. Sub distinctionē tas-
mē. Hāc cū bruta aīalia nō habeāt nī-
si aīam sensitīuā: cuius oēs potentie
sunt act⁹ corporaliū organorū: iō subia-
cet eorū aīa dispositio: pmetūm cor-
porū et pmodaliter celestib⁹ corporū.
Et iō nichil phibet aliqui: s; copo-
tiones esse futurorū signa: iquantur
pformantur dispositionibus corporū

St

Precepti. i.

celestiū/et aeris p̄tinetis. ex qua pue-
mūt aliqui futuri euent⁹. In hoc tñ
duo cōsiderari op⁹. Prīmū qđem vt
h̄mōi opationes non extendant nisi
ad p̄cognoscenda futura q̄ causan-
tur per motus celestīū corporū. vt su-
pra dictū est. Scđo vt nō extendant
nisi ad ea que aliquā p̄t possunt ad hu-
iusemodi aīalia p̄tinere. Cōsequen-
tur enī aīalia cognitionē quandā na-
turalē et instinctū tripliciter. Vno
mō per celestia corpora ad ea q̄ corū
vite sunt necessaria. sicut sunt muta-
tiones que fiunt per pluuias/ventos
et alia huiusemodi. Vnde si quis in
hoc q̄ comitūa frequenter croatat
p̄dicat pluuiā cito venturā nō est illi
citū. Alio modo instinet huiusemo-
di causatur ex causa sp̄iali/bono an-
gelo/vel ex deo. vt p̄t in colūba sup
p̄m descendere. Luc. ij. Et i coru-
q̄ pauit libetū. ij. Reg. xvij. Et i ce-
ro q̄ absorbitur/et cecit Bonā. Jone.
i. Alio mō ex causa sp̄iali malauit ex
demonibus qui vtunt huiusemodi
operationibus h̄mōi aīali ad ip̄i
candū aīas vāns opinionib⁹. Et ea-
dem ratio videt esse de oib⁹ alijs hu-
iusemodi. Q̄s i ḡtur h̄mōi diuinitio
si extēdā vtra illud ad quod potest
attingere s̄m ordinē nature vel diui-
ne p̄uidētie: est sup̄stīosā et illicita
h̄ec tho. ¶ Q̄uestio. xij. Vtrū per
omen possint futura cognosci: est au-
tē s̄m Tho. omen s̄m ex insperato
prolatū. ex quo seq̄tur bonum alicui-
us. Et tunc dicitur omen illius. Et
ponit exēplū de romanis q̄rētib⁹
locū aprū vt ibi manerent et ciuitatē
edificaret. Et cum venissent ad locū
vbi nunc est Roma: vetulari quise-
rebat vetillum p̄cedendo fixit illud
inte erra: dicens. Stemus: quia hic
optime manebimus. et hoc verbū fuit
acceptū pro omīne. R. s̄. tho. ibidem.
Aliud est dicendū de omīne q̄ dep̄sa-
tis augurib⁹: q̄ verba humana q̄ acci-
piunt pro omīne non subdūtū de po-
stionitellaz. disponitū tamē dupli-
citer. Aliquādo h̄mōi nā p̄uiden-

tiā. Aliquādo vero s̄z de monis ope-
rationē. Scđo p̄mū modū cōiectu-
rare cōiectū. Vnde Sedcon qui in ca-
thologo sanctorū h̄edreō. xi. ponitur
vñs fuit omīne/et hoc q̄ auduit re-
citationē et interpretationē cuius daz
fomū. vt legit Iudici. vij. Et simi-
liter h̄edreō scribit Abrahe. vt legi-
tur Gen. xxiij. Sed Sedes obserua-
uit recitationē et expositionē somnū
accipiens eandē pro omīne quasi or-
dinata ad sui instructōez a diuina p̄o-
uidantia. Et similit̄ h̄edreō attē-
dit verba puelle orationē p̄missa ad
deū. h̄ec tho. Scđo mō cōiecturare
est illitū quōdo receperit omen ser-
ui Benadab regis s̄rie q̄ audientes
ab ore regis Israel achab hoc vide-
licet s̄m: si adhuc viuit frat̄ me⁹ est:
acceperunt pro omīne. et festinātes
rapuerunt verbū ex ore eius: atq̄ de-
perunt: frater tuus Benadab viuit.
ij. Reg. xx. ¶ Q̄uestio. xliij. Vtrū ex ar-
te phisonomie diuinare licitū sit id
est ex dispositōe membrorū hoīs con-
iecturare de moribus hoīs: R. s̄. alb.
li. j. de aīalib⁹ tractatu scđo q̄ sic. vñ-
modo caute fiat. videlicet solū de na-
tura coniecturaliter: sed de morib⁹ et
electionibus non diffinitue iudican-
cādo: et ad hoc plures allegat phy-
losophos. vbi notat p̄lo q̄ phiso-
mia est sciādoēs diuinare: id est con-
iecturare de affectibus hoīm p̄ phy-
sicas formas mēbrorū. Scđo notat
q̄ ex multis q̄ sūt i hoīe accipitur
p̄ectura illa. Prīmū ex sanguīe sine
h̄ore. q̄ ex talibus passionatur faci-
liter h̄o: et afficitur h̄ore vñ quadru-
plici: sanguineo/melancolico/colerici-
co/et flegmatico. Scđo ex feru ma-
sculinitatis et femineitatis. Tercio ex
oculis/capitis auribus facie alijs mē-
bris patētibus. p̄pter q̄s Tolomeus
dicit diuinare melius ex stellis scđis
e: verius. Stellis secundas vocans
figuras et accidentia iuenta in reb⁹
physicis: que a stellis superiorib⁹ im-
p̄iecta materie scđmū: s̄z superiores
stelle a iquando nichil imprimunt illi

33

Capitulum. vi.

fo. p. vii

et in eis non deficiat: sed in materia
inferius indispōita. Tercio notat q̄
nichil p̄fatorum necessitat volun-
tatem. Vnde nullus diffinitue iudi-
candus est ex talib⁹ malis esse: nisi
manifestū sit sūū malus licet p̄fata
aliqui inclinet aut signet inclinatōez
affectus. Vnde per tria potest quis
contra talia operari. Prīmū per hoc
q̄ membrū quod īspicitur est forte si-
gnū per accidēs infirmitatis alicui-
us/et nō nature. Secundo per libez
arbitriū. quo (vt phyl. in. ij. ethi. dē)
sumus oīi nostrā actionē. Tercio
per habitū virtutis vel vici seu p̄ cō-
suetudinē. Vñ aristoteles refert di-
scipulos ipocratis/eiusdem faciē op-
tine depictā obtulisse philemoni op-
tino phisonomo: qui iudicauit illud
esse viri luxuriosi et deceptoris id est
quod est indignūter. Ipocrati retulit
sententia: rēdūte iudicant. quod hec na-
tura ielauit: sed illud q̄ natura nō
dedat: amor virtutis et phile contulit
seu continentia et fides. hec de alber.
Tercio aut est q̄ grana plus valet q̄
oīa ante dicta. Vnde deuoti viri mi-
nus alijs sunt iudicādi. Vñ artē p̄fa-
tam approbat. Salomō. p̄uerb. xvij.
In facie prudētis lucet sapiētia. oīu-
li stultorū i s̄mibus terre. Et eccle. xij.
Ex visu cognoscit vir. et ab occurſu
faciei cognoscitur sensatus. S̄z iudi-
cia veritas vitare iubet: cū iudeis ait
Johan. vij. Nōlite iudicare s̄m faciē
sed iustū iudiciū iudicate. ¶ Q̄ue-
stio. xliij. Vtrū aliquā vera sciētia per
artem notoriā possit acquiri: Et ait
ars notoria quedā obseruantia: qua
per teimū/abstinentias et ordines ver-
bales cū inspectōe quādā figuraz
seu caracterū/ac prolatis verbis
ignotorū et similis: quis sciētiā adi-
pisci molit. R. s̄. tho. ij. scđe. q̄st. x. c. vj.
ar. j. q̄ ars notoria illicita et inefficax
est. et ideo penitus repudianda et fugi-
enda a xp̄iano. Prīmū p̄bat quia vt
tur ignotis caracteribus et verbis vt
q̄. xvj. dictum est. Vnde sup̄uacuis
si q̄s vñs tacita demonū pacta h̄z

33

Secundū p̄t quia nullus demō intel-
lectum hoīs illuminare pōt: quēz ex
obstinatione obtenebrare intendit sp̄
vt docet tho. j. parte. Acquisitio aut
sciētie et sapiētie fit per illuminatio-
nem. Vnde et augu. dicit. x. li. de ciui.
dci. etiā teste Iphorphyrio philosopho
demonū operationibus: et obseruan-
tijs et purgationibus: aīa nec diuina
nec veram sciētiā adipiscitur. Ter-
tiū p̄t et augu. li. ij. de doctrina ch̄is-
tiana: eadem ratione sicut de sup̄stī-
titionibus ceteris: quas ibi improbat.
¶ Q̄uestio. xliij. Vtrū saluatores
peccent iudicātes i suis cōiecturis et
Sunt enī saluatores vt dicit yfido. li.
vij. ethimo. sic dicit: quia dū eis mē-
brorū quēlibet partes salicunt: aliqd
sibi ex inde prosperū seu triste signifi-
care p̄dicunt. R. s̄. idem ibidē q̄
sic. Idem ex quēstōibus. xliij. et xvij.
paret. Vnde concludit ex sup̄dictis
oīibus yfido. q̄ in his oībus ars de-
monum ex quadā pestifera societate
hominū et angelorū malorū exorta ē.
Vnde et cuncta vitanda sunt ch̄ristia-
no/et omni penitus execratione repu-
dianda atq̄ damnanda. h̄ec yfido.
¶ Q̄uestio. xlv. Vtrū ne licitū sit
dies/annos obseruare/aut mēses/ad
exēndū de domo per itinera/ ad idu
endū nouas vestes/et ad faciendū
similia/ pro habēda prosperitate et vi-
tanda aduersitate: R. s̄. idem text⁹. xvij.
q̄st. vj. non licet: et sequentibus m̄tē
auctoritatibus summorū pontificū et
aug. q̄ non. Vñ ibi improbant obser-
uatores kalennarij sub ritu pagano-
rum. videlz ne aliquod plus noui fiat
propter annum nouum. ne mēse cū
epulis parentur/vel lampadibus. ne
per vicos et plateas chorū ducantur.
ne cationes fiant. Et tales anathema
sunt qui faciūt. Item in alio ca. dicit
nō obseruetis dies qui dicunt egyp-
tiaci. glo. quos egyp̄tī inuenerunt vt
qui aliquod opus in die tali ichoaret
malū haberet exitū. Tamē ex antiq̄-
tate ecclesia signat hos dies in kalen-
darijs suis. h̄ec ibi. Vnde augu. i. en

o. ij

Preceptū primū.

chridion / et ibide in decreto habetur
quis existimaret qd magnum petm sit
dies obseruare z menses z annos z te-
pora / sicut obseruat qui certis dieb⁹
siue annis / siue mensibus voluit / vel no-
lunt inchoare aliquid / eo qd hyvarias
doctrinas hominu fausta vel ifausta
existimat tempora : nisi hui⁹ mali ma-
gnitudinē ex timore apostoli pensa-
remus : qui de talibus ait. Hunc co-
gnouistis deus : immo cognuistis a
deo : quomodo eductum iterp ad
infirma z egena elemēta qd⁹ denuo
seruire vultis. dies obseruatis z men-
ses z tempora z annos. Timeo vos : ne
forte sine causa laborauerim in vobis
Tū bene quis obseruare potest tēpo-
ra : quando luna est in certa quota / pro
secandis lignis diutius durēt z min⁹
a vernibus rodantur. Sic de pomio-
rum colligendis fructib⁹ / z de similib⁹
que ex naturali philosophia : vel ex ar-
te autētica sine supstitionibus serua-
ri debent vel possunt.

¶ Ca. xij. tractat de superbia z eius
speciebus.

Inno prohibetur in co-
lendo vnu deum super-
bia qua quis renuit deo
obedire sicut humilitas
te de unireueremur de-
bite. Vbi primo videndū est quid
sit superbia : z quomodo differat ab
inani gloria : z qd perestabile vicium
sit. Secundo que sint eius species.
Tercio quando sit mortale peccatū
et de eius remedijs. ¶ Circa primū
notandū sūm tho. ij. scdē. q. cxiij. z que
sionibus de malo. q. lxi. de superbia.
¶ Superbia est contemptus dei vel
superioris vel nolle obedire talis p-
ceptis. Et hoc est formale principa-
le. Sed materiale est audax seu pre-
sumptuosus appetitus z inordinat⁹
proprie excellentie. ¶ Dicitur pri-
mo contemptus. Vbi nota qd tūc sū
tho. ij. scdē. q. cxiij. ar. ix. aliquis
cōmūt vel trāsgreditur aliqd ex cō-
temptu quando voluntas eius renuit
subijci ordinationi legis vel regule / z

ex hoc peccat ad faciendū cōtra legē
vel regulā. ¶ Si autē cōtra propter
aliquā particulare causam / puta con-
cupiscentiā / vel iram / vel desideriu
cuiuscumq⁹ alterius inducitur ad ali-
quid faciendū contra statuta legis
regule nō peccat ex cōceptu : sed ex
aliq⁹ alia causa. etiā z si frequēt ex ca-
dem causa vel alia simili petm iteret
frequentia tamē dispositiue iducit ad
contemptum. ¶ Itā sūm. Berri. Contē-
ptus est timor supbie. Dicitur conse-
quenter in descriptione supbie nolle
obedire. quod declarat cōceptū / id
est renuere obedire. Est enī trāsgres-
sio precepti effectus ex timor supbie qd
est in oī mortali petō. Sed cōcept⁹
precepti est interior actus z non est i
omni peccato mortali. quia quedam
sunt ex ignorantia / alia ex fragilitate
sed superbia ex quadā malicia. Dicitur
vel superioris : quia quemlibet de
bemus superiores arbitrarī vt postea
dicetur. Dicitur appetitus audax. qd
superbia est intranscibili de p-
prio bo-
no psumptio quedā qua se erigit con-
tra deū vel alios homines eos vī co-
rum mandata parumpendendo vel cō-
temnendo. Dicitur inordinatus : qd si
ordinate quis appeteret excellentias
suas non peccaret. Itā rex francie p-
ferre pōt diuitias suas diuitijs multis
Et considerare bona temporalia z spe-
ritualia sibi collata a deo : sed cū grā-
tiarum actione in deum debet ea re-
ducere. qd si se extollat de eis p-
tra deū
aut proximū / aut eorū mandata : inor-
dinate tunc appetit. Dicitur p-
pe ex-
cellētie. Unde dicit alex. d. h. l. i. sum-
ma : qd cū superbia sit appetere excel-
lentiam sui : aliud est appetere excel-
lentiam / z aliud appetere excellentiam vt
propriā. Appetere enī excellentiā / cū
sit naturale homini z angelo inquam
tum sunt facti ad dei imaginem non
est peccatum : sū appetere excellentiā
propriā vt propriā : sēp est peccatū
Et sit multiplici : vt in specie⁹ appa-
rebit quatuor. ¶ Ex quibus patet
primo qd superbia duplici p-
tu con-

humilitati et magnani-
mitati gignit superbia

Capitulum vii.

So. p. viii.

trariatur directe / hui⁹ itati qd ad for-
malein superbia : et quo ad inuicia-
lemagnanimitati / virtus importat
extēsiōem animi ad magnā / et ardua
in oī p-
tute. Sed superbia differt ab
appetitu man⁹ glie seu abiani glia.
¶ Pro cuius intellectu nota sū aureo
lumin. ij. vi. xxi. q. ij. qd aliud est cōpla-
cere et delectari in sui excellentia h⁹
bita : quod est vane glorie : z aliud ē cri-
gere se sup alios : quod est superbie.
¶ Diffinitiones enī appetitus sequunt⁹
conformiter existimatiōes intellectu⁹
Sed alia est existimatio intellectu ex
istimare quantitatem sue excellentie
absolute : et aliud est existimare excel-
lentiam suam comparatiue ad alios
sū excessum. immo hec scda oritur z
prima. ¶ Primo enī intellectus mou-
dinatus existimat suas sufficientias
ē magnas supini qd⁹ Sed ex hac
existimatiōe orit⁹ statim existimatio in-
sufficiētie aliorū quac existimat excel-
lentias aliorū paruas. Et hoc duplici-
ter / vī existimando sufficientias pro-
prias magni gradus vī sufficientias
sibi equalium modicas. igit in appe-
titu erunt conformiter due affectio-
nes correspondētes vltimis existima-
tionibus duabus. ¶ Prima quid existi-
mationem qua inordinate existimat
excellētiā suā magni gradus ab-
solute sequitur i appetitu delectatio
et complacētia in propria excellētia
que est inanis glia. Sed secundā ex-
istimatiōe qua parumpendit aliorū
bona sequit⁹ erectio : z talis erectio ē
superbia. Et si erectio talis est respe-
ctu supior⁹ vel maior⁹ tunc dī irreue-
rētia. z sequit⁹ existimatiōe qd idcat
qd suas sufficientias magnas z supio-
rum paruas. Respectu vero equaliū
dicitur prefata erectio contemptus
qui sequitur existimatiōe qua quis
bona eqūa aliorū reputat qd nulla
videtur igit qd superbia quadru-
pliciter differt ab inani gloria : qd su-
perbia est in appetitu intranscibili respe-
ctu aliorū arduū cū quodā contem-
ptu aliquādo z in illo qui non curat
manifestationē. Sū inanis gloria ē

in cōcupiscibili / non sēp de arduo
nec sēp cum contemptu : et sēp ē
in appetitu manifestationis. ¶ Dus
bitatur qd sint radices supbie. Itā fide-
tur qd triplices. Prima est inordinati-
tus amor sui. Ex illo enī quis facile
terretorquet inordinate in se excellē-
tias veras vel falsas. Secunda ē cō-
sideratio incauta bonorū suorū que cū
oīa sunt a deo principaliter aut to-
taliter / si per gratias actionem non
in deū diriguntur : se erigit anim⁹ in
superbiā. Tercia est negligētia confi-
derandi deum z proximū. Nam si se
pe cōsideraremus deum omnipoten-
tissimū / sapientissimū z optimū / a quo
manāt precepta : nō facilius nos cō-
tra eum erigerem⁹. Similiter si cōfi-
derarem⁹ debite proximū non facili-
ter eum contēneremus : si equalis est
aut irreuerēter tractarem⁹ : si supe-
rior est. Considera igitur in primo
quolibet : quomō raro ē aliqd tā par-
uus quin aliquando magnoprodēse
possit. Itē qd aliquā virtutē occultā
habet qua carce. Itē qd forte pdesti-
natus est : z tu damnandus. vt in Ju-
da z Abagdalena claruit / iprouise in
multis. ¶ Dubitatur. Quis supbie
sit supra regulā a deo nobis traditā
ire : qd sint regule sū quas mensurare
debemus op a ne superbiā. ¶ Respon-
dē. qd quatuor opposita qtuor specie-
bus superbie de quibus sūgrego. dicit
xxij. mora. Prima vt credamus fir-
miter oīa bona nra qd nō sunt petā z
defectus : a deo nobis data. Secun-
da vt si que merum⁹ deus principa-
lissim⁹ auctor extitit / sine quo neduz
sumus aliqd sufficientes facere aut
velle bonum : sed nec cogitare. vt dī
cit apostolus. Tercia est agnoscere
bona nostra que habemus a deo esse
nichil aliem nobis ascribēdo. Quar-
ta amare proximum in nullo euz de-
cipiendo. ¶ Quāntum malum sit
superbia patet primo auctoritatib⁹.
Et enī quasi rex vī regna aliorū vi-
ciorū. Vbi pō. Emōdabor a deo
maximo. i. supbia sū glo. Itē eccl.
x. Timor oīs peti supbia : qd tenuerit

15

110

2. 18

五

ingratus est qui sibi attribuit qd ab alio habet. Quia hanc speciem peccati multipliciter errat. Primo quia liberalissimū largitorē deū putat venditorē: dū credit emere meritis a deo: qd nō est estimator meriti: id est op^o nō est de se meritorius: s; a deo mīa. Secundo talis putat solvere qd ipsohilē est sibi solvere: quia alia oīa tene mur deo: vt p^o tactus est. Tertio qd et ea que in oculis nostris interdum putant merita: sūt demerita. Unde iob. iij. Ecce qui seruisti ei non sunt stabiles: et in angelis suis repperit prauitatem: qm magis hi qui habent domos lucas: qd terrenum habent fū damentum: psumuntur velut a titulis. Et facti sumus vt immundi omnes nos quasi pannus menstruas: te ymuerse iusticie nostre.

Capitulum xij. de iactantia et remedijs superbie.

Quia igitur superbia multis reb^{us} se immiscet ideo hic tria sunt videnda: p^o modo duab^{us} vltimis superbie speciebus in cap. precedenti enumeratis et quibus rebus se immiscet. Secundo quādo sit peccatum mortale. Tertio qd sunt remedia cōtra eandem. **Q**uantum igitur ad p^oimum notandum qd tertia est: cum iactat se qd de bono qd non habet. Excellentius enī est habere i se aliquod bonum qd nō habere illud. Et quāto bonum est maius: tāto est excellentius et tanto maiore excellen tiam habens per hoc consequit. Cū igitur quis ex appetitu p^oue excellen tie mouetur ad attribuendum sibi aliq^o bonum qd non habet: aut ma ius bonum qd habeat: tunc est tertia species. Exempli gratia cū homo p^o pter appetitum p^oue excellentie est imat se sapientē: pulchrum: iustum: fortē: et sic de alijs bonis nature: aut gratie: aut etiā estimat se magis sapientem aut doctum: iustum: fortē: et in pieno

minatis qd sit: aut dicit se sapientem doctum: fortem: iustum: et filia: aut magis qd sit in talibus dictis: aut etiā si talia alio modo qd per verba ostendat: vt in p^odicatore vestium: ampla fami lia vt quacūq; exteriori alia habitudine: enī tertia specie superbie.

Ad idem pertinet cum qd negat aliquod viciū qd in se est: per hoc enī attribuit sibi virtutē oppositā: vt ut tribuit sibi bonum in oīe qd nō habet. Vbi augu. iij. de ciui. dei dicit qd excusare se de peccato cōmiso: ad su perbiā p^oinet. Et dicit notāter qd ex amore p^oue excellentie mouet ad se sic iactandum: si enī ex aliq^o alia causa moueret: vt ex vanitate quadā vel delectatione sola quā hūmā men tiendo: vel propter lucra tunc nō re quieret ad superbiā: sed ad aliquod aliud viciū. Et licet iactantia oppo natur vitio: tñ p^oue ratione cause ex qua frequenter pcedit ponit hic species superbie. Vbi dicit tho. q. de ma lo vii supra. et Alexander de hali i summa licet in iactantia sit falsa vo cis significatio: quia tamen eius intē tio principalis nō est vt fallat: sed vt excellat: et species superbie nō mēda cū. Iactantia ponit species superbie nō quātum ad ip sū exteriorē actum qui cōsequēter se habet ad superbiā: sed quā tum ad interiorē affectu: ex qd talis actus exterior pcedit et scilicet homo psumit de seipso ac si hēret qd nō h; Et in talem excellentiam anim^o eius tendit: que sibi non ppetit nisi haberet que non h;. Et in summa dicit qd iactantia pcedit ex superbia sicut ex cā interiori motiua et impellēte: ex hoc enī qd aliq^o interiori p^oue arrogantia su pra seipm eleuat: sequit plerumq; qd exteri^o maiora de se iactet: licet qd nō non ex arrogantia sed ex quadā vani tate aliquis ad iactantia pcedat: et in hoc delectetur: quia est talis s; habi tum: et id arrogantia p quā aliquis su pra seipm extollitur est species super bie: nō tamē idē iactantia: sed vt fre quētius cā causa: ideo ponit Grego.

speciem tertiā. Tendit aut iactator plerūq; ad hoc qd gloriā cōsequat p^o iactantia: et ideo s; Greg. ex ma i glia ouit finem rationē finis. De hac materia vide infra pcepto. viij. cap. ij. **Q**uarta species est fin Greg. cū quis despectis alijs singulariter vult videri. Excellentius enī est qd qd ha beat aliq^o bonū: qd aliq^o nō hnt: aut pfectus illud habeat qd aliq^o. Luzig^o inordinatus amor p^oue excellentie facit qd quis despectis alijs vult solus videri habere qd non habet: tunc est quarta species. Verum est tamē qd il lud videri plus p^oinet ad inanē glo riā: cuius causa est superbia. Vbi dicit Tho. vii supra. q. de malo peccatū superbie qd nō magis euident^o appa ret p aliqua pcedētia et subsequētia qd p illud in quo essentialiter cōsistit deo bñs Grego. species superbie as signant finem aliquos actus antecede tes vt psequētes: cum tamē oēs species superbie in quadam presumptioe animi essentialiter cōsistant: velle enī singulariter videri: cōsequēter ad su perbiā p^oinet. Essentialit aut quarta species superbie i hoc cōsistit: qd homo presumit de se: ac si oēs singularit ex celleret. Ad hūmōi enī excellētiā ani mus eius afficit: hec tñ. Superbia ei inordinate p^oue excellentiam appe titis inanis gloria appetit: excellē tie inordinate manifestationem. Ad hanc speciem reducit: scilicet quis aliquod bonū habet in se quod aliq^o nō habent. Aut etiā excellētius possidet qd aliq^o. Et sibi in hoc complacet inordinate: i: quāti p hoc supra altos est et eis excellēti^o. Vbi quis nō habet: s; ap petit habere aliq^o bonum maius: vt p hoc sup altos sit et eis excellēti^o: et p hoc se estimat alijs simpliciter me iore: et sic vult eis pferri: nec vult eis in alijs subesse vbi deberet: tūc est in illa quarta specie superbie. Et repli gra tia. Si qd habet maiore sciētiā alijs et in hoc cōplacet: aut appetit habere magnā: ppter hoc vt p eā sup altos sit et eis excellēti^o: est quarta species

Si aut agnosceret se eā habere de munere dei et complaceret in ipsa: ideo vt melius noscat quid bonū: qd ma lum sit ad se et alios regendū ad dei laudem: tunc est virtus. S; si ppter huiusmodi sciētiā estimat se nō sciē tibus meliore iterū est in illa quarta specie: qd sipe excellit in sciā: et i illa est superior: i alio deberet putare ali quo bona qd ignoraret: ratione quorū alter est multū melior. Et sicut dicitur est de sciētiā de quacūq; alia virtute imo de diuitijs: et robore corporali: et de alijs quibuscūq; bonis corporali bus et spūalibus. **A**d hanc speciem p^oinet: qd qd presumptuosē tendit in aliquid: qd est supra se: et supra suam dignitatē: vt si qd non esset sufficiēs ad regendū ciuitatē: qd ex amore p^oue excellentie moueret ad appetendū fieri magister ciuitū: aut filius: aut ius ficiens: ad curā animarū: aut ad tales statū appetitu tenderet: aut se ingre ret: et hoc prop^o inordinatū amorem p^oue excellentie: quo velle alq^o pre ferri in statu epali vt i hūmōi alijs: cēt q^ota species. Et nūc dicta sint de his in qb^{us} cōtinentur superbia p^ossit: et de in teriori superbia. Ad hanc etiā speciem p^o nere videt iudiciū temerariū de mali cia p^oimi. Vbi notādū qd triplex est iudiciū. Vniū pfecto^o de qd. Rōm. ij. Spirituālis oīa iudicat. Aliū ē iudiciū auctoritatis. de quo Sap. j. Di ligite iusticiā: qd iudicatis oīb^{us}. Ter tiū est iudiciū suspitiōis. de quo fin Tho. ij. scde. q. lx. tria sunt notanda. Primo an iudiciū ex suspitione pcedet strillatū. Vbi scdū qd sicut dicit Tullius. Suspitiō importat opi nionē mali: qd ex leu^o iudicijs pcedit. Et cōtingit ex tribus. Vno qdē nō ex hoc qd aliq^o in seipso malus est et ex hoc ipso qd p^oue sūe malicie fa cilit malum de alijs opin. f. fin il lud Eccl. x. In via stult^o ābulans cū ipse sit insipiens omnes stultos esti mat. Alio modo puenit ex hoc qd ali quis male afficitur ad alterum. Luz enī aliquis contempnit: aut odit

Preceptum primum

aliquem aut irascitur vel invidet ei
et leuit⁹ signis opatur mala de ip-
so quousque facit credit quod ap-
petit. Tercio modo prouenit ex loquax
periculis. Et in philo. dicit. q. rhetori-
ce q. stes sunt maxime suspiciosi q.
multoties experiri sunt aliorum defectus.
Quarto autem tunc suspitionis causa ma-
nifeste pertinet ad peruersitatem affe-
ctus. Tercia vero causa diminuit rationem
suspitionis et ideo suspitio viciū quod
dam importat: et quanto magis pec-
cat suspitio: tanto magis est viciū
Itecho. Secundo notandū finem eius
quod triplex est gradus suspitionis. Pri-
mus ut homo ex leuitibus indicis de
bonitate alicuius dubitare incipiat: et
hoc est veniale et leue peccatum. Tunc ei
ad temptationem humanam sine qua ista
vita non ducit. ut habet in glo. sup il-
lud. i. Cor. m. u. Molite autem repus
iudicare. Ad id hic cancel. par. i. i. i.
Iudicare propria estimatione alium
ex aptis signis exterioribus que non
possunt sufficere: non est ex se mortale:
licet quod sit curiositas venialis. Si
ergo mortalis dum homo ab aliis melioribus
aut debitis nimis impedit. Aut
dum per hoc in superbiam erigitur. Se-
cundus gradus dicitur Th. est cum ali-
quis pro certo maliciā alterius existi-
mat ex leuitibus indicis et signis et hoc
si sit de aliquo grauius peccatum mortale
in quatuor non est sine contemptu primi.
Et cum aliquis malā opinionem habet
de aliquo sine causa sufficiens: ex hoc
indebitum cōtemnit ipsum: et ideo sus-
piciatur ei. vii. glo. ibidem. Et si ergo
suspitiones vitare non possumus: quod
homo sumus: iudicia tamen id est diffini-
tius firmasque sententias cōtinere de-
bemus. Cancelarius citat dicit: iudi-
care alteri scilicet suspitione finem primum
peccatum exteriorum: preferuntur chemi-
tes: non ex se mortale est. secus est si
firma assertione interiorum vel exteriorum
nullum fieret in magni proximi dede-
cus et malum. Nullus etiam in vita
iudicandus est tanquam dignus inferno
quod spū sanctus operatur subito. facta

igitur a nobis: non persona sunt iudi-
canda. zelotipia etiam que est vehe-
mens amor suspitionis non satis fides
de re amata: et alie suspitiones malicio-
le: ut dum quis semper putat intridē
et falli. ut quidā melancholici: et quidā ex
religiosis facilliter cadunt: si non de-
mantur: sed si addatur consensu liber
sunt: ut plurimum mortalia delicta: aut
mortalia delictorum vehemens causa. Ter-
tius gradus est ut dicit Th. cum ali-
quis iudex ex suspitione procedit ad aliquem
condempnandū: et hoc directe ad ius-
ticiam pertinet: unde est peccatum in mor-
tale. Tercio notandū finem eius quod du-
bita sunt in meliore parte interpretan-
da. ut de glo. sup illo. Ro. xii. Si
non māducat: manducantē non iudi-
cet. Cur ratio est: quia ex hoc ipso quod
aliquis habet malā opinionem de alio
absque sufficienti causa: iniuriatur ei:
contemnit ipsum: nullus autem debet
alteri contemnerē vel quod eius no-
cumentū inferre absque causa cogere. Et
ideo ubi non apparent manifesta indi-
cia de malicia alicuius: debemus eum
ut bonū habere: in meliore parte iudicā-
re: quod quod dubiū est. Sed dicere
cum homo debet diligere proximum sicut
seipsum: sed circa seipsum homo de-
bet dubia interpretari in peiore parte
similiter Job. ix. Verebar omnia opera
mea ergo vide quod ea que sunt dubia cir-
ca proximos sunt in peiore parte iudicā-
tunda: ita Th. interpretari aliqd in me-
liore parte vel deteriorē parit duplici-
titer. Unum per quādam suspitionem
et sic ei debemus aliquibus malis adhi-
bere remediū siue nostris siue alienis
expedit ad hoc ut securius remediū
apponat quod supponatur id quod de-
terius est: quod remediū quod est efficax
si maius malū multo magis est efficax
contra minus malū. Alio modo interpreta-
mur aliqd in bonū vel malū diffinien-
do siue determinando. Et sic i rexiu-
dicio debet aliqd nū ad hoc ut inter-
pretetur vniū quod finem quod est. In
iudicio autem personarū ut iudicet
in melius: sicut dicitur est. Itecho.

Sequitur superbia purgatio

Capitulum viii.

fo. p. p. i.

Et sic videndum est de consequenti-
bus superbia interiorē: quod a vulgo voca-
tur superbia. Et sciendum quod superbia im-
perat et mouet se multis opibus ex-
terioribus et in quibus multipliciter. Pri-
mo corpore: ubi sunt superbia crinū: oculo-
rum excellētia: ceruicis erecta: labia ma-
gniloqua: gressus pomposi et bra-
chia minantia. Secundo in ornatu corpo-
ris: omittit superbia: pietate: molliti-
dine: extraneitate: multitudine: ampli-
tudine: vel strictitudine. Et hec omnia cō-
mittit pñt in peplis: capucis: tunicis:
pallijs: subfoderaturis: camisijs: cin-
gulis: calig: et i calciamentis. Tercio
in cōtuitijs: per imitationē vniū multo-
rum: et pauperum paucorum in multitudine
ferulorum: et in pietate abanorum
Et finem verum. Prope: prope: laute: in-
mis: ardentem: studiose. Quarto in
equis et curribus: per multitudinem
equorum: per ornatū eorum: aut currū
p nimis eorum frequentem. Pro deo
est et per petis debemus aliqui petis
tare pñt exemplo: et virginis marie.
Quinto in voce aut per verba: ut iactā-
do: aut in cantu: in quo multi sup-
biunt frequentando suauiter vociferā-
do: et notas frangendo: nec solū exte-
riora: verū etiam simpliciter omnia bona supra
enumerata hominis superbia potest de-
struere. Unde beatus augustinus in regula
Alia quippe iniquitas in malis ope-
ribus exercetur ut fiant: superbia vero
etiā bonis opibus insidiat: ut pereat
Potest enim quis de virtutibus: imo de
humilitate vestiri et in similibus se ex-
altare. Et notandum autem quod superbia mul-
tis nocet. Pro modo quod deo cuius
templa erunt. Templū inquit apertus
vos. Et cor. iij. sanctum est: quod estis
vos. Sed hoc superbia deuastat. Secundo
nocet sanctis: quia in festiuitatibus co-
rū pñt solent multi in superbia vestiri: cri-
nū et ferulorum offendere: quod in diebus fe-
stis habet. Tercio nocet angelis in custo-
diam nraz deputatis: quod gaudij habe-
rent super vno peccatore humile penitē-
tiā redire: quod priuauit eum in superbia ex-
cedim. Et citat. i. Cor. x. Si. Alia

lier debet hēre velamen super caput suum
propter angelos: sed ne offendat eos.
Et si glo. ubi angelici spūs adesse credē-
di sunt: maxime cum diuinitas noster:
vel obsequijs mācipamur: id est cum ec-
clesiā igressi: vel lectioib⁹ sacris aurē
accommodam⁹: vel ofoni incubim⁹: vel
missarū sollētia celebram⁹: vel psalmo-
die operā dam⁹. Quarto nocet alteri
et pugā interdu: cum mulier superbe
vir p fas et nefas expensas lucrat: et
cōuerso mulier viro affert. Quinto
nocet ipsi superbi. Superbis enim de-
us resistit. Iaco. iij. Sexto nocet
līs hoibus quibus dā scandalū: ro-
cassio similia faciendi. Septimo aia-
bus in purgatorio. Nam cum expense
in apparatu superbo crescant: eleemosi-
ne pauperibus hic et in purgatorio de-
crescit. Et duo ad scdm principale
quod superbia sit peccatum mortale: notat
tho. ubi supra quod superbia finem suū gen-
est peccatum mortale. Accidit tñ quod ali-
motus superbie propter sui imperfectionem
sunt solū venialia peccata. ut quod puenit
rōnis iudiciū: aut sunt pñt ei cōscia
sunt. Dicit autem de malicia superbie bea-
tus Grego. quod euidentissimū signū re-
probū est superbia. Et chusost. super
Math. Nichilinosita a dei clemētia
alienos facit: et gehēne tradit igni: ut
superbie tyrannus. Et que sit vicia i
grauitate quattuor species superbie
ostendit fin. Alex. de hal. in summa.
Prima est de se grauius: quia ibi
maior deo sit iniuria. Secunda mi-
nus grauis: quod minor sit deo iniuria.
Aliqd est a deo se quis recepit fa-
tetur. Tercia de se minus grauis
secunda. Quam quod superbia vel alio
quodcūque viciū sit mortale vel non me-
surandū esset penes quattuor regulas
de hoc dātas in expositione secunda
et tertia primi precepti de dilectione
dei super omnia. Unde p intellectu-
taliū sit hec alia regula similis quasi
pñt: et sit quia in ordine alie est ca. v.
sunt posite: quod aliquid committitur
notabiliter contra dilectionem primi:
tunc est mortale. quod non: tunc est ve-

facta sunt in
dicienda non per se

superbia nocet in his
iudic

Preceptum primum

quidem in his q̄ gloriatur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis. Proverb. 11. Bonis etiam ut orationi predicationi lectioni correctioni caritativitaciturnitati vestimentis humilibus religioso ieiunio divinis officiis et similibus insidiatur opib⁹ et perant qd̄ altavicia nō faciunt. Et nāugula in regula. Superbia etiā bonis operib⁹ insidiat. Ideo sc̄i patres: vt Cassi. refert: hoc viciū assimilauerūt cepe: vbi vna sublata pellicula / contine de coctū da alia restat. Item assimilatur scopolio maris: ad quē ille sa nautis referta ossib⁹ bonis stari mergitur. Item s̄z Grego. latroni q̄ thesaurū in via eripit ostensum. Itē s̄m Criso. arbori iuxta viā plantatē: cuius poma raro maturescunt. Itē v̄to viciū qui fructū tenerū statim destruit. Exēplū in vitas patrū: vbi s̄z vt putabatur deuotus onagros in solitudine vocauit: vt onera portarent qd̄ cū Antonio fratres retulisset ait. Iste inquit est velut manus plena diuitijs p̄culo exposita maris. Post pauca aut t̄p̄a s̄ente antonio q̄ritū est qd̄ fieret: r̄s. Ap̄sum inquit illi de q̄ michi distulisti: ut videret in marta cū s̄entem: iuerunt et repperit: et quinto die defunctus est. Tertio est hoc viciū detestabile: quia in oī loco hoīem reperit etiam in solitudine. Vñ h̄is appollontus cū. xv. annorū exisset heremū intraret: et ibi per triginta ānos mansisset: vocatus ab angelo vt exiret: et p̄ p̄ba sua egyptios conuerteret plures: ait. Aufer a me queso sp̄m inanis glorie. Cui āgelus: subter pedes p̄ice quicqd̄ circa ceruicē tuam reperis: quo facto diaboli p̄iecta clauantem: et sic p̄mo liber effectus est. Item de alio patre qui cū obseffos liberaret: impugnat⁹ ab hoc vicio obtinuit obsequi: et tandē fratrū oratione sanatus liberatus est a demone et ab inani gloria. Immo hoc viciū victus aerius insurgit: et p̄mū est in vite sume inchoatione et vltimū in victoria qd̄ nec p̄mū dimisit: quin eum impu-

gnaret et in p̄mulo cum eo demon ascendit. S̄unt autē quinqz remedia. Primum vt sollicitudinem ne i principio medio aut in fine op̄is boni vana gloria se immisceat: s̄z oīa in deus dirigam⁹ s̄m illud p̄s. Non nobis dñe non nobis: sed nō tuo da gloriā Sic sanct⁹ Tho. fecisse d̄ crucifixi q̄l honorabat cum polli: videlz secrete crucē faciendo sub scapulari / et dicendo p̄fatū versiculū. Sed vt vereamur oīa opera n̄ra cū b̄s Job it. Nē forte non fecerimus vt debui mus s̄m illud Luc. xv. Cū oīa feceritis q̄ p̄cepta sunt vobis: dicite ser ui tui malca sumus qd̄ facere debuim⁹ fecimus. Tertio cōsiderem⁹ quātum malū faciat: q̄ omnia opera bona potest destruere. s̄m illud p̄i. Receperunt mercedē suā: qd̄ r̄pus ait de hy pocritis. Math. 23. Quarto vt opa apparenter rara et bona occultemus quantum possum⁹: vt nesciat sinistra qd̄ faciat dextera tua. Math. 23. Quinto vt oīem cōtra tibi viciū. Vñ sup illud. 1. Thessal. 5. deo q̄ pbat corda n̄ra. dicit glo. vt sibi nō hominib⁹ placeamus: qd̄ n̄s ip̄e in nobis operet⁹ vitare nequimus. Et aug. idē dicit. Quas vires nocendi habeat humana glorie amor: memosentit: nisi qui ei bellū indixerit. Duo ad secundū p̄ncipale notandū q̄ gloria in p̄posito significat q̄ boni aliquid deuomat in noticiam alterius vel alioz et ad approbationē eoz. Et sic appetere gloriā est aliq̄ appetere: vt bonū suū verū vel apparere veniat in noticia et ad approbationē alterius vel alioz. Sed aliq̄ querere gloriā per exteriora facta: sit p̄ hoc q̄ aliq̄ opa sua agit corā alijs: aut loquit⁹: aut q̄ manifestat per laudem alienā. vt q̄ honoratur ab alijs: quia tunc vidētes eum honorant maiora de eo estimant Et ista pertinent ad filias inanis glorie de quib⁹ postea dicitur. Sed notā dū q̄ nō oīs appetitus glorie est malus: s̄z appetitus inanis glorie semper est malus. Nam vt Thom. vbi prius

p̄s. 113

Capitulum .xiii.

fo. xxvii.

dicat ad perfectionē hoīs p̄tinet q̄ ip̄ se se cogneat. sed q̄ ip̄ se cogneat sc̄at ab alijs: nō pertinet ad eius p̄fectionem. Et ideo nō est per se appetendū p̄t tñ appeti in quātū est vtile ad ali quid. Vñ tripliciter est vtile et licitum q̄ aliq̄ cognoscatur ab alijs bonis. Primo ad hoc vt de⁹ ab hoīb⁹ gloriificet. Vñ Math. 5. Sic luceat lux vestra corā hoīb⁹: vt videat ope rā vestra bona et gloriificent patrē vestrum qui in celis est. Secūdo ad hoc q̄ hoīes proficiant in bono qd̄ in alijs cognoscunt. vt in p̄cedenti auctoritate etiā p̄s. Et sic fecit ap̄s. 1. Cor. 11. et p̄. vt discipuli sui per p̄seudo ap̄los nō deciperentur: vel eis plus crederet aut. Ter s̄z cōsus sum: et multa alia que tibi enumerat de se ap̄lus bona. Tertio ad hoc q̄ ip̄e homo ex bonis que in se cognoscit p̄ testimoniu laudis aliene studeat in eis perseverare et ad meliora proficere Et sic licet habere curā de fama et eam tuere. Et tñ sic fit in treugis que sūt sup graduā dis in vniuersitatibus et s̄m h̄ec tria laudabile est q̄ quis habeat curā de bono nōse: et q̄ p̄uideat quis bona coram hoīb⁹ non tñ corā deo. Ro. 12. nō tñ q̄ in hoīm laude inaniter delectetur. Potest igitur laudabiliter ad alioz vtilitatē gloriā suā querere si cut et deus gloriā suā querit: nō p̄pter se sed p̄pter nos. Et ergo notandū h̄ic q̄ in genere est gloria triplex. Vna vera. Secūda vana. Tertia diabolica. Vera est sextuplex. Vtra q̄ quis nullius peti sibi conscius est de qua. 1. Cor. 13. Gloria nostra h̄ec ē testimoniu conficiēte nostrē. Vtra q̄ dulce dō sancti spiritus manifeste sentitur. qui spiritus sanct⁹ testimoniu dat spiritui nostro: q̄ sumus fili dei. Ro. 8. Sed h̄ic cauedum est ne qd̄ decipiatur in dulcedie sp̄iali et senti mentis: q̄ quedā sunt cōmunes malis et bonis. alie sp̄ales tñ bonis. vt beatus bern. tradit i epla ad fratres de mōte dei. Clarissima est et na gloria. Alię tres sunt p̄us recitate. Ter-

tio notandū q̄ gloriā suā potest qd̄ rere vt p̄missum est. s̄z illd̄ cē petit potissime p̄fectis viris. vñ et Math. 23. chylus discipulis ait et doctoribus. Sic luceat et. H̄ec tñ talib⁹ semp cōpetit: sed q̄ ē notabilis necessitas vt vtilitas. Infirmitas aut et imperfect⁹ nō est tā cautū p̄pter periculū inanis glorie: q̄ s̄z Greg. bona inotescere hoīb⁹ sine periculo vt fieri pōt. P̄bat h̄ec vbi p̄ ap̄m q̄ ait. 1. Cor. 13. Insuper facit sum. i. admodū insipient⁹: quodāmodo feci gloriādo: vos me cogitantes: malis facilius acquiescēdo doctoribus. Secūda alia videlz vana sit q̄ntupliciter. s̄m tho. P̄mo ex pte materie bone glorie. paulo sup̄ p̄a. cū s̄z qd̄ appetit q̄ aliq̄ appareat aliq̄ bona i se et illa approbēt tāqz bona et magna: que tñ nō sunt i eo: vt cū appetit aliq̄ est estimēt doctū aut deuotū aut multū doctū aut liberalē aut diuitē aut pulchrū nobiliū: sic de similib⁹: cū nō sit talis. Aut cū ap petit vt alij putet ei fecisse tale op⁹ quod tñ non fecit. Secūdo gloria ē vana: cū quis q̄rit gloriā de re q̄ non est gloria digna. vt de caduca re et fragili. Sicut est pulchritudo corporis: diuitie / crispidudo crinū et h̄mōi. Inane est et vānū q̄ h̄mōi caducas fragiles et modicas q̄ cōter mag⁹ nocent q̄ p̄sint: tam magnas reputet / q̄ etiā gloriā de eis q̄rit: et vult q̄ aliq̄ in co talia nōscat et tāqz bona et magna reputent et approbent. Tertio est vana cū quis gloriā q̄rit de reb⁹ iutilib⁹ et nociuis q̄ nō sunt apud multos gratia petā reputata. vt de sup̄fluis sumptibus in cōtuitijs / vestib⁹ / edificijs familia. et sit gloria sic vana ex pte materie. Quarto est vana ex pte ei⁹ a q̄ quis gloriā q̄rit. puta cū quis appetit bona sua vera vel apparētia fieri manifesta hoīb⁹ vt eis approbēt: quoz tñ hoīm iudiciū est fallibile et incertū vt hoīb⁹ simplicibus mundanis et secularibus: qui act⁹ hoīs frequēter solū extrinsecus cōsiderant: et multoties non bona / aut modicū bona estimant c. 1.

tanis gloriā
in lo no hoīs
reperit

diabolica
diabolica

grego.

plia boni
quā p̄t

Preceptū prīmū.

magna et excellētia. Imo frequēter de rebus/modicū aut nichil iudicare sciunt. Vt si q̄s appeteret doct̄ appere apud idiotas et rudes. q̄ de huiusce modi iudicare nō sciūt. Tales enī nō sciunt soli sensibilia et prēsentia. vt diuitias/potētia/pulchritudinē et similia modica. Imo talia sunt bona minima/nō media vt virtutes: nec maria vt beatitudines faciētes: que tñ minū bona maxima estimāt. et illos qui talia habēt: estimāt gloriosos. et reuerent̄ tales honorāt. Vera aut bona habētēs et vere bona vt virtutes: ipi non noscūt. aut modicū reputāt. aut parū pendūt. aut (quod veterius est) cōteimūt. ideo inane et vanū est testimonū huius bonorū ab eis querere. Quāto modo gloria sit ianis et vana ex parte ipsius qui gloriā querit. vt q̄ gloriā suā nō refert in debitū finē. puta in dei honorē et prīmū salutē. Quia enī bonū de quo quis recte gloriā querit: nō credere a deo sibi esse datū et ita nō h̄s homo hoc a se: s̄ est quasi quoddā bonū dūm et deo de illo p̄ncipi paliter debet gloria et laus. Et idō qñ homo appetit vt bonū suū alijs fiat manifestū: nō hoc appetere ad istū finē: vt deus ex hoc laudetur qui tale bonū largitus est. 3do d̄t ap̄ls. ij. Cor. x. Qui gloriā: in dño gloriē. Id ē de bono op̄e nō querat sibi gloriā sed deo. Tale enī bonū dat hominē a deo: vt ex illo alijs p̄stet et ideo unatū debet appetere gloriā de tali inq̄tu per eā paratur sibi via ad hoc vt alijs profit sicut ap̄ls. vt supra patuit. Adn̄ ergo hō appetit gloriā et in illa sistit: aut sc̄psm soli refert in sui laudē et recōmēdationē et nō in p̄fectū prīmū aut in dei laudē et gloriā finaliter tunc est vana gloria et inanis et p̄ctm q̄ quodcūq̄ vānū appetere est p̄ctm s̄m illud p̄. s̄m hōm̄ v̄s quo graui corde vt quid diligitis vanitātē et q̄ritis mēdaciū. 2°. Tercia gloria videt̄ diabólica est etiā ex pte materie qñ quis gloriā q̄rit de p̄ctis notabili bus et de reb̄ magis ignominiosis q̄

gloriosis. Et cū quis per potētā ali quē opprimat: aut euz notabili p̄sona lururiatus est: aut aliquid iuste a tali recepit: aut h̄s h̄s iuste in p̄ctis: aut p̄ multo lūst et vult vt alijs hoc noscāt et approbēt: hoc est diabolicū p̄ctm. q̄ demones sic corā suo p̄ncipe gloriari solēt de malis in q̄ alios p̄ceper. 2° tra quos in p̄s. Quid gloriā: i malicia: qui potēs es i iūitate. Dilecti: si malicia sup̄ benignitatē: iūitātē magis q̄ loqui equitatē: p̄pterea de struet te deo i finē. 2° Quo ad tertiu p̄ncipale: qñ sc̄psm gloriā sit p̄ctm mortale: notandū ē. 3° Tho. vbi supra q̄ aliqñ vane gloriē appetit est mortale: aliqñ veniale. 2° cū p̄ctm q̄ sit contra caritatē: est mortale et solū tale. mō ianis gloria quedā est p̄ caritatem quedā nō. Et h̄s p̄ctm ianis glie p̄scise s̄m se cōsideratū et put sibi nō cōiūgitur aliud p̄ctm nō repugnat caritati prōximū. vt q̄ quis appetat bona q̄ in ipso sunt vel apparēt manifestā fieri alijs et laudari et hoc p̄scise p̄pter delectationē quā h̄s i aliorū laudē: hoc nō est p̄ caritatē prōximū nec aliquo mō in nocuētū ei. p̄t tñ inanis gloria: cū p̄ caritatē. prīmū inquantū aliud p̄ctm ei sc̄psm gloriē cōiūctū est. 2° Et h̄s p̄ctm r̄a ē q̄ qñcūq̄ ordinat ianis gloria in aliud p̄ctm mortale tanq̄ in finē est p̄ctm mortale: vt cū quis vult videri doct̄ vt alijs sibi credāt et sic eos p̄ducit i p̄fidiam. vel cū quis se laudat de fidelitate vel facit simulata op̄a vt cū est ment̄ probum et fidelē et sic possit eos dānificare in rebus per furtū vel per aliā fraudē notabiliter p̄fertū dāno sam. Et cū q̄s vult videri dūces vel nob̄ ilis. p̄pter hoc vt mulierē aliquā possit allicere in sui amorē et cōsensū luxuriosus. sic q̄ illud esset cōtra caritatē prōximū: q̄ in magnū nocuētū fieret p̄ctm mortale. Et de illo sonabāt etiā regule posite supra de supbia qñ sit p̄ctm mortale. 2° Secūda regula est. Quāuis p̄ctm inanis glorie p̄scise s̄m se cōsideratū et sine cō

p̄s. si.

Non
deale
dico

Ida

2° r̄a

Capitulū. viii.

So. viii.

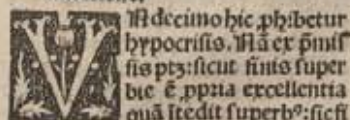
functione aler̄ p̄cti nō sit p̄tra caritatem prīmū: tñ est vt sic cōtra caritatem dei tripliciter s̄m Tho. Prīmō rōne materie de qua q̄s gloriā. vt euz quis gloriā de aliquo falso q̄d est cōtransū diuine reuerētie. sicut illis 1° 2° 3° chie. xviii. Eleuatum ē cor tuū et di xit: de ego sum. Suo mō si gloriā de oipotētia/omniscientia/vel q̄ cū deo et sic laudari appeteret: valdē peccaret p̄tra dei reuerentiā et mortalit̄. Sicut fecit Alexander magn̄ q̄ filius Pous a multis diebus delectabatur. atq̄ euz telo grauius in expugnatōe ciuitatis vulnerat̄ esset: ait: oēs me filii dei clamant: sed hoc telū me hōsem esse facietur. Itē idem cum se p̄ deo adorari velleret: quidā miles ei ait. Si d̄s corp̄ animo tuo equassent capite celum et manus v̄troscq̄ fines t̄re caperes aut t̄geres. Cū sis iūq̄ equa lis alijs: alijs nō te preferas. Sic fecisse voluit octauianus: si vbi illa maiorem eo nō offidisset. Et herodes se fecit adorari p̄ deo. vt p̄act. xij. Si militet si quis gloriā quereret de aliquo bono tanq̄ a se habito et nō tanq̄ a deo accepto mere gratulatio gloriā rectur de falso/sc̄ps q̄ aliqd haberet a seipso et non a deo: esse contra dei reuerentiā et p̄ctm mortale. Sicut fecisse videt̄ Nabugodonosor monarcha / quia p̄latio decambulans ait. Mōne hēc est habilo ciuitas magna quam ego edificauī in domus regni in robore fortitudinis mee et in glia decoris mei Daniel. 2° Quo loquēte statit vox sibi p̄minabatur q̄ septē annis vt bos feni comedere deberet et p̄uam sensibus. Ad illum prīmū modum etiā pertinet s̄m Tho. cum quis bonum tēporale de quo q̄s gloriatur p̄feret deo. quia hoc phibetur hier. ix. Nō gloriatur sapiēs in sapientia sua nec fortis in fortitudine sua nec diues in diuitiis suis. sed in hoc gloriatur: qui gloriatur sc̄ps nō esse me quia ego sum d̄s qui facio miam et iudiciū et iustitiā in terra. Idē enī placet nichil: ait d̄s. 2° Secūdo mo

do appetitus inanis glie contrariatur dilectiōi dei ex parte eius a quo gloria querit. vt cum quis testimonium et approbationem hōm̄ p̄feret testimonio et approbatiōibus dei. Sicut cōtra quosdam de p̄ncipib̄ sacerdotum dicitur Ioh̄a. xij. q̄ p̄ d̄s: Icerunt gloriā hōm̄ q̄ gloriā dei. Nam vt ibi habetur. multi ex p̄ncipibus et legis p̄ctis et sacerdotibus crediderunt in ch̄sum: sed propter phariseos nō p̄stebant me de sinagoga eicerent: q̄d erat apud eos valde ignominiosum. Isti ergo plus refugerunt illā ignominia et plus vilerunt gloriā hōm̄ et plus voluerunt honorari et tanq̄ boni reputari et approbati ab hōibus: q̄ gloriā dei. Id est q̄ appeterunt a deo approbati et corā eo iusti existere. Et h̄s Nicolai de lyra de istoz numero in parte vel i toto fuerit Nicodemus: quia ad Iesum venit nocte et p̄ncipes. 2° 3° Ioh̄. vbi supra. et Ioseph ab arimathia et Samahel. 2°. Tercio mō appetitus vane glie repugnat dilectiōi dei et hoc ex parte ipsius gloriāris/sc̄ps qui intentionem suā refert ad gloriā tanq̄ ad vltimū finē: ita q̄ gloriā appetit p̄pter seipsum nullo mō referendo eam in vilitatē prōximū aut dei honorē finaliter. Et q̄ op̄a virtutum ordinat vltimate in gloriā suam tanq̄ in suū et optimū sibi vt qui ieiunat/dat elemosinam et similia vt alijs sciāt et eum glorificent: et qui tantum diligit eam et appetit q̄ etiā propter ipsam consequēdā nō dimittit facere contra deū: sic enim ē peccatum mortale. Quādo vero glia est vana aliquo modorum supra positorum circa secundam p̄positionē. at tamē non repugnat dilectiōi aliquorum modorum nunc p̄tactor: tunc appetitus vane glie non est peccatum mortale: sed solum veniale vt dicit Thomas.

cū

Preceptū primum:

Capitulum. xv. de hypocrisis qd sit: et qualiter comutatur. et de simulatione.

Videtur hic phibetur hypocrisis. Nam ex pmissis patet: sicut finis superbie est. ppria excellentia qua stedit superbi: sicut finis appetitionis iusticie est manifestatio pprie excellentie. qd illa intendit vane gloriosus. Ad hac aut manifestacione finis th. i. sede q. c. xxv. ar. v. potest qd tederet directe implicite pmissio qd habet et sic est tactata. Secundo per facta falsa: et sic est hypocrisis. Tercio per facta vera habentia quada adimiratione. et sic est presumptio novitatis. De hypocrisis ergo tria sunt dicenda. Primo qd sit et qualiter pmititur et qd mala sit. Secundo qd sit pmissio mortale seu sub precepto phibita. Tercio an quis se innoxie possit ostendere qd sit in re. qd vocat ironia. **¶** Quatuor ad primum notandum finis th. vbi supra. qd hypocrisis dupliciter capit. Uno modo coiter. Alio modo pprie. Communitate seu generaliter hypocrisis id est est qd simulatio: et sic est mendacium co sistens i signis exteriorum factorum: ut cu qd p aliqua exteriora signa recipit. aut factorum: aliquid de se signat qd in eo non est. aut melius aut excellenti: qd i eo veraciter existat: et isto modo magnus apparatus vestitus est simulatio seu hypocrisis litterature siue sapientie. Et man' status et sumptuosus in equis/seruis et similib' est simulatio divitiarum et potencie. Et sic ois simulatio seu hypocrisis est mendacium: et ideo pmissio et aliquid mortale si est contra caritate aliquid de veniale sicut de mendacio videtur infra in pcepto. vii. c. f. **¶** Quia autem quare simulatio est pmissio est illa dicit th. i. bide. qd ad virtute veritatis pmissio vitalis tale se exhibeat exteriora p signa exteriora qualis est. Signa aut exteriora non solum sunt verba sed etia facta. Sicut qd veritatis opponitur qd aliqd p verba exteriora significet aliud: qd h' apud se: qd ad

mendacium pmissio: ita etia sit actio ponitur qd aliqd p aliqua signa facto ratur ex aliqd de se significet primum et qd in eo est: qd pprie simulatio dicitur. **¶** Tunc sicut dicit Aug. i. li. de. q. euangelii. Ad oem qd fingim' mendacium est: sed qd iudicium qd nichil significat: tunc est mendacium. Cum aut fictio nra refert ad aliquam significacionem non est mendacium: sed aliqd figura vitatis. Et subiungit exemplum de figurativis locutionibus in quibus quidem fingimus res: non ut asserat ita esse: sed eas pponimus ut figuram alteri: qd asserere volumus. Sic igitur se finxit dñs longius ire. Luc. vi. **¶** Quia posuit motum suum qd volentia longius ire: ad aliud figurative significandum: sed qd ipse ab eorum fide longe erat. ut Greg. dicit. Est igitur ut dicit th. i. simulatio pmissio simplicis. qd non refert utrum qd dicitur vel qd factum aliquid mentis. Tunc videtur dicitur si qd dat p aliqd op' ut p dñi duplex aliqd intelligere qd non est: non intentione fallendi. sed intentione utilitatis consequentis: tale simulacione non esse peccatum. **¶** Circa qd tria notat th. qd sicut aliqd dñs pmissio mentis: qd significat qd non est: non aut qd tacet qd est qd quidem aliqd h' ita simulatio est qd aliqd p exteriora signa factorum vel rerum significat aliqd qd non est: non aut si aliqd ptermittat significare qd est. Tunc aliqd potest occultare suum pmissio sine peccato. alio modo capit hypocrisis i sacra scriptura pprie: et est simulatio scitatis et iusticie qua dñs h' et sic hypocrisis est qd p exteriora signa factorum scitatem aut quicquid sciret quod non h' simulat cu intentione ut aliqd credat cu tale esse. Et talis hypocrisis semper est pmissio. sicut et oem mendacium est peccatum: ipa aut hypocrisis est mendacium in sacro. Tunc hypocrisis duo dicitur scilicet defectu scitatis et simulatione scitatis: ipse. yd aug. de sup. ps. lxxv. Simulata estas non est equas: sed duplex est iniquitas. Est enim ibi duplex pmissio: scilicet in hypocrisis v'z iniquitas occulta: et falsitas sinceritatis in ostensione. **¶** Hoc

Capitulum. xv.

Fo. pppv.

De hypocrisis et simulatione

ante hypocrisis in quinq psonis se illecebre solet sepius. Primo in hereticis. de quibus dicitur. vii. Attēdite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium: immiscus autem sunt lupi rapaces. Secundo in fictis clericis et religiosis. de quibus dicit. dum ore et habitu non corde deo se servare ostendunt p xpm dicitur. xv. **¶** Tercio poente bñ pphetarum de vobis. **¶** Et dicit. **¶** Popul' hic labijs me honorat cor aut cor longe est a me: et dicit. **¶** Et dicit. **¶** Vobis scribe et pharisei hypocrite qui clauditis regnum celorum ante homines vos enim non intratis scilicet malevivendo neqz introcuntis finis intrare: sed per exempla mala eos inficiendo. Tercio in fictis iudicibus et scabibus ac domibus repositis: qd cum iusticia debeant defendere: et hoc facere ptercedant. **¶** Iste fecus sunt pleni dolo et avaritia. De quibus math. xxiii. **¶** De vobis scribe et pharisei hypocrite qui mundatis qs de foris est calicis et parapsi dis: intus autem pleni estis rapina et immundicia. **¶** Vobis scribe pharisei hypocrite: qui similes estis sepulchris dealbatis que foris apparer. hominibus speciosa: intus vero plena sunt ossibus mortuorum et oi spurcitia. Quarto in fictis viduis et virginibus: que in delictis vivunt vel nequitias alijs phonorari volunt. Tunc iob. xx. Si ascenderit vespas ad celos supbia eius: et caput eius nubes tetigerit: quasi serquillini in fine perdetur. **¶** Quis oim pauperibus fiete medicantibus. De quibus Lu. xx. ait chustus. Attēdite a senibus qd volunt ambulare in stolis amant salutaciones in foro: et pmas cathedras in sinagogis: et pmissos accubitus in convivijs: qui devorant domos viduarum simulantes longa oratione. hi accipient damnationem maiorem. **¶** Et quod cognoscatur qd hypocrita esse: **¶** Rñ. aug. sup. illo Luc. vi. Ad potest arbor bona malos fructus facere. qd atri bus cognoscunt hypocrite. **¶** Primum est bonorum oppressio: vel persequendo vel detrachendo. Omnes enim hypocri

te detractores sunt. Secundo est factis reprehensio aliorum quod faciunt ut videantur habere zelum. Tercio est impatencia in adversis. Super oem enim moventur et offendunt ad centum habas sibi dictas. quia querunt gloriam ideo dolent ad contumeliam. Tunc dicit hiero. Non queras gloriam: et non doleris cu ingloriosus fueris. qui laudes non appetit: non sentit contumelias. **¶** Sed dices: sunt ergo mali religiosi vel clerici hypocrite: **¶** Rñ. th. i. habitus scitatis puta religionis vel clericatus significat statum quo qd obligatur ad opera perfectioris: et ideo cu quis habitum scitatis assumit: intendens se ad statum perfectioris transferre: si p infirmitatem deficiat: non est simulator: vel hypocrita quia non tenetur manifestare suum pmissio: scitatis habitum deponendo. Si autem ad hoc habitum scitatis assumeret: ut se ipsum ostenderet: esset hypocrita et simulator. unde Greg. dicit. xxv. mora. Sunt nonnulli qui et scitatis habitum tenent: et perfectionis merita exequi non valent: hos nequaquam credendum est in hypocrisiam numero currere. quia aliud est infirmitate peccare: aliud malicia. **¶** Si iterum dubitares. **¶** Tunc aliquis simulans sanctitatem ad honorem dei et edificationem primum peccat: **¶** Rñ. pe. de tharentasia in quotlib. duplex est simulatio. **¶** Quia quod fit ab aliquo ut iniquitas sua pallietur: et ipse ab hominibus lauderetur et bonus reputetur: hec est peccatus. Alia fit ad dei honorem et primum edificationem. ut si aliquis religiosus maiorem religionem ostendit coram secularibus qd coram suis fratribus ut ipsi magis edificentur: iste non peccat: sed meretur hecille. **¶** Templum in bñd officio: p quadraginta pane et aqua cu foculo ieiunante ut hereticos: converteret. Et sic eps oronensis videtur olim p hereticos albieses hortabatur abbas ea: dem intentione: ut pedes irer in paupertate. **¶** Quod ad secundum principale notandum: **¶** th. i. qd hypocrisis

De hypocrisis et simulatione

Preceptū primū:

Quarto notā dū q' q'uis nō sē-
per sit petm mortale nouitātū inuen-
tio: tñ p'culofus est vt ostēdunt plura
p'p'io vt ostēdunt q' alqd tor malorū
hic p' petā et i futuro p' penas parti-
ceps efficit: quot malis alijs futura
et p'p'io hoibus occasionē p' inuen-
tionē nouā amittit. S'cdo q' oēdm
uentores nouitātū illicita: oēs ma-
li fuerāt: et hūc hōz. Itā p'mus inue-
tor auritice fuit cū: q' p'mus ciuita-
tem fecit. S'cū. iij. Inuēta faciēs il-
luc fugit: mēsuras fecit: et terminos i
agris statuit. Ab isto eam septio gra-
du descendit lamēch: q' p'm' viganā
rexit: et sic p'mus adulter fuit. Itur
filiy et filie oēs fere curiosas artes re-
penterūt: vt habebat S'cū. iij. q' eius fi-
lius iabel pater fuit habitantū i ten-
toris Tubalcham p'mus sculpturas
metallozū curiosas fecit. Itōma fi-
lia p'mo variā texturā repit: cū a
p'ncipio a deo alium pellib' coope-
rimēta fuerit ordiata. Tubal ipse fu-
it p' candū i cithara et organo. Itōec
oia S'cū. iij. et lib. ij. specu. hysto. vi-
centij. Itō etiā cū oī sua cognatione
diluuiū itererūt. Tercio q' oēs q' po-
stea augēt v'folatauerunt nouitātū
inuentōes mali fuerūt: et miserabilē
mortui vt ex martiana p'z hystoria
vbi legit q' tull' hōstilius tertius de
p'mis regib' romanorū: scz post romu-
lum secund' q' p'm' purpura ēvsus
et tādem cum tota domo sua fulmie
arrit. Itō impator et quī ab octa-
uiano q' p'cabat rhetib' aureis q' fe-
ticis fumo b'ertēdebant: nullā vestē
bis indit: soleas argēteas multis fe-
cit: tandē a romanis de palatio fuga-
tus ēt romanū seipm iterfecit. et a lu-
pis dī comest'. Aureli' i'perator ros-
manus p'm' apud romanos diade-
ma capitiuexit: gemmas: fulmie cor-
ripit: et nō mox: tandē fraude serui
fui occisus est. Diocletianus i'paroz
p'mus gemas vestib' calcauēnt q'
imist. Cum oēs retro p'ncipes sola
purpura vterent: tandē veneno p'it.
Tarquintus supbus rex romanorū

a romulo septimus / excogitauit oīa
tormentozū genera: cathenas torin-
ta: carceres: compedes: exilium: et hu-
iufmodi: hic p'pter tarquiniū filiu
suū q' lucrētiā nobilē femina cor-
rupit: a regno et a roma est expul' in
exiliū. Itō de martiana. Itē simō
magus volare volēs: corruit occisus
Itē et hierus monachus postea: p'mo
iuuenis ingeniosus volare volens
cecidit nō mortuus: sed contractis
pedib' vt refert Vincentius in spe-
culo hystoriarū. Ecce quomō oēs cu-
riofitātū inuētores grauē puniti sūt

Capitulum. xviij. de vestibus.

Tertio decimo hic prohibet pre-
ciositas vestium: que ex supbia
inam gloriā: vel ex p'sumptione p'ce-
dit. Itō de ha cū vt ambrōsius lib. f.
de officijs dicit: circa exteriorē cul-
tū seu ornatū consistit cui oppo-
nitur immodestia circa quod p'mo
videndū de illius vestimentis. Se-
cūdo de his que v'suadēt talium su-
perbiā. Tercio auaritia vestium sit
laudabilis. Quantum ad p'mū est
dubium. Etrū circa exteriorē orna-
tū possit esse virtus et viciū? Itē.
Itō. scda scde. q. clxx. In his rebus
exterioribus quibus hominatur nō
est aliqd viciū: sed ex parte hominis
qui imoderate v'it eis. Sed q' q'dez
dicunt q' cum in corde sit virtus: nō
autē in vestibus: pōt quis eq' deferre
tunicā preciosam: et in habitu secula-
ri latere cor humile: sicut in h' ita ves-
te ecōuerso et ouli: cor lupinum po-
test latere. Itō de circotria sunt notāda.

Primo q' circa exteriorē vestitus
virtutes consistunt siue exerceant quia
licet omnes virtutes subiectiue sint
in aīa: et essentialiter: tñ circa actus
exteriorē exerceant: qui eoz sūt ma-
teria. Et templi gratia. misericordia et
mentis habitus: sed in distributione
pecuniarum exerceantur: sic fides cō-
fessione. Sic etiam humilitatē et sim-
plicitatem: notat andronic' dīc' t'ho.
habitus moderatiuos vestimentorū.
Itē sicut stultum ē dicere: si cor est

Itō de his vestibus et cōstat
sūt i aīa nra sūt acty ex
teriorē exerceant

Capitulum. xviij.

xxxvii:

misericors: nulla vis de operib' mīse-
re exterioribus. sic etiam. iij. et hōz
europeia ponitur habitus modifi-
catus: p'p'io vel factor solacionum
S'cdo nota q' per exteriorē vestitū
virtutes mēi adesse comprobantur
Itē si humiliter in vestimentis proce-
dit: ex corde hoc manauit: dicēte ber-
nardo in appologético. Ex corde the-
sauri sunt dubio p'cedit quicqd foris
apparet: viciōz scz siue virtutū. Itē
de si preciosum defers vestitū: de
corde viciōs p'cessit. Itā s'm philo-
soph' hōz habitus semp inclinant ad
actus ex quib' generant. Tercio no-
tandum q' per exteriorē vestitū vir-
tutes acquiruntur. p'z quia studēdo
et legendō scientia acquiruntur. Et ea-
dem rōne humilia vestimenta portā-
do: humilitatis habitus acquiruntur.
Itō p'ter igitur q' fatue dicant qui in-
quunt. Si cor bonū est: nulla v'ig-
ent in vestimento. **D**ubitat scdo.
Itō vestes preciosas deferre sit
peccatum? Itē dīc' q' sic. Itē sup il-
lo Lu. xvi. Induebat purpura et bis-
so: dicit glo. Grego. Si cultus p'cio-
sorum vestium in culpa nō ēt sermo
dei nō tam v'igilanter exp'neret: q'
diues purpura et bisso indutus apud
ineros torquebatur. Et p'bat rati-
one. q' preciosum dicitur relatiue:
et ita sonat p'ciositas in excessum. p-
p'riū modū: immo includit corruptio-
nem modū circa p'prium statum: sed
corruptio vel excessus modū est pec-
catum dicit Aug. lib. de natura bo-
ni. Peccatum cōsistit in corruptiōe
boni q's p'sistit in modis p'cie: et ordi-
ne. **D**icit tamen t'ho. vbi supra.
Stili qui in dignitatibus constituti
sunt: vel etiā ministri altaris: p'ciosos
vestibus q' cereri induuntur:
hoc non est p'pter sui gloriā: sed ad si-
gnificandum excellentiam sui mini-
sterij: vel cultus diuinū: et ideo eis nō
est viciōsum. Itē s'm p'c. de palude in
quarto. dist. xxiij. Preciosus vestis ad
pompa mundi est in culpa: sed ad
honorē dei portata est laus. De hac

materia dixit alex. de halis in summa
sic. Itē preciosus vestib' est in se ma-
lum: eo q' v'sus vallis debet ēt ad ne-
cessitatem: non ad curiositatem vel
voluptatem. preciositas autē vestis
curiositate dicitur: et ideo in se malū est
Itē. s. thi. vj. Itō abentes alimenta
et quibus tegamur his p'renti simus
glo. quē v'it tendit: malum inuenit.
Itō est autē bene fieri: vt cui aliqd
v'it preciosus vestib' ex officio di-
gnitatis: vt reges et nobiles et eis af-
filiētes: qui l'z pauperes sint: v'it
tamen preciosis: non ad ostentationē
sui vel honoris: s' ad honorē dei
minorū suorū. Similiter mulieres cui
v'it preciosus vestibus non ad ostē-
tationē sui vel ad voluptatē carnis
sed tñ vt placeant viris suis: v'it pre-
ciosus non est eis peccatum. Et si v'it
eis q' oia facta sunt p'pter hoīz. Di-
cendum: h' hoc v'it sit: tamen p'ciosi-
tas vestib' non est facta p'pter statum
sui hoīz: sed p'pter eos quibus cō-
uenit ex officio dignitatis. Itō alex-
ander de halis. Itē post pauca dīc'
et l'z mulieres ornati auro et margari-
tis in se malum sit: p'pter cōiunctio-
nem ac' ad materiam indebitā: eo q'
mulier cum sit facta ad dei imaginē
non debet querere decorem ex artifi-
cio: tamen qñ de voluntate maritorū
faciunt vt cōseruent: eoz gratiā: vt
vt mox regionis vel ciuitatis obser-
uent cum modesta tamen: v'it gra-
dum dignitatis obseruent: excusant
a p'cō. Sicut de hēter legit Itō dīc'.
v. q' induta erat regalibus indumen-
tis: habebat etiam coronam in capite
suo quā non gestabat causi super-
bie: sed vt gradum dignitatis obser-
uaret. Itō dīc'. xij. hec ille. **S**ed
quid de virginibus vel de illis q' ma-
ritos nō habent? Itē. idē q' virgo nō
p'ponat nubere: peccat grauiter: se
preciosis ornando nisi hoc faciat vt
cōseruet gradum dignitatis: q' in ta-
li virgine debet esse ornatus simplex
non p'ciosus. sicut dicit Itō dīc'. q' scz
neciat ēt pulchra: et q' negligat for-

Arg'j

de ornamento mulierum

E

hermas
dg.

A

E

B

D

preciosus
ad pom-
pam mundi
culpa
honorē dei
portata
est laus.

Preceptū primū.

me bonum: et pcedens ad publicū:
non pectus aut collum denudet: nec
pallio reuclato ceruicē operiat: s; q
celat facie: nō enim dūm nō est cogi
tet q dei sunt. vt dicit. s. l. op. vii. Si
autē pponit nubere: nō peccat se p
ciosis ornādo: vt placeat illi cui pro
ponit nubere: moderate tñ vt nō pro
uocet ad libidīem: sed in se habeat de
cētā muliebrem. Unde. s. l. op. vii.
Virgo non peccat si nubat: q nec o
namdoyt nubat. Idēc ille. Idūc con
cordare vī augu. ad possidonium in
epla. Nolo inq̄ de ornamentis auri
vel vestis ppropria habere in prohi
bendo sententiā: nisi in eos qui neq
piugati: neq; piugati cupiētes: cogi
tare debent quomodo placeant deo.
Illi autē cogitāt q sunt mūdi quomo
do placeant vel virginitatibus: vī mu
lieres maritis: nisi q; capillos nuda
re feminas: quas etiā velare caput a
postolus iubet. nec maritatus decet.
Et pmissis p̄t q p̄ciositas ve
stium nouē generibus hoim p̄t: 1. mi
nus cōcedit. p̄mo sacerdotib; in
diuino officio cōceditur: et in eis est
cultus latine: et quib; cōpetit ex offi
cio dignitatis. Sicut dñs papayt di
cit alexander vīp̄ius vīp̄t p̄ciosis
ex officio dignitatis: s; romani i pe
rū: quā dignitatē constantin; dicit ro
mane ecclē p̄tulisse. Unde in signū
huius dñs papayt signa imperia
lia. Secūdo reges et nobiles: et eis as
sistētes etiā si sint pauperes. Tercio
q; cūq; alius qñ hoc cōgigat cōsuetu
do regiōis: et nec res corū inter quos
aliqui vīr: tunc cūm p̄t p̄ciosis
vestibus vīr. sūm tho. et alexan. Un
de vi. xij. vīr. Sicut in cibis mores
eorū: q; qñ vīr: vīr: obferuare mone
mur: sic de indumētis intelligēdū ē.
Et loq̄ specialr de ciciis. Cici ē q
nō hñt de p̄mōnio crucifixi: sed tñ
viuūt d̄ p̄pō p̄mōnio: p̄t vīr p̄cio
si vestib; ea itēdē vt fūct gñi sue
nobilitatis. Quia autē viuūt de p̄mo
nio crucifixi. vel sunt in sacris ordi
nibus constituti: peccāt vīdoy vestibus

p̄ciosis: nisi eis cōpetat ex officio di
gnitatis: vt de papa dictū fuit. Tñ
de sup̄ illo dñs bar. iij. Iohānes ha
bat vestimentū. glōsi seru; dei non
debet habere vestimentū ad decorē
vel ad delectationem sed tñ ad regē
dum nuditatē. Et. xxi. q. iij. Omnis
factācia et lactura corporalis aliena
est a sacro ordine. Qñ ergo cōpos et
clicos q se fulgidis et clavis vestimen
tis ornāt: emēdari op̄s. Item vi. xij.
parcimonā cūm veste humili non re
probam;: sicut et ornatus p̄ter corpo
ris diligentiā infucatum: laudamus
dissolutos et fractos vestibus nō reci
pim;: nec obstat illd. s. pe. ij. Qñ est
gen; electus regale sacerdotiū. Et q
vīr q cūm habeat vīationē i p̄pō ra
tione dñatōis p̄t vīvīstib; p̄ciosis
Rñ. q; s; aliq; habeat dñatōem in po
pulo: q; tñ eis data est in elemosinam
non tenent cā dñatōis talis vīr ve
stibus p̄ciosis. p̄t tñ clericū: vt p̄e
missum est: vestibus p̄ciosis vīr ex of
ficio dignitatis: vel sūm p̄t p̄fectu
dinem: moderate tñ. Et hys except;
q; ex p̄se. phibentur cī. i. de vi. et ho
clericorū. vbi dñs p̄ntis rubicis aut vīr
dibus clerici nō vīant. Corrigas au
ri vī argēti ornātū hñtes nō ferant:
s; neq; anulos: nisi q; cōpetit ex of
ficio dignitatis. Idēc oīa aler. Quarta
to piugate p̄t vīr vestimentis nō dñt
bus s; sūm status. Quicōq; giles nu
pture vt dñs ē. Sexto q; giles nobiles
et nō nupture. Tñ ecclēia in vīcilio
et cī auri vestib; tegebāt. Septio
vidue nupture cadē rōne sicut q; giles
nupture. Octauo humili hñtu et decē
ti vīr debēt q; giles et viduenū castitate
viuere vō ētes nō sup̄bo. Nono reli
gioni mīme. Et Dubitat t̄rto quor
modis in vestitu q; peccare possit.
Rñ. sūm tho. multip̄tā in imoderā
tia q; in defectu: itē q; vīr; medmū
tenet q; modestia dñ. Igit p̄ccatur.
xij. modis in imoderātia. p̄mo
mō p̄pationē ad p̄fectudine hoim
cū q; aliq; viuit. Tñ dñs bñs augu
stij. p̄fess. Que p̄tra mox hōis sūt

Capitulum. p̄vii.

Fol. p̄p̄viii.

flagitia pro moui diuersitate vitā da
sunt: vt pactū inter se ciuitatis et gen
tis consuetudine vel lege firmatū: mul
la ciuis aut peregrini libidine violef.
Turpis ei est pars oīs vīuūso suo
nō cōgruens. Et quo patz q; peccāt
nouarū incisionū fuentores in vesti
bus et alijs pegrinis modis se vesti
tegi: quia cōtra cōsuetudinē faciūt: et
subisto cōtinef cōtinas vestitū. i. cūz
quis vult hñe vestes alijs vīliles. vī
soph. i. Vīstato sup̄ p̄ncipes et sup̄
filios regis: et sup̄ oīs q; vestitū sūm
idutivē pegrina. Secūdo mō p̄t cē
imoderatio in vīu talū reg; ex mōdi
nato affectu mētis: ex quo qñ q; p̄t
git q; hō nimis libidine vīat talib;
siue sūm cōsuetudinē corū cū quib; vī
uit: siue etiā p̄ter corū cōsuetudinē: et
fit p̄ sup̄abundantiā. Tercio mō p̄ hoc
q; hō ex sup̄fluo cultu vestitū gloriāz
hoim querit: put s; vestes et alia hu
iusmodi p̄tinet ad quēdā ornatus: vt
patuit in p̄b̄atise p̄ Reg. i. Secūdo du
bio. Nemo q; p̄pe vestimenta p̄cipua
vel p̄ciosia s; excedētia status pro
p̄puz: nisi ad ianē gloriā querit. Ille
mō etiā vult ibi p̄ciosis vestibus idui
vbi a nemine p̄tvideri. Quarto mō
sūm q; hō p̄ sup̄fluum cultū vestitū
querit delicias: sūm q; vestes ordinan
tur ad corpis fomētum. Et idō mol
licies vestitū est vīcūz de q; math. xj.
Qui mollib; vestitū in domib; re
gum sūm: vbi grego. Nemo cōlmet
i lūru atq; in studio p̄ciosaz vestitū
petm deesse: q; si hoc culpa nō esset
nullo mō dñs iohāne de vestimētis sui
asperitate laudasset. Hanc mollicie
Chuso. sup̄ aplm etiā in mulieribus
reprobāt: eas ofidēs nō semp natura
liter delicatas ēē: s; ex p̄suetudine ma
la vt appareret in rusticis feminis du
ra sustinentibus: et delicatis virgini
bus q; cilio corpus domabāt. Quia
to modo sūm q; nimia sollicitudine
q; apponit ad exteriorū vestitū cul
turam etiā si non sit aliqua inordinā
tio ex parte finis. Unde in vitā pa
trum quidā pater videns ornātā me

rettricem fleuit: et querētibus causam
ait: que res me flere faciunt: istū mu
lier; p̄dūto: et q; deo meo nunq; tāto
studio aīaz meā ornauī. Prez de serō
nōno ep̄o ibidē sūm legi: q; vīsa or
natissima meretrice margarita noie
fleuit: ob secūda causāz dictā libas
quinq; ponit tho. Sexto sup̄fluitas
in quantitate cōtinua: vt sūm qui ni
mis longas vestes portant terrā coo
perientes: pulueres suscitantes: pu
llices colligentes: et demones interdū
vehentes. Et rēplum de patre videns
te diabolum ridere: a quo causāz que
rens: Rñ dñt dem d. focū meūz i cau
da mulieris equitantiē vidit: et tractu
lurū incidere. Et de alio solitario les
gimus q; p̄ paup̄tate mātta vestē p̄
longaui: vōcē audiuit. Si amplius
posset grandiora faceres. Sic q; dñs
vīr vt longiores sint faciunt et calo
pecta alta induunt: cōtra quos p̄s.
Rñ q; i tibis vīr bīplacitū erit ei.
Et. s. Reg. xvj. Cum pater dñd p̄. p̄. 146;
sentaret samuel eliab p̄mogenitū
tāq; regio dignūz: dixit dñs ad sa
muel. Ne respicias vultūz ei; et alti
tudine stature ei;: qñ abieci eum: nec
iuxta intuitum hoim iudico. Septi
mos sup̄fluitas in quantitate discreta:
qui volunt habere diuersa pariavesti
um: et potius a tuncis comedi q; chy
sum indui. Contra quos Iacobi. v.
Agite nunc diuites et plorate vīulan
tes in miseria vestris que euertē vō
bis: diuitie vestre putrefaciē sūm: et
vestimenta a tuncis comesta. B̄rñ.
Clamant nuda: clamant famelici: cō
querunt vobis frigo. et fame mīse
rabiler laborantes. Et quid p̄ferunt
tot mutatoria vestitū extēsa i parti
cis: vel plicata i manicis. Et dñs
uo materie p̄ciositas in serico: auro
vel argento. Vbi nota quomodo de
fecit in curiositate humana idustria.
p̄mo sūm vestis pellis cum lana: quia
B̄rñ. iij. dicitur. Fecit deus ade
t vron sue tunicas pelliceas. Secū
do processit ad puram lanam que le
uor est pelle: quā artē noema reppit

unio hñt
vestib; non
sūm hñt
p̄t et m̄
gredin

Preceptū prīmū.

etc. alia occasione peccandi: puta si
q̄s fabricauerit idola / vel aliqua ad
cultū idolatrie pertinētia. Si q̄uo ars
sit cur operib⁹ possunt hoīes bñ vel
male vti sicut gladij / sagitte / et alia
hmodi vsus talium artium nō est p̄tini et
he artes sole sunt dicēde s̄m C̄riso-
sto. sup. 2ª Barth. Si tñ operib⁹ alicui⁹
artis / vt pluries aliqui male vterent
q̄uis de se nō sunt illicite sunt tñ pro
pter officiū principis a ciuitate extir-
pande / s̄m documenta platonis. 2^a
ergo mulieres licite se possunt orna-
re: vel vt cōseruent decentiā sui stat⁹
vel aliquid etiam superaddere vt pla-
ceant viris: cōsequens est q̄ artifices
talium ornamentorū non peccant in
vsu talis artis: nisi forte inuentione
aliqua sup̄flua / r curiosa. Unde Chri-
sto. dicit sup. 2^a Barth. q̄ ab arte calceo-
rū r textorū multa abscondere oportet
eternū ad luxuriam deduxerit necessi-
tate cuius / corū p̄tes artē: male vti
cōmuscantes. Idec̄ tho. Alexander vbi
supra dicit. Quia viris faciūt indumē-
ta mulieribus / r mulieribus virilia: vt
se inuicē magis excitent ad luxurias
et vt licenti⁹ possint explere libidine
tales artifices peccant mortalit. De
talibus loquit̄ C̄husost. cuius inquit
vires in mulierū formas deducāt / r
mollescere faciāt p̄ calciamēta lasci-
ue cū sup̄fluis / r nocturnis: eas arceri
statuimus: et loquit̄ de arte textoria:
qua sunt vestimenta viris / r arte su-
toria qua sunt eis calciamēta mu-
liebria. Idec̄ alexander. ¶ Sed num-
qd si artifex requiratur r petat vt si-
bi faciat vestē vane dispositiōis curio-
sam vel vanā nouiter inuentaz / et sic
de domib⁹ / r c. nunquid p̄pter lucrum
debet facere talia: r̄ndet maḡ hen-
ricus de h̄ssia in lectione super 2^a Barth.
q̄ artifices non debent esse talium ve-
stium excogitatores: r a fortiori non
talium factores nisi forte casus spe-
cialis q̄nq̄ aliud exposcat. R̄d est q̄
nullus debet alium ad vanitates pro-
uocare: nec ad sup̄fluos sumpt⁹ occa-
sionare: nec q̄s iurare r vrayam ho-

mines suas ad inuentionē frivolas r
cogitatus notios expleat i ope. Idec̄
ille. Sed nunquid huiusmodi ornāmē-
ta aliqui p̄ p̄tudinē sine graui petō
possunt deferri: r̄spōdet maḡ to-
hānce de tābaco lib. de cōsol. theol.
in his que sunt solum mala / quia pro-
hibita: multum excusat in toto vel i
tanto consuetudo: ideo in talibus et
virōnabilis cōsuetudinis p̄sertim
si p̄scripta sit / est cōtra ius scriptū
multoties faciēdū. Iñ aut̄ gr̄an⁹ ille
gratiose dicit: q̄ p̄stitutiō tentū mo-
ribus cōfirmatur: quāma etiā super-
flua ornāmēta gestare ad cōplacen-
dum multis sanctorū auctoritatib⁹
reprobet / tamen hoc sine exclusio-
ratione cōsuetudinis gestari p̄t sine gra-
ui petō. Causa autē quare in talibus
salte circūscripto scandalo excusare
valeat cōsuetudo est: q̄ res aliq̄ pro-
pter sui nouitatē / et p̄sequēs carita-
tem imaginatiōe excitat / r puocat
ad libidinem / eo sc̄z q̄ p̄pter admirari
hoīes res h̄mōi magis considerāt et
p̄fundius cogitāt. Ille quidē res q̄
in consuetudine veniunt cessant ima-
ginatiōe excitare / r ad libidine pro-
uocare: eo q̄ tunc cessant q̄dam para-
esse / et admiratione digna r cogitare
consideratione profunda. Idec̄ ibi.
¶ 2^a ad s̄cōm principale notan-
dum est q̄ superbiā ornatus dissua-
det p̄mo p̄tini multiplex idē oris
p̄tini inanis gl̄ia quam rarissime
ibi quis deuitat. R̄plum de diuite
epulone in purpura. Luc. xvj. Unde
Grego. in omelia ibidē. Nemo vesti-
menta p̄cipua: nisi ad ianē gl̄iaz q̄rit
Sed est timor: mētis sup̄ alios vñ
herodes veste p̄ciosa indutus elatus
in seipso: ab angelo necat. Actu. xij.
Tertium ē q̄ p̄fundunt pauperes ta-
lia nō habentes. Nam sicut p̄ aplm.
i. Cor. xij. corinthij arguuntur q̄ per
esca suā confundebāt nō hñtes sic p̄
vestimenta fieri p̄t / s̄m 2ª Basilij in
regula. 2ª quarto mollē r effeminatū
efficiūt. R̄plū de epulone: q̄ sicut
p̄t sup̄biā purpura iduebat ab ex-

Capitulū. xviii. Fol. xxxv

tra: ita bisso p̄pter mollicie ad intra:
s̄m glo. 2ª unū est rapina vel furtū
aut illicitus labor qui a talib⁹ facili⁹
erectet / vt sup̄flua vestimēta habeat
r spoliāt paupes. Et si pe. damiani de
cōtēptu mūdi. Illavchis nō imerito
rapina cē n̄scupat: q̄ duos vel trius
etiā vestitū summa coem̄t. R̄apinaz
p̄culdubio p̄petrat: q̄ vāi honor / ar-
dore succensus duas imp̄sas vestitū
in vñā redigit: r p̄mū suū quē sicut
seipm amare debuerat in sua nudita-
te relinquit. Sextū est scandalū p̄-
mū. Iñ q̄ scandalizauerit vñū ex mini-
mus istis q̄ in me credidit: expedit civi-
suspendat mola asinaria in collo ei⁹ /
r demergat in p̄fundū maria. math.
xviij. Septimū est p̄cipatio ois cri-
minū q̄ aliq̄ ei⁹ exēpio faciūt. Vel ad
sc̄am s̄m p̄s. Idec̄ comit̄ ei⁹ quo
dāmō sicut vestimētū quo coopit r si-
cut zona qua sem̄ p̄cingit. ¶ Se-
cūdo dissuadet sup̄biā vestitū exēpla
sc̄torū. P̄mo dei q̄ nobilissimū sp̄m
i nobis vestitū carne fragili. s̄m illd
Job. i. Pelle r carne vchisti me. Se-
cūdo de q̄ p̄mīs parentibus fecit
tunicas pelliccas. Gen. iij. Itē h̄sser
xij. ait. Tu scis vñē infirmitatē meā
r necessitatē meā: q̄ abominer signū
sup̄bie / r glorie mee qd est sup̄ caput
meū i dieb⁹ ostētatōis mee: r dete-
stabilis q̄ p̄mū mēstruare: r nō por-
tē illd in dieb⁹ s̄c̄tū me. Itē iob. xvj
Saccū p̄mū sup̄ cutē meā Itē mar-
ti. Itē iohānce erat vestit⁹ de pilis
camelorū. Itē s̄m maximū infer mo-
ne. 2^a s̄m virgo vir tunicā vñā ha-
buit. Itē xps s̄m C̄husost. vestimē-
ta abiecta habuit. Item de antiquis
p̄mib⁹ dicit aposto. Idec̄. xj. Cir-
cuieit i melor / i pellib⁹ caprimis Itē
aug. dicit: vt ei⁹ canit legēda futor
de p̄ciosa veste erubescit. ¶ Tertio:
idē dissuadet multiplex sup̄biā i ve-
stitū stultitia. Quaz p̄ia ē q̄ exte-
ra vilis / interiorib⁹ nobilissimis p̄po-
n̄t: sc̄z corpus anic. Sc̄do q̄ dei or-
dinem peruertit / r nature quia an-
cim salicet carnem p̄ponunt dom-

ne: id est anime: et dominam propi-
am ancille tradunt. Tertio q̄ p̄ ex-
pendunt vt oculos alios pascāt: q̄ p̄
p̄mū ventrē. 2^a quarto putant q̄ ex-
ciositate selle r freni equis / id est cor-
pus apprecietur. 2^a quinto: quia omnia
bona sua volunt habere bona r orna-
ta / r solā animā s̄m Augu. turpem.
¶ 2^a ad tertij principale queri.
vtrum sit virtuosum r laudabile re-
ferre vestimenta humilia vel abiecta
non p̄ciosas: r̄n. s̄m Tho. q̄li. x. q.
xij. 2^a ad istud: aliter loqui-
dum est de persona publica in digni-
tate aliqua vel in prelatura consue-
ta: aliter de p̄sona p̄uata cui nulla cu-
ra regiminis vel prelacionis est com-
missa. In p̄sona est p̄cipatio ois cri-
minū / sc̄z status dignitatis / r p̄
p̄ne p̄sone p̄ditio. Circa que duo ita
se debet habere: ne dignitatē auctori-
tas veniat in contemptū / r ne ip̄e i su-
perbiā effeatur: virūq̄ igit ei p̄or eē
laudabile: r p̄ciosas vtatur ad reue-
rentiā auctoritatis inducendā / r q̄ vi-
lib⁹ vtat rōne p̄pue humilitatē. Sic
dicit: ne q̄ ad auctoritatē cōfermā
dā sūt: in sup̄biā degenerent: r neq̄
nimis seruas humilitas: regendi fr̄s
gatur auctoritas. sicut dicit Augu.
Idec̄ tho. Ex quo sequit̄ q̄ virtuosū
et laudabile sit in persona publica si
p̄pue infirmitatis intuitu: vestimēta
deferat humilia. Unde i laudem bñ
martini episcopi dicit: q̄ post susce-
ptum episcopatu: eadem in ei⁹ vesti-
bus māsit vilitas r abiectio. Et de de-
mosthene philosopho legi q̄ tādiu
vtebat toga philosophica / q̄diu fuit
vulgo incognitus. Sed vta r eloq̄n-
tia cognitus: ait. Abalo venerari vitā
r sapiētiā: q̄ toga. Unde tūc cōib⁹
vtebat vestibus. Item Grego. s̄m ois
logor de beato equitio abbate dicit.
q̄ tā vilis erat in vestibus atq̄ tā de-
spectus: vt si quis illū fortasse nescie-
ret / salutaris etiam resalutare despi-
ceret: vñ vir aut nunq̄ legi de sc̄tis
q̄ auctoritatē suam in regimine vesti-
um p̄ciositate exhibuerat venerandā

p̄s. iog.

3

7

It

Preceptum primū

sed potius vestium vilitate: mox humilitate vite sanctitate: ut apłi de qbus legat q fuerunt pauposi. id est vilitate panis induti. Et xpm panis mater inuoluit. id est em. Ber. et Alber. vilitate. Non inquit Ber. sit metio de pelliculis: aut alijs pñofis superlectilibus: ut nobis cōmendet paupertatem habitus: et indumentū vilitate. De pñofis vero pñofis qbus multa cura regimini vel pñofationis est cōmissa dicitur em. Tho. loco pñofallegato. Adhuc tunc et virtuosae agūt: si possunt inuitu. pprie humilitatis et amore cōtempti. mūdi vestimēta humilia et humilia et vilitate: q̄ stat. p pñofis requirit. Nec obstant cauillationes iniquor: q̄ pmo in cōtrariū arguit attendendū ab his q̄ in vestimentis oīū veniūt: intrinsecus autē sūt lupi rapaces. Rñ. s. z. tho. q̄ hoc est p vilitate vestiu quia nūq̄ lupi vilitate induerent nisi xpi oībus hec vestimenta essent ppria. Seco dicit tale habitū deferētes scādalizare. Rñ. hierony. in epla ad marcellum. Scādalizat quēpiā vestis fuscior: scādalizat et iohannes: quo inter natos mulierū nullus maior fuit: q̄ angelus dicitus dñs q̄ baptizauit: qui camelo rīvescit: tegmine: zona pellicea cingebatur. Tercio dicit: cū in corde vir rūs lateat: nichil offit vestimentū si cor fuerit bonū. Rñ. s. z. de hoc supra. Quarto obicit aug. iij. de doctrina xpiana: et habet dñs. xij. c. q̄ quis. quisq̄ rebus transeuntib⁹ striccius vñt q̄ se hys cōsuetudo cor. cūz quibus viuit: aut intemperas est: aut supstitiosus. Rñ. q̄ gratian⁹ false allegat: quia i oībus correctis origina libus beati aug. habet tēperas: et nō intēperans et sic tho. et oīnes famosi allegant. Quinto arguit beati bartho. vñfuisse purpura clauata Rñ. spōdit Bonauent. lib. de pñofis de eua gelica: q̄ illud in legenda romana nō habetur. Et si verū est q̄ dicit: dico q̄ necessitate dicitur hoc fecit: q̄ aliū in regione illa calida vestimentū pot

tabile non inuenit. Item nota q̄ dñs bolus dixit cōsimilia sba p ydolum. Et hñt etiam vestimentū tunice sed futilis pñofis fuisse negat expresse chasost. sup. Alth. in ope iperfecto. Quanti vero sit meriti talia deferre parz p Petri damiani lib. de cōtemptu m. pi dicētes. Rñ. ex nimie purpura indutus ppter ciuitatis ex cidiū coopertus sacco: diuini furoris motū cōtriti cordis humilitate placat. Et echias q̄q̄ cultu regio decora tus tribiles regis assirior: minus treme fact⁹ audiuit. Et mox ut ipse alicio tegit: cunctosq̄ rectos ad pphetā mittere nūcios nō erubuit. pñofis dñe victorie: et optate pñofis oīa oculi reportauit. Nam ecce angel⁹ dō mini centum octuaginta quinq̄ milia assirior vna nocte percussit. Et greg⁹ ille pphetarū et satus ad diuine iussio nis impū vestimēta deposuit: et triū annor: spacio nudus et dūscalcia tunc cessit. Et rubescat igitur: dicit petri da niam humana supbia. Et quo pñz q̄ humilitas vestiu deū placat: gratias meretur: et pñofis edificat. Alii tho. scda scde. vbi supra rñt sic. Si vñt oībus vestibus q̄ ceteri q̄s induat: nō sēp peccat: s̄ si hoc faciat. ppter macerationē corporis: vñt humilitatio nem spiritus: ad virtutē temperan tie pertinet. Idoc aut pñofis pñet ad hos qui alio verbo et exemplo ad penitentia hortantur. Idoc tho.

Ca. xij. de temptatione dei. **Q**uarto dicitur phibet hic dei tēptatio. Alii deure. vñ. Mō tēptabis dñm deū tuū. Et idē xps cōtra diabolum allegauit. Adhuc. Alii pñofis dñm qd sit de um tēptare. Seco q̄t gñs holz i illd vñt i cōdāt. Tercio de gñs deū tēptatū. Et duo ad pñofis tho. scda scde. q̄t. revij. p. toni. Deū tēptat q̄ expimētū sunt seu explorat ex iten tione rōne pprie pñofis p suaverba vel facta de dei potētia: sapiētia: pie tate: bonitate: vel voluntate specula

Quid sit tēptatio dei.

Capitulum. xviii.

fo. pli.

tine: sine speciali dei instinctu: sine in sta necessitate: vel pia vilitate: et sine alijs debitis circumstantiis. Vel q̄ etiā ppter intentionem talia experiedi aliquid loquitur: penit vel facit qd ad nichil alijs vñt est nisi ad pbandū dei potēstatē: sapiētiā: voluntatē: vel bonitatē em. Unde sup. illo deure. vñ. Non tēptabis dñm deū tuū: dicit glo. Deum tēptat q̄ habens qd faciat: sine rōne cōmittit se discrimi ni: vel periculo: exprens vtrum pos sit liberari a deo. Dicit pmo q̄ expē rimentū sunt seu explorat: q̄ tēpta re est experimentū de aliquo sumere: nullus autē expimētus sumit: nisi de re ignota: vel dubia. Ex q̄ parz q̄ oīs dei tēptat: s̄ deum ignozat: vel dubi tat de aliqua pñofis dei: qd sp̄ ē pec catū. Et q̄ parz q̄ dei tēptare sp̄ ē pec catum. Dicit ex iten tione: ad differen tiā temptationis ppter intentionem. Et ubi notandum q̄ duplex est dei tēptatio. Una intentia: alia non in tenta. Intentia sit dupliciter. vno mō expresse: alio mō interpretatiue. Ex pñofis cum aliquis dicto vel facto in tendit expimētum de aliquo sumere. Interpretatiue s̄ q̄ non intendit expimētum sumere p sua dicta vel facta: tamen agit vel dicit qd nichil aliud videt ordinabile: nisi ad experi mētum sumendum. Alii quasi inter pretatiue deum tēptat: q̄ est non i tendat de deo expimētum sumere aliquid tamē petere vel facit: ad nichil aliud vñt: nisi ad probādū dei potēstatē: bonitatem et similia. Dicit ra tione pprie persone: quia si quis ex perimētus sumeret de deo: vel ad de um pñofis: non vñt expimētum sumens de his: seu talia explo rans talia cognoscat: sed vñt alijs demōstrat: qd est iusta necessitas: aut pia vilitas: non esset tēptare de um. Dicitur p sua verba vel facta nō cogitata: ad differentiam infidelitatis: Nam infidelis in quārum huiusmodi in mente dubitat de dei perfectione: puta bonitate potētia et similibus.

Sed deum tēptare cum directe op ponat cultui diuino seu latric vel rei glori in exterioribus cōsistit actibus. Dicitur etiam p sua verba vel facta: q̄ homo deum tēptat expresse dupli citer. Quādoq̄ expresse verbis qd ho mo in sua petitione orando: vel simili verba formādo: ea intētiōne ali quid a deo postulat: ut exploret dei sa piētiā: potētiā: bonitatem vñt vo luntatē. Factis autē deus expresse tēptat: qd q̄ facit intendit experi mētum sumere diuine pñofis: sive pic tatis aut sapiētie. Dicit de dei po tētia bonitate et. speculatiue: non pñofis. Nam duplex est cognitio di uine voluntatis: vel bonitatis. Una qdē speculatiua. Et quantū ad hāc non licet dubitare nec pñofis dei voluntas sit bona: vñt vñt de sit sua uis. Alia pñofis effectia seu experi mētalis: dñs qd expit in seipso gustus diuine dulcedinis: et cōplacētia diu ne voluntatis. Sicut de ierotheo dicit dionysius de diuinis nob⁹. c. q̄. qd dicit diuina ex compassiōe ad ipsa. Et hoc modo mouemur ut probem⁹ dei voluntatē et gustemus eius suauitatem fin illud Ro. xij. Probetis q̄ sit voluntas dei bona bñplaceas et pfecta. Et i pñ. Gustate et videte qm suavis est dñs. Dicit sine speciali dei instinctu. Alii abrahā nō peccauit Ge nes. xv. cūz dñt ad dñs: vñt scire possuz q̄ possessor⁹ sim cā sēz frā repro missam a deo. Similit̄ nec brā agatha q̄ noluit medicinā recipere: q̄ ex pta erat erga se diuinā veniūolētiā vñt vel infirmitates nō patere. p qd corporalimedicina indigeret: vñt stat sentiret diuine bonitatis effectum. Sed achas peccauit non petens si gnus. Mō em si petisset deum tēptas set: quia deus iussit euz petere: et etiā q̄ pertinebat ad cōmunem vñtūatē. Sed de s̄ q̄ iudic. vñt signus a deo petisse legit s̄ victoria repromissa: ex debilitate fidei fm glo. petisse videt: ideo peccauit. Sicut zacharias Lu ce. f. qui dñt ad angelum. Unde hoc f. f.

nentur et possunt dei auxilium ad hoc
 sine causa expectantes. Contra quos
 chrysostomus ait. Cum vos persequeretur
 in vna ciuitate: fugite ad aliam. **Barth.**
 1. Quando autem fugienda sit mors
 in christiana persecutione: et quan-
 do non: victio: et consideratio scan-
 dali: periculum gregis: et huiusmodi
 docere possunt. Nam aliquando co-
 tingit eodem tempore: et in eodem lo-
 co: vnum debere fugere alterum non
 de sanctulo quem gladius ferire no-
 nit: sed de p[re]dicatore recedere. **Breg.** po-
 nit exemplum in li. d[omi]nalo. Quinto q[ui]-
 dam fugiunt: medicinalia vbi opor-
 teret: quod licet agatha fecisse videat:
 tamen v[bi] **Tho.** sed a sede questi. **xcvi**
 dicit: fuit certa de dei adiutorio: v[bi] su-
 pra. ¶ **¶** Duo ad tertium principale
 nota sunt. **Tho.** quadruplex est grad[us]
 dum temptantium non omnes ta-
 men sunt proprii. Primus eorum q[ui]
 animum non preparant ante oratio-
 nem: sed distrahuntur scienter et ne-
 gligenter: qui labis deum honorant
 solum. Secundus eorum qui non di-
 stinguunt ante orationem debito: abus
 rancorem tenentes: De ambobus di-
 citur. **Ecclesiast.** xviii. Ante oratione[m]
 prepara animam tuam et noli esse
 quasi homo qui temptat deum. vbi
 dicit glo. interl[ine]u[m]. Temptat deum
 quicquid quod docuit: sed non facit
 quod iussit. i. Supra que dicit. **Tho.**
 mas secunda secunde vbi prius: q[ui]
 iste qui ante oratione[m] suaz animi non
 preparat dimittendo si quid abuer-
 sus que habet: vel aliquis se ad deu-
 tionem non disponendo: non facit
 quod in se est: v[bi] traudatur a deo: z
 ideo quasi interpretatiue temptat deum:
 et quia huiusmodi quasi interpre-
 tatiua temptatio videatur et presump-
 ptione seu indiscretionem precedere:
 tamen hoc ipsum ad dei irruentem q[ui]
 pertinet: v[bi] homo presumptuose: z si
 ne debita diligentia se habeat in his
 que ad deum pertinent. Dicitur enim
 p[er] **petri.** v. hominamini sub po-
 t[est]u manu dei. z. q. thimo. ii. Solliciti
 s[un]t.

Preceptum primum:

curate ipsam probabilem exhibere deo. Unde etiam huiusmodi temptatio est species irreligiositatis. Heccho. Tertio cor qui preter intentionem petiit vlt facit qd dicit in diffinitionis declaratione interpretatiua temptatio. Quartum cor qd ex intentione talia facit vlt ibi patuit

Capitulum. xx. de accidia: et speciebus eius: et remedijs.

Cum decimo prohibet hic accidia: cuius proprium est trahere de obsequio diuino: sicut charitatis est gaudere in bono diuino.

Tibi tria principaliter sunt videnda. Primo de quidditate et malicia et origine accidie. Secundo de speciebus. Tertio de remedijs. Quatum ad primum notandum. fm Tho. scda scda. q. xxxv. Accidia est tristitia de bono diuino qd homo debet facere. Dicitur primum tristitia: s; non quibet. Est enim qdam tristitia bona: vt illa qua cõpatur miserie proximi: sicut miseria facit trahere: et passionis xpi meditatio similiter tristitia quam habemus de peccatis commissis in contritione. Alia est tristitia mala in appetitu videlicet inordinato: et constituit specie peccati irre: vel tristitia de bono proximo: et facit odium vel inuidiam. Sed tristitia de bono diuino constituit accidia. Dicitur scda de bono diuino id est de bonis spiritualibus istis potissime qd hominem p se ordinant in deum: vt sunt seruitutes deo exhibende: corde: ore: vel opere: de quibus dictum fuit a primo precepto particulari vsq ad sextum. Et sic etiam sunt oia opera virtutum: non inquantum inquantum circa talem materiam: sed inquantum propter deum facta: et in deum relata. Et quo patet qd est accidia origo: cordis: et operis. Quia quis tedumz tristitia habere potest meditando fide: sperando in deo: deum diligendo quo ad cor: qd ad os laudando: orando: loquendo de deo: silia. Et in ope multipliciter fit. Dicitur psequenter qd homo debet facere: qd si quis tristitia

retur de spirituali bono ad qd qd non teneretur sub pena peccati venialis aut mortalis: puta de pficiendo aliquid qd solum cadit sub cõsilio: non esset accidia. Exemplum de iuvene euangelico qui tristis abscessit cum ei xps dicit. Si vis pfectus esse vade et vende oia qd habes: et da pauperibus. Math. xix. Sed quod sunt radices et causa se tristitie. Rñ. q. tres. Prima cum qd non amat deum: nec gaudet in eo: ideo consequenter non amat opera spiritualia: nec in eis gaudet: sed tristat. Secunda cum qd non noscit vel non aduertit: vel non meditatur honestatē et utilitatem ac suauitatem spiritualium bonorum: ex hoc puenit qd non reputat spiritualia: sed ea vilia et quasi nichilua lentia estimat: et triste ea facit: aut ea refugit. Tertia qd sensus apprehendit spirituale bonum vt laboriosum et priuatiuum delectationis sensibilis: et ideo sensualitas a spirituali bono fugit ad delectabilia sensualitatis. Et talis sensualitas interdum ad se trahit rationem et voluntatem que trahuntur de spiritualibus bonis et diuinis. Sed quare accidia est peccatum? Rñ. fm Tho. triplici de causa. Primo qd in se malum est trahere de bonis optimis: qualia sunt diuina: de talibus enim summa cõplacencia esse habenda. Secundo quia inordinat accidia effectus est: qd facit tediosum et graue in spiritualibus diuinis operibus. Tertio qd multa alia mala ex accidia sequuntur in speciebus et effectibus eius. Quando vero fit peccatum: nota fm tho. vbi patet qd tristitia de bono spirituali aliquando nullum est peccatum sed forte defectus nature: vt qd opus diuinum est solum cõsiliu: et nullo modo debitum. Secundo aliquando materia est meriti. Tertio aliquando est veniale. Quarto aliquando mortale. Idem qd tum intellectu notandum primo qd in nobis sunt duo. Primum est caro sine sensualitate filia bellis elis: hoc de pro qd per rationem potest frenari. Hec caro habet cõplacenciam in luxuria,

Capitulum. xx.

So. p. iii.

vana gloria: gula: ira: et in similibus. Et habet tristitia de oibus que sunt contraria carne: vt patet ieiunio: oratione: humilitate: patientia etc. Scdm est alia rationalis a deo optimo inmediate creata: qd naturaliter vellet beatificari. Hec desiderare deberet putes deus: et beatitudinē et spiritualia bona: et de solo peccato principaliter trahari. Si autem etiam naturaliter phyl. reperierunt et de hoc scripserunt: et fides amplius instruit. Secundo notandum qd caro concupiscit aduersus spiritum: et spiritus aduersus carnem. Gal. v. Ad idē sensu Rñ. vii. dicens. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Et idem quibet exporitur vel religiosum ad matutina surgere: precibus delectat rationē: s; mollicies lecti et calidus corpus tenet qd non vult surgere. Et isto causat qd tristitia in sensualitate. Unde si propter tale repugnantiam: tristitia de bono spirituali veniat homini subito et in deliberato: omnino contra aut propter voluntatem: tunc est solus primus motus et inre naturalis: et qd diu manet solum primum naturalis motus nullo modo dependens a voluntate: tunc nullum est peccatum mortale s; defectus seu peccatum nature: quia non est in potestate hominis: dicente beo Augusti. Non est in potestate nra qdibus visis tangamur. Et si homo statim vt huiusmodi motum accidia ratione percipit: incipit resistere ratione et voluntate: tunc illa resistencia est submeritoria. Sicut sepe accidit qd homo sentit aliquod tedium in exercitio spirituali ratione sensualitatis: quod tamen rationi displicet: ideo etiam resistit conando per exercitia bona delectari in diuini pro posse: alio tristitia non est peccatum: quia in sola sensualitate consistit: sed est materia meriti: quia voluntas detestatur eā. Si vero homo huiusmodi primo motui accidia non consentit fm rationē plenē s. l. cni: nec sufficienter se ei oppo-

nit postq ipm percipit: sed voluntas aliquo modo ad sensum inclinata habet se circa hoc negligenter resistendo: tunc illa accidia est peccatum veniale: si fuerit de ope debito. Et hoc est propter negligentiam voluntatis: que est imitabilis est. Et fm Cassi. de institutis monachorum etiam in pfectos viros cadit. Sed si motus ille accidie pertingit vsq ad rationē: ita qd carne totaliter contra spiritum preualeat: et tristitia sic in ratione inualeat: etc. qd ipsa ratio ex hoc cõsentiat in fugam: horrore aut detestatione boni spiritualis diuini qd homo facere tenetur. tunc est peccatum mortale: vt dicit sanctus tho. Cuius rationem assignat: quia illud est mortale ex genere qd de se et fm propria rationem contrariatur charitati: scilicet accidia huiusmodi est talis: quia primum effectus charitatis est gaudium de deo et de diuinis rebus: cui contrariatur accidia que est tristitia de bono spirituali inquantum diuini. Et compl. i. simile de concupiscentia adulteri qd de genere suo est peccatum mortale: hec concupiscentia qd diu est naturalis mortis manens in sensualitate: et nullo modo dependens a voluntate: tunc non est peccatum. S; si homo ei resistit propter deum est ei meritorium. Si pro voluntas non p̄sentendo in opus nec in delectatione non excludit concupiscentiam sed permittit eam morari in aīo tunc venialis fit culpa. Si vero pertingat vsq ad rationē: ita qd ratio superata cõsentiat in opus adulteri fit culpa mortalis. Ita in pposito simile est de ira. Quod ad scdm principale notandum prout colligitur ex dictis gre. go. xxxi. mor. et ex Jñs. de sum. bo. et Cassi. de vis. principalibus vicijs: et ex Bull. in summa vitijs qd viginti sunt species vel modi peccandi accidie. Primum est origo aliorum videlicet tepiditas que vomiti prouocat. Unde apocal. iij. chylus dicit. Scio opera tua: quia neq frigidus es: neq calidus: sed quia tepidus es: nec frigidus nec calidus: incipia te euomere f. uij.

effectus charitatis
dependens de
deus et diuina
b. g.

Preceptū primū.

corps et instabilitas loci vt apparet in multis. Tunc est malicia: quā do propter tristitiā quā quis habet i diuis: inārum mal' efficitur: q' etiā spūalia modica aut nulla estimat/et etiam impugnat. ¶ Quoad tertiu' principale notandum q' plura remedia sunt contra accidia. Primū est cōsideratio detestabilitatis hui' vici vt apparet primo in cōsideratiōe ex-emplos oīz rex laborantiū. Nam in vita carentib' sol et alia quotidie gi- rum mūdi circueunt: in habentib' vt tā vegetabilē herbe et arbores mīn- muminitū habētes: in mltis aduer- sis ad magnā quantitātē pueniūt. In sensibilibus reicit salomon puerb. vj. Vade ad formicā o piger: et cōsidera vias eius/ et disce sapientiā. in malis hoib' quot sunt studia mūdo seruien- di. in bonis hoib' cecilia q'st ap's ar- gumētofa deo seruit: in angelis boni et malis p'tinuasunt exercitia. Scd' est q' tantū displiceat deo. Un' apo. iij. Repidus es: inceptat e eume- re. Causa fm glo. q' quādā securita- tem accipiunt de bonis aliqb'. Itēz luc. xv. Gaudium ē angelis sup vno peccatore: scilz seruando penitentiā agen- te q'sup. x. iustis qui nō indigēt pe- nitentiā. scilz repide viuentibus fm greg. Item luc. xij. de ficulnea ifru- ctifera dicif. Succide illam vt quid etiam terram occupat. Tertiu' est q' accidia multuz placet diabolo. vnde Math. xij. Inmūdnos spūs criēs ab hōie inueniēs domū vacante: vadit et assumit alios septē nequiores se/et intrātes habitant ibi. Itē math. vij. demones dixerunt xpo. Deiciis nos: mitte nos in gregē porcor. et Job. xl. of noz mure scz demon in loco calami p quod vacuitas designat. Secūdu' remediū est rōnabilis diuersitas oc- cupationū: sed ordinata debet esse et rōnabilis: vt docet exemplum in vni- tate p'p'z. vbi beato Antonio accidia tē- ptato angel' apparuit: quēz vidit pri- mo funiculum: torquēte. deinde orā- tem. deinde sportā: et extēte. et iterum

orationi vacante/ et sic facere Anto- niū iubente contra accidiā. Tertiu' est vt cum sentit tristitiā accide: quis interdum querat bonā societate cum qua verisist' solum de deo et licitis tra- ctet lete. Exēplum in vitas patrū. vbi sepe illud fecerunt. Ita cuius figura legif. Exo. xvij. q' ioseph pugnate con- tra amalech orabat moyses: eleuans man' ad deum: cur' manus erāt gra- ues. S3 hur/ et aaron suscebat ma- nus eius ex vtraz parte. Quartum vt hō se cogat ad exercitiū spūaliū q' fastidit. Nā hābit' delectabilis: non nisi p' actus iterum tristes multipli- catos acquirat. ex. ij. et h. Quintū vt cum magno conatu quis memoratur dei tot bñficia. et si fm p's. Rēnuat p'solari aia mea: credat qd sequit' me- mor fui dei et delectat' sum. P's au- tem hunc conatū magnū cē. q' hō in tristitia cōstituit': difficulter talibus imoratur. Sextus est exclusio p' pos- se tritum radicū accidie supia in prin- cipio capituli positarum. In cui' fi- gura of. Leui. vj. Ignis i altari meo semper ardebit. quē nutrit sacerdos/ subiciens ligna mane p' singulos di- es. Septimum ē cōsideratio pene in- ferni/ et purgatorij/ et bñfudinis: que expectam' fm nfm meritū vel dēme- ritum. Un' in vitas patrū q'dā p' cōq' stus est p'ri achilli accidia. Rēdit al- ter ideo patens: q' nondū vidisti req' em celi/ nec penā iferni. Octauum et summū remediū: dei grā est. p's. Vā mādatoz tuoz cucurri: cur' dilatasti cor meū. Vnde in cānticis Trahe me post te. currem' in odore vnguentoz tuoz. cānt. i. p's. errauit sic ouis q' p'e. et c. Ca. xij. de erubescencia/ xpm sequendi et remedijs.

Ertodecimoprobibet erubescencia/ xpm se- quendi/ et eius doctri- nā in necessarijs ad sa- lutem. Vnde luc. ix. ait. Qui me erubuerit/ et meos ser- monea. hunc filius hōis erubescere: cum uenerit in maiestate sua et patris

Capitulū. xvi.

fo. xlv.

et setō angeloz/ id est admodū eru- bescentis se habebit/ dicens: nescio vos. sicut ait vir gimb' fatius Math. xxv. et clausa est ianua. Triasunt hic dicēda et vidēda. P'rio de verecun- dia/ seu erubescencia bona. Scd' de mala. de quib' of. Eccl. iij. est confu- sio adducēs p'ctū/ et est cōfussio grāz et gloriā adducens. Terto de reme- dijs male erubescencie. ¶ Quantū ad primum notādū fm Tho. scdā sedē. q. cxiij. q' verecundia est timor de actu exprobrabili facto vel fiendo. Dicif p'rio: timor q' ē respectu ardui possibilis/ respectu cui' non est tristi- cia. Ex quo p'z q' perfecti non crube- scunt facilius de futuris malis p'pe- trabilibus. q' nō apprehendunt ma- la opera: vt difficulter ab eis median- te grā vitabilia. Itē p'z q' maliciosi nō sunt verecundi. q' ex habitu faci- lia putant mala. Dicif de actu turpi in quo includit cogitatio verbum v' omisso turpis. Dicif turpis seu ex- p' brabilis seu inhonestas. R' si. q' nudi- tas corporis in adulto respectu alte- rius. Item de cooptura mēbri im- mundi scz genitali um/ posteriorūz et vber. Ex quo p'z q' male faciāt ve- stes curtas portātes quo ad viros: et vbera mudātes quo ad mulieres. etu- nicas leuātes sine cā. R' oīstoz est: q' a natura saltāveremur. vt dicat b'tus Aug. li. de ci. dei/ vlogem. Item oē peccatū est erubescibile. p'cipue tñ luxurie/ furti/ seu subtractiōis alieni boni/ et mendaciū. de quib' iterettra of. Eccl. xij. Erubescite a p'fe et mife de fornicatiōe. Et a p'sidente et potē te de mendaciōe. Et a p'p'ce et a du- ce de delicto. ¶ Q' aut turpe sit oē p'ctū: p'z tripliciter. P'rimo q' p'ctū nuditate fecit erubescibile. Nā gēti- q. dicif. Erat vterq' nudus Adā scz et vxor eius: et nō erubescabant. Ra- tio quia nullum peccatum fecerant: et futurum facilius vitare poterant. Interum eni q' mens superiori obe- diebat creatori: quicqd infra mentez erat/ vt mēbra corporis et eniaz bestie

homini obediebant. S3 eo ipso q' ho- mo dei inobediens fuit obedientia multozum homini est subtratta ideo Genes. iii. dicitur. P'ostq' ambo de fructu verito gustauerunt: agti sunt oculi ambozū: videlicet experitiā habēdo q' malum prius mēte noue- runt. Cumq' cognouissent se esse nu- dos: consuerūt folia ficus/ et fecerūt sibi perizomata. Plura ibi de vere- cundia/ videt' q' aduocē dei fugerūt quando deus quesuit Adā. vbi cor- q' de ait: q's tibi indicant. et. ¶ Se- cundo cum erubescencia sit fuga rei turpis/ et p'ctū sit opus diaboli con- tra naturam: immo eo remoto omnia decētia forent: conflat peccatū esse maxime erubescibile/ et quod plus ē in ei' cōparatiōe/ alia erubescibilia non sunt. tēte B'ego. dicēte de ma- ria magdalena. quā semetipsam gra- uiter itus erubescibat: nichil cē cre- didit quēd verecundaref soas. Ter- tio erubescencia est respectu immun- dozum: sed in comparatiōe peccati alia imunda munda sunt. vñ Math. xv. Que de ore procedunt de corde exeunt/ et ea coinquinant hominem. de corde cū exeunt cogitationes ma- le. homicidia/ adulteria/ fornicatio- nes/ furta/ falsa testimonia/ blasphe- mia. hec sunt que coinquinant hoiez p's. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt/ scz inquit. Dicif facto vel fiendb. quia plura fecim' que erube- scere debemus et nescimus an de fa- cto luere coram deo habeam'. Plu- ra etiā sunt q' perpetrare possemus turpia. ¶ Notandū scdō fm Tho. vbi prius/ et phil. ij. et iij. et h. q' vere- cidia quīs nō sit virtus/ eo q' virtus dicit p'fectionē habitus. perfect' au- tem vir nō timer aliquid vt futurum arduū possibile/ et difficulter vitabile sed propter habitū facilius vitabile. turpe tamen verecundia est bonum quid et laudabilis passio. et habitus consimilis eius acquiri potest. Lau- dabilis in quā q'ntuplica ratio ē. P'ri- mo q' frenum est sensualitas. qd dūz

p's. 76.

p's. 118.

p's. 118.

A

D

p's. 13.

E

Preceptū primū.

quis habet a multis malis pſeruat
acribus et spes est de eius correctiōe
Unde quidā philosoph⁹ dicit. Erubuit
res salua est. Secundo est oīa
mentū precioſum quo decoratur iu-
uener. et mulieribus ſeruis. vnde Ec.
vi. Gratia verecundie eius ſciz mulie-
ris ſenſate et bonū ſup aurum. Ter-
tio oculus quidā mentis oſtēdēs
opus de quo quis verecundatur eſſe
examinandum an bonum. et tunc eru-
beſcentia eſt expellēda: ſi malum tūc
eſt oīmitenda ſm illd abſol. vi. Si
oculus tuus nequā fuerit: totum cor-
pus tuum tenebroſum erit. Quarto
eſt pūilegium humane conditionis
in hac vita quo carcer oīa aīalia irra-
tionabilia q: nullum eorū verecūda-
tur. pprie q: turpe nō percipit. vt pa-
ter in eorū actibus. Quinto gratia a
deo meretur. Unde gen. ix. Semve-
recundus: bñdicitur: et cham male-
dictus. et Luc. i. Ad iḡreſſum ange-
li maria verecunda et timida audiuit
ne tuncas maria: inueniſti grāz apud
dominū. Duo cōtra qnos mala leu-
runt inuenerūdi per oppoſitū q faci-
liter conſiderare potes. vii. ſuere. iij.
Frons meretricis facta ē tibi: nolui-
ſti erubeſcere. Itē ibid. vi. Coſuſo-
ne nō ſunt coſuſi erubeſcere neſcie-
runt. ¶ Tertio notandū q verecun-
dia q ē nō eſt peccatū reperit i mul-
tis. Primo i pfectis et ſenibus: quo-
ad habitum multū et parū q ad actū
quōd apprehendit turpia: vt poſſibi-
lia ſibi et difficulter euadibilia. Sz tñ
ſunt ſic diſpoſiti: vt ſi in eis eſſet ali-
quid turpe: de hoc verecundarentur
vt dicit philoſoph⁹ iij. eth. Scō re-
peritur p in medioeriter bonis. q:
in eis eſt aliqd de amore boni attram
non ſunt totaliter immunes a malo.
Tertio p reperit eſt de verecun-
dia i ſeminis. Quarto plus in virgi-
nibus adultis. Quinto maxime in iu-
uenib⁹ viriſq: ſeruis poſt q venerit
ad ſum rōnis. Verecūdia aut carē
qui ſunt in patria. Itē in ſuratonis
carētes in yia: Adā et Eua caruerūt

in paradiſo. Et malicioſi q nichil ap-
prehēdit vt turpe: nec malum timēt
Et pterea triplex verecūdia. Que
dam naturalis vſu rōnis ſuēns ſi
cut alie paſſiōes. Alia ē materia me-
rendi. vti illa que iſurgit rōne iſamē
in oēns. Tertia eſt meritoria et ſa-
tisfactoria. vti illa quā habem⁹ in cōſi-
tēdo pctā. vii. Ber. Quātū diſplicet
deo impudicitia pctōis: tantū pla-
cet deo erubeſcentia penitentis.
¶ Quo ad ſcōz pncipale notandū
q ſz tho. vbi ſupra. mala verecūdia
eſt timor iordinat⁹ de actu nō vere ſz
apparent⁹ exprobaibili ſeu turpi ſcō
vel ſcōdo. ¶ Pro cuius declaratiōe
aduertēdum: cū timor ſit de eſſentia
verecundie quātū ad ppoſitum ſuf-
ficiat: timor vel metus ſm tho. iij. iij.
vi. reat. eſt iſtātis vel futuri pculi cā-
mēt: trepidatio. Et triplex metus
Quidam qui cadit in cōſtātem vi-
rum. Alius q nō cadit in cōſtātem vi-
rum. Cōſtans eī p pte eſt virtuoſ⁹: et in-
cōſtans vicioſus. Adertus aut cadēs
in cōſtātem virū eſt: q min⁹ malū
ſuſtineat cogit metu maioris mali.
hic timor cadit i cōſtātem virū. Cui⁹
rō eſt q ſm philo. iij. eth. cōſtans et vir-
tuoſus eſt mēſura oīm opē ſuorum
Sic eī qd fugiēdū: qd faciēdū ſit
Idcirco eligit mag⁹ ſuſtinere min⁹
malū q mai⁹ malū ſcidere: vbi vnum
ſieri op⁹. Et diſſert pſas ab incōſtā-
ti duplici. Philo electiōe. q: plegit
qdcūq: malū pene pati. puta pūatio-
nē bonorū exteriorū fame vel vile: q:
peccare. de quo dicit anſel. in li. Tur-
pe homo. q: p iſtutis mīdis ſalū-
dis ſz corporaliter: nō eēt cōmittē-
dum pctm. Incōſtans aut et vicioſ⁹ ele-
git pot⁹ ſubire mai⁹ malū. puta pctm
ppter delectationē amēdā: q vitare
min⁹ malū: puta pdere tpalia. Nam
minimū pctm ē malus malū: q ma-
ximū malū pene ſit malū. Alia diſ-
ſerentia ē quātū ad eſtimationē pe-
riculi vel pene imminētis: quia con-
ſtans nō cogitur niſi eſſe et probabi-
li eſtimatione. in cōſtans autem

diuina iura gñat et iſtātē.

Indeſcripte mag⁹ q rōdi-
tione

Capitulū. xvi.

Fol. xvi.

pro leui eſtimatione et fugit quodam
modo nemine perſequentē. ¶ Eſt
autē quadruplex metus qui cadit in
cōſtātem virū. Primus eſt metus
mortis ab eo qui intēdit et potēſ oc-
cidere. Secund⁹ eſt grauis cruciat⁹
corporeus. puta verberatio: toſſio: ſcar-
ceratio et hmoi. Tertius eſt met⁹ ſu-
pū: qui bonis viris maior q mortis
eſt. Item ſi quis dedit aliquid ne
ſupūz patiaſ vt rvel mulier. Quar-
tus ſeruitutis met⁹. Et dicit tho. pe.
et alber. q non diſſert virū hēc pdi-
cta quattuor ſiant in perſona. ppria
ſiue in perſona liberorū / ſiue vxorū.
Item ſi q in adulterio vel furto vl
flagitio alio deprehēſus: dedit aliqd
vel ſe obligauit: ad pdicta quattuor
pertinet. q timor mortem vel peri-
cula: vel vincula. Itē ſi deprehēſus
dedit quid deprehēſor vel promiſit
ne proderet: pertinet ad quattuor p-
fata. quia prodit⁹ pnotata potuit pa-
ri. Metus autē cadens in cōſtātem
virum eſt qui ſit p min⁹ verborum:
vt niſi hoc feceris: non habebis gra-
tiam meam. vel non diligā te et ſinu-
lia. Etia ſm legiſtis timor inſamie et
verationis nō cadet in cōſtātem
virum: et ſub quattuor pſatis. quia
talibus multis modis ſubueni pōt
Et nota q metus cadit in vnum: q
non diceretur cadere in aliū. Non eī
eſt verſimile regem timere debuſſe
nullū paruum: et minor metus excu-
ſat in caſu ſeminā q virum. Adertus
igitur cadens in cōſtātem virum ſa-
cit q pmiſſa vel data tali metu: nec
coram deo: nec coram eccleſia tenent
Et matroniſm tali metu cōtractus
et alia data vel promiſſa. Ratio eſt: q:
conſensus in talibus nō eſt liber me-
re: ſed coactus. nichil ergo dedit libe-
re: immo metus cadens in cōſtātem
virum ſpetrat reſtitutionē i integritatē
¶ Sed queritur virū ille q p metū
cadentem in cōſtātem virum com-
puliſus: aliquid promittit de tempo-
ralibus: teneatur illud ſeruo poſſimo
dum adimplere. Itē alber. iij. iij. Tre

do q vbi eſt iudicium p quod inueni-
ri poteſt deſenſio audiēte: etiā coa-
ctus debet ſoluere promiſſus: et com-
petit ei actio ex lege et ex canone. et iu-
dex debet eum reſtituere in integritatē
Si autem defectus ſit iudicium pu-
to q non debet ſoluere: ſed aliqd le-
uem propter cautelam facere penitē-
tiam de promiſſo precipue ſi fideſ
Iuramentum non iterum. Si autē
iuramentū interuenit dicunt multi
etiam michi ſatis probabile videtur
eſſe ſolūdum. Si autē non ſoluit
et iuramentū violauit: et poſtea ve-
nit ad penitentia: videt michi nō eſſe
cogēdus ad ſolutionē: ſz tñ ad ſra-
cti iuramentū emendationem. Idec al-
bertus. ¶ Dubitatur an timor i ge-
nere de tiorē loquēdo: excuſet a pec-
cato. Itē ſm tho. ſcda ſede. qſt. cxxij.
ar. iij. Timor intrinſus: habet rationē
peccati in quātū eſt cōtra ordinē re-
cte rationis: q eſt regula humanorū
actuum. Recta autē ratio iudicat q:
dam mala magis eſſe alijs fugiēda.
Et ideo quicūq: vt refugiat mala q
ſm rationē magis ſunt fugiēda: nō
refugit mala q ſunt minus fugiēda
nō eſt pētm. Sicut magis eſt fugiēda
da mors corporalis q amiſſio rerum:
vñ ſi quis ppter timorē mortis latro-
nibus pmitteret: aut daret: erucifare-
tur a pctō qd icurreret ſi ſine cā legis
tina ptermiſſis bonis hoib⁹ qd ma-
gis eēt dādus: pctōib⁹ largiret. Si
autē aliqd p timorē fugiēda mala q ſz
rationē ſūt min⁹ fugiēda ſcurat mas-
la q ſm rationē ſunt magis fugiēda:
non pōt a pctō totalit⁹ excuſari. q: ta-
lis timor inordinat⁹ eſſet. Sūt autē
timēda magis mala aīe q corpus et
mala corpus q exteriorū reg. Et iō
ſi quis ſcurat mala aīe eſt pctā ſu-
gientis mala corporeus. puta flagellat⁹
mortē: aut mala exteriorū puta dā-
nuz pecunie: aut ſi ſuſtineat mala cor-
poris vt vitet dānuz pecunie: non ex-
cuſatur totaliter a peccato: diminuit
tñ aliqd eius peccatū q: min⁹ volun-
tariū eſt qd ex timore agit. Imponit

Preceptum primum.

enim homini quedam necessitas ali-
quid faciendi propter iminentem timo-
rem: ut faciat voluntarium metus sim-
phim. Sed quando est timor pec-
catus mortalis: et si eiusdem ar. ii. Et
timor est peccati sui quod est inordinatus: pe-
ut scilicet refugit quia quod si ratione non
est fugiendum. Iste autem inordinatio
timoris quandoque quidem consistit in
solo appetitu sensitivo non veniente
consensu rationalis appetitus: et sic non
est peccatum mortale: sed veniale solum.
Quandoque vero huiusmodi inordina-
tio timoris pertingit usque ad appeti-
tus rationalem quod dicitur voluntas: que vo-
luntas ex libero arbitrio refugit ali-
quid non si rationem. Et talis inordi-
natio timoris quod est peccatum veniale
quod est mortale. Si enim quis propter ti-
morem quo refugit quia periculum mor-
tis: vel quodcumque aliud temporale ma-
luz: sic dispositus est ut faciat aliquid pro-
hibitum: vel pretermittit aliquid quod
est preceptum in lege divina: talis ti-
mor est peccatum mortale: alioquin
erit peccatum veniale. Unde apoca.
xii. Timidis et incredulis et excecatis
pars erit in stagno ignis et sulphuris
quod est mors secunda. Iste de tho.
Quicquid igitur de timore dictum est:
illud ad verecundiam applicandum est.

**Ad sciendum quando verecundia
sit peccatum veniale vel mortale: notan-
dum sim Thoma. q. i. sed. q. xix. ar. ii. et iii.
quod timor mundanus est quo quis inordi-
nate timet amittere bona exteriora.
Humani quo quis timet proprie p-
sone: et primum ad unum timorem in re:
quo quis a deo recedit propter amorem
creature et corporis detrimentum: etiam
timere talis dispositione: interduz est nasa-
le interduz vicium. Naturale enim est: quod
refugit propter corporis detrimentum
vel etiam damnum temporalium. Sed quod
homo propter astra recedit a iusticia: est
contra rationem naturalem. Unde phylus
in ethico dicit quod quedam sunt pecca-
ta operum: adque nullo timore de quibus
cogit: quia peius est huiusmodi pecca-
ta committere: quam penas quaslibet pati**

**Dictum in diffinitione de actu non
vere: sed apparere exprobrabili. Ubi
nota quod duplices sunt actus. Et una
vere exprobrabilis: ut in principio ca-
pituli patuit. Alii non vere exprobra-
biles. sed apud filios huius seculi. de
quibus dicitur Job. xli. Deridetur iusti
simplicitas. Super quo Gregorius li. x.
mor. sic dicit. Minus quippe viri tu-
si non nunquam operi recto plater iustis
et tamen humanis irrisioibus vegetur.
Miranda agit: et opprobria recipit:
quia ab huius mundi sapientibus purita-
tis virtus: fatuitas creditur. Quod na-
mundo stultitia videtur: quod mentem
verbis ostendere: nichil callida machi-
natione simulare: nullas iniurias co-
tumelias reddere: per maledicentibus
orare: paupertatem querere: possessa
relinquere: rapienti non resistere: per-
cutienti vna maxilla: alteri a prebere:
sed quod obominantur egyptii: israelite
deo offerunt. Subditur. lapas con-
tempta apud cogitationes diuini: id est su-
perborum parata ad tempus statutum.**

**Item notandum quod malum verecun-
dia multi habent: sed quod multipliciter ali-
qui peccant in eo. vii. peccatis mortali-
bus. Ideo quodam verecundantur huius-
modi esse: aut in veste contra exemplum
Johann. baptiste vestiti zona pellicea
Matth. iii. Aut non querendo necessa-
ria rubia contra christi exemplum quod
in medio doctorum quesivit. Luc. ii.
Aut verecundantur quod non sciunt respon-
dere ad quedam iustitia sicut domini:
ut refert polycratus: quod plebana pedu-
cator solvere nequens: per tristitia mor-
tuus est. Aut sacramento reuerentia non
facientes contra exemplum multis qui per
crose indutus equus descendit in luto
genus flectendo ad eucharistiam suam
consuetudinem: ut celsus refert in suo dia-
logo. Secundo sunt alii verecundantes pau-
peratate: quod est instrumentum humilitatis: luma
peccatorum: et christi ornat. Alii celat
genealogiam pauperum. Duo contra
dicitur de Saul. ep. Iordanensis. quod se-
ba cuius pater suus pistos formicem
purgare solebat: in camera sua semper**

Capitulum xvi.

So. vii.

habebat: ut videret se de paupertate
elevatum. Et esai. xlviii. Ego exco-
rte: sed non quasi argentum: et legi te in cami-
no paupertatis: propter me faciam ut non
blasphemem. gloriam meam alteri non da-
bo. Tertio aliquerentur detractiones
castitatis et phunt. Contra exemplum vir-
ginum que etiam sanguinem effunde-
re non erubuerunt. Ubi sapientie itaq.
Multigena autem ipsoz multitudo non
crit vilius. et adulterine placentias non
dabunt radices altas. nec stabile fir-
mametum collocabunt. et si in ramis
in tpe germinauerit. infirmum posita
a vento commovebunt: et a nimietate
ventoz eradicabunt. Quarto alii pa-
cientia recusantes verecundantur iras
sopire. Et xpi. verbum. In patientia ve-
stra possidebitis animas vestras. Luc. xxi.
Quinto alii verecundantur igitur in se pec-
cantibus. Et exemplum xpi qui totiens
presertim die crucifixionis: offensas
oia condonavit. Sexto alii abstinentia
verentur propter obloquentes. Contra
exemplum honorari primo dialogo
greg. ubi dicitur quod in coniugio carnes co-
medere nolens miraculose piscem ob-
tinuit. Septimo alii ex merita et pu-
sillanimitate timet mortis morte
annunciare. Contra exemplum ysaie dice-
tis. Et zechie. dispo de domui tue: quis
moueris tu et non viues ysaie. xxxviii.
Alii verecundantur infirmis obsequi
xpi fugientes. Alii verecundantur
corrigere vicia filiorum ancillarum: et famu-
lic. Quos ois valde terrere deberet
formida hec xpi sententia. Luc. ix.
Qui me erubuerit et meos sermones
hunc filius hominis erubescet cum vene-
rit in maiestate sua. et c. Et duo ad
tertium principale notandum quod ad ex-
pellendam verecundiam valet. vii. primum
mo considerare christi magnam de
honoratorem in sua morte. Nam ad se-
sum pasche de oia terra quasi aliquid hie-
rusalem venerat: xpi famosissimi: iver-
bo facto et virtute fuerat crucis turpis-
sima fuit pena. attamen voluit in medio
latronum educi: et mori. et nudus ois
no exui. que oia alia et alia verecundia

maxime in iutare potuerit. Attamen ad
heb. vii. propositos gaudia sustinuit
crucem proinde precepta. Quare ve ibi
dem dicit. Et exeamus et castra impiope-
rum eius ponantes. Sed videamus ex-
empla sanctorum quod verecundiam possponen-
tes: virtutibus insudarunt. Nam hebrei.
xii. sicut moyses grandis factus negavit
se esse filium filie pharaonis. voluit
eius magis affligi cum populo dei: quam
poralis peccati huiusmodi iocunditate. Su-
lanna magis voluit non turpi quam pu-
ritate infimoniales perdere. Dan. xii.
Item act. v. Habebant apostoli gaudentes
et prospectu populi: quod digni habiti sunt
periculis pro nomine iesu pati. Tertio
ponderandum est quod malum et stultum
sit dimittere opera bona ex verecun-
dia. Nam tales faciunt sicut vir qui
propter latratum caniculi: castroz non
descenderet. Sicut equus qui timoruz
vmbrosuz formidaret. Et licet vide-
tes recti et sani irrisione cecoz: curuo-
rum et leprosoz: et iudicia coru falsa
curare non debet. Quia nichilo enim ir-
risiones curande sunt talia. Et duo co-
tra. Luc. xxi. et c. Terribus eos so-
nitibus solis volantibus. Et quarto valet co-
siderare erubescencia quaz in futuro
sustinebunt: bona facere erubescen-
tes. luce. ix. Qui me erubuerit et me-
os sermones et c. Quinto. sexto: et se-
ptimo: valet considerare tres radices
verecundie male et illas extirpare.
Prima radix est amor complacendi
mundo. Seneca. Desine timere si
sperare desieris. Ideo. Modum scire
casu non turba deiderit. Matth. v.
Beati estis cum vobis maledixerint
homines. Secunda elogatio dei ab aia
quod si pscens esset: multus diceret quis
illud. ps. Si ambulauero in medio
vmbre mortis: non timebo mala quia
tu mecum es dñe. Alii timeret. Si-
gura huius est in petro qui chalum
sequens a longe ter negavit: ex timo-
re et verecundia. Tertia causa est: au-
ditas honores transitorii: qui cum a fa-
lis attribuit: facilius perdit et apud
neminem vniuersaliter honoratur.

Ad expellendam verecundiam
supra ponitur hic et hic

Preceptum primum:

Cap. 17.

Si inquit ap[osto]lus hominibus placere christi seruus non esse[m]

Ca. xxi. de o[mn]i p[re]cepto et inobediencia.

Quia igitur sup[er]bie viciu[m] causat inobediencia[m] p[re]cepto: i[n] transgressione atq[ue] contemptum: accirco dectimo septimo tria p[ri]ncipaliter de h[uius]m[od]i p[ro]mune sunt videnda

Primo q[uod] ex p[re]cepto sit obediendu[m]

Secundo q[uod] sit contemptus et q[ua]n[m]o mortale p[ec]catu[m]

Tercio de inobediencia q[ua]n[tu]m sit mortale p[ec]catu[m]

Quantum ad p[ri]mum dubitatur an subdit[us] teneatur p[re]lati suis in o[mn]ib[us] obedire: R[es]p[on]d[etur] Th[om]a.

Secunda sede. q[uod] cu[m] art. v. Obediencia[m] mo[n]etur ad ipe[r]iuz p[re]cipie[n]s quadaz necessitate iusticie. p[ro]bat aut[em] co[n]tingere ex duobus: q[uod] subdit[us] no[n] teneatur sup[er]iori suo in o[mn]ib[us] obedire. Et no[m]o modo p[ro]pter p[re]ceptum maioris. vt dicitur

1 Ro. xii. sup[er] illud. Qui p[re]stat resistit: dei ordinatio[n]i resistit. q[uod] resistunt i[n] p[ar]te sibi d[omi]natione acquirunt. vbi glo. aug.

Si q[uod] iusserit ipe[r]ator nuquid faciendu[m] e[st] si p[ro]p[ri]o co[n]sule[m] iubeat: Rursum si q[uod] ipe[r]ator co[n]sule[m] iubeat et aliud ipe[r]ator: numq[uam] dubitatur illo co[n]tempto: i[n]t[er] est seruandu[m]: Ergo si aliud ipe[r]ator: aliud deus iubeat: illo co[n]tempto: obtemperandu[m] e[st] deo.

R[es]p[on]d[etur] addit. Si tamen dubitat subdit[us] v[er]u[m] id q[uod] p[re]cipitur sit co[n]tra deum vel no[n]: o[mn]i obedire nisi e[st] tale q[uod] in quo nullo modo e[st] excusabilis ignorantia. puta p[er] articulum fidei. p[re]cepto vel p[ro]hibitione vel generale statu[m] ecclesie. al[ia]s bonum sine quo potest e[st] salus: debet dimittere interdum p[ro]pter bonaz obediencie.

Alio modo dicit Th[om]a. no[n] teneat inferior suo sup[er]iori obedire: si ei aliq[uod] p[re]cipiat in quo ei no[n] subdit[us]. Dicit eni[m] Seneca

ii. de b[e]n[e]ficiis. Errat si quis estimat seruiri in totum ho[m]inem: descendere pars eius melior: excepta e[st] corpora obnoxia sunt et ascripta d[omi]nis. mens quide[m] est sui iuris: et ideo in his q[ue] p[er]tinent ad interior[em] motum vo[unt]as: h[uius] no[n] teneat ho[m]o obedire sed in his q[ue]

exterior[em] p[er] corp[us] sunt agenda. In quibus tamen e[st] ea q[ue] ad natura[m] corporis p[er]tinet: ho[m]o ho[m]i obedire non tenetur: sed soli deo. q[uod] o[mn]es ho[m]ines natura sunt p[ar]es. puta in his que p[er]tinent ad corp[or]is sustentatione[m] et p[ro]p[ri]a generatione[m]. Unde no[n] tenentur nec serui d[omi]nis: nec filii p[ar]entib[us] obedire de i[n]finito i[n]finito: p[ro]bando: v[er]u[m] i[n]genuitate seruando: aut aliquo alio huiusmodi. Si in his q[ue] p[er]tinent ad dispensatione[m] vel dispositione[m] actuum et rerum humanarum: teneat subdit[us] suo sup[er]iori obedire s[ecundu]m ratione[m] superioritatis: Sicut miles ducit exercitus: in his q[ue] p[er]tinent ad bellum. seruus d[omi]no in his q[ue] p[er]tinent ad seruilia opa exequenda. filius patris in his que p[er]tinent ad disciplinam vite et cura[m] domesticam. et sic de alijs. Et aliter in summa ad lit. Laici no[n] tenent p[re]lati[n]g ecclesiasticis obedire: nisi in his ad quos obseruantia[m] s[ecundu]m baptismum obligauerunt: scilicet vt teneant veram fidem cum operib[us] q[ue]bus abrenuntiauerunt diabolo et o[mn]ib[us] p[ro]p[ri]is eius. Clerici autem tenent eis obedire in his que p[er]tinent ad officiu[m] clericale

Dubitatur secundo: vtrum religiosi teneant in o[mn]ib[us] p[re]lato suo obedire: R[es]p[on]d[etur] s[ecundu]m Th[om]a. vbi supra. et p[er] de th[om]a. sup[er] secundo dist. vii. q[uod] triplex e[st] obediencia. Prima sufficiens ad salute[m] seu necessitate[m] qua[m] scilicet obedu[m] q[uod] in his ad que obligatur. obligat autem religionis: et ad illa solum obedire tenetur: q[uod] possunt ad regula[m] obseruatione[m] p[er]tinere vt sunt p[ro]missa et illa sine quibus religionis p[er]fessio no[n] seruaretur. vt mutua obsequia officia et h[uius]m[od]i. Et i[n] his p[re]lato suo obedire e[st] necessitate[m]. Secunda e[st] obediencia p[er]fecta q[uod] obedu[m] i[n] o[mn]ib[us] licet: h[uius] no[n] e[st] necessitate[m]. ad Ber. li. de disp[os]it. et p[re]cept. dist. Subdit[us] nec circa p[ro]missa e[st] i[n]hibitu[m]: nec circa p[ro]missus cogend[us] p[er] lege[m] obedire. Tertia obediencia e[st] i[n] discretis: q[uod] illicitis obediret. Dubitatur tertio: vtrum religiosus teneatur obedire p[re]lato suo in his q[ue] sunt p[er]tra

Capitulu[m] p[ri]m[us].

Fol. p[er] lviij.

regula[m]. R[es]p[on]d[etur] s[ecundu]m p[er] de th[om]a. i. q[uod] et

de o[mn]i que religioso a p[re]lato suo mun-

gunt tria sunt g[ra]tia. Quod e[st] s[ecundu]m finem regula[m]: vt ea q[ue] in regula p[ro]mouentur et ea q[ue] ad illor[um] debita[m] obseruantia[m] expediunt vel regunt. In his no[n] e[st] dubiu[m] qui abbat[is] p[re]cipiunt teneat monach[us] obedire nisi excuset rationabili impedito. Alia sunt p[ro]pter regula[m] vt q[uod] nec ibi co[n]tinentur: nec ad illa expedit vel ordinantur: vt leuare festucas. Et de his est verior et co[m]muni[us] opinio: q[uod] in leuandis q[ue] sit regula tenetur obedire: sed no[n] in grauioribus. Que aut[em] o[mn]ino p[ro]pter regula[m] sunt in his no[n] tenetur obedire. q[uod] no[n] teneat nisi quatuor se obligauit sua p[er]fessio[n]e p[er]fecta tamen obediencia etiam in his o[mn]ib[us] obedu[m]. Alia sunt co[n]tra regula[m] vt q[ue] opposita ibi p[re]cipiunt vel p[ro]hibentur. De his dist[ingu]it guendu[m] e[st]: q[uod] quedam sunt in quibus p[re]latus potest dispensare. quedam in quib[us] no[n] potest: eo q[uod] regula vel co[n]stitutio p[ro]hibet. Aut ergo certuz est religioso q[uod] p[re]latus in tali casu in quo p[re]cipit no[n] potest dispensare et tunc no[n] o[mn]i obedire. Aut certu[m] e[st] q[uod] pot[est] et tunc debet obedire. Aut dubiu[m] e[st] an possit: et tunc o[mn]i dubiu[m] dico simpliciter q[uod] teneat obedire. Idem de p[er].

In dubijs eni[m] obediendo alit[er] p[ro]fer tim sup[er]iori: quam multipliciter excusatur. p[ro]bato s[ecundu]m Ray. in summa. Subdit[us] q[uod] mouet bellu[m] d[omi]no suo sibi mandante. Quid cu[m] subdit[us] p[ro]babiliter dubitat an d[omi]n[u]s habeat iustu[m] bellu[m] excusatur ibi subdit[us] p[ro]pter bonu[m] i[n] obediencie: licet forte peccet o[mn]i co[n]tra deu[m] mala p[re]cipiendo. An aug. li. co[n]tra manicheu[m]. Quid iust[us] si forte sub rege saecrilego militet recte p[ro] illo iubente militare vel bellare: si q[uod] iubet v[er]u[m] no[n] esse contra p[re]ceptu[m] dei certum e[st] v[er]u[m] sit certu[m] no[n] e[st] ita vt fortasse reu[m] faciat iniquit[er]as ipe[r]andi: ino[m]ne aut[em] milit[er] ostendat o[mn]i seruicendi. Si intelligit s[ecundu]m g[ra]m. q[ui] dubitat miles: an q[ui] int[er] conditiones requisite ad bellu[m] iustum: videt[ur] persona res cu[m] anim[us] et auctoritas. p[ro]bat s[ecundu]m h[uius]m[od]i ostendit:

ge probabiliter dubitante[m] quando inq[ui]t sunt q[ui]tum potuit et peritiores co[n]sultant: et semper dubiu[m] remanet: ne i[n] scientia sit affectator ignorantie: Alit[er] in rebus dubijs ho[m]o p[ro] illuminat[i]o[n]e t[ame]n sui laborare debet. vt docet aug. li. lxxii. q[uod]stioni. Et habet di. lxxvii. s[ecundu]m finali. dicitur. No[n] o[mn]i ignorans immunis e[st] a pena. Ille ei igno[r]ans potest excusari a pena. q[uod] q[uod] disceret non inuenit. Illis aut[em] ignosci hoc no[n] poterit: qui habentes a quo disceret operam non dederunt. Secundo excusatur dubiu[m] aliquant[um] in reddendo debitu[m] in matrimonio: i[n] casu quo mulier crederet p[ri]mu[m] viru[m] defunctu[m] et i[n] aliu[m] ducit: et n[on] audit p[ri]mu[m] viru[m] viuere. H[uius]m[od]i tho. dicit. q[uod] litterali sup[er] illu[m]. di. lxxvii. Si post sed[em] p[ro]tractu[m] ouis aliqua dubitatio de vita p[ro]p[ri]i viri ex aliqua ca[usa] que certitudine facere possit: nec credere debet nec exgere debet. Si aut[em] causa illa faciat p[ro]babile dubitatione[m] debet reddere: s[ed] non exigere. Si aut[em] sit leuis suspitio pot[est] vtrumq[ue] licite facere. q[uod] d[omi]n[u]s causa potius abicere q[uam] s[ecundu]m hoc co[n]scientiaz formare. hec tho. Tertio excusatur in dubio: etiam vbi superioris no[n] arceat mandatum. vt in scrupulosis et timoratis dictu[m] e[st] supra p[ri]mo p[re]cepto de regula tercia peccati mortalis. Item i[n] p[re]cepto de sacramento eucharistie et de accidentibus eius remorsu peccati Quarto excusatur in dubijs obediendo religiosi eo mo[do] quo dictu[m] e[st] nunc i[n] dubio. Quinto excusatur q[uod] possessor alicuius rei quam credidit bona fide fuisse suam: co[m] q[uod] habet co[n]tinuatiue possidens bona fide iusto titulo et re p[re]scriptibile ibi esse credidit. sic p[re]scriptione[m] habere locu[m] credit: h[uius]m[od]i i[n]cipiat ex aliquo motu dubitare an res sit sua. Dicit eni[m] idostici. q[uod] talis adhuc dicitur habere bonam fide[m] et v[er]u[m] fructibus: et sic p[re]scribit. debet tamen ab alijs inquirere veritate[m] vt sic ad eam perueniat: et illa probat per iura canonica et ciuilia. Idem dicit Bernar[do] in glo. extra de p[re]scrip.

Preceptum primum.

sup. ca. Quoniam omne. Idem ino. in
glo. ibid. ¶ Dubitatur quarto quo-
modo in dubijs quia sibi recta pscie-
tiam debeat formare. R. si. fm. ioh. de
tabaco. li. de solatio theologie. xiiij.
c. viij. In dubijs inquit bono viroz
vita; alijs viuendi debet esse regula.
Et igitur respiciendus ad facta bono-
rum viroz et discretor. et si plures ta-
lea vel vt in plurib. casu talis eis oc-
currente sic vel sic se habere iuentres
qst estimatione tua iudicares: tunc et
tu similiter agere no formides. Idem
ille. Ad idē ē. l. a. cel. parisiē. de ger-
sonio tractatu de vita aie. lectio de sceta
sic dicens. Generale damus documē-
tum. credere scilz facilius sapientuz
et bonor iudicio: et ptra eor. p. munes
sententias nō leuiter sibi met. forma-
re scrupulos ātros et timidos. Fallos
si nō iubet sapiēs. Fili ne iutarz pau-
dēte tue. Et rursus. Mou trāsgredi
terminos quos posuerunt patres tui
hoc p. p. neccēssariuz est apud reli-
giosos respectu superior. suor. hoc
etiā apud ignaros diuinarum legum
hoc ille. Idē dicit de iuniorib. theo-
logis respectu sentēte senior in q. b.
vita et doctrina in moribus bonis cō-
cordat. Et causam assignat. Et vir-
tus longe certā arte operat. et iuue-
nes passionibus obtenebrant. Pre-
fatis cōcordat hiero. sup. illud. puer-
tij. dicens. Me iutaris prudēte tue.
Prudentie sue inquit inuit. q. ca. q.
sibi agenda vel dicenda v. dentur: pa-
trum decretis p. p. ¶ Duo ad
scdm. principale de contemptu quid
sit: et qm mortale petm. R. si. cancell.
de vita aie. lectio. v. vbi sic dicit. Idē
sulu summa dñi altitudo. vbi lo-
quit de cōtēptu: et dicit cōtēptus est
appreciari rem minus iusto. Alio mō
est rem negligere: et de ea non curare
vt oim peccans habet circumstātiās
retrahentes: sed eas nō curat aduer-
tere: claudit quoq. oculum quodam
modo et vertit tergus ad eas. Tertio
modo est irasci tanq. vili et cā asp-
nant. Primum ē maluz scōz est peius

tertium pessimum. Dicam. ergo qm
omni peccato etiam veniali cōmittit
contemptus dei. Primum modo vere
vel interpretatiue. Secundus cōtē-
ptus interuenire potest tam in morta-
li: qm in solo veniali. Tertio cōtēptus
circa deuz p. p. et erga platum
suum in quantum platus est: non vi-
detur vnq. fieri cum deliberatiōe cō-
pleta absq. petō mortali. et hoc voca-
tur p. p. contemptus. Nichilominus
aduertendum est diligenter q. refert
plurimum di. cere aliquid fieri ex con-
temptu: et aliquid esse cum contem-
ptu: sicut refert aliquid fieri ignoran-
ter: et aliquid ex ignorantia. Dicit q. p.
pe fieri ex cōtēptu: qm contemptus est
p. p. causa talis actionis: sic q.
illo non existente nō fieret actio. Ita
quis operatur ex ignorantia: qm illa
non existente nullo modo fieret illud
quod fit. Prout autem actus nō
nunq. cum contemptu vere vel interp-
tatiue nō tñ ex cōtēptu: qm contem-
ptus nō est in causa: sed vel infirmi-
tas: aut debilitas: aut ignorantia: aut
affectio viciosa: aut libidmosa dñaf.
Sicut peccat aliquis qm ignorans
ita tñ q. non inu. operaret quod op-
etur si illd cogn. sceret. p. p. a palā
est ignorantia tunc non esse causam
agentem: sed circumstantē. Quēdā
modi cōtingit subditis: qui dicunt
se scandalizari de factis supior. quos
tñ de actionib. malis nō cōpesceret
scandalu cessatio: et platorū vita bona
sed ita sibi blandiunt. et sup. alios que-
runt excusationes in peccatis.

¶ Et his oibus nō videtur regula
generalis posse sumi de distinctione
iter mortale et veniale: p. p. hoc qd
est esse vel non esse ex cōtēptu. Adm
si capiat cōtēptus primo mō: nō est
necesse omne actum factum ex cōtē-
ptu esse mortale: vñ scz deus aut p-
latus appreciatur minus iusto solum
venialiter: et ex cōtēptu tali mētur
aliquis: aut ociose locatur: vel lēte re-
sistit primis motibus. Similit. ex se-
cundo cōtēptu potest cūre: qm

disformi a qd si ex
glo. in et a qd in m-
glo. in m-

Preceptum secundum Capi. i.

fo. p. l. i.

nō ita leuiter et frequēter. Deniq. actus
qui puenit deliberate: deliberatione
completa ex tercio cōtēptu: vt mē-
chi videtur est semp mortale. Idem ei
fit quando peccans attendit ad p. p.
p. p. et ad p. p. eius licitū: siue de
us sit siue platus: et p. p. vili p. p.
nem et aspersionē p. p. p. sui
q. p. p. assurgit effrenate ad actus
talem faciendum omittendum: alio-
quin non facturus vel non omittur.
hoc p. p. est agere ex contemptu: tā
q. dicat vt aliqui. Ego in despectum
vestri: et q. sic p. p. agā oppositū
hoc cū cel. parisiē. d. gersonio. Ad
idem est tho. vt supra p. p. p. de
supbia. Satis etiā concordare videt
idūbert. sup. libro constitutionum
¶ Vbi addit q. maioritas et minoritas
contemptus insurgit ex multis. Ali-
quando ex magnitudine rei contem-
pte. Aliq. ex numero contemptorū.
Aliq. ex cōtēptis magis debita
subiectione. Aliq. ex act. intensio-
ne. Aliq. ex frequētia. Aliq. ex obstina-
tione. Aliq. ex cōtēptis modicita-
te. Et aut differentia inter negligen-
tiam et cōtēptū fm bñ bernar. q.
negligētia est languor inertie: sed cō-
tēptus est tumor superbie. ¶ Duo
ad tertium principale quale sit pecca-
tum inobediētia: R. si. v. d. li. v. tra-
cta. iij. Inobediētia ex hibita p. p.
non est fm se mortale peccatum nisi
sit cōtra p. p. et. Quia ipse p. p.
latus ideo mandatū temperat: q. nō
vult ipm subditū p. p. qualibet leui cau-
sa exponere discrimini mortalis pec-
cati. Dirimus autem fm se: q. ex alio
non obediētis simplici mandato po-
test hoc fieri mortale peccatū: scz cur
hoc facit ex tali cōtēptu auctorita-
tis p. p. q. intendit ei nō obedire:
etiam si p. p. id quod mandat.

Preceptum secundum.

¶ Capitulum primum de assumptio-
ne nominis dei et iuramento.

Receptus se-
cundus ē. Idē
assumes nō
mē dei tui in-
uanū Idē em
habebit deus
fontē q. assu-
pserit nomen
eius frustra.

¶ Circa qd ponent quoz capitula. A
Primum est de intellectu dñor huius
p. p. in generali: et de iuramēto lici-
to. Alia dñerit de modis hoc p. p.
p. p. transgrediēdi. ¶ Quantum ad p.
mū notandū fm tho. q. scde. q. cxi. et
sz alex. de hal. in suo. iij. di. xxiij. q.
nō est intelligēdū hoc p. p. solū de
hoc noie: de q. illud nō sit inuanū af-
sumēdū: sz est intelligēdū de oī noie
p. qd rōnali menti de innotescat: sicut
sūt illa noia creator: redēptor: guber-
nator mōdi: et alia. Idē em differt p.
q. dñi nōmē dei p. p. cōmittatur.
¶ Moib. q. p. dei debet reuerentia ex
pre rei significate q. est vna: non autē
ex pte vocū rō dñi in singulari: nō af-
sumes nomē dei tui inuanū. ¶ Secūdo
notandū q. ubi nō phibet oīs assum-
ptio diuini nois: q. illa pōt multis mo-
dis bñ fieri: vt in ofonib. dei laudi-
bus et bñdictionibus eccle. et exorci-
smis: et in seruionibus. Nec phibetur
hic oīs iuratio p. p. nōmē dei: q. illa pōt
etiam multis modis bñ fieri. Sed hic
proprie prohibet vana assumptio di-
uini nois q. fieri potest vana fm tho.
vbi prius dupli. Qno mō fm se ipm
scz q. non habet firmamētum verita-
tis: vt q. dñs falsuz iurat: q. iuratio est
hic phibita: et p. p. p. est p. p.
et petm mortale: vt dicit. Et hoc vo-
lunt glo. prima. Exodi. xx. sup. hoc
p. p. q. dicit nō assumes scz iuran-
do p. nichilo. Scda est deus. v. ¶ Mon
assumes scz iurando p. re que non est
Scda dicitur assumptio diuini nois
vana ex parte iurantis. vt q. quis iu-
rat verū et tñ ex leuitate: et sine iudi-
cio discretiōis: et tunc sz non sit semp
petm mortale: est tñ sp. petm et dispo-
si.

assumptio
nois dei p.
fieri dñi

Preceptū secundū

nit ad lapsum et peritū. Tertio no-
tandū qd dei nomē valde honouice ē
tractādū ppter causas recitatas pri-
mo precepto circa finē i tertio prece-
pto ppter aliter sit: grauit
peccare contingat. Ad dī autē hūc
sicut et pmo pcepto pena idō qd ad ea
ad qd hoies pni sunt: pene tanq̃ me-
dicinē addēde sunt fm phil. ii. cthi.
Ad idolatriā autē pni fuerunt iudei
qz inter vel circa idolatras debebant
Ex ligue autē lubicitate hoies pni
sunt pniurare: idō dicit. Nō cū habebit
deus isontē: qd assumpserit nomē ei⁹
frustra. ¶ Dubitat pmo an licitū sit
iurare: Rñ. fm tho. scda sede quest.
lxxix. et fm alios doctores cōter su-
per ill. dist. lxxix. Juramētū hz se nō
est malū: sed potest esse licitū et hone-
stus. Idē pmo deus. x. Nōz deū tu-
um timebis: et p nomē ei⁹ iurabis. Itē
apls iurauit in eplis suis. ij. Corin. j.
Ego testē deū inuoco in aīaz meam
Rō. j. Testis est michi de⁹ cui seruiō
Scdo ad idē est augst. lib. cōtra mē-
daciū. Et in sermone dñi mōte:
et in sermone de pbris apli. Tertio pa-
ter ex bona origine iuramenti et fine.
Introducitur cū est ex vera fide qua
credunt hoies habere mfallibilē ve-
ritatē deū et vniuersalem omnium
cognitionem et pvisionē: et ideo ipz
fm testē dīctor. suoz inducūt: tāq̃ cū
q nec fallere nec falli potest: que m-
chil later. Finis etiā iuramenti ē dē
ad certificandū hoies de dictis ad fi-
niendū cōtrouersias vt dicit aposto-
lus Ihebie. vj. Nec obstat illd math.
v. Ego autē dico vobis nō iurare om-
nino: quia cum tibi negatio preponit
signo vniuersali affirmatiuo: est sen-
sus fm Bonauē. nō iurare oīmode
et nō in omni casu qd verū est: qd non
debet fieri leuiter et sine cōsultib⁹ dī-
cendis. Si autē ps dixisset omnino
non iurare: cū tibi negatio sequat⁹: sen-
sus esset qd in nullo casu esset iurādū
nec iuramētū considerandū tanq̃ per
se bonū: sed tanq̃ medicina quedam
contra malū pxiū: siue qua non cu-

ratur primus vel iunatur: vt dicit au-
gust. sup eplaz ad Gal. ij deo math.
v. Sit sermō vester: est est: nō nō: qd
autem his abundantius: est a malo est.
¶ Scdo dubitat qd sit iuramētū: Rñ. augu. Jurare p deū: est deū testē
inuocare. Ray. dicit. Juramētū ē af-
firmatio vel negatio de aliq̃ sacre rei
attestatione firmata. Dicit etiā idō
si est. qd p fidei interpositionem obli-
gatur quis sicut p iuramētū. Sz qd
reces qd est iuramētū licitū: Rñ. qd
iurare licite est reuerenter deū testē
inuocare ad confirmationē veritatis
de qua audiens non est certus: et cui
non assentit simplici assertionē in cau-
sa vtili ei qui iurat: vel ei cui iuramē-
tum prestat: vel cōmunitati. Ex quo
patet. Pmo male iurare est qd irre-
uerenter iurat: puta in loco: tpe vel
verbo idēcenti diuini nomē assumē-
do in testimoniu. Scdo male iurat
qui de certis alteri iurat: vt qd cras vi-
es erit: et filius. Tertio vane iurat:
qz sine iuramēto alter crederet dicen-
ti. Quarto vane iurat qd aliq̃ dicit
ti non credit in causa: nullius vel mo-
dice vtilitatis: et tamen iurat. Patet
omnia ex descriptione. Quinto sequit⁹
q oē iuramentū a malo aliquo oc-
casionem habet: patz. qz a malo igno-
rantie alteri: que certificare oportet
Ideo dñs ait. Sit sermō vester est est:
non non. qd autē his abundantius ē:
a malo est: scilicet ignorantie nō sem-
per a malo peccati proprii. ¶ Ter-
tio dubitat quot modis et per qd iura-
mentum fiat. Rñ. in genere tri-
plex est iuramentū. Pmum quādo
homo inducit diuinum testimoniu
ad confirmationem presentiu: aut
preteritorum: et vocatur assertorium
vt cum dicitur. Testis est michi de⁹:
qz ita est vt qz ita fuit. Aut dicit p deū
ita fuit et sic de alis. Idō cū est ita si-
cut deus est michi testis: vt dicit Au-
gust. in quodā sermone de peritū.
¶ El dicit de⁹ fecit qd verū loquor: sic
de alis similibus locutionibus. Se-
cundū iuramentū dicit pmissorium

qdem
iuramentū
est illi
m

Mat. 5.

F

asserorin
iuramentū pmissorin
exeratorin

Capitulum i.

cuz qd diuinum testimoniu inducit
ad cōfirmandū aliquid futurū: vt cū
dicit qd: p deū ita faciam: vt testis
est michi de⁹ qd volo cras soluere Ter-
tium ē execratorium: cū qd se aut ali-
quid sui: vel ad se ptnēs obligat deo
vt iudiciū suū in illd exerceat: si nō
est verū qd dicit: aut si non faciat qd
pmittit et similia. Et hoc vocatur ex-
ecratorium iuramētū: qz hō creaturaz
aliquā: vel magis ppte bonuz qd ex
aliq̃ creatura pcpit: deo obligat vel
impignorat: vt scz in illo punit⁹: nisi
euemiat illud p quo tpe iurat aut ita
sit sicut tpe iurat: vt cum dicit ita vi-
uat filius me⁹: ē sensus: nisi ita sit si-
cut dico aut nisi implevero qd pmitt-
to: nō viuat filius me⁹. Aut cuz dicit
sic me de⁹ adiuvet: est sensus: nisi ita
sit sicut dico: aut faciam qd pmitto:
non adiuuet me de⁹. Aut cum dicit
salutē meā: ē sensus: nisi ita sit nō sim
salu⁹. Et sic iurauit ioseph. Gen. xli.
p salutē pharaonis: vt sit sens⁹: nisi
ita faciā vt dicit: nō sit sal⁹ pharaoni
Aut cū iurat qd p aīam suā aut per
aliā rem quā diligit: sicut apls iura-
uit. ij. Cor. i. dicens. Testem deū in-
uoco in aīaz meā. Et fm alexan. vbi
prius. Execratorium iuramentū ē gra-
ue iuramētū: qz tibi deus inducit et vt
testis: et etiā vt iudex: scz vt in puniti-
do ostēdat aliquem mēdace: et sic det
testimoniu contra iurantē p penā ei⁹
Item notādū fm doctores di. lxxix
tertiū: non est mai⁹ saltē fm se: vel ad
minus ita magnū iuramentū qd sit
per solū deū: sicut quando contingit
iurare p euāgelium: aut sup corpus
xpi: aut sup crucē. Itē nō est putan-
dum qd parū sit iuramentū: quādo
fit et iudiciū: aut sine sollēnitare:
sino iuramētū p deū est maximū: qz
fit extra iudiciū: aut sine sollēnita-
te: vt dicit Grego. et Augu. ad publi-
mus in lege dei scriptum. Idō p iura-
bis i noīe meo: nec pollues nomē dei
in vanum. Ideo qd amonendi sūt: vt
oē diligētē caueant p iuramentū: nō so-

Leuit. 19.

lum i altari: seu scdōz reliquis sed et
in cōmuni loq̃la. Sed dīceres: quā-
re tunc facit ista ecclia sūz sup crucē
cukaristā: vel sup euāgelium iurare
et. Et qre iuramēta publica cum cō-
rimonīs plus reputat: Rñ. triplici
rōne. Pmo vt iurās timeat eo ma-
gis falsitatē dicere: ex hoc qd sibi ad
memoriā reducat bñficiū redēptio-
nis nfe factum p xpm: propt qd nul-
lo mō dē offendere deū. Scdo vt
magis et expressius reco: des se iura-
se: et sciat plurib⁹ constare: et sic nō fa-
cilius transgrediat⁹. Tertio vt ex hoc
appareat qd oīno deliberate iurauit
ut: vt postea se non excusare possit p
hoc qd inopināte et surripitē appli-
catus fuit. ¶ Quarto dubitat. Dic-
tum est qd iurare est deū testē in-
uocare: et cū aliquis inducit in testes
fit illo fine: vt tpe testis manifestet ve-
ritatem circa ea que dicuntur: modo
deus non manifestat veritatem qd per
nomen eius iuratur: Rñ. fm tho. ij.
secunde. quest. lxxix. qd immo deus
sepe manifestat an verum sit qd dici-
tur etiam in presenti: aliquando per
internam inspirationem: aliquando
per facti iudicationem: dum scz pros-
cludit in publicis qd occultum fuit
fit aliquādo etiā manifestat p penam
mentientis: quādo quis execratorie
iurauit vbi deus simul est iudex et tes-
tis. Ad propositum refert vincenti⁹
in speculo hystor. lib. xxiiij. ca. xxiij.
q ad karolum magnū venet due so-
rores ducis cuiusdam francor ptra-
cum de spalib⁹ rebus conuerentes
Karolus igitur negantes ducē iura-
re fecit per scdm sūmū martirem
q nichil teneretur fororibus de his i
quibus contra euz agebant: qui cum
letus iurasset: crepuit mediū statim
et p alium stercorea proruperūt: fan-
guisqz postea exiuit p oculos: aures/
os et ei⁹ nare: et vitā infra duas ho-
ras terminauit. Item refert idē li.
xii. ca. lxxvij. et Grego. tironensis: qd
ad sepulchrum beati pancracij mar-
tyris p dioclecianuz martyris iuramentū

et ha pph
rōnis p
indicare
publre.

ex pcedū

Preceptū secundū

solum mortali ter: sed etiam enormiter peccat. Unde per tres digitos quos ponit: significat qd corp⁹ animā et famā impugnat deo derelicto: ipi dīa bolo. Nam ibi propter circumstāti as grauius quis peccat: quia in iudicio. Et quia multum deliberare piurat ut dicit Ray. Qui inquit iurat p deum multum obligat: qui vero p deū et euangeliz: magis obligatur: qui istis adiungit scōp⁹ reliq⁹as: magis obligatur: et ita crescit sollemnitas: crescit obligatio. Scōp⁹ piurum facit qd extra iudiciū: vel nō sollemniter falsū iurat deliberans prius de dicto et de iuramento: et talis etiam peccat mortaliter: minus tamē qd precedēs. Et Thō. scōp⁹ scōp⁹ q. xviij. ar. iij. vult qd graui⁹ est peccatum si qd p euangeliz: sollemniter iurans piuret: qd si per deum cōmuni sermone piuret: tūz ppter scandalū: tum ppter maiore delibationē. Quib⁹ equalit hinc inde positis: grauius est si quis p deū iurans piuret: qd iurans per euangeliz. Et sunt talia piura valde grauiā peccata: qd cum deus sic assumit tāq⁹ testis falsitatis assumit: sed bñ pceptū est cū vt paulo stante dictum est: ac si deus non cognoscat veritatem: sic et ignorātia testificet falsū: vlti cognoscat eam: tunc est ac si sciet et approbet: et testificet falsitatem quorum vtrumq⁹ est magna diuinitati iniuria. Tercio piurat qui ex lapsu lingue iurat: siquidem aduertat se iurare: et falsum esse qd iurat: non excusatur a peccato mortali: sicut nec a dei contēptu. Nā ad hoc qd aliq⁹ peccet mortaliter: saltem non ex habitu: requit qd suū pceptū plene sit voluntariū: di recte vlt interpretatiue: qd of ppter istūz qd cū deliberare posset: deliberare contēmit. Si ex tali contēptu deliberatio nis: ex surreptione piurat: videt multū qd talis non est excusandus a peccato mortali. Nō autē sic p offia de sso qui deliberare omittit: nō ex scōp⁹ pti: s3 ex negligentia. Si autē nō aduertat aliq⁹ se iurare falsum: nec fal

sum esse qd asserit tunc nō videt habere intētiōē iurandi nisi ex habitu male introducto forte iuraret: ideo a crimine piurij excusatur. Sicut cum quis iurat in cōmuni sermone: nō aduertens quē inuocet: et ad quid: s3 ex quadā cōsuetudine mala: aut alia surreptione mala iurat: tunc non peccat mortaliter: s3 appropinquat ad mortale. Quarto piurat quis loco falsū scienti pfirmādo: et mortaliter peccat. Unde dicit sanct⁹ thō. vbi prius qd ille qd iocose periurat nō euitat diuinā irreuerentiā: sed quod aliquid adauget eā: magnū est et mai⁹ irreuerentia dei: cū in loco assumit testimonij falsitatis: qd ex aliqua necessitate hoīs. Et sicut homo nō euitat diuinā irreuerentiā: sic peccatū mortale. Quinto periurat et peccat mortaliter qui iurat aliquid verum: quod tñ credit falsum: quia iurando mentis: et fallere intendit mediante iuramento: et intendit illud qd credit falsum confirmare mediante iuramento: et per testimonij diuinum. Exempli gratia: mercator: h3 duo dolia vini ad vendēdū: i vno scit corruptū: vni cō: in alio sanū: s3 a casu transponunt ista dolia: si iurē mercator: tñ dicit ambo i equali pto viderē: et ex errore iurat qd in a dolio sit sanū: vni i qd ipta terta est: s3 mercator putat solum sanum vinū esse i b. dolio: verū iurādo piurus est: qd mētē: et cōtra coz loq⁹. Sexto piurat qd dubitat an sit verum qd iurat: et tñ dicit se scire qd verū sit: et si hoc ex deliberatiōe et ex ppositiōe facit: est mortale pceptū: et mai⁹ si sollemnizatus. Rō est: qd talis iurat se scire certū cō sermone sic esse: et hoc est mēdaciū: quia non scit sic esse: sed dubitat: est qd mēdaciū iuramento firmatū. Scita igit p se p qd iurare creditū soli p credit: et dubia p dubis d3 qd iurare: vlt tacere. Septio piurat ille qd falsū iurat qd credit eē verū: nō tā graui⁹ peccet sicut qntus cū ille nō i dēdā fallere sicut qntus: nec intēdat mēdosa p nomē dei testi

Capitulū. ii.

Fol. lii.

monizet inducere: nō tñ est a peccato immūis. Et vt dicit Bonauē. super iij. di. xxiij. Quāuis talis nō ptenat veritatem ex certa scia: adducēdo eam in testimonium falsitatis ptenat tamē ex ipsa temeritate. Adeo cū nomen dei terribile est et venerabile: qd null⁹ debet ipz in testē assumere: nisi nouerit qd loquar: et sic cert⁹ de veritate dicit sui. Nā ignorātia non excusat in toto in tali iuramento. Octauo per iurat qd iurat falsum deliberas de dicto: sed nō de iuramento. Et sic forte pōt cōtingere qd hō piuret sine peccato mortali: tñ ad minus est veniale grossum et pculosum: et multum appropinquat ad mortale pceptū. Nono contingit aliquem iurare qd nec deliberat de dicto: nec de iuramento: s3 totum pferit ex quadā surreptione: non ex pfectu digne vel habitu: siue qñ iurat in cōsermone: nō attendēs quē inuocat et ad quid: sed ex quadā surreptione iurat: et tunc sic non peccat mortaliter: sed venialiter: min⁹ tamē qd ille qd deliberat de dicto: non de iuramento. Ad enim ex surreptione peccat: perfecte voluntarium non est. Ad hoc autem qd peccet mortali ter requirit qd suū pceptū sit plene voluntarium directe vel interpretatiue qd addit vt intertio patuit. Quā te vero grauitatis sit piurius quo ad tertium: p3 p sciti thō. vbi prius. et qdlib. s. q. ar. ij. ex qnq. Tum qd in se graui⁹ est qd homicidij fm Thō. Tum qd diuini nominis est quedā abnegatio. Tū quia est dei in suo nō mine infamatio. Tum quia ab ecclesia graui⁹ punitur. Tū quia a gentibus horrendum censetur. Omnia preter quartum patent per Thō. in quoti. vbi prius. Vbi sic dicit. A pofolus dicit ad hebre. vj. Illomines p maiores sui iurant: et omnis contro uersie eoz finis ad confirmationē est iuramentum. Frustra autem in causa homicidij controuersie finis esset iuramentum: si homicidium graui⁹ eēt qd peritū: presumet enim qd

maiozem culpam homicidij cōmisit non vereretur minore peritū incurrere. Unde ex hoc ipso qd in cā cuiuslibet peccati deferretur iuramento: manifeste ostenditur qd piurum p mai⁹ mo peccato debet haberi. Nec time rito: qd piurare nomen dei videt quēdam diuini nominis denegatio. Tū bñ locum possidolatriā: peccatū piuri tenet vt ex ordine pceptoz p3. S3 et apud gentiles iusturandū erat honoratissimū vt d3 in principio metha. Item fm Berri. Nec deus nec ho mo potest dispensare in pceptis p me tabule: sed piurum est ptra pceptum prime tabule: homicidij autē cōtra pceptū secunde tabule. Nō occi des: cū quo deus vel homo pōt dispē sare: ergo piuriū est graui⁹ homicidio. Itē piurum ex obiecto ē peccatum in deū: homicidij ex obiecto in primum: s3 ex obiecto attendit grauitas peccati pncipaliter: ergo et c. Ad aut homicidij graui⁹ punit in ecclesia rō est: qd grauius nocumētū interdū ho minib⁹ immet: etiā ex minori culpa. fm iudici tñ dei mai⁹ pceptū graui⁹ us punit. Nec thō. Richar. tenet qd homicidij sit graui⁹ piurio: qd cōtra charitatem qua piurius est diligēd⁹. Peritū vero est ptra virtutē latie piurus cū iurat verum: qd falsū est. Quartum qd ecclesia graui⁹ punit piurum: patet qd piur⁹ debet agere penitentia. vñ. annis. xvj. q. s. p dican dum. Et bñ ostendit lib. ij. q. piur⁹ quātiū agat penitentia testifica ri non potest: qd uis aliq⁹ penitētes licet fuerit criminoli possint testificari: intellige qñ semel cōtra piurum pbatum est. Ratio dicti est: qd alis nimis facile peritū fieret. Et quia ipm iuramentum est de substantia testi monij: infamia est peritū iuramēto promissorio quando periurat sollemniter: et quando pro tali peritio fertur contra ei sentētia diffinitua in cā accusationis. Et Ad detestationem peritū faciunt quatuor alia. Prius qd peior est quodammodo

2. Anus qno
piurius sit
piurius homi
nido

Preceptū secundū.

diabolo. qz demon res sacras timet
quasi vere. demones em credunt et
preuincunt. Jacobi. ij. z philippē.
ij. Tu noie iesu oē genu flectatur cele
stium/terrestrū/et infernoꝝ. Periu
rus vero nomē dei sacratissimū nō
reueret. Scdo periuans quodāmo
do peior est furc. qz periuas fur z sa
cilegius esse videt. Sacilegius em
est qui rem sacram furas inuito dno.
sic periuans phibente deo: non as
sumes nomen dei tui inuaniū: et sa
cilegium quodāmodo pmutat. Ter
tio periuans quasi falsarius ē. si qd si
gillum alicuius dñi ad confirmandū
aliquā veritatē sibi cōmissay inferret
ad aliquod cōfirmādum falsum: ipse
falsarius iudicaretur. Et si hoc face
ret de sigillo pape: de facto cēt exco
municatus. Sic cum deus pñserit
hoibus vt assumant nomē suū ad
cōfirmationē veritatis: si tantē no
mine ei⁹ ad pñmationem falsitatis/
falsarij sunt quo ad deū: z excoḡmu
nicati: illa excoḡmunicatiōe qua dicit
apls. i. cor. xvj. Si quis non amat
dñm iesum xp̄m anathemast. Quar
to qui illicite iurat quasi laqueum ad
collū suū ponit. Em illud. puer. vj.
Illaqueatus es verbis oris tui: et ca
ptus proprijs sermonib⁹. Juramen
tum autē transgrediens quasi se pro
prijis mamb⁹ in anima iugulat. p̄ho
pter hoc picula dicit scriptura. ecel.
xxij. Vir multū iurans replebit ini
quitatē: et non discedet a domo eius
plaga. et ps. Quis ascendet in mon
tem dñi id est in celum. Et sequitur
ps. 23. Qui nō iurauit in dolo primo suo.
Ergo a sensu cōtrario: dolo se iurās
non ascendet: sed descendet in infer
num. Et ecel. xxij. Juratiōi nō assu
efcat os tuū. multi em sunt cas⁹ in il
la. ¶ Remedia ergo p̄tra pñmū qd
qz sibi vñ adhibere: p̄sertim assuet⁹
piurare. p̄sumo vt nō diffidat quin
cum proprio conatu z dei gratia hoc
viciū possit eradicare. Exēplū: noui
militē in pñmū assuetissimū: tandē
p̄punctū per sermones/qui euz vedi

scere non valeret periuas: tandem si
bi infixit toties a carnib⁹ vna die ab
stinere. quoties periuas faceret: z se
cit: iz in curia foret magni pñcipis
et plene sanatus est. Audiui de quo
dā alio qd quoties iurauit: guttū sui
sanguinis p puncturā decope extor
sit. Potest quis totiens quotiens iu
rat: si diues est: denariū in elemosinā
dare/alias non dandā. vel si paup est
aliquid orare. Scdo debet quilibet i
animo statuere pot⁹ velle emolūmē
to corporali carere qz in consuetudie
periuas perseverare. Em illud chisti
Abath. xvj. Quid pderit hoi si vñ
uersum mundum lucretur: anime ve
ro sue detrimētum patiat. et sic tandē
habituū malum reponet. et lucrum
tpale habere poterit. Exēplū cesa
rj in dialogo. Duo colonienſes mer
catores ad quendā confessorē vene
runt de habitu periuas di conuerſen
tes: quibus persuasit: vt per annū vñ
derent sine iuramento: fecerūt. z an
no euoluto ad cōfessorem redeuntes
se dixerūt valde depauperatos eo q
sine iuramēto nullus eis credere vel
let: quibus confessor secundo per sua
sit demōis illud esse negociū: nec
curandū: sed scdo anno cepit cōr
nuare. qd cū facerent: maiore fidem
hoies in ipis sine iuramentis habent
tes qz antea: eos multus vitauerunt
Tertio inspicēda sūt testimonia pa
ganor. iuramēta in maxime reueren
tia habētū: z sine iuramēto verba eo
rua tā firma tenuisse: vt eis crederet
Exēplū i. metha. vi. Gtē in vitis
philosophor. Solon philosoph⁹ ait
ne metiaris. pbitatē iureiurando cer
tiorē haberi. Cui⁹ em dñi nō habet
sine iureiurādo p̄dus: ei⁹ qd iustur
randū vile est. Gtē ibid. Xenocrates
philosoph⁹ platonis discipul⁹ fuit. qd
vi ait valere: tanta auctoritatem sue
sapiētie attulerat: vt cū de re aliq tes
timoniū coact⁹ a iudice diceret et ad
aram accepisset vt iuraret oia se vere
retulisse: phibitus est a senatu iura
re. Quarto p̄ oib⁹ p̄sideret qd qz ma

Capitulū. iij.

So. iij.

la pnotata ipso periuas. Quid oact
o cum vt hoc viciū euadat.

Capitulum tertium precepti
secundi quomodo iuramentū sit
multipliciter.

Intra hoc pceptū faci
unt scdo incaute iuran
tes. ¶ Abi videndum
erit: an et qñ z qñtuz in
cautū iuramētum liget.
Fit autē incautū iuramē
tum qñtuplīcat. p̄ho qñ irreuerentē
sit iuramētū/vel leuiter: vel sine cau
sationabili qñtunc comes iudiciū seu
discretiōis offendit. z ē si vñ sit li
citiū p quo iuraf. Scdo sit in cautū
iuramentū: qñ qd indeberate iurat
ex ipetu: sic q si plene deliberasset il
lud nō iurasset. Et tunc bz dñi. qd
suare tenetur: si licitū est qd iurauit.
Sufficiens ad hoc q sit obligat⁹: q
intēderit deū inducere testem ill⁹/rei
quā dicit. Gtē si homo ppter omi
sionē deliberatiōis sufficiētis/aut vñ
cūqz iurat promissione aliquid sibi
impossibile: tunc deest iudiciū. z est il
licitū z sic iurans peccat. Imo si illud
quod iurat credit sibi possibile fore:
cūm sit impossibile: nō excusatur
a p̄cto totaliter. qz ppter reuerentiā
diuini testimonij: nō deberet iuramē
tum adhiberi nisi i re in q firmat cer
tus esset. ¶ Abi deest iudiciū de
cretiōis: nisi forte qd erat ei possibi
le qñ iurauit reddatur ei postea ipso
solvē. puta si quis iurat pecuniam se
soluturum que postea ei vi vel furto
subtrahitur. Tunc videtur excusari
a faciendo qd iurauit: licet teneat fa
cere quātum in se est vt soluat et im
pleat quod pñsit. Gtē sepissime in
caute p̄tra pceptū scdm faciunt hi q
cā lucri de facili iurāt. vt omnes ven
dētes z emētes. tales sepissime falsū
iurant: z sic pñmū sciunt. z mortā
le p̄ctm. Quid mar⁹ erit si i dñm p̄
m sic iurāt. z qñqz p parua re se nō
remissius dare iurāt. Gtē sepissima
p̄tra hoc scdm pceptum incaute iu
rant z peccat qd scripti passione ire

aut ex ebrietate/aut in ludis etiā p̄o
hibitis vt tarilloꝝ enormiter aliquā
do falsa/aliqui inhonesto vel etiā in
sta z de se petā/ in tali vñ positōe iu
rant. qz volūtas tñc vehemēs est ad
velle iurare: z passio rationem abso
bet: vt nō possit p̄tunc deliberare de
his q iuratur. Ideo contra hoc p̄ce
ptū sepissime peccat ex pueris cōsue
tudinē/ z falsus iurāt z periuas etiā
ex lubrico lingue. z si aliqui nō iurant
id est false iurāt: tñ semp peccant. qz
leuiter sine cā z irreuerenter iurant.
¶ Tertio incautū iuramētū fit rōne
eius quod iuraf. Nam em Tho. 2. 1. 1.
car. 2. cōter oēs theologos iurillas
Sic incaute iurat qd qñcūqz iurat ali
qd qd derogat caritati actus. Et po
test fieri in qñqz casib⁹. p̄sumo cum
qd iurat facere vel omittere qd alē es
set mortale peccatū. vt qd aliquē pro
pria auctoritate grauius velit ledere
vel liniciā ad eum gerere cū rati
one. in quo casu peccat p̄iurando. et
peccat iuramētū implēdo sicut et in
scdo casu q sequit. Exēplum de Da
uid q iurauit temerarie velle. Habal
occidere: s; retractauit bene vt dicit
Ambro. libro de officijs. Scdo quā
do qd iurat aliqd facere vel omitti
re: qd alē ē rē veniale solum. vt qd ve
lit mētari officiose/locoſe. vt simile.
Tertio cū iuraf aliqd indifferēs: qd
ex circumſtantia effici posset veniale
vel mortale. vt cū iuraf aliqd qd ver
git in deteriorē exitū ppter aliqd qd
de nouo emergit qd fuit ip̄mēdita
tum. Sicut p̄z in iuramēto. liberos
dis q iurauit puelle saltanti se daturū
quod petisset. hoc em iuramētum
poterat a principio cōlūcatum intelle
cta debita p̄ditione/ s; si peteret qd
dare liceret z deceret. S; impletio
iuramenti fuit illicita. vt dicit bea⁹
Ambro. li. i. de officijs. Quarto cū
iuratur aliqd qd est p̄tra consiliū cū
gelicū vel notabilis boni impeditiū
Sicut cū aliquis iurat scno intratu
rum religionem. vel q non fiat cleri
cus. aut q nō accipiet p̄lationē in ca

fines est
videtur
falsū
in p̄ma
habet p̄tra

Abath 14.

Preceptum secundum

animam eius puerio pueris. Prostra-
tus igitur tam graui cecus est: vt in
voto vigilantis plagam vestigia ap-
parent: s; indultus ei postea cun-
dat⁹ est. Ideo idem aug. in sermone
de decollatiōe iohannis baptiste. Ille
qui hoīez puocat ad iuratiōē: et scit
eum falsum iuraturū: vincit honori-
dam: q; homicida corpus occisur⁹ est
ille animam. Imo duas animas. Itē ta-
lis qui alium peccare peccat: debet
penitere. xl. dies in pane et aqua: et vii.
annos sequētes: et nūq; d; e sine pe-
nitentia. xxi. quest. v. si quis se. Quin-
to principaliter iuramentum incautus
fit a dolosis: de quo dicit tho. in sum-
ma sic. ar. vii. q. 2. in scripto q; iurās sim-
pliciter sine dolo in foro psciētie non
tenet: nisi sibi suam intentionem. In
foro autē cōtēnsioso obligat: s; q; ver-
ba cōmunit solēt accipi. Si autē do-
lose iuratur: seruari debet sibi sanum
intellectum illius cui iuraf. Et l; ra-
tione iuramentū non obliget nisi s; su-
am intentionē: tñ tenet ad hoc: vt ali-
us ex tali dolo non ledat. Et hoc fit
qñ sibi intentionē recipiētis implet.
S Dubitatur circa p̄dicta p̄lo viri
in iuramentis possit dispensari: et per
quē. Itē tho. i. scde. q. lxxix. In iu-
ramētis pmissiois dispēari potest
sicut: et in votis: q; in aliquo casu pōt
esse illicitum vel nocuum iuramen-
tum siue id qd iuraf: et per consēquē-
non est debita materia iuramenti. Et
ideo notandum q; illud qd cadit sub
iuramento promissiois: aliquādo est
manifeste repugnans iusticie: vt pu-
ta quia est peccatum vel maioris bo-
ni impedimentum: vt ne iure et religione
et tale iuramentū dispensatione nō in-
diger. Itēq; autē aliqd iuramēto p-
mittit: de quo dubiū ē verū sit licitū
vel illicitū: p̄cūsi v; nocuū: aut sim-
pliciter aut in aliq casu: et in hoc pōt
quilibet ep̄s dispensare. Quandoq;
vero pmittit aliqd sub iuramento
quod est manifeste licitū et vtile. Et
in tali iuramento non videtur habe-
re locum dispensatio vel cōmutatio:

nisi aliquid melius occurrat: faciendū
ad cōmūē vtilitatē qd maxime vide-
tur p̄tinere ad potestatem pape: q; ha-
bet curam vniuersalis ecclie: vel etiā
absoluta relaxatio. Nā ad vnum quē
q; pertinet irritare iuramentum: qd
a sibi subditis factū est: circa ea q; sub-
duntur eius potestati. Sicut pat po-
test irritare iuramentū puellę: vel viri
vrouis. Itē numeri. xxi. Durandus di-
cit vt supra. **D**ubitaf scdo an iu-
rans possit licite obtinere dilationē
v; absolutiōē ab eo cui iurauit: Itē si
sibi tho. vbi p̄t: et Ray. Si iuramē-
tum factū est i fauorē dei: et illud ho-
mo intēdebat se obligare deo: v; cul-
tui dei: vel ad pietatis opus: tunc nō
potest absolui ab hoīe: nisi p mutas-
tionem in melius: vt dices de voto:
vt q; velit intrare religionē cum socio
tre ad sc̄m iacobum cuius socio: tre cō-
tra infideles cum eo: et sic de decēdo
psalteriū si nūl. tunc non pōt absol-
uere alium inq̄tum: concernit dei fa-
uorem: vel pietatis opus: s; bñ iquā-
tum alium tangit. Et quasi duo iu-
ramenta sunt: tre ad sc̄m iacobū: et
hoc alter non potest relaxare: et cum
socio tre: qd socii pōt relaxare. Si ve-
ro in fauorē hominis iuramentū al-
ter: si ille sp̄de absoluerit: postea nō
tenet: et idem de dilatione. Et etiam
si non intēdebat se obligare deo sed
tñ homini: nichilominus non potest
absolui ab hoīe qñ iuraret se aliquid
facturum in fauorem dei. Sicut si iu-
rasset tibi q; dare titū. et florenos in
fauorem ipsi: titū non posses michi
remittere huiusmodi iuramētū. tho.
addit p̄fatis: nisi forte sit interposi-
ta conditio: scilicet si videbitur illi cui p-
mittit: v; aliquid tale. **D**ubitatur
tertio qñ ille qui audit aliquem aliū
iurare falsū: et ipse scit et tacet: an te-
neatur hoc manifestare: Idē questio
mouetur ideo quia dicitur leuitica.
v. Anima que audierit vocem iuran-
tis falsū: testis q; fuerit: quod aut
ipse vidit aut conficius est: nisi iudica-
uerit: portabit iniquitatem suam.

Capitulum. iiii:

fol. v.

Dicit tñ tho. in summa sua. et ray. q.
ex quo moyses in p̄dicta auctoritate
nō ex p̄ssit: cui hoc cōtēdicāduz: suf-
ficiat isti vt se ab hoc p̄cti vicio absol-
uat: si indicet talib; qui magis possēt
pdesse q; habesse perituro. siue eū corri-
gendo: siue deum p eo placādo: vt pu-
ta sacerdotes v; honesti et discreti pa-
tres. Et ad hāc denunciationem de
talib; p̄fomis faciendā tenet quilibet
quotiescumq; videtur aliquē vicinū
p̄cipitio: id est p̄ctō cōmittēdo. Sic
soluit questionem istā aug. li. q̄st. sup
leuit. xxi. q. v. hic videtur.

Capitulum. iiii. de blasphemis
iurantibus illicite per creaturas
et adiurantis illicite.

Contra scdm p̄ceptum
nō assumens et peccat
adhuc tria genera pec-
catorum. p̄imi sunt
blasphemi. Scdm sunt
adiurantes illicite. et er-
tij sunt per creaturas illicite iurantes:

de quib; est dicendum per ordinem.
Circa primum notādum scdm
thomā scdm scdm. q. xii. q. blasphemare
est bonitati et excellentie peccā-
pue diuine derogare seu p̄iuri. Di-
citur bonitati. q; deus oimode bon⁹
est et excellens. Dicit sc̄pue diuine
q; blasphemā cōmitti pōt in sc̄ctos
et diuina. Sicut eñ deus in sc̄tis su-
is laudat: inq̄tum laudatur opera
que deus in sanctis suis efficit: ita ē
blasphemā q; sit in sanctos ex conse-
quentia deuz redundat. **D**icitur
derogare. Et bi notādū q; sunt tres
quodāmodo species huius p̄cti blas-
phemie: et sump deo derogatur. Una
est cum attribuit deo qd non cōue-
nit. vt cum aliqui dicunt qñ ipi puni-
untur in seculū in suis: et aliq peccato-
res nō puniunt taliter. Ecce de⁹ est
iniustus. Similit maledicentes deo
vt iustos: et imprecātes que nō pos-
sunt deo inesse. Sicut qui vellēt deū
non esse iustum vt p̄ctā cognōn pu-
niri: sicut etiā isti in inferno faciunt
sic etiam peccat deo attribuentes

in ebra: que inquantū deus nō habet
Et p̄cius q; deo attribuit membra q;
nomiari de proboviro cōtē verēcū-
da. Et pessime q; deo attribuit que
in eo non sunt. Et exēplum p̄mū. Ju-
rantes per caput dei et per silia mem-
bra. Et exēplum scdm. vt p dei postero
ra et p alia verēcūda membra. Item
simile vt qñ quidā a deo puniunt: q;
dicunt nūqd latrones sumus: quid
fecimus: vbi hoc meruimus: cuz tñ
alias deum sepe grauit̄ offenderūt
Species blasphemie alia est: cum a
deo remouetur qd ei conuenit. vt de-
centes deum non esse iustum deū nō
esse verum hoīem. deum nō eē in eu-
charistia. deum non eternaliter punire
p̄ctū mortale post hanc vitiā. Tertia
species est qñ creature attribuit qd
deo appropriatur. vt q; ymago crea-
ta sit de⁹: q; ymago dei gratiā. q; crea-
tura aliq puta verbū vel factū p̄mū-
ciet futura soli deo nota. sicut circa
sup̄stitiones interdum fit. **C** Scdo
notādum s; tho. vbi p̄t q; blasphemā
sibi fin genus suum est peccatū mor-
tale. Itē est. q; p̄ctū mortale est per
quod homo separatur a primo p̄nci-
pio spiritualis vite qd est caritas dei
Unde q; cumq; caritati repugnāt ex
suo genere: sunt peccata mortalia.
Blasphemā autē fin genus suū res-
pugnet caritati. q; derogat diuine bo-
nitati q; est obiectū caritatis. Et ite-
rum q; est contra scdm p̄ceptum.
Sunt autē fin tho. vbi p̄t tres gra-
dus blasphemie. In derogante eñ
diuine bonitati fin tres p̄fatos mōs
quidā derogāt fin solā opūiōē itel-
lectus. Aliq derogāt deo s; opūiōē
intellect⁹: p̄iecta quadā affect⁹ seu vo-
luntatis detestatione. Et vterq; in o-
dus dicit blasphemā cordis: si non
p̄dit ad extra. Aliq aut primum mor-
dum vel scdm v; ambos lingua pro-
dunt. et est blasphemā oris. p̄fā ma-
la. scdm peior. tertia pessima. Et sunt
fin genus suum oēs tres grad⁹ ma-
xima p̄ctā. Sed dices. Et si nesci
per p̄ctū mortale emittere blasphemā

2us sp̄s
3us sp̄s
4us sp̄s
5us sp̄s
6us sp̄s
7us sp̄s
8us sp̄s
9us sp̄s
10us sp̄s
11us sp̄s
12us sp̄s
13us sp̄s
14us sp̄s
15us sp̄s
16us sp̄s
17us sp̄s
18us sp̄s
19us sp̄s
20us sp̄s
21us sp̄s
22us sp̄s
23us sp̄s
24us sp̄s
25us sp̄s
26us sp̄s
27us sp̄s
28us sp̄s
29us sp̄s
30us sp̄s
31us sp̄s
32us sp̄s
33us sp̄s
34us sp̄s
35us sp̄s
36us sp̄s
37us sp̄s
38us sp̄s
39us sp̄s
40us sp̄s
41us sp̄s
42us sp̄s
43us sp̄s
44us sp̄s
45us sp̄s
46us sp̄s
47us sp̄s
48us sp̄s
49us sp̄s
50us sp̄s
51us sp̄s
52us sp̄s
53us sp̄s
54us sp̄s
55us sp̄s
56us sp̄s
57us sp̄s
58us sp̄s
59us sp̄s
60us sp̄s
61us sp̄s
62us sp̄s
63us sp̄s
64us sp̄s
65us sp̄s
66us sp̄s
67us sp̄s
68us sp̄s
69us sp̄s
70us sp̄s
71us sp̄s
72us sp̄s
73us sp̄s
74us sp̄s
75us sp̄s
76us sp̄s
77us sp̄s
78us sp̄s
79us sp̄s
80us sp̄s
81us sp̄s
82us sp̄s
83us sp̄s
84us sp̄s
85us sp̄s
86us sp̄s
87us sp̄s
88us sp̄s
89us sp̄s
90us sp̄s
91us sp̄s
92us sp̄s
93us sp̄s
94us sp̄s
95us sp̄s
96us sp̄s
97us sp̄s
98us sp̄s
99us sp̄s
100us sp̄s

Preceptū secundū

miam/cum qdaz abqz deliberatione blasphemant. Itē ibid. tho. blasphemā pōt absqz deliberatione ex surripitione pcedere dupliciter. Quomō qd aliqz nō aduertat hoc qd dicit esse blasphemā quod potest contingere cum aliqz subito ex aliqua passione in verba imaginata prumpit/ quorū significatiōe nō cōsiderat: et tūc est pctū veniale. et id nō habet proprie rationē blasphemie. Alio mō qn aduertit hoc esse blasphemā: cōsiderans significatiōe verborū et tūc nō excusatur a pctō mortali. Sicut nec ille qd ex subito motu ire: alique occidit iuxta se sedet. Tercio notādū qd pro vitando huius pctō: quāz mala blasphemie sunt cōsideranda. Primo ecclesiā hoc pctū multū punit. quia xxi. q. v. talis qd iurat p caput dei/ aut p capillos eius aut aliquid huiusmodi: cens. quasi deus fm diuinitatē talia habeat: si clericus est/ dēponit. si vero est laicus: anathematizari. qd fm Bonauē. in. ii. dist. xxi. intelligendum est de illis qd turpiter et irreuerēter nomināt mēbra xpi: et quodā ex quōsito modo iurandi diuidunt eum mēbratim. et potissime qd iurant p eī mēbra: qd etiam in nobis verecūdiū esset nominare. Et essent pro illis a pcedentibz religiosis/ et secularibus grauissime puniendi. Itē videtur et intelligendum de his qui de virgine bñdicta et sanctis dei iurando/ sione sic loquunt. Aut qui alias suas demōnibus deuocunt/ vel alia dicunt horrenda. Secūdo detestabile est hoc vitium. qd peius est periurio. Uñ glo. sup illud eph. iij. Blasphemā tollā a vobis: dicit. peius est blasphemare qd piurare. Qui enī piurat/ id est falsum iurat: non dicit aliqd/ vel sentit aliqd falsum de deo sicut blasphemus sed adhibet testē tanqz sperās qd de super hoc nō testificetur per aliquod euidens signum. Unde pene periuro debite/ etiam isti blasphemus debent de iustitia. Tercio est detestabile: qd blasphemā preponderat homi-

cidio. Unde tho. ibidē dicit. Homi- cidium et blasphemā si cōsiderent fm obiecta in que peccat: maximum est blasphemā. qd est directe pctū in deum: homicidium autē in proximū. Si autē cōsiderent fm effectū nocendi: sic homicidium pōderat. pl⁹ enī nocet homicidium primo qd blasphemā deo qd non moritur. Tūc qd blasphemus itendit nocentū inferre honori diuino simpliciter grauius peccat qd homicida. primū tamen locus tenet homicidium inter peccata i. p. rimum cōmissa. Quarto est detestabile. qd hic a deo et a feruis dei morte sepe punitum reperimus. Unde leuit. xxi. Filius mulieris israelitis rixans cum alio quodā/ et blasphemans deum: capitur et in carceratur. Et deus per moysen responsum dedit qd lapidari deberet. et statim lex sanctificata est. Qui blasphemauerit nomen dñi morte moriatur. siue eius/ siue peregrin⁹ fuerit. Itē refert. Quidā cent⁹ in speculo hyssopa li. qd rex frācie philippus quādo cūqz percepit in taberna vel alibi hominē etiam militem blasphemasse: eum submersit. et de hoc edictum firmius posteris ante mortē suā reliquit. Quinto hoc peccatum est detestabilissimū. qd propriū est oīm dānatoy. Unde dicit glo. sup illud apoc. xvi. Et stauerunt homines estu mago et blasphemauerunt nomen domini habentis potestatem super has plagas. In inferno inquit positi: quīs sciāt se promerito puniri: volēt tamen qd deus tātas potentiam habeat: qd plagas eis infert. Hoc autē est. dicit tho. blasphemā. Et credibile est: qd post resurrectionē erit eis et vocalis blasphemā. Circa scdm videt ad iuratiōem notādum fm tho. q. scdm. q. lxxix. qd adiurare non est aliū ad iurādum inducere: s3 est per quā dā similitudinem iuramētū a se inductū alium ad aliquid agendū prouocare. Pro cuius declaratione aduertēdū: quille qui iurat iuramento promissionis per-

Capitulum. iiii.

Fol. lvi.

reuerentiā diuini nominis/ qd ad confirmationē sue promissionis inducit: seipsum obligat ad faciendū qd promittit/ qd est seipsum immobilis ordinare ad aliqd agendū. Sicut autē hō se ipz ordinare pōt ad aliqd agendū: ita etiā pōt et alios. superiores quidē deprecando/ inferiores autē impādo. Cum igit vtraz ordinatio p aliquod diuinū cōfirmat: est adiuratio. Et fieri pōt ad quicqz genera rerū. ad deum ad subditum sibi hominē/ seu ad se. ad primum equalē/ vel superiorem ad deum/ et ad creaturam irrationale: s3 diuersimode. Primo enī cum hō sit dominus actuum suorum/ non autē domini⁹ eorum que ab alio sunt agenda: ideo sibi pōt necessitatē imponere per diuini nominis inuocatiōem: non autē hanc necessitatē potest aliqz imponere: nisi sibi subditis quos potest ex debito prestiti iuramenti cōpellere. Si igitur aliquis qd inuocatiōem diuini nominis/ vel cuiuscūqz rei sacre alicui non sibi subdito adiurando necessitatē agēdi aliquid imponere intendat/ sicut ipōt sibi pōt iurando: talis adiuratio illicita est. qd usurpat potestatem in aliū quā non habet/ et cūz nūqz cōpellere quodammodo. Tamen propter aliquā necessitatē qui sunt superiores/ suos inferiores tali genere adiuratiōis cōstringere possunt. Et ideo princeps sacerdotum/ vt dicit sup Mathēum: Iesum illicite adiurauit p deum viui/ qd subditus eius nō fuit. Si vero adiurans intēdat solummodo per reuerentiā diuini nominis/ vel alicuius reſſe/ aliqd ab alio obtinere absqz necessitatē impositiōe: talis adiuratio licita est respectu quorūlibet. Et sic adiuramus deū dicendo p passionem et crucem tuā libera nos. Similit̄ hominē demonē/ et angelum. et sic patet secundū et tertius. Et cū modus adiurandi sic duplex. Unus per modū compulsionis et est illicitus ad equalē et superiorem de quo in prio. Secundus est per modū deprecationis

vel inductionis ob reuerentiā alicui⁹ sacri. Quomodo igitur demon pōt a nobis adiurari licite vel non? Itē. qd non licet demones adiurare p modū beniuolenti deprecationis seu inductionis. quia ille modus videt ad quādam beniuolentiā vel amicitiam pertinere. quā non licet ad demones vti. et sic necromantici vtunt adiuratiōibus/ et inuocatiōibus vel incantatiōibus demonū ad aliquid ab eis obtinendū/ ad ipz cōduz/ vel ad discendū. Secundo autē adiuratiōis modo videt/ qd est p cōpulsionem l3 nobis ad aliquid vti/ et aliqd nō l3. Possumus enī demones adiurādo per virtutē diuini nominis tanqz inimicos repellere/ ne nobis nocēat corporaliter vel spūaliter fm potestatem datā a xpo fm illis luce. x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi sup serpentes et scorpiones/ et sup omne virtutē inimici/ et nichil vobis nocēbit. Et mar. vi. In nomine meo demones eijcent. Et rō istius est. qd demones in cursu huius vite nobis aduersarij cōstituti nō autē eo p act⁹ nostre dispositionis subduntur/ sed dispositioni diuine et sanctorū angelorum fm Augu. iij. de trinit. Nō tñ licitū ē demones adiurare ad aliqd ab eis addiscēdū/ vel etiā ad aliquid per eos obtinendū. qd hoc pōtineret ad aliquā societatem cum ipsis habendā. Uñ crisost. sup illud Mathēum: et exi ab eo: dicit. Salutarum hic nobis dogma dñi: ne credam⁹ demonibz quantūcūqz denuncient veritatē/ nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatiōe diuina aliqd scēdi ad aliquos effect⁹ demonū operatiōne vtantur: sicut de beato iacobo legitur: qd per demones fecit hermogenem ad se adduci. et sic patet. iij.

demones
qz pōt
adiurare.

Quia

15

Non qd pōt adiurare.

Preceptum secundum

Stia humana superat/ et si meritis sancto-
rum subiacet. Exemplum est de mul-
tis sanctis. Nec obstat illud thobie. v. f.
q. raphael thobie iunior dicit. q. fu-
mus particule cordis piscis positi su-
per carbonem exterminaret de genus
demoniorum. Sum? enim hoc non fecit ut
dicit. Nemo. de ly. q. res corporalis non
imprimunt in re pure spirituales. s. p.
fumu designabatur virtus expulsiua
meritoria tho. hic/ que fuit virtus o-
tionis thobie. Cur? merito raphael
expulit demonem/ sarram liberando. p.
pter quod dicit ibidem. Raphael app-
hendit demonem/ et ligauit eum in su-
perioribus egypti. Nec obstat illud. f.
Reg. vii. vbi ad citharisationem da-
uid spiritus malus in saul quieuit. q.
non fuit liberatus: saltu vt demon non
rediret. s. melius habebat virtute di-
uina immediate/ vel mediata? angelis
sanctis ex merito dauid. q. laudes di-
uinas in cithara canebat pro salute
saul: sicut et sancti deuotionibus melo-
dia autem coagabatur ad deuotionem. Si-
cut et. iij. reg. iij. heliseus fecit adduci
psalter: vt mens eius in deum eleuare-
tur. non tamen melodia in demonem
agebat. Tunc naturalem dispositionem
melodia bonam poterat facere et ma-
laz/ imminuere: ratio de quibus demonum
poterat verare. De quarta materia
plenius reperies. li. v. i. dialogo de for-
miciis. Secundo patet ex p. fatis fal-
sitas quorundam librorum i scriptis/ ne-
cromanticorum/ et exorcismorum/ qui p. fatis
characterisata demones se putant coge-
re et verare: seclusa virtute diuina. non
attende res illud xpi. hoc genus demoni-
orum non efficitur nisi in ieiunio et
oratione. p. ieiunium enim fuit. Beda
corpus: et p. orationem spiritus leuatur
ad deum vel calcet demonia. Tertio
sequitur q. exorcismi quidam deberent
examinari p. litteratos: an aliqd sup-
stitiosum continerent. tunc enim non esset
admittendum: ne posteriora peiora fie-
rent prioribus: Sicut exemplum po-
nit gre. li. i. dialogorum de quadam per de-
monem obfessa/ post coitum ecclesiam

intrante. et cuius sacerdotis curam in
uamem nichil iuuaret: ad incantatores
ea duxerunt cognati: et legio in eam
trauit. ¶ Quarto an liceat adiurare
irrationali creatura. R. s. dicit tho. Ad
iuratio qua quis vitur ad irrationali-
tem creatura potest intelligi dupliciter.
¶ Primo modo vt ipsa adiuratio referat-
ur ad ipsam creaturam irrationali fin-
se. Et sic vanu esset irrationali crea-
tura adiurare/ cum non intelligat locu-
tionem. Alio modo vt referat ad eum
a quo irrationalis creatura agitur et
mouetur. et sic dupliciter adiuratur ira-
tionalis creatura. ¶ Uno quidem modo
per modum deprecationis ad deum di-
recte. quod pertinet ad eos qui diuina
inuocatione miracula faciunt. Alio
modo per modum compulsionis/ q. re-
fertur ad diabolum in nocummentum
nostri vitur irrationalibus creaturis.
Et talis est modus adiurandi in ec-
clesie exorcismis: per quos demonum
potestas excluditur ab irrationalibus
creaturis. ¶ Circa tertiu an li-
ceat creaturas iurare. R. s. s. Boz.
sup math. v. Iurare p. creaturam qua-
drupliciter contingit. p. ipfam tam
aliquid diuini implorando. et sic stri-
cte puniunt iurans. can. xxi. in duobus
locis. Et etiam si quis per iuramentu com-
teret mendaciu p. creaturam iurando. vt
ibidem dicitur. Sed contingit iurare p.
creaturam iuramentu tanq. per rem vi-
lem cōtinentem. p. iuramentu ad in-
delitatem/ et semper est peccatu sicut et
fin quod pertinet ad dolositatem. Ter-
tio deum qui in ipsa creatura presidet
tanq. testem inuocando. et sic ioseph
iurauit per salutem pharaonis. Gene-
xli. et ecclesia iurat per sancta euange-
lia. Quarto contingit iurare per crea-
turam tanq. eam ad vsum que iurans
inde sperat deo impignorando. et sic
fit iuramentum exccratoriu vt testis est
nichil deus in alia mea. Tertio et q.
to licitu esse potest vt supra tactu fuit.

Ca. v. de voto et eius fractione et
dispensatione.

Capitulum v.

fo. l. lli.

Intra secundum preceptum.
¶ Non assumes et. pec-
cant etiam votum fran-
gentes. Unde de voto
primovidentum est qd
sit. Secundo quid sit pec-
catum sit infringere votum. Tertio
de eius dispensatione. ¶ Quatuor
ad primu notandus h. magis i. iij.
distin. xxviij. et tho. et alios theolo-
gos: q. votum est conceptio spontanea
melioris propositi/ animi deliberatio
ne deo vel sanctis eius firmata cum
intentione se obligandi. ¶ Pro cuius
intellectu notandum q. ad licitu et co-
pletu votum plura exiguntur/ q. tan-
guntur in descriptione eius. ¶ Primo
est conceptio alicuius a spiritu sancto
in intellectu facta. Sed exigit q. non
sit de malo. Nam p. p. sumptus vo-
tum non potest esse de malo. Nam dicit-
tur ibi melioris: vbi presupponit q.
sit bonu. Alii enim potius nos deor-
dinat a deo: votum enim non est vincu-
lus iniquitatis. Unde s. s. In ma-
lis p. missis rescide fidei: in turpi vo-
to muta decretu. Unde iudei plures
q. xli. qui voverunt se neq. manduca-
turos/ neq. bibituros donec occide-
rent paulu. Act. xxi. male voverunt.
¶ Tertio exigitur q. non sit de necessa-
rio a nobis alia fiendo: q. melioris: ad
bonu enim necessarium puta qd alia est
preceptu nobis: obligamur ex alteri
auctoritate: et hoc p. p. non pertinet
ad votum cuius obligatio est ex mera
voluntate: verumtamen vt dicit. Durā-
dus: q. ad id potest qd obligari plu-
ribus obligationibus: ideo nichil p-
hibet quin ad illud ad qd obligamur
per preceptum ex alteri/ auctoritate/
obligemur etiam p. votu ex propria vo-
luntate. Unde firmiter tenendus est
q. vovens continentiam et cōmutes
adulteriu/ vel simplicem fornicatio-
nem peccat dupliciter/ videlicet pecca-
to adulterij/ vel fornicationis/ et nichilo-
minus fractione voti. Quia illud vo-
tum sit large et improprie dictu. Adusa
votum p. p. dicit s. s. solus. de his q.

sunt in hōalibetate. Quarto exigitur
q. non sit bonu indifferens: q. tale
vt sic non ordinat in deū. Item q. non
sit de minori bono. ibi melioris boni.
Ratio est quia min⁹ bonu respectu
maioris boni h. ratione mali: et ideo
non pot. cadere sub voto inq. tum est
impeditiuu maioris boni. Adusro exi-
gitur q. sit conceptio libera. ibi sponta-
nea. Ex quo patet q. possit vovere: q.
quilibet potest vovere ea q. sunt i sua
libertate/ et ea in quibus est sui iuris.
¶ Vbi ipuberes/ scrui religiosi/ clerici:
et vxores i quibusdā non possunt voue-
re. ¶ Sexto exigitur deliberatio ibi
animi deliberatione. Et addit ad dis-
ferentia votorum que sunt ex surreptione
ne in quibus non fuerit plena ratio vo-
ti. An autem deliberatio ad votu exigat
dicit Richar. Quatuor de auolendo. vñ
sicut in nobis est duplex velle scz ple-
num qd est deliberatiu/ et semipleni-
qd est velle ex surreptione: sic etiam est
duplex votum. Quoddā habens ple-
nam rationem voti: et quoddā surreptitiuū
siue semiplenam: et de ratione primi est q.
sit factus ex deliberatione: non autem de
ratione secū. Tale enim pot. fieri ex sur-
reptione. et q. non h. plenā rationem vo-
ti: ideo non obligat de necessario/ s. tñ
de cōgruo. et eodē. venientes. et ex tra-
deitione. ad infam. Et ideo venire cō-
tra tale votu/ etiam p. p. auctoritate
non est peccatu mortale. Septimo dicitur
tur deo vel sanctis eius: q. non ead ho-
minē p. p. Vñ Richar. dicit. q. de
forma voti est vt fiat deo. extra de vo-
to. redē. magne. c. i. R. s. est q. hō in
voto obligat se ad faciendū aliqd bo-
nu: nulli aut aliq. a deo pot. homo de
iure obligare se totum: q. sibi soli cō-
uenit de iure potestas sup. hominem to-
tus: et null⁹ p. p. recipe de iure obligati-
onē nisi cōueniat ei de iure p. p. in il-
lā rem: et ideo soli deo potest fieri vo-
tum proprie loquendo de voto: quia
tamen salus totius hominis inultus
p. mouet per ordines sanctorum/ et illud
aliquomodo possumus: sed non ple-
ne quod impetrare valeamus: sanctus
h. s.

Preceptū secundū

aliquo modo cōuenit potestas super hominē totum: et ideo potest fieri eis aliquo modo votū nō tñ pleneratio nē habēs voti. Itec richar. ¶ Et ita: uo dicitur firmata animi / scilz delibe ratione. Primo em̄ erigit delibera tio. Secūdo ppositū volūtat: qd̄ erigit deliberationē. Tertio ex pposito procedit pmissio in qua perficit ratio voti / quā pmissione seu firmitate tho mas sic declarat. Et om̄ quādā obli gationē importat ad aliquid faciendū vel omittendū: obligat aut hō se ho mini ad aliqd̄ per modū pmissionis que est rationis actus: ad quā ptinet ordinare: sicut em̄ homo imperando vel deprecando ordinat quodāmodo quid sibi ab alijs fiat: ita promitten do ordinat quid ipse pro alio facere de beat. Et pmissio que hominē sit non potest fieri nisi p verba / vel q̄cūq; alia exteriora signa: deo aut pōt fieri sola pmissio p interiorē cogitationē. Quia vt dī. s. Reg. xvj. Iohannes vi dent ea que patent: deus autē intuet cor. Itec tho. Aliqui vt gauram. Mu meri. xxi. addunt intentionē obligan di se ad implendū pmissū: dicētes ex nuda pmissione: et ex deliberatōe fa cta nō obligari pmittentē. Sola em̄ deliberatio non firmat pmissionem quā additionē Richar. nō iprobare videt. ¶ Dubitat an expediat voue re: Rñ. richar. vouēs aut vouet bona quorū obseruatio videtur pbabiliter proportionata infirmitati sue specia li aut improporionata. Primo nō expedit homi vouere: q̄ per hoc am plius firmat voluntatē suā in bonorū excludit a se p magna pte libertatez malefaciendi: et facit actū virtutis la trie: et ideo vouendo meret̄ ppter qd̄ vouet. ¶ Et p̄. ¶ Vouete / et reddite dñō deo vestro. Secundo modo non expedit nec licet: q̄ tale votū nō ha beret discretionem comitem: cum p hoc vouēs magis se videat illaquea re q̄ augere securitatē de sua salute. Simile dicit tho. secunda secūde vbi prius. ¶ Dubitatur an melius sit al

quid facere ex voto q̄ sine voto. Rñ. Tho. ibidem q̄ sic: triplici de causa. Primo quia vouere est actus latrice / que est nobilissima virtus illud autē quod imperat a nobiliori virtute me lius est: et magis meritorium. Secūdo q̄ qui vouet plus se deosubicit: q̄ qui non vouet. Sicut q̄ daret arborē cur fructu / q̄ q̄ daret tñ fructū: vt dī an sel. vnde et pmittentibus gratie augē tur. Tertio quia p votū volūtas lino biliter firmat ad bonū. Facere autē aliqd̄ ex voluntate firmata ad bonū p tinet ad pfectionem virtutis: vt patz p phlī. ii. et hī. Richar. rōne assignat sic. Cum deus acceptat opus ppter operantem tātomagis acceptat op̄ quanto est ab hominē ad eius seruitū um specialius dedicatū. Sed ceteris paribus idem cū equali scilz charita te et leticia specialius dedicat homo ad dei seruitūm p votū q̄ sine voto. Nam votum vt dicit pe. de pa. in. iij. non est periculosum de sua natura: s̄ ex culpa nō facit̄: ideo expediens est vouere. Et licet melius sit non vo uere q̄ pmissa nō reddere: tamē me lius est vouere q̄ non vouere. Sicut melius est baptizari q̄ nō baptizari: et tamē melius est nō baptizari q̄ post modū retro: s̄ s̄ conueri. ¶ Dubi tatur an penitens de eo qd̄ vouit licet a se nō cōpletur votum nisi quia non vult frāgere votū nūqd̄ talis me retur: Rñ. em̄ an sel. li. de similitudi nibus. q̄ plus talis meret̄ q̄ simile fa ciens nō ex voto: Et exemplificat de vulnerato cauterisādo q̄ tñc̄s ab eis sionem malaz carnis nevolenter me deus ledat se spontanee iuber ligari: quem cū vire medicus incipit: inci pit turbari ligatus et nolit vult rescin di putridum: recedente passioe gra tias tam ligatū q̄ q̄ medicus refert. Dicit etiam pe. de palu. talis adhuc plus meretur ceteris paribus q̄ si si ne voto simile faceret. Primo quidē quia bona volūtas sufficit ad meritū s̄. Ber. ¶ Et si pncipio q̄i vouit et nō soluit: tñ meruit q̄tum q̄ sine voto

Capitū. v.

fo. lviii.

soluit: et hūc merito sup additū ē me ritum iusticie quo vult facere qd̄ pro misit. Secūdo q̄ is sit tristitia i hoc qd̄ vouit: et qd̄am voluntas: tñ in soluē do qd̄ vouit: et in venerādo: votū est voluntarium. Tertio etiā videtur q̄ nō demeret̄ in hoc q̄ velle nō vouit se: q̄ sicut a pncipio non tenebat vo uere: sic voto ex pofacto tenebatur soluere: vel dato q̄ penitere de bono sit sibi pctū: tñ nō p̄t hoc impedire q̄nvolēdo bonum meret̄ maxime si sint ouersi actus. ¶ Et sic scōvidē dum ē quod votū liget. Vbi p̄notū dum q̄ votū ligat ad faciendū rē possi bile. ¶ Et sic dicit. xxi. s̄ si votū vouet dñō deo tuo: nō tardabis reddere: q̄ requir̄ illud dñs de tu. Rñ ē s̄. tho. q̄ ois pmissio licita facta cū intētiō ne obligandi s̄ cum deliberatione / si acceptet ab eo cui sit: obligat pmit tentē non tñ ex pcepto legis diuine: sed etiā legis nature: sed votū lici tum ē h̄mōi pmissio et oem talē pro missionē recipit de: s̄. rē. ¶ Et notan ter possibilem: q̄ em̄ tho. in scripto. Quicqd̄ sciendū votum impediret si p̄sens eēt dū vouet: et aufert obliga tionem voto facto. ¶ Et si vouet pos sibile iam: et fit idē postea ipossibile nō obligat p quāto est ipossibile: vt si diues voueret construere ecclesiā q̄ depauperat postea vt infra dicef. Se cundo notādū em̄ tho. vbi p̄ q̄ vo ti fractio p̄p̄a auctoritate est semp p̄ctm̄ mortale: nisi forte subest ratio nobilis cā: et tunc non posset haberi recursus ad auctoritatē p̄lati aut di spensantis: aut voti p̄mutatis. ¶ De palu. in. iij. distin. xxviij. dicit sic. Primo omnis voluntaria voti fra ctio est mortalis: q̄ reddere est neces sitas: et toties q̄ies frangit dum ta men assist act̄ exterior: et interior: sec̄ si exterior tñ: quia peccatū per se est in actu interiori. Et hoc intellige in voto negatiuo: vt exempli gratia in illo qui vouit non bibere vinū. Sec̄ in affirmatiuo: puta cum q̄ voueret ieiunare: tunc em̄ non quoties come

dit totiens peccat: sed solum sc̄davi centertia autē et deinceps non: maxi me si nō ex cōtēptu: sed quasi non re putās sibi possibile plus illa die ieiunare si iam nō fregisset: et parat̄ alta die integra ieiunare pro illa. Secus si in p̄tēptu puta si ois frustra fre gerit: aut adhuc fracturus si nō fre gisset. Itec ille. De hoc dubia sunt apud doctores: p̄sertim de affirma tiuo / non ex cōtēptu. ¶ Tertio no tandū em̄ eundē tho. in materia de iuramento secunda sede. ar. viij. ¶ Et tū ex sua rōne est magis obligato rium q̄ iuramentū / scilicet p̄mo p̄ situm vt sic: q̄ obligatio voti causat̄ ex fidelitate quā deo debem̄: s̄z vt ei promissum soluam̄: obligatio autem iuramenti causatur ex reuerē tia quam debem̄ hominē: et qua te nemur q̄ verificemus illud qd̄ p̄no men eius promittimus: sed ois infidelitas irreuerentiā continet: sed nō cōuertit illud. ¶ Et sic em̄ infidelitas subiecti ad dñm esse maxima irreue rentia: et ideo votum ex rōne sua ma gis est obligatiuū q̄ iuramentū. Di citur notanter p̄mo p̄sens vt sic. q̄ Richar. distinguit de iuramento. Aut em̄ sit homi / aut sit deo. ¶ P̄rio modo nō ita fortiter obligat sicut vo tū: q̄ obligatio q̄ sit deo in voto ē for tior obligatione q̄ sit homi. Secūdo magis obligat iuramentū ceteris pa ribus. Et om̄ em̄ nō iporat nisi p̄ missionē deo factam ex deliberatio ne cū intētiōne se obligandi: hoc au tem totum importat iuramentum et addit testimonium p̄me veritatis ad maiorem cōfirmationē pmissionis. ¶ Dubitatur p̄mo an votū semp obliget ad obseruantiam siue imple tionē: Rñ. s̄. Tho. in scripto. quicqd̄ sciendū votum impediret si p̄ns eēt: etiā voto facto: obligationem aufert. Vnde si aliqd̄ est possibile cū vouet et postea sit ipossibile: tollit obliga tio q̄tum ad hoc: vt si quis diues vo ueret edificare ecclesiā qd̄ postmodū p̄ficere nō poss̄ paup̄rate supuēcte

voti in voto obligatio in iuramento

ois bo hūcia boni ad dñm
mor tris up h̄ clerici xar.

Preceptū secundū.

non obligat: hoc tamen sic intellige
do qd si factus est omnino impotens
absolutus est a toto. Si autem ex parte
ita qd totum perficere non potest tunc
remanet solum obligatus ad illud qd
potest: et non ad aliud. ¶ Dubitat
secundo. Et si vouens votum licitum te
neat statim soluere ipsum: Rñ. fm̄ Rñ
charadū. Obligatio voti causat ex p
priavoluntate et intentione. Unde dicit
xviii. ¶ Sed semel contractum est de labiis
tuis: obseruabis et facies sicut pmissi
si dñs deo tuo: et p priavoluntate lo
cutus es et ore tuo. Et si si de volun
tate et intentione vouentis sit obliga
re se ad statim soluendum: statim soluere
tenet. Si autem ad certū tps vel sub
certa pditione, nō tenet statim soluere
sed nec tardare qd ultra qd intēdit
obligare se deo. ¶ Si enim ibid. Si votū
voueris dñs deo tuo/ non tardabis
reddere: qd requirit dñs deus tuus illud
et si moratus fueris: tibi reputabitur
in peccatū. Null. rode. dicit. Cū ali
quis aliquid vouit sine conditione vel
tpis pfectione: tenetur illud exequi
statim cum potest: nisi in vouendo al
lud in mente habuerit: tamen datur
ei tempus ad arbitriū boni viri ad di
sponendum de rebus suis. Concordat
tho. addens in scripto: qd si is qd vo
uerat intrare religionē: ex mora cir
ca dispensationem rerum, pbabiliter
tumeret ppetuū impedimentū teneat
vltcri non differre. ¶ Dubitat ter
tio. An votum subito/minus scz de
liberatus obliget: Rñ. ppe. d palu.
in quarto. dist. xxviii. qd votū subitum
nō obligat ad pmissū: nec ad pētm p
fectum: nec ad bonū pfectū: ut puer
q iratus patri vel magistro vouet vel
iurat intrare religionem vel bñ pota
tus. Talia enī quia calore iracundie
fiunt: p nō facto haberi debēt. Sed
vex est qd sic subito sit: qd non ad sen
tentiam rationis: que non requirit ma
gnam moram temporis puenit. S3
quando sciens est qd iurat vel vouet
tunc tenet: nisi cum eo dispēctur ra
tione minus plene deliberationis. Si

cū etiā q calore concupiscentie in
flammat: aut bene potatus: nō tamē
perfecte ebrius: iurat vxorem ducere
Unde illa deliberatio temporis vel
etatis q sufficeret ad obligandum se
diabolo p mortale pētm: sufficit ad
obligandum se deo p votum et sicut ex
ira occidens aliquem: qd ex electione
seu habitu non pēssit: sed ex passio
ne iudicium rōnis turbante nō excu
satur ex toto/quin sit mortale: sed in
pte: sciuit enim in parte qd faceret: sic
de voto in pposito suo mō. ¶ Dubi
tatur quarto/ an solū ppositus aliqui
aliquem obliget: Rñ. idem ibidē
qd sic: in illo casu quādo quis intrat
religionem cū proposito remanendi/
et deo perpetuo famulandi qd equi
pollet voto simplici: sed non solēni.
extra de regu. ca. Consultu. vbi dicit
qd saltem tenet ad aliam religionē in
trare. Et qd nō sit ligat⁹ vi voti: qd
nō pmissū: sed solum ppositū: tamē
ligatur vltatuti in religione aliq re
manere. ¶ Dubitat quinto/ vtrp votū
sub pditione emissum obliget vouētē
Rñ. fm̄ Ray. Cōditio duplicē ge
neralis q in voto semp intelligi debz
et illa nō existere nō ligat. Exempli
gratia. Si deus voluerit: ibo romā
si potero. Alia specialis: puta si itra
uero lōbardia ibo ad scm̄ marci. Vt
si filius meus fuerit liberatus de in
firmitate: visitabo scm̄ Jacobū: et
silia. hec cōditio si defecterit/ id ē non
obligatur ex voto: als sic. xxxij. q. viij
non solum extra de peditio. appo. viij
Et hoc intelligas vbi tota voti obli
gatio ponebat in euentum conditio
nis. Aliter si als fuerit concausa/ vel
etiam si fecit votum ob causam et pu
blice et non expressit causam sed vo
tum. Tunc ppter concausam/ vlt cō
scientiam: vt alia littera habet/ et pro
pter scandalū tollendū: tenet imple
re. extra de voto. magne glo. null. of
cit. Concausa est qñ non tāto exvna
causa obligauit se: sed etiam ex alia
Exempli gratia aliquis vouit qd tunc
ad sanctum Jacobū: quia credebāt

Capitulum v:

fo. lip:

q ibi luentret fratre suū nichilomin⁹
nus ppter redimēda peccata sua. In
hoc casu quis intellexerit fcm suū
decessisse atqz iter arripere: nichilo
min⁹ tñ ire ppter aliā causā tenebit
Idem intelligas quouens cūqz vo
uet aliquis ex duab⁹ causis/ vel pluri
bus/ vel sub duabus cōditionib⁹/ vel
pluribus: et nichilomin⁹ intendit se
obligare qualibet illarū causarū/ vel
cōditione extante. ¶ Dubitat sexto
an votum sub cōditione factū q cōdi
tio non impletur ppter culpā vouen
tis sit obligatorū: Rñ. Rñ. char. qd sic
et pbat expresse p casum extra de spō
sa. Sicut ex litteris. Unde cū aliq
deo vouet aliquod speciale obsequiū
si a peccato de quo temptatur pserua
uent euz: si incidat in illud peccatū
nichilomin⁹ tenet implere votum: qd
q deus cū non pseruauit ab illo pec
cato scit p cum/ non p deū quillum
a peccato illo pseruauerit/ si ille vo
luisse. ¶ Dubitat vii. Et si qd aliq
horrens committere aliquod magnū
scelus quod nunq intendit commut
tere voueat: qd si committat intrabit ali
quam religionē quam non vult: sed
horet intrare/ et postea illud scel⁹ cō
mittit: nūquid tenet intrare religionē?
Rñ. Rñ. char. sup. iij. di. xxxviii. q. sic:
quia votum sub conditione factū de
re bona et ppter finē bonū: est obli
gatorū extante cōditione: siue illa cō
ditio sit bona siue mala: vt als tenuit.
¶ Dubitat viii. an votū de nō vouē
do aliquid nisi illud qd vouetur exp
matur verbo dicto vel scripto sit obli
gatorū: Rñ. qd sic p aliarū lib. f. de
voto: ita qd si postea voueat et votum
suū pbo vel scripto nō expumat pec
cat. Nam tale votum est bonū: qd per
voti expressionē in verbo vel scripto.
habet de voto facto certior cognitio
p precaue in vouendo pcpitatio: qd
vtriusqz est bonū. Nichilomin⁹ tamē
videt q teneat illud votū si als sit li
cetum: qd cū vouere sit bonū/ et a spū s
cto cōsultum. p illud pps. Mouere et
jeddite dñs deo vestro. idē votū de

non vouēdo/ nō obligat. Unde votū
de quo proposita est questio non obli
gat ad nō vouēduz: s3 obligat ad ex
primendum per verbū vel scriptū si
contingeret emittere votum. ¶ Du
bitatur ix. Vtrū votū factū sub con
ditione inhonesta sit obligatorū stan
te cōditione. vtrū gratia. Aliquis vo
uit se peregrinaturū ad sanctum Ja
cobum/ vt pspere in furto/ homici
die/ vel adulterio. Quēvis postq cō
miserit furto/ adulterū vel homicidiū
vel simile/ vtrū teneat peregrinari ad
scm̄ Jacobum. Rñ. aliar. in summa
vbi prius q non. Sed duran. quotli.
iij. q. quest. penult. tūtingit hoc inqz
generaliter est verū: qd peditio q ē cō
tra naturā ptractus/ tollit cōtractū
et facit ipm ē nullū: qd cludit oppo
sitionē ad cōtractū. Cōditio autem
inhonesta q est cōtra naturā ptract⁹
pmissionis vel obligationis pōt esse
inhonesta duplr. Et qd qd est inhone
sta et illicita nō solū fm̄ se: s3 etiā in
habitudine ad illud qd promittit. Vtrū
bi grā. si aliq dicit sic: pmitto deo q
si possum ppetrare homicidiū: ego
in gratiā actionē dēci faciā missam
sollēnem. Quis vero est inhonesta i
se: sed nō in habitudine ad promissum
Vtrū grā. Si qd dicit sic: pmitto
qd si cōtingat me peccare/ ieiunabo:
vt dimittat michi pētm cōmissū. Si
primo mō est inhonesta: votum nō est
obligatorū: quia est cōtra naturā p
missionis vel cōtract⁹: et p pps tollit
obligationem. Et tale votū nō pōt i
pleri sine detrimento salutis: qd illud
qd pmissum est reddit illicitū ex cir
cūstantia informate i vouēdo et sol
uendo: qd si quis soluat vt obligatus
ex cōditione/ et cōditio nō informat/
sic illico oportet vt soluat ex mortuo
illicito: vt p3 in titulo qd est pētm. Si
secundo mō videt q conditio inhonesta
nō sit ptra naturā cōtract⁹: tūc ex
tante cōditione votū est obligatorū
Rñ. char. tenet etiā i secundo mēbro qd nō
ly alicui vouere se ieiunaturū: si occi
dat impicu suū. ¶ Dubitat x. Vtrū
h. iij.

Precepti secundum

si quis votum fecit de carnibus non
comedendis: et infirmus, ita quod a medicis
dicatur quod est in periculo nisi carnibus
vescatur: et quod aliter non potest evade
re infirmitate. R. si. Hugo. xxij. q. 5.
fina. Non solum talis de precepto ma
ioris: sed etiam sine precepto potest car
nes comedere: quia est causa necessi
tatis: et in huiusmodi voto preceptum tacite su
sservit: nisi necessitas cogeret: et pre
ceptum maioris adesset. ¶ Dubitatur
unde dicitur a quibus teneatur abstinere
qui vult: vel cui in iunctus est ieiunare
in pane et aqua. R. si. de pa. in. iij. dis.
xij. ubi dicitur. Ab omnibus istis teneatur ab
stinere: videlicet a brodio expresso de car
nibus: vel piscibus: qui sunt minus conde
sati: vel tiphanata: vel purpura ex sub
stantia piscis extracta: quia hec non vi
dentur vere aque. ¶ Dubitatur duo
decimo. An sacerdos qui tenet ex vo
to vel obedientia vel penitentia ieiunare
vno die in pane et aqua: an eodem die
celebrans debeat sumere vinum perfusio
nem post sumptionem de calice ipsius
eucharistie. R. si. de pa. in. iij. dis.
xij. quod debet sumere vinum perfusione: qui
non est aliam missam celebratur: ipso
die ut dicitur de consecra. eadem parte:
quod nec votum: nec penitentia: nec obe
dientia debet immutare ritum ecclesie
et ordinationes conciliorum. Plura alia
dubia vide in summis. ¶ Et duo ad ter
cium notandum secundum Thoma. et omnes. quod in vo
to potest fieri irritatio: dispensatio: et co
mutatio. Ratio: quia votum non est
vinculum iniquitatis: nec impeditur
iuramentum boni: quia per charitatem
institutum est: sed sepe contingit quod quis
malum vult: et tunc est irritum. Aliquod
quod vult minus bonum: et tunc est in
minus commutandum. Sunt autem tres di
spensatores votorum. papa: super vicari
episcopus: et suus penitentiarius: plures reli
gionis et cui committitur. Papa solus potest
dispensare in voto religionis: si est dis
pensabile: in voto continencie: in voto
crucis vel terre sancte: et sibi retinet
votum ad iuramentum petri: et ad sen
ctum iacobum: episcopus autem in aliis. Et

nota quod nunquam sine alicuius preceptorum au
toritate quod debet votum infringere:
nisi necessitas urgeat: et superior ha
beret non possit. Ratio est: quod nullus de
bet esse iudex in propria causa.

¶ Tertium preceptum tractat quo
modo festa sunt celebranda. quare insti
tuta sunt: et de transgressionibus. La. 5.
Debemus ter tuus sic ponit.
Exod. xx. Mem
memento ut diem
sabbati sancti
fices. Et ex die
bus operibus
et facies oia o
peratura. Se
ptimo autem die sabbatum dñi dei tui est. Et
facies in eo omne opus. Et tria tan
gunt de quibus principaliter agendum est.
Primo prohibetur opera quedam: per quod fe
stus frangi potest ibi. Et facies in eo
omne opus. Secundo iubemur sanctificare fe
stum ibi. Memento ut die sabbati sancti
fices. Tertio mandatur ut laborem: cel
tis diebus: et certis festis: ibi. Sex
diebus operaberis: septimo autem die sabbatum
tuum est. ¶ Pro quorum declaratio
ne notandum primo quod in veteri testamēto
duplicita festa fuerunt videlicet sabbatum
quod institutum fuit originale triplici de
causa. Primo igitur actione: et ad deo
vacandum. Et exod. xx. Sex diebus fe
cit deus celum et terram: et septimo die requie
vit: id est cessavit a novis creaturis co
mendis. Unde secundum Thoma. i. scde. q. cxxij.
Sabbati preceptum erat morale prius: et
preceptum morale. Abhorale: quod lex nature
dictat deo ois rex principio alii tpeva
candi: quod creature. Cerimoniale
autem fuit quod ad die septimum: ideo fuit si
gura requie christi in sepulchro: que fu
tura erat in sabbato: ut dicit augustinus
lib. iij. sup. Gen. ad litteram. Secundo in
avaricie restrictionem. Illi enim deus
die in sabbati feriandi mandasset: avar
icia pro acquirendis temporalibus ni
mum creaverat. Tertio ut labores
famuli: et serviliter in corpore et anima

Capitulum v.

Fol. lviij.

recrearentur: quos misericordes mi
nis alias gravassent. Unde tangi
tur Exod. xx. ubi iter preceptum illud
dicitur: Et facies in eo omne opus tuum.
Et ecce restrictio avaricie in usus. Et
filius tuus et filia tua: et servus tuus: et
ancilla tua: iumentum tuum et advena qui
est intra portas tuas: ecce tertium. Alia
habuerit in veteri testamēto festa pre
ter sabbatum: ob specialia beneficia
eis collata: sicut per liberationem per Ju
dith factam. Item per hester et similia.
Sic et in nouo testamēto duplicia ha
bet ecclesia festa. Primo die omni loco
sabbati. Secundo festa christi et sanctorum in me
moriam specialium beneficiorum ecclesie.
preceptorum. ¶ Fuit autem sabbatum in
veteri officium duplici de causa rationabi
liter translatum. Primo ut cessante
figura sabbato pasche quod christus re
quiescit in sepulchro cessaret et sabbatum
essente feriatate: et immediate trans
ferretur in diem qui sequitur. Dies enim de
cursum temporis a creatore vel lapsu ho
minis: versus ad officium resurrectionis
diem: quodam non fuit. Secundo ob
memoriam creationis totius mundi.
Iste enim die ad istam deum in prin
cipio fecit celum et terram: et lucem. Ter
tio in memoriam beneficiorum recreationis:
quia per passionem ad gloriosum christum
peruenit resurrectionem. Christus enim officio
die solus consecrari debet. ut habet. Ixxv.
dñi. ca. ordinationes episcoporum. Et maio
ra que christus fecit: quodammodo illa die fe
cit: mundum creare inchoavit: et lucem: de
qua postea sol factus est. Et et proprie
die dies solis: christus resurrexit spiritus san
ctum misit: et natus est in mundum: et
ut innocens dicitur quibus et officia dies
est imago officii resurrectionis. Et ob
quas tria causas: maior dei influxus
in ecclesia expectari potest: quod alio die
simplici: sicut et de loco precepto cre
ditur: quod in eo citius homo exauditur
orando: ceteris diebus. Quarto ne in
dignare videamur commune festum cum
iudeis tenendo: ideo etiam feriare sab
bato die: suspectus esset de iudaismo.
¶ Quinto in figura et memoria futuri

re resurrectionis nostre in corpore et
anima. ¶ Secundo notandum quod quod
non liceat feriare sabbatum: nisi quod vel
let iudicare: sicut et antiphras ordinari
bit. ut dicit Gregorius de consecra. vi. iij.
pueunt. tñ sabbatum beatissime virgi
ni in speciale honore est per clericum de
putatum triplici de causa. Primo quod in
sola dei in se lumine fidei sabbato obia
bratum pñsistit: apostolis et aliis de christo ti
tubantibus. Secundo quia sicut a ieiunio
ferie sexte fit transitus per sabbatum
ad sollempnitatem diei officii: sic etiam a ma
seria preterite vite fit transitus per beatam
virginem ad statum glorie. Tertio quod sub
bato sepe legitur beata virgo maria pec
catoribus miracula et beneficia prestasse.
Unde legimus in historiis quod olim in
greca a nona diei sexte ferie velu in
tra quod imago virginis erat divia vir
tute se aperiebat: et sic permansit versus
ad nonam sabbati: qui iterum dominum
se retraxit. Cuius exemplo latini sab
bati etiam in laudem virginis conse
crauerunt. ¶ Tertio notandum quod tri
plicitas sunt festa ecclesie: quodam sunt et vi
cuntur precipua et maiora festa ecclesie
et sunt dies officiales christi: festa beate
virginis: et apostolorum. Alia sunt festa ec
clesie satis pñmnia per orbem: alia sunt
que episcopi specialiter in suis dioce
bus instituunt. ¶ Quarto notan
dum quod propter quod multa peccata qui
hoc preceptum transgrediuntur. Primo
quod in veteri testamento pena mor
tis plerumque est. Unde numeri. xv. dicitur
de quodam qui colligebat ligna in
sabbato: quem moyses et aaron recluse
runt in carcere: et querentes quid ei
facere deberent: Respondit deus.
morte morialis homo iste: obruit eus
lapidibus: ois turba extra castra. Abissi
ce autem ligna die prohibito colligit
quod materiam ignis infernalis colligit
talibus lapidibus: id est duris oburga
tionibus prosciendus est: quando in
festis transgredi non dimittit. Se
cundo in nouo testamento etiam gra
viter puniuntur. Refert enim Gregorius
i. moral. quod quod nuptiarum vigila
h. uij.

Et si quis
in peccatis
transgrediatur
preceptum
sabbati

Preceptum tertium.

dedicationis sancti sebastiani: victa co-
cupiscentia a viro suo se non abstinuit:
in crastino autem cum remorsu conscien-
tie vivere: si diavicta: a processione se non
subtraxit. Quasi in eadem a demone pu-
bliceverari cepit. quia cum sacerdos
palla altaris iuvare vellet: cum etiam
demon iussit: et perfudit. Idcirco igitur
amici per incantatores iuvare. perura-
verunt: sed in ipsis iurationibus le-
gio demonum in ea intrauit: et torvo
cibus clamare cepit: quot demonibus
arrepta erat. Quia tamen demoni sancti epi-
scopus fortunatus per plures dies et
noctes oratio liberauit. Tertio quia
magis ingratiudinis vicium quis in-
currat cum sex dies sibi cum magno
conatu expedit: et unum die non in dei
honore et propriam anime salutem co-
summat. et cum tot dei beneficia medi-
tari negligit. Quarto quia quodammodo
tres personas divinas peccat. In
patrem / cuius potentia mundum crea-
vit. in filium / cuius sapientia mundum rede-
mit. in spiritum sanctum / qui tali die in mun-
dum venit. et in christi humanitates que
nata tali die visibiliter primo apparui-
t. Quinto quia multum irreverenter
peccant. Festis enim peccantes: faciunt
sicut ille qui loco sacro peccaret. quod
vltius turpius est quam in non sacro pec-
care. Tempus autem a deo sacratum est
Item dedicationem christi in dedicatio-
nem demonis vertunt. Item per totam
ebdomadam propter labores mundi sunt
in aia: et otioso die turpes sunt in aia
licet mundi in vestimentis. Quinto
notandum quod in genere. xii. sunt per
qui festi violari possunt. Primo peccan-
do mortaliter quocumque genere pecca-
ti secundum theodorum. vbi prius. et alexander. de hal.
in suo. ii. dist. xviii. Leviticus. ciii. dist. xxiij.
Omne opus servile non facies in co-
scio sabbato. servit autem homo peccato-
ri. Et si ioh. viii. Qui facit peccatum ser-
vus est peccati. vñ glo. Ambrosio. luc. xxiij.
dicit. Lex in sabbato servilia opera fa-
cere. id est peccata aggravari prohibet
Ratio est. quia peccata mortalia con-
trariantur observantie festorum: in qua

tum impediunt applicationem hominis
ad deum quod est finis festi. Et quod vi-
detur theodorus. magis impedit homo a rebus
divinis per opus peccati quam per opus li-
citur: quia sit corporale. adeo magis
contra hoc preceptum agit qui peccat in
die festo peccato mortali: qui opus cor-
porale a se licitum facit. non tamen per-
veniale peccatum sit violatio illius prece-
pti Aug. li. de decore cordis dicit. me-
lius id est minus male faceret quis in
agro suo aliquid vtile quam in theatro se-
ditiosus existeret. et melius facerent
femine lanam eam in die sabbati: quon-
ta die in neomeniis suis impudice
saltaret. Et dicit alex. de hal. vbi
supra. Qui peccatum mortale in die fe-
sto committit: dupliciter peccat mortali-
ter: et incurrit reatum duorum peccatorum
mortalium eo quod (exempli gratia) for-
nicator agit contra duo precepta: scilicet
non mechaberis. et sabbata sanctifica
et sic de viurio: et homicidio. et ceteris. Et si
sequi videtur: quod sic peccans fornicando
non sufficienter sibi vult considerari opor-
tet quod dicat in confessione: fornicar-
sum. et in die festo feci. Sicut in simili
li furatus in loco sacro: tenetur etiam
circumstantiam loci exprimere. quia ta-
les circumstantie aggravant in infinitum.
Secundo infringi potest sab-
batum faciendo opus servile. quia Le-
viticus. xxiij. dicitur. Omne opus servile
non facies in eo: scilicet sabbato. Pro-
cuius intellectu notandum est theodorus. ii.
scilicet. q. cxxij. quod preceptum servitutis pecca-
ti: adhuc quatuorplex est servile. Una
que sit peccando mortaliter. de qua
dictum est. Alia est que sit per opus la-
tric. quod videtur pertinere ad dei cultum
Et per tale servile opus quis mere-
tur in festo: nec prohibetur hic. quia plus
quis ad quietem sabbati disponitur.
Unde etiam in veteri testamento licuit
sabbato circumcidere: hostias macta-
re et offerre: archam circumferre hieri-
co: et similia. Et hodie hoc docere ver-
bo: et scripto. vñ Iohann. vii. Circum-
cisiones accipit homo in sabbato: ut
non solvas lex moysi. et math. xij. Sa-

Capitulum i.

fo. lvi.

cerdotes in sabbato sabbati violent
id est corporaliter operantur in sab-
bato. et Isume. xxiij. dicit glo. fabu-
et huiusmodi artifices operantur in die sab-
bati: lectores autem domine legis: vñ do-
ctor ab opere suo non desinit nec tamen
contaminatur sabbatum. sicut nec sa-
cerdotes in templo violant: et sine crimi-
ne sunt. Alia est servitus qua homo ser-
vit alteri: vel sibi ipsi: et talia opera ser-
vilia sunt duplicia. Quod sunt spi-
ritualia: ut mentis exercitatio. et alia
hic non dicuntur servilia. quia perveniunt
homini finem mentis finem quod est homo
servus dei: et nos hominis. vñ enim
homo non est servus: et proprius alteri
finitur mentem: sed per corpus. Et talibus
servilibus non oportet abstinere in fe-
sto: quo ad illa que sunt de se licita: ho-
nesta: recta. Et quo patet quod quis non
tenetur in die festo abstinere ab ipsis
operibus spiritualibus: que etiam ab
ipso operante ordinantur ad tempora-
le lucrum aut ad aliud huiusmodi ta-
le bonum. ut si advocatus in die festo
studet in his que die crastina vult pro-
ponere propter temporale lucrum: et
rusticus cogitet de aratione terre sue
quam crastina die arare vult. talia ei
sunt predicta sententiam sancti theodori
me non sunt servilia saltem materia-
liter: cum sint spiritualia: et interiora
De istis dicit Iohann. in. iij. dist. cxxvij.
quod homo pro executione huiusmodi actuum
interiorum et exercitio: non incurrit
peccatum mortale: nisi propter eos
exercitium excludat illa vacatio qua
tunc debet cultui divino: et necessita-
te. Alia sunt opera hominis cor-
poralia: et sunt duplicia. quedam ser-
vus propria. vñ prope ad quod quilibet non
tenetur: sed ad que tenentur servi do-
minis. ut sunt arare: cibos coquere:
metere: et actus mechanici: et huius-
modi. Non enim tenetur quilibet sibi
aut alteri ad talia extra necessitatem
sed servi tenentur ad talia dominis
suis: quorum sunt proprii: et omnia
taliter prohibebantur in veteri lege per
hoc mandatum. eo quod contrariabatur

observantie sabbati. quia prohibent ap-
plicationem hominis ad divina. nunc ve-
ro in nova lege non est tam stricta pro-
hibitio in die otioso: sicut fuit in die sab-
bati. Quod est enim opera conceduntur
nunc in die otioso que in sabbato pro-
hibebantur. sicut ciborum decoctio: et
alia huiusmodi. que sunt necessaria fuerit po-
terant tamen preveniri. Et etiam in
quibusdam operibus. prohibitis facilius de-
spensat in nova lege propter neces-
sitatem quam in veteri lege. et ratio est quia
observatio sabbati fuit figurata. Fi-
gura autem pertinet ad protestationem ve-
ritatis: quia veritatem nec in modico
preterire oportet. et ideo fuit sabbatum
tam stricte observandum: ut figura
corresponderet ipsi rei. Observatio
vero officii non est figurata: cum non
significet futurum sed est commemoratio
preterite resurrectionis christi: et re-
presentatio presentis quietis anima-
rum quam nunc habent per christum mor-
tem. Alia ratio est. quia olim per theodorum.
in veteri lege observantia sabbati fu-
it mortalis et ceremonialis seu figu-
ralis. Et observantia talis sabbati
mutata est in dominicum diem ordi-
nationis ecclesie. ideo hodie obligamur
ad observantiam officii non ex hoc ter-
tio precepto: sed tantum ecclesie man-
dato. Alia vero sunt opera hominis
corporalia communia servis et liberis:
ad que quilibet homo applicatur cor-
poraliter: que de sua natura aut inter-
tione agentis ordinantur ad lucrum
temporale. aut ad aliquod bonum cor-
porale tamquam ad finem proprium et im-
mediatum. ut sunt omnes actus mechani-
ci: cultura agrorum vinearum et si-
milis: mercatura: placitatio: iudicia
potentia: et similia. Ista ecclesia de-
terminavit esse servilia: et statuit eam
diebus otiosis: et in alijs festivitatis
ab universali ecclesia institutis non esse
exercenda: nisi urgeat necessitas: aut
suadeat pietas. ut patet de precepto. dist. iij.
Ite agationes. et. xv. q. iij. et ceteris. de feriis
ca. oes. Tertio infringit festum per
hoc quod aliqui non legitime precipiuntur:

ad observantiam
dijce obligamur
in ex parte
mandato.

xy cap. sabbati
p. q. sabbati
lari p. sabbati

no nota

Preceptū secundū

gligunt audire missam. quibus em chris-
tianus ex pcepto primo tenet ad ve-
um actualit diligendū. Et videt se.
in. iij. dist. xlvij. q. hoc sit diebus festi-
uitatibus q. oī die festivo/et potissime
diebus officiis/et principalibus festis: te-
neat se hō recolligere/et deus sup oīa
actualit diligere. et hoc forte determi-
nat dñi mādātū illud. Sabbata sā-
ctifices: vt vnusq̄s maneant apd se
colligēdo se et ascēdēdo in deum suū
et hoc specificat ecclia quātū ad missā
audiendā die dñico. s. p̄. di. s. missas.

¶ Quarto iſtingit festū p eos q̄ ni-
mus tarde in vigilia festi laborāt opa
phibita. et q̄ in die festo nimis cito la-
borāt. nō. s. terminato festo. Et autē
q̄s teneatur festum inchoare/vel ter-
minare. Rñ. ray. q. regularit a vespe-
ra in vesp̄a. extra. e. cōs. Festiuitas
tñ in initium/et finis iuxta cor qualita-
tem/et iuxta diuersas regionū cōsue-
tudines cōsiderari debent. Et sicut
magnitudo diei exigit celebrari sic
paus incipere/et tardius debere ter-
minari p̄ rōne p̄ extra. e. qñ. Quis-
to offendit p̄dicationē in festo non
audientes/vel irridētes eos q̄ audiūt
vel alios de sermone retrahentes/et in
sermone dormientes. Magna ei ē ne-
gligētia cibum corporis per sex dies
querere: et aī cibum per vnā horam
fastidire. nullū enī potest p̄cepta in-
telligere/niſi discat. P̄dicatores autē
est doctor dei p̄ceptor. Sexto offē-
dunt superbi vestitu supfluo/pōpo-
so/hastiludis/et similib⁹. Septio ven-
dentes auares cinices/mercatores
et isticees. Octauo luxuriosi cū ve-
stium/fertis tactibus/cantibus et ver-
bis potissime coris insistent: vt cō-
planant luxuriosam voluptatem. Nō
nō gulosi potationib⁹/et comessatio-
nibus se ingurgitantes/et fercula ni-
mis lauta pcurātes. Decimo iracu-
di/litigiosi/et lusoies. Undecimo indu-
ctis p̄sidentes sine cā/vel pietate.
Duodecimo accidiosi: q̄ diuini cul-
tum ad quē tenentur: puta sermōes/
missas/et similes fastidiant/et triste qu-

dist. et sic p̄z s. phibit. i. iñ. mādātō
Cap. ij. qualiter festa sanctificant

¶ Secundo vidēdū erit de
isto qd mādātū affirmā-
tue videlicet. Mē. c. p̄-
to vt diem sabbati san-
ctifices. Nō enī sufficit
a sensibilib⁹ abstinere: s. z

opz cultui diuino se applicare. Et
notandum q̄ festiuitas sanctificatur
nonem modis. Primo in audiendo
missam/et diuina officia deuote. Qui
enī vt Ricar. dicit omittunt audire
missam peccant grauitur: nisi sint ex
aliqua rationabili causa legitime ex-
cusati. Et nō dī de cōs. di. s. Missas
die dñico/ secularibus: et fortiori cle-
ricis dicit archidiacon⁹: totas audire
speciali ordine p̄cipimus. ita vt an-
te benedictionē sacerdotis egredi po-
pulus nō p̄sumat: quod si fecerit ab
episcopo publice cōfundantur/ id est
grauius corripiantur vsq̄ ad rubores
vel excommunicationē. Apparat⁹ ibi
cit hoc sup missas p̄ceptum cē. Et
quid diebus officiis missas non audist
contra hoc p̄ceptum faciunt. q̄ vti
non super oīa diligunt in festiuitati-
bus officiis et similib⁹: nisi excusentur
vt supra dictū est p̄cepto primo. c. v.
B. Et debent ibi deum sup oīa dili-
gere. Scdo sanctificatur festum per
audientia/et lectionē/et collationē ver-
bi diuini in sermone. Tertio audiendo
vel ab audientibus querēdo quis ex-
cōmunicet/et festa/et q̄ tunc sunt ne-
cessario p̄ ebdomadā celebrāda et te-
nenda. Quarto cōscientiā emēdā-
do. Remari enī tūc attenti⁹ deberet
christianus qualiter deus offenderit
per ebdomadā et cōteri. satisfactio-
nem p̄ petis erequi/et facere bona si-
milis. Unde greg. in reglro. Dñi-
co die a labore terreno cessandus est:
atq̄ oīno oratiōibus insistentus. vt
si quid negligentie per sex dies agi-
die resurrectionis dñice expietur.

¶ Quinto attēte debet homo medi-
tari diuina beneficia sibi singulariter
et alijs communiter misericordis diuine

Capitulum ii.

Fol. lii.

collata. que sunt tam innumerabiliter
multa/et tam inestimabiliter magna:
vt ingentē flammā caritatis accēde-
re habeant in corde meditantis/et sic
gratias agere debet pro talib⁹/et pro
virtutibus si quas fecit. Meditetur
gaudia patrie. penas inferni: et miseri-
as mūdi: vt sic suspiret ad etnālē re-
p̄itiōē qui legit per totā tēpus vite
sue in tribus libris. quoz prim⁹ erat
rubeus: in q̄ legit caritātē/et passiōē
christi et sanctorū. Scdo erat niger: i
quo legit penas inferni. Tertius au-
reus: i quo legit gaudia celi. rē. Sex-
to debemus orare deus/ beatam vir-
ginem/et sanctos ab eis velut paupe-
res suffragia mendicando cōtra viti-
a anime/et cōtra hostē corporis et
anime. Septimo p̄ indulgētiā debe-
mus ambulare/ si deuotioni congruit
vel q̄te in uoloco pro caritatis aug-
mēto perseuerare. Octauo opera mi-
sericordie corporalia implere in lepro-
sariis/ in hospitalib⁹/ apud etiā alios
pauperes non nūq̄ ex p̄m visitando
qui ait. Et dñi videri minime meis fe-
cistis: michi fecistis. Nō op̄a mise-
ricordie spiritualia cōplere. s. formā-
do de auditis vel lectis in scriptura/ i
monibus/ acillas famulos/ i colas do-
mus/ maritū/et pueros q̄ talia igno-
rant. q̄ in defectu talium magna ceci-
tas in ecclesia causatur. **¶** Secundo
notādū q̄ seruile opus factū in festo
excusare possunt tria. Aliquā a toto:
aliquādo a tanto. Primo necessitas
secundo pietas/et tertio operis parui-
tas. Primo excusat necessitas. q̄ le-
gem nō habet: et sit multiplex. Pri-
mo excusat q̄ immet periculū vite p̄
incursum hostium: tunc licitum est pu-
gnare pro sua/aut cōmunitatis neces-
saria defēsiōe. sicut fecit Achabab⁹.
primo machab. ij. Sic i bello iusto li-
cet facere fossatā et muros reparare.
Secundo si hō esset tali necessitate
cōstitutus: q̄ ppter defectus neces-
sarios corpus esset in periculo amif-
sionis vite/ nec posset aliunde suo de-
fectui succurrere: talis esset licitus qd

cumq̄ opus seruile exercere pro vita
propia conseruāda/aut alteri: adeo
Abath. xij. chab⁹ excusabat discipu-
los: qui ppter necessitatē cōfricabāt
spicas manib⁹ i sabbato. **¶** Tertio si
immineret homini necessitas egri-
tudinis corporalis: potest in festo ope-
rari licite op⁹ corporale pertinēs ad
salutē corporis p̄p̄i/ vel alient pecu-
randam: ideo medici possunt medica-
re et infirmi medicari tē recipere. Et
christus ioh. viij. arguendo iudeos dē
Abachi indignamini q̄ totum hoīem
saluū feci i sabbato. Sicut enī bibi-
mus et comedimus in festo propter sa-
lutē sic et medicamen apponi potest.
Unde gre. ad ciues romanos. et po-
nis de cōs. di. ij. Peruenit. Ad me
perlatum est a peruersis hominib⁹ vo-
bis p̄dicatum esse: vt die dñico null⁹
debeat lauare. Et si quidē p luxuria
et pro voluptate quis lauare appetit:
hoc fieri nec reliquo quolibet die con-
cedimus. sicut p necessitate corpo-
ris: hoc nec die dñico prohibemus: et
Arch. dicit sup. pro necessitate. ergo
nō licet lauare i festiuitatibus: nisi
necessitatis causa. Eadez ratiōe nec
munere sagumē: nec barbā radere:
nec ungulas scidere/ pānos autē et cal-
ciamenta indum⁹ his diebus ea neces-
sitate qua et comedimus. libet ille.

¶ Quarto si imminet necessitas vitā
di rei exterioris dānum. vt si iacētib⁹
segetib⁹ in agro: aut feno in pratis/
et imminet tempestas que talia cor-
rumpat/aut multū deteriorer. aut forte
abducatur a sole separata: non sunt p-
hibēdi dñi rē tollere i festis/et in-
demnitati sue precauere. vel adhuc
stantibus viuis in vitibus et superue-
niat frigus destruens. aut si est veris-
simus timor de incurſu hostiū q̄ talio
diehuiusmodi res destruerent/ vt au-
ferrent aut etiam homines circa col-
lectionem talium rerū caperent/ vel
ociderēt: tunc licet operari. Et hosti-
ne in modico momēto pereat p̄uodi-
tas celesti. p̄uissio cōcessa. Patet il-
la p̄ p̄m. Abat. xij. dicentem. p̄uissio

Abat. 25.

ma hū-
g. rñ. s. f. f.
h. a. c. n. c.

pro

36

Preceptum secundū

ex vobis homo qui habuerit eum / et ceciderit sabbato in fouea nōne tenebit / et leuabit eam. In fili est casu licitum est ex idulto ecclesie dñctis / et festiuis diebus pter qd i summis / et maiorib⁹ festiuitatib⁹ aleca piscari / ceruissia inuasiari. et extra de feriis. cap. li. cet. ¶ Quinto excusant serui / et rustici: qd iusto metu cōpellunt a domis ad laborandū festis dieb⁹. Nā si sine cōpulsione p labore impetunt nō debent pñs obedire: qd non est licitum / nec honestū: vñ tamē graui⁹ peccat. Similiter qd adducit i festi cōsus do minis / sine cōpulsioe / vel necessitate aliqua pretaetā supi⁹ ad finem istum videt⁹ ut alijs diebus pñs et cōsue tis laboribus vacet: nō omnino excu sant nisi aia necessitas cōpellat. Si milie regularcs / et sacer dotes qd vñ cis diebus absqz necessitate quadri gant aut hñdi alia faciunt: qd alios corumpit exēplo / et illa alijs facien di occasione dant. Si excusant vec tores mercium ad nūciandū motas vel ad loca remota: aut aliaz reru si sine graui incōmodo nō possunt die bus festiuis vacare abeido aut qua drigando. Idem videt⁹ de cursoribus qui ex causa rōnabili et necessitate die bus festiuis ad loca remota ābulāt et sine graui incōmodo suo aut alioru vacare nō possunt. ¶ Sexto excusari pñt pductores et vectores pegrinorū et sufferratores eoz qd talia faciūt i festis: si hēc pñcipaliter faciūt p pñt neces sitate eoz p qd faciūt talia: et tñc etiā licite recipiūt salariū p laborib⁹ suis. Si vero faciunt talia in festo pñcipa lit p pñt qñs aut propter improbay cupiditatem lucrandi: non videtur qd modo deb eant excusari: sed illi qd eos de talibus requirunt: excusantur si ra tionabilem habent causam et necessa riam / et alias sibi non poterant proui dere. Ita cōmuna et illa in quinto mē bro dicta sunt sententialiter guill. in glo. itay. Septimo qui vadunt ad mercata que sunt dominicis diebus galis festis maxime pñcipuis. Si

quis faciat hoc non cōsuetudinarie: sed aliquando et pro aliqua necessitate: non credo dicat idē qd peccet mor taliter. Si autem hoc ducat in consu etudinem / et faciat ex cupiditate lucrā di: sicut faciunt mercatores / qui p pñt frequentanda mercata / aut nundinas viz aut nundinas intrant ecclesias suas: credo qd peccant mortaliter: merca ta tamen que sunt ex victualibus ne cessarijs ad quēcumqz diem festus de pane vino caribus et huiusmodi: nō credo illicita esse / aut de facili prohibenda: vñ tamen se propter hoc nō subtrahant a diuino seruitio. Itēc guill. ¶ Sed cum dictum sit qd pos sit indulgeri hominibus: vñ dieb⁹ festis laborent cum necessitate artan tur. Quereres: quis dabit licentiam illam? Rñ. fm. Guill. qd episcopus lo ci si commode adiri possit: alias suffi cit simplicis sacerdotis dispensatio discreti tamen possit etiam esse tanta necessitas / et tam notoria qd auctori tate propria possent facere. Sed pro quāta necessitate liceat operari in fe stis hoc potius ad arbitriū boni / et di screti viri limitandum est: qd p aliquā doctrinam generalem determinandūz. ¶ Secundo excusari in seruili⁹ ope ribus in festis pñtas operis multipli cter. Primo arare agros pauperu / aut eis quadrigare / vel pro eis alio modo laborare. Si enim dicit idē ibi dem in diebus dominicis / aut alijs maioribus sollemnitatibus / scilz festis chusti / beate virginis / et in dieb⁹ apo stolorum talia faciant: nō videtur lic tum: sed ceteris festiuitatibus licet se qui cōsuetudiez regis quā scit ep⁹ loci: et nō reprobāt. Si autē dubitā t an sciat ep⁹ loci et sufficiat: recurrere debet sacerdos ad ep⁹m sup hoc ab ipso certificet. Ad hoc autē ut talia li cite sustineant / aut licite fiant: opz qd p hñdi laborem non reuocentur labo rantes a diuina audiendis que tenē tur audire: et qd talia pñcipaliter fa ciunt ppter deum et non ppter affectū carnalē / aut spe remunerationis tene

Capitulum.iii.

fo. lxxii.

In passu etiam hoim / et animalium laborantū. et qd necessitas paupat⁹ illi⁹ cui talia fiant hoc videatur exi gere. Sic etiam exceptis pñcipuis festiuitatib⁹ credo: qd nisi sit prohibi tum / aut consuetudini pñari liceat aliqd opari circa edificationē eccle siarum / et sacroz locorum: et ad opus ministrorū ecclesie paupcz / pñferim eoz qd redditus non habent. ita tamē qd labor non perueniat ad multā fa tigationē / et teduz ex diuturnitate la boris. qd non credo qd debeant in eis laborare per totā diem. nec ad multā fatigationē: nec debet propter hñdi laborē omittēre auditionē missē i ta li festo: nō enī debent dimittēre id a quo tenent: propter aliud ad qd non tenentur. Itēc de Guill. ¶ Tertio excusari iterdu seruilitatē op⁹ mo dicitas. Et si dicit idē qd licet nō sit licitū scribere aliquod grande in die festo. ut de sexterno ad sexternum: si cut nec licet alia opera seruilia opari scholares tñ lectioes suas quas non pñt sine scripto memorie cōmēdare: scribere possunt. Similiter sermo nes quos stilo / aut plūbo notauerūt: scribere possunt / ut credo. puto etiā qd studendo quis in aliquo libro pos sit corrigere / si aliqd corrigendū sit locare aut opas suas / aut alienas cō ducere dieb⁹ festiuis ppter corrigē dos libros: nō est licitū. et sicut dicit⁹ de correptione lib⁹: sic potest de alijs laborib⁹ intelligi. ut si quis non intētionē operandi: sed alia. ut forte deambulando transiret in die festo p vineam suā: aut agrū: et transiundo purget modicū: qd per incuriā man ferat purgandū. aut reparat modicū de sepe: qd aliq ex parte rupta / aut in elata fuit: aut iuxta vires erigat vñ palum vñ duos inclinatos / aut aliud parū faciat: qd sic trāscundo occur rat faciēdi Itēc de Guill. ¶ Tertio qñt ret qd vñz chustianus toto die festi uo obligat⁹ sit hñc animū recolletū: et se exercere in supra notatis nouē exercitijs. Rñ. qd licet illud esset bo

num: non tñ est homo ad hoc obligatus virtute illius pñcepti. imo i mul tis casib⁹ potest se occupare exercitio op⁹ exteriori: cum a talibus dis trahentiū. ut cū necessitas viget aut pietas sua suadet. imo dicunt aliquē doctores: ut cancellarius modernus qd in die festo potest homo assumere. sibi aliquā recreationē / spaciū vel sa latium: vñ modo hoc sit sibi honestū. et taliter fiat ut nō pñttant illa pec cata: qd que offenditur deus. et ponit sine mortalia: ut sūt ebrietates / pñ rias / rixas / desideria carnalia / pñba / ope ra / aut carmina luxurie / et cetera similia qd in dieb⁹ festis sunt duplicia pec cata. Idē de choreis. Ille qd aucto ritates scōlarū que sonant qd in dieb⁹ festis nichil nisi orationi / aut deo aut hñdi vacandum sit. ut dicit Alecan. de hal. in suo. itz intelligende sunt: qd nichil contrarium vacationi diuinorū aut qd hñdi vacationem impediāt agendum est. ut sunt opera seruilia pñhibita: vbi non necessitas viget nec suadet utilitas. Unde rñ. dicit. iij. vñ. rñ. qd licet non teneatur ho mo toto die festo orare / et oib⁹ hois tenetur tamen se toto die conseruare idoneum ad orandū. Et addit ibi dem: qd actus matrimonialis licet ca reat culpa: tñ qd rōnem depñit pro pter carnalem delectationē / et hoies ad spiritualia tendere non sūt: ideo in diebus festis / et alijs in quibus est pñcipue spiritualibus vacandū / nō licet ptere cōiugale debitum. Itēc plū: vide paulo supra grego. dialog. pñsenti pñcepto. c. i. f.

Capitulum tertium de sacra mentis: et primo de baptismo.

Tertio ad hoc mandātū: mēnē tro ut die sabbati scilicet: redu citur reuerētia et scilicetatio septē sa cramentorū nouē testamēti. Sicut qñ sanctificat rēpus / et locus: ita scilicet can debent septē sacramēta: de quibus in sequenti⁹ dicit lat⁹: quantū

aut qd
... orat scilicet
festiuitatibus
intelligit

Preceptū secundū

Ad ea que sunt necessaria. ¶ **E**bi primo notandū qd fm hugo. de facto victoriz / et magistrū dñm. prima. iij. Sacramenta sunt instituta ppter vul nera peccatorū sanāda. Est enī eccle sia velut apotheca vel domus prudēti ssimi medici ptra oēs infirmitates antidota sufficientia cōtinēs / vbi in firmus est ppter medicū est xp̄us. mi nister medici est sacerdos. antidotus est virtus sacramētorū sed vasa anti doti sunt sensibiles forme septē sa cramentorū. ¶ **S**cdo notandū qd tñ septem sunt sacramenta nove legis. qd fm tho. vii. sunt vulnera qbus gra uiter hic infirmamur. tria sunt pecca ta. qtuor sunt penose occasiōes pec carorū. et seq̄le. Primum malū est pccū originale / cōtra quod est baptis mus. Scdm est veniale peccatū cōtra qd est appropriatē institutū oleū ex tre me vinctiōis. Tertium est mortale peccatū / contra quod est penitētia. Quarta est infirmitas ad bonum / cō tra qd est confirmatio. Quintum est ignorantia verorū / contra qd est ordo quia ordinatus debet esse doctus / vt possit docere. Sextū est cōcupiscen tia effrenis / cōtra qd est matrimoniū. Septimū est affectio ad terrena et caduca cū tempore vel tempore inordi nato / ptra qd ē eucharistia. vbi visibilē deī vidēdo ad invisibilia rapi / et accen diuitamur. ¶ **T**ertio notandū qd se pte sacramēta eorū efficacā et virtutē habēt a diuersis diuersimode. Priso a deo pncipaliter. qd de solus gratiā creat / et pccū dimittit. Scdo a passio ne chusti tāq̄ a causa meritoria. Mā xp̄s in primo instanti sue conceptio nis se patri obtulit. p redemptiōe ge neris humani q oblatio psumata fuit in cruce q oblatio qd ex summa ca ritate. pccit / et a summo nobilissimo filio dei. ideo acceptissima patri fuit. Et ad illud loquit beatus Aug. xxi de ci. de circa pncipiū vbi dicit de chisti latere fuisse septē sacramēta. Illius autē passionis meritum ho die est in acceptione patri / et cōmu

nicatur volenti su crāmētum aliquod recipere. Lex enī diuinitatis est fm. Ansel. Cur deus hō. qd p nullo pec cato / cum sit infinitum malum deus placari vult / nisi sibi offerat mai⁹ bo num qd pccū malum est / et hoc fit qd ppi xp̄s passus offertur. Illud v̄le aposto. Ro. v. vbi abundauit deli ctum / supabundauit et gr̄a. Ali etia in passiōe xp̄i oia sacramēta represē tata fuerunt. Baptisim⁹ in aqua late ris xp̄i representabatur. Eucharistia in sanguine lateris. Cōfirmatio in ag gressu terribilissime mortis. Penitē tia i lachrymis xp̄i. Ordo. qd fuit ho stia / et sacerdos. Primum tibi deant vt ratione filiorū eccleie p apertione late ris. Cunctio extrema in effusione san guinis multiplicis. Tertio habēt ef ficaciā a fide ecclesie / sine cuius fide collata nō valerent. Quarto a carita te suscipiētis quedā habēt maiorem efficacā. et hoc vltimū fm qd mai⁹ est fm hoc ēt quis plus haurit de medi cina vasorū gr̄e. Quia autē mro mo do receptio sacramentorū. hōies. qd vt cōiter dicunt doctores vim habēt ex opere operato / id est ex virtute ip sorū signorū / ex pacto xp̄i / et fide eccle sie. Et in sacramēta datur gr̄a. et nō erigitur qd homo se semp disponat / sed erigit qd homo gr̄a se non apa ponat. ¶ **Q**uo ad sacramēta in spe ciali. Primo de baptismo sunt tria scienda. Primum quem fructus deus per hoc sacramentum nobis dederit. Scdo que fieri debent a conferēti bus hoc sacramētum. Tertio quis te neatur fure talia. De primo ponunt quinqs fruct⁹. Primum est remissio pccū originalis. qd sicut oēs in Adam mortui sūt ita oēs in xp̄o viuificantur scilz p baptismū. pma cor. xv. Scdo dant oēs virtutes / viz caritas / spes / fides / iustitia / temperantia / prudētia / fortitudo. vt determinatū ē in clemē ti. de summatrini. et si. cathol. Tertio character specialis imprimi aīer q ce dit in gloriā perpetuā beati / et in cō fusionē etnā dānati. de quo caracte

Capitulū. iij.

For. lxxiii.

Rom. 6

q̄ p̄m
p̄m a
baptis
mū
hō

re determinat ab in hoc. et de bap tis mo et effectu. c. dñs. dñs. Quar to oīs pena pccōi relatur: quia per baptismum homo pscellitur chulio passo / et regeneratur fm aplm. Cōse pulti ei sum⁹ xp̄o p baptismū i mor tem. Quis iam a celi baptizato ap tur: in cuius signū celi apti sunt sup xp̄m baptizati luc. iij. Que aut fieri debeant a secularib⁹ qñ eos baptiza re oportet. scēdū qd tāto cautius hic debent pcedere: quanto maior vide licet infiniti boni perpetuo fruēdi de fect⁹ pōt cōmitti pñū pñū additum vel subtractus. Primum tibi deant vt materia sit apta / videlz vt sit aq̄ ele mentaris / pura et naturalis. Ex quo patz qd apta materia sunt: aqua plu uialis / maris / fluminis / stagni / putei / vel fontis / et aqua resoluta ex rose pru tina / niue / grandine vel glacie. Et hie ri nō pōt in aliquo alio liquore: vt vi no / ceruissia / vina / medone / oleo / lacte brodio ex p̄esso de piscib⁹ / v̄l carnib⁹ rosacea sublimata seu alchymica / su dore / salina / mē de purrēta extracta de substantia pisces. nec in niue / glacie grandine et p̄m: nisi sint resoluta. Dubiū autē est an baptisec quis in li quido. tisana / extracta de substantia or dei. balneo sulphureo. et luto / a aqua

Scdo videatur vt forma sit debi ta quo ad ea que sūt de necessitate sa crāmētī et etiam de necessitate vitan di pccū. Forma autem baptismi quā tenet romana ecclesia ē ista. Ego ba ptizo te in nomine patris / et filii / et spi ritus sancti. Et habet extra de baptis mo et eius effectu. Si quis. Et pre mittitur p̄m nomē / videlz ioh̄s nes vel katherina de ritu romane ec clesie. Sz pcedētia oia nō sunt de ne cessitate sacramēti. Amen vero nō ē de necessitate baptismi: nec de essen tia sacramēti: nec de necessitate prece pti: nisi vbi consuetudo particulari hoc habet. qv̄lis consuetudo hoc non ha bet: nec est de forma xp̄i. Is l̄ ego sit de necessitate nō facit: sed pcepti ec clesie vniuersalis: in l̄ baptizo enim

prima persona intelligitur / et est sem per regularis. qd in iuratio quociq̄ modo fiat i forma ecclesiastica sacra mentorū obligat ad pccū / nisi ex in potentia vel ex necessitate fiat. Et cō suetudo eccleie ligat vt statutū. Sicut et consuetudo ppli ligat vt lex. Quis aut seire teneat hāc formā. dicit pe. de pa. in. iij. dist. v. Formaz baptismi forte nō oēs scire tenent: nisi quibus incumbit: ex officio vt curatus vel obste trix cui sepe incumbit. Et nō solū p̄t se culares in casu necessitatis baptizare sed debent. quia si nō occurreres mor ti corporis cū posses esses reus mor tis. sic multo magis si non succurras morti aīe. Unde si homines appetūt diuitias corporales vt dent elemosi nas cur non appetrēt plus diuitias spirituales videlz scientiam vt dēt spiritui elemosinas q̄ maiores sunt. Aduertendū tāmē qd si non sit peri culum de tardatione baptizandi debz quis expectare idoneum ministrū qd solus sacerdos ex officio habet bapti zare nec alter licet nisi in necessitate tamen quandocūq̄ sua conscien tia dictabit ei qd puer est in periculo mo riendi anteq̄ veniat potēs / et volens et debens baptizare: ipse non solū po test sed etiam debet cum baptizare si sciat formā baptismi. et simplices de bent querere a litteratis an bene bap tizauerint. vel an debita formā scīr. in periculo etiam si solum manus v̄l aliud membrum nascitur baptizan dum est fm tho. et plures alios et fm scot. in cimiterio sepeliendū. Idē dicit Jo hannem. Omel. viij. Accedat ver bum ad elementum / et fiat sacramen tum non autem accedit rite. saltem / nisi fiat simultas talis. quod declarat Scotus dicēs. Voluit ch̄istus nos obligare ad tam subtilem similitudē: quam vt homo posset percipere vel seruare. siue enim sacerdos prius im mergat vna inuersione vbi mor̄ ē et

Primo de
confirmatio
beati

Preceptum secundū

mergere. postea incipiat verba eius se-
cunda immersione: siue prius incipiat
verba & dicat: ego baptizo te: immer-
gat aut aspergat in casu cum hōis se-
quentibus: sufficiens est simultas / di-
modo tamen prolatio non finiatur ante
inceptionē ablutionis: nec ablutio an-
te inceptio nē prolationis. Quarto qd
baptizatus in se & in suis cōtinue me-
ditari debet quid promiserunt patri-
ni p eo/acti mer baptizatus pmissi-
se: videlicet abrenūciare diabolo & pō-
pis eius. Et licet illud non sit p p-
votum qd est de necessarijs: certū tñ
est baptizatum gravi peccare: qd nō
baptizatus ceteris paribus. ¶ Qui
videndus est ut leuās nō sit mona-
chus. Item ut non sit cōsanguineus
vel affinis. ut dicetur de confirmatio-
ne. Item sit vnus nisi cōsuetudo ob-
stet. Ex pmissis oībus patet: qd ba-
ptismū cōstituit christiani: ut familie
christi ascribatur. ut dei filius adopti-
uus sit: sed per cōfirmationē multi-
bus christi ascribitur.

¶ La. iiij. de cōfirmatione.

Secundum sacramētus
est cōfirmationis. cu-
ius fructus sunt tres p-
cipales. ¶ Primus qd
caracter specialis an-
me ibi imprimitur. Ratio est: quia cō-
firmatio est sacramentum quo homo
deputatur ad aliquod sacrum. puta
ad cōfessionem fidei: & cōstāt eius
defensionē. Unde in fronte recipit
hoc sacramētū per impressionem sig-
ni crucis: p seopo dicente: cōsigno
te signo crucis: ne erubescas christus
crucifixus cōfiteri verbo & opere. Un-
tho. dicit qd christianorū duplex ē pu-
gnia spiritualis. Una qua qd pugnat
contra impediētes salutē suū. p-
p- hēc omnibus indicitur. sed ad hoc
non datur sacramētū cōfirmationis
sed ad resistendū fortiter in pugna/
qua quis nomen christi impugnat: et
ut sunt christi confessos permaneat.
Et hūc pugne nō omnes exponunt.
Nam quis cuiuslibet baptizatus et

credentia sit confiteri fidem quando
confessio ab eo expetit: non tamen
est cuiuslibet se libere exponere: sed
tamen confirmari. et hoc patet in a-
postolis in quibus hoc sacramētū
initium sumpsit: et exordium quia an-
aduentum spiritus sancti cōfirmati-
tis eos: erat fores clauis cenaculi. p-
pter merum iudeorum: postea vero
repleti spū sancto ceperunt cum fide-
cia loqui: & publice verbum dei predi-
care. Etiam xps eis prius ait. Sede-
te in ciuitate donec induamini virtu-
te ex alto. Luc. xli. Sic etiā videm⁹
qd qui ad mundi militiam eligunt eis
imprimuntur aliquod signū pmanē: ut
auricula baltheum vel simile. Et oī
cauterio brachii talium signabat ad
differentiā aliorū. Et etiam i bello vi-
micatur certis signis consignabant:
sic & in militia fidei per cōfirmatio-
nem fit. ¶ Secundus effect⁹ est spe-
cialis & noue gratie sacramētalis in-
fusus. Ratio est. quia cōfirmatio des-
pinat suscipiē ad aliquod sacrum
quod digne sine gratia fieri nō potest:
qd nō est speciosa laus in ore peccatoris
sino deputat ad opus arduissimum &
maxime caritatis. vbi animā suam po-
nat quis pro christo. Ideo de p-secra.
di. v. c. Mouissime dicitur qd in cōfir-
matione datur spiritus sanctus septi-
simus gratia cum omni plenitudine
sanctitatis. Tertius effectus est qd in
cōfirmatione contrahitur cognatio
spiritualis: sicut & in baptismo. Unde
dicit pe. de pa. i. iij. di. vii. Sicut iter
baptizantē & vxorem eius matrimo-
nio cōsummat: & omnes filios eius
ex vna parte & baptizati & patrem et
matrē eius ex altera: & similiter inter
leuantem de sacro fonte & vxorē ei⁹
matrimonio cōsummat: ex vna par-
te cum filiis suis & baptizati ex alia
parte cū patre & matrē eius cōtrahit
cognatio spiritualis: que matrimonii
un impedit & dirimit. Similiter om-
nibus illis modis est de cōfirmatione
confirmatio: et tenente eū & vxoribus
& liberis. ut habet libro. vi. de cognat

Capitulum. iiii.

fo. ly v.

tionē spirituali. capitu. i. Item sicut
non debent plures leuare baptizati
si tamen fiat spiritualis cognatio ad
omnes contrahitur: non quidē inter
illos adinuitē: sed inter quilibet eo-
rum ex vna parte: et baptizatus & pa-
rentes eius ex altera. Sic etiam ē p-
omnia de tenentib⁹ confirmati. de cōse-
cra. di. iij. hō plures. Et li. vi. de co-
gnatione spūali. capitu. ij. Item sicut
vir nō debet tenere vxorem: nec filius
eius in baptismo: qd si scienter fece-
rit pūat se iure petēdi debitū: si autē
ignorauerit: non ppter hoc separant
sic poia de p-secratione. xxx. q. j. De
his. Et de cognatione spūali in decre-
talibus. hēc pe. ¶ Et ualiter autē
confirmantur se habere debeat scie-
re pūo qd illi dicitur pfecte sūt mo-
neri debent ut cōsecantur. qm
mundi dona spiritus sancti valeāt ac-
cipere. extra de consecra. di. v. Et te-
nere. S. cō: debet recipiens esse ieiun-
mus: nisi necessitas urgeat: ut dicit ma-
gister in. iij. di. vii. Et de p-secra. di.
v. ut ieiunet. Et recipiunt autē ibidē in-
firmi: & periclitantes morte. Id etiā
ppter multitudinē cōfirmandorū su-
fuit: ut a non teimo detur et susci-
piatur: congruentius tamē est ut fiat
a teimo: & a ieiunio suscipiatur vbi
fieri potest. Tertio pūderi debet de
apto tenente in cōfirmatione. Circa
qd pe. pa. notat cū thō. qd mulier pōt
tenere viq: & cōuerio: et mulier mu-
lierem: & vir virum. Tenentē debet
cōfirmandus in signū qd infirm⁹ in-
diger ab alio sustentari. hoc autē si-
gnū locum habet in muliere vel vi-
ro tenente. Item nō plures vno: te-
nere debent in cōfirmatione: sicut nec
in baptismo: in quo tamen forte con-
traria consuetudo excusat. de conse-
cra. di. iij. hō plures. Et qd mos erat:
crimen non erat. Item sicut in baptis-
mo nō baptizatus non debet tenere
baptizandum: sic etiā in cōfirmatio-
ne non confirmatus nō debet tenere
confirmandum. de consecra. di. iij. qd
in baptizate. Item nec qui leuauit

in baptismo: & tenere in cōfirmatio-
ne: nisi in necessitate. Item nō debet
se tenere nūto cōsanguineus: ut affi-
nes: quia sufficere eis debet vinculi
naturalis: et carnalis. Quarto sūm. hō
char debet frons pfirmati ligari do-
nec desiccat: ne forte fordes contra-
hat. Et sūm. lūgonē. ij. de sacramē-
tis parte. vi. ca. vlt. Debet confirma-
ti nō lauare caput septē dieb⁹: ppter
septē dona spūali. Et etiam quia
spiritus sancti aduentus septem die-
bus celebrat. Quanto attendi & qm
bus sit dandū hoc sacramētū: vqz qd
oībus xpianis. Adultis: qd signo pos-
sunt cōsecrari: p m. Adultis: vris
morituris etiā ppter meritū obediē-
tie et signū characteris. Pueris etiā
dari posset qd non ponunt obice gra-
tie huius sacramēti. Circa septēniū
tamen dicit pe. de pa. cōsulūz est da-
ri: ut memorent de sacramento non
iterabili facili⁹. ¶ Ultimo queritur
an cōfirmatio sit sacramētū necessi-
tatis: id ē ad salutē necessariū. Item.
sūm. thō. qd non est sic necessariū: qd si-
ne ea non posset quis saluari: qd pue-
ri nō cōfirmati saluant sed sic est ne-
cessitatis: qd pemptus ei⁹ dānabilis
est. Armacan⁹ lib. ix. de qstionib⁹ ar-
menor sic dicit. Adichū videt cōfir-
matio sic ē necessaria qd si haberi po-
terit habeatur: ideo in adultis ei⁹ ac-
ceptio habet vigorem pcepti: ut mi-
chi videt. hēc ille. hōscailb mul-
tiplier pūader. Sco. dicit in. iij.
distu. vii. Cōfirmatio non ē sacra-
mentū necessitatis: ad salutē nisi adul-
to: oblata oīmoda oportunitate sic qd
tunc non contemnat. Alii ē de sen-
ten. exco. nō est plen⁹ christianus qui
contemnit. Judicet autē contēptus
si oīmoda oportunitate oblata nō su-
sciperet hēc de Sco. Adultus sūm
Sco. est: qui signa habet vsus ratio-
nis. Dicit etiā pe. de pa. vbi pū. Et li
homo teneat semel in vita cōfirmari
si possit & negligat: & aliter sacramē-
tum nō contēnat: mortaliter peccat
et dampnat morē: nisi cōfirmetur

*ad cōfirmationem
ad cōfirmationem*

D

11

Preceptum tertium

tunc si potest: vel nisi peniteat et con-
fiteatur de hoc qd in sanitate potuit et
neglexit. Similiter si qd bellu aliqd
mortale intret qui prius confirmari
potuit et neglexit: deberet similiter
de hoc tunc confiteri vel confirmari
si posset. Item confirmatio est neces-
sitas sacramentum ubi inuenit fide
confiteri coram tyrano: et habet con-
firmantem et oia parata: quia tunc
potest excusari a contemptu vel pre-
sumptione huius pe. de palu.

Capitulum quintum de sacra-
mento ordinis.

Tertium sacramentum est
ordinis vel potius ordina-
tionis. Ubi notandum
est magistru dicit. xxiij
iij. et tho. et alios docto-

et

res ibide: qd sacerdos quilibet habet
septem privilegia: ppter q multu ho-
norandus est ab alijs et se custodien-
dus a peccatis: et ideo (si bene uiuit)
valde acceptus. Primo enim ad spe-
ciale dei cultum est septies ad me-
nus plus qd secularis consecrat. Ita
ordines sunt septies: et in quolibet co-
secrat specialiter: et in quolibet reci-
pit speciale gratiam sacramentalis qua-
rituna est pfectio: alia sz gradus or-
dinis: qd in quolibet deputat ad spe-
ciale actu diuinu: ad que gra exigit
specialis. Si locus igitur sacer: vt ci-
uitatibz et ecclesia ac altare: et vasa sa-
cra: puta calix: et sacraia i qd hostia
pseruat: et vestes sacre vt corporale
palle: idumetra pmissa: et hmoi: sunt
reuerenter tractanda: qd oia sunt in-
ronalia: curronalis sacerdos septies
sacratu deo non plus est honoran-
dus: Secdo: quia quilibet sacerdos vl-
tralaicum hz. vij. caracteres aie sue i
pessos spe de feretes idelebiles: per
quos hic et in iudicio: et in alio seculo
agnoscitur in quo ordine fuit: qd ei si-
gnacula in magnum gaudium (si sal-
uabitur) cedent: vel in magnum tor-
mentum si danabitur. Unde cuilibz
sacerdoti orandum est illis pps. Sac-
ramentum signum in bono: vt videant qd

me oderunt: et confundat: qm tu domi-
ne adiuuisti me: et solat es me. Ter-
tio quilibet sacerdos habet effectus
clauum regni celestis saltem ubi ha-
bet pplm. De quibus dicit xij. et
Abi dabo clauas regni celoz: et qd
cuqz ligaueris vel solueris. Dicit eni
tho. ubi prius: qd clauis realit est ca-
racter sacerdotalis: cui effectus est sep-
tuplex. Primo petra delere si repe-
rit in confitente: et hoc dispositiue.
Secdo maculas peccoz tergere. Ter-
tius gram acquirere dispositiue. Quar-
tus pena purgatoz minuere. Auf-
tus pena satisfactoria ligare. Sexto
excoicare: qd est in eplo sacerdote: ar-
chidiacono vel electo habete iurisdic-
tionem. Septimus indulgentias dare
si est in eplo. Quarto sacerdos hz
potestate corpus xpi consecrare. Et
licet opinio sit: an epatus sit ordo su-
pra sacerdotiu. Tn dicit seo. quicqd
de hoc sit actus nobilissimus in eccle-
sia simpliciter est consecratio eucharistie.
Et id supremus gradus siue nobilis-
simus est sacerdotiu: ppter nobilita-
tem actus ad que disponit: vt con-
secratione eucharistie. Sed vero alijs
inferiores ordines sunt: qd in nobilitate
sic se excellit. Ut primus sit hostianus.
Secdo lectoratus. Tertius excoicatus.
Quartus acolitus. Quintus
subdiaconatus. Sextus diaconatus.
Et sacerdotiu supremum: mensura-
do penes nobilissimu actum psecran-
di eucharistiam. Prefat oru est ordi-
num quilibet disponit aliquatit ad eu-
charistiam. Ita ac aut pntem eucharis-
tiam sz consecrandi: nec angelus habet
nec hoi ali quatuorq potes aut sci-
ens: sanctus aut bonus: quodammodo enim
sacerdos cu qd celos pbo creatur: ver-
bo recreare hz. Et cu que castissima
pbo semel genuit: qd die quodammodo re-
generare pot. Quinto sacerdos e
velut alter gabriel archangelus: et cele-
stis qda parant phus: medias iter de-
uo: a iam vel sponsam ecclesiam: et
xpm ei spolum: cui celebrando orat:
et offert vota alia summo pfi et ele-

Capitulum v.

Fol. lvi

mentis patris renunciat ppo: ac de-
mu conuigit xpm spolum cultibet ho-
mini misse assilenti deuote. Et etia
sicut batulus domi nobilissimi conten-
ti in sermo specieru sacramentalium
qd scribit pater celestis p cu quotidie
dirigit mudo. Qd quate dulcedinis et
consolationis et deuoto sacerdoti tm
sacramentu pbo coficere: pre oclis ha-
bere: correctare manibz ore sumere
alios ministrare: Sexto sacerdos est
vtilissimus ecclesie: qd nullus xpianus
rite efficit: necessitat ecepta: nisi per
sacerdotem: nullus in xpi militie conse-
crat nisi p sacerdotem epim in confirma-
tione: nulli ena petm dimittit: nisi per
sacerdotem. Sed fame petret sps: si
eucharistia nulli cofecraret: nec aliq
muniri potest inclius ad moue: qd p
sacerdotem dntem eucharistia: et vinctio-
ne: nec bndicti in matrimonio qd po-
test fructuosus: nisi p eundem: nec aliq
post hanc vitam subuenitur salubria:
qd p eucharistia fm drego. i. iij. dicit.
Imo nec p peccatore hic fieri pot ma-
lus: qd vt pro eo xps offerat patrum
eucharistia. vt dicit tho. Septimo
vita sacerdotis boni tota est angelica
Quida eni angeloru fm Dionis. et
dama. in celo habet deo assilere. Sa-
cerdos vero in terra id habet facere
deo in altari: et in choro. Alij in celo
et alibi deo ministrant: sed sacerdos in
terra xpo: ppter hoc ocs angeli i ce-
lo triplicia habent officia: videlicet lau-
dare: benedicere: et predicare: que in
terra sacerdoti sunt ppria. Ex istis se-
quuntur plura documenta salubria.
Primo qd ois homo secularis tm po-
tissime i magno honore tenere debet
sacerdotem siue boni siue mali: pty
qd pfata maximo honore sunt digna
ideo dauid malum: sed vinctum saul
qum mortalem suu inimicu ledere no-
luit. pmi re. xxiij. Sic fecit constan-
tinus imperator: vt refert rufinus: q
cum intrasset locum niceni concilij: et
patres quosdam reperiret inter se ha-
bere iurgia: acceptis ab eis omnium
turgioz: et querimoniaru libellis: eos

in sinu colligens: fecit exuri: ne cutho-
mini inotescere posset peccatu sacer-
dotu. Unde et alibi fertur dixisse: et
ponit in dist. xvj. in scripturis. Im-
perator constans dixisse narra: vere
si ppris oculis vidisset sacerdotem dei
aut aliq eozu q monachico habitu
amicti sunt peccante: clamidem mea
explicarem et cooperire eu: ne ab aliq
videretur. Secdo sequitur qd grauer
peccant sacerdotes raro celebrantes
vel in diuinis indigne ministrantes: et
alios peccatis mortalibus se inquinan-
tes: patet. quia cu cresunt dona: cres-
cunt etia (fm drego.) bonoz rones
et seruis sciens voluntatem ois sui et
non facies: plagis vapulabit multis
Lu. xij. Ideo etia chylus maxime
in sacerdotes inuenit malos: cuve mul-
tiplex eis pdixit. xij. et xij. Et qua-
do de eozu templo vendentes et emen-
tes cieat. xij. et xij. Tertio seqt qd
graue peccat q sacerdotu coope-
ratur ad peccandu: puta ludedo: cra-
puloze conuiuio: et pfectim luxu-
nando: tactu pbo: munusculis: vlti-
mo: qd ocs tales maculat sacerdotes
vni et indignos reddunt maxime bo-
nis q facere possent boni sacerdotes
Quarto sequit qd graue peccat se-
culares sacerdotibus idicere octra-
hentes: pty. quia tales maxime hono-
rare tenent: et no infamare. Quid co-
tra deus Exo. xij. pcepit: vns no de-
trahes: et principi ppli tui non male-
dices. Quinto sequitur qd matres et
patres ac alij nutriti: sacerdotu bono-
ru: deo multu regradari tenent: et le-
tari debet: qd eozu ministerio aliquis
factus est sacerdos: pty. quia patres
pes sunt specialius bonozu opez tali-
um sacerdotu qd alij plures. Ita sit
tria sacramenta: videlicet baptisimus: co-
firmatio: et ordo soli caracteres im-
primuntia indelebiles: quoz ratione
assignat pe. dthar. sup. iij. dices. Et
character sit signum distinctiuu fm sta-
tum fidei in ecclesia militanti: sciendu
q triplicis est distinctio. Quia totus ex-
ercitus ab exercitu contrario: q sit per

Sacerdos sep-
te hz privile-
gia in pbo
valde hono-
rabilis.

Preceptum tertium.

caracterem baptismi. Altera militum fortiori a popularibus infirmioribus q̄ sit per caracterē cōfirmatiōis: tertia ducum ab utrisq̄ q̄ sit p̄ caracterē ordinis. Primus ip̄m̄itur ad fidei susceptionē. Secundus ad e⁹ confessionē seu defensioē. Tertius ad doctrinā fidei sine traditionem libec autē triplex distinctio in triplici separatione: et electioē populi israel significata est. Nam in electione et separatione cor ab egyp̄tis: signat caracter baptismalis. In separatione bellatorū ab imbellibus: caracter confirmatiōis. In separatione vero leuitarū ab alijs: caracter ordinis. Nec pe. Qñ etiā tho. dicit q̄ in cuiuslibet ordinis susceptione quis dux efficitur: quo ad aliquod populi christiani.

Capitulum sextum de extrema unctione.

Actiois extreme sacramētū. excumbentibus de hoc mūdo est institutū. Ubi primovide dū de eius effectibus. Secundo quomodo sit recipiendū. Tertio

24

An sit necessario recipiendū. Quā tum ad primū notā dū fm̄ tho. in. ii. q. dist. xxi. et alios: q̄ quies sunt principales effectus huius sacramētū. Primus et principalis fm̄ Tho. est a blatio reliquiarū peccati: nō autē dicitur hic reliquie peccati habitus v̄l dispositioes peccatorū. sed debilitates et talibus cōsequentes: et alia animam ad malū occasionātes. Unde primus effectus est qdā sanatio spūalis q̄ datur contra quādam debilitatē vel ineptitudinē q̄ in nobis relinquitur ex peccō actuali et originali: contra quā debilitatē roboratur homo p̄ hoc sacramētū. Unde pe. de pa. declarat illud vltimus dicit: q̄ morte insitāte minuit gravissimā tēptatio inimici calcaneo insidiātū. Et causat ex quatuor. Primo ex memoria pcedentiū delictorū ex quibus in desperationem labi quis posset. Secundo ex plurico

et gravioribus peccatis quis consensit: tanto magis iucunt in tēptationibus deferi: ibi autē imminet gravissima tēptatio. Secundo ex habitibus malis qui in cōtrariū gē inclinant: et tunc homo pronus est ad malū peccati. Tertio ex inclinatōe aīe ad corpus infirmū cui intēta est magis prunice: et p̄ cōsequēs minus aīa subipsi intēdit: naturaliter enī diligit corpus a q̄ separari debet fm̄ philoso. iii. ethico. Quis terribilissimū est mors. Quarto patet tunc visiones terribiles homo ex his omnibus aīa debilitat efficitur et gravissimā imminet tēptatio. Ideo quasi pugil iūgitur cōtra demonem: sicut cōfirmāndus contra mūdū: et sic infirmitas spūalis: p̄ hoc sacramētū tollitur in parte: vel in toto: et hoc si infirmus vtitur ratiōe. Similia habes infra. c. xi. §. Si autē infirmus iā perdidit vsum ratiōis: lapsus i frene similita q̄ peccare non potest: tūc adhuc restat i eo infirmitas ab actu glorie: et pena debita peccato actuali: et contra hāc que est secūda infirmitas etiā datur vinctio. dicit pe. de palu. ut pugnās i sine vincat: et purgatus sine gravi purgatorio celū intret: et p̄pter has duas infirmitates fit vinctio. Unde triplex potest esse ibi infirmitas. Prima corporalis. Secūda spūalis ad resistendū tēptationi. Tertia specialis ad obligationē pene. Secūdus effectus est secūdarius: videlicet sanitas corporalis. Hic autē nō inducit: nisi fm̄ q̄ expedit ad finē principālē: scilicet ad sanationē spūalē: et tunc semp inducit dicit tho. dū nō non sit impedi mentū ex parte recipiēti. Tercio si imminet (dicit idē) aliquod peccatum mortale v̄l veniale: quo ad culpā: tollit ip̄sum: dū nō nō ponat obstaculū ex parte recipiēti: ut q̄ attritus potest fieri cōtinuus: si nō pri⁹ fuit. Pe. de pa. addit. Pponatur enī q̄ duo infirmi i extremis: ambo solū attriti nō potētes cōfiteri: quorū unus iūgitur: alter nō. primus potest saluari et alter dānari: q̄ in primo vinctio

Capitulum vi.

So. lxxvii

sacramētū de attrito fecit cōtinuum: non sic in secūdo. Item ponat eos etiā esse p̄fectos: tūm confessione potuerunt habere tam p̄fectū dolorē: q̄ fuerūt ficti respectu sacramētū penitētiē: stat p̄m̄ i punctionē fieri cōtinuum: non scdm̄: quia non vngitur. Item ponat etiā esse cōcati: adhuc vni debet p̄ctū: qd̄ alteri nō debetur nō vincto. Quart⁹ ē hilaritas mētis: nō actualis: s̄ habitualis: q̄ sit p̄ augmētū gē habitualis si p̄fuit: et in fusiōe noue gē sacramētalis q̄ p̄cedentia efficit: et ornatus quidā sacramētalis. Quint⁹ effectus est p̄fectio qdā vltimate christiane fidei: sicut cōfirmatio est p̄fectio qdā inchoate fidei p̄ baptismū. Et ita inuētur iaco. v. Infirmitur quis ex vobis: iducat p̄bros ecclesie: et oēs sup̄ eū vngue: et oleo in noīe dñi: et oēs fidei saluabit infirmū: et alleluia bit euz dñs: et si p̄ctis fuerit: dimittet ei. Quod ad scdm̄ tria obseruanda sunt. Primo: iungend⁹ debet eē penitens saltem dolore attritionis: alio fictus oblatum sacramento poneret. Secūdo debet vti ratiōe actu: vel aliquāliter de p̄p̄inquo v̄sus fuisse: iō pueris nullatenus dandum est: nec fatuis: nec furiis: seu amantibus: qui nūq̄ ratio ne v̄l sunt: q̄ sacramentum hoc recipit v̄l p̄stet: q̄ ex quadā deuotione suscipiat: quā p̄fecti nūq̄ habuerunt. Frenetici tñ et amentes: si i mēte sana constituti hoc sacramētū petierunt: eis dari potest: iā alienatis a rōnis v̄l: dū nō nō faciāt irreuerētiā sacramēto: v̄l ligari pōt possit em̄ tales eē in peccō: et in alijs defectibus. Et q̄ iam petierūt: iō ei⁹ effectum h̄c p̄stet i infirmitate. Tertio oportet: v̄l sit infirm⁹ in piculo mortis cōstitutus. Ratio est: q̄ nō q̄libet sanitas spūalis est effectus huius sacramētū: sed vltima et p̄fecta q̄ disponit immediate ad actū gē: nec in qualibet necessitate corporali subueniunt v̄l: dū nō: s̄ i extrema deficiente auxilio hūano. Ideo propter vtrū

q̄ effectum solū in piculo mortis cōstitutis debet dari. Scdm̄ etiam datur q̄ moriunt: etiā sine aliqua actuali infirmitate: q̄ defectus nature reputatur in eis: p̄ actuali infirmitate: Hic ergo datur sanis: nec oēs infirmo adulto: nec in quolibet piculo mortis: q̄ nō dat decapitandis: v̄l bellatoris: aut nauigantibus q̄ mors talium imminet ex euentu fortune: nō ex defectu nature. An autē in eadem infirmitate plures sit dādum? R. nō. fm̄ tho. q̄ sic qñ est diuturna infirmitas: v̄l idropis: tisis: et siles: fm̄ qd̄ hō plures in piculo mortis constituitur. Si autē quis sanus: et reciduat: tunc a fortiori potest iterari i piculo mortis. Quo tpe autē pmo possit iuuent⁹ dari in extremis cōstitutis apparet q̄ tunc qñ eucharistia eis dat: et an post eucharistiā vel ante sit dādum cōsuetudini videtur relinquendum: si tamen eucharistiā sumere non posset: vnguedus esset. Dicit etiam pe. de pa. q̄ si q̄s exp̄fessio petiuit hoc sacramētū anteq̄ p̄m̄ fuit ratione: q̄ forte de periculo nō credebatur: tunc et nō v̄tente rōne pōt dari: et de beret: q̄ ad hoc deuotio p̄cedēs sufficere potest si verisimile eēt euz desiderasse amonitū. Quod ad tertium. An vinctio sit sacramētum necessitatis? R. n. armenian. lib. ix. de questio: nibus armenian. ca. xv. q̄ nō est sic necesse: q̄ sine eo nullus saluetur adultus. tñ si infirmus sit forte i peccatis mortalib⁹: vel vno: pōt cōtingere q̄ nō adultus alioz sacramentorū ecclesie suffragio: nec vinctiois sacramentis: finaliter sine cōtritione dānaretur quibus tñ adhibitis de? sibi cōtritionem daret: ideo p̄pter possibilem casum expedit hoc sac̄ recipere. Et ca. xxi. dicit. Estat iuxta p̄fecta q̄ p̄t esse casus in quo dato hoc sacramentū infirm⁹ saluaretur: q̄ alio dānaret. Cum igit lateat sacer dotes ecclesie qñ ille casus insit semp: aut p̄ maiori parte sunt sc̄ti qñ insit: ideo ita artant ex cura quā gerunt p̄ illius sa

tales matrimonii: R. n. q. sic. qd et si amor libidinis sue explende solus illos moueat/vel coru alteru: ad omnia tñ onera mñmonij vterq. s. obligat pactione generali: hoc est ad vtriusq. regenda & seruanda ei fidem thori/ & alia onera Sicut eni si qd baptisfare cū luxurie tñ: cōcupiscēs specē alius cuius chustiane mulieris quaz aliter habere nō posset nisi baptisfare: vere baptisfare/ & verū sacramētū baptis-
mi reciperet: sic/ & ille verum sacramē-
tum matrimonij pcpit: licet nō recta intentione. Consensus etiam ille/ & si amor & libidinis sit tñ: matrimoniu-
lis tñ est: nō fornicariu/ aut amatori-
us: nō eni in solā libidinē cōfērit: sed
etiā in oia onera mñmonij/ & et ad oia
illa se obligat: sicut & ille q. cū luxurie
sue explēde tñ baptisfare/ nō in solā lu-
xuriā cōfērit: s; etiā in hoc vt baptize-
tur/ & xpianus fiat: & ad oia/ agēda &
sustinēda q. chustiani sūnt se obli-
gat ipsa fufceptione baptismi. Illec
gnill. Tertio caueāt cōtrahentes: nō
inter eos sit affinitas/ vel cognatio
spūialis aut cōsanguinitas mñmonij
cōtractū spediēs & dirimens: alio sibi
debitū reddēdo alter ad minus adul-
teriū/ vel fornicationem cōmitteret.
Quarto debet in contractu cōsensus
fuisse in mente & expressus in voce/ si
gnovel scripto: deficiēte eni alterius
cōsensu: vel si non fut expressus: nul-
lū matrimonij esset corā deo. Quin-
to videat ne scīēter sit vtrūq. deo fa-
ctum inter partes de cōiūntia. alio
vtrūq. peccare posset mortaliter: &
deo spōsam subtraheret: nec sine pec-
cato mortali fm multos vñq. postea
petere posset debitū: nec prosperitas
repositū in tali mñmone esset multū
in sperāda: imo etiā grauiter vide-
tur peccare: q. votuū dūcit facit: qd
coopatur ei ad peccatū mortale cām
dando fractiōis vti. Sicut alij qui
tales tradūt nuptui: q. R. oia. s. qd
nō soli supple excludunt a regno dei
qui mortalia faciunt: sed etiā q. cō-
sentiunt facientibus. El bi glo. con-
tūo.

Preceptũ tertium.

sentire est tacere cū possis redargue-
re vel errore aduãdo fouere. Sexto
caueant ne clandestine nuptias cele-
brent: sed benedictionẽ recipiãt i fã-
cie ecclesie. vbi non sunt binubi Me-
ter eni coniugij tenetur reddere debi-
tum alteri statim cõtracto in fimo-
nio dicit tho. in. iiij. di. xxiij. & s. g. sup.
ray. peccat mortalitẽ q ante bñdictio-
nem nuptialẽ vxorẽ cognoscit: i locis
vbi est cõsuetũ bñdictionẽ adhiberi.
¶ Valet autẽ bñdictio matrimonia-
lis: & fit ppter multa. vt notat. Idu-
bert. de officio episcopi. Et g. p. pa-
risseñ. de sacramentis. Et hqz eni matri-
monio annectit sterilitas. Cõtrahãc
valet bñdictio diuina. ps. Benedixit
eis: et multiplicati sunt nimis. Inter-
dum paupertas: cõtra hãc valet bñ-
dictio eadẽ. q. puerb. x. bñdictio dñi
diuites facit. Interdũ discordia cõiu-
gum: sed bñdictio dñi valet ad pacẽ.
¶ Hunc. vi. Sic bñdictio filijs israel
Cõuertat dñs vultũ suũ ad te: & det
tibi pacẽ. Interdũ demon accipit po-
testatẽ in cõtrahẽtes. vt p. t. Thobie
iij. de demone q interfecit septẽ viros
sare: sed cõtra hoc valet bñdictio. q. a
ibi est crucis signũ quod fugat demo-
nem. Interdũ in coniugibus caro do-
minatur: sicut equus & mulus. Ideo
malo amore coniunguntur. cõtra hoc
valet bñdictio scã. q. dat gãm. Ec-
clesi. li. gratia sicut paradisus i bñdi-
ctionibus. gratia autẽ eleuat mẽtem
ad spiritualia. Interdũ matrimonio
adiũcta est multa prosperitas ducẽs
ad malũ finẽ: sed bñdictio diuina cõ-
uerso adducit abundantia spũali i bo-
nũ ducentiũ ad bonũ finẽ. ps. Bñ-
dictionẽ dabit legislator: ibunt de vir-
tute i virtutẽ. Et videbitur deus deorũ
in syon. Ergo bñdictio diuina cõ-
comitatur inuocationẽ diuinũ nomis
quã facit sacerdos in sua bñdictione
similud. Ihu. v. Inuocabitis nomẽ
meũ sup filios israel: et ego bñdicen-
do benedicã eis. Ideo rationabiliter
benedicitur matrimoniũ aliquorum.
¶ Quoad tertiũ notat. Bñl. vbiã.

¶ Quid cū matrimoniũ sit scã/et sancti-
ficatiua/et perfecta societas maris &
femine i specie humana: & sanctitas
sit fm Diony. elongatio ab execratio-
nibus: & cõtaminationibus vicioz et
peccatorũ: & adherẽtia totalis ad deũ
idcirco septuplex est sanctitas matri-
monij seruãda a cõtrahẽtibus. Pmi-
ma consistit in elongatione a turpitu-
dine/et execratione prohibitoz. q. a cõ-
trahẽtes intendere debẽt: vt se lãge
faciant ab his. Scãa cõsistit in custo-
dia: & retractione confortis ab hĩmĩ
Tertia consistit in subiectione sui ad
alterũ: & iugo ppetue seruitutis quo
se alter alteri subicit absqz particeps
Quarta in susceptiõne oneris/ videt-
z prouisiõnis et educationis. Mõ enim
leue est onus viro puidere de pgnan-
tibus enitri & nutritibus. Similiter
custodire parvulos/et erudire. Simi-
liter & in muliere dolor partus/erum
nostitas pregnantũ: quibus cõdolet
vir/ & miseria nutrientũ/ & filia. Qui-
ta est ex susceptione regiminis ipsius
vxoris quantũ ad virũ: qui etiã roge-
re habet totã domũ. vbi mulieri com-
perit pars sollicitudinis. Non eni re-
cipit vxorẽ in ad ei exhibendũ neces-
saria victus & vestitus: sed etiã ad re-
gendũ in compositione morũ/ in cor-
rectione/ & perfectiõne eius/ nec leuis
cura/et modicũ est onũ cura mulieris
vnius. Sexta ex fructu prolis ad dei
cultum nutritiũ. Septima ex ipso
sacramento/ id est sacre rei signo. Et
eni signũ coniunctionis xpi & ecclesie
xpi et fideles anime/ xpi et beatorũ pa-
tris. Ideo sunt sanctificationes de qui-
bus videtur loqui apłus. i. thess. iij.
Idec est voluntas dei sanctificatio ve-
stra: vt abstineatis a fornicatione: vt
sciat vnusquisqz vestri vas suũ possi-
dere in sanctificatione/ & honorẽ. non
in passiõne desiderij sicut et gẽtes/ que
ignorãt deum. Non eni vocauit vos
deus in immundiciã: sed in sanctifi-
cationem in iesu xpo domino nostro.
¶ La. viij. De penitentia. et pũ-
mo de contritione.

Capitulũ .viij.

Sol. p. 107

E penitentie sacramen-
to cuius tres sunt partes
fm Trisollo. contritio:
confessio: et satisfactio:
Primo vidẽdum est de
origine contritionis. Secundo de cõ-
ditionibus contritioni necessariis.
¶ Et tertio de effectibus contritionis.
¶ Quantum ad primum notãdum
primo: q fm magistrum dist. xviij. liij.
Contritio est dolor voluntarie assum-
ptus pro peccatis cum proposito cõ-
fiteri et satisfaciẽdi. Dicitur primo
assumptus. Oportet enim in contri-
tione que communiter habetur prece-
dere quedam. scus de privilegiata:
vt i latrone/ magdalena/ & paulo. vbi
deus scõtem misericordie aperuit: vt
fieret subito: quod in alijs paulatim.
Sicut enim sanauit quosdam subito
christus. alios quotidie sanat successi-
ue mediante cursu communi. sic et in
sibus fecit vt tho. dicit cõtra genti-
les. Secundo dicitur voluntarie: non
coacte. ppter hoc periculosum est in
extremis pmo penitere. vt habes su-
pra ca. vi. Tertio dicitur dolor. scz q
sit displicibiliter maior cuiuscũqz pu-
natione citra deum. Et hic dolor est
voluntatis. nec oportet necessario q
sensualiter doleat. Alii stat q pte mor-
tuo sensibiliter plus doleat: non intel-
lectualiter & gaudeat pctõr de dolore
tali Sed iudiciũ dolebit: Rñ si semp id
est qñ recolat se male fecisse. Quarto
cũ proposito cõfiteri & satisfaciẽdi.
¶ Secundo notãdũ fm Bonauenti. q
quinqz sunt preambula cõtritionis vt
plurimũ. Mõ penitentia actualis que
est immediata dispositio ad gratia ouẽ
z incipit fm ordinẽ pũmo a fide cur-
scr. pũmo est quo homo cognoscit/
& credit dei bonitatẽ/ & iusticiã. et q
illi diuine bonitati displicet oẽ pecca-
tũ: & q diuina iusticia peccatis sic of-
fenditur: q nullo modo dimittit inul-
tum. cõsequẽter que homo cognoscit
se mala cõmisisse/ & dei offensam in-
disse per iusticiã soluendã. Secũdus
est actus timoris seruilis quo timet se

eternaliter miserũ futurũ ppter pec-
catũ. et retrahit illo modo a pctis. ps.
pter metũ gehennẽ. in quo timore q
si solũ maneret desperaret. Ideo ter-
tius est actus fidei quo credit deũ tã
infinite misericordem: vt ad verã pe-
nitentiã remittat oẽm offensam: & in
amiciã dei recipiat penitentẽ. Quar-
tus est actus spei de venia cõsequẽda
ppter dei mĩam/ & bonitatẽ. qbus pa-
ratus est indulgere/ & i amicitia reassu-
mere penitentẽ. Quintus est ppositũ
emendãdi vitã/ & reuertẽdi ad deũ/ &
se ei cõfederãdi/ & satisfaciẽdi p gẽni-
tũ/ cõfessionẽ & satisfactiõnẽ. Et hec
oia inuadit. Luc. xv. p filiu pdisũ.
¶ Primum ibi. dicit illi scz patri. Pater
peccauit celi & corã te. Scz ibi. Jã
nõ sũ dignus vocari filius tuus. Ter-
tium ibi. Et surge/ qd non fecisset nisi
de pctis clemẽtia psumpsisset. Quar-
tum etiã ibidẽ: vix surge. Quintũ
ibi. venit. Et sic pz q pnia incipit a ti-
more seruilis. & vt videbit terminat in
amore filiali. Inuat etiã ad principũ
contritionis mala cõsiderare q facit
pctũ mortale pcpue: de quo in prin-
cipio libri habet de transgrediẽtibus
pcepta. ca. i. ¶ Quoad scõm notã-
dum fm magistrũ in. iij. in pluribus
di. de penitẽtia. & tho. & sco. q ad ha-
bẽdã pñitiõnẽ/ vñ dispositionẽ suffi-
ciẽtẽ ad eãdẽ p delectiõẽ oĩm pctõũ
mortalũ exigunt plura. Primum vñ-
gens discussio cõsciẽtiẽ/ & distinctio p
cogitatio oĩm pctõz mortalũ de qb
hõ nõ est prius sufficiẽter cõtritus: &
cuiuslibet eorũ cū circũstãtis aggra-
uantibus: maxime cū circũstãtis in
aliud genus mortalis pcti trahẽtibz
Noabeat autẽ ad memorandũ diligen-
tiã sicut dicit ca. ix. f. & ca. xij. f. Et
probat magr in. iij. di. xvi. & per aug.
li. de vera & falsa pñia. Et ad mĩmũ
prima contritiõne/ id est attritione/ et
preparatione ad cõtritiõnẽ exigĩt vt
dolet de singulis q in eũ occurrunt
mortalibus & etiã de singulis eorũ cir-
cũstãtis q pcti specie mutãt id est in
aliud genus pcti mortalis trahũt/ de

de bñl. i. i.
bñc dñio
qñs matri-
monij

ps. 106.

ps. 83.

dispositio
qñs hõis

qñs hõis
pñia
qñs hõis

Preceptum tertium.

quibus circumstantiis clarius dicitur
in materia confessionis. Rō dicitur est
q̄a oportet (vt i sequenti membro dicit)
de singulis detestationē specialē ha-
bere: memone salte occurrētib⁹. Q̄i
pceptū ecclesie. S̄vtriusq̄ sex. li. v.
de pe. 2. re. dic. ois vtriusq̄ sex⁹ fide-
lis: postq̄ ad ānos discretiōis perue-
nerit: oia sua peccata salte semel i an-
no fideliter p̄fiteat. De hoc ezechias
re ait. Esa. xxxviii. Recogitabo tibi
oēs annos meos in amaritudine aie
mee. ¶ Secundū est displicētia seu
detestatio singulorū mortaliū p̄dōrū
suorū/ quorū in predicta p̄cogita-
tione poterat esse memos. Est autē de
reliatio ista noliō/qua penitens nol-
let se illa sua p̄terita p̄cā fecisse: aut
est volitio conditionalis quavellet se
non peccasse/ si esset sibi possibile. aut
optatua vt vtiā nō peccasse ita cō-
tra deū. Q̄d autē singula q̄ memorie
occurrūt oporteat i speciali detestari
hoc p̄t. s. Ezech. xviii. vbi de traditi-
ōe modū iustificā di impū dicit. Si
impius egerit penitētiā ab oibus pec-
catis suis q̄ operatus est/ et custodie-
rit vniuersa precepta mea/ scz p̄posi-
to. et fecerit iudiciū/ id est scrutiniū su-
per cōmissis. et iusticiā/ id est exterius
effectualiter cuius q̄d sūi est tribuen-
do. deo/ sibi/ et proximo: vita viuet et
nō morietur. Q̄d vult apls. s. cor. xj.
vbi dicit. p̄ter autē seipsū hō: et sic de
pancillo edat. Q̄d vult glo. sup̄ illud
ps. Laudabo singulas noctes lectū
meū. per singulas noctes: intelligere
debemus singula p̄cā sup̄ q̄b⁹ singu-
lariter flere debem⁹ ad hoc vt lauef
lect⁹ nostre cōsciētie. Rō est. q̄a per
singula p̄cā mortalia facta est specia-
lis auersio ab incommutabili deo/ q̄ rei
mutabili homo adhefit. Q̄d cōtritiō
per confessionē explicat: sed oportet
de singulis mortalib⁹ cōfiteri: igitur
etiā oportet veraciter de singulis cō-
teri. Et illud ab oibus sit faciendū:
est tamen singulariter necessariū istis
qui adhuc aliqua malicia ita infecti
sunt: vt illam vix vel non dimittere

proponant. Indigent hi tamdiu la-
mentari: quo dum per dei gratiam de
omnibus valeant. Concordat p̄fati-
tis tho. in. iij. di. xvij. dicens. quantū
ad principii cōtritiōis/ id est quātū
ad attritionem qua homo cogitat de
p̄cā: et dolet/ et se preparat ad cōtri-
tione: oportet q̄ sit detestatio de sin-
gulis p̄cā: q̄ quis i memoria habet
adhibita diligentia ad memorandū
et inueniendū ea. Quātū vero ad ter-
mini cōtritiōis/ scz q̄ ipsa displicē-
tia formaf caritate/ et sic cōtritiō: tūc
sufficit q̄ fiat vna cōmissio de oibus
simul. ¶ Tertiu requisitū est vna ge-
neralis detestatio oim p̄dōrū suorū
tam obliorū q̄ ignozorū: que pec-
cator cōmisit et non scuit: et adhuc ne-
scit q̄ fuerit peccata. Pro intellectu
autē obliorū p̄dōrū notandū ēm
Tho. q̄ obliuio de aliquo potest esse
duplicit. Vno modo sic q̄ totaliter a
memoria exciderit: et q̄ homo nō pos-
sit illud inire nec memorari. Alio
modo sic q̄ partim a memoria excide-
rit/ et partim remāserit. Sicut cū i ge-
nerali recolo me aliquid audiuisse: s̄
nescio in speciali quid fuerit. Et tūc
requiro in memoria ad cognoscendū
et remiscendū. Sicut dicit aliqd
esse obliuio dupliciter. Vno modo sic
q̄ in ḡali maneat in memoria: s̄ nō
in speciali. vt cū homo recolat se vnu
vel plura cōmisisse: et nescit q̄ videt
an supbia: an auaricia: vel luxuria: vt
gula. Et tūc debet homo cū diligē-
tia recogitare vt inueniat peccatū in
speciali. quia homo tenetur de quolis
bet suo mortali memorato in speciali
conteri specialiter. Si autē inuenire
non potest: nec in particulari mēoria-
rit: tūc sufficit de eo cōteri ēm q̄ i me-
moria continetur: scz dolore q̄ cōmi-
sit quoddā mortale de quo nō est me-
mos. Et debet nō sōlū sic in generali
dolore de quodā peccato cōmissio et
obliuio: sed debet etiam cū hoc dolore
de obliuione que sibi ex negligentia
pp̄ta contrigit. ¶ Alio modo potest
peccatum esse obliuio: sic q̄ ipsum

Capitulu. vii.

Fol. lxxi

omnino a mēoria excidit: nec aliquā
de eo habet noticiam/ etiā adhibita
sufficienti diligētia. et tūc nō tenet
homo de eo p̄teri in particulari. quia
impotētia excusat eū a debito. et suf-
ficiat generalis cōtritiō de omni eo in
quo deū offendit. Et de bonauē. q̄
penitēs non debet de obliuio conteri
in generali sub conditione. vt si deū
in aliq̄ p̄cā offendit: sed debet de eis
cōteri sub p̄babili estimatione. debet
enim probabiliter et verisimiliter esti-
mare q̄ in multis offendit deum et
sic ex hac estimatione dolet ac si cer-
tus esset: tūc est ver cōtritus de eis
et dimittuntur sibi illa obliuio: sicut co-
gnita que detestantur in particulari.
¶ De ignozatis vero peccatis quo-
modo sic conterendū: vbi videlicet q̄s
peccauit: sed nescit ea fuisse peccata.
Morandū primo ēm tho. in. iij. disti.
xvi. q̄ ignozātia eius q̄ quis scire te-
netur non excusat eum. quia ipsamet
ignozantia est peccatū. Q̄i cū aliqd
nō cōfiteat p̄cā propter hoc quia ne-
scit ea esse peccata: et suo modo videt
si nō conteritur de aliquibus peccat⁹
p̄pter hoc q̄ nescit ea esse p̄cā. et po-
tissime p̄pter ignozantia iuris diuini
tūc nō excusat illa heretici excusa-
rētur qui aliqua p̄cā in quibus sunt:
nesciunt esse p̄cā. Et etiā excusarēt
simplices: qui ex negligentia/ aut ex de-
sidia ignozant. et qui ignozata ex negli-
gētia sciuntur per diligentia: ideo te-
netur homo facere q̄d i se est vt p̄cā
sua cognoscat quaten⁹ de eis cōtera-
tur p̄fiteatur et satisficiat. Et si q̄ris
p̄ quale diligētia sit repellenda igno-
rātia: R̄spōdet crisost. sup̄ math.
omelia. xxxix. Si velles scripturarū
igredierit: nunc potiretis oratio-
nibus nūc q̄reres in scripturis: nunc
pulsares bonis opibus: nunc iterro-
gares sacerdotes: nūc cūstos: nūc illos
¶ Ex quib⁹ ēm bonauē. sup̄ iij. et
¶ Null. parisiē. de fide et legib⁹. elici-
tur q̄ quattuor sunt inuāntia contra
ignozantia. Primo tenetur quis vi-
scere salutaria sibi. Et hoc per verbi

dei attentam audientia: per librorū
sacre scripture diligētem lectionem/
et p̄ cordialem meditationem. Debet
enim quilibet fin status sui exigētiā
talibus intendere: non solum in qua
dragesima. s̄ etiā in omni de festiui
cum ad hoc sit institutus. Si enim p̄
alios dies tēporalibus intendis: cur
non in die festo legroci intenderes?
¶ Si q̄ p̄fata fecissent: quanta iam
ignozata didicissent. Secūdo exigē-
vt q̄s frequenter conuerteretur cū bo-
nis hominibus. de reb⁹ loquatur sa-
lutaribus et querat de eis que ad dei
pertinet honorem et suam salutem.
¶ Tertio caueat a peccatis grauib⁹
que iam cognoscit. et si incidit statim
p̄teratur. als ēm Grego. p̄cā quod
p̄ penitentiā non delet: mor suo po-
dere ad aliud trahit p̄cā/ et lumen
rationis cecat. vt probat magi in. ij.
di. xxxvi. Q̄i Rōma. s. enumeratis
quibus dā p̄cā et negligentis: dicit
p̄pterea tradidit illos deus scz phi-
losophos in passiones ignominie: qui
deū cognoscētes: non sicut deū glo-
rifi cauerūt. Quartū est vt quis cre-
bio deuotis oratiōib⁹ deū et sanctos
suocet: quaten⁹ est de necessarijs po-
tissime dignetur illuminare. q̄ omnis
sapientia a dño deo est Sic scis tho.
fuit illuminat⁹ a deo: et etiā ab apls
de q̄dā dubio istruct⁹. hoc ēm facien-
do plurima q̄s disceret. De hoc etiā
repiet ifra p̄cepto. ix. ca. iij. R̄ L.
¶ Ad propositū igitur quando q̄s
incipit ēm Bonauē. sup̄ iij. cognos-
cere p̄cā que prius ignozabat tūc
tenetur de eis in particulari conteri/
et cum hoc conteri de ignozantia sua
q̄ sibi ex sua culpa tenetur. et debet et
illā ignozantia emendare. p̄ posse als
nō videt esse verus penitens: quādo
est de necessarijs ad salutē. Quādiu
aut ignozat aliqua p̄cā debet de eis
cōteri in generali: vt quando homo
dolet in comuni de omni dei offensa
per ipsum commissā: dolet etiam in
generali de omnibus peccatis obli-
tis. Et postq̄ hō p̄trū ē in p̄cā.

Preceptum tertium.

de oibus sibi cognitis et etiam de omnibus obliuiscitis in generali tunc de homo estinare verisimiliter se etiam in multis offendisse deus ignorat et non noscit esse peccata. Et de talibus de conteri in generali: et cum hoc de sua culpabili ignorantia seu crassa: et talibus humiliter venia petatur. Hoc docet lex dei in ps. Delicta quod intelligit. glo. q. d. nullus oia. Et addit ab occulere et ab alienis peccato suo tuo. Et alibi ps. 4. Delicta iuuentutis mee et ignorantias meas ne memineris dñe. Et si queres quid dolo: seu quanta displicentia exigit ad contritionem: et si. Et th. duplex dolo: contritionis. Unus in voluntate et est ipsa contritio metus seu displicentia peccati: et debet esse maior de peccato: quod quicquid deliberat dolo: aut quicquid voluit in se de voluntate de quacumque ipsa re: quia plus voluntas debet detestari peccatum: quod contra deum: quod nolit quodcumque dñus in alijs rebus: maxime quando homo de viroque deliberat: et ea ad invicem comparat: deus enim de super oia placere cum alia oia finaliter in se in ipso ordinanda. Et ideo peccatum quod ab eo auertit: et eum offendit: debet super oia voluntati displicere. Ideo dicitur. vi. luctum vniuersi fac tibi. vbi glo. dicit: docet penitentem quid facere debeat. Nam peccator non habet nisi vnam aiam et Et alia glo. nichil volentius morte vniuersi. Et ita finem rationem et voluntatem: nichil debet esse detestabilius et magis nolum quod peccatum. Et addit th. et dicit quod etiam in casu in quo ois hominem peccare mortaliter: aut mortem aut aliam quicquid penam tolerare tenetur homo in tali casu omnem penam precipere: et potius sustinere: quod peccare mortaliter: aut quod velle peccasse: et habere voluntaria: et deliberatam complacentiam in mortali peccato preterito. Et quando non imminet talis casus necessitatis tunc nullus est re hoc temptandus: eo quod homo non facit de facili affectus suos regere aut mensurare. Bonaventura. etiam dicit

quod magnum est periculum et stultitia ab aliquo infirmo id est in virtutibus imperfecto: vel etiam a seipso hoc querere: scilicet an vellet mori aut quicquid penam sustinere: vel mortaliter peccare: quod hoc est se vel alium temptare: a nullo penitente debet confessor hoc querere: sed si sponte quod illud dicit: signum est magne penitentie. Alius est dolor sensibilis in parte seculi sensibilis: et talis non est necessarius ad contritionem. pro mortaliibus. Et primo quod non est semper in peccato. Secundo quod sicut peccatum per actum voluntatis sufficienter nascitur ita per actum voluntatis: videlicet per detestationem peccati voluntaria: que est essentialiter contritio sufficienter tollit sine dolore sensibilis peccatum: laudabilis tamen est: si habere moderate. Et quartum requisitum ad contritionem est: ut hoc confiteri a mortalibus: et ut etiam habeat propositum sibi cauendi pro futuro: non solum de peccatis commissis de quibus nunc dolet: sed etiam de oibus mortalibus et occasionibus: propter quod ratione quorum verisimiliter est posset iterum casurus in mortale: patet illud per diffinitionem penitentie Greg. que est: peccata preterita plangere: et plangenda iterum non permittere: id est habere propositum non ea amplius committere. Ad id est magister in. iii. dist. xv. et. xiii. Ratio propositi illius est: quod si homo haberet tale propositum nullum mortale se committere: tunc haberet voluntatem alicuius vel complacentiam mortalis peccati. Dicit enim Aug. libro de vera et falsa penitentia. Scio deus iunctum ois criminis. Quod si quicquid criminis reservat: de alio recipit veniam. Nam luc. xii. et Joh. vii. totum hominem sancti fecit in sabbato. Et nullus demon est in eo reliquit legionem habuit luc. vii. Et quod per quod non periturus quod odium graue contra proximum retinet: et occisiones certas peccatorum vitare non possunt: ut peccabimus: ut iudas: et hinc. Et quod nolum reuocare se ductos malis suis: et moribus per eos: aut diffamatos fuisse. Quod illi requisitum est propositum cauendi pro loco et tempore

Capitulum viii.

fo. lxxi.

in ecclesie preceptis omnia sua mortalia prius non cessata. et de quibus prius non est legitime absolutus. et etiam propositum satisfaciendi deo prius peccatis. Et tertium requisitum est motus liberi arbitrii in deum quod videtur esse maxime dei dilectissimo super oia. Ratio est finis. in. iii. p. q. xxv. Quia talis dilectio dei est causa detestationis peccatorum finaliter propter deum: et in quantum sunt dei offensiva: et contra honorem ipsius facta. ut statim patebit. De hoc etiam habes infra. c. xi. prius precepto. Et secundum requisitum est vna generalis detestatio ois peccatorum mortalium. Ad verum enim penetrantia requiritur (dic. th. ibidem) quod homo desinat peccatum in quantum est contra deum. Et post pauca subdit. Si vni displicet homini aliquod peccatum: eo quod est contra deum super oia sibi dilectum: quod requiritur ad rationem vere penitentie: tunc etiam displicet sibi oia peccata mortalia. Ideo magister in. iii. dist. xxi. beatum aug. allegando dicit. Arbitrii libertatem quod deus non necessitate caritatis: et non solius timore: et subdit: oportet non solum timere: sed et diligere. ergo oportet quod homo deum super oia diligat: et quod actualis dei dilectio sit sibi causa: et eam moueat ut detestetur peccatum finaliter propter deum. scilicet in quantum est dei offensiuum: et contra eius honorem. Et ex quo patet: quod si homo peccata sua detestetur solum: quia sunt opposita virtutum morali: aut solum quia reddunt eum indignum: et vituperabile: qualiter etiam philosophi cognouit detestanda esse peccata: aut si solum detestaretur ea: propter timorem penae: amissionis vite eterne in quantum illud esset sibi ad incommodum: ibi sibi dedit: sine ulteriori relatione ideum: tunc homo solum quereret suum commodum: et fugeret suum incommodum. et nullo modo quereret deum: et illius honorem. contra illud apostoli prime cor. x. Si ueniam ducatis: siue bibitis et c. nec talis detestatio esset actus virtutis. quia non instantanea debito fine. et propter non formatur gratia: nec fieret

contritio. ideo nullum tolleretur peccatum immo ipsa esset viciosa et actualis peccatum: quia circumstantionata debito fine: et per instantiam non esset attritio vera: que de congruo meretur gratie infusionem: et peccatorum remissionem. scilicet esset actualiter offensa: et ita mereret penam. Exemplum primo de anthiocho de quo. q. mach. it. qui de peccato quod commisit in dei fideles: non est a deo misericorditer confectus. quia ut dicit th. ventiam fuisse affectus si vere penituisse non autem vere penituit. quia non ex amore iusticie de peccatis commissis dolebat: sed ex timore penae quam expecebat: vel ex dolore penae quam sustinebat. Sic demones et damnati omnes penitentie agunt magnam pro peccatis non quia dei offenderunt: sed quia incommodum eorum maxime est. Sed licet ista septem precepta sint probabiliter ex doctoribus sacre theologie dicta: tamen quod de talibus preceptis de prima. q. x. v. conditionibus vult predicare: caueat ne populum scandalizet: vel desperare faciat: sed more prudentis medici et sibi pastorale bñ grego. caute loquatur ita ut duos et resolutos terrat et emolliat: pusillanimes autem desperare de venia non faciat. Et quantum igitur ad tertium principale quod homo per illa septem supradicta se preparauit et deuenit ad illam vnam generalem omnium suorum mortalium detestationem bene circumstantionata: maxime circumstantia debiti finis finis dicta. et quod homo debet Ratio est satis magna pro tot et tantis peccatis: tunc mori informatur caritate: et sit contritio. et in eodem instanti deus multa bona confert penitenti: non ex valore contritionis precise seu attritionis: sed propter meritum passionis christi quia scilicet iam aliquo modo vixit se Christo propter quam vitionem passio et meritum christi sibi suffragatur per modum illius finis. Et in iii. parte. th. in qua ex valore contritionis precise. quia breuis et parua est et non sufficiens satisfactio. pro peccato mortali: quod est aut quomodo in fine maxime: eo quod per ipsa

Preceptū tertiu

infinitu bonū cōtēntur. Sz dimittit
perā & alia bona cōfert: ppter meritū
xpi: qui sua passione meruit nobis q
qñ homo in fide xpi & ppter deū de
teatur pctā sua fm modū pmissum
tūc deus dimittit ea ppter hoc q dei
filius sibi dilectissimus pro peccatis
istis sicut pro oibus aliis mortuus est
& deo patri hostiā se obtulit plus/fm
Ansel. cur deus homo. deo placente:
q peccatū sit malum et nocuū. Sūt
aut effectus cōtritiōis seu bone attri
tionis etiā anq̃ quis cōfiteatur actu
p̃mo fm xpi exēplū. Luc. xv. Oīa
pctā mortalia penit ēti i iustitiā dimit
tuntur. et pater celestis ei tanq̃ filio
p̃digo reuertēt mīa motus occurrūt
ei eternā penā in temporalē commu
tando. Secūdo amicus dei efficitur:
ita q iniquitatē eius āplius non reco
detur ad irā. fm Ezechiel. xvij. qd si
gnificat osculū p̃ris. Tertio gra/cas
ritas: et ceterē virtutes in baptismo
infuse: & per peccatū perditē: alicui
datur. Et hoc est sola p̃ma. Quar
to heres eterne patrie efficitur: q he
reditas p̃ fidei anulū i baptismo dā
ci. et nūc fides caritate formata certa
est de eterna felicitate. Quinto omnia
opera viua olim et mortificata p pec
cata reuoluit: velut calciāmēta pe
des affectuū ā modo minuet. ¶ Pre
fatas septē cōditōes vere cōtritiōis
breuius perscrigēs cācella. parisiēsi.
soly. de gerfo. in tripartito suo inter te
tera sic dicit. Scīas misericordiā suā
pater deus & cognoscēs nostrā fragi
litatē per maximā et ad malū p̃nita
tē multiplicibus viis mortali vita du
rante/ paratissimus est nobis delicta
remittere: & gratiā cōferre: si dūtaxat
veraciter/ et ex corde pfecto tres sibi
subscriptas veritates fideliter porri
gamus. P̃ma veritas. domine sic/
vel sic cōtra tuā bonitatē peccaui qd
michi displicet ratioe cui⁹ penitētiā
ago: qd te offendit q totus es venci
dus et colendus. qd q mādātū tuum
trāsgressus sum. Scda v. r. tas. dñe:
bonū habeo ppositū/ et desiderū tuo

iuvamine mediāte michi in futurum
p̃cauēdi/ ne incidā in peccatū: & oc
casiones iuxta possibilitatē viriū eui
tādi. Tertia veritas. dñe bonā habeo
volūtatē pctōz meoz cōfessionē inte
graliter facendi pro loco/ et tēpore:
fm tuū et sancte matris ecclesie mādā
tum/ et pceptū. Istas veritates si ali
quis qualicūq̃ loco/ et tpe: sinceriter
non ficit/ aut mendaciter ex corde p
nuntiauerit: securus existat se i salu
tis et gratie statu cōsistere & vitā eter
nā mereri: Quis oīa crimina cōmissi
set. Si etiā talis absq̃ alia cōfessionē
continuo decederet in absentia sacer
dotis: dormiēdo/ aut alio quouis mō
morte subita p̃uentus: idē finaliter sal
uaretur acerbissima pena purgatori
mediāte. ¶ Et quo notandū: & solu
bre cōsiliū elicitur vt christianus qz
singulis diebus bis aut semel: sero &
de mane/ aut salte festis diebus rede
at ad cor suū cōsciētiā examinās: an
tres pmissas veritates p̃ferre valeat
cū cordis sinceritate. et si sic: tūc iura
statum salutis se esse cōfidat. Ad si
eas pura mēte fateri nō valet: obstā
te volūtatē peccādi: qua actualiter
delectat/ aut iniquo pposito quo qd
occasiones pctōz vitare renuit. quē
admodū illi q pctā carnalibus meris
resurgere nolūt. aut vsuras suas/ aut
iustas mercatōes/ & lucra cōtinuāt/
vltimūte retinēt alienū. qd alterius
odio/ vel vindictē resistēdo flagrātes
i nocēdi pposito p̃fuerūt: certissime
sciāt hī/ & cōsimiles: nō cōm/ aut pa
pam eos absoluerē posse/ quanq̃ talē
bus salutare cōsiliū datur: vt p seip
sos vel alios: bona q poterunt opere
tur: orando/ vel elemosinas dando q
deus corū corda illuminet: & ad bonū
dirigat/ & cōuertat hīc cācell. ¶ Sz
quomō contritio est habēda de veni
libus: Rñ. tho. in. iij. di. xviij. qd de
lectionē venialium nō erigitur actua
lis cōtritio de oibus. nec sufficit ha
bitualis contritio pro deletionē oīm
semper: sed sufficit media cōtritiō: &
quorūdā displicētū/ si specialit. mīi qd

Capitulū. iij.

Fol. lxxvii.

in deus seruide ferretur. vbi protum
sibi ipl. cite oīa sua displicēt venia
lia. Et opz semp q animus nec ipli
cite/ nec explicitē illi veniali libereat
quod sibi vult dimitti: alio volūtas cur
ua esset. hīc itelligit quo ad reatum
peccati. sed de pena plus et min⁹ di
mittitur: sz q plus dolet/ vel aptius
deuotum remediū suscipit: vt aquā
bñdictā/ disciplinā/ & alia huiusmodi

¶ Ca. ij. De confessione.

Confessio est scda pars
penitentie: de qua tria
sunt videnda. P̃mo
quis ei⁹ fruct⁹/ seu ef
fectus. Scdo quomo
do qbus et qualiter sit
confitendum. Tertio de cōfessionis ge
neralis effectibus/ & proprietatibus.
¶ Quantum ad primum notandū
fm tho. & sco. et bonauē. di. xviij. iij.
q nouē effectus sunt cōfessionis: & sa
cramentalis absolutionis. P̃mus ē
magñū meritum confitentis/ et fuga
transgressiōis istius precepti. de quo
in hoc precepto xpus ait Johan. xx.
Quoz remiseritis pctā: remittentur
eis. Obedit etiā quis hoc pcepto ce
desse: quoz preceptorū transgressio
est graue peccatum. ¶ Secundo va
let ad augmentū gratie si qd p̃i⁹ eaz
habuit. Tertio valet ad gratie noue
infusionē si ea plus caruit. facitq̃ de
atrito contritum. Si em̃ dolor attri
tionis penitētiē nō fuisset sufficiens
dispositio ad p̃tritionē: tunc cōfessio
et absolutio ei supadiūcte supplerēt
ei⁹ defectus: vdmōdo penitētiā ip̃e tūc
non ponat obicē gr̃e p cōmissionem
actualis pcti mortalis. ¶ Quarto con
fessio/ & absolutio infundit longam pe
nam iſerni/ & acerbā valde mutāt in
temporalē penā/ & purgatoriū. & hoc fa
ciūt cōfessio/ & absolutio habite i pro
posito/ etiā anq̃ hō p̃fiteatur/ scz qñ
contentitur vere q sic ante confessio
nem mortēs finaliter saluaretur. Et
q p̃fata pena quanq̃ sit finita: ta
men i proportione ē viribus penitē
tis in hoc mūdo p̃uēis. per xij. cla

uium in cōfessionē/ & absolutionē: itā
tum illa pena per confessionē & abso
lutionem minuitur/ q remanet pro
porcionata viribus penitētiis: ita q
satisfaciendo potest se ab ea in hac vi
ta totaliter qd liberare. idcirco quins
to cōfessio/ et absolutio sacramenta
lis/ impio porcionatā hōis penā viri
bus p̃nto debitam: reddit hīc. ppor
cionatā hōis et p̃ p̃is penā finitā mi
nuat ampli⁹. Sexto confessio & abso
lutio ē penā pro pctis debitā ppter
verecundiā plus minuit: q p̃i⁹ fue
rit imminuta. Et ideo quanto pl⁹ qd
cōfiteat: tanto sibi pl⁹ pena minuitur
et toties cōfiteri posset: q oīs pena
sibi dimitteret p̃ p̃fata. Septimo cō
fessio v3 ad peccati cognitionē: quā
do sit discreto p̃fessor. ¶ Et auo valet
ad cōscientie assecurationē. Vñ cuz
dauid corā p̃pheta cōfitebat peccatū
suum: statim audiuit ab eo. Transiu
lit tñs pcti tui. q reg. xij. vñ. q. com
f. Et nra hec est testimoniū cōscie
tie nre. Mono fm tho. speciale orna
tum ip̃imur faciemus deo honori
ficum/ p̃mo exēplare & demoni ter
ribile. ¶ Quātum ad scdm p̃ncipi
ale de quinq̃ circumstātijs satis ne
cessarium est dicere. videt⁹ quis/ vbi/
quando/ quid/ & quomodo christian⁹
tenetur cōfiteri. P̃mo qd cōfiteri
teneatur: Rñ. fm p̃nominatos do
ctores/ q adultus qui habet vsum ra
tionis. & q post baptismum susceptū
peccauit mortalit. P̃ter adultū autē
itelligit sco. nō aliquem tante aut tā
te etatis: sz hōiem qui habet etatem
sufficiēte ad cognoscendū qd ius
tū & qd iustū p̃tra legē dei & q prius
instruct⁹/ & interrogatus ordinatē: per
cipit qd iustū & qd iniustum i lege dei
qd in vno citius sit qñ in alio. In nō
nullis ē malicia supplet etatem ita
etiaz pōt fieri in bonis. ¶ Sed sunt
q̃tuor dubia hīc p̃mū qd de muto
p̃tē scdo qd de ignorāte idiomā cer
tuz/ Rñ. cōmūter fm doctores: q
tales p̃ signa/ et nutus cōfiteri pos
sunt/ nota tam cōfuenti q cōfessor.

me si qmēda
desm̃ hec
tres veritatē
tes ratur.

Preceptum tertium.

Si autem non habetur signa utriusque
tu: tunc fiat per interpretem etiam scilicet
qui tacere tenetur sicut confessor prin-
cipalis. Secundo tunc videtur non esse ne-
cessarium confiteri per interpretem: sed
talibus qui non habent sacerdotem idioma
scientem: habet impossibilitatem con-
fiteri homini idcirco: propter quod
ut dicit Scotus, sufficit sibi confiteri deo/
cum proposito ista peccata confitendi
etiam sacerdoti oportunitate oblata.
¶ Tertium dubium nunquid non habet
sacerdotem presentem: licet mittere
et confiteri peccata per scripturam: Secundo
et tertio doctorum in quolibetis videtur
quod sit contra rationem confessionis sacramen-
talis: scriptura nulla sacerdoti absen-
ti. Et quod scriptura talis de sui natu-
ra semper est patula cuiusque legenti.
Tunc quod absenti tolleretur verecun-
dia, que est etiam pars maxima satisfac-
tionis. Tunc etiam propter pericula quod
sequi possent in revelando peccata.
Iste obicitur docuit sumere sacramen-
tum ut videtur secundum Augustinum et magis
de xvij. quando luc. xvij. preceptum le-
prosis ut se presentarent sacerdotibus.
¶ Quarto quod de illo qui nullus morta-
lis: sed solum veniale peccatum habet: et non
semper multos quod non tenetur confiteri ratione
divini precepti: quod contra morta-
le solum latum est. Sed ratione precepti
ecclesie: omnis utriusque sexus: tenetur
semper quosdam. ¶ Secundo quid tenetur
aliquis confiteri: et scilicet. quod mortalia
peccata cum quibus conditionibus/
videlicet omnia mortalia: et circumstan-
tias ad mortale trahentes. Dubia que
dam: et quotus mortalius. et scilicet quosdam
quantitatem quandam. Mortalia tene-
mur confiteri: que deo prius non est ri-
te confessus. et de quibus potest habere
memoriam dicit Scotus permissa in
sitione diligenti semper possibilitate fra-
gilitatis humane. Ratio est: quod quod-
libet peccatum mortale efficitur quis
dei inimicus: et separatur ab unitate
quodam ecclesie. Confessio autem dire-
cte instituta est: ut quis ostendat deo
et ecclesie reconciliatus. Item per omne

mortale naufragatur homo. et per tabu-
lam secundam penitentem: post baptis-
mum solum saluatur. Sed etiam
dictum est mortalia illa confiteri quo-
rum potest habere memoriam. ut ta-
ctum est. Et dicitur secundo. quod homo debet tan-
tam diligentiam apponere in scrutando
conscientiam suam: et inquirendo morta-
lia a se commissa: quantum diligentiam ap-
poneret prudens vir circa aliquod mul-
tum arduum: quod valde caret sibi cor-
di. Sed constat quod homines pro tem-
poralibus arduis querunt diligentissi-
me vias: amicos: et media prudentissi-
me. Unde Augustinus et allegat a magistro dist.
xvi. dicit. Sit paratus facere pro pec-
cata davida alii: que faceret pro
cuiusdam corporis morte. Et subdit cum
gaudio enim facere de immortali viui-
tur: que faceret pro differenda morte
morisurus. Diuturna igitur delibera-
tio locum maxime habet in deum non con-
fidentibus: et presentibus raro et grosse
viventibus. ¶ Potest etiam omnia me-
mortalia: et singula vni de iudeis confessori
confiteri. Ratio. quia confessio fit sa-
cerdoti loco dei. Sed in contritione omnia
et singula deo debet ostendi. Item et in
confessione. Et in casu quo confessor pri-
mus propter casus referuatos non pos-
sit absolvi ab omnibus: tamen confitens
tenetur primo confessori confiteri omnia et
singula. et de illis a quibus non potest ab-
solvi confessor debet cum ad superi-
orem remittere. Dicitur notanter
omnia mortalia. quia siue sint confessus
siue proposita: siue per se, siue facta: siue
omissa mortaliter omnia sunt confitenda.
Additur vni ex parte confitentia. qui
erubescere de coram christiano: quod
facere non erubuit coram omnipotenti
deo. Et parte etiam confessoris ut sciat
de singulis indicare: et sic habemus quod
oportet confiteri mortalia omnia quod in me-
moriam haberi possunt: et vni sacerdoti.
¶ Potest etiam tertio confiteri mor-
talia cum circumstantiis aggravantibus
et in aliud genus peccati mortalis tra-
hentibus. Sicut sunt ille que specialiter
prohibitione preceptorum prohibentur

Capitulum ix.

Fol. lxxviii.

Verbi gratia accipere alienum phibe-
tur ubi. Item si furti facies. Sed si quis
de loco sacro accipit vel rem sacram:
alia phibitio phibetur. Ideo oportet
et ambo phiteri: videlicet de furto: et
de sacro loco. Si si fornicat: es cum
adultera: vel cum mortali: vel sangui-
nea: he circumstantie in alia specie pec-
cati mortalis trahunt: ergo sunt confi-
tende: Sic forte est de hoc quod homo mor-
taliter peccat in die festo: quod pro morta-
le peccatum plus violat festum quam pro opus
mechanicum. De hoc habes ca. i. huius
precepti: precedentia enim mor-
talia equivalet duobus mortalibus.
¶ Potest etiam quotus peccator
mortalius dicere quod memorat quod
quotiens est circumstantia. Unde opus
dicere prima vice feci cum talibus cir-
cumstantiis: et secunda vice taliter aut ta-
liter. Sed etiam fin aliquos dicere quan-
tum: vel circumstantias quasdam: que
licet non mutant speciem: addunt tamen
notabilem qualitatem malicie: et defor-
mitatis: ut in furto multum addit ad
parum. Unde quod quis tales circumstan-
tias nescit ex se: vel ex confessoris in-
quisitione: etiam sunt confitende fin mul-
tos. Thomas tamen dicit quod non opus
Scotus dicit quod non est certum eas con-
fiteri: sed tutum est fieri et utile.
¶ Potest etiam quod quis confiteatur
peccata que dubitat an sint venialia
vel mortalia. Item secundum Bonaventuram. quod
homo aliquod veniale suum credit
esse mortale: aut dubitat probabiliter an
sit mortale aut veniale: et sic dubitat
an confiteri teneatur aut non si illud non
confiteretur: tunc exponeret se discrimi-
ni: et in his que sunt salutaria dimittere-
ret partem securiorum: quam facilius
consequi posset. Et hoc dicitur dist. xxi.
¶ Quando quis dubitat de aliquo
peccato an sit mortale: tenetur illud con-
fiteri dubitans. manere: quod quodammodo
mittit aut omittit in quo dubitat esse
peccatum mortale: peccat graviter discrimi-
nari se committens: debet ergo confi-
teri rem puram habet in corde non dice-
do se peccasse mortaliter: sed iudicium

confessoris de hoc relinquendo. ¶ Ter-
tio advertendum ubi vel cuius confite-
ri teneatur. Ratio. secundum Thome. in. iij. di. xviij.
quod non omnes sed sacerdotes habent iurisdic-
tionem in confitente. Et sunt prelati
quatuor. Papa habet iurisdictiones in
omnes. Episcopus in dioecanos. Abbas in
parochianos suos. Et prelati collegii
vel monasterii: vel ordinis sibi
subiectos. Et quilibet prefatus potest
potestatem suam alteri committere: quod
etiam fin commisionem potest absolvi.
¶ Sed quomodo tenentur ad celan-
tionem confessionis homines: et etiam
ad alia celanda: Ratio. secundum doctores con-
munitur in. iij. di. xxi. quod septem sunt
sigilla hominem ad taceendum articula: nisi
deceat aliunde scire. Primo ligat ad ta-
cendum confessor de peccatis: et cir-
cumstantiis: et personis in confessione
preceptis. Secundo confessor qui au-
dit confitentem a casu vel a propo-
sito: vel interpretando signa muti: vel
verba idiomata ignorantis. Tertio qui-
cumque audit ab aliquo precedentium
revelationem confessionis adhuc tene-
tace. Quarto confitens quod ex revela-
tione iunctionis penitentis probabi-
liter crederet confessor ledi tenetur
celare: alioquin verenda precepta non
cooperiens vel discooperiens cum. Et ha-
maledicetur. Quinto quando unus
ab alio petit consilium: recomendans
ut hoc celet: aut hoc accipit ad celan-
dum: tenetur celare: nisi aliunde deobli-
garet. ut per ista precepta. viij. ca. iij. d.
xii. c. Sexto quod precipit ab alio verba: quod
sunt et nasa facta talis materie quod reve-
latio noceret: tenetur tacere: nisi tamen
quod si se ad hoc obligasset. Septimo
sepius auscultans a proposito vel a ca-
su secretum quod tractat in curia domini sui:
tenetur celare: et si fragitius civile gra-
vis est punit: et ius divinum. Et tunc
modum vocat sigillum secreti. Et ut dicit
per. de pa. ubi prius quod omnes talia sigil-
la frangentes: de quibus dictum est
peccat graviter: nisi alium deiciat: vel
ordo correctiois fraterne vel denun-
tatiois: vel presumptio boni viri cui de-
bet

Preceptum tertium

revelacionem quorundam de prefatis aliter sciendum exposcant. ¶ An autem possit fieri laico confessio? R. si deest qd in nullo casu necesse est laico confiteri: qd cum claves non habeat non potest absolvere: sed qui quis non habet sacerdotem: sufficit propositum confiteri de. Tercium autem dicit magister dist. xvij. et alij doctores plures: penitens talis in articulo mortis non habet sacerdotem non tenet: sed potest confiteri seculari: ut veredicta sibi cedat in satisfactioem et alter sibi consilium possit et ut ostendat suum posse se facere. Dicit et confitens diligenter cauere ne alteri famam sicut alia etiam tenet in confessione ledat: manifestando persone alteri occultum peccatum graue: et infamias: quas persona confessoris actu cognoscit aut nosceret verisimiliter pro futuro: nec confessio fecerit illi ea patefacere: nisi prius circa istam personam seruasset super hoc formam correctionis fraternae: aut essent forte aliquae cause propter quas etiam extra confessionem posset: aut deberet illi sacerdoti illas res denunciare aut alia deferre: alio dicens vel iubens dicere: peccat detrahendo. Et si cui ex inadvertentia factum est: aut ex ignorantia debet illud confiteri: quia in sacramento penitentie multum est peccatum vitandum. Quia peccat qui in confessione dicit: vicini mei ista contra fecerunt: vel commune est peccatum hoc in ciuitate vel in patria mea: vel nos omnes sumus tales. Si diceret: quid ergo faciendum est michi in periculo circumstantio nato taliter quod non possum eius speciem exprimere: nisi alium notet: ut si filia eius pro peccauit? R. ideo quod debet querere alium confessorem hunc auctorem: atque quem si non poterit reperire: petat licentiam alteri sacerdoti confiteri: et semper talem querat: quod nec noscat alium: nec verisimiliter noscitur? R. si nullum reperiret quod nosceret alium personam: dicit Bonauentura et Durandus. si est imminet casus necessitatis: ut quod se putat statim mortitum esse: quod famam proximi quantum potest dicitur: sed magis debet suam conscientiam

purgare. Thomas in iij. dist. xviij. q. de confessione. ar. iij. dicit. In casibus illis qui confitens scit sacerdotem suum hereticum: aut sollicitatorem ad malum aut fragilem: quod ad peccatum quod est confessetur sit prius: ut si reuelator esse confessiois probabitur estimeat: vel si peccatum contra ipsum commissum sit de quo quod est confiteri debet: et in casibus in quibus probabiliter penitens periculum sibi vel sacerdoti ex confessione ei facta timet: debet recurrere ad superiorem vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi. Et si licentiam habere non possit: id est est iudicium quod de illo qui non habet copiam sacerdotis. Unde magis debet eligere laico confessorem: nec in hoc transgrediatur aliquis preceptum ecclesie. Quia precepta iuris positivi non se extendunt ultra intentionem precipientis: id est finis precepti. Ille autem est charitas secundum apostolum. Quia Bernardus dicit. illud quod est institutum pro charitate: non debet militare contra charitatem. Sed confessio pro charitate instituta est: contra charitatem militaret si homo ad confitendum sacerdoti arduum in casibus recitatis: nec sit aliquis iniuria sacerdoti si in precedentibus casibus ab eo diuertit: quod privilegium meretur amittere: quod concessa sibi ab utroque potestate. Ille de Thomas. Item caueat confitens sibi prefata quantum potest ne confiteatur reuelatori confessionis: vel ei quod prius sit ad odium audita confessionis materia: vel ad luxuriam: et sic de alijs: sed non necessaria ibi abscedat: vel alium confessorem sibi predicta querat. Nam qui circumstantie incitantes ad libidinem peccatum aggrauantes: non tamen ad aliud genus peccati mortalis trahunt: tales quique debent et pro laudabiliter reticere adhibita debita discretionem sibi considerationem turpitudinis circumstantiarum et penitus ad malum ex eius confessione siue in confitente siue in confessore. Idem in etiam dicit Bonauentura. volenti meditari confitenda de luxuria compitit prius de mare carne peccunia et huiusmodi: confiteri ardentem periculum inferni penam

Capitulum ix.

Fol. lxxviii

et huiusmodi: et sic detestari ne caro in calefeat. Sed si non iuuat oportet utique necessaria ibi fieri: et sacramentum ibi iuuare potest ne noccat. sibi illud dicitur. vlti. Et si quid mortifex biberint: non noceat. ¶ Quartus modus in confessione debet euari: videlicet ut si vult absolui: oportet de necessitate et sub pena non ui peccati sit in charitate vel attritus. Unde et secundo dicit quod homo tenet confiteri cum displicentia peccati communis si et cum proposito abstinendi a peccatis: et etiam cum proposito obediendi in seruando istam satisfactionem: et penitentiam: quam ab ipso sacerdote sibi impositam voluntarie assumpsit: siue se recipiat. Et Bonauentura dicit quod si accedit ad confessionem et absolutio nem sine premissa dispositione probabili: immo accedit ei contraria dispositione: ut quia sibi placet aliquod mortale peccatum: tunc peccat mortaliter: quia illud sacramentum quantum in se est irritum facit: quod non est sine contemptu: peccatum ergo est nolentibus restituere: et inuidiam tenentibus: et carnalem amorem tenentibus luxuriosum. Iste qui fictus est: id est qui non habet propositum cauendi mortalia: sed proponit committere: vel non displicet penitentia mortalia: audiendus est: et sibi penitentia imponenda pro emolitione cordis: sed non est absoluentus: quia fictio talis est sibi peccatum mortale: si scilicet vellet absolui. ¶ Item caueat confitens: ut pro tunc non sit in excoicatione maioris: quia nullo peccato potest absolui: non pro absolutus a sententia excoicationis maioris. Item confessio sit vera: ut nichil ibi dicat homo scienter falsum. sicut se laudando vel vituperando etiam se: quia tunc mentem contra mentem loquendo fieret peccator. Item sit nulla absque obfcuritate verborum occultate peccata: aut circumstantias: sed confitens oia confitenda quantumcumque sunt turpia exprimat ut potest honeste et decore: taliter tamen et cum talibus verbis: ut confessor plene et clare intelligat peccati speciem et circumstantias aggrauantes,

¶ Quinto quod id est tempus penitentiae obseruandum est. Et ibi notandum quod ex precepto ecclesie: in decretali. ois vtriusque sexus tenet ad confessionem ois anno ad minus semel: et potissime in quadragesima ante pascha: quod tunc quod tenet conuicere. Sed de hoc ex precepto diuino ille qui commisit mortale peccatum non est confessus: tenet illud penitentiam quicquid est in mortis articulo: quod quod sibi imminet iudicium diuinum: et iudicium meum: tenet se ad maiorem parare quantum potest: sed ibi est huiusmodi: sed in infirmitate: ubi merito formidat sibi mortem imminere. Sed quicquid se exponit actibus periculosissimis ad mortem: sicut in bello mortali: in naufragio: et in similibus. Tercio qui vult exercere actus: quibus specialiter debetur reuerentia: ut qui vult conuicere: vel celebrare: peccat si post mortale peccatum huiusmodi confessionem copiam. Subdit secundo. Et si filius sit est iudicium. Quarto qui quod habet penitentiam ei quod potest absolui: et verisimiliter tamen quod non sit illi us: aut alterius absolui potestis presentia vniuersi in populo hitur? Item quinto tenet qui conscientia erronea: aut dubia probabile angere ad penitentiam. Item sexto qui vouisset certis temporibus velle penitentiam. Et proleptibus quod per se manifeste sed quod in certis casibus est necessario confessio iteranda. Item quod quod diuidit confessionem: sic quod sciant et a proposito reseruat aliquod mortale: quod ois non vult penitentiam: aut quod non vult illi sacerdoti sed alii confiteri. Talis tenet oia peccata transacta confiteri: et tamen peccatum quod tacuit sciant. Sed quod confitens est in excoicatione maioris: quod tunc de hoc. i. in. ois. xviij. non princeps est potest sacrosanctum sic prius a victo absolui prefato. Tercio qui quod confitens satisfactionem aut negligit implere: et satisfactionem obliuit. Et tunc sibi aliquod confessionem oportet iterare: alio ne sciret satisfactionem implere. Dicit tamen Bonauentura. quod prius et tertius casus intelligunt: quando confitens iurat confessorem. Nam si precedenti confiteatur: et talis memoratur de peccatis tunc non oportet iterari. aut si non tunc oportet sibi aliquos iterari. Item non h. q.

Preceptū tertium

oportet iterari propter peccati obliu-
scillationem: sed sufficit obliu-
scitatio peccati: et obliuiscitatio pro-
prie ne negligētis: et alta p̄confessio in genera-
li dicere: puta cū plura cōfessus sum
oblitus fui etiam de istis. ¶ Quoad
tertium principale de generali cōfessio-
ne. Notandū est q̄ ḡnalis cōfessio
est duplex. Quedam generalis et pu-
blica q̄ fieri solet in accessu sacerdo-
tis ad altare post sermonem ad popu-
lum. In religionibus etiā q̄busdā in
prima et āre cōpletōriū/hec valet ad
remissionem venialiu quādo q̄s dicit
cōtra ea cōfessionē illā ad deletio-
nē culpe corū et pene totius/vel p̄s
fm̄ exigentiam deuotionis/ et actua-
lis cōfessionis etiam in generali. Alia
est sacramentalis in fine cōfessionis
ubi post facta et cōfessa particulariter
dicit q̄s se reum in multis alijs: prout
de ignorantis supra dictū est/et etiam
de obliuiscitatio. Et talis valet ad deletio-
nem etiam mortalium et venialiu. Et
plurēq̄ precedens non sacramentalis:
quia ibi est vis clauum.

¶ Capitulum x. de satisfactione.

Satisfactio quia est ter-
tia pars penitentie: te-
circo circa eam tria sūt
videnda. ¶ Primo quia
de causa oportet fieri et
in quibus consistat. Se-
cūdo de remedijs contra reciduum
peccati. Tertio de periculo corū qui
tardāt cōuertī satisfaccere. ¶ Quā-
tum ad primum notādū fm̄ Tho. in
suū. dist. xlii. ad videndū quomodo et
cur oporteat satisfaccere deo: similitu-
do accipi debet in humanis. nam ho-
mo qui offendit proximu peccat con-
tra amicitiam: inquantū sibi affectū
debitum non impendit. Et etiā pec-
cat contra equalitatem iusticie: in qua
tūm rem alteri debita subtrahit. Sic
peccator quantū ad affectum peccat
amicitiam dei violat: et per inobedi-
entiam diuini legis deo debito sub-
trahit. Et primo amittit gratiā et in-
currat offensam. Et p̄secūdo meretur

penam: cuius etiā post actus pecca-
ti cessationē manet debitor: et semper
visq̄ ad penitentiā de peccato. Illa
aut obligatio ad penā vocatur reatus
peccati. Et distinguit aut inter hos ali-
quādo dimittit offensam alicui: et hoc
per reparationem amicitie: nō dimis-
sa pena satisfactoria: ut cum offēdēs
placat offēsum verbis: et taliter q̄ re-
cipit eū in p̄stinam amicitia: attamē
offensus adhuc ab eo erigit satisfas-
ctionē: aut damnum illati recōpensatio-
nem: aut rei ablata restitutionem vel
simile aliqd. Sic ad p̄positū q̄n ho-
mo per penitentiā se deo subiicit pro
peccatis conterēdo et confitēdo in vo-
to: ad minus deus remittit sibi pecca-
tum quo ad offensam: quia recipit eū
ad amicitia restituendo sibi gratiam
gratiū facientē: sed nondū sibi pecca-
tum dimittit quo ad totam penā: sed
eternam mortali debitam: sibi mutat
in tēporalem: quādo cōteritur impro-
portionatā t̄ri viribus penitētijs in hoc
mūdo: et ideo in purgatorio luēdā fm̄
Tho. et Bonauē. Lūvero cōfiteor et
absoluitur tūc eadē pena vi clauum
sic nūm̄ q̄ efficitur p̄portionata viri-
bus penitētijs hic: et in toto aboleri
potest per satisfaccionē in vita p̄sen-
ti. Et vni talem diminuēdi: xpi pas-
sio penitētijs sacramēto cōsult. Et
sic patet causa quare oportet satisfas-
ctionē fieri. ¶ Sed quereres p̄ quā-
to tēpore v̄l p̄ q̄ opa pena culpe abo-
let p̄ satisfaccionē hic vel in purgato-
rio: Rñ. richar. sup. iij. di. xvj. Quis
hanc p̄funditatē inuestigare: cū apo-
stolus clamat. O altitudo diuitiarum
sapientie et scientie dei: q̄ incōprehē-
sibilia sunt iudicia eius. Sed ne est
mes illū summe bonū odio vel inuē-
dia abscondisse: sed potius ex bonita-
te sua p̄ nostra vilitate magna Scie-
niā fm̄ illud. Bēn. vij. q̄ sensus et co-
gitatio hominis sunt ad malū prona
Unde si homo sciret quāta sue culpe
debeatur cōfessio: vt deleatur reatus
pene eterne vel purgatoriū ad ma-
iorem nō tēderet: sed hīs cōfessus mul-

Capitulum xi.

fo. lxxv.

ta purganda coaceruaret cum tamē
purgatoriū pena oēm mundi penam
excedat. ¶ Sed que sunt opa per q̄
satisfaccere possumus? Rñ. fm̄ docto-
res xv. di. quart. Ad hoc q̄ opus ali-
qd sit satisfactoriū deo p̄ p̄ctis q̄nq̄
requirunt. Et idē intelligendū de
passiōe satisfactoria. Primum opor-
tet q̄ sit opus bonum et b̄s factum ce-
dens ad honorē dei. Opus em̄ malū
aut malefactū quāvis q̄ est penale
nō satisfacceret: q̄ non esset ad hono-
rem dei: imo cōtra: et pena mereretur
illud agens: h̄ plures etiā doctores:
op̄ satisfactoriū oportet q̄ sit i cha-
ritate formatū. Scdm̄ est q̄ sit pena
de sui natura: ita q̄ homo p̄ opus
tale subtrahat sibi aliquā delectatio-
nem corporalem aut cōmodum cor-
porale aut vtile tēporale. Opus em̄
bonum nō penale nō satisfaccit: q̄
illud p̄ctōn qui peccando plus iusto
habuit: nihil de suo subtrahit: q̄ ta-
men requirit iustitia: sed peccator p̄ ta-
le opus solum perficitur. Ideo op̄
opus satisfactoriū esse bonum: vt ce-
dat ad honorē dei: et penale vt aliqd
cōmodum subtrahat peccatori: q̄ ni-
hil habuit sequendo propriā volun-
tatem cōtra dei p̄ceptū. Ideo dicit
August. de vera et falsa penitētia.
Sunt digni fructus virtutum: q̄ nō
sufficiunt penitētijs. Penitētia
em̄ grauior expositul: vt dolore et
gemitibus: mortuus impetret vitam.
Alia ratio quare opus satisfactoriū
debet esse penosum: q̄ d̄ esse p̄serua-
tium a futura culpa. Et ideo ne fa-
ciliter redeat ad viciū tanq̄ afflic-
tium expertū: et medicinale debet
esse penosum. Penē em̄ sunt medi-
cine. h. ethi. ¶ Sed cōtra. si sic: tūc
quāto q̄s esset virtuosus: et in chari-
tate maior: tanto minus satisfacceret
quia non: aut modicum est penosum
afflictijs talibus ieiunare. Item ora-
tio eadē rōne non est satisfactoria.
Nam iaco. v. di. Tristatur q̄s in vo-
bis: oret aut p̄fallat. Rñ. dicit Tho. i.
ad ambo: Quando diminutio pena:

litis puenit ex parte actus: tunc di-
minuit satisfaccionē. Itā ceteris pa-
ribus minus satisfaccit q̄ ieiunat: cu-
piscibus q̄ cum pane et aqua: vni-
mus satisfaccit q̄ dat denarium. p̄ deo
q̄ qui dat florenum. Sed diminutio
penalitatē q̄ puenit ex promptitudi-
ne voluntatis quā causat charitas et
habitus nō diminuit efficaciam satisfas-
ctionis. Quelibet igit ofo etiam ha-
bet vim satisfaccionis: q̄ q̄n s̄ habet
at suauitatē spūs: itē etiam h̄s afflic-
ctionē carnis spiritui subseruentis.
Unde Greg. sup. ezech. Dux crescit
in nobis fortitudo amoris intimi: in-
firmamur. pculdubio fortitudine car-
nis. Tertium est vt sit voluntariū: vt
sic sit hois. Unde si ab aliquo totali-
ter inuoluntario: et retinēte exigeret
pena: ille non satisfacceret: s̄ forte sa-
tis pateret. Qñ ap̄ deum non esset
opus satisfactoriū: si esset op̄ me-
re inuoluntariū. Quartū est vt sit affli-
ctum ab homine ad hoc: et poterit illū
finem: vt per ipm̄ puniat in se pecca-
tum suū: vt sic placet sibi deum/ quē
offendit per peccatū. Quintum est: vt
illud opus sit als indebitum/ id est vt
ad hoc opus homo non teneat aliū
de: quia si sic: tunc nō satisfacceret p̄
peccato isto: q̄ nō esset correspondēs
illi fm̄ iusticiam sed alteri. ¶ S̄ cō-
tra si sic: tunc nullus posset deo satis-
facere: quia ratione creatiōis/ guber-
nationis/ redēptionis et propter alia
debemus deo omne opus bonū. fm̄
illud xpi Luc. xvj. Quia feceritis oīa
que p̄cepta sunt vobis dicite. Serui
inutiles sumus: q̄s debemus facere
fecimus. Rñ. Tho. q̄ Quis hō oīne
qd̄ potest deo debeat debito decentie
non tamen debito necessitatis et p̄ce-
pti. quia nō exigitur de necessitate
ab homine omne qd̄ potest facere im-
mo hoc est impossibile totū conatū
in vniū dirigere: cū circa multa opor-
teat distrahi. Et autem homini que-
dam mensura a deo cōstitutā: ad quā
tenetur/ et que ab eo exigitur scilicet
obseruantia mandatorum dei de re-
h. ij.

Preceptū tertium

liquo vero scilicet de opibus sup cro-
gationis potest satisfaccere p pctis.
Potuisset tñ deus nos obligasse sic
vt queqd possumus teneremur: sed
ex maxima misericordia non fecit: s3
solum obligauit vi pcepti ad decalo-
gum: et ad ea q pceptiue in co cōti-
nentur. de reliquo possum? opa satis-
factoria exercere. Exēpli gratia. do-
mīn? liberalis h3 seruū emptiū:
quē si uellet iuste posset artare: vt qd
qd lucrare? dñi eet: sed ex liberalita-
te oīs misericorditer solum petit: vt
de uinea magna: necē mēsuras tñ vi-
ni det annuatim et de residuo ad com-
modū ppriū et suor lete uiuat. Sic
etiā deus tñ decalogum a nobis exi-
git: et q in eo cōtinent implicate per
modū pcepti. ¶ Sunt igit (vt ex p-
missis inferri pōt) sex opa satisfacto-
ria i gñe: capiēdo op? satisfactorum
gñalit. v3 p iteriōib? et exteriōibus
laboriosis actib?. Prīmū est cōtritiō
interior pro pctis: et etiā dolor suble-
quēs in corpe p gemitus: et huiusmo-
di: hec pñtitiō tanta pōt eē: vt etiā
oēm penā deleat. Ex quo pñtīmū
q quilibet qñcūq de pctō pñtito
recordat: debet dolere de eo. Et quo-
tiens hoc facit: toties minuit penā.
Sed si recorder cum delectatione:
tunc augeat penā. Scdō expedit: vt
sepe cū amaritudine anime: de pñti-
tis spōte doceamus: hec enim faciūt
homīnē securiorē de dei amicitia: de-
let penam magnā: humiliant: et a re-
ciduo pseruāt. Scdm opus satisfac-
toriu est oīs cōfessio: qua humiliat
se qd mala ppriā dicēdo: rōne cuius
pena etiam minuit p pctis. vñ expe-
dit effice cōfiteri: et nude: vt humi-
litas maior ibi sit et medicamē aptū
apponat. Tertiu satisfactoriu op?
est passio penosa verecūdie cōfessio
nem cōsequēs: que verecūdia etiaz
multū tollit penam. Unde Augu. et
allegat magister. distm. xviij. quarti.
Qui per vos peccastis: per vos eru-
bescatis. Erubescētia enī ipā partē
habet remissionis. Quartum est ele-

mosina. Quintus ieiunū. Sextū est
oro. Et hec sūt tria in genere q com-
muniter vocant satisfactoria. Illa p
elemosinam intelligit omne illud qd
ex misericordia ex pēdi vel spēdi po-
test primo in utilitatē. ppter ieiunū
intelligit oīs corporis afflictio: siue
per abstinentias: siue p vigilas: pere-
grinationis: aspītas vestium: duris-
tias stramētorū: discalciatiōes pedū
vel labor corporalis. Ad idē sunt fla-
gella quibus hic punimur: que h3 no-
bis nō infligam? ea tamen aliunde
infligat accipimus patietē propter
deum in purgationem nram. Rosi-
v. Tribulatio patientis operat: pa-
tientis autem pbatōnē: id est pecca-
torū purgationem vt dicit glo. ppter
orationē vero intelligit omne opus
exteri? ad cultū latine pertinens: et
ad hoc ordinatū vt hō per hoc adiu-
tus et stimulatus: ascendat in deū cō-
templatiue: vt oī vocalis: psalmo-
dia: sacrificia: oblationes et similia.
¶ Donū autem tria prefata i ge-
nere. Prīmū vt p oīa que habemus
a deo bona satisfacciam? elemosina
de rebus exteriōib? ieiunio de cor-
porē: et ofone de aīa. Scdō: qz cir-
ca tria cōtingunt peccata. Quodam
enī sunt i rebus: vt auaricia. Alia in
corpore: vt luxuria et gula. Alia i spi-
ritu vt supbia: inuidia et accidia: ergo
p oīa pñtis satisfaciendū est videlz
p elemosinam pñtā auariciā: per ora-
tionem cōtra supbiā: et per ieiunū
cōtra luxuriā. Terno quia tria bona
temporalia tres radices sunt omniū
pctorū. Auaricie enī radices sunt
exteriōia bona: cōtra que grande re-
mediū est elemosina. Radix supbie
inuidie: accidia: acire est i spiritu: cō-
tra quā est ofo. Radix vero gule et
luxurie in carne cōtra quā est ieiunū.
Ex quibus patet q quilibet cōsul-
tum est: vt videat ad qd viciū pl? in-
clinatus est: vt cōtra illud assumat
aptius opus satisfactorum. ¶ Sy-
dubū est: an quis i mortali peccato
possit satisfaccere? Rñ pñtō h3 Scō.

Capitulum vi.

Fol. lxxvi.

qui penitentiam sibi in confessione et
in absolutione in iuramentum a sacerdote
et a cōfite re volūtaria assūptā abigit
volūtaria et sine rōnabili causa et ne-
cessaria: nolens eam implere est iobe-
diens: et alia inobediētia est peccatus
mortalis: qā est transgressio pcepti
ecclie et viciari dei: ppter illud picu-
lū est sanā cōfessio: vt cōfessor nō inu-
gat pctōi penitentiā: nisi de cōfessi-
su suo: nec aliquā nisi de qua sperat
q eam impleat: imo a cōfessore amo-
nendus est cōfessus an sibi eā com-
petat recipe et verisimiliter portare. Se-
cūdo dicit Tho. et cōter doctores: h3
Scō. cōtrariū teneat: q nullus satis-
facere potest extra charitatē. Opera
tamen penalia extra charitatem fa-
cta: que reliquissent effectū: q iam in
cōfite esset non oportet iterari: vt in
elemosina et maceratione carnis fieri
potest. Est enī fere alicui tñ penosū
dedisse vñm florenum sicut dare de
narium. Et similiter vbi per abstinen-
tiam effectus in carne relictus esset.
¶ Capitulum. xj. de remedijs recidi-
uatiōis: periculis procrastinātibz
et an potest satisfaccere viuus p pec-
catore viuo.

¶ Quia in satisfactionis in-
iunctione et propria ipor-
tione semper prouiden-
dum est contra recidiuū
peccati: ideo hic tria
erunt videnda. Prīmū de remedijs
contra recidiuū peccati. Scdō
de periculis corū qui tardāt cōuer-
ti et satisfaccere. Terno an viuus p pec-
catore viuo satisfaccere possit: et an ta-
lis mereatur. ¶ Quātū ad primū
notādū q per doctores quosdam
in pposito bene expertos tres de hoc
dantur regule. Prīma est quādo qd
est i graui peccato a quo desiderat sa-
uari et pseruari: statuat sibi firmiter
obseruare aut ad tempus voueat q
pro qualibet vice qua reciduat vñā
vel plures de tribus partibus satisfac-
tionis velit implere: videlicet q post
peccatū commissū infra tres dies

ieiunet in aqua et pane: vel prima die
dicat. vñ. psal. secunda ieiunet i pane
et aqua: tertia det elemosinā vñm so-
lidum: vel quotiens contingit eā reci-
diuare q tunc infra vñm vel duos
vel tres dies se obligat ad cōfessū
huiusmodi remedijs penitens
rationabiliter debet acceptare: qā vi-
demus multos ppter penas a vitijs
cessare: vt fures et latrones. ¶ Se-
cūda regula seu secūdi cōsiliū
est: quando quis se sentit proum ad
certū viciū statuat firmiter: vel ad tē-
pus se voto obliget q si contingit eū
tam vehemēter tēptari de illo pctō
q etiā oīno deliberet intra se sic age-
re: tñ nichilominus antea dicere ve-
lit septem psalmos penitētiales: aut
flectere genua corā cruce totiens: vt
orationem aliquā dicere velit bñe ma-
rie: vel alij scdō anteq opus illud ne-
fariū perficiat. Rñ. qā sic fieri pōt: vt
deus cum tēptatione faciat puentis
propter ofones et humiliationes et q
hō cesset a malo. ¶ Tertia qñ peccat
tor de certo vicio tēptatur: statuat fir-
miter: et ad hoc se assuefaciat q qñ se
sentit ad tale pctm inclinari: mor anī
mū suū transferat ad cogitandum ali-
quod terribile sibi futurum per tale
peccatū. puta dānationē eternā: mor-
tē imminētē: amissionē virtutū: et cō-
fortiū oīm scdō: et dei et regni celoz
societate demonū: igniū flāmas. Rñ.
quia illa valēt vt rō in pñtētia tēpta-
tionis a sensualitate obumbrata et ab-
lecta non potest tunc perfectam et so-
lidam cogitationem de deo et hone-
stare virtutum habere. ppter prefatū
autem tertium modum facilius resi-
piscit: reducat et frenatur a malo ad
bonum. Nam per illa terribilia: ratio
quasi sopita excitari potest quasi ad
fugiendum causam tantī mali. Quā-
tūcūq enim quis temptaretur a-
criter: si penalia intense meditare-
tur: et firmiter crederet se talia incur-
sup: resisteret a cepto malo: vt patet
in volētibz luxuriari: qñ percipiūt
homīes se videre: vñ de capiti dōs.
h. iij.

Preceptū tertium.

Tunc enim excitata ratio dicet: Quorū sum tendis? Nunquid pro tā leui tā tum boni vis perdere? Nec remedia in foro penitentiali unposita: vel a se sponte extra forū penitentie assumpta sūt cū adiutorio diuino efficacissima remedia cōtra recidua. Sed q̄a heu pauci confessi talia remedia aggrediuntur: & perseveranter seruāt. Necirco pauci vere penitētes reperiuntur. vt in estate post pascha n̄ factū: reicrebrō probat euentus. ¶ Quoad secundū principale notandum q̄ petō rem cōuersionem suā tardantē terre debēt: & ad conuersionem imitare quinqs. Primū est periculū mortis: q̄ rara est vera & sera penitētia. Hāc sūt oēs doctores in. iij. dist. xx. q̄dū quis in vita hac vtrū ratione pōt salubiter & vere penitere. vt pbat aug. in li. de vera et falsa penitētia per lazaronem. Luce. xxiij. & Ezechiel. xviij. Quacūq; hora ingenuerit petō: vita uiuet: & non mouetur: sū vnā litterā vt magister allegat. Sed tñ ab eo qui diu prius cessauit penitere: vix & multum difficultatē potest in extremis haberi vera penitētia sufficiens ad salutem. Quia aut homo mortis ita subito q̄ non aduertit se mori: sicut deus mōdo: & tūc expedita res est q̄a tunc iudicatur sicut reperit. aut peccator aduertit se mori sed per vnā horā aut monitū modicū. & tunc quia hō in repētino operat sū habitū. ideo nō videtur q̄ habitus in peccatis tam repēte fiat bonus: aut mouetur q̄s lāguore pcedere. Et sic adhuc q̄ prius cessauit penitere: vix & multum difficultatē pōt in extremo habere verā penitētia sufficiens ad salutē. q̄d probat Seco. ex verbis bñ Aug. in li. de vera & falsa penitētia quattuor rationibus. Et magis allegat di. xxi. q̄ ad contritiōē exigit vsus libe. arbitri. quo ratio diligenter de peccatis delibet: et voluntate libera deestetur ea. Sed illorū vsus ubi statim immet mora terribilissima timore: & dolore vehemēter impedit. Tñ aug. Difficile ē & tūc

fit vera penitētia quando tā sera venit: qñ cruciatus membra ligat et dolor solum opprimit: vt vix homo aliquid aliud cogitat valeat. melior tamen est sera: q̄ nulla. Simile habes super ca. vi. A. ¶ Secūda ratio ad veram penitētia requiritur ordinata displicētia de peccatis ad hoc autē q̄ displicētia valeat & ordinata sit oportet q̄ sit debite circūscripta: & maxime circūscripta finis: & principij actiui principalis vt scz sit voluntaria & ppter deū. sed difficile est tunc habere actum sic circūscriptiōnatū. q̄a q̄ vix tunc sunt impetres nō videtur ex se ipso extorquere displicētia nouā: nisi timore pene imminētis. & sic non propter deum sit: sed propter se: & tūc tūm propter vitare malū damnatiōis sue. Presumitur em̄ si esset remotus a timore mortis & damnatiōis: nō extorqueret a seipso displicētia petōrum sicut nec prius fecit cū fuit sanus. Nec videtur tunc mere elicere displicētia huiusmodi sicut nec mere libere in periculo naufragij quis merces proscit sed solum timore periculi maioris: sic habens displicētia petōrum: solum timore mortis: aut damnatiōis eam videtur habere: et talis displicētia in eo non est mere libera: & per consequens non multū placens deo: nec accepta sibi. Ideo aug. dicit ibidē. Nullus expectet qñ peccare non potest: arbitrij libertatē querit deus: vt delere possit cōmissa: & non necessitatē caritatis & non timore tñ. q̄a non in solo timore viuunt hō. Qui ergo sero penitet: oportet non solum timere iudicē: sed diligere. quia sine caritate nemo pōt saluus esse. nō ergo timeat tñ penā: qui penitet: sed anxiatur p gloria. Nec aug. Tertia ratio est malis habitibus vsq; tunc cōtinuatis: & in cōsuetudinē versis: multum inclinat ad peccata: & ad eorū placētia. & sic valde retrahit hominē ab actu vere penitendi: sū quē actum penitendi vere oportet hominem peccata foriter detestari. Similiter habitus cōtinuati amouet ad mū

Capitulum. v.

Fol. lxxvii

dum & ad alia presentia radicati in peccatore impediunt multū displicētia pro peccatis. Multū namq; difficile est vt homo affectū suū quē toto tēpore vite sue huiusmodi res foriter inclinauit: subito eis retrahat & in cōtrariū flectat. Tñ aug. dicit. Nec cōuersio si cōtingat alicui etiā i fine: desperandū nō est de eius remissione. Sed qñ vix aut raro est tā iusta conuersio: timēdum est de eo qui penitet sero: maxime cum fili quos illicite delinxi: sint pntes. mundus & vxor ad se vocēt: & cetera q̄ illicite dilexit: multos ex hoc solet sera penitētia decipere. Nec ille. Intellige si presentes in seipsis aut in suis cōsuetudinibus: que retrahunt a fori displicētia petōrum. Quarta ratio. quanto aliquis est minus dñs actus sui: tanto ad contritiōem requiritur intensior displicētia vt sit sufficiens ad deletionem culpe. Sed sic in extremis positus est minus dñs actuum suorum. q̄a tūc nullo modo est dñs actuum exteriorum ad peccandū. non enim potest mecham: aut furari: & similia amplius facere ergo requiritur in eo sū stricta iustitia intensior: actus displicētie ad eius iustificatiōē. q̄ad iustificatiōē sunt cū tamen vix & difficultatē habere possit eque intensum. Et ideo vix & difficultatē potest tunc habere veram penitētia & sufficientem ad salutē. Tñ aug. ubi prius. Age penitētia diu sanus es: si sic agis securus es. quis penitētia egisti cum peccare potuisti. Si via penitētia tūc primo agere quando peccare nō potes: peccata te dimiserūt non tu illa. ¶ Tñ ubi prius. ro ad statim se a petō conuerrendum multiplex scripture & sctōrum doctorū persuasio. Tñ ezechiel. v. Me tardes cōuertere ad dominū: & ne differas deiectionē subito cū veniet ira illius & in tēpore vindicte disperdet te. Itē ezechiel. xxi. Ne promissio nequissima multos perdidit. Nequā videlicet q̄a peccator repromittit sibi quod est ppter deum de futuro tēpore disponere

contra illud actu i primo. Non esse vestra nōsse tempora: vel momenta que pater posuit i potestate sua. Nequior est promissio illa: quia cum tēpus infini laboris sibi a deo dati farie expenderit: adhuc tñ presumit q̄ deus multū tēporis adiciet sibi. Nec illa est illa promissio quia talis nō solum tēpus sibi datum pdidit: i mo etiam in cōtumulā ipsius largitiōis expendit: & in futuro expēdere vult. Item tardantes conuertere terrere debent illud. Gen. vj. & vñ. ubi l3 ad penitendū dati essent hoibus. cxx. anni: tamen. xx. anni rescissi fuerunt. ppter impenitētia. Item luce. xxi. ca. dicitur illi qui dicebat anime sue Anima mea habes multa bona reposita i anis plurimos: requiesce: comede: bebe: epulare: stulte hac nocte auaniam tuā reperent a te. que autem preparasti: cuius erūt. Item luce ibidem. Et vos estote parati: quia quā hora non putatis fili hominis veniet. Et Ad idem est Aug. in sermone de innocētiis. Hac inquit auersionis pena peccator: percutitur: vt moriens obliuiscatur sui: qui viuēs oblitus est dei. Et greg. q̄ tibi veniā pmissit: die crastini nō spopondit. Qui promittit penitenti veniā: non promittit peccati. ¶ Unde notat dñs Alber. super illo Job. ij. Quis scit si cōuertatur & ignoscat. conuertatur inquā ab ira: sed ad misericordiā. Licet em̄ verū sit q̄d dicitur Ezechiel. xviij. Quacūq; hora petō ingenuerit: omniū iniquitatum eius non recordabor: amplius tñ valde incertum est vtrū ad ultimā egritudinē penitētia differenti gratiam dare velit. In tali enī casu dicit Greg. Qui non vult cū poterit iustitiam est vt infligatur ei non posse cū voluerit. Tñ puer. f. Locauit & renuisti extendi manū meā: & non fuit q̄ aspiceret. Desperisti oē consiliū meum: & increpationes meas neglexisti: ego quoq; in iteritū vestro ridebo. Sequē in Jobele. & ignoscat: id est q̄s sit si ignoscere velit: quāto certū sit contri

Preceptum tertium

to ignoscit: tñ incertū est an sit vere cō-
tritus. Ideo ecclesiā vij. Nemo pōt
hūc corrigere quē ille desperet. Et
ij. machab. ix. Quiauit scelestus videt
Anthyochus ad dñm a quo non erat
misericordiā psecutus. Idem alber.
Ihuic consonant verba aug. in sermo-
ne de penitentia. vbi dicit. Si qd po-
sit in vltima necessitate voluerit ac-
cipere penitentia et accipit mox reco-
nabitur: et hinc vadit fateor non illi
negamus quod petit: sed non pñm
mus qd bene hinc exit. Si securus hic
exierit: ego nescio. dare penitentia pos-
sumus: sed exteriorē: si securitas nō
est: unqd dico dñabitur: sed nec dico
qd saluabitur. Si vis de dubio libera-
ri: age penitentia dñi sumus es. Si sic
agis: dico tibi qd securus es. qd peni-
tentia egisti co tpe quo peccare potui-
sti. Due res sunt: aut ignoscitur tibi/
aut non ignoscitur. Quid horuz tibi
sit futurū: nescio. ergo tene certū et
mitte incertū. id est age penitentia
Ihuic aug. Sed quoad tertiu prin-
cipale dubiu est: an viuus pro te viuo
peccatore satisfaccere possit. Rñ. tho-
m. iij. di. xx. vnus apud humanā ami-
citiaz: pro alio potest satisfaccere ergo
multo magis apud deū. tñ qd satisfac-
tio est etiā in remedii contra futurū
lapsū in futura pēta. et qd vnus nō
pseruatur a pēto p satisfaccione: alie-
nā: ideo nō est permittendū vt vnus
viuus pro alio viuo penitentia agat:
nisi in ipso penitēte appareat aliquis
defectus: si corporaliter per quē sit im-
potens ad sustinendū satisfaccionem
vel spiritualiter per quē nō sit pōp-
ad portandū penā. Et si confitenti nō
potest duplex satisfactio iniungi: vna
pro preteritis. Alia. p futuris. Et nū-
quā opus potest ppter ambo iniungi.
Satisfaccere igit potest vnus viuus p
viuo alio: et penitentia agere: vt dicit
Ihuic de pa. i. iij. di. xx. et sñ doctores
cōcorditer in multis casibus. Ihuic
qñ forma inunctionis sacramentalis
illud contineret. vt si dicit: oia ieiunia
quetu feceris: vel aliq pro te fecerint

sint tibi remissio pēto. Tñ al-
terius ieiunū pōne factū: p meū a-
tisfacit. Similiter si tibi ieiunū est ire
ad sanctū iacobū per te: vel per aliu/
vel ieiunare per te: vel per aliu. Sed
si est oimoda indifferentia: tunc idem
est. Et ubi gratia. Si impositū est aā
cu dare pecuniā: nō omnino idem est
si tu das: vel alius p te des. Et si
seruus tuus de tuo daret et te i gra: et
illoin peccato mortali constituto sa-
tisfaceret. Ratio. qd elemosina esset
in casu tali tibi meritoria. ergo hoc o-
pus est satisfactoriu. Tertio quādo
quis non potest satisfaccere per se: tñ
potest facere per aliu. quia talis videt
volūtas imponēti: qui noluit ad im-
possibile obligare: nec ad purgatoriū
dirigere. Unde cū dicitur i penitētia
ieiunes: intelligitur id est per te ipsum
si potes. si non: fac per aliu sicut etiā
facta est penitentia p nobis per chri-
stum. Sed tñ vt supra dictū est ad
uertēdi qd qñ quis potest satisfaccere
per se ipsum et qñ penitentia data sibi
est in remedii: si tñ talis alio modo
nō recompenset: certū est qd non suffi-
cit per aliu fieri satisfaccione. vt si ie-
iunū est: tibi impositū ad domādū
carnē ptra luxuriā nō sufficit qd alius
pro te ieiunet: qñ carnē tuā vis nutri-
re. nec aliquo equipollenti edomare.
Ihuic de pa. Sed nunquid me-
reatur satisfactio pro alio. Respōdet
Tho. et pe. de pa. qd quicqz in carita-
te pro alio satisfaccit: p viuū vel mor-
tuo sibi semper meret: sed nō satisfac-
cit pro se: sed pro alio solū. Unde p
seita tenet ac si nichil fecisset. Simi-
le est quia qui pro alio cōmuni credito-
to: soluit illū solū liberat: nō seipsum
nisi suo noie illū soluat. licet apud illū
de amicitia laudē habeat. Et si vo-
lentes pro se satisfaccere: vt prudēter et
fideliter agat tria debet notanter ser-
uare. Ihuic vt satisfactio sit in carita-
te: et talem querat. qd sñ cōmuniō
et tunc opūne actus qui non est
deo acceptus: nō pōt esse satisfactorius
pro faciēte: nec pro alio. ergo qd vult

Capitulum xii.

Fo. lxxviii.

penitentia suam alteri iponere: nisi
velit se pculo exponere aliquanti de-
bet querere hoicm de quo cōsidat qd
sit in caritate viuus caute. Sed do-
ctrina qd vult penitentia suam alteri
iniungere: debet satagere qd non solū
ille sit bonus: sed qd sit melior se. vt nō
solū sit satisfactoria: sed etiam ma-
gis satisfactoria. Unde hec ē terna
causa. ppter quā licet alteri peniten-
tia tuā iponere et vbi tu posses met/
se satisfaccere. qñ scz tu vis meliori-
bus occupari. sed nō ppter amorem
carnis quā bñ vis alio domare: si qd
deo magis caritas facere. Tertia re-
gula. cōsulendū est diuitibz nobilibz
potētibz et humilimodi alijs peccato-
ribz: qd querant participationē bo-
noz que in religiōibz sunt quia ibi
sunt penaltates plures qd alibi et ma-
gis accepte deo qd alibi. Sed adhuc
est dubium: cuius tres sint ptes satisfac-
tionis oio: ieiunium: et elemosina:
qd cor est magis satisfactoriu. Rñ.
durant. di. xx. qñ aliqua cōparant in-
ter se debet cōparari ceteris paribz
existentibz. Et sñ hoc dīcedū qd sup-
posita par gratia vel caritate ieiunū
est magis satisfactoriu qd elemosina
vel oratio. indirecte tñ et cōcomitanti-
ue elemosina est magis satisfactoria
Ihuic pbat. qd supposita caritate:
illud est magis satisfactoriu quod est
magis penale. qd in opere satisfacto-
rio formalis cōditio ex parte operis
est penaltas sed ieiunū ē magis pe-
nale qd elemosina vel oratio cōprehē-
dendo sub ieiunio quicqd est corpis
afflictum. vt disciplina: vigilia et si-
milia. ergo ieiunū est magis satisfac-
toriu. Nec obstat illud pñmo ad
thimo. iij. L opus alius exercitatio ad
modicum valet: pietas autē ad oia.
qd differt meritū et satisfactio. Aderi-
tum est ad acqrendū pñm ad qd
requirit et sufficit bonitas opis et qd
melius est magis meritorium et sic
dare elemosinam est magis merito-
rium qd ieiunū cum sit opus bonū
danti et recipiēti. ieiunium autē non

sic. Satisfactio autem cum ordine
ad expiationē pene requirit quidem
opus bonum. et formale in opere est
penaltas. quia p penā recopēatur
ppter qd ieiunium est magis satisfac-
toriu. Indirecte autē et concomita-
tiue elemosina ē pñor pars satisfac-
tionis. Ihuic obat. qd illa ē pñor pars
satisfactionis in qua continent virtua-
liter alie partes satisfactionis. vt de se
patet. Sed elemosina est huiusmodi
vt pz. Ihuic qd elemosina eum cui
datur constituit debitorem ad ieiunū
dum et orādū et faciendū alia que
potest ei qui oedit. loquendo de debi-
to morali non ciuili. Sed quia ele-
mosina ppter deum data est quasi qd
dā oblatio deo facta sñ philo sophū
iij. ethicoz. Oblatio autē deo facta
vim orationis habet. frequenter cñ
plus impetrat donum qd supplicatio
Tertio cum bona exteriora ad cōser-
uationem corporis ordinantur: sub-
tractio eorum per elemosinam virtu-
te continet ieiunium. Et pñor qd cō-
tigit qd aliquis artius viuū ex hoc qd
sua dedit. Igitur elemosina compie-
tius habet vim satisfactionis qd qd
vel ieiunium. Et ppter hoc elemos-
ina inducitur et vniuersalis medici-
na peccati. Luce. ij. Date elemosinā
et omnia mūda sunt vobis: et Thob.
xij. Elemosina a morte liberat: et ipa
est que purgat peccata: aut Ihuic
et facit misericordiā inuenire et eter-
nam vitam. Ihuic Durandus.

Capitulum duodecimum De sacramento eucharistie.

Ultimo de nobilitate
mo sacramento eucha-
ristie: videnda sit tria
principaliter. Ihuic
que exigunt ad comu-
nicandum sine nouo
peccato cum augmento meriti. Se-
cundo quis fructus bene comunicā-
tiuz. Tertio que exigant ad frequē-
cōcandos. Et quantum ad pñm
notādū sñ Tho. et alios doctores in
iij. circa materiā di. ix. et sequentium

Preceptum tertium

bent conscientiam peccati mortalis: et tamen sunt in peccato mortali ignorant. Et hoc etiam fit tripliciter. Et primo quod quis preparavit se. et discussit preparatione sufficienti diligentissime conscientiam examinando: et peritos consilendo: et talis accedendo non peccat: sed remissione peccatorum si qua latent accipit: et meretur. videtur autem ista examinatio diligentissima quod tradit scilicet dicens diligentem inquisitionem habita: semper possibilem nostram fragilitatis: quantum scilicet diligentia faceret prudens vir in ardua re quam vellet examinare seriose. quare etiam inquisitione oportet differentem esse semper diversitatem penitentium: ut maiorem apponat diligentiam. quia forte contritus non est confessor. et minus in animi sui posuit peccata sua omnia: ut ea memoriter retineret: et suorum potius distinge confiteretur. Remissa insuper confessione et confessione sufficienti semper habilitate correspondentem ad predictam inquisitionem: si tunc communicet non peccat: imo si aliqua alia peccata lateant per illud sacramentum dimittuntur. Alii sunt qui conscientiam suam examinant probabiliter et confitentur. Et tales dicuntur. De thara. accedentes non peccant: sed si remissione peccatorum non accipit: nec meretur. Et thoma. ubi prius dicit. Si quis per quatuor signa: facta diligentem inquisitionem sue conscientie: quibus forte non sufficienter ad corpus christi accedit: aliquo modo peccato mortali in peccato remanente quod eius cognitionem preter fugit: non peccat: imo magis ex vi sacramenti peccati remissione consequetur. Unde augustinus dicit in quodam sermone: quod quod corpus christi manducavit unificat mortuos. Quod autem sunt illa quatuor signa dicit thoma. Certitudo haberi non potest: an aliquis sit sine peccato mortali. s. l. cor. iij. Nichil michi confitens sum sed non in hoc iustificatus sum. Unde thoma de hoc haberi aliqua coniectura per primum quatuor signa. sicut dicit bernardus. Primum est quod deo verba dei audit. quod de deo est proba dei audit. Jo. viij. Secundo est quod se propter ad un-

operandum invenit. Quia probatio dilectionis exhibitio est operis. ut dicit gregorius in omel. iij. Tertio cum quis abstinentia peccatis in futurum propositum habet. Quartum est de preteritis dolet. quia in his vera penitentia consistit semper. Gregorius. Tertio sunt qui neutro modo se discutunt: sed negligenter. Et tales dicitur ipse de tharan. peccant mortaliter accedendo: et demerentur maxime si negligentia sit magna. Dicit etiam scilicet quod contritus qui habet copiam confessionum: tamen confiteri sub ista lege videtur. Probet autem se semper homo. Detam. requisitum est ut quis non sit conversatione in crimine notatus. ut dicitur. Volentes preteritum sperare: et publicam penitentiam agentibus non debet dari: nisi completa penitentia: nec his trionibus nequiosis: nec suspensibus peruersis. Intellege de finis et quousque appareat emenda aliqua post eorum conversionem. Non est ut sit in corpore in diebus. Et nota dicitur quod quadruplex est immundicia. Prima corporalis coniuncta cum immundicia spirituali semper veritate: sicut in vigilia fornicantes qui in crastinum celebrant: vel statim. Secunda est corporalis coniuncta immundicie spirituali semper quando simul ludemur. ut in fornicis sit: sordidus cum pollutionibus. Tertia est immundicia corporalis horrore causans in primum. sed nec in re nec in imagine coniuncta peccato. Et lepra/menstrui/fluxus feminis ex debilitate nature causatus. Quarta est indifferens: ut esse sordidum pedibus lutois: vel fuligine tactum: aut sudantem. Prima impedit. Secunda si ex causa prece dicitur in vigilia vel paulatim per mortale peccatum est ingressa: impedit. Tertia impedit ut non publice quis celebraret aut crebro communicet: sed occulte non impedit celebrare. Quarta est indifferens. Unde lotis enim manibus manducare: non coquina hominem: propter reverentiam tamen immundicia debet servari quantum commode fieri potest. Decimum est ut sit quis sine periculo vomit? Et idem est de eo qui stomachum haberet: saltem et ipso-

Capitulum xii.

fo. lxxx.

fitum: quod a se sumpta cruda egerentur: prout etiam fieret irreverentia sacramenti: et communicare quod non deberet: dicit ipse de pa. Undecimum est ut quis non sit apparitione miraculosa prohibitus. Si enim in speciebus illis appareat frustum carnis pueri: vel aliud huminum: non essent tunc species ille percipiente. Ratio. quod christus instituit quod sumeretur eucharistia in specie panis et vini. Duodecimum est ut recipiatur a ministro idonco non a muliere: non a laico nec a diacono: ubi prout copia sacerdotis haberi: nec a quolibet sacerdote. Et a papa/episcopo/et plebano proprio: vel a plato proprio: vel ab eo cui aliquis talium licentiam dedit: ita idoneo sacerdoti scilicet nec etiam a quocumque prelato: sed a non excommunicato: non interdicto: non suspensio. Tertium decimum ut recipiatur tempore debito. ut ad minus semel in anno: et semper diversis statim a diversis diversis modis. Quartum decimum est ut fiat recta intentione semper quam christus instituit pro medicina videlicet a se non corporis: nec ad maleficium. Quintum decimum ut fiat cum actuali devotione quia cum eucharistia datur vere in cibum et potum consideranda est manducatio nostra realis que consistit in specierum attritione. sacramentalis autem consistit in interiori intellectu et affectu ruinatione per fidem: considerando passionem christi dignissimam eius incarnationem: et similia beneficia et spe fulsi ad amorem eius accendi: eius unionem desideremus. quia sicut nocet aut parum prodest cibis corporis in stomachum traectus sine masticatione oris et calore stomachi: sic nec eucharistie sacramentum: nisi ruminetur ut permittitur: et caritate in christum colescamus. Et tunc est devotio causatur ex timore et amore. timor insurgit ex consideratione nostrorum defectuum et christi magnitudine aut iustitia. Sed amor iungendus est quo christus nectitur velut possimus patrem et benefactorem immovitam cordis desideremus.

amplexibus. Quod ad secundum principalem de effectibus eucharistie s. thoma. sunt septem notabiles. xij. quartum. Et recipiuntur ad similitudinem cibi corporalis. Primum et principalissimum quod nos deo per amorem amplius unimur. Iste enim cibus non christum in nos facit mutari: sed nos in christum semper illud christi ad Aug. libro confessorum. Libus sum gaudium: cresce et manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tue: sed tu mutaberis in me. Secundum est restauratio deperditorum in reparatione cuiuscumque defectus prece dicitur. Tertium est augmentum omnium virtutum. Quartum remissio peccatorum venialium omnium: aut multorum quo ad culpam: semper quod de votio maior et maior fuerit ibi. Quintum est remissio peccatorum mortalium si inuenit in subiecto: non in conscientia modo supradicto vel tacto. Sextum est remissio peccatorum debite pro mortali et veniali in toto vel in parte: sed hoc dicit thoma. facit eucharistia solus qui est sacrificium. ut in missa pro aliquo lecta que certum valorem habet ad satisfaciendum. Et ultra illud habet efficaciam ex devotione ministrum et procurantis missam. Septimum est remissio fontis ut minus promissum ad vicia. Facilius enim cavet quis futura etiam mortalia: roboratus hoc pane. Idem thoma. ubi prius. Quod ad tertium principale de frequentatione eucharistie querit sanctus thoma. in iij. di. xij. An qualibet die possit quis eucharistiam sumere? Respondeo. in hoc sacramente requiritur ex parte recipientis desiderium coniunctionis ad christum quod facit amor et reverentia sacramenti quod ad novum timoris pertinet. Primum in actum ad frequentationem huius sacramenti quotidianam: sed secundum retrahit. Unde si aliquis experientialiter cognosceret ex quotidiana sumptione fervorem caritatis augeri: et reverentiam non minus deberet quotidie coiccare. Si autem sentiret per quotidianam frequentationem reverentiam minus: et fervorem non multum

Preceptum tertium

sugeri talis debet interdum abstinere. ut cum maiori reuerentia et deuotione postmodum accederet. Alii quatuor ad hoc vnusquisque relinquendus est iudicio suo. Et hoc est quod augustinus dicit. Dixit quispiam non esse accipiendas quotidie eucharistiam. Alii affirmat quotidie sumenda. Faciat vnusquisque quod secundum suam pie credit faciendum esse. Hec augustinus. Et probat ex epistola zacharie et ecclesiastico: quorum vnus recepit omnem gaudens. Alius dixit. Non suus dignus ut sitres sub tectum meum: et vterque miras confectus est. Hec thomas.

¶ Ca. xij. De sanctificatione locorum ecclesie: altaris: et cimiterij.

Cum autem inter ea que sanctificanda sunt loca dei continentur: utcirco de sanctificatione et veneratione sanctorum locorum: puta altaris ecclesie cimiterij tria sunt videnda. Primum cur ecclesie sanctificari debeant et per que. Secundo cur obo vel alij cultus latine in ecclesia facti deo plus placeant et citius impetrentur ceteris paribus quam si extra locum sacrum fierent. Tertio per que deponerentur loca deo sacra.

¶ Quantum ad primum notandum quod ecclesia frequenter est sepe de causis: quas sanctus Thoma posuit super illud. Iohannis. iij. Nolite facere domum patris mei: domum negotiationis. Et ecclesia inquit frequenter est propter sanctorum reliquias sacramentorum efficaciam officiorum frequenter angelorum residentias multas indulgentias et mortuorum indulgentias. Hec thoma in postilla. Decirco dicit beatus augustinus in regula sua. In oratorio nemo aliud agat: nisi ad quod factum est. vnde et nomen accepit et causam assignat dicens. ut si forte aliqui etiam preter horas constitutas si eis vacat orare voluerit: non sint eis impedimento: qui ibi aliud agendum putauerunt. ¶ Sed dubitatur: an et per gratiam debeat esse locus orandi specialis: videtur quod non. quia mulier iohannis in loco orandi querentis: ac si res-

pondit. venit hora in qua veri adoratores adorabunt in spiritu et veritate. Respondet habertus in regule expositione. Non est in loco ponenda talis fiducia: quod credat aliquis alibi se non posse exaudiri. sicut fecerunt aliqui dei. Sed curandum est ex alijs tribus causis de loco. Primum quod si non esset aliquis locus deputatus orationi: tunc nesceretur vterque homines orarent vel non et multi omitteret orare. Secundo quia vadens ad locum orandi: plus laborando amplius meretur. Tertio ut orationis locus ad orandum excitet et moueat. Si autem locus comedendi excitat appetitum cibi et mensale ad idem et sic de alijs. ¶ Dubitatur secundo quod in oratorio possint fieri licite. Respondeo. secundum eundem quod triplices sunt actiones in genere. Quod sunt spirituales. ut predicationis audientia: et ea que nominata sunt per Thoma. et talia possunt regulariter ibi fieri. hoc est inuit nomen oratorij: quod ab oratione dicitur: accipiendo orationem generaliter pro omni exercitio quo anima erigitur in deum secundum orationem Damasceni. diffinitur. Oratio est assensus mentis in deum. Unde et super illo. Zabath. xviij. hoc genus demoniorum non egredietur nisi per orationem et ieiunium. glosa dicit oratio generalis non solum est in verbis: sed in oibus que in obsequium dei et fidei deuotionem gerimus. Simile dictum fuit supra de partibus satisfactionis tribus. Alio vero actiones sunt necessitatis et sine peccato possunt ibi fieri dispensatione. Nam ecclesie cum oibus ornamentis suis debet teneri munda. nec debent ibi conuiuia fieri: vel homines ibi tacere: aut sua suppellectilia mutare: nisi propter hostiles incursums aut incendia repentina: seu alias necessitates urgentes sic tamen ut necessitate cessante res in loca pristina reponantur. Id probant summi. extra de custodia eucharistie. i. de. di. xlij. cap. penulti. et vlti. Item propter meritum pagano hereticorum piratarum seu predonum potest ecclesia castellari: seu muniri

Capitulum ii.

fo. lxxvi.

et possunt ibi habere refugium non solum clerici: sed etiam laici: et defendere ecclesiam: que in ea sunt: probat ut prius. Et ad idem Ray. et Hostiensis. Non ergo ly ecclesia comedere: bibere: vel tacere regulariter: sed dispensatione et ex causa. Tertio dicit habertus. sunt actiones quedam que vix aut nunquam sine peccato sunt: et tales nunquam debent ibi fieri: nisi forte in necessitate peregrinandi de quibus dicitur in tertio membro.

¶ Quantum ad secundum principale notandum quod secundum habertum vbi prius. Quantumvis ofones et alia sub ofone preta in oi loco possunt fieri secundum illud primo thomae. iij. In oi loco leuantes puras manus: in competens et fructuosius in oratorio effunduntur sepe de causis vel rationibus. Prima quia pie credendum est quod deus facilius exaudiat in loco sibi deputato ad hoc quam in alio. Unde pal. viij. De cultu mei erit apertus et aures mee erecte ad orationem eius qui in loco isto orauerit. Secundo quia credendum est quod angeli sancti locum talem sancti magis frequenter: qui est domus dei. Unde in huius rei argumentum iacobus. xviij. vidit angelos dei ascendentes et descendentes in loco qui dicitur berhel. id est domus dei. Ipsi autem sunt qui necessarii sunt ipsis orantibus ad ferendum orationes nostras coram deo. Tertio probabile est quod demones qui libentius impediunt orationes non audeant ita accedere ad huiusmodi locum sanctum sicut ad alia: propter terrorem quem incutit eis locus sanctus. Unde gen. vbi prius. quod terribilis est locus iste: quod verum est precipue de demonibus. Quarto quod oratorium consecratum est in honore alicuius sancti: prius autem est credere quod sanctus patronus ecclesie specialiter curam habet de conuentibus ad locum sui patronatus: sicut princeps terre de his qui conueniunt ad loca sui domus: sicut inueniuntur de beato iacobo. et de multis alijs actis specialiter inuocantibus sua loca visitantes. Et quia orantibus non modicum necessarium est adiutorium san-

cto: qui quisque potentes a peccato dei secundum illud iob. v. Ad aliquem sanctorum pueri: consultius oratur in locis sanctis quam alibi. Quanto ibi est frequenter corpius christi continue: aut hora missae ad min. Respondeo. cur quod ecclesia excellit et pluri primus salomonis: in quibus tantum bonum fuit. In presentia autem christi si quis forti fide orat citius exaudiri potest orans sicut latro prope christum in cruce: et magdalena et chanaana cito exaudiebantur christo presente: ergo in fide accedendo quam mereri potest quam presentia corporalis christi facit miracula: hodie tam cito exaudiri possumus quam olim. Unde ioh. xx. christus illud thoma. inuissit videtur dicens. Quia vidisti me thoma credidisti: vbi qui non viderunt et crediderunt. Sexto in ecclesiis sunt reliquie sanctorum: nec dubium talia cooperari ad efficaciam nostre orationis quando fuerint venerare. Id quod ad quantum et sextum. Hec beatus. ix. dicitur. Zabanna quod figurabat corpus christi: et virgini aaron: et tabule moysi: tanquam reliquie custodiebantur in ppicatorio: siue oratorio: et non alibi: tanquam competentia orationi et ppicationi. Septimo thoma sunt imagines crucifixi: beate virginis et sanctorum: siue angelorum: ut frequenter quasi libri latcorum. Hec autem sensibiles in mentes introducunt horum memoriam: qui introducta multum valent frequenter ad excitandum deuotionem: deuotionis autem effectus summe facit orationem efficacem. Unde Augustinus ad probam de oratio deum. Dignior sequitur effectus quando feruentior precedit affectus. secundum illud i. Corinth. ij. Ad effectum cordis respiciat deus. Periculosum est de pingere imaginem luxuriosas. Ezech. viij. In oratorio etiam sit concursus multorum. Sicut cum ferri ferro acui: sic deuotio fidelium mutuo excitat. Impossibile est esse peccatum multorum non exaudiri. Item math. xviij. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo. etc. ¶ Quantum ad tertium principale: scilicet de deponestationibus ecclesiarum

Preceptum tertium.

aduertere dicitur quod de ecclesia qualibet siue templo intelligi potest illud Beati. xxv. ubi dicitur: ubi est locus iste: non est hic alius nisi domus dei et porta celi. Unde et tunc dicitur in loco isto sancto: ubi irreuerentes ecclesias peiores quam domus sunt quod demonia qui terrant a locis factis: sed non homines illi mali: ubi contra tales terribiles leguntur historiae. Item de heliodoro principe cui irreuerenter templum intranti apparuit equus terribilis habens fessorem: optimis opumetis adornatus: isque cum impetu heliodoro peiores calces elisit: qui autem infidebat habebat aurea arma. Alii autem apparuerunt duo iuvenes: quod cire steterunt cum et extra quod parte flagellabant sine intermissione: subito autem heliodorus cecidit in terram et in sella gestatoria deportatus est ex erario: et iacebat mortuus et absque omni spe salutis priuatus: sed post precibus omnis sacerdotis vita ei donata est.

Sunt autem plura quae irreuerentia a sacro loco siue sit cimiterium siue ecclesia exhiberi potest: quae tamen Bre go. x. et ponuntur in generali concilio. Lugd. ii. v. de immunitate ecclesie et cimiteriorum. c. deest. Decet inquit domum dei sanctitudo: decet ut cuius in pace factus est locus: eius cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad ecclesias humilis et deuotus ingressus: sit in eis quies comuersatio deo grata: inspicientibus placita: quae considerantes non solum instruat: sed reficiat: et addit quod quotiens nominatur nomen iesu christi specialiter inter sacra mysteria flectantur genua cordis et illud capitis inclinatione quod testatur: nulli ubi seditione exaret: conclamatione moueat impetum commutat. Cessent etiam in locis illis vniuersitatum et societatum quilibet consilia electionis: et publica planities. Cessent etiam colloquia: cessent confabulationes quilibet: cessent in ecclesiis et eorum cimiteriis negotia et perueniendarum ac fori cuiuslibet tumultus: et omnia in eis

secularium iudiciorum strepitus inquietas nulla inibi causa per laicos criminata in crimine agatur. Sunt loca eadem a laicorum congregationibus penitus aliena: et ponit ibi causam illam: ne ubi est peccatorum ventura postulanda: ibi peccandi occasio detur: aut comprehendantur peccata committi. Idcirco prius. Secundo habet immunitatem hanc ecclesia: ut multi ad eam confugientes vitam tueantur corporali. De illo beatus Augustinus. li. i. de ciuitate dei. ca. i. ubi etiam barbari peccerunt basilice apostolorum rome etiam pagani ad eam confugientes. Item per plura capitula probatur quod pagani veteres et etiam romani non quod leguntur peccasse in corpore fugientes ad deorum suorum templa. et ca. vii. concludit quod id quod barbaris confugientibus ad apostolorum templum latissimum peccerunt hoc christiani nominis: hoc christiani templi tribuendum quibus inuidet: nec laudat ingratum quibus laudanti reluctatur: infans est. Idcirco ibi. Unde nullus ad ecclesias confugiens inde primum abstrahi debet. Ex capite primo latro: quod stratas publicas infidus et aggressus obfidet. Secundo qui de nocte agro vastat: vel comburit. Tertio qui in ecclesia commisit maleficium: sperans se ab ecclesia defendi: quod semper presumit: nisi contrarium probetur. Et tales etiam in alia ecclesia extrahi possunt. Quarto si confugiens sit seruus: quod si possit a domino cautione de impunitate non velit de ecclesia exire: iustus expellitur et redditur domino. Quinto heretici qui videntur in tertio concludi. Alii autem etiam iudeis pagani immo de excommunicationis: si consuetudo de excommunicationis tenet: debent rectores ecclesiarum saluare vitam et membra: hec omnia per diuersa iura probantur: sed breuitatis causa dimitto.

Capitulum xiiij. De sanctificatione sabbati. De labore totius et de mechanicis.

Capitulum xiiii.

fo. lxxxii.

Eritia particula tertii precepti de sanctificatione sabbati est. Sed videtur operaberis: ubi labor mandatur extra dies festos. Circa quod tria sunt consideranda. Primo quando labor sit in precepto quando in consilio: et quando prohibitus. Secundo qui possunt de elemosinis vivere sine labore manuum in toto vel in parte. Tertio quibus modis labore exercendus est debet. Quantum ad primum notandum quod super. ii. thessal. ii. ubi dicitur si quis non vult operari: non manducet. si quis non obedit verbo nostro per epistolam: hic notate: et non misceamini cum illis: ut concludat glossa precipit ut operetur.

Secundo queritur: Utrum operari manibus sit preceptum: quod sic patet per glossam et textum preallegatum. Item quod sicut quedam sunt bona per se ut sanum esse: quedam per accidens et propter alterum ut medicari: prima autem appetenda sunt sibi semper et omnibus: secunda in casu et aliquibus: sic quedam precipiuntur propter se: quia per se bona: ut deum colere: parentes honorare: et hec sunt semper habita oportunitate implenda et ab omnibus. Quedam vero precipiuntur propter aliud: ut generationi vacare propter multiplicationem et conseruationem humani generis: et hec non semper nec ab omnibus sunt implenda: sed aliquando: quando scilicet necessitas hominum propter quod data sunt immineat nec subueniuntur ab alijs. Laborare vero et operari manibus: non est de his que bona sunt: et precepta propter se: dicit enim de se opus indifferens non virtuosum: sed est de his que sunt bona: et precepta propter aliud. Unde non ligat oes: et semper sed aliquos: et in casu necessitatis propter quam preceptum est. Preceptum est autem partim propter necessitatem spiritualem ad vitanda: scilicet peccata que ex ocio nascuntur: partim propter corporalem ad acquirandum: scilicet

unde sustentetur corporis sanitas: et vigor: ubi ergo occurrit alicui necessitas spiritualis: quia ex ocio implicatur peccatis: que nisi per laborem potest vitare: debet laborare: ubi etiam occurrit necessitas corporalis: quia aliunde non potest necessaria inuenire: debet laborare. Ubi etiam occurrunt necessitas utraque simul ut quia a lias non potest modo licito et honesto vivere sine peccato: vel furti: vel adulationis: vel huiusmodi necessitas inuenire: debet laborare: alio exceptis his tribus casibus nullum puto teneri ad laborandum precise. Alii quando tamen expedit laborare: alio quando non. Si enim homo alio habet necessaria modo licito et alio per exercitium spirituale sufficienter vitat peccata: quibus non teneatur laborare: si tamen vacat operi spirituali vel temporali utiliori: vel si vacat utiliori tamen per laborem hunc ab illo opere non impeditur notabiliter expedit laborare: quomodo perfectus est utraque facere: quod alterum tantum. Sin autem alio non expedit: ut quando impeditur exercitium vel publicum vel lectionis aut predicationis publice: vel priuatum: ut lectionis vel orationis priuate. Idcirco glossa. Recordat Theodorus tractatu contra impugnantes euangelicam paupertatem. Sed notandum quod preter exercitium manuale: alia sunt exercitia spiritualia licita: corpus enim multum aggrauantia: pura oratio deuota: meditatio bona: studium licitum: lectio utilis: laus diuina: confessionis audientia: datio consiliorum in causis spiritualibus vel temporalibus et huiusmodi: quibus exercitiis inherendo. licite nullus cessare debet. prout esse ociosus: quia spiritualis labor est penalis corporalis quantum pluri de causa. Item medicos. Idcirco quia labores spirituales extenuant vires naturales: et animales quas labores exterior tanquam corporales exercitium vigorat. Secundo quia labor spirituales: quidam vacantur die ac nocte

Preceptum tertium.

per somnia dura: sed laborem corporalem sequitur somnus quietus: et per consequens bona digestio: et virum fatigatum quam optima sequitur restauratio. Tertio quia vires spirituales magis lese sunt originali peccato. Ideo maior difficultas patitur homo cuius illis operando quam cum viribus exterioribus. Quarto labor corporalis calorem naturalem confortat: corpus mundificat: et agilitat: sed spiritualium laborum multi calor naturalis conculeat: et extinguunt humores replent: et ex sanguine melancolicum faciunt. Quinto labor spiritualis multos habet malos spiritus impediētes ne homo ad veritatem: et specialiter ad virtutem perveniat: sed non sic de corporali. **S**exto igitur id est carceris tam corporalis quam spiritualis exercitum quos mala facit. Primo dat locum diabolo. Quis sancti patres dixerunt occupatum vno demone: sed otiosum innumeris temptari. Et hieronymus. Sēper aliquid boni facito: ut te diabolus inveniatur occupatum. Secundo grave damnum sustinet sine causa in vinea sui corporis: quod est anima. Nam de ore solum quis otio fructus possit colligere qui sunt: dei laudatio: gratiarum actio: oratio: confessio: modestia: verborum abstinentia: frater na eruditio: viciorum correctio. Tertio otiosus brutus est deterior. Brutus est competitur comedere: sed de otioso dicit apostolus. ii. Thessal. iij. Si quis non vult operari non manducet. Quarto consumit tempus et nichil novum lucratur: et se facit receptaculum omnium foridum. Unde Hieronymus. Omnia temptatio: nisi et cogitationum malarum et inutilium sentina: et seminarium est otii. Remissum. Dicitur occupatus bellis non luxuriatus est: sed tempore oculi adulterii et hominibus promittit. ii. Regum. xi. sic etiam Salomon circa templum et ultra occupatus non cecidit: sed otiosus. Quinto otii facit fugere sanitatem corporis et anime: que sequuntur plus laborem quam otium: ut patet exemplo cathene de ferro: quae non videntur rubi

go consumit gravius quam si quis ea uteretur: quia et si usu consumitur tamen minus quam rubiginem: et etiam dealbatur otiosus etiam non potest acquirere habitum virtutis: quia habitus generatur per actus frequentatos: sic etiam anima otiosa semper manet nuda. **S**exto ad secundum principale notandum finem Thoma. tractatu contra impugnantes paupertatem evangelicam. et secunda secundae. questio. cxxxviii. ar. v. quod novem sunt genera hominum qui excusari possunt a labore manuali: toto vel in parte uti possunt elemosinis. Primo prelati ecclesie et clerici: quod Augustinus ostendit. s. Lxxviii. q. d. c. h. scilicet. h. scilicet. qui in sacro ministerio operantur: que de sacro sunt edunt: qui altario deservunt: cum altario participant. Secundo religiosi precipue mendicantes: eadem ratione quo ad plura quae clerici: quia orant: laudant: studium: predicant: celebrant: sacramenta etiam quaedam ad minus conferunt propter que opera pro communione ecclesie facta tamen iuste sustentationem ab aliis recipiunt quod faciunt ad que instituti sunt: sicut stipendiarum et famuli rerum temporalium prelati sunt laboris. Tertio philosophi studio vacantes aut litteris artibus: ut scholares: quia tales non possunt studere: et si minus laborare: et ecclesia de talibus fructum sperare potest pro republica futurum. Quarto inspirati et vocati specialiter in iunctu spiritus sancti ad voluntariam paupertatem quorum exemplar fuit: beatus alcius qui medicavit pluribus annis. Nam in edicta civitate in atrio ecclesie beate virginis. xvi. annis ad elemosinam sedie: et postmodum in domo paterna totidem annis velut medicus est nutritus: licet a patre ignoraretur. Unde christus invenit decalogum servum: et ait: si vis perfectus esse: vade et vende omnia tua et dā pauperibus. Quinto invalido ad laborandum: ut pueri et senes et egrotantes: cum clericis si habet: vel alij singulares providere debent. Sexto elemosina etiam uti possunt: qui laborare possunt: sed non tantum ut se et suos nut

Preceptum quartum. Capitulum i. Fo. lxxxviii.

trire possunt: residuum enim de elemosinis accipere possunt: ut sunt interdum debiles mulieres vel senes. Septimo si quis dives omnia bona sua dedisset pauperibus: in seculo vel religione manens egeret: nec artem operandi sciret: vel exercere non posset propter consuetudinem: talis de elemosinis victura re posset sibi datus vel monasterio ad quod se transferret. Octavo penitentes aliqui medicare possunt: vel elemosinam recipere. puta hi quibus pro gratia petis inunctum est: sed tales si habet: debet impartiri de suis bonis quantum ipsi consumeret alijs pauperibus. Nonno possunt elemosinas accipere aliqui pro loco vel structura conditi: vel domo fructu valent: et sic medicant aliqui pro ecclesijs: alij pro ponte: alij pro reparatioe vie. De his istos modos probat sanctus thomas licet tractatu quo super: et secundum scilicet. qui vero sub talium numero non continentur: et tamen octo se vident etiam de redditibus: propter quod nec recipiant: put tenent orationibus vel alijs muneribus ad que aptitudinem habet: aut qui fidelium recipiunt elemosinas: tales nocet sibi et pauperibus alijs: et primum decipit. **E**x quibus patet quod plura genera hominum deberent pro capitis christiani populi corrigi quod otio se vivere voluit. Primo clerici et religiosi otiosi. Secundo nobiles otiosi: qui eo quod divitias non habent a predecessoribus potius dependant: et alia mala faciunt: quam velint laborare. Ad quem tamen laborem in tali casu tenent. Tertio validi medicantes varijs mendicibus populum decipientes. Quarto usurarii: iudei et christiani: cum utriusque in lege eo et sit prohibuit. Quinto christiani cum bonis malis et contrariis pueris insipientes. Sexto incantatrices et prophete demonum devotissimo eorum elemosinam recipientes. Septimo cives reddituarii et otiosi servientes nulli pro sunt: non deo cui non sunt: non primo: quia non mercantur nec laborant: sed alios inficiunt: se destruant: et omnia bona mala iterum reperiunt: heu quamul-

ti reperiunt: qui talem statum desiderant habere. **Q**uo ad tertium principale notat magister henricus de hasia super Gen. iij. In sudore vultus tui vesceris pane et quod quod requirunt ad hoc quod quod rem artificiale faciat: vel naturalis fieri: periret. Primum est recta intentio: quod est ut ipse suis laboribus necessitate vite acquirat competentem sibi et eorum utilitati deficiat. Sed est ut opus suum utiliter sine fallitate sophisticatione faciat. Tertium est quod certis temporibus ab ecclesia constitutis: hoc est si si iustitiam labores suos intermittat: ut dominis plenius vacare possit. Quartum ut opus suum legaliter et sine iniuria civilem vedat sine fraude iuxta et valorem prestatum omnibus: ex parte materie operis et laboris: et statum continuat laborantis. Quintum est quod non sint artifices curiositatum et venarum novitatum inuētores: in vestibus: edificijs: ut magis lucrent. Unde de hoc primo mandato de curiositate de superbia.

Preceptum quartum. Capitulum primum De ostensione dei.

Preceptum quartum. Diliges primum tuum sicut teipsum. **M**orandum quod sicut sub precepto dilectionis dei comprehenduntur tria precepta prime tabule. de quibus hactenus dictum est: sic sub precepto de diligendo primum preceptum septem precepta secunde tabule. propter quod ipse ait Math. xxij. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: et ex tota anima tua et ex omni mente tua: hoc est primum et maximum mandatum. Secundum simile est huic. Diliges primum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet: et prophete. Ne circo antequam descēdamus ad septem pre-

Math. 19. c. mar. 10. b. Lu. 18. d.

Preceptū quartū.

cepta residua: necesse est dicere de p-
cepto dilectionis primi. Et ponent
quattuor. Primo quomodo tenemur
diligere nos ipsos. Secundo quomodo te-
nemur diligere proximos sub prece-
pto. Tercio de ordine diligendi. Quar-
to quomodo proficere debemus in di-
ligendo proximi: put est consilium.

Quo ad primū tria ponentur: pri-
mo quid sit diligere se. Secundo que
requiruntur ad bene diligere se. Ter-
tio cur non est speciale mandatum de
diligendo se: vel saltem non tam ex-
acte positū sicut alia madata.

Quā-
tum ad primū notandum sū Thomam
mā. li. de pfectione spiritali. vlti-
ca. xij. q. diligere se est sibi bonū vel-
le: sed qvel quot sunt tibi bona? R. si.
q. quinqs. Primo maximū bonū est
felicitas tua: scz deus immediate i pa-
tria tibi vnicū. Secundo virtutes z
vitatio vitiōz: quia sine his nullū bñ
faciatur. Tercio scientie aliquales:

quia sine his nesciretur quomodo vir-
tutes essent acquirende z vitāda vi-
tia. Quarto bona corpora: vt fortitu-
do/ sensum yiuacitas/ pulchritudo/
sanitas zc. Quinto bona exteriora: vt
fama z possessiones/ ac pecunie. Pri-
ma tria deseruiunt principaliter aie:

duo residua corpori. prima tria inte-
riori homini: alia duo exteriori homini.
S3 quereres: que de qnqz bonis dili-
gendo dicis qd se diligere? R. si. phi-
losoph. ix. ethi. vbi querit qd est phi-
lātus/ id est amator sui: qd qui diligit
partem principalē sui/ id est aiam et
eius bona principaliter: talis dñ phi-
lantus/ et virtuosus. qui vero diligit
principaliter partem sui minus prin-
cipalem/ videlicet corpus et ei⁹ bona
non est philantus: qd a maiori sit de-
nominatio. hinc eēcordat dictū Iohā.
qui diligit iniquitatē odit aiam suam.
Et christus ait. qui odit aiam suā/
id est animalem et sensualem vitam/
hoc est corporis delicias/ in vitā eter-
nam custodit eā: ex quo patet qd pec-
catores se non diligunt: sed odiunt.

Quā-
tum ad secundū ex quo qd
se diligendo potest se male diligere:
vt principaliter corporalia diligendo
et etiā bene se diligere: ideo necesse ē
scire qualis debeat esse dilectio sive
sit bona. s3 quā ē necesse erit prioris
mā diligere: velut sū qd dā exēplar.
hoc tradidit Tho. vbi prius dices qd
ad sui lictā dilectionē quattuor req-
runt. Primo vt dilectio sui sit verax
Secundo recta. tertio scā: z quarto effi-
cat. pmo vere se amat: qd sibi bonum
aliqd de qnqz pñominatis vult: z nō
vult sibi qnqz opposita pñatis qnqz
bonis. Dilectio em̄ in duo tendit: in
est cui aliqd bonū vult: vt in te si te di-
ligis/ et in bonū qd optas tibi: sed il-
lud abusuē diligere dicimur: diligen-
do em̄ piscem: non ei/ s3 tibi vīs bonū
qd piscis destructur quē comedis: s3
tu fortificaberis: sic de pullis: sic de
vino: z sic de alijs similib⁹ qd in vñ no-
strum trāseunt: s3 illa pñatio diligen-
di se nō sufficit ad bonā dilectionem
Secundo ergo necesse est vt dilectio tua
sit recta/ et iusta/ seu ordinata: qd sit
qñ maius bonū de qnqz pñominatis
pñatis minor bono. Adāu festū ait
est qd bona aie sunt optia: puta beati-
tudo et virtutes: sed scientia/ z corpo-
ris sunt bona media. exteriora vero
sunt infima bona. Ideo sunt optima
bona beatitudo et virtutes: qd te ius-
to nec demones/ nec hoies te talib⁹
priuare queit: sed solum tuauolūtas
non autem sic de bonis corporis/ et
exterioribus. ex quibus patet qd non
recte/ sed curue se diligit: qui pericu-
lit z laboribus inordinate corpus su-
um irrationabiliter destruit pro bo-
nis exterioribus: sicut faciunt ebriosi/
si/ haustufores/ auari et his similes.

Ratio. quia exteriora preferunt bo-
nis corporis. quo contra Iob. iij. dicit
Iob. iij. p pelle/ et omia scilicet tē-
poralia exteriora dabit homo. p ani-
ma sua/ id est p aiali seu corporali vi-
ta vel sanitate. Similiter patet qd nō
se diligit recte: qui bonūz rationalis
anime ptemunt inhiantes vel inhe-
rentes bonis corporis: vt faciūt spa-

ciali un cunctis die festiuis: z sic sermo
nē negligendo. Studentes potibus
z alijs delictis vacantes neglecto stu-
dio. Clerici z religiosi cōmūis exor-
bitantes/ neglectis officiis debitis illi
em̄ sunt de qbus supra dicit. Qui di-
ligit iniquitatē odit aiam suam: sed
quia illum fecit dñ modū diligendi se
vident etiā quidā philosophozū gen-
tiliū habuisse. vt ex ix. ethico. patet. z
ex. r. z. j. Ideo tertio necesse est vt di-
lectio sui sit sancta. Dicitur autē ali-
quid sanctum ex eo qd ordinat ad re-
um. vnde altare sanctum dicit/ quasi
deo dicatum: z alia huiusmodi qd diu-
no ministerio mancipantur. Qui igitur
diligit se ppter deum: z specialiter
ex charitate infusa: sancte diligit
se/ z eius dilectio deo dicata est. Ra-
tionabile em̄ est vt dilectionē sui qui
libet ordinet in deū: qd princeps sum-
mus est ois/ s3 bona beatitudinis: colla-
tor gratie z sciētie: rerū etiam corpo-
ris z aie. Unde apostolus dicit. Ipsi
lipen. j. Ipsi viuere christus est: et
mouit lucrū. z. j. Corinth. x. si iue mā-
ducatis/ siue bibitis: siue aliud qd fa-
ciatis: oia in gloriā dei facite. Et qd
non sufficeret ad consequendā beati-
tudinē qd quis etiam se sancte dilige-
ret: nisi etiam bonū velle ad opus p-
diret. sū illud christi. Non omis qui
dicit michi dñe domine intrabit in re-
gnū celozū: sed qui facit volūtatē pa-
tris mei qui in celis est: ipse intrabit in
regnū celozū. Math. vii. Necirco qñ-
to necesse est vt dilectio sui sit effica-
z operosa/ ac i exteriora opera pgre-
diens pro loco z tempore perdeside-
riū bonozū in ore/ in manu/ in pedib⁹:
in expensione pecuniarū ad elemos-
nam. vt sic beatitudo/ virtutes: scien-
tia: et alia ad beatitudinem valentia
acquirantur.

Quantum ad tercia-
um principale. Cur deus non tā ex-
acte precepit dilectionem sui/ vel non
tam clare sicut dilectionē dei et pro-
ximi? R. si. qd preceptū est diligere se
velut: z qd. Diliges proximi tuum
sicut teipm expt. sic satis ponit. Tri-

plex autem ratio est: quare non tā ex-
presse precepitur. Prima quia ad se
diligendum inordinate homo alio sa-
tis inclinatus est. Secunda quia na-
tura inclinatur ad diligendum se etiam
sin aiam: vt patet ex philosophozū
dictis. Tercia sū Augusti. quia in di-
lectione dei dilectio sui includitur: qd
libet enim debet diligere se sancte id
est propter deum. ergo plus deum

Capitulum secundū De A
dilectione proximi.

Ex proximi igit dilectio:
netria vidēda sunt. Pri-
mo quomodo bene fieri
debet. Secundo cur fieri
debet. Tercio qualiter p
alias dilectiones inficiatur. **Q**uo
primū intellectu notādum qd dilectio
proximi valde est necessaria homini:
quia homo sū philosophum est ani-
mal politicum/ id est sociale. Patet
illud per multiplicem scripturā. Mā
tantam dilectionem christus voluit
nos habere ad proximos/ vt diceret
petro querenti quotiens deberet di-
mittere proximo in se peccanti. R. si.
q. vsqz septuagesies septies/ id est qd
dringētis nonagita vicibus sū hie-
rony. Item Iohā. xij. ait. Mandan-
tum nouū dō vobis/ vt diligatis inui-
cē sicut dilexi vos. nouū quo ad per-
fectissimū christi modū diligendi. no-
uū est quia nos nouos facit de vetus-
tis: vt exponit Thomas i postul. vel
nouū qd semper ligat: iacti de nouo li-
garet. Unde ad romanos. xij. sū. Mi-
ni quicqz debeatis: nisi vt inuicem di-
ligatis. Ideo vt hieronymus ait cū
Iohā. moritur? iter discipulozū ma-
nus ad ecclesiam duceretur/ z crebro
diceret. Filii diligite inuicē: z qui-
dam quereret: cur hoc totiens repli-
caret? R. si. mandatum vñ est z in eo-
nime mandatum ipleri potest hinc
ad R. o. xij. Qui diligit proximi suūz
legem impleuit. z subdit: nō adulte-
rabis: non occides: nō furaberis: nō

capitulum secundū De A
dilectione proximi.

Ex proximi igit dilectio:
netria vidēda sunt. Pri-
mo quomodo bene fieri
debet. Secundo cur fieri
debet. Tercio qualiter p
alias dilectiones inficiatur. **Q**uo
primū intellectu notādum qd dilectio
proximi valde est necessaria homini:
quia homo sū philosophum est ani-
mal politicum/ id est sociale. Patet
illud per multiplicem scripturā. Mā
tantam dilectionem christus voluit
nos habere ad proximos/ vt diceret
petro querenti quotiens deberet di-
mittere proximo in se peccanti. R. si.
q. vsqz septuagesies septies/ id est qd
dringētis nonagita vicibus sū hie-
rony. Item Iohā. xij. ait. Mandan-
tum nouū dō vobis/ vt diligatis inui-
cē sicut dilexi vos. nouū quo ad per-
fectissimū christi modū diligendi. no-
uū est quia nos nouos facit de vetus-
tis: vt exponit Thomas i postul. vel
nouū qd semper ligat: iacti de nouo li-
garet. Unde ad romanos. xij. sū. Mi-
ni quicqz debeatis: nisi vt inuicem di-
ligatis. Ideo vt hieronymus ait cū
Iohā. moritur? iter discipulozū ma-
nus ad ecclesiam duceretur/ z crebro
diceret. Filii diligite inuicē: z qui-
dam quereret: cur hoc totiens repli-
caret? R. si. mandatum vñ est z in eo-
nime mandatum ipleri potest hinc
ad R. o. xij. Qui diligit proximi suūz
legem impleuit. z subdit: nō adulte-
rabis: non occides: nō furaberis: nō

capitulum secundū De A
dilectione proximi.

Ex proximi igit dilectio:
netria vidēda sunt. Pri-
mo quomodo bene fieri
debet. Secundo cur fieri
debet. Tercio qualiter p
alias dilectiones inficiatur. **Q**uo
primū intellectu notādum qd dilectio
proximi valde est necessaria homini:
quia homo sū philosophum est ani-
mal politicum/ id est sociale. Patet
illud per multiplicem scripturā. Mā
tantam dilectionem christus voluit
nos habere ad proximos/ vt diceret
petro querenti quotiens deberet di-
mittere proximo in se peccanti. R. si.
q. vsqz septuagesies septies/ id est qd
dringētis nonagita vicibus sū hie-
rony. Item Iohā. xij. ait. Mandan-
tum nouū dō vobis/ vt diligatis inui-
cē sicut dilexi vos. nouū quo ad per-
fectissimū christi modū diligendi. no-
uū est quia nos nouos facit de vetus-
tis: vt exponit Thomas i postul. vel
nouū qd semper ligat: iacti de nouo li-
garet. Unde ad romanos. xij. sū. Mi-
ni quicqz debeatis: nisi vt inuicem di-
ligatis. Ideo vt hieronymus ait cū
Iohā. moritur? iter discipulozū ma-
nus ad ecclesiam duceretur/ z crebro
diceret. Filii diligite inuicē: z qui-
dam quereret: cur hoc totiens repli-
caret? R. si. mandatum vñ est z in eo-
nime mandatum ipleri potest hinc
ad R. o. xij. Qui diligit proximi suūz
legem impleuit. z subdit: nō adulte-
rabis: non occides: nō furaberis: nō

capitulum secundū De A
dilectione proximi.

Preceptū quartum.

falsum testimoniū dices. non concu-
piscēs rē proximi tui. et si quod aliud
est mandatu in hoc verbo illustratur/
id est cōtinetur et impletur. diligēs p-
ximū tuū sicut teipsum. In isto etiā
continetur preceptū dilectionis dei. qā
primis nō potest ordinare diligē: nī
si propter deū: alia dilectio nō esset sū-
eta. sed propter quod unūquodq; ta-
le et illud magis. hāc etiā ob causam
ut dicit Aug. de ci. dei. sepe unū p re-
liquo ponit. hoc etiam videt inuere
christus Johā. xv. dicens: hoc est pce-
ptū meū: ut diligatis invicē sicut di-
lexi vos. dicit meli: qā i dilectiōe pri-
mi deus diligitur. ¶ Secundo notā
dū quis sit. primus vel frater noster.
Nam illā qstionē movit legisperitus
chasto ppter hoc preceptum luce. x.
¶ Quidā cū salutariōe christus movit
parabolā de eo qui incidit in latrones
post quā qstuit: qd tibi videtur proxi-
mus? Rñ. legisperitus. ille q fecit ei
misericordiā. rñdit ei chust: vade et
fac similis. Et x aug. li. pmo de do-
ctrina christiana sumit solutionē qstio-
nis. et allegat magm i. iij. di. xxviii.
qui volunt q. primus cēsendus est q
liber rōnalis creatura cui a nobis ex-
hibendū est officium misericordie: et a
qua nobis exhibendū est. nō est p p-
prias generis primū facit: sed opus
misericordie impēsum. ex quo p-
q; quilibet est noster. primus: qui hic vi-
uit. quia cuilibet postea a nobis spen-
di misericordia / vel nobis impendi.
Secdo q aie in purgatorio sunt no-
stri. primi. qā nobis suscipere pos-
sunt iniam suffragior. Tertio q etiā
angeli in celo. qā nobis mīe operam
pendere possunt. Quarto oēs anime
beate eadē ratione. Quinto christus
eadē ratiōe christus inq; fm q homo
sed nec demones / nec aie dānate sūt
proximi nostri: q nec nobis opera mi-
sericordie. nec nos ipsi impendim.
vñ oēs beatificati sūt noster. primus
et cōter dicunt doctores in. iii. dist.
xxv. ¶ Tertio notandū fm tho. li.
de perfectione spūalis vite. vbi sup-
ra

et. q. scdo. q. xliij. deus nō precipit ut
proximū toto corde diligamus. quia
non est vniuersale nostrū bonū: s; par-
ticulare bonū. nec precipit ut diligam⁹
proximū equaliter sibi vel eque forti-
ter / et eque intēso affectu. q; ordinate
quoad intentionē diligere. primū de
bonis fm Aug. ut postea dices vices
ut primo animā nostrā. secūdo aliam
primū. tertio corpus nrm diligamus
s; debem⁹ primū nrm diligere sicut
nos hīs suppositis dicit tho. li. quo p-
us / et ca. q. pfectio dilectiōis. primū q
necessaria est ad salutē: quatuor de-
bet habere: fm quā tuos in precedētī
capitūlo tacta in scda parte de dilige-
do se. vnde multū ea. de quatuor hic
rememoranda sunt. Nā de dilectione
proximi q cadit sub consilio in seq-
ti capitūlo determinabit. Primo igitur
oportet q dilectio. primū sit vera
ut dictū est. quicūq; autē aliquid assu-
mit in suū: vsum: non vere amat il-
lud sed magis seipsum. ut in pmo mē-
bro de dilectiōe suū dictū fuit: s; sicut
aliquas res assumimus in nrm vsum
ita etiam et homines ipsos. ex quo se
quitur q si. primos eo tātmōdo di-
ligimus: inquantū in nostrū vsum ve-
nire possunt: manifestū est q eos non
vere diligimus: nec sicut nos ipsos. et
quidē apparet hoc in amicitia vtilior
delectabilis. quicūq; amat aliquē: qā
est ad suā vtilitatē et delectationē: se-
ipsum amare cōvincit cui ex altero. bo-
num est delectabile / vel vtile qrit nō
illuxer. quo querit tales enim rā fal-
se amāt. primos: sicut tu false dicis
amare pisces gallinatos / quos tuo sto-
macho vis: non autem / eis bonū vis.
sed tibi. Ratio autem quare dilectio
nem proximi oportet esse veram non
fictā est quia caritas ut describit apo-
stolus est que procedit de bono corde
et cōsuetudine pura / et fide nō ficta. a. i. f.
corinth. xii. Caritas non querit que
sua sunt. Idem rētenā seipsum exē-
plum dat apostolus. f. Corinth. x. de-
cens non querens qd michi vtile est:
sed quod multis ut salu fiat. ¶ Se

Capitūlo. ii.

Fo. lxxxvi

cundo ad determinatū modum vi-
ligendi. primū sicut se dicit ut sit ius-
ta et recta. Oportet igitur ut eo ordi-
ne quis bona proximi optet: quo si-
bi quinq; supra tacta debet optare. p-
cipue quidem bona spiritualia: deinde
de bona corporis. deum quicūq; in exte-
rioribus rebus consilii sit. Unde tam
tibi q proximo beatitudinē / et virtu-
tes orando desiderare debes sine con-
ditiōe absolute dicendo. O deus illa
michi confer. Ratio est. qā talia bo-
na nulli obesse possunt. Quando autē
pro scientia / pro bonis corporis et ter-
terioribus conditionaliter impetite pe-
ti debent. puta si presunt ad beatitu-
dinē. Ratio est quia talia multis ob-
sunt multis etiam profunt. Sed cui
profunt nouit deus cui cōmittitur p
conditionem. hūc etiā modū. Soera-
tes orare docuit. ut habet in vita phi-
losophorum. Ideo aug. de doctrina
christiana dicit. Non eque diligatur
quod minus vel amplius diligendū
est. ¶ Tertio ex predicto modo pre-
cipitur ut sit sancta proximi dilectio
qzā quo notandū q in dilectiōe pri-
morum semper contingit plures con-
uenire vel adiuvare. Quidā enim cō-
ueniunt in aliqua naturali vniōne fm
generationē et materiam. puta quia
ex eisdem parentibus oriuntur. Alij
vero cōueniunt cōueniētia quadam
civili. puta quia sunt eiusdē civitatis
municipes sub eodem principe: et eis-
dem legibus gubernant. Alij fm ali-
quod officium vel negociū aliqua cō-
ueniētia vniunt. sicut qui sunt socij
negociando / vel militando / vel fabu-
cando. et hmoi proximorum dilectio-
nes honeste quidē et recte possūt esse
sed non ex hoc sancte dicitur: sed so-
lum ex hoc q dilectio proximi ordina-
tur i deum. Sicut enim homines qui
sunt vnius civitatis cōsortes in hoc
conveniunt: q vni subduntur princi-
pi cuius legibus gubernant: ita om-
nes homines in quantum naturaliter
in beatitudinem tendunt habēt quā-
dam generalē cōueniētiā in ordine

ad deum sicut ad suū omniū pncipē
et beatitudinis fontem: et totius iustitie
legislatorē / cuius beneficio et guber-
natione vniuntur. bonū autem cōmu-
ne fm rectā rationē est bono proprio
preferendū. ut docet natura de vacui
preuentione: et membra in cordis vel
in capitis defensione. et ciues i ciuita-
tis et cōmunitatis propugnatio. Et
go insupius et proximi dilectione /
cū sint particularia bona dilectio san-
cta efficitur: quando in deū vniuersa
le nostrū bonum ordinatur. Unde. f.
Johā. iij. Hoc mādātū habemus a
deo: ut qui deum diligit: dilgat et fra-
trem suū. ¶ Quarto ex modo dile-
ctiōis instruitur ut proximi dilectio
sit efficax et operosa: ut sicut vnusquisq;
non solū sibi optat bona anime et cor-
poris: sed etiā effectualiter ad haben-
dum laborare debet. Sicut etiam ad
bonum non sufficit bonū habere effe-
ctum: sed etiam effectū habere oportet
sz illud. f. Johā. iij. Nō diligam⁹
verbo neq; lingua. sed opere et verita-
te. Omnia illa tradit Tho. sententia
liter. de perfectione spiritualis vite
¶ Ex pmissis sequit partim regu-
la magistralis: quādo qd peccati mor-
taliter cōtra dilectionē proximi: que
est quando aliquid cōmittitur notabi-
liter cōtra dilectionem proximi: tunc
est peccatū mortale. quando non: tūc
est veniale. quando autem aliquid sit
cōtra dilectionē proximi. potest attē-
di penes ista precepta legis nature.
Quod tibi nō vis fieri: alteri nō fece-
ris. et ponit Thobie. iij. Et quod vis
tibi rationabiliter fieri et ex debito: al-
teri hoc idē facias. et ponit mach. vi.
et potest etiā attendi penes scandalū
actiū qd ego infero. primo meo ma-
lo exēplo. Sed i quanto oporteat ali-
quid esse cōtra dilectionem proximi
vel quantū sit illud scandalū ad hoc
q sit mortale: nō est determinatū pre-
cise: qā in modico facere contra pri-
mū nō est mortale. aut in paruo eum
scandalizare. Et si attēdat qui penes
seipsum: qd sibi vellet / vel non vellet

Preceptū quartū

fieri: et per quod factū seruaret inter se et primum amicitia et non fin hoc iudicet aliquid mortale vel veniale. **¶** Secundo patet ex premissis quod quilibet volens primum suum peccare mortali ter aut cui placeat deliberare peccatū mortale alteri: ille in hoc peccat mortali ter. quia quicquid sit deliberare contra caritatem: illud est mortale. scilicet velle proximum mortaliter peccare aut gaudere deliberare de peccato mortali contrariatur caritati dei et proximi. dei in quem deberet proximum sancte diligere. proximi cui vult tantum malum. Tertio sequitur a fortiori quod ille peccat mortaliter qui primum ad mortaliter peccatum ex deliberatione inducit aut inducere nititur: ut consilio iussione auxilio: inducere nitens ad fornicandum praeclatum: et ad similia. Patet quod vult malum mortale proximo. quem sic odit non diligit. quod est efficaciter sic debet diligere: ut ab eo malum auerteret et bonum suaderet. **¶** Duo ad secundum principale notandum. quod plura sunt mortua proximi diligendi. elicta ex dictis beati Ambrosii li. de officio. et beati Augustini li. de similitudinibus. primum est omnia iussio cui diligentiissime est obediendum. ut patuit in primo notabili et primo precepto finis illud patet. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Secundum est exemplum batorum animalium se solo instinctu nature in sua specie amantur mirabiliter. Plus autem tenetur homo ratione praeditus. Unde ecclesiasticus. xii. Omne animal diligit sibi simile. Simile patet in similibus corporibus et spiritibus. ut aqua non contrariae aere: sed concordat. ignis igni: aer aeri: et terra terre alteri. Tertium est cognatio et unitas originis. Unde finis augustinus. de doctrina christiana. Non putandum est primum solum: qui consanguineus est Adam et eam intendamus: et sic omnes fratres erimus. nec in aliqua specie perfecta animalium reperitur quod ab uno principio procedunt sicut omnes homines ab uno primo homine. Quartum est fraternitas spiri

ritualis melior carnali. Nam omnes christiani unum patrem christum et matrem unam beatissimam virginem mariam: et ecclesiam catholicam habemus. Unde matheus. xxiii. Patrem nolite vobis vocare super terram. vnus enim pater est vester: qui in celis est. Quintum exemplum est christi: qui principum et mediorum finem decursus vite sue: pro nobis etiam inimicis posuit. vii. Ioh. iiii. Sic de dilexit mundum ut vinceretur suum daret: ut omnis qui credit in ipsum non pereat: sed habeat vitam eternam. **¶** Sextum est exemplum angelorum qui etiam peccatissimos homines ex caritate custodiunt. Unde matheus. xviii. videte ne contemnat vnum ex his pusillis. Angeli enim eorum in celis semper vident faciem patris mei qui in celis est. Septimum exemplum est membrorum humani corporis ad seruandum sibi inuicem. Nam si pes infirmatur: manus leuiter palpat. caput se inclinat. alter pes ad medietatem pediat. dorsum se curuat. videri oculos: et auris medici precepta auscultat: et sic de alijs. Cum autem tota ecclesia vnus sit corpus: et singuli alterius membra: idem facere debemus. nec aliquid membrum despiciendum est. Unde romani. xii. multi vnus corpus sumus: singuli autem alterius membra. Octauum est similitudo hominis ad deum. ad cuius effigiem quilibet est in mente formatus: et baptismo reformatus. Cui sicut quidam pueros plus diligit: qui sunt similes patri quem dilexerunt: sic et nos si patrem deum diligemus: multum sibi similem quem libet diligemus. mens enim videlicet memoria. intellectus et voluntas sunt quibus capacis sumus omnes finis: boni et vniuersales. Beato etiam ut secundo. dicit super. iiii. de caritate. Caritatis habitus inclinat habere ad velle haberi deum a se. et etiam ad hoc inclinatur ut deus diligatur: et capiat a primo sicut enim amicitia sit deo grata. Caritas enim non est habitus priuatum amoris in dilecto quiescens. sicut cupiditas vel zelus qui socium non vult

Capitulū. ii.

Fol. lxxxvi.

habere vel in se retorquet omnia. Notandum est intuitus multiplicis boni et dilectione proximi sequentis: que vtilitas debet esse occasio: non causa principalis saltem sicut etiam tibi odor bonus est occasio comedendi non causa sed sanitas corporis. vel delectatio eius causa comedendi. et dilectione etiam proximi sequitur amicitia: susfragium/consolatio/et vita perpetua. **¶** Duo ad tertium principale notandum. quod dilectio proximi qua multipliciter mereri possumus. (heu) pro quatuor falsas proximi dilectiones sophistatur/et falsatur. quia inutilis ad vitam eternam efficitur. Prima est carnalis: quae plurimum est iter per sonas diuersorum seruum scilicet soli propter dilectiones carnales: et semper est mala nisi quantum inter coniuges ratione matrimonij excusatur. hoc dilectio nonnunquam a spiritu finis apostoli verba incipit. et ad carnalia degenerat insensibiliter. vii. ad deprehendendum talem falsitatis amorem se sub pallio boni abscondentem. Sciendum quod deprehendi potest per quedam indicia. Est autem primum indicium carnalis amoris: quod eo capti ad inuicem loquuntur pauca de spiritualibus: et virtutibus/et multa de temporalibus/et inutilibus: et ad talia verba vix sufficit tempus eis. hec sentientes caueat caute ne capiat: ne laqueus humiliet eum. **¶** Alter oppositum spiritualis dilectio proximi pascit spiritualibus/et pascit/accidit fugit. Secundo indicium carnalis amoris est: quod inquieto corde cogitant de se inuicem cum sunt a se absentes. primo quidem sit de bonis. secundo de malis. bonum de bonis: scilicet spiritualibus amor quiescit in deo cum quiescere amat commendat deo orationibus/quieto corde. nec comparat/nec congaudet dilectio: nisi quantum ratio dicat recta. Tertium indicium est impatientia condilecti. ut si quem diligis vult aliter trahatur vel timet se minus diligere. trahatur si bona alieno lare

gunt/et familiaritas et ardet. scilicet caritas omnem hominem diligit: et condilecti letatur honeste. et de beneficio alteri impenso congaudet. Quartum indicium carnalis amoris sunt inmundicia/et vicia. scilicet sudaria/et humus/modi transmissa. quod finis hieronymus christi amor non habet. nam talia conseruata dilectionem nocturnam nutriunt: et inspicere inficiunt. scilicet spiritualis amor habet puras et crebras orationes exhortationes allocutiones/et plures necessitates subuentiones. Quartum indicium est inordinata dissimulatio viciorum ad inuicem. perditio maioris profectus in casu quo alterum localiter distare oportet/ut defensio alterius in aliquo vicio vel excessu. sed caritas finis illud Apocalypsis. iiii. dicit cum. Et risit. Ego quos amo arguo et castigo. **¶** Secunda dilectio proximi est cupiditatis qua quis alium diligit propter lucrum solum. sic ferui diligunt oves quia volunt habere lucrum scilicet pauperes et sic euerterunt diu seruos. Sic etiam diligimus equos nostros/vineas/boves/et similia. et illa dilectio non est meritoria: quando procedit ex solo amore seu affectione proprii commodi. Tertia dilectio est naturalis fundata in coniunctione naturalis originis ut cum volumus alium bonum. quia cognatus vel consanguineus. et sic parentes liberos/et contra filii parentes et cognati consanguineos diligunt que dilectio potest esse bona vel mala finis diuersas circumstantias: sed nunquam est meritoria illa naturalis dilectio: quando quis diligit alium solum: ideo quod cognatus est: sic etiam bruta diligunt fetus suos. vii. gregori. in omel. de apostolis. Iste veraciter caritatem habet qui et amicum diligit in deum: et inimicum propter deum. Nam sunt nonnulli qui diligunt proximos. scilicet propter affectionem carnis et cognationis: quibus in hac dilectione sacra eloquia non praedicunt. sed aliud quod spiritus impeditur nature: aliud quod preceptis dominicis ex caritate debet

Preceptum quartum.

obediētie: hi nūmū et p̄mū diligēt
et tñ illa sub lūmā dilectiōis p̄mā nō
assequunt: q̄ amorē suū nō sp̄ritua-
liter s̄ carnalr ip̄dūt. Si q̄s tñ dili-
git cognatos: nō solum iō q̄ cognati
sūt: s̄ ēt p̄pter deū: et ex charitate in
fusa: tñc fit dilectio meritoria: gr̄a ei
nō deservit naturā: s̄ cā dirigit et or-
dinat. Quarta dilectio p̄mū est so-
cialis: q̄ q̄s vult alteri bonū: solus iō
q̄ est ei cōfoci: vel amic⁹: cōcūis cōpa-
triora et familiaris sibi: q̄ pōt cē bona
vel mala s̄z circumstānās: et qñ sit so-
lū p̄pter societate: tñc nō est merito-
ria. vñ 2ª Barth. v. Si diligitis illos q̄
vos diligūt: quā mercedē habebitis?
Dilectio igit illa quarta pōt cē mala
vt in his q̄ seruāt ad p̄mū: bona: s̄z
non meritoria: his q̄ sine charitate
in bonis se iuuant. et meritoria: si fit
propter deum.

Capitulum tertium De numero
et gradu diligendorum.

De ordine autē dilectio-
nis tria sunt videnda.
Primo de numero et
gradu diligendorū. Se-
cundo de ordine quo p̄-
ximis effectiue per elemosinam / vel
alteri subueniendum sit. Tercio an
p̄ctōres sint diligendi. Quantum
ad p̄mū intellectus notandū p̄mo: q̄
p̄mū vel q̄smer pōt intelligi delige-
re tripliciter. Primo mō p̄placēt et
delectatiue: id est q̄ q̄s delectet et cō-
placētā habeat i bono q̄d aliq̄s pos-
sider. Secundo mō aliq̄d diligat affecti-
ue seu optatiue vel desideratiue. Ter-
tio mō effectiue. nā dilectio ēuolūtiō
boni: et illa dilectio ē: dilectio affecti-
ua seu optatiua. Illius aut dilectio-
nis sunt plures effectus: vt elemosi-
na corporalis vel sp̄ritualis: et opa
bona alia: et exhibitio talis effectui
ē dilectio effectiua. Secundo rememo-
rādum q̄ bono nobis et p̄mū des-
iderādū sunt tripliciter. Quodā maxia
vt beatitudinalia media: vt fructus ter-
ra infima: vt corporū deferuētia: et

quibus maleviti possum⁹ vt scientia /
honor diuinit et similia. Tercio
nota q̄ cū charitas inclinet ad diligē-
dum diuersa bona: meliora et optima
q̄ ordo necessarius est tñ. vñ sup illo
Cantic. s. ordinauit in me charitatē.
Amb. dicit. 2^a 1ª charitas iord ma-
ta est. q̄d p̄mū est ponit tertiū et q̄-
tum: peccat q̄ p̄posere agit. Nā scire
q̄d factas et nescire ordinē faciendi:
nō est p̄fecte cognitionis. Ordinis nā:
q̄ ignozātia p̄turbat meritorū formā.
Quo igit dil. gēdōz sū magis in
ill. dicit. xix. put elicitur ex Augu. li.
de doctrina xp̄iana. Ambro. vbi p̄-
et hierony. sup 2^a 1ª cōsistit in. xij.
gradibus. Nam p̄mo oim deo dili-
gendus est. Primo affectiue sic sup
oia: vt diligat p̄p̄ se tñ et alia oia di-
ligant p̄pter deum: relatiue in eū oia
dinando ea: et tā firmitate amore ei quis
inhercat: q̄ hō potius vellet se: et om-
nē creaturam nō esse. q̄ deum nō ē:
et q̄ homo p̄pter nullā creaturā de-
liberate et scienter faciat aliq̄d contra
p̄ceptū dei sibi dilecti. in quo tñ debz
caueri: vt habes p̄cepto. iij. cap. viij.
h. Secundo diligat sup oia cōplacēt et
delectatiue sic q̄ nullū vel bonum
sicut deo. Tercio effectiue diligend⁹
est sup oia 2ª batimē effectus exte-
rioris charitatis sibi exhibendi sunt:
puta honor et reuerentia specialis /
conformitas voluntarium / obediē-
tia / laus / gratiarum actio. et filia. sū
illud 1^a 1^a. Laudate eum sū multis-
tudinem magnitudinis eius. ex quo
patet q̄ bene sibi timere habent qui
hominū interdum reuerentius seru-
iunt q̄ deo: et econuerso timere ha-
bent p̄sidentes / talem honorem sibi
fieri permittenes: vt dicit glosa.
1^a 1^a 1^a. (quam ob causam mar-
docheus venerari noluit aman-
tum. Tercio gradu quilibet tenet
supm diligere quātum ad aliam sibi
bonū volendo: put expositum est p̄-
mo ea. p̄ affectiue: id est tñ affectu
seu actu dilectiue q̄ p̄mo: q̄
tenet intensiori affectu et volitione

Capitulum. iij.

So. lxxxviii

sibi p̄p̄ velle bonū beatitudinis et vir-
tutū et actiū bonorū q̄ cuiusq̄z al-
teri hominū et tenetur se firmitus dili-
gere ad illa: ita q̄ minus possit auer-
a dilectione sui q̄ cuiusq̄z alterius
post se. Et quo p̄z q̄ non solū bonus
hōet caritate: imo malus debet sū
legem se plus diligere et intensius a-
more optatiue q̄ proximū: saltē ordi-
nato amore. qui s̄z est respectu p̄di-
ctorum triplicū bonorū: non tñ q̄dū
est malus debet se plus proximo bo-
no diligere complacēt et delecta-
tiue. quia nō complacere: sed tristari
debet de eo quod nunc est: et desidera-
re q̄ fiat bonus. et sibi hoc q̄tōn p̄-
test et diligentius q̄ cuiusq̄z alteri p̄-
curare. Quilibet etiā homo tenetur
oia homines viatores diligere equa-
liter et sicut seipsum referendo equa-
litate ad paritatem boni quod optat
quia quilibet tenet proximo cuiuslibet
optare et velle eandē beatitudinē: id
est eandē beatitudinē quā sibi op-
tat et eandē perfectionē virtutū et gra-
tiarū q̄ hoc est diligere proximum
nū sicut seipsum / id est ad idē bonū
ad q̄d seipsum. vt vult aug. sup illud
Gal. vj. 1^a peremur bonū ad omnes
et ap̄us dicit. s. cor. vj. Volo oia ho-
mines esse sicut me: id est ad tāū bo-
nū. Itē nō tāto affectu teneat. Tercio
gradu post seipsum tenet. quis in-
ter omnes maxime diligere intensiue
parentes suos. q̄a quāto res diligibi-
lis est ipsi diligēt magis cōiuncta. et
q̄tōmagis et p̄mū diligebat ab ea. et
quāto plura et maiora bñficia susce-
pit ab ipsa: tanto plus et intensius de-
bet ea diligere. sed parentes alicuius
sunt huiusmodi. q̄a p̄mo gradu con-
iuncti dilectiōe p̄ueniētes natos et eis
esse post deū: nutre et disciplinā tra-
diderūt. ergo et. Sed diceret: q̄d si
parentes essent mali: nōne tunc cere-
ri minus propinqui vel etiā extranei
boni essent amore paritatis p̄ponē-
di. Rñ. q̄ p̄placēt et delectatiue de-
bemus plus diligere meliorem. q̄a de-
bemus plus placere in bono suo a-

depto et in malo i bono plus q̄ in m-
lo i bono. Sed hō sicut amore opta-
tiui et desideratiui tenetur se p̄p̄ di-
ligere intensiue etiam si malus sit: ita
etiam optatiue et desideratiue debet
homo plus diligere parentes malos
q̄ alios viatores quosq̄z bonos. q̄
debet intensiori actu eis optare et des-
derare vitā eternā et vt boni fiant q̄
cuiusq̄z alteri viatori etiā meliori. et
debet etiam homo maxime ad hoc co-
nari et cooperari sū exigentiā status
sui vt boni fiant et caritatē acquirāt
et in ea permancāt. non aut debet ap-
probare eorū mala facta q̄ hoc esset
eos odire. Quarto post parentes de-
bet homo maxime diligere intensiue
filios et filias. Quanto deinde f̄res et
sorores. Sexto consequēter plus p̄-
pinquos q̄ minus p̄pinquos. Septi-
mo domesticos plus q̄ extraneos. De-
tauo extraneos. et hoc seruandū est tñ
sū ordinē caritatis i f̄se q̄ sū ordi-
nem recti nature: quē caritas nō au-
fert: s̄z p̄cipit et regulat. et nō. Richar-
dus in. iij. di. xix. q̄ intensio dilectiōis
attendit sū propinquitatē ad deū: q̄
est bonitas ipsius diligibilis. Potest
ergo dicit ipse tanta esse bonitas ex-
tranti vt minus cōiuncti. et tā parus
bonitas et p̄pinquitas nichī magis
coniuncti vt pote q̄ nō attinet nichī
nisi in tertio vel quarto gradu: et ex
maiori affectu deo diligere extraneū
magis boni q̄ magis cōiuncti
nichī et minus boni. Idem etiā inuit
Ambro. cū dicit q̄ domesticū boni sūt
et tā malis filiis p̄ponendi. Nono
debemus inimicos diligere: vt bono
nature cor. bonū velimus: sed in quā-
tū sunt inimici: id est in iuste nobis no-
cere cupientes: non debemus eos dil-
gere. Ratio secūda. q̄a tunc peccatū
amaremus. Rñ p̄mū est. q̄a etiā sūt
proximi sū illud p̄ceptum 2ª Barth. v.
Diligite inimicos v̄ros: bñfacite his
qui oderūt vos. Pro quo sū 2^a ho.
notandū q̄ huius dilectio nature in-
imici potest dupliciter cōsiderari. Uno
modo in generali. et sic diligere iūm-

Preceptum quartum.

est de necessitate salutis. ut cum de
in generali diligit primos: ab illa ge
neralitate inimici non excludat alios
peccare mortaliter contra civitatem.
Alio modo consideratur dilectio p
rimu i specialiter scilicet deus in speciali mo
ueat motu dilectionis actualis ad in
mici sui: ita quod actualiter velit et op
tet sibi bonu. et illud non est de necessi
tate precepti. Exemplu qui cogitas de
Socrate inimico: non oportet quod statim
opres sibi bonu actualiter. Ratio est
quod preceptu de dilectione inimici est as
firmativum. ideo non obligat prosem
per: sed preceptu est ut non odias eu. et
ut nunquam velis et optes sibi mala iten
tione occidi. quia non odire primus
est preceptu negativum: ideo obligat
semper et pro semper. Est tamen ut dicit
tho. de necessitate caritatis secundum sp
rationem animi: ut scilicet homo habeat
animu paratum ad hoc: ut in singula
ri inimici affectu diligere: si neces
sitas occurreret: sed quod absque neces
sitate articulo homo hoc actu spleat
perfectio est. et adhuc maius pfe
ctionis si amore elicto actu ferat di
lectio in inimici: cum affectu volendi
sibi bonu: potissime quando inimicus
actu offendit. ut christo in cruce acci
dit. De hac materia plenius dices in
precepto quinto de homicidio. De deo
et vnde deo et ultimo diligere debet em
ex caritate corpora nostra: et primo
eis volendo benu. Sunt autem corporis
bona: cibis potus aer gaudiu tristitia
scimus vigilia abstinentia: et tam
prospera quam adversa: in quantum talia
deservunt spiritui. in quantum vero spi
ritui in virtutibus impediunt: talia et si
milia non sunt bona corporis sed noci
ua. quia danatur per talia eternaliter
ut ad illud disponitur. Et quattuor
betes anime sunt optima corporis qu
sine labore vite non acquiruntur. **¶** Ex
premissis omnibus conclusionem illam no
ta doctorum communiter: quod quia diligit
omnes alios homines ex precepto teneat
in genere diligere sicut seipsum id est
quod equale bonu. non tamen oportet ipsum

in quolibet specialiter et equaliter as
fectum dilectionis dirigere. Sed du
bitatur cum multe alie sint conditio
nes: quibus membra christi invicem con
iungunt preter tactas: ut relatio vxo
ris ad maritu. filij ad patre spirituali.
subditi ad prelatu. discipuli ad magi
stru. et omnia ad servu et econverso. Cur
de his non sit mentio per Ambrosiu. Ratio
bona est. dicitur in. iii. quod omnes reducun
tur ad parvas: ut prima vxo ad dile
ctione sui. secunda ad dilectione pris car
nalis. dilectio patris spiritualis et p
clat si similiter. vitima duo ad dilectione
domesticoru. Secundo dubitatur: utrum pa
ter carnalis plus sit diligendus patre
spiritua. Ratio ibidem in. i. quod sic.
quia hic pater spiritualis magna det
non tamen ita vere est causa beneficii quod im
pedit: cum non det filio illud beneficiu
nisi ministerialiter. Pater autem carna
lis dedit filio esse nature: sic causa ef
ficiens et beneficiu nutritionis et doctri
ne honoris tamen magnus debet patri spi
rituali propter statum beneficii: et etiam pro
pter subsidu. Tertio dubitatur: an con
iugatus plus teneatur diligere uxore
quam parentes. Ratio secundum tho. quod vxo co
iungitur viro ut una caro. Ratio. **¶** Et si duo
secarne una deo interius
diligit vxo: sed maior est reverentia
parentibus exhibenda ratione principii. Et si
in quibusdam magis debet vxo assistere
parentibus quam vxo: scilicet quando ad vno
nem carnalis copule et cohabitatio is
relictis omnibus adheret vxo. non sim
pliciter relictis omnibus: quia non his quod ad
parentes pertinent quibus etiam subue
niendu est. Quarto dubitatur de crea
turis irrationales licite diligere pos
sumus. Ratio secundum tho. in summa quod non est quod
ad ea ad que amicitia habeatur: sed si
cuti bona que alij volumus in quantum
scilicet ex caritate volumus eas conservari
ad honore dei et utilitatem hominu. et
sic etiam deus eas diligit. et hic dicitur. **¶** Et
quod per quod magis facit qui canes aures: equos ve
stes: pecuniam: et huiusmodi plus quam aiam
vel corpus in se: vel in alijs diligunt.

Capitulum. iiii.

Fo. lxxxviii

¶ Quo ad secundum principale querit
cui magis sit beneficium. Ratio. **¶** Tho. in. iii. quod xvi. dicitur et dicit philo
sophus. ix. ethi. Illud facile non est
determinare propter multas diversita
tes boni et necessariu. tamen hoc est re
spondendu quod semper magis reddendum est
debitum quam beneficium impendendum
ut ipse dicit ibidem: nisi ex parte altera
assit maior bonitas vel necessitas. et
ideo parentibus et propinquis et bene
factoribus et eis a quibus spiritualia ac
cipit homo: magis quam elemosinam fa
cere si indigeant et ceteris paribus me
lioribus magis magis indigentibus
et sic secundum has tres conditiones debent
gradus in elemosinis prestari: scilicet secundum
honestu. necessariu. et debitum. Assi
gnare autem in singulis quoniam alteri
preferatur est impossibile. quod singula
lares conditiones que attendende sunt
infinite sunt: et non cadunt sub arte. de
his autem vnde docet et prudentu co
siliu. **¶** Hoc tho. **¶** Quo ad tertiu
principale querit cum oes debeamus
diligere: an etiam peccatores debeamus di
ligere. Ratio. **¶** Tho. ii. scilicet de. q. xxi. et ma
gister in. ii. quod. xxi. In peccatores duo
sunt consideranda. scilicet natura et culpa. scilicet
natura quam a deo habet capax sunt
bitudinis. et ideo secundum naturam sunt
ex caritate diligendi. et sic debemus eos
diligere: scilicet optandis eis vita eter
nam: penitentiam de peccatis iustitiam
et alia bona ad vitam eternam promo
uenda: scilicet culpa cor deo est contraria. et
ei displicet: et impeditiva cor salu
tis et tota illa considerationem sunt
omnes peccatores odendi: imo pater et
mater et filij et propinqui ut docetur
Luc. xii. ideo per. Iniquos odio ha
bit. unde Greg. in pasto. exponens il
lud ps. i. fecto odio oderam illos: vi
dit. Inimicos dei pfecto odio odif
se est et quod facti sunt a deo diligere. et quod
faciunt increpare pravorum mores
premere vite prodesse et secundum Augu.
in sermone quodam. Et sic similes me
dico. medicus enim odit egritudinem
et ut liberet egroru febrem persequi

tur: nolite amare vicia amicorum ve
strorum si amatis amicos vestros.

Capitulum. iiii. De dilectione
proximi prout cadit sub consilio.

¶ Pro nunc quartu vi
dendu est de dilectio
ne primi prout cadit
sub consilio. De quo
tractanda sunt tria fin
tria: per quod dilectio pro
ximi ad perfectionem tendit.

¶ Primo de extensione dilectionis
fraterne. Secundo de intentione eius.
Tertio de efficacia seu effectu eius.
que oia ponit sanctus Tho. lib. de p
fectione spiritualis vite. c. xii. xv. et
xvi. Quantum igitur ad primum sciend
um quod in extensione dilectionis pri
mi est triplex gradus. Sunt enim qui
dam quod aliquos homines diligit: vel
propter beneficia impensa: vel propter
naturalis cognationis vinculum aut
civilis amicitie. et iste dilectionis gra
dus terminis civilis amicitie coarta
tur. vnde dicit Ambrosiu. v. Si diligi
tis eos qui vos diligunt: quam merces
dem habebitis: nonne et publicani
hoc faciunt: et si salutaveritis fratres
vestros tunc quod amplius facitis. Ratio
et ethica hoc faciunt. Sunt alij quod di
lectionis affectu et ad extraneos exten
dunt: dum tamen in eis non inveni
tur aliquid quod eis aduersetur. et hic quod
de dilectionis gradus quodammodo sub na
ture limitibus coartatur: Quia cum ho
mo naturaliter est omnis hominis amicus. quod
ostendit. quod alij errant in via dirigunt et a
casu subleuant. Sed quod naturalis scilicet
magis quam alij homines diligit: ex eadem ra
dione procedit ut alij diligat. et eodem modo
odio habeat. Ideo persequens est: ut in
fra naturalis dilectionis limitibus primi
cor dilectio non comprehendatur. **¶** Ter
tius autem dilectionis gradus est: ut dilec
tio primi et ad inimicos extendatur
quod de dilectionis gradus dicitur docet
Ambrosiu. v. dices. Diligite inimicos ve
stros. beneficiis quod oderunt vos: et

ps. 118.

ps. 138.

Preceptū quartū.

temporales seu domini. Unde scriui
naaman. iij. Reg. v. ei dixit. Par
si rem grāde rixisset propheta: certe
facere debueras. De primis parenti
bus pmo tria sunt notanda. Primo
quibus motiuis filij parētes debent
honore. Secundo quibus modis hono
rem debet eis exhibere. Tertio quo
tupliciter cōtra pceptum hoc contin
gat peccare. ¶ Quatuor ad primū
q̄ stricte hoc mandatum sit seruian
dum: docet primogenitū dīra mo
ledictio. Nam Gen. ix. Cham deri
dens patris suū uerēda: i semine suo
maledictus est. Gen. xlix. Ruben l
esset primogenitus iacob bñdictus
cuz alijs isti dixit. Non crescas: quia
ascendisti in cubile patris tui. Esau
venator: et parū in tabernaculis in
habitans bñdictionez primogeniture
perdidit: quā iacob mīr obediens in
uenit Gen. xxv. et xxvij. Secundo idem
suadet vite filioz abbreviatio Nam
Deut. xxi. Si genuerit homo filium
cōtumacē: et p̄teritū: qui non audiat
patris: vel matris imperiū apprehē
dent eis: et ducēt ad seniores ciuitat
illius: et ibi accusabit eum de comē
sationibus: luxurijs: et putijs: et la
pidabit eis oīs populus: sentētia ibi
dem est. Sic quo filij heli correpti
p̄se: nec emēdati fontes vna die occē
si sūt in bello: capta archa. j. reg. iij.
¶ Tertio idē suadet multiplex na
toz bñdictio. Nam hic in pcepto illo
specialiter lōguitudo viuēdi in piniuz
p̄mittit: supple si filio valet ad salu
tē: vel ad cōmodū maius. Si cū nō
ad hoc valeret diuuiuere: plaga esset
diuuiuere: nō p̄mū: q̄ diu i p̄ctis vi
uētis: p̄mū dānant. Et p̄ oppositū
diu beneuiuere bñficiū dei magnum
est. Sic sem filij nō: qui patrē hono
rauerat: qui sem videt fuisse bz mul
tos melchisedech rex salē: quem cō
stat diuissimē vixisse: vcz ānis plus
q̄ sexcētis. et Gen. xxi. Ad dē pater i
benedictionibus ioseph: quēz pater
oibz filiis p̄dilexit. eo q̄ obediēs
fuerat iardus: vt patuit in exitu vi

timo ad pascha versus fratres. hiel
q̄ ioseph quātā materiā patiēcia
sitatis quātā potētā adept⁹ sit: et
semē ei⁹. p̄z Gen. xxxv. xxxix. xli. et
xlii. multiplici. ¶ Quarto idē docet
filioz iudeoz erga parētes pia bono
rum p̄uissio: aut humiliatio. Nam da
uid saul diu in p̄secutione māsurus:
in eiusdē principio sollicitē patrem/
et matrē cōmēdauit regi moab p̄m
regū. xxij. Recha bte cum liberis ad
iussū patris eoz sonadab: in perpe
tū nō biberūt vinū: domū nō edifi
cauerūt: sementem non ferebant: vi
neā nō plātauerunt: et solum i taber
naculis manserūt: nisi in necessitate
guerraz. Ibiere. xxv. Ideo p̄e cum
ctis israelitis laudant a deo. Sic ē
p̄fectōis exemplar Iesus erat sub
ditus illis: scz parentibus. Et i mor
tis agonia de m̄se sollicitus: virgine
virginē cōmēdauit. Joh. xix. ¶ Quū
to idē docet paganorū eruditio mul
tiplex: vt docet valeri⁹ lib. v. p̄ plura
exempla. Nam filia quēdā cui⁹ m̄se
in carcerata: et fame necāda: iudicis
consensu obtinuit vt matrē visitaret
p̄ custodes tñ p̄mū quesita ne alimē
ta afferret: q̄ filia matrem diu lacrimis
tandē p̄ custodes explorata est m̄se
alere. qd cū iudex p̄cepisset: vire ma
trem filie donauit in pietatis mun⁹:
et locus cōsecratus dñs a populo: vt
alij scribunt. Item ibidem valerius
dicit de coralliano romano q̄ cū a ro
manis p̄scriptus: rex alioz factus es
set: et romanis nullaten⁹: nec p̄cio/
nec votib⁹ recōciliari valeret: venen
te ad euz de roma m̄se: statim a filio
obtinuit romanis pacē. Idē ibidem
de filio cresi regis refert: q̄ cū filius
eius mutus videret ab alio quodam
patrē debere occidi: nec lingua: nec
virib⁹ hunc patrem esse demonstrare
posset: in pietatis mun⁹ lingua ei⁹ so
luta est: et locutus est hunc patrem: et
alia clare eloquens in multorū stu
porē. ¶ Sexto idem suadet crea
ture irrationales: celi aues. Nam vt
dicit Ambrosio. exameron. v. Liconis

Capitulū. 3.

fo. 90.

pie aues parētes scnes nudatos plu
mis tegunt: fouēt alijs et nutriūt ali
mētis. Et ibidē dicitur q̄ admirāda
est comitis clementia. Nam cū parē
tes per longuā senectutē plumarū
teguunt: et alarū regimine inuolari
cōtingit: comites iuniores proprijs
pennis eos fouent: et collecto cibo pa
scūt: q̄ etia parentes eoz senescunt:
eos fultro alarū suarū subleuāt: et ad
volandū exerceēt vt in p̄uissos vsus
mēbra dissueta reuocēt: et reducāt: vt
dicit Bartho. in de p̄prietatibus re
rum. et solū: vt hystoriographi ponūt
vultures parētes fame perire sinūt.
et vt refert Basil. in de apibus parte
secūda. apes iuniores nō in opere tā
tū: sed etiam in seru coadiuant ma
trem. ¶ Septimo illud docent in sen
sibilib⁹ exempla. Unde petrus rouch.
Tolle radm a sole: et non lucet. rui
a fonte defecatur: ramū ab arboze
et arefecit. mēbrum a corpore: et putre
fecit. Sic separa filij a deuotione pa
terna: et tam nō est filius: sed collega
storū. De quibus dicit. Glos a patre
diabolo elis: et opa p̄ris velti vultis
p̄ficere. ¶ Ad uo ad scdm p̄ncipale
notandū sūm Tho. scda scde. q. cxxij.
Racet i hoc pcepto exp̄mal solū ho
noratio parentū: in illa tñ honoratio
ne intelligi mandari sustēratio eoz
et quicqd aliud a suis liberis ipsis de
bitū est. Sic interpretat chysost. ad b̄th.
rv. sup ill. Ephe. vj. Honorā patrē
tuū: et matrē tuā: dicit glo. Subemur
parētes honore: id est obsequiū pie
tatis et reuerētia exhibere: ac necēssa
ria ministrare. Consistit autem reue
rentia exhibēda parētib⁹ sūm alexā.
de hals i tribus. Primo i affectu vt
liberti parētes amet: eis bona optēt/
p̄ eis orent: et erinde timent eos: ac
reuercātur: et offensum eoz caueāt. p̄
pter potestātē quā a deo in filios ha
bēt: quorū sunt p̄ncipia post deū. Se
cūdo consistit i signo exteriori: et reue
rētia: q̄ fit assurgēdo: supia se locādo
verbi p̄orrigendo: loquēdo: et simili
bus. Tertio consistit in effectu vt eis

obediāt in oib⁹: saltē quē pertinent
ad vtilitatē ac necessitatē rei familia
ria: et q̄ p̄tinent ad bonos mores q̄ sa
luti sunt necessaria. sūm illud ephe. vj.
Obedite filiū parētib⁹ vris in dñō:
id est sūm iusticiā et fidem dñi dei. Et
col. iij. Filij obedite parētib⁹ vris in
oib⁹: id est vt p̄r⁹ exp̄positū est. Ad uo
to consistit in sustentatione eoz sūm
da per tria: verbo: p̄ cōsolationes: fas
cto p̄ ministeria corporalia vbi opus
est: et dono tpali: q̄ iustū est q̄ pa
rentes pueros debiles nutrant: tam
dignū est vt filij fortes parentes debi
les inuēt. ¶ Dubitat circa hoc p̄r
motū hō magis debeat diligere pa
trē q̄ matrē: et hōc q̄stionem mouet
Seneca. li. reclamationū videlz an filij
potius teneat alere patrē q̄ matrē
sub hoc casu qdā p̄ a p̄r̄tis cap
ad filij mittit p̄ auxilio hōdo: s3 m̄
ceca domi manēs: nec habens aliud
auxiliū q̄ filij: eū p̄cipit manere: eo
q̄ vtrūq̄ viuare nō posset: quē ergo
inuabit filij? Seneca fortiter ambas
partes roborat. s3 nō soluit. Legisse
tñ vidēt in lre. de patria potestate in
glo. q̄ citius habeat patrē alere: q̄ ex
legis p̄sumptōe: vt cōter plus filij
spat habere a p̄re. Et tho. scda scde
q̄li. xxvj. ar. x. dicit q̄ magis tenet
ligere patrē. q̄ dicit bñs. hiero. super
Ezechie. q̄ post deū oīz patrē: diligē
dus est p̄r: et postea addit de matre.
¶ Quid notandū q̄ in istis cōparatio
nibus vt qdā dicit quos tho. non re
probat: hec qd hic dī intelligendū est
p̄ se: vt videlz intelligat esse q̄stio de
patre inquantū pater est: an sit p̄r
ligēd⁹ matre inquantū mater est. P̄dō
enī subdit tho. in oib⁹ hōmō tanta
esse dīstātia virtutis et malicie: vt amā
tia soluat: vel minuat. vt dicit phi
losop. viij. ethi. Et ideo abro. dicit q̄
boni domesticū sunt malis filijs p̄po
nēdi. Sed p̄ se loquēdo pater magis
diligendus est q̄ mater. Amant enī
pater et mater vt p̄ncipia quedam
naturalis originis. Pater autem ha
bet excellētiorem p̄ncipij rationem
m. q.

Preceptū quartū.

¶ Mater: quia pater est principū per modū agentis: mater autē per modū patientis: et mater. Et ideo pater p se loquēdo est magis diligēdus. Tamen hec species amicitie de qua nūc hie loquimur est amicitia q̄ debet p̄i et matri fm̄ generationis rōnem. Est etiā alia species amicitie qua diligim⁹ amantem: alia qua generantē. **¶** Ma: ma specie possumus pl⁹ diligere vni sedā specie alii. **¶** Mā matres naturaliter plus diligunt filios q̄ patres: ppter tres rōnes. Primo q̄a plus laborant in eorū generatione. vnde ponunt ibi magis de suo. Secundo: q̄a magis sciunt q̄ sunt sui filij q̄ patres. Tercio: q̄a statim natos secū tenent/ nutriti: non autē patres: sicut et cōsanguineos: cū q̄bus magis nutriti sumus/ vel cōuersati amplius diligimus: quia amicitie naturalē adiungitur amicitia socialis. Et hoc totū redit ad hoc q̄ plus ponit mater de suo in filio q̄ pater. Sed pl⁹ de eo q̄ filius est ponit a patre q̄ a matre: q̄a pater dat virtutem formatiua que est dispositio ad nobilissimam aīe rationalis formā: mater vero materiā: et ideo naturaliter homo plus patrē diligit: et cōsanguineos ex parte patris. **¶** De hoc. **¶** Dubitatur secūdo an filij et filie in reuocatione vtorū a parētibus attētatīs debeant obedire. **¶** R. n. fm̄. **¶** Tho. scda sede. q. lxxviii. q. filij et filie sub parentū vel tutorū de gentes tutela sunt in statu triplici. Quidā q̄ nondū habent vsum rōnis: et tales quātūcūq̄ annos nō possunt ali quid vovere: quia non possunt delibere. Alij autē sunt qui antea annos pubertatis/ id est masculi ante decimū q̄r tū annū: femelle ante duodecimū/ attingerit vtorū rōnis. Et tales p̄nt quātū in ipsis est vovere sine pctō: s̄ vortū eorū p̄t irritari p̄ parētes quorūcu re remanēt adhuc subiecti: q̄ reuocatio etiā sine pctō fieri p̄t a parētibus vel tutoribus. **¶** R. d. quare nati voventes non peccāt: q̄a implicitū subiteligit/ si parētes conseruerint. **¶** Ratio

quare parentes reuocando non peccant: quia vtuntur iure suo. **¶** Quidā cūq̄ tñ prefati filij ante ānos pubertatis sint doli capaces: nō p̄nt obligari voto sollemni religionis ppter eccle siatutū qd̄ respicit id qd̄ in pluribus accidit. Tercio sunt q̄ vovēt post ānos pubertatis: et tales si sunt libere conditionis quantū ad ea q̄ sunt sue potestatis/ et sue p̄sonē: possūt se obligare voto religionis/ vel simplici/ vel sollemni sine voluntate parentū: et eadem ratio est de alijs votis: et cōtrahere possunt. **¶** R. d. sūt autē sue potestatis tales semp̄ quo ad dispensationē domesticā: iccirco nō possunt aliqd̄ vovere qd̄ sit ratum sine cōsensu patris. **¶** Dubitatur tertio: an filius teneatur obedire parētibus carnalibus quātū ad oīa. **¶** R. respondet tho. quodlibet. q. q. v. ar. j. q. nō: sed in q̄busdā. **¶** Mā cū obedientia prelato debeatur/ ad illa se extendit debitū obedientie ad que se extendit ius prelacionis. **¶** Iba: bet autē pater carnalis ius prelacionis in filiū. **¶** Primo quidem quātū ad domesticā conseruationē. Sic est paterfamilias i domo: sicut rex in regno. Vnde sicuti subditi regis tenent obedire regi in his q̄ pertinent ad gubernationem regni: ita etiā filij et alij domestici tenentur obedire patrifamilias in his que pertinent ad dispensationē domus. Secundo quantum ad morū disciplinā. Vnde apostolus dicit **¶** Debe. xij. **¶** Patres qd̄ carnis nostre habuimus eruditores: obteperabamus eis. Debet enim pater filio etiam disciplinā: vt philosophus dicit. In his ergo tenet obedire filius patri carnali: et non in alijs. Vnde illis **¶** Coll. iij. Filij obedite parentibus vestris quo ad omnia: intel ligitur oīa ad que se ius prelacionis extendit: ideo etiam non exhibet irreuerentiam parentibus qui eis non obediunt in his in q̄bus eis obedire nō tenentur. **¶** Quid ad tertū principale patet ex p̄missis q̄ multipliciter nati peccant contra hoc preceptū in

Capitulū. v.

fo. cxi

parentes. **¶** Primo qui parentes irridet: paupes/ aut vtiles: terreat hos maledictio cham/ **¶** Gen. ix. Secdo qui dam parētes duris verbis cōtristant cōtra aplm̄ dicentē: primo thimo. v. Seniores ne increpaueris/ s̄ obsecra vt patrē iuniores vt fratres: an vt matres/ suuēculas vt sorores i oī castitate. Tercio alij parentibus maledicūt. **¶** p̄tra illud **¶** Exo. xij. Qui maledixerit patri/ et matri: morte moriatur. **¶** Et **¶** p̄rouer. b. x. q̄ maledixerit patri vel matri: extinguet lumen ei⁹ in medijs tenebris: timor ei⁹ in p̄cia suis. **¶** Quarto q̄ mortem parentū suorū optant ex eorū odio aut appetitu honoris/ vel hereditatis. **¶** Vñ p̄uoc. xix. Qui affligit p̄fres: erit ignominiosus et infelix. **¶** Quinto qui parētibus pauperibus/ vel indigentibus non ministrat p̄ posse. cōtra illud ecclia. iij. Fili suscipe senectū patris tui et si defecerit sēsus ei⁹/ per ispiētiā vel impatiētiā supple: veniā da illi. Sexto qui nō obediunt: sed p̄pter uerecalitrat in his vey q̄ p̄tinent ad patris imperiū: q̄ iubent lapidari vbi supra. Septimo q̄ man⁹ violentas in eos iniecerint. cōtra q̄s. **¶** Exo. xxi. Qui percussit patrē vel matrem morte moriatur. **¶** Octauo qui parentibus defunctis p̄ suffragia nō subueniunt: cōtra quos p̄uoc. xix. Qui affligit patrem: erit ignominiosus/ et infelix. **¶** Dubitatur primo quare huic p̄cepto addit p̄missio p̄mā plusq̄ aliter mādator: **¶** R. n. s̄ alexan. de hal. in suo. iij. et alios. **¶** Primo vt ad sustētationē parētū alliceretur si liex p̄mio/ quē admodū parētes alliciuntur ad nutritionem filiorū ex natura. Secundo q̄ cōgruū est vt vitam prelacionis in parentibus filij: tales etiā recipiāt longitudinē uitę seipis. Tercio: q̄ precepta dant eis ad quē in q̄busdā hō nō inclinat/ aut modicum. **¶** Sz ad subueniendū filiis parētes inclinant multum: et econuerso modico. **¶** Ideo necesse fuit mādari: sicut vi q̄ m⁹ etiā p̄truncus puidet ramis/

nō ramitrico corpus membris: nō mēbra oīa corpi. sol radto: nō radius soli: fons riuo: non riuus fōni. **¶** Dubitatur scdo vtrū aliq̄s p̄cepto p̄ris possit cōpelli ad matrimoniū cōtrahendū. **¶** R. n. d. tho. iij. scrip. vi. xix. arti. vlti. Cum in matrimonio sit quidam seruitus perpetua: pater nō potest cogere filium ad matrimoniū p̄ceptum cum sit libere conditōis sed potest eum inducere ex rationabili causa. **¶** Et tunc sicut se h̄z filius ad causam illā: ita se habet filius ad p̄ceptum patris: vt si ratio illa cogat de necessitate vel de honestate/ et p̄ceptum filiter cogat: alia non. **¶** De hoc tho. **¶** Dubitatur tertio vtrū in multis parentibus filius possit intrare religionē. **¶** R. n. tho. quodlibet. ix. q. v. ar. p̄mo. distinguēdū est. q̄ aut ille qui habet p̄positum intradi religionem: videt se i se nō posse viuere sine pctō mortali: vel nō de facili. Si tunc si bi de periculo peccatis mortalis: cum magis teneat saluti aīe sue puidere q̄ corporali necessitati parentū non teneat in seculo remanere. Si autē videt se posse in seculo puerari absq̄ pctō: adhuc distinguēdū est. q̄ aut sine eius obsequio parētes nullo modo viuere possunt: et sic teneat eis seruire: et alia opa p̄fectionis p̄termittere: et peccaret eos dimittēs: si vero sine eius obsequio possunt parentes aliquantū viuere: nō autē honouifice non ppter hoc teneat opa p̄fectionis dimittere. Secus autē est in illo qui tam religionē intrauit: q̄ cum iam sit mortuus m⁹ do ppter p̄fessionē: solutus ē a lege: quia in mundanis obsequijs parentibus tenebat fm̄ doctrinā apli **¶** R. offi. viij. In illis autem spūalibus: puta orationibus et h̄mōis eis teneat seruire. **¶** Et hoc qd̄ dicit ē de introitu religiōis: potest dici etiā de obseruatiā virginitatis: et de alijs opibus p̄fectionis. **¶** De hoc tho. **¶** Dubitatur q̄rtro vtrū ille cui⁹ pater nō p̄t suūctari a filio: nisi cōtrahendo accipi ut vorem vnde patrē nutrire possit: in iij

Preceptū quartū. Capi. vii.

tentatur cōtrahere vt patrem susten-
ter. Rñ. tho. eodē ar. Casus pposi-
tus nō videt de facti possibilibus: vix
enī cōtingere potest: quā qd paren-
tes sustinere possit absq; matrimoni
cōtractu: saltē manibus operādo/ et
mēdicādo. Si tñ hoc cōtingeret: ef-
feret idē iudiciū de sīginitate seruāda
in isto articulo: et de alijs pfectis ope-
rationibus: sicut est de introitu reli-
gionis: vt pñ dcm est. Hec thomas

Capitulum tertius De hono-
ratione patris spiritualis.

Honore scdo patri/ vi-
delicet spūali exhibēdo
videnda sunt tria. Pñ-
mo videt qd stricte mā-
datum sit platis spūali-
bus obedire. Secundo in qbus sint
et qualiter honorandi. Tercio quot-
modis circa eos hoc pceptum non
seruet. Quātum ad pñm notā-
dum qd pater spiritualis est qd qd p-
latus regēs in spūalibus aliqūe quē
doctrina euāgelica generauit vel ha-
bet nutrire: pferri si eucharistic sacra-
mentū/ vel alia sibi ministrat spūalia
vt sunt papa/ ep̄s/ plebanus/ et eorū
vices gerētes: pfectores/ p̄dicatores
abbates/ p̄uisc. Vñ apls. j. Cor.
v. Ego p euāgelium genui vos. De
his intelligitur illud mādātum apli.
Obedire ppositis vris et subiācere
eis: ipi enī pūgūlāt quāsi rōnem pro
aiab vris reddūturi: vt cum gaudio
hoc faciāt: nō gemētes. De hi xps
ait luce. x. Quos sp̄nit/ me sp̄nit: et
nō vt solū bonis: s; et malis obedire
debeam: docet math. xxi. xps. vbi
sc̄i. Jhesus locut⁹ est ad turbas/ et
ad discipulos suos dicēs. Sup cathe-
drā moysi federūt scribe et pharisei.
Oīa ergo qd qd dixerint vobis: sua-
te et facite: imē ut opa eorū nolite fa-
cere. dicit enī et non faciūt. Et ad id
deseruit apte exēplū in vitā patrum
vbi qd ad quēdā solitānū venit qd
dā p̄p̄ter cuiusdā basilice: vt cōse-
craret ei oblationem ad cōicādū: quī
dam autē venit accusans sacerdotem

apud solitariū. Venit ergo quā dā v-
ce p̄p̄ter volēs p̄secrare oblationē:
id ē celebrare missā: s; solitariū pūlū
tū nō aperuit: et sic sacerdos dicebat: et
vox ad solitariū: ecce tulerūt sibi ho-
mines iudiciū meū/ et factus est velut
in excessu mētis solitariū. Videbat
q; qd pūlū aureū: situlā aureā / et si
nem aureā/ aquāq; valde bonā: hau-
rire autē vidit quēdā leprosum et re-
fundentē in vas: vidit igitur hoc soli-
tariū/ et cupiebat bibere: s; noluit p-
pter leprosum qd hauserat. Et exor. Tur-
nō bibis. Mā iste solitū hauserat: nichil
in qnauit. Ex p̄fectus solitariū mī-
steriū intellexit: et mātēs p sacerdotē:
te: sicut pñus erat solit⁹ ab eo obla-
tionē sūpsit. S; querit in quibus
layci teneant suis platis eccl̄asticis
obedire: Rñ dēt vl. li. vi. ti. iij. ca. xv. S;
layci nō tenēt platis eccl̄asticis obe-
dire: nisi in his ad qd obseruantia. se
in baptismo obligauerūt: s; vt tene-
ant verā fidē cū opt⁹: et abrenūciēt
sathane/ et oībus pompis et opib⁹ et
et p pñs quātū ad oē p̄c̄m vitandū
et spūale bonū psequēdū. In alijs
autē actib⁹ nō subditur eis nisi quan-
tum ad ista p̄tinere seu reduci possūt.
Quo ad scdm p̄ncipale notandū
qd honor debitus platis eccl̄asticis
multa est exhibendus. Pñmo vt do-
um eis corde optem⁹: et nōm qd pro
eis orem⁹ ne p̄p̄ p̄c̄ā subditōz pla-
to gr̄a verbi dei subtrahatur: q; dicit
Bregio. sup ezech. omel. xj. Aliquā-
do p̄p̄ malos auditores/ bonis tolli-
tur sermo doctorib⁹. Aliq; vero p̄pter
bonos auditores datur sermo docto-
rib⁹/ etiā malis. Venuole valde se
habuit dauid erga letalem inimicū
saulem pñus vinctum re gem: etiam
a deo abiectum: non obstante qd in re-
gem iam vinctus esset dauid. Quid
enī saul vinctus domini fuit man-
fuerit se ad eum habuit dauid.
vt patet. j. Regum. ca. multis. Quo
to plus ad sacerdotes eccl̄ie septē-
pliciter deo consecratos: nos bent-
uole habere debemus? Item aliq;

Capitulum vii.

fol. xcii.

p̄pter p̄c̄ā populi deus permittit re-
gnare hypocritam. Job. xxiij. quia
erit sicut p̄p̄s/ sic sacerdos. Et sicut
seruus sic et p̄s eius. Et sa. xxiij. Et
go ad hoc malum euitandū optandū
subditus est: ne dum pastor per abeu-
pra gradit⁹: grex in precipiti labatur
vt Breg. dicit. Secūdo subditus su-
dere debent: vt bona de platis dicāt
et eos honorent vel de eorū malis ta-
ceant/ nisi vbi locū habet fraterna cor-
rectio/ et modo licito speratur emen-
da. Ratio: quia illud ad quēlibet fle-
ri debet: ergo plus circa prelātū. Mā
de oī verbo octiso redditur sumus
rationē vt veritas ait. quāto plus de
malo et prelato detrahēdo/ alia nichil
sequit nisi infectio populi/ et peccatū
pprium. Tercio tenentur subditi
eis ad reuerentiā gestū/ p̄pter excel-
lentiam status eorū et dignitatis.
et tales sūt magis et minus. Vñ apo-
stolus. j. thi. v. Qui bene p̄sunt p̄ci-
byteri duplici honore digni habeant
maxime qui laborant in verbo et doc-
trina. Quarto donis et obuentioni-
bus honorandi sunt prelati eccl̄ia-
stici. puta decimis/ et oblationib⁹ cō-
bus ac alijs eorū iurib⁹: qd talia sunt
eorū stipendia ad sustentationem vite
eorū ordinata Et illud pbat aplus. j.
Corinth. ix. post p̄fata verba imedia-
te subdens. Scriptū est non infren-
bis os bouis triturantis. Dignus est
enī opari⁹ mercede sua. Vñ et math.
x. idem dicit. Dignus est oparius ci-
bo suo: hoc enī dicit: quando misit vi-
scipulos ad p̄c̄stendū p̄p̄o ver-
bo/ et sermonibus. Ratio est: quia in
infinitū sunt meliora spūalia tem-
poralibus. j. Corinth. ix. Si nos vo-
bis spūalia seminamus: nō magnū est
si nos carnalia v̄sa metamus. Quā-
to debent honorari in mandatis que
p̄cipiunt: vt in vitā eccl̄ie cōicatis/ ser-
uādis festiuitatib⁹ et h̄mōi. Quo
ad tertiu p̄ncipale notādū qd tot mo-
dis et plurimis pōt de honorari prela-
tus eccl̄asticus qd modis honorari
Pñmo iudicēs platis quo ad p̄s

nam. Sc̄o qd eis detrahūt leuiter/ et
multipliciter infamando: vel maledi-
cunt cōtra illud apli Act. xxiij. p̄nci-
pem p̄p̄i tui non maledices. Tercio
qui eos gelibus dehonestant sine ra-
tionabili causa: vt enī eis ludētes illi-
cite luxuriantes. et sicut Lham verē-
da mox paternor et defectuosor de-
tegētes. Cōtra illud exo. xxiij. Dñs nō
detrahea/ et p̄ncipē p̄p̄i tui non ma-
ledices. Quarto qd eis debita in deci-
mis/ oblationibus et alijs subtrahūt: et
furibus eorū. cōtra illud malach. iij. Di-
cit dñs. Inferte oēm decimā in hor-
reū meū: vt sit cibis i domo mea. Et
eccl̄iast. xxiij. Fili si habes bñfacte-
cum: et deo dignas oblationes offer.
Quinto qd p̄cepta plator cōtēnūt in
his in qbus obedire tenent⁹: vt in ex-
cōicatiōibus seruādis p̄cipue sc̄e ma-
tris eccl̄ie. Et qd diebus dñicis con-
temnit audire missas: et alijs festiui-
tatibus: et interesse diuinis sūt eccl̄ie
sic ordinationē: et p̄cepta et ieiunia
ab eis rite iussa transgrediuntur.

Capitulum septimum De pre-
lato seculari honorando.

Tertia parte videlicet pre-
lato seculari honorādo tria
ponitur. Pñmo qd necesse
et rationabiliter sint hono-
randi. Secundo in quibus sint hono-
randi. Tercio quot modis contra eos
rum honorem fiat/ et contra hoc p̄ce-
ptum. Quātum ad p̄m notā-
dum qd patres secularium personarū
sunt oēs: videlicet qui gubernare ha-
bent aliquem vel aliquos de secula-
ribus in foro eorūdam. Sicut igitur
pater familias est pater vroris/ filiorū
famulorum/ et domum inhabitantū:
sic p̄iceps/ v̄l signifer seu capitane⁹:
pater est subditorū sibi. sic magister
suorū scolarū: et rex suorū in regno: et
consiliū cū magistro ciuī oīa ciuī-
uz. Subditos autē obedire qd necesse
sit suis platis et patrib⁹ p̄fatis. Pñ-
mo docet: imo ipat scriptura Secun-
do sanctorum exēpla Tercio philoso-
phorū docūmēta. Quarto et trōgū
m. iij.

Gen. 9.

Heb. 13.

Preceptū quartum.

facta. Et quito nō sentintū regimē
ta. **¶** Mā quo ad primū christus ait.
Reddite q̄ sunt cesaris cesari. math.
xxij. Iamc petrus prime pe. q̄. dicit.
Subiecti estote oī humane creature
pp̄ter deū: siue regi quasi p̄cellēti
siue ducibus quasi ab eo missis ad vi
dictam maiorū: laudē vero bonorū.
Paul⁹ etiā dicit Ro. xij. Qui pote
stati resistit: dei ordinatiōi resistit Do
cent sedo illud sanctorum exempla.
Mā chasus tributū p̄ se et petro ex
p̄fice ministerio tribuit. Math. xvj.
Nec pilat⁹ p̄latū seu iudicem chri
stus negavit: cui ait. Nō haberes po
testatē in me illā nisi tibi datū fuisset
desuper Johā. xij. Paulus ad cesarē
appellavit: et iudices iuocavit infide
les. vt ptz act. xxv. Maurici⁹ cū suis
socijs idolatris diocletiano/ et mari
miano imperatoribus militare nō rē
nuit: vbi deo vero nō cōtrariū impe
rauit. Et quib⁹ patz q̄ tam malis q̄
bonis p̄latis obediendū est. vt patz
per precedentia. et per dāuid qui vene
rat⁹ est saul nondū, depositū publice
per deū vel populū. Unde prime pe
tri. q̄. Serui subditi estote in timore
domini: et nō tñ bonis/ et modestis
sed etiā discolis. Pater tertio p̄ phy
losophica documēta. Mā aristoteles
economicon librum pro regimē do
mus. et libros politicon pro regimē
ciuitatū et regnorū elegantissime con
scripsit. Sic plura exēpla ponit Cla
uentius/ et ceteri. **¶** Docet idē quarto
tam bestialū hominū: q̄ irrationalū
vita. Videmus etiā p̄dones vni obe
dire: sic et latrones. quia sine obediē
tia nulla pars p̄fuerat. sic gallus gal
linas regit. grus grues. rex ap̄i ap̄es
et caput mēbra in corpore. et talia ex
acte suis p̄latis obediūt. Quito rō
patet etiā in nō sentiētibus. In toto
etiā vniuerso deus ordinavit ignobi
liora debere obedire nobilioribus: sic
angelus p̄cessit hominī aīa. cor: poti.
celestia terrenis. et humidis luna. et om
ni terre cum suis vegetabilibus p̄ces
sol. **¶** Quo ad secundū p̄ncipale

notādū: q̄ subditi seculares debent in
quinq; honorare suos p̄latos. Pri
mo bona eis optādo/ et deum pro eis
orādo. Unde. s. thymo. s. Obsecro sic
ri oratōes primo pro regibus/ et his
qui i sublimitate sunt. Et baruch pri
mo. Orate pro vita nabuchodonosor
Ratio est. quia p̄pter peccata populū
aliq̄ ādo hypocrita dāt populis. Et
fm Grego. q̄a p̄lati aliquando non
corrigunt populū: ideo ipsi p̄lati
infatuantur/ et peccāt. et populus pu
nitur. q̄. Regū vltimo. vbi dicitur de
dāuid qui peccauit: et tñ populus pu
nitus fuit. Orate ergo oportet p̄ pre
latis. Secundo honorādū sunt verbis
vt bona de eis subditi referāt Ratio:
q̄a quādo illud nō fit: populus eius
recalcitrāt etiā illicitis. Et sic turbaf
re publica: et sepe ea que apparēt. ma
les facere/ vel obmittere p̄lati: ipsi ta
lia emēdare nō valēt/ vel populus iu
dicēs errattemerarie iudicādo Ideo
paulus ait actu. xij. Scriptū est p̄
cipē populi tui nō maledices Tertio
debēt gestibus honorari sessionibus/
et alijs licitis. prime pe. scdo. Deum
timete: regē honorificate. q̄cqd enī ei
fit: deo fit a quo oīs potestas. Quar
to sunt p̄latis tributa danda/ excōica
tiones licite p̄ republica/ theolonea et
seure q̄a sine talib⁹ cōibus subsidijs
p̄uēdēt cōsiliarij/ officiales ciuitatis
et stipendiarij/ aut milites sua officia
simul et laborādo p̄victu facere non
possunt. Ideo prime corinthios. ix.
Quis militat stipēdijs suis vñq; Et
roma. xij. Ik reddite oībus debita. cui
tributū: tributum. cui re: tugal: vecti
gal. Quinto obediendū est p̄latis in
his in q̄bus sunt aliq̄ cor subiecti: sicut
vt milites capitaneo in reb⁹ bellis.
familia patrifamilias in domesticis.
ciues cōsiliarij i ciuilibus. **¶** Ideo
tho. ij. scdo. q̄. cūq; querit. An subiecti
teneantur p̄latis in oībus obedire?
Ik fidit q̄ nō: sed in his vbi sunt p̄lati
tūc subditi eis ascripti. Unde primo
subditi non tenentur obedire ei q̄ vsur
passer domū sibi nisi propter scan

Capitulū. viii.

So. vclit.

dalum/ vel maius malū vitandū. obe
dicendo tamen in licitis non quis pec
caret. Mēsecūdo subditi tenentur obe
dire p̄latis: vbi imperāt vñm/ et al
ter maior p̄latus sub quo est primus:
iubet aliud. Et scdm̄ regula a beato
augustino mādans q̄ duobus p̄latis
contraria p̄cipientibus: obtemperan
dū est maiori/ intellige in licitis. Ter
tio nullus debet obedire vbi p̄latus
iubet aliquid quod peccatum esset.
quia cū deus hoc prohibeat per pre
cedentem regulā qui est omniū domi
nus: deo est obediendum. Tamen fm
Raymundū et alios plurimos q̄ sunt
subditi non dico amici vel nō subdi
ti: tales subditi quando dubitant ali
quod esse illicitū/ vel licitū debent
p̄lato obedire: nisi esset tale quid in
quo nullo modo esset excusabilis igno
rantia. puta contra articulū fidei. pre
cepta/ vel prohibitiones/ vel generale
statutū ecclesię. Ratio est quia dubia
sunt in meliorem partē interpretāda
¶ Quarto subditi nō tenentur obe
dire dñō/ vel p̄lato si p̄cipiat ei in
quo non subditi ei. puta si intronit
teret se de actibus anime interiorib⁹.
Unde Seneca libro. iij. de beneficijs
Errat si quis estimat seruitutē i totū
hominem descendere. pars eius me
lior/ id est anima excepta est. corpora
obnoxia sunt/ et ascripta dñis. mēs q̄
dem est sui iuris. Ideo dicit cōsequē
ter tho. In his q̄ pertinet ad iterio
rem motū voluntatis: homo non te
netur hominī obedire: sed in his que
per corpus exterius sunt agenda: nec
in talibus oībus. Quinto igit in his
etiā q̄ per corpus exterius sunt agen
da: homo nō tenetur hominī obedire
in oībus talibus. quia non in his que
ad naturam corporis pertinet: sed so
li deo. quā in ista parte omnes homi
nes natura sunt p̄ res. puta i his que
pertinet ad corporis sustentationē/ et
prolis generationē. Unde nec tenen
tur serui dominis/ nec filij patrib⁹
obedire de maiori nō cōtrahendo/
vel virginitate seruanda/ aut alio ali

quo huiusmodi. Sed i his que perti
nent ad dispensationē actū/ et rerū
humanarū: tenentur subditi suo supe
riori obedire fm rationem superioris
tatis. Sicut miles duci exerat⁹ i his
que pertinet ad bellum. Idem de tho.
¶ Quantū ad tertium p̄ncipale pa
tet ex p̄missis q̄ multipliciter faciunt
subditi contra hoc p̄ceptum de ho
norando p̄latos. Primo eis mala
faucendo/ vel pro eis non orādo. cū ta
men pro oībus orandum sit per ora
tionē dominicā. Secundo qui eis de
trahunt. Unde exodi. xxi. dñs nō de
trahes. glo. iudicib⁹. Tertio qui sine
timore/ et reuerentia sunt ad eos. con
tra illud Roma. xij. princeps dei mi
nister est tibi in bonū. Si autem male
feceris time. Non sine causa portat
gladiū. et post pauca. Subditi estote
non solum p̄pter iram: sed etiam pro
pter conscientiā. Ideo enim et tribu
ta p̄latis. Quarto qui eis debita
tributa/ stipēdia/ et stercus subtrahūt
tales pro tanto sunt peiores q̄ fures
pro quāto in plures peccāt quos p̄s
uant. P̄stantes etiam tributa talia
non perdunt: sed tanto plus merent⁹
quanto rem cōmūnem/ id est diuinā
plus q̄ propria curant. Vbi ptz quo
rundā modica caritas: qui inuiti sūt
ad talia. Quinto qui eis rebellicant/
immo potius deo. Unde ea q̄ contra
p̄latos sunt: deus sibi fieri dicit. vt
patet illume. xij. vbi populus dicit
murmurasse cōtra Moysen et Harō
Et tamen deus ait. Et sūcquo detra
het michi oīs populus iste: quousq;
non credet michi. Et ibidē. Et sūc
quo multitudo hec pessima murmu
rat contra me. Sic primo Regum.
viij. Quando Samuelem iudicē po
pulus petiit vt regem eis daret: do
minus ait. Non te abiecerūt: sed me
neregem super eos.

Preceptum quintum.

¶ Capitulū primū. De hominib⁹
dio/ et lectione p̄ctā clamantia.

Precepti quinti.

D Precepti qui-
tus est. Non occi-
des. de q tria
pncipaliter
sunt videnda.
¶ Primo de
homicidio i se.
Secdo de cau-
sis homicidij.
videlz pntis et ppinquis. q sunt ira-
mudi a odij detractione et alie filie in-
iudie. Itē reconciliationis omisso et
fraternae correctionis: que oia causa
sunt vel esse possunt homicidij corpus
vel aie: et hic phibent. Tercio de scā
dalo et de derisione: q occasio sūt occi-
sionis aie et corporis. De homicidio in
se tria ponent. Primo quomodo qis
iuste occidere possit. et quot modis in-
iuste. Secdo quomodo alie lesiones cor-
porales etiā sub hoc pcepto phiben-
tur. Tercio de his q valent ad fugiē-
dū et detestandū homicidij. ¶ Quā-
tū ad pūmū notandū sūt thō. ij. scde.
q. lxxij. q. duplex est occisio. quedā ius-
ta. alia iniusta hic phibita. Ad occi-
sionē iustā hois tria requirunt. Primo
causa iustae q occidat p culpa per
quā talē mortē et occasionē meruerit.
¶ Un. exo. rxiij. Abaleficos ne patiaris
vivere. Secdo ordo: vt servet in occi-
sione iuris ordo: et maxime qhmōi oc-
cisio iubēdo et exequēdo fiat ab eo
qui habet auctoritatē legitime pote-
statis. vt iudex vel pīlar. ¶ Un. nūme.
xxv. homicidia sub testibus punient.
¶ Et deus. rxiij. Filius inobediēs parē-
tibz iubeat ad seniores civitatis et ad
portā iudicij duci. Ro. xiiij. Quid iu-
dicas alienū servum: vñ suo stat: aut
cadit: Tercij requisitū est iustus afus:
ita q iudex mandans et minister ere-
ques occidat ppter bonū finē et rectā
intentionē vt ppter conservationē ius-
ticie et correctionē culpe. ¶ Un. deus.
xviij. Quod iustū est: iuste exequaris.
Iudex igitur vel pīnceps vel alius
in talia tria occidēs non peccat. vt
Aug. pmo de ci. dei. et hec occisio nō
phibetur: sed iniusta occisio hoim nō

asialum irrationaliū. in que quis do-
minis p. qd hūc licite potest vt occi-
dendo. Ideo alia est occisio hois ius-
ta hic phibita et sit quadrupliciter.
¶ Primo q occiditur innocēs: q nul-
lam penā meruit. Secdo q occidit-
tur nocens et qui meruit puniri: lz nō
meruit mortē: sed mino: ē penā. Ter-
tio q occidit mortē: occidit: non
servato legitimo ordine iuris: maxie
q occiditur ab eo qui non habet au-
toritatē legitime potestatis. ¶ Quar-
to q occiditur pro culpa sua: et
ab habente auctoritatē: sed nō sit ius-
to aīo vel fine: sed amore vidicte. ¶
ppter aliū aliquem in debetum finem.
¶ Fit autē transgressio. xv. modis cō-
tra hoc pceptū: put colligitur ex tho.
scda. ij. q. lxxij. et ex Alexan. de hā. in
suo. ij. q. lxx. ¶ Primo q iudex vel al-
ter occidit innocentē volūtariē. puta
cū qui nullā penā apd iudicē meruit.
¶ Exo. xxiij. Innocentē et iustū ne occi-
das. Secdo q iudex vel alius volū-
tariē et sciet occidit q meruit penā
corporalē: sed non mortē. puta altam
penā carceris: scz verberatiōis vel si-
milē. Tercio q iudex vel alter occi-
dit voluntariē vel innocentē meruerit
nocentem non servato ordine iuris pta-
cto: maxime si occidēs non habet au-
toritatē legitime potestatis. vt quia
non iudex vel qd in bello nō iusto oc-
cidit hostē. Unde actu. xxv. Nō est
consuetudo romanis: q aliquis dāne
tur prius q is qui accusatur pntes
habeat excusatores et locū defendēdi
accipiat. Nullū enī vt dicit Aug. de
ciui. dei. hz auctoritatē recipiēdi vñ
alteri q auctoritatē a deo nō accipit.
q dicit deus. xxxij. Ego occidā et ego
vivete facia: pcutiā et ego sanabo et c.
¶ Quarto q occidit hoim mala scēto
ne: esset alio reū et accusatū sufficiēter
puta luore vidicte: aut appetitū pene
¶ Quinto q occidit cōpulsus necessita-
te: cuius tibi n. puta qd inuadentē se/
et occidere volentē euadere posset fu-
giendo: vel adiutorū alioz inuocan-
do: et nō vult ppter verēcundiaz aut

Capitulum i.

So. xciij.

alio aliquo mō posset se saluare: sed
nō vult et occidit eū: talis homicida
est: cōtra hoc pceptū vt cōmunit
tenēt doctores. ¶ Sexto qui dādo
operā rei illicite: et quā cūtare debe-
ret: occidit hōiem cau: et ppter intē-
tionē. vt qui violenter pcutit vteruz
pignatē: non intendens occidere iū-
tem nec matrē: si idesequatur mors
multis: vitelsetus: reus est homici-
dij maxime si fet: fuit animat. ¶ Exo.
xxi. quia dat operā rei illicite. ¶ Et si
qis proficit lapidē vel iaculum vers?
locū vbi transitus hoim esse consue-
uit: idē si iudicium: et sic de siliis.
¶ Septimo qui dādo operā rei licite:
non tñ adhibendo diligentia debitā
occidit ppter intentionē hominē. vt si
quis in loco publico vbi cōsueverunt
hoies transire secut arborē: dat ope-
rā rei licite. Sed si non adhibet di-
ligentia debitā videlz circūspicien-
do: aut alte clamādo: vt sibi caueant
hoies: et occidatur aliquis: reus est
homicidij. De quo casu Deutero. xij.
habes. et sic de aliis. ¶ Octauo qui vult
et intēdit aliū iuste occidere cōtra deo
homicida est. etiā si nunq exequatur
opere. Unde sup illud Deutero. v. Nō
occides. dicit glo. reuel volūtate. Mo-
no q iubet aliquem iniuste occidit. vt
pīlatus manus lauans: xpm precipit
dari militibus et crucifigi. ¶ Deci-
mo qui suadet: et cōsiliū dat ad in-
quā hois occisione: aut pro tali in-
quā hois occisione instat fienda et ro-
gat. Et sic sic Abareū iudei xpm cru-
ciferūt hora tertia linguis. ¶ Un. hz
Aug. periculose decipiunt: qui esti-
mant non homicidas illos: quorum
cōsilio fraude vlexhortatione homi-
nes occiduntur. ¶ Undecimo qui odit
primū qui vult desiderat vel optat
sibi mortem: tñ corpus q anime
et hoc solū ex appetitu vindicte hu-
sui modi et malum alterius. ¶ Un. pī-
ma Johannis. iij. Qui odit frē suū
homicida est. scilicet mente et volun-
tate: quā de? pncipaliter respicit
¶ Duodecimo. qui negligit pro posse a

morte liberare hominē quem noscit
positū in extrema necessitate: et pe-
riculo vite. vt cum noscit aliqū ho-
minem in tali articulo pstitū: q cir-
ca eū apparent signa pbabilia exte-
me necessitatis futurē: nisi ei subue-
niatur. si tñc homo negligit illi pro-
posse subuenire de suo dādo: aut ali-
unde pcurādo: homicida reputatur.
et agut cōtra presens pceptum. ¶ Un.
Ambro. Pasce fame moriē: si nō
paup occidisti. Et aug. li. ptra fau.
Si incurras in eum famelicū: q mo-
ri posset: nisi porrigēdo cibum subue-
nias: iam tu homicida teneberis.
¶ Tertiodecimo. mulier que ē cau-
sa abortus: seu ex nimia igluine: aut
ex nimia strictitudine vestimentoz ad-
lasciuia ordinata aut ex nimia agi-
tatione forte i coeīs corporis: aut a-
liis similibz vāis: aut quocūqz alio
indebito modo. ¶ Et si fetus iā sit an-
imatus: tunc pcuti est grauius. quia
est vep homicidij. ¶ Circa hunc mo-
dū tā viri q mulieres iterdu rei sūt
q luxuriant cū impregnatis. ¶ Un. of-
ficio alb. li. suo. ix. trac. pmo. ca. ij.
de aialibz. Sepe accidit iquit q que-
dam mulieres simul abortiūt: et cōci-
piūt ita q in vno pcutitu: vnius erit
per abortū et alter itrat per pceptū. et
hoc frequēter accidit in his que mul-
tum delectantur in coitu. Sepe etiā
pungit q qñvir coit cum muliere p-
gnate post octauū mensem comple-
tum: mulier abortū facit. et iō pericu-
losum est tales moueri saltando aut
cōfādo post pceptū quantūcūqz se-
mē bñ receptū sit. Nulla aut alioz
aializ femina oīno ab hoie recipit:
aut sustinet coituz post impregnatio-
nem. mulier vero tunc plus appetit.
¶ Quia tamē aliquādo simile patitur
libec ibi. ¶ Idē li. x. trac. ij. ca. ij. dicit q
cauēdū est etiam tam viro q impre-
gnate mulieri a multis aliis. Castus
inquit abortus pcepti fetus sunt mul-
ti valde. Aliquādo sit abortus ex per-
cussione: aut ex casu ab alto: aut per
exercitiū corporale laboriosum: aut

Preceptum quintum.

ex vehementi saltu. Adhuc et passio
nes anime aliqui faciunt rebus suis: sicut
ira vehemens aut tristitia aut timor.
Similiter faciunt aliqui frigum super
fluum aeris: et etiam sursum sua calida.
Unde longa balnea medici etiam cis
phibent. Fit etiam aliqui abortus ex
repletione vehementi: aut satietate
plurima nauseata. Ideo li. ix. tracta.
ti. ca. vii. dicit. Femina obstetricandi
idigerit magno exercitio: eo quod de faci
li in partu periclitantur et mater et
partus: nisi utriusque cauca valde nec
de alber. q. iii. non sunt omnia predicanda
vulgo: nisi quedam et cum cautela
maxima: ne discant male facere que
nesciunt. Quartodecimo peccat con
tra hoc preceptum: qui dat mulieri vene
num sterilitatis: aut mulieri que huiusmodi
recipit propter hoc: ut iam non concipiat
puer: aut quocumque alio modo illicito im
pe diut voluntarie: ne commixtione viri
et mulieris fetus concipiat. Qui
todecimo peccat homicidio: qui sibi
manum iniicit: se volens occidere: nisi
ex speciali dei revelatione certa hoc
faceret: ut de samphone dicit Aug. pu
mo de ciui. dei. In quolibet alio casu
peccat mortaliter se occidere: et tanto
gravius quanto agit contra naturalem in
clinationem qua quilibet tenet se di
ligere ex ratione et diligit naturaliter
et sic peccat contra naturalem inclina
tionem: id est contra charitatem sui
et contra iusticiam communem: cuius me
bris est: et sibi admittit homo tempus peni
tendi. Unde etiam reus est sui qui sic vi
uit: vel agit: propter quod vitam suam nota
biliter abbreviat: et notabiliter accele
rat mortem. Unde hieronymus dicit. Non re
fert vtrum paruo tempore: aut magno te in
terminas. Et hoc finem Bonauch. i. iiii.
dist. xv. pingit dupliciter. Primo cuius
quis sibi diminuit vitam: et accelerat
mortem: et facit hoc faciente voluntarie:
et ex contentione: et de illo loquitur hic
ronimus: est grave peccatum. Sit ex
empli gratia inter plura vnum exemplum
Aliquis sic se sanctum putat: vel iu
stus: ut securus de gloria: iam impati

ens pro patria se affligit per discretam le
sum: vigilans: et cetera exercitia cor
poralia: et propter hoc sibi abbreviat vi
tam: ut cito sit cum christo. Tales male
agunt: et parum non habent vitam presentem et
futuram. Sicut sile legi in collatione pa
tri collatione scilicet moysi. de patre qui
se in puteum precipitavit. Secundo contin
git: hoc cum quis sibi abbreviat vitam et
accelerat mortem: dando operam rei inu
tili superuacue: et illicite: ut solet fieri pro
nimia crapula: et superflua potatione:
illud est contra presens preceptum.
Quod ad secundum principale notat.
Thom. secunda secunda questione. cxxii. qui li
cet in hoc mandato exprimat solum
homicidium cum deus. Unde occides: tamen
in illo homicidio tanquam in principa
liori: et maximo corporis nocumento
intelligunt omnia alia corporis nocumenta
prohibita: et naturalium lesio: puta
mutilatio: vulneratio: incarceration: /
verbera grauius lesio: et similia: im
mo prohibet etiam affectus talia infe
rendi: vel optatio: vel consilium: iussio
et consensio: sicut dictum fuit de ho
micidio. Unde in talibus contra hoc pre
ceptum faciunt multi. Primo iudex
vel alius qui innocentem verberat vul
nerat et filia facit: qui talia ei non me
ruerit quod sibi ipsonem. Secundo iudex vel
alius qui innocentem lederet vulnere car
cere et similibus: sed plures meruit.
Tercio qui talis faceret nocenti non
sine ordine iuris maxime quando ledens
non habet puniendi legitimam potestatem.
Quarto iudex vel priuata persona
mutilans: vel ledens nocentem etiam
sine ordine iuris: qui non facit talia
iusto animo: sed vindicatio. Quinto
qui dat operam rei illicite: et propter hoc
ledit aliquem in corpore: ut in exem
plis prius de homicidio paruit.
Sexto qui dat operam rei licite: mo
tamen adhibet diligentiam debitam: et
et sic ledit ut prius. Septimo qui iu
bet: suadet vel auxilium dat: vel huius
modi: ut iniusta lesio iusto primo
inferat: vel etiam qui maliciose retrahit
eum: qui hoc se defendere voluit: aut eo

Capitulum i.

Fol. pcv.

emare ab huiusmodi iniusta lesione
Octauo qui ex odio optat aut deside
rat proximo huiusmodi mutilationem
vel lesionem: aut gaudet ideo solum: quia
nocumentum primo est illatum. **¶** Tho
mas dicit: mutaret se membro aliquo dem
pro casu quo membrum esset nocuum
corpori seu periculum solum ratione putre
dinis: nisi hoc aliquando ex speciali in
sultu fieret spiritus sancti. sicut de Bar
co pollice sibi apudanti legi: vel Qui
geni qui se castrauit: ut si de inter mu
lieres sine susceptione predicare va
leret. quod licitum fuit si a deo habuit
alio nulli licet se mutilare. **¶** Non prima:
quia nullus nisi deus et reipublica po
testat et habet aliquem priuare vitam: aut
membro viuo. Qui dicit. Ego occidam
et ego vivere faciam. Secunda ratio. quia etiam
amputato membro quocumque ad pec
catum inclinante: vel cooperante: viciu
in voluntate in nullo est eradicatum. Mul
ti ergo (ut dicit crisostomus. super Math.)
licet se castrare corporaliter membrum
abscindendo: sed mens castranda est
et corpus similiter per fugam mulierum
per continentiam: per custodiam visus: et alio
rum sensuum: et maxime per vigilationem
anime ad expurgandas cogitationes
malas. Tamen est radix peccati et essen
tia puta in voluntate finem. Crisostomus. vbi
prius super verbo. Sunt eunuchi qui
se castrauerunt propter regnum celorum.
Non omnes in membris abscissione dicuntur:
sed cogitationum. Abscindere enim me
bra: demoniace temptationis est. **¶** Tho
mas dicit: tamen quod princeps qui preest ciui
tati: aut regno: quod est perfecta ciui
tas: habet in suo subditos: perfectam
potestatem cohercedi. Et ideo potest eis
per se: vel per alium: qui eius potestate
fungitur infligere penas etiam irrepa
rabiles maiores vel minores: sine me
rita delictorum: seruando prefata tria in
primo membro posita. **¶** Pater vero qui se
libet familie domesticæ: qui est imper
fecta communitas hy imperfecta pote
statem cohercedi: sed sine ulla leuiore
penas: que non inferunt irreuerabi
le nocumentum: quodammodo est verbe

ratio mediocris: quam subest permissis
per Salomonem puerbio. xii. dicens.
Qui parit virge: odit filium: et xxi.
Noli subtrahere disciplinam a puero.
Si enim percusseris eum virga: non mo
rietur. tu virga percutis eum: et animam
eius de inferno liberabis. **¶** Hanc pater fa
milias tria tenet sibi subditis. Primo
nutrimentum corporis. Secundo doctri
nam: que correctionibus: vel verbere
interdum crescit: sed sine tercio parum
valet. ideo etiam debet dare exemplum bo
num. quod si non habeat timeat illud apo
stoli. i. thimo. v. Si quis suorum: et maxi
me domesticorum curam non habet: fide
negavit: et infidelis est deterior. **¶** Duo
ad tertium principale: ad cessandum ab
occisione et lesionibus alijs non inferen
dis multa valent. Primo docet talia
abominari natura. Nam omne animal or
ligit sibi simile. **¶** Eccl. xii. **¶** Et ratio na
turalis dicitur. primo non inferendum
quod sibi odit fieri. Secundo cohibere de
beret magna pena: quia ex scriptura
legimus in filiis israel: ita in presentia
quod in futuro. Unde math. xvi. **¶** Adde quod
acceperit gladium: gladio peribit. **¶** Et
genesi. x. Quicunque effuderit huma
num sanguinem: fundet sanguis illius:
quod potest intelligi tam de futura quam de
presenti pena. Tercio horret huiusmodi pec
cati videlicet effusionis sanguinis: quod
clamat ad deum contra aduersarium.
¶ Sunt autem quattuor peccata clamantia
ad deum: quorum quartum est homicidium.
et in alijs tribus: quia sunt quoddam ho
micidium: ideo etiam clamare dicunt ad
deum. **¶** Primum est homicidium. Gene. iij.
de primo homine homicidia dicitur.
¶ Vox sanguinis fratris tui. Abel cla
mat ad me de terra: sed ad te vindicanda.
Ideo subditur. **¶** Maledictus eris
super terram: que aperuit os suum: et sus
cepit sanguinem fratris tui de manu
tua. Gene. iij. **¶** Secundum est oppressio in
nocentem. de quo Exo. iij. **¶** Lamentum filio
rum israel ad me venit: videlicet afflictio
ne eorum qua ad egyptios opprimunt.
Tertium est peccatum sodomiticum. de quo
Gene. xviij. **¶** Lamentum sodomorum: et go

Recepta quinta

moreorum multiplicatus est. Quare
eum est detentio mercedis merceda-
rior. de quo Jacobi. v. Ecce merces
operariotum: qui melleuerunt regios ve-
stras: qui fraudati sunt a vobis: clamor
et clamor eorum in aures domini sabaoth
introuit. In peris enim contra naturam
effunditur illud quod potuit esse mate-
ria humani corporis. In oppresse
vero innocentium: et detentio mercedis
mercedariotum: vita pauperibus aufert.
Unde ecclesiastes. xxviii. Panis egre-
tui vita pauperis est: qui defraudat il-
lum homo sanguinis est. Et ibidem. Qui
aufert in sudore panem: quasi qui occi-
dit primum suum. Et ibidem. Qui effun-
dit sanguinem et qui fraudem facit mer-
cenario: fratres sunt. Quarto de-
beret phibere ratio naturalis. Unde
seneca. ferina rabies est ista: sanguine
et vulnere letari. et hec est abiectio ho-
mine in siluestre aial transire. Quin-
to cohibere deberet custodia angelorum.
quod inuadens grauer offendit
Abath. xviii. Videte ne contemnat
vnu ex his pusillis Angelis enim eorum
in celis semper vident faciem patris
mei qui in celis est. Grauer enim offen-
deret regem francie: qui sub eo latere
tutu inuaderet. Sexto quod fratres su-
mus plus oibus aialibus. quia oes vni
patre habemus: et in celis vni christum
scilicet qui quilibet tam piose redemit.
Vnde dicere deberet illud. Scilicet. xxvii.
Quid proderit nobis si occiderim
fratrem nostrum: et celauerimus sangui-
nem eius? Septimo imago dei in pri-
mo quam visipedit quis: et inhabita-
tio spiritus sancti: cuius templum est homo.
Unde bene. ix. postquam deus dixit quod
eum effuderit humanum sanguinem
fundetur sanguis illius. subditur cau-
sa. Ad imaginem quippe dei factus
est homo: ideo et habitaculum dei est ho-
mo. i. cor. ii. Nescitis quia templum
dei estis vos: et spiritus dei habitat in
vobis. Si quis autem templum dei viola-
uerit: disperdet illud deus. Nec valet
si quis diceret hoc concludere de lesio-
ne iustorum. quia quo ad quedam gra-

uius est ledere occidendo peccatores
qui iusti. et vna psal. dicit. mors pecca-
torum pessima. eo quod statim forte dam-
natur. Sed preciosa est in conspectu
domini mors sanctorum eius.

ps. 33.

Ca. ii. De causis homicidii: et inuidia.

Inc de causis homicidii
videndum est: quod sunt
ira et inuidia prout christus
notat mat. v. dices
Audistis quia dictum est
antiquis. Non occides: qui autem oc-
ciderit reus erit iudicio. Ego autem
dico vobis: qui irascitur fratri suo: reus
erit iudicio. Ecce prohibitio ire. Et
statim rancorem inuidie prohibens
subi. git. Si ergo offers munus tuum
ab altare: et ibi recordatus fueris quia
frater tuus habet aliquid aduersum
te relinque ibi munus tuum ante altare et
vade prius reconciliari fratri tuo: et
tunc venies offerre munus tuum. De
ira igitur primo videndum: quod in la vi-
cium sit. Secundo quando vicium sit: et quon-
do non. Tertio de remediis contra iram.
Quanto ad primum notandum quod ira
ideo est magnum vicium: quia capitale
est et quo finem Greg. li. xxi. moralium
sepe nascuntur filii: videlicet indignatio: tu-
mor: clamor: contumacia: blasphemia: et
rixa: que postea declarabunt. Unde
deus ira multum offenditur. Primo
quia per talia peccata hospicium dei tur-
batur. ephe. ii. Nolite contristari san-
ctum dei spiritum. Grego. Idem ira ani-
mum pulsat spiritus sancto habitationem
sua turbat. imo quod patet et filium
et spiritum sanctum de habitatione cor-
dis eicit: et diabolum introducit. quia
sicut finem psal. In pace factus est locus
eius: scilicet dei: ita in ira locus diaboli.
Secundo quia imaginem dei in tem-
plo cordis dissipat. Vnde iob. v. Virum
stultum interficit iracundia. Super quo gre-
go. Adversus iracundiam in nobis imaginem dei
feruat: quod semper iracundus est: scilicet ira dissi-
pat: quod multis virtutibus priuat. Tertio
quia templum dei incendit. Unde psal. In

ps. 71.

Capitulum ii.

Fol. pcvl.

ps. 73. cenderunt igni sanctuarium tuum in ira
et i. cor. ii. Nescitis quia templum dei estis
et spiritus sanctus habitat in vobis. Si quis
autem templum dei violauerit: dissipabit il-
lum deus. Secundo malum ire ostendit. quia
homo valde nocet i. aia: corpore et rebus.
In aia quidem propter vicia preacta.
Alias enim quod ad imaginem dei est for-
mata: multis malis assimilatur. Primo
quia iratus est velut homo ligneus habens do-
mum. cui quicquid accidit quod perire ducit
et mane nichil habet. quia ignis totum vastat
ut. sic et facit ira domum cordium. quo
dicit apostolus. Ephe. ii. Sol non occidat
super iracundiam vestram. Secundo assimilatur
demoniaci de quo dicit marci. ix. Abag-
natuli filium meum ad te habentem spiritum
mutum. quod vultus apphenderit eum:
alludit eum et spumat: et stridet pedibus.
Tertio assimilatur olle nimium hnti de
igne: quod ebullit et emittit quod in ea erat
optimus et postea crepat. Vnde puerb.
xv. os fatuorum ebullit stultitia. Quar-
to humano assimilatur: quod ignis ex se pro-
ducit finem iosephum ex ipso ventu: et
se et alia destruit. Quinto bestis et a p-
cani rabido et vris assimilatur ira. Pe-
circo etiam assimilatur serpenti bus igni-
tis: quod interfecerunt filios israel i de-
serto Hume. xxi. Nocet et corpori
multipliciter. Primo amara reddit ho-
minem. quia ira finem Damasco. est euapo-
ratio felis et scilicet Aug. in epistola ad ne-
bulinum. ira crescere auget felin corpore.
Secundo tristitia ingerit. Animum gau-
des flondat etate facit: scilicet spiritus tristis
exsiccat ossa. puer. xvii. Tertio mem-
bris valitudine et sanitatem adimit. quia
totum corpus propter sanguinis ebullitio-
nem et spiritum turbatione alteratur
et medicos. Quarto vita citius priuat.
Vnde scilicet philosophos. Aialia iracun-
da breuior habet periodos: ceteris
paribus. Quinto demoni iterum corpus
totum propter iram possidendum tradit. ut ac-
cidit iterum blasphemantibus i ira. No-
cet etiam rebus. quia iratis familia triste
feruat. Amici tales fugiunt et pruden-
tes horrent ex quibus pauca temporalia ira
tus pcurat. Tertio malum ire

ostenditur: quia diabolo multum pla-
cet. Primo quia valde potens est iustis
ad destruedum bonam virtutem mediante
ira: sicut etiam homo mediante igne quod est
maxime actiuus multa mala facit de
quo igne potest intelligi illud Job. el.
primo Ad te domine clamabo: quia ignis co-
medit speciosa deserti: et flamma suc-
cedit omnia ligna regionis. Secundo placet
diabolo: quia rationis cecitate indu-
cit ira: ad quam sequuntur multa mala.
Vnde sicut puerb. xii. Si regi scilicet cele-
stia accepta est minister intelligens sic
regi infernali cecus. Huius iratus se im-
paciens facit: filios: vixit: familia et
extraneos. et illicita omnia sibi licita pu-
tat iratus. quia omnis ira appetit vindictam
sub ratione et apparentia iusti. Ideo
puerb. xvii. Excedit imago vire oc-
currere raptis fetibus: quod fatuo pro de-
ti sibi in stultitia sua. Tertio diabolo
placet. quia bona multa sibi procurat p-
ira. Huius enim vnu hominem per ira lucra-
tur: sed interdum genealogiam totam vel
patriam priuat. Vnde puerb. xv. Vir
iracundus rixas puocat: quod autem patiens
est mitigat suscitatas. Exemplum de
cane iracundo: quod omnes alios puocat.
Quanto ad secundum quod ira sit pecca-
tum natura vel meritu: sciendum quod finem
Tho. prima secunda. q. lvi. et secunda secunda. q.
dvi. et philosophi. ii. rheto. ira scripte
gradus potest habere. Primo est imaginatio
vera vel falsa de lesione vel parupre-
sione facta tibi in persona tua: rebus /
amicis: et humis modi. et ibi est funda-
mentum omnis ire. Quia quilibet ira a
tali incipit imaginatione: que sepe fal-
soministratur: interdum etiam vero. Ex
quo patet quod verum humilis: qui omnia il-
lata sibi putat iusta esse: et dei miseri-
cordis salutare flagellum: difficulte iras-
citur. quia tribulationes non recipit
ut lesiones: scilicet sicut dei patris medici-
nales incisiones. Secundus gradus est:
postquam quis iudicauit se lesum vel vi-
lipensum ab alio cum naturale sit nos-
cumeta repellere: surgit quidam ves-
hemens et impetuus animi motus
qui est appetitus vindicte vel motus

Preceptū quinta

inclinās fortiter ad vindictē irrogas-
tionē. et hic appetit vindictē potēte
irascibilis: est ira: put est passio. unde
sup illo Math. v. Dis qui irascit fra-
tri suo: dicit glosa. Ira est vehemens
motus animi ad nocendū. Nec ira si
est tam subita in aliquo vt pueniat
omne deliberationē rationis et oēm
motum volum tatis: dicitur pūm^o mo-
tus. et quia non est in potestate nra: si
cut nec ceteri pūmi mot^o i carco non
est pētū: s; pena potēst esse peccati.
Nec enī ra non est peccatum: Quidū
nō dēpēdet a voluntate positue: s; e
am volendo. aut pūm^o tūc ei nō re-
sistendo cum possit. Unde aug. sup
illo psal. Irascimini et nolite pecca-
re. Si surgit mot^o ire: qui ppter pe-
nam peccati non est in potestate nra:
saltē maneat consciētia: vt ei nō con-
sentiat rō. vt mēte q regulata est fm
deū suamus legi dei: si adhuc carne
seruimus legi pēti. Ad illū autē
motum qui est appetitus vindictē vlt
repulsiōis nocumētū id est ire se-
quunt naturalit tria. Pūmo euapo-
ratio fellis. Qū aug. in epla ad neba-
dū. Ad illud irascendi: fel cresce-
re ē medici affirmant. Tremēto au-
tē fellis: rursus et facile ac ppe nul-
lis causis exillētibz irascimur. Ita
qō suo motu anim^o fecit in corpore
ad eum rursus cōmouendū valebit.
Scdo sequitur ascensio: et accessio sū-
guinis circa cor: et cordis dilatatio.
Qū materialiter aristoteles diffinit
iram dicēs. Ira est accensio sanguis
circa cor: totum etiā corpus psequen-
ter calefcit. Tercio sequit turbatio: et
inordinatio spiritus: et humor. que
tria cōpletens Damascenus sic dicit
Ira est feruor eius q circa cor est san-
guinis: ex vaporatōne fellis: vlt per
turbationē siens. Sicut enī ad motū
localē naturalit sequit in corpore apto
calor: sic ad appetitū vindictē vlt repul-
siōē nocumētū naturalit sequunt
tur in corpore p̄fata tria. ¶ Tercio gra-
dus est cū ratio posset percipere talē
p̄ordinationē: et volūtas posset mo-

derari: vel extinguerē: et neutru sit:
sed negligenter ambo se h̄it et tamē
posset vigilantia sua talia reprime-
re: et tunc sit ira peccatū. veniale quē-
dem qū ira puenit rationē sic vt pre-
mitur: et vltra non p̄greditur notabi-
liter. Vigili enī animo hō interioris
tanq̄ oīm bonor et malor p̄cipalis
sima assidue custodire debet: ne ho-
lis quacūq; parte lederet. sed q hoc
pauci faciunt: accēro veras virtutes
pauci possident. s; multi de exteriori-
bus magnaz vim faciūt. Unde p̄me-
thi. iij. Corporalis exercitatio ad mo-
dicum vtilis est: pietas aut ad omnia
Quartus gradus est qū ratio percipit
iram: et appetitū vindictē: s; tū de-
liberationē rationis ira puenit: et tūc
volūtas pōt in iram consentire: sal-
tem surreptitue: positue irā volēdo
vel in ea cōplacēdo. aut pūm^o tūc et
non resistendo: sed cā in animo cōti-
nuat: vel inualefcere sinit. et sic est ve-
niale. s; manus q in tertio gradu. sal-
tē qū ira adhuc ita recēs est: q delibe-
rationē rōis moderari non potuit.
¶ Scdo dicit ppter eos qui statim irati
verbis maledicis: seu maledictis: vel
gladio p̄mos ledunt. q non excusā-
tur: vt supra de blasphemia patuit p̄-
cepto scdo. ca. iij. D. ¶ Quint^o gra-
dus: et duo sequētes sūt quos chul^o
phibuit Math. v. dicens. Dis q ira-
scitur fratri suo: reus erit iudicio.
¶ Qu autem dixerit fratri suo racha-
reus erit consilio. Qui autē dixerit
fratri suo: reus erit gehenne ignis. Unde
dicit Tho. scda sede. vbi p̄m^o domin^o
Math. v. tū ponit tres grad^o ire nō
species. qui gradus accipiuntur fm
processum humani actus. in quo pū-
mo aliqd in corde concipitur. et quā-
tū ad hoc dicit. Qui irascitur fratri
suo. Scdo aut cum per aliqua signa
exteriora manifestatur exterius etiā
anteq̄ p̄cipiat in effectū. et quātū
ad hoc dicit. Qui irascitur fratri suo
qō est interiectio irascētis. Tercio
grad^o est: qū peccatum interius con-
ceptum ad effectum producit. Et si

Capitulum. ii.

Fol. pcvii.

ante in effect^o ire nocumētum alte-
rius sub rōne vindictē. ¶ Pūm^o aut
nocumētū est qō sit solo verbo. Et
id quātū ad hoc dicit. Qui dicit fra-
tri suo fatue. Qū fm August. i pmo
gradu ē vni scz ira tantū. In secun-
do duo: scz ira et vox. In tertio vero
tria scz ira: et vox: et in voce vitupatio-
nis expressio: et sic p̄t q scdm addit
sup pūm^o: et tertū sup vtrūq; Qū si
pūm^o est pētū mortale in casu in quo
dis loquit^o sicut dēn est: multoma-
gis alia. Ideo singlis cor ponuntur
cor respōdētia aliqua p̄tētia ad cō-
dēnationē. Sed in pmo ponit iudi-
ciū: qō min^o est. Et vt aug. dicit.
In iudicio adhuc dā locus defen-
sioni. In scdo vero ponit p̄sū i quo
iudices iter se conferunt: q sup p̄cio
dānari debeat vel oporteat. In ter-
tio ponit gehennā ignis: q ē certa dā-
natio. Et s; aliquib^o mirū videat^o: q
aliquis p mīnimo nocumēto qō sit
solo verbo sit re^o gehenne ignis. Et hu-
i^o sol. tū ostendit hoc nō mirū ē: cum qū
q pua verba plura homicidia pepe-
rerint: et ciuitates et regna ruerint
nec tū parū estimes fratrē stultū vlt
fatū vocare: auferēs ei prudentiā et
itelligētiā: quo hoīes ab irrationali-
bus distāt. Et rēpla vidēim i spe. hy-
sto. P̄rio quō narses romie patrū
cū italiā totā ab hostib^o liberasset: et
imperator iussit eum romanis in-
grat^o feruū narses in patriciū creaf-
set: vxor iustū iā narses cōstantino
polim exulāt: sic de isorie demanda-
uit. In cōstantinopolim reuea: et cū
puellis suis in gyneco feminaz: la-
nā p̄fā diuide. Ad q̄ verba narses
rēdit. Talē se telā ostendit: quādū vi-
ueret nō deponeret: qō fecit. Māz
longobardos de pānontia vocauit: q
totā italiā i breui obtinuerit excepta
roma et rāuēna. Sic cū spado ip̄era-
toris eractū togas et dona vlt elemosi-
nas militibus distibueret: et sarcenti
impatorū similitares idē peterent spa-
do eis dicit: vt sufficit impator dare
togas militib^o suis: quātū magis ca-

nibus illis. Qui exacerbat^o cōuoca-
tis alijs sarracenis i breui romā gra-
uib^o malis vexauerūt. ¶ Scdo aut ira
fm p̄dictos tres grad^o sit mortale:
vel qū veniale pētū. Nota pmo fm
tho. vbi p̄m^o: q ita sit q̄ntuplicē pec-
catū. Cū enī ira sit appetit^o vindictē
vidicta sit iusta q̄druplicē. Pūmo
qū qō ex ira punit: vlt vult illū punire
q nō meruit. Scdo qū maiore penā
illū isert: aut iserre appetit: q ille de-
meruit. Tercio si tantā quātā deme-
ruit: sed nō s; ordinē iusticie: vt quia
vult punire aliqū p seipm: cū supe-
rior nō est: aut fm p̄missionē alte-
ri^o ad debiti ordinē iusticie requisitū.
¶ Quarto si iustā penā et fm ordinē ius-
ticie isert: nō tū bona intētiōe: aut
nō ppter bonū: et debiti finē. Debet
enī intētiō puniētis ēē bonū ipsius
puniti: aut dei cōseruatio iusticie cō-
muni aut honor: ita vt peccans corri-
gat se: vel aliū peius exemplū: et dei
honor fiat. Qū ē peccat^o q ex odio
vel rancore i malū alteri^o vindictaz
appetit: aut vt puniēs ricat^o strēnu^o
aut bonū iusticiari^o: aut ppter lucrum/
aut ppter fatiari vidicta: aut ppter aliū
malum finē. Quinto ira sit pētū pro-
pter modū debiti: id est nō bñ modi-
ficatū: et si p̄fata caueant^o: saltē qdā
vtpote si qō nimis ardēter irascitur
interius: vel si nimis exteri^o manife-
stat signa ire. Ira igit fm tho. qū s; q
quattuor modos pūmos: vel aliquo
eorū hō isert: aut vult iserre talem
vindictam alteri: est de suo glie pec-
catū mortale: q cōtrariā iusticie et
charitati. ¶ Potest tamē continge-
re q talis illatio iuste vindictē: et ē
volūtiō iserēdi: et etiā ira ad hoc in-
clinans: esset solum pētū veniale. vt
cum qō appetit vindicare se i aliquo
modico: qō quasi nichil est reputādū
ita q illud ita modicum sit q si actu
iserrētur: nō esset mortale: vt si qō
parum trahat alieni puerum per cri-
nes: vel aliquid h̄mōi faciat: vlt etiaz
manet veniale peccatum ppter im-
perfectionē actus: vt cū motus ire

Preceptum quintum.

subito oritur in animo et preuenit iudiciū rationis: ut in antedictis declaratum est. Quando autem quod quinto modo irascitur appetens vindictam: ut si quis nimis ardentem irascitur interius vel nimis exterius manifestat signa ire: sic ira secundum se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis. Potest tamen contingere quod sit peccatum mortale: puta si ex vehementia ire aliquis excidat a dilectione dei et proximi. Idcirco sententialiter thom. dicit quod dam alius doctor. Si consideres inordinatio ire ex parte modi irascendi puta quis ista vindicta iuste et debite appetat: quando tamen multum inordinatus est motus ire et nimis vehemens interius et exterius: tunc credo si peccat ex habitu vitioso: scilicet ex superbia vel inuidia: vel ex ira etiam in habituata voluntate: ubi habitus est et principia ex quibus talis motus procedit: sunt mortalia. Et credo etiam quod illa inordinatio ire sit peccatum mortale. Ratio est: quia refertur in eundem finem vitiosum procedit: vel si non procedat ex habitu vitioso: scilicet ex hoc graue scandalum committitur: puta quasi contra quem irascitur modo inordinato: vel alij audientes vel videntes ad peccatum mortalia impelluntur: per hoc quod motus huiusmodi ire tam inordinatus est: quod alio ad dicta peccata non mouerentur: peccatum mortale credo in dicto modo committi. Si tamen talis motus inordinatus non procederet ex habitu vitioso: nec scandalum graue generaret: sed ex naturali completionem irascens prouocaret: quod forte multum esset colericus: et debilis vel infirmus: et alias nimis colera infectus: posset esse peccatum veniale: nisi tunc debilitas vel motus colere inordinatam accensionem ire causans ex culpa mortali prouocaret: puta ex nimia ebrietate vel gula: vel alij huiusmodi. Et tunc motus inordinatus ire in statu irascens inflammaret quod a charitate dei vel proximi caderet.

Capitulum tertium. Quomodo ira sit capitale vitium: et de habitibus eius.

Quid dicitur hic primo quomodo ira sit capitale vitium? Respondet thom. secunda sede. ubi patet. Ira dicitur vitium capitale eo quod multa vicia ex ea oriuntur. Et ex parte obiecti quod multum habet de ratione appetitus: in quantum scilicet vindicta appetitur sub ratione iusti et honesti: quod sua dignitate allicit. Obiectum enim seu causa prima omnis ire in nobis: est appetitus vindicte sub apparentia vel existentia: ut si aliquis nobis intulit iniuriam aliquod iniuriam vel perpendit nos propter quod meriti sit vindicta sibi infligenda. Tum etiam quia ira ex suo impetu mentem habet precipitare ad inordinata queque agenda. Ideo glo. super illo prouerb. xix. Vir iracundus prouocat rixas. Ianua inquit vitiorum omnium est iracundia: qua clausa virtutibus intrinsecus dabitur quies: qua aperta ad omne facinus armabitur animus. Ira enim dicitur ianuam vitiorum paccidens quidem remouendo videlicet prohibens: id est impediendo iudiciū rationis per quod homo trahitur a malis: directe autem et per se est causa aliorum specialium vitiorum que dicuntur filie eius. Et sic Greg. lib. xxi moralium sunt sex. duo in corde: tria in ore: et vni in facto. Prima filia est indignatio: qua homo illi contra quem irascitur reputat indignum: ut si bi quod tale fecerit: quod videtur esse quidam villipensio: imo quidam contempnus proximi. Secunda est tumor metus: ut cum irascens replet animi sui diuersis cogitationibus amaris: quibus apud se aliquid quando cogitat diuersas vias se vindicandi: et habet multiplex propositum alteri nocendi. Et huiusmodi sunt magna peccata: quia non solum in actu exteriori peccat: sed etiam in voluntate: etiam si non impleret ad extra propositum. Tertia est clamor: qui est inordinatus et confusus locutio: quo aliquis

Capitulum.iii.

fo. xcvi.

admodum loquendi seu confabulandi exterius demonstrat iram suam. Quarta est blasphemiam: cuius sunt species tres: ut dictum fuit in secundo precepto. Quinta est contumelia: cuius quatuor sunt in verba opprobiosa: et iurato: quod sunt contra primum. Et hoc fit frequenter ex ira: quod contra sit appetitus. vindicte: et nulla vindicta sit irato ita prompta sicut contumelia: adeo in eam statim prumpit. Est enim contumelia proprie cum quod manifestetur contra honorem alterius: videtur sibi defectum suum solum: aut coram alijs: et est maior contumelia: cum quod coram multis videtur alicui defectum suum: eo quod per hoc magis damificat honorem: aut reuerentiam sibi ab alijs impedienda. Potest tamen etiam dici contumelia cum sibi solum videtur: in quantum scilicet ille qui loquitur contra audientem reuerentiam agit: quem videtur villipendere ex hoc quod manifeste verba contra eum profert. Et si in istis quibus per eodem contrarium contumelia: et improprium. Exprimi cum quis dicit: tu es filius meretricis: fur miser: vel simile. vel cum alijs alteri improprieat quod in paupertate eius sibi plura dedecit. Similiter Ecclesiasti. x. Exigua dabit: et multa improprieabit.

Ubi finit thom. secunda sede. q. lxxij. notandum quod quod intentio: proferretur contra aliquem contrarium aut contumeliam ad hoc conferri: ut per verba quod proferat alteri honorem minuat: tunc est peccatum mortale non minus quod furtum aut rapina. Non enim minus homo amat suum honorem quam re possidem. Unde ipse illis voluit martij. v. quod dixerit fratri sui fatue: reus eris gehene ignis. Si quis vero alteri probum leuis contrarium: aut contumeliam dixerit: non alio de honore: sed ex animi leuitate: aut ex leui ira sine firmo proposito aliquem de honore: vel forte vult ipsum leuiter: et modicum contrarium: tunc potest esse veniale. Si quis vero alteri dixerit verbum contrarium non alio de honore: sed propter correctionem: tunc potest esse sine peccato: si aliter sit bene circumstantiarum. Sicut enim licitum est aliquem sibi subiectum verberare: aut in rebus damificare

causa discipline: sic et verbum ei contrarium sum causa discipline dicere. Sic ipse Luc. xxi. vocat duos de discipulis tardos et stultos. Et apostolus Gal. iij. Discipulos suos vocat infensos et stultos. Dicit tamen beatus augustinus in sermone dñi in monte. quod raro et ex magna necessitate sunt huiusmodi oburgationes exhibende: in quibus non ut nobis: sed dñi seruatur intelligimus. Addit thom. quod in usu talium verborum magna discretio seruanda est necessario ut videlicet quis talibus verbis caute et moderate utatur in correctione et alio: quia posset esse tamen graue contrarium quod per incautiam placitum aut rret honorem eius contra quem proferitur: et tunc posset homo peccare mortaliter etiam si non intenderet de honore rationem: sicut etiam si quis aliter ex ludio incautus proferens graueret: ledat non carere culpam. Secunda filia est rixa: per quam intelligitur omnia nocumeta: que ex ira proximi inferunt exteriori facto: siue in rebus: siue in corpore: quod multipliciter fit ut patet. Patet igitur quod talis malus iratus patet. Patet etiam quod in contrarium tendo non sufficit dicere actus: et verba exterius placita et proposita: sed oportet etiam interiora grauius confiteri et plangere. Dubitatur secundo quod sunt species ire. Respondet thom. secunda sede ubi patet: et habetur in expositione regule beati Augustini. et philosophi. iij. ethicorum. q. tres. Nam ea que dñs math. v. ponit: sunt gradus ire ut dictum est in alio capitulo. Est prima species ira acuta: secunda amara: tertia difficilis. Damascenus libro. ij. vocat eas felleam: maniam: et furem. Secundum primum quod acutus: quod pertinet ad originem: ut qui nimis cito irascitur ex causa quasi bet leui. Tales si cito irascuntur: et cito veniam perunt: sicut aqua que cito calefacit: et statim frigescit: quod est minus malum. Idcirco non sunt meliores propter ire frequentiam cum omnis homo debeat esse tardus ad iram: Iacobi primo capitulo. sed propter celestem satisfactionem: idcirco enim culpam

Preceptū quintū

suam recognoscit. Item sicut signū est bone cōplexiōis se cito purgare a superueniente infirmitate ita est signū bone conscientie se statim vniuersi petitione mundare. Item delicta sunt tāto grauiora: quāto diutius tenēt animam ergo a contrario tanto leuiora: quāto citius eā dimittunt. Et ergo prima species leuius peccatū. Tū q̄ ea mori culpā suā citius cognoscit. Tum q̄ cito se purgant ab illa iniuria. Tum etiā q̄ iniuriā in alterū cōmissam nō prolongāt. ¶ De secunda specie sunt amari: quoz ira multo tēpore durat et manet. in quibus tristitia difficulter absorbet: nisi diuturnitate tēporis q̄ non proripit ad exteriora signa iracūdie. Tales tardius irascuntur et ad veniā petendā tardius inclinantur. Similes ferro quod tarde ignescit et difficulter infrigidatur: q̄d peius est. Tales tripliciter peccant. Primo quo ad p̄mū. q̄a post offensam caritatē fraternā quam turbae runt differunt reparare. Secūdo i se q̄ satisfactionē salutis sue necessariā pertrahunt facere. Tercio in deū. q̄a ira dei contra se exortā occasione offense cōmissae in feruorū suū cōtēnūt placare. Tales triplici laborāt vicio. Quoad p̄mū accide. quia tardi ad bonū. Quoad secūm ire: que nondū in eis sedata est. Et quo ad tertiu superbie quia ex superbia p̄cedit: q̄ ledens satisfactionē dedignatur. Idoc triplici finiculo collo eius appenso in baratru mergitur amarus. Quoad contra psal. Dirupamus vīcula cor: et p̄ficiam⁹ a nobis iugū ipsorū. De tertia specie sunt difficiles qui tā obstinati sunt q̄ non dimittūt desideriu vindicte: nisi puniāt. Tales nunq̄ volūt petere veniam: similes lapidi albastrō. de quo dicit Aug. in ciuit. dei: q̄ semel accensus nunq̄ extinguitur. Idos tres gradus aug. ponit in regula dicens. Melior autē est: qui q̄uis sepe ira tēporetur: tñ veniā impetrare festinat: v̄ ei dimittat: cui se agnoscat fecisse iniurias q̄ qui tardius irascit: et ad veniā pe-

tendam tardius inclinatur. Qui autē nō vult petere veniā: sine causa est in monasterio: etiā si inde nō proiciatur. ¶ Quādo autē p̄cedit tres species sunt peccā mortalia. R̄sident quidam doctor: in eo casu vbi acuti q̄ minus sunt mali peccāt sepe nō mor taliter: non est dubiu amarus et difficilis peccare mortaliter. Et tanto grauior reatu quāto peiores sunt in moribus siue motus ire ipsorū sit ex iniuria vindicta desiderata: vel illata: vel ex inordinato modo irascendi. et hoc p̄ per aug. in regula. q̄a ira acutorū in grauib⁹ crescit in odiū et instanti reatu eius aggrauatur: q̄ facit trābem de festuca: et facit animā hominē dā. Qui enim odit fratres suos hominē da est Johā. iiii. In difficilib⁹ ergo quorū ira nō cessat donec iniuria puniāt: patet q̄ ira semp est peccā mortale: nisi vidicta illata esset minima iniuria sicut si q̄s modicu de nuc. v̄ guttā aque sup aliq̄ p̄sceret: vel puerū aliquem indebite per capillos traheret. In amaris autē q̄a ira cōuertit in odiū fin reatu suū trahit in specie peccati mortalis. In acutis tñ appetitus vindicte idebite: posset indebite ratus esse: et puenire iudiciū rationis quod in alijs nunq̄ vel rarissime contingere posset. ¶ Dubitatur tertio. quādo irasit licita et meritoria. R̄s. fin Tho. vbi prius fin b̄m greg. in morali. duplex est ira. Una vocat ira per viciū: de qua prius dictū est. Alia per zelū: cū q̄s ex amore dei et proximi: aut iusticie irascit peccato p̄prio aut p̄miu et appetit vindictā iustam scz in eū q̄ peccauit: et tantā quātam demeruit. et fin ordinē iusticie ad honorem dei et modo debito. Et talis ira nō solum licita est: imo expēdiēs et debita aliq̄ v̄. v̄ p̄ per Crisost. sup Math. dicentē. Qui sine causa irascit reus erit: qui vero cū causa non erit reus. Nā si ira nō fuerit: nec doctrina p̄ficiat: nec iudicia stāt: nec criminā cōpescunt. Graues q̄ cū nō irascit peccat. p̄diciētia cū irascibilis

Capitulū. iiii.

For. p̄ciy

vicia seminat et negligentiam nutrit et nō solum malos: sed et bonos iurat ad malū. Greg. v. mora. Si nulla ira ex virtute surgeret et diuine aduersitatis impetu p̄ gladium phariseas nō placasset hāc ira: quia heli nō habuit in se et in suis grauit̄ punitus fuit. de hac ira dicit p̄s. Irascimini et nolite peccare: q̄d quidam male intelligunt sibi p̄p̄s irasci licitū fore: s̄ si p̄mōs v̄ nos amare p̄cipimur: restat v̄ sic proximorū erratibus: sicut in his vitijs irascamur. Idoc sententia dicit Greg. Idem s̄ Aristote. ii. et. iiij. ethicor. Sic Exod. i. cum loqueretur moyses pharaoni: et ille noluit audire: exiit a pharaone iratus nimis. Sic etiam Exod. xvi. cum phiberet moyses: ne v̄s mane starent māna israelite: illas in mane fiantib⁹: et mane scaturiente verinibus: irat⁹ est moyses cōtra eos. Sic vidēs vitulum et choros iratus p̄iecit de manibus tabulas decalogi. Exo. xxxij. Simile de eodē moyse legit Levit. x. et nūm. xvi. Sic xps Math. iiij. Cū circū p̄xisset dōn̄s euz ira iudeos q̄ obseruabant eum cōtristat⁹ est super cecitate cordis eorum. ¶ Dubitatur quarto q̄n licitū sit irasci: R̄s. fin Greg. v. mora. q̄ duplex est ira. Una rōnē pueniēs: v̄ patuit in scdo p̄ncipali v̄s q̄ ad quartū gradū inclusiue. Alia est rōnē supple re tam subsequēs. Sunt ergo tres regule. Prima homo nō debet vti irationē pueniētem: sed q̄ statim percipit eam: debet ei resistere totalit̄ excludēdo: nec aliquam penam lferat quousq̄ anim⁹ totalit̄ quiescat. Ratio est: q̄ ira rōnē pueniēs trahit rationē a sua rectitudine: v̄ h̄z rōnēz mali. Ira cū deliberationem rationis pueniēs cecat rōnē: v̄ v̄m dicit in iurā illatam q̄ nō est iniuria: vel motorem q̄ sit: et sic in alia vitiā precipit. Secūda regula: ira rōnem sequere est aliq̄ v̄tendū. Exempli gratia q̄s ho nō i recte cognoscit peccatū alitius: fin cōs cū cūstātijs et quiete

et integre deliberavit de salubri pena et vindicta p̄ illo p̄d̄ infligenda: et tamē adhuc se p̄cipit homo timentē aut negligentē in exequēdo dictatāz penam: tunc assumere p̄t iram tantā quāta p̄t regere rōnē: id v̄t exequat melius predictam penā. Idoc cū aliq̄n habet locū in iudice respectu republice. In magno respectu scolarū. In oīo respectu sui. In p̄lato respectu subditi. Et in viro respectu vxoris. R̄s dicti est: v̄ dicit thomas vbi supra. quia passio ire sicut et oēs aliq̄ mot⁹ appetitus sensitiu⁹ ad hoc dātū sunt: v̄ h̄z p̄d̄ p̄t exequatur illis q̄s rō dictat. Alioq̄ frustra eēt in hoīe appetitus sensitiu⁹. Et tra p̄dictos aut casus nūq̄ v̄tendū est ira: q̄ nichil prodest ira aīa s̄z obest plurimū in multa mala p̄cipitan do facilius. Tertia regula est: quāuis ira p̄dicto modo assumi possit cū deliberatiōe p̄nstrumento virtutis: et ei adiutorio: illud tñ non expedit oībus hominib⁹ indifferēter. Non q̄dem imp̄fectis semp: s̄z p̄fectis. Ratio est: q̄ nō oēs p̄pter difficultates boni vsus ire scirent eā regere ratione: et odiū et alia vitiā nata eēt ira generare: nō autē sicut in hoībus virtute p̄fectis. Simile est in medicinalibus. Nam aliqua medicinalia licita sunt perito medico adhibere qui scit modificāre ea: que prohibent imp̄p̄te. ¶ Quia predicta probant auctoritate exemplis et rōnē. Auctoritate b̄i Grego. v. mora. dicta. Luz anim⁹ p̄ zelum mouet: curandus sum opere est: ne hec eadē ira q̄ pro iustrumēto virtutis assumit: menti obsec: nec q̄ dñā p̄ceat: sed quasi ancilla ad obsequiū p̄parata a rōnis tergo nunq̄ recedat. Tunc cū robulius p̄ra vitiā erigat cum subditi rōni famulatur. Nam quantūlibet ira ex zelo rectitudinis surgat: si immoderata mentē v̄tcent rōni p̄mōs seruire p̄tēnt. et tāto se ipudētius delatari: quāto impatiētē vitiā virtutē putat. Exemplis philosophorū illa patent. Nā v̄t

Preceptū quintū.

dicat valentius libro. xj. Archita magi-
ster pitagore / et platonis villico suo
iratus. Sumpsit inquit a te supli-
ciū: nisi irat⁹ essem: maluit enim i pūi-
tū relinquare: q̄ ppe irā graui⁹ iusto
punire. Sic socrates vt dicit seneca
li. x. de ira. Cū seru⁹ ei offēdisset quē
hēbat discipulū dixit ei. Cederē: te ni-
sirat⁹ essem. Correctio cū seru⁹ i tps
distulit fuit: nec fuit ausus se ire cō-
mittere. Erat autē i eo ira signū vocē
submittere: et loq̄ pti⁹. q̄ a pparebat
ab illis obflare. Ita diogenes: vt dē
seneca. li. iij. de ira. Cū de ira diceret:
ret adolefē: pterius in eū pspu-
it: in interrogatus vero an irascetur
ptra illū: ait: nō irascor: s; dubito an
irasci oporteat. Sic de platone dī vt
dē valent⁹. li. iij. ca. pmo. Cū aduer-
sus delictū vehemēt⁹ exarsisset de po-
nere illū statim tunica: et pberē capu-
las verberib⁹ iussit: sua manu ipm ce-
sur⁹: postmodū itelligēs se irasci iūm
alto manu suspēsa: q̄ situs est a spon-
sippo amico suo qd ageret. Exigo
inquit penas ab hoīe iracundo: oblit⁹
q̄ tā fuit: q̄ alitū quē pot⁹ castigaret
luenerat abstulit sibi in seruū pātē:
tu inquit spōsippe iūverbera: nolo vt
sit ille met⁹ pātē: id est in mea: qui
in sua nō est. Rōne etiam gñali pte-
fata patet hīc tho. pma scdē. q̄. xij.
Q̄ quāuis hō si aīal mansuet⁹: cō-
sideratis in generali rōne recta et tē-
peratissima humana cōplectiōne: tñ
cōsiderata colera hoīs: magis de fa-
cili iustāmanē multi ad irā: q̄ ad cō-
cupiscentiā: vel aliā passiōē: et etiaz
quia ira est passio vehementissima.

Capitulum quartū quinti pcepti
De maledictiōe. Et de remedijs ire.

E prima filia ire potest
poni maledictio q̄ sepe
ex ira orit⁹. De quo
vitio tractat v: sed tur
tho. scdā scdē. q. lxxvij
Est cū s; eū maledice-
re imprecando / imperando / aut optā-
do. p̄nunciare p̄ra alium malum et
sub rōne mali: et non ad emendatio-

nem alterius: sed solum in malū ei⁹.
Optare autē et ipertio mouere ad ma-
lum alteri: sub ratione mali: sūm se re-
pugnat charitati: q̄ debemus dilige-
re. p̄imum volendo bonum ipsius.
Et ideo hīc genus suum et peccatū
mortale. Tñs. j. corinth. vj. neq; ma-
ledici neq; raptōres regnū dei possi-
debūt. Et est hīc maledictio tanto
gravius peccatum quanto maledicit
quis persone: quam magis amare: et
reuereri debere. Unde leuit. x. Qui
maledixerit p̄ri aut matri: morte mo-
riatur. Subdit tho. Contingit tamē
verbum maledictionis platum: pec-
catum esse veniale: vel ppter puritatē
mali: qd qd alteri maledicere i p̄re-
catur: vel etiam ppter effectum eius
q̄ p̄fert verba maledictionis cū scilz
ex leui motu / vel ex ludo / vel surre-
ptione aliqua talia verba p̄fert.

Idcirco cū verbor⁹ maxime ex affectu
pensantur. ¶ Dictum est autē notā-
ter in descriptione maledictiōis sub
rōne mali: et solum in malum ei⁹: cū
maledicitur: quia si quis impieccetur
imperat / aut optet. malum mali ei⁹ sub
ratione boni: sic est licit⁹: nec p̄prie
maledictio est: eo q̄ intentio p̄ncipa-
lis nō fertur in malū illū: sed in bonū
illius. Et dicit cū optare malū ali-
cui sub rōne duplicis boni: q̄nq; sub
ratione iustitiz: sic uidet iuste maledi-
cit illū cui p̄cipit iustā penā i ferri: sic
ecclesia maledicit anathematizādo: q̄n
q̄ sub rōne vtilis optat malus vt: q̄n
q̄ optat aliq̄ peccatores pati e gri-
tudinem vel simile: vt melior efficiat-
tur: vel a p̄secutione bonorū desistat.
Et quis maledicere bene possit fi-
ri hīc p̄dicta: tamē creatura irratio-
nabil⁹ homines regulariter non de-
bent maledicere: tum quia illud com-
muniter fit ex irrationabili quadam
iratum q̄ solet iudicete fieri in ma-
lum hoīm quorū sunt. Tamen vt tho
mas ibidem dicit maledicere reb⁹ ir-
rationalib⁹ inquit i creature sit dei
est peccatum blasphemie. Maledice-
re autem eis sūm se p̄sideratis ē ocio-

Capitulum. vii.

Fol. pvi.

sum et van⁹: et per cōsequētiā: cum
Immo maledicere est adeo illicitum
vt etiā diabolo fieri non debeat. Un-
de ecclesiastici. xij. dū maledicit impi-
us diabolo maledicit ipse aīam su-
am: id est maledictio culpe et pene se
subicit. quia cum diabolus sit natu-
ra bonus: peccat⁹ est saltem vt sic ei
malū optare. Unde beatus iudas in
canonica sua dicit. Cū michael archā-
gelus cum diabolo disputā alterca-
ret de moysi corpore: nō est ausus in
ferre iudiciū blasphemie: sed dixit. i-
peret tibi dñs. vbi glofa. M̄ngenter
intuendū est: q̄ si michael archange-
lus diabolo sibi aduersanti blasphe-
miā dicere noluit: sed modesto sermo-
ne ei coarctuit: quanto magis hoīb⁹
oīs blasphemia est cauenda: quāuis
cū in voluntate malus sit demon: ta-
men natura bonus est. ¶ Ad cauē-
dum autē viciū maledictiōis mone-
re debent exempla sacre scripture: et
bonorū chastanor. Nam christus
cum maledicere: sappe in cruce: nō
maledicebat. i. p̄de. n. Paulus etiam
dicit. i. corinth. iij. Maledicimur / et
benedicimus. Et petrus. j. p̄. tñ. Mō
reddentes malum pro malo: nec ma-
ledictum p maledicto. Exēpla etiaz
christianor⁹ bonorū ad idem sunt: que
ostendunt q̄ interdū maledicētes si-
ue inuiti sint: siue volentes in malum
eorū audiuntur. Vñ greg. iij. dialo-
go. refert q̄ cum simplex et sanctissi-
mus florentius p pastore haberet vt:
sum oculos pascere: discipuli quat-
tuor cuiusdā sancti patris qui diceba-
tur eurius: vñ in campo occulte
occiderūt: de quo cō florentius valde
tristatur: eurius s̄tē fratrē venit
cōsolari. Cui florentius. Spero i om-
nipotentē deū: q̄ in hac vita ante ocu-
los hominum vindictā accipiet: q̄ in
norum vñ sum occiderit. Statū autē
quatuor: p̄ra discipuli elephātin⁹ mo-
do p̄cū mēbris p̄ra fecerunt in-
tericidit. Unde omni tempo e floren-
tius flebat: se homicidā proclamans
Item ibidē refert gregorius: q̄ cum

famulus cuiusdam stephani presby-
teri negligenter ei seruiret: clamauit
presbyter: veni diabole discalcia me /
famulo sic loquens. Statim autē de-
mon affuit: et corrigie summe caliga-
rum se soluerunt: in signū demoniace
fuitus. Ex quo p̄z dicit Greg. dia-
bolū p̄cipissimū esse in maledictiōi-
bus ad puniendū. Sile in quarto re-
fert de romano filiū qui quēnē nutri-
ente: q̄ mor blasphemare cōsueuerat
cū aliquid ciresisteret. vñ. i p̄ra. sinu
pestilentia labozans: sile ad appare-
ntiā demonis faciēs necatus est. Sic
cesarius in dialogo suo di. v. refert q̄
vir qdā motus ira cōtra vxorē ei ait.
Vade diabole: mor aut illa p̄ auri-
lū demonē irare senties furiebat. cū
qdē fētis abbas sup caput eius lege-
ret eū gelū sup egros manus impo-
nēt. Illa terribilī sime clamabat: et cū
demoni sparet vt exiret: illē r̄ndit: nō
dī vult altissimus. postea tñ modum
quo demon irauerat: ipsa patefecit.
Itē qdē erat⁹ dixit filio suo: vade dia-
bole: quē mor demō rapuit: nec vñq;
cōparuit Itē puella q̄nquēnis cū lac
comederet: pater c̄rat⁹ ait: diabolu
cōedas in vētrē tuū: mor aut vxorata
est puella vsq; ad maturā etatē: i qua
cū limia ap̄loz petri et pauli videret
liberata est. S; antea i ea demō ait.
nie egresso hoc n. q̄ post hāc vitā sē-
tiet aliud purgatoriū. Nec cesarius.
Sic. xij. de ciui. dei refert Aug. de vi-
dua nobili: et diuite hīte septē filios
et tres femellas: eis maledicēte. Qdā
autē statū tremore oīm mēbrozū ter-
ribiliter sunt p̄cūsi: et ciuiū suoz o-
culos verentes: in orbem dispersi sunt
omnibus spectaculum facti miser⁹
s̄t si nunq; maledictiōis optio iplo-
reret: tamen semper ille qui maledi-
cit: scipsū p̄mo maledicit: vt verifi-
ces illud Gene. xvj. quo ysaac de ia-
cob ait. Qdū tibi maledixerit: sit ille
maledictus. ¶ Tercio principaliter
videndum est de remedijs ire. Sunt
autē quedā remedia contra iram pro-
p̄iam: quedā contra iram alienam.
u. uij.

Preceptū v.

Remedia ire pprie sunt noue. Primum est radice ire euellere: q̄ est amor sui inordinatus et suauis. Qui enim ardentem diligit inordinare se amicos filios temporalia et honores statim credit sibi iniuriā illatam esse vel se paritūpendi. ut dicit Aristot. q̄. rhetor. Quid ecclesi. xxviii. sibi ligna silue: sic ignis exardescit: et sibi virtutē hoīs. sic ira cūdiu illius erit. et sibi substantiā suā exaltabit iram suā. Secundū est silētium. Id natura ire est ut placū magis ferueat. Quid puer. xxvi. Qui imponit silēto silētū: iras mīgat. Quid sanctus pater Isaac regebat. Cur de mōnes cū tū timent. Respōdit ex quo factus sū monachus statim apud me: ut iracūdia exira guttur meū nō pcederet. et p̄. Quid os oī meo custodiā: cū consisteret peccator aduersus me. Tertiū remediū est exēpla patientiū inspicere: p̄cipalissime christi passiones. de quo dicit Grego. Si passio vñ ad memoriā reuocetur: nichil adeo durū est quod nō equo animo toleretur. in cuius figura Ihu me. xxj. Sūm israelē a serpētibus ignis: inspecto serpēte eneo: id est xpo crucifixo sanati sunt. Ad idē valent exēpla Job. Exēplū etiā illius mulieris nobilis: de qua refert Lathanus in col. patrū. q̄ petiuit viduā iracūdisimā in qua patientiā disceret. Talibus est exēplis velut optimo clipeo ala muniri potest. Quartū est cogitare quomodo de sepe p̄prie malis contēptissimus vel paritūpēdimus. et q̄ idi gemus etiā i p̄prie defectibus a prius supportari. Quid grego. v. mora. Et si alius seruāde māluerudinis modus ut cū alienos excessus conspiciamus: infra quibus excessus delicta cogitemus. Considerata quippe sūm i as p̄prie petā nobis excusat aliena. Pa tēter nōq̄ iniuriā illatā tolerat: qui pie meminit q̄ fortasse adhuc habeat in quo debeat ipse tolerari. Ideo tā facilius quidā irascunt: quia p̄prios defectus quibus a deo vel p̄mo sup portatur non agnoscunt. Quid puer.

p̄. 38.

p̄.

rix. hō indigens misericors est. Seneca Regum aīos induimus illi obli ti in firmitatis sue: aliene deseruiunt/ quasi iniuriā accepērunt. Quid tū remediū est cōsideratio diuine ordi nationis. Nullū enī malū nobis pot inferri: nisi diuina ordinatiōe: q̄ mā ximū debet esse fidelibus. Deus enī est velut medicus fidelis sūm: q̄ aquā tribulationis cuiq̄ propinat: sibi sue infirmitatis erigentia. p̄. Statuit a quas quasi i vtre/ scz de celo eā dispē sans filijs. Unde prima cor. x. Fide lis deus qui nō patitur vōstēptari supra id quod potestis: sed facit etiā cum tēptatione puenit: ut possitis sustinere. Idcirco rationē assignat christi petro Johā. xviii. Calicem quē dedit michi pater: nōvis ut bibam il lum. Sine quo nec filij zebedei pos sunt sedere ad dexteram et sinistram regno. potestis inq̄t xps bibere calicē quem ego bibiturus sum. Math. xx. Deus est velut pater p̄ssimus: q̄ fili um quem diligit castigat. Apocal. iii. Ego quos amo: arguo et castigo/ ne videlicet sibi aplm suum adulteris filijs. Si inq̄t extra dīscipulū estis: cuius participes facti sunt omēs: ergo adulteri/ et non filij estis. Ideo beo. xii. Deus etiā est velut mater misericor dissimā: que licet virga castiget filios: tamen non supra modū. Mā est. xli. Nunquid obliuisci potest mater infantem suum: ut non misereatur fili o vteri sui. Et si illa obliuiscit: ego tū non obliuiscar tui. Secūdū est cōsideratio vilitatis ipsius tribula tiōis. Mā veratores nō sūt sicut apes que licet pugnant: tū diliguntur quia mellificant: sic inimici lez rodant: ta men penā pro peccatis minuit. pau dentes faciunt decorant patienti im augent hic meritū. et in celo p̄cūm. P̄. Circūdederūt me/ sed inimici dicit christus sicut apes/ et exacerbat sicut ignis in spūis. Septimū est cō sideratio nō re impatiētie. Sūt enī quidam qui verecūdiātur si non tri bulantes eos verbo vel facto ledunt

p̄. 77.

Capitulū. v.

fo. cl.

sed sciat homo etiam minime oportere parcere. unde Aug. homo tibi con uicti dicit: et tunc et iratus es. puli: cib? resille si potes: ut dormitas. De ta uum est parcere: et miseri infano. nā tratus aliquē impugnans: ratione in parte vel in toto nō vtitur: et sic cecus est et stultus: et quodāmodo infans: quibus naturaliter clemētes sumus. Quid puerb. xii. Qui ipatiens est: ex altat stulticiā suā. Non est p̄cūa cōsideratio oīm malorum que sibi possent inferri. Quid Grego. v. mora. Adeno sol icita ante q̄ quodlibet age re incipiat: omēs sibi quas pati purat contumelias proponat: quatinus sui redemptoris probia cogitans: cōtra aduersa se p̄paret. Que nimirū ve nientia tanto fortius excipit/ quanto se cautius ex p̄scictia armavit. Qui vero improvidus ab aduersitate dep henditur: quasi ab hoste dormiens in uenitur. Idcirco remedia sunt ire pprie. Sed p̄cipaliter inuocādū est in oibus auritū diuine gratie: sine quo nichil possumus. Remedia autem contra alienā iram sunt tria. Primum est mollis responsio. Idcirco est mirabile naturale vñm ubi molle frangit du rum. Unde p̄uērb. xv. Responsio mollis: frangit irā. Exēplū in vitas patrum vbi discipulus macharij euz p̄cedens aut ad sacerdotē idolozū ligna portātē: quo vadis demon: qui iratus vulnerauit grauer discipulū. Cum autē macharius superueniens sacerdoti diceret: salue laborator hoc verbo lenitus permacharium cōuer sus est in monachū. Unde causa vul nerationis reddita vulneratus ambo in monasteriū portauerūt. Idcirco enī iratus est velut olla bullies: cui aqua frigida superfundēda est. Quid puer. xv. Idcirco uosū ebullit stulticiā. Se cundū remediū est silētium. Verba enī sunt velut ligna: si saltē sint ver bātato displicibilia: sed ad extingue dūm ignē oportet materiā lignozū minuire. Unde eccle. vii. Mō litiges cum homine litigioso: et non strues in

ignem illius ligna. Securus ergo es set interdū ab irato recedere: qui nō let cōburi: sicut et ab igne. Roma. xii. Non vos defendētes carissimi. s; da re locū ire. Tertium remediū est be neficiū. Beneficia enī irato impēsa: sunt: velut carbones igniti: valētes p caritate p̄mi. Ideo puer. xxv. Si esurierit inimicus tuus: ciba illi. Si sitierit: tra illi aquaz bibere. Prunas enim congregabis super caput eius: et dominus reddet tibi.

Ca. v. de inuidia: et eius remedijs.

Inuidia que ut pluri mū est causa homicidij. de qua Job. v. Idcirco lū occidit inuidia. Tria sunt p̄cipaliter vidē da. Primum quid sit. Secundo quan tum noceat. Tercio de remedijs. Quartū ad p̄mū. Inuidia dicit brūs Aug. est odium felicitatis alie ne. Damascē. lib. ii. dicit q̄ est tristitia de alienis bonis. Et dicit inuidia: q̄ non potest videre bona aliorū. Unde Ambro li. de offi. Inuidus bono tor querur alieno. Nullus autē potest vi dere equanimiter illud de quo torq̄ tur. Pro cuius intellectu norandū sūm tho. scda sede. q. xxxvi. q̄ inuidia est tristitia de alieno bono inquantū quis aliū excedit in bono apparēti p̄ cipue de quo est gloria: vel in quo ho mines appetūt honorari: et in opinio ne esse inquantum alienū bonū vñm nuere videtur. p̄prie excellentiam. Quid greg. xxi. mora. Inuidia ex inani gloria vel ex supbia nascit. Idcirco sic p̄z. Mā cū supb? ianiter? glōsus appetit sup alios excellere et magnus apparere: et cognoscit i alio aliquid bonū: tūc timet q̄ in hoc ipsum alter excellat vel sibi equetur: tūc tristat inquantū hoc minuit gloriā suā et ex cellentiā quā haberet in opinioe ho minū. Ex hoc enī q̄alius i aliquo bo no sibi equat aut eū excedit: ipse mi nus gloriosus estimatur. q̄a tūc nō super alios excellēs putatur. Et p̄u-

p̄.

p̄.

Preceptu quintu.

plum. Tu scis artificiu in ciuitate, ve-
nit peregrinus: qui equaliter tibi vel
melius te operatur de quo ipse lauda-
tur: sed tu times ei tibi equari: aut te
excellere: et doles de fama ei? vel bo-
no: quia fama tua minor erit: hoc tristi-
cia de alieno bono est inuidia vera. Et
videt principaliter esse tristitia de glo-
ria alterius: in quantum minuit gloriam
tuam quam appetis. Sic similiter est in-
ter equites, nobiles, predicatorum, ma-
gistros et similes quo ad pulchritudi-
nem fortitudinem, scientiam, vocem de-
uotionem. et de quocumque vero vel esti-
mato bono: de quo quis gloriam querit.
C Secundo notandum in Thoma. ubi dicitur
quod inuidia sit tristitia de alieno bono
quadruplex est tristitia que de alienis
bonis in alio cognitis potest oriri et so-
litur quarta est inuidia. Primo enim quis
tristatur de bono alterius: in quantum
ex eo timetur nocumetur: vel sibi vel
aliis bonis. et talis tristitia non est inui-
dia: sed magis timoris effectus: et potest
esse sine peccato et laudabilis. Unde puer.
xxx. In multitudine iustorum letabitur
vulgus. Cum impii superierit popula-
tum gemit populus. Et greg. xxi. mo-
ra. Euenire plerumque solet ut non amissa
caritate: et timore nos ruina letificet et
rursus eius gloria sine inuidie culpa
constitit. cum et ruente eo quosdam bene-
trigi credimus. et perficere illo: plerumque
in iuste opprimi famulamus. Secun-
do modo potest quis consternari de bo-
no alterius: non ex eo quod ipse habet bo-
num: sed ex eo quod nobis deest bonum il-
lud quod habet ipse. et hoc est proprie
zelus. ut dicit philosophus. ii. rhetorice. Et si
zelus iste sit circa bona honesta: lau-
dabilis est. Unde i. cor. xii. emulamini
in spiritualia. Et hiero. in epla ad altham
de instructione filie dicit. habeat soci-
as cum quibus addiscat quibus inuideat
et quarum laudibus mordeatur. ubi similiter
inuidia pro zelo: quo quis debet incitari
ad perficiendum cum melioribus. Si autem
sit de bonis temporalibus: potest esse cum peccato
et sine peccato. **T**ertio modo aliquis tri-
statur de bono alterius: in quantum ille

qui accipit bonum est eo indignus: que-
quidem tristitia non potest oriri ex bonis
honestis. ex quibus aliquis iustus efficitur
sicut philosophus. dicit. ii. rhetorice. sed de vi-
tiosis et de talibus qui possunt puerire
dignis et indignis. et huiusmodi tristitia finis
est vocatur nemesis. et pertinet ad bonos
mores. Sed hoc ideo dicitur: quia conside-
rabat ipsa bona temporalia finis se: put-
tunt possunt magna videri non respicienti-
bus ad eterna: sed secundum doctrinam fidei bo-
na temporalia qui puerunt indignis et tu-
sta dei ordinatione: disponunt ad eorum
correctionem: vel ad eorum damnationem. Et
huiusmodi bona quasi nichil sunt in com-
paratione ad bona futura: qui seruantur
bonis. Et ideo huiusmodi tristitia pharisei
in sacra scriptura. finis illud psalmus. Non
emulari in malignis: neque zelauit
facientes iniquitatem. Et alibi. Bene-
effusi sunt gressus mei: quia zelauit super
iniquos pacem peccatorum videns. Quarto
modo aliquis tristatur de bono alicuius
in quantum alter excedit ipsum in bonis
et hoc proprie est inuidia. et hoc est semper
peccatum. ut dicit Aristoteles. ii. rhetorice. quod dolet
de eo de quo est gaudendum: sed de bo-
no proximi finis caritate cum etiam directe
contrariatur: ut dicitur. Et quomodo
autem fiat inuidia veniale peccatum: vel mor-
tale: notandum. tertio quod tres ibi sunt gra-
dus. Primus ubi materia origo et cau-
sa inuidie est cognitio boni alieni ex-
cellens in hoc vane gloriose. Talis
enim facillime timet de diminutione sue
glorie: et tristatur facillime de bono pro-
ximi. Unde finis greg. xxi. mora. Inuidia
et inani gloria nascitur. et ex eadem ra-
dione finis philosophus. ii. rhetorice. mul-
te sunt cause inuidie. Primo similitu-
do aliquorum finis genus cognitionem
naturam habitum: aut opinionem. Ra-
tio est. quia ad alios rationem est inuidia
quibus homo se vult equare vel preferre.
hoc autem non est nisi respectu non
multum distantium. Nullus enim nisi in
gloria his qui multo maiores eo sunt
puta plebeus regi. vel e converso. ideo
his quibus multum distat loco vel tem-

ps 36.

ps 72.

l

Capitulum. 8.

fo. cii.

porum vel statu homo non inuidet: sed qui
bus est propinquus. Ita cum propinquus
videatur in gloria excedere: eos inui-
mur excellere: et eorum gloria qua pro-
nostra voluntate periclitatur: tristatur in eis
finitur et sic inuidere. **S**ecundo facillime in-
uidet pusillanimes: quia omnia reputant ma-
gna et gloriosa que non habent. Tertio se-
nes facillime inuidet iunioribus: quos pu-
tant possidere que ipsi non habuerunt: vel
non habent. Capitur tamen inuidia sicut
cetera passionis quod sicut dicit Au-
reolus super. ii. di. xxi. q. ii. quasi per quadam
naturalis inclinationem ad passionem in-
uidie. Sunt enim ut inquit in appeti-
tu sensitiuo appetibiles quedam
facientes in corpore reales transmu-
tationes consequentes complerides cor-
porum naturales. Unde qui sunt com-
pletionis frigide et humide: sunt na-
turaliter magis inclinati ad inuidiam.
ut patet de multis pueris mulieribus
et quibusdam hominibus flegmaticis
Et ratio est quia tales quatuor passi-
ue sunt. ideo est in corpore aptitudo
ad casum et depreffionem propter quod
in appetitu sensitiuo oritur. propterea
nalis quedam aptitudo ad depreffionem
et ad casum. ut facillime deprimatur et
cadat ad apprehensionem boni alterius.
Unde sic est quia omnia alia que reputant su-
periora respectu sui. Idem timet prosum-
di naturaliter et deprehendi. Ratio
igitur talis completionis: quia quis videt
bonum in aliquo statim inclinatur ad in-
uidendum. et tunc fit proformis transmu-
tatio in corpore. puta quidam casus ma-
nifestus in vultu et perpenditur inuidia
Et hoc modo accipiendo inuidiam
scilicet per naturalem aptitudinem et passio-
nem vel etiam ut talis passio est primum mo-
tus: ut sic non est peccatum: sed pena peccati.
vel peccatum largo modo: cum sit pena pec-
cati originalis. Iste de aureolo. Unde
de. aug. lib. primo confessionum dicit
paruum quedam collationem suam tor-
no vultu aspersisse. et illud inuidie at-
tribuit. Unde inquit ego et expertus
sum zelantem puerum non dum loqueba-
tur: et stuebatur pallidus amaro aspe-

ctu collataneus sui. **S**ecundo gradus
est quedam subita et non deliberata tri-
sticia de bono proximi in quantum ex-
cellet. Tertius est tristitia talis mo-
di deliberata seu perfecta. Prima est
veniale peccatum. sed tertius est mor-
tale peccatum. Unde Thomas. ubi prius
de vitiis dicit. Inuidia ex genere suo
est mortale peccatum. Genus enim
peccati consideratur ex obiecto. In-
uidia autem finis rationem sui obiecti con-
trariatur caritati: per quam est vita ani-
me spirituales finis illud prima Joh. ii.
Nos scimus quoniam translati sumus de
morte ad vitam quoniam diligimus fratres.
Unde quod est obiectum et caritatis et
inuidie est bonum proximi finis contra-
rium motum. Nam caritas gaudet de
bono proximi. finis primo Corinthi.
xii. Non gaudet super inuidiam. con-
gaudet autem veritati. Inuidia autem
de bono proximi tristatur. Unde ex suo ge-
nere conuincitur peccatum mortale esse in-
uidiam. Ideo iob. v. Paruulus occidit
inuidiam. sed nichil occidit spiritualiter
nisi peccatum mortale. Sed sicut deus
est supra in quolibet genere peccati
mortalis inueniuntur aliqui imperfe-
cti motus in sensualitate existentes
qui sunt omni modo peccata venialia. Si-
cut in genere adulterii primum motus
concupiscentie. et in genere homicidii
primum motus ire: ita etiam in genere inui-
die inueniuntur alii primum motus quod
etiam iuris perfectus qui sunt peccata venia-
lia. Iste Thomas. Quartus gradus inui-
die est peccatum in spiritualibus. quod dicitur
inuidia fraterne gratie. Unde
Thomas. in. q. vii. elusum dicit. Inuidia du-
plex est. quedam est de prosperitate
vel exaltatione hominis. et quedam est
de exaltatione gratie. sicut quod multi
ad deum conuertantur: vel aliquid hu-
iusmodi. Et talis inuidia solus est pec-
catum in spiritualibus. Unde ibi-
dem Bonauerum dicit. dupliciter po-
test aliquis inuidere aliene gratie.
Uno modo quia ex hoc minus bo-
num proprium: cuius promotionem
appetit singulariter. et sic est peccatum

Preceptum quintum.

capitale. Alio modo q: visus anime est sic deprauat: vt sicut nō videt bonū in seiscetiam nolit videre bonū in alio: et tunc est pctm in spm sanctū hoc aut est in ilis maxime q: vix pnt in alio videre bonum: et ita alio mō ē capitale vitii: et alio mō pctm in spm sanctū: et isto mō nō procedit nisi ex magna corruptiōe: et malicia voluntatis: q: adeo gustū puerit: vt bonū faciat apparere malum: et econuerso.

¶ Secūdo principaliter videndū est de inuidia quātū noceat: et q: sit de te stabili: ppter nouem. Primo nocet ppro subiecto in corpore multiplici quia est tristitia. Sed tristitia ēz tho. pma. q. q. xxxvii. sicut mala mītra mala facit. q: aggrauat aīa: vt interdū mor' corporis exterior impediatur: et fit hō stupidus et intensa tristitia pre oībus aīe passionib' maior nocumētum infert corpori. Unde prouerb. xvi. Sicut tinea vestimento: et vermīs ligno: ita tristitia viri nocet cordi: q: animus gaudēs et atē siondam facit: spūs tristis exsiccāt ossa. Et ecclias. xxi. De tristitia festinat mors: s: hoc verū est de tristitia: que spem nō habet amercā. Sicut cōtritiō habet spē et gaudiū de remissione et intuitu diuine mīe. Secundo dā: nōsa est inuidia: quia eripit eā habentī societatem ecclesie. Ps. Particeps ego sum oīum timētiū te: et custodientiū mandata tua. Aug. Pēsent inuidi quātū bonū sit charitas: q: sine labore nro: aliena bona nostra facit. Tercio inuidia nullū pēit. De nocētī notum est: de inoētibus patet. Lūcā. cā. inuidus: abel: fratres ipsius lo sephe eundē: et saul dauid sine cā sint psecuti: tales petores sunt pilato. de quo Math. xxv. Sciebat q: p inuidiā tradidisset eū. Quarto inuidia val de difficulter curat: q: est velut ignis grec' q: i aqua tribulationū ardet: et difficulter extinguit. Ideo gal. vi. Nō efficiamini ianis glorie cupidi: inuicē pnuocantes inuicem inuidentēs. Super quo cupiātes zelus iste:

modum nō habet: permanens iugit sine fine: cum alia finiantur scelera: quātūq: ille cui inuidet crescit in successu meliori: tanto inuidus liuorū ignibus inardescit. Quinto inuidia ostendit hominem pusillanīmē: et in sumis rebns comparat. Job. v. Pbar uulū occidit inuidia. Nobiles sunt cōmunicatui: vt pty in hominib' i leone et aquila. Cōtrario ignobiles sūt iudi. Sexto signū est per qd demon suos cognoscit. Sicut charitas ecōtrario. Johā. xii. In hoc cognoscēt oēs q: mei estis discipuli: si dilectiō nem habueritis ad inuicem. Septio socij sunt diaboli in lucro: et in dāno quia quando diabolus lucratur: et malo succedit hominī: inuidus hoc lucrū suū putat et ecōuerso. Alij euz sūt Tullium. Amicor sit idem velle et nolle: patet ppositi. Octauo proditores plerūq: efficiunt. puer. xxi. Me comedas cum homine inuido: et ne desideres cibos ei: quoniam in sili tudinem arioli: et cōiectoris estimat quod ignorat. Comede et bibe dicit tibi: et meus eius non est tecum. Non inuidus grauisima anime infirmitate tenet: gustū eū anime adeo infectum habet: vt bonū inimici putet malum: et ecōuerso. Et sa. v. Ne q: dicitis bonū malū: et malū bonū ponētes tenebras lucē: et lucē tenebras ponētes amurū in dulce: et dulce in amarū. Tercio principaliter de remedijs inuidie notandū q: cōtra eā valēt qnq. Primo vt hō ponat dilectionē in ea bona q: pnt simul a multis haberi: et a singulis plene. Sicut est p̄dicatio: eucharistia: cōmunio dei sup oīa dilectio: regnū celoz. Quō Greg. Qui facit inuidie carere desiderat: illā hereditatē appetat: quam numer' possidentū non augurat. Vir eū iust' p hoc q: in terris nichil appetit: alienis p̄cib' inuidere ne scit. Secūdo īspicere debem' quantis fraternitatib' i gūmur. Dis eū pri m' ē frater naturalis: quorū oīum vn' fuit pē adam: mītra sūt fies nri spīr-

Capitulū. vi.

fo ciii.

tualis: quorū oīum vnus pater chi i R' est: et mater vna virgo beatissima maria: sicut et mater vna sancta ecclesia. Sumus cū mēbra vnus corpis ecclesie prima Cor. xii. Si qd patif vnū mēbrum: cōpatiunt cetera mēbra. Tercio cōtra inuidiā valet eradicatio p̄pue superbie. q: ex ea oritur. Unde dicta cōtra superbiā v' manē gloriā: valent etiā hic. Quarto valet contra inuidiā meditatio multiplicis damni: qd ex ea prouenit. vt in secundō membro patuit. Sicut eū grecus ignis arctia et aceto solet extingui: sic inuidia cōsideratiōe infructuosi statū quē habet: et amaritudinē et cōfū ptione viriū potest extingui. Quinto valet cōtra inuidiā exercitiū in operibus mīe circa proximos v' inimicos. Alij prouerb. xvi. Si esurient inimici tui: cibā illi. si sitierit: potū da illi. Primas eū cōgregabis super caput eius: et dñs reddet tibi. Abscercordia enī directe opponitur inuidie. quarum p̄ior dolet de miseria proximi. posterior vero de felicitate proximi. Unde de mīa dicitur. i. Cor. x. Quis infirmatur: et ego nō infirmor. De inuidia vero iude. Johā. xii. Quid iudas murmurat: de effusione vnguenti super caput eius.

¶ Capitulū sextū. de filiabus inuidie: et primo de odio.

In de filiabus inuidie differēdum est. Primo que occasiones sunt hominidū corporalis. Secundo de odio in specia li quid sit. et de eius proprietatibus. Tercio an p̄ctores se odio habeant. Quātū ad primū notādū ēz tho. i. scde. q. xxxvi. et sūm Greg. xxxi. mora. Quinque sunt filie que ex inuidia ori possunt: viz. susurrat: detractio: exultatio in aduersis: afflictio in prosperis. primū et odiū. Quod sic pty. nā i conatu inuidie est aliquid tanq: p̄ncipium. et aliqd tanq: mediū. et aliqd tanq: terminus. p̄ncipiū quidē est vt aliquis diminuat alterius gloriā:

vel in occulto: et sic est susurratio. vel manifeste: et sic est detractio. Abediū autē est q: aliquis intendat diminuerē gloriā alterius: aut potest: et sic est exultatio in aduersis: aut nō potest: et sic est afflictio in prosperis. Terminus autē est i ipso odio. q: sicut bonū dele ctās causat amorē: ita tristitia odiū. **¶** Duo ad scdm sciendū q: differūt ira: inuidia: et odiū sūm Tho. ii. scde. q. cētesima quinquagesima octaua. Gra enī est p quā appetimus malū proximi: sūm: quandā mēsurā: prout scz hz rationē iudicē. Qdū autē est per qd desideratur malū proximi absolute. et ira est interdū causa odiū: q: hoc q: aliquis appetit malū vindicte sub rationē iusti: et cū hoc frequēter facit peruenit ad appetitū mali absolute i proximi. quod est odiū. Inuidia vero est tristitia de bono alieno. Quō sicut tristitie opponitur gaudiū: sic odium amorē. et causatur odiū tā ex ira: q: ex inuidia: sed direct' ex inuidia q: ex eo q: quis tristatur de bono proximi: statim displicentiā: seu odiū facit ea pit. **¶** Dubitatur primo: vtrū deus possit odiri ab aliquor' iust' i. tho. ibidē deus potest dupliciter ab hōie appie hēdi. Vno modo sūm seipsū: pura cū per essentiā videt. Alio modo sūm effectus: scz cū inuisibilia dei per ea q: facta sunt intellecta spiciūt. Deus per essentiā suam est summa bonitas: quā nullus potest odio habere: sic vī sam. quia sic nō habet mī rationē diligibilia: nō odibilia. q: ibi nichil ma li apparet intellectui. Sunt autē effectus diuinorū duo gñā. quidā qui nullo modo possūt cōtrariari volūtati: esse: viuere: et intelligere: et talia sunt oīb' etiā appetibilia. Et put est de talū effectū auctori: etiā non potest odiri. Alij sunt effectus dei: qui repugnāt inordinate volūtati: scz inflictiō pene: et cōhibitiō p̄ctōrum per legem diuinā repugnātē volūtati p̄ctōrum. Et quātū ad tales effectus: deus potest odiri ab aliqbus: in quātū viz deus apprehēditur vt peccatorū phibitor:

Quōd deus potest odiri ab aliq.

Preceptū. v.

Det penari inflictor. **S**ecundo dubita-
tur: an odium dei sit grauissimum peccatū
rū simpliciter. **R**esponsum. **S**ed ibi dicitur qd sic
quod est deliberatū. **R**esponsum. **Q**uia optime op-
ponitur peccatū p. philoso. viij. ethico.
Sed amori dei qd est optimū opponitur
odium dei. **I**deo est peccatū sit optimū
secundum est peccatū. **I**mmo odium dei est
deliberatione est maxime peccatū i spū
tū sanctū sūm qd peccatū i spū sanctū
nominat aliqd genus speciale peccatū.
non tū cōputatur inter species pecca-
tū i spū sanctū. qd gñaliter inueni-
tur in omni specie peccatū i spū sanctū
cū. **E**st odium dei maius peccatū
est infidelitatis peccatū. qd ex eo oritur: vt
effectus ex causa. **D**ubitatū ter-
tio. que possimus: et debeamus odi-
re: **R**esponsum. **S**ed ibi dicitur qd odio habere
illud qd a diabolo deriuat: vt pecca-
tū. et oē illud qd pertinet ad defe-
ctū diuine iusticie et qd dicitur a deo abdu-
cit nos: sūm qd a deo abducit **S**ed natu-
rā fratris gratia et hinc: cum sint a
deo: sine peccato nō possumus odire
De primo dicitur Luce. xij. Si qd ve-
nit ad me et nō odit patrē aut matrē:
nō potest esse meus discipulus. **E**t roma.
p. mo. Detractora deo odibiles. De
secundo. **I**ohā. n. Qui fratrem suū odit:
in tenebris est. **S**ed sūm: acutela sūm
Breg. ibi videtur est: ne sub veste ponit
odij: se occultet odij fratris. **Q**uod
ad tertium: vtrū peccatores se odiant: **R**esponsum.
qd sic. unde ps. Qui diligit iniquitatem:
odit animā suā. **P**rocurus: intellectu
notat hic: **E**t ibi dicitur qd. xvj. vbi dicitur
Etrūm peccatores se diligant: **A**mare
scipsum vno modo est oibus. **A**lio
modo. p. p. est bonor. **T**ertio modo
p. p. est malorū. qd enim aliquis
amat id qd scipsum esse existimat: hoc
est oibus. **I**mmo autē dicitur esse
aliqd dupliciter. **E**st nō modo sūm sub
stantia. suam: et naturā. et sūm hoc oēs
existimāt bonū cōse esse illud qd sunt:
scz ex aia et corpore cōpositos. **E**t sic
etiam oēs hoīes boni et mali diligunt
scipsum in quantum diligunt suū p. p.
nam cōseruationem. **A**lio modo vi-

atur esse homo aliquid sūm principa-
litatē. **S**icut princeps ciuitatis dicitur
esse ciuitas. **E**st qd principes faciunt
dicitur ciuitas facere. **S**ic autē non oēs
existimant se esse illud qd sunt. **P**rin-
cipale enim in hoīe est mēs rōnalis. se
cōseruāt autē est natura sensitua: et cor-
poralis. **Q**uodū p. p. vocat aposto-
lus interiorē hoīem. vt p. j. **L**oc. v.
Boni autē existimāt principale i seip-
sis rōnale naturā: sūe interiorē ho-
minē. **E**st sūm hoc existimāt se esse qd
sunt. **A**lii autē existimāt principale in
seipsum naturā sensitua: et corporale
scz exteriorē hominē. **E**st nō recte co-
gnoscentes: scipsum non vere diligunt
Et hoc pbat philoso. in ix. ethi. p.
quinq. qd sunt amicitie p. p. **E**ius-
quidē enim amicus. **P**rimo quidē vult
suū amicum esse: et viuere. **S**ecundo vult
ei bona. **T**erito operat bona ad ipsū
Quarto cōmunit ei delectabilit. **Q**ui
to concordat cum ipso quasi in eisde
delectat: et cōtristat. **E**st sūm hoc bo-
ni diligūt scipsum quātū ad interiorē
hoīem. qd etiā vult ipm cōseruari in
sua integritate. et oprat ei bona et qd
sunt bona spūalia. et ad assuecūm
operā ipedūt et delectabilit ad cor
redeunt. qd ibi inueniūt bonas cogi-
tationes in p. p. et memoriā bonorū
p. p. et spū futurorū bonorū
ex quibus delectatio causatur. **S**imi-
liter etiā nō patiunt in seipsum dissen-
sionem voluntatis. quia tota aia corp-
tendit in vñ. **E**cōtrario autē mali nō
volūt cōseruari in interioris hoīis in-
tegritate. nec appetūt ei spūalia bo-
na. nec ad hoc operantur. nec delecta-
bile est eis feci cōseruare redeūdo ad
cor. quia inueniunt ibi mala p. p. /
p. p. et futura que abhorret. nec
etiā sub p. p. concordant propter con-
seruatiā remordentem. sūm illud ps.
Arguam te: et statim contra faciēt. **I**ps. 42

Capitulū. vii.

fo. ciii

Capitulū septimū. **Q**uomodo
do inimici sunt diligendi vel odiendi.
De necessarium est scire
quomodo inimici vel pec-
catores sint diligendi
vel odiendi. de quibus
christus preceptum dat
Matth. v. dicēs. Aud. hīs quia dictū
est: diliges proximū tuum et odio ha-
bebis inimicū tuū. **E**go autē dico
vobis: diligite inimicos vestros: bene-
facite hīs qd oderūt vos. et orate p. p.
quētibz et calūmiantibz vobis vt si-
tis filii p. p. vestri qui in celis ē. **Q**ui
solē suū ori facit sup bonos et ma-
los: et pluit super iustos et iniustos.
Est dicitur glōsa: qd inimici nri tribus
mōis pugnat p. p. nos: scilz mentali
odio. verbali opprobio: et corporali
nocumēto sūe lesione in exteriori bo-
no: vt notatur in verbis p. p. **S**ed
ibi cōtrario tria iubet veritas ini-
micis impendenda: videlicet dilige-
re corde. benedicere ore: et operibus
subuenire. **D**e quibus tribz videndū
erit. **P**rimo quemō corde diligendi
sint inimici. **E**st tria occurrūt decla-
randa. **P**rimo an inimicorū dilectio
sit nobis possibilis. **S**ecundo si sit: cur
inimici sint diligendi: et nō odiendi. **T**er-
tio an ad eorū dilectionem necessaria
sit specialis actio. **Q**uantum
ad primum reperitur quidā tā cecel-
rone: et infecti voluntate vt affirmēt
et credāt sibi impossibile ēē qd inimi-
cos diligāt. **C**ontra quos scriptura
sanctorū doctrina: et philosophorū ac
naturalis exēpla sunt. **N**am math.
v. dicit. Si dimiseritis hoībz petā
eorū: et mittet ei vobis patet vestre
celestis debita vestra. **S**up quo glō.
Eligitis fratres. quia cur dei gratia
in potestate nostra positum est quo-
modo a dño iudicemur. **I**nquit enī
dñs. Si dimiseritis: dimittet vobis
in potestate aut nostra est dimittere
et nō dimittere. **E**t exēpla habemus
Gene. xlv. vbi post extremā iniuriā
per fratres illarū. **I**oseph ex amici

tia singulos osculabatur: et super sin-
gulos flebat. **S**ic eto. xxv. **A**postes
a populo crebro verat: cum tā prope
lapidaret: tñ ait ad eos. **S**i nō dimi-
seris petm p. p. tui: dele me de libro
quē scripsisti. **E**t. ii. reg. i. **D**avid cui
suis inimicus. **S**emē in facie male
dixit: maluit parcere: et letales inimi-
cos flere nouit: et eosdē occidētes pu-
nere. **I**oh. ait in psal. Si reddidi retri-
buentibus michi mala: decida meri-
to ab inimicis meis inanis. **I**oh. qd
ij. **S**ic deo dilexit mūdū: vt vnigeni-
tum suū daret: vt oēs qd credit in eum
nō pereat: s; habeat vitam eternam.
ad Roma. v. **S**ic nos christus dile-
xit qd tradidit seipm pro nobis i mor-
tem. **I**ustus pro iusto. cū tñ inimici
essem: et p. p. p. p. in cruce
ait. **P**ater ignosce illis: qd nesciunt
qd faciūt. **Q**uē beat⁹ Stephan⁹ sequis
p. p. lapidantibus Actū. viij.
sicens genibz: et clamando orabat vbi
p. p. stando orauerat: dñs. dñe acci-
pe spm meū. **E**t idē sunt sancto-
rum dicta et exēpla. **N**ā qd possibile
sit nobis inimicos diligere pater per
Aug. qd de seruo pigro: qd non vtebat
vinū sibi a deo collatis: sic dicit **S**er-
uum pigrū: qd sūm hūmā euangelicū
talētū dñi sui creditum fodit in ter-
ram: nec in eo negociatus est: nō dā-
naret deo: si ea qd nullo modo fieri po-
terāt p. p. p. **E**t beatus **I**herony.
Anthema sit qd dicit deum p. p. p.
impossible. **P**roterea si tot mulieres
pueri: et tā delicate puellē: flammās
ignes: et gladios: imo bestias equan-
miter ptulerūt p. christo: que tamen
nobis fuerūt similes: cur nō possem⁹
putra et iurias equanimiter tolera-
re: et inimicos diligere. **S**imile docent
exēpla philosophorū: vt in vñs corū
legit. **N**ā **P**ythac⁹ philosoph⁹: cum
ductor ēēt **A**thēnā p. p. **A**thēnā
ses: qd out fuit firmo ex pacto singu-
lare certū idixit **P**ythac⁹. et sub seua
to osculato: rethi cū firmone inuolue-
ret: et occideret: ac trāp. p. p. p.

ps. 4.

Luc. 23.

L

ps. 10.

Preceptū. v.

cum affective/et etiam affective dili-
geret: si necessitas occurreret: sed q
abi q articulo necessitat: hō hoc ac-
tu impleat pfectionis ē: vt augu. pro-
bat in encl. 2. vt ibidē dicit: esset ad-
huc maioris pfectionis q hō magno
conatu/et perfecto amore elicto fer-
retur dilective in inimici cu affectu
sibi volēdo boni: potissime dī ille ini-
micus actu offendit: vt fecerit xps
in cruce/et stephanus mortuus.

Capitulum octauū De reco-
ciliatione/calinita/et oratione.

Secundo cum inimici
nos psequitur ore: ne-
bemus eis dilectionis
beneficia ostendere: non
soli corde: s; etia ore.
q fieri pōt tripliciter
de quibus p presentia tractabit: p
mo de reconciliatione. Seco de vitan-
da calinita. Tercio de oratione/et de
impendenda benedictione. Quantū
ad pūmū vs illd 2. Barth. v. Si offers
munus tuū ad altare/et recordatus
fueris q frater tuus h; aliqd aduer-
sum te: relinque ibi munus tuū ante
altare/et vade reconciliari fratri tuo.

Ubi pmo notādū quid sit tēplū
in quo offerēdū sit munus: quid alta-
re sup quo: et quid munus seu sacrifici-
ciū. Tēplū est aīa munda/et corp⁹
q sunt deo p xpi passionē i baptisina
resecrata. testē aplo. i. Cor. iij. Me-
scitis q: templū dei estis vos. Et ite-
rū. templū dei scitū est qd estis vos.
Et alibi. empti estis pēio magno: glo-
rificate et portate dei in corpore vō.
Altare est fides vera/et firma. de quo
Iob: reog. vlti. Iob: habemus altare de q
edere nō habent qui tabernaculo de-
scruiūt. Fundamētum enī aliud sup-
ple q: fide iesu xpi: nemo potest po-
nere/pter id qd positū est: qd est xps
iesus. i. Cor. ix. 2. sine fide impos-
sibile placere deo. Iob: reog. xi. Idu-
nra et oblatiōes sunt actus principa-
lites interiores anime: vt meditatio
bonorum/complicentia diuinorum:

affect⁹/et oratio mētalis/vel dilectio/
et pūmū/et his similia. Et quibus in-
terius i templo cordis oblatiō: debz
homo pūpere ad act⁹ exteriores la-
trie/vel vultu. vt ad iubilatiōē/hym-
nū/oratiōē vocālē/oblatiōē/opera
misericordiē cor poraliā/et spiritualia
et similia que sine interioribus mune-
ribus fere nulla sūt. Et ista est exposi-
tio sūm Augusti. Secundo notandū
q ista munera non essent deograta: si
non esset in offerente charitas frater-
na. Unde nullū opus ē deo acceptū
sine charitate. testē apostolo. i. Cor.
xiii. dicente. Si linguis hominum lo-
quar/et angelor. 2. Et id facturus
aliquid opus bonū quod est munus
debet quidē bonum propositum non
totaliter dimittere: sed mun⁹ relinq-
re ante altare/ id est hōmī op⁹ differ-
re/et ad fratrem pergere/pedib⁹ cor-
poris vel anime: et reconciliari fratri
satisfaciendo verbo/facto/vel viroq;
et tunc offerre debet munus suū.
Unde augu. in sermone domini in
monte. Cum aliquid tale oblaturū su-
mus in interiori templo: pūmū est
ad reconciliationem cum fratre: di-
mittendo tale munus spirituale: per-
gendū est non pedibus corporis: sed
motibus anime: humiliter te ex affe-
ctu pferens fratri ad quē chara co-
gitatiōe pcurras in conspectu ei⁹/cū
munus oblaturus es. S; si frater p-
sens est/et ad eum ire potes: nō sinu-
lato aīo lenire: atq; in gratiam reuo-
care/veniam postulando: si hoc cor-
deo pūis feceris/pergens ad eū nō
pigro motu corporis: s; celerrime di-
lectiōis affectu: atq; inde veniēs/id
est intentionē reuocans ad id quod
agere ceperas: offeras munus tuū.
I hoc enī remediū est ptra peccatū
ire: quod sūm Augusti. superbi amp-
eti non valent. Inflat enī hoc medi-
camē charitatis. et humilitatis sub-
re nolunt. Tercio notandum q tri-
bus modis cōtingit fratrem habere
aliquid cōtra te. Primo modo si ille
habeat cōtra te iram/aut odiū:

Capitulum. viii.

So. c. vii.

Ignis tu illi nullam iniuriā f. eceris:
uec fueris sibi iniuste/et per aliq; de-
bitū causa istius odiū/aut ire: sed for-
te susurratores aliqui suis susurris
hō fecerit: aut ille forte frater spon-
te assumpsit sibi contra te iram/odiū
vel indignationem ex falsa vel solum
elimata iniuria/ quam credit ex leui/
aut friuola suspitione. in isto casu nō
est preceptum vt ad eū vadas/et co-
neris pcurare reconciliationem sui:
cū nullā sibi iniuriā feceris. Esset
enī consiliū/et magni meriti se humi-
liare coram fratre modo statim dicē-
do/et eū ad pacem et concordiam re-
uocare. Et esset adhuc maioris meri-
ti et perfectionis hoc agere cum fra-
tre: quē tu non offendisti: sed ipse te.
Unde chusoflo. non dicas michi no-
cui/non ego illi: si enī pro gloria salu-
tis tue iubet deus amicitiam facere:
tu offensum debes puenire offendē-
tem vt duplicem gloriam cōsequaris
Grām scilicet quia iniuste offensus es
Aliam quia prior ad amicitiam mo-
ues. Et est aduertendum q in il-
lo casu non debet homo a fratre sibi
sic sine causa irascēti veniam petere:
ex quo non in eū deliquit: sed vadat ad
eū/et se apud ipsum excuset/ siue cha-
ritatiue declaret: q in eū nō peccauit
et sine demerito cōtra eū irascit: et sic
eū a rancore/et ira reuocet: nisi forte
hō timeret q hōmī hūilis reuocatio
viri sibi i. b. etrimētū fratris cederet
iniuste irascētia q forte aut supbi-
ret aut audac⁹ alijs noceret: et cū hoc ti-
meret: cautius esset/ vt i. intermedie p-
sone rancoroso oburgando ad con-
cordiā induceret: in oīe tē perēdo p
dimissione offense. Ubi augu. in sermo-
ne dñi in monte. Sic habet aliqd frat-
aduersum nos: cū nos eū in aliquo le-
simus: nos aut aduersus eū habemus
si ipse nos lesit. Ubi nō est opus pgerē
ad reconciliationē: s; tātū dimittere: si
cur tibi a dño dimitti cupis: qd ipse cō-
nuseris. Et i sermone de cōcordia fra-
tri: cuius initium dicit istū: dicit augu.
Nolo vt mentiaris: nolo vt dicas illi

da michi veniam: quia te nōsti nō pec-
casse in fratrem tuū: sed tu scis q iste
peccauit in te: non tu in illū. Nō v-
nire ad fratrem tuū qui te peccauit: et
vitra ab eo petere veniā debent tamē
inter vos esse alijs pacifici qui illi ob-
urgent: vt a te prius veniā petat. Tu
autē esto paratus ignoscere: pro: sua
ex corde dimittere. Jam dimisisti: ha-
bes adhuc quid facias: ora pro illo vt
petat a te veniam: q scis ei nocere: si
nō petit. S; cō cōtingit fratrē ali-
quid habere cōtra te vt si habet con-
tra te iram/vel odiū: ideo quia tu ei
iniuriā fecisti: et iniuste causa et oc-
casio illius odiū fuit: in illo casu de-
bes omitti alijs actibus tuis: fratri
ate leso pro iniuria sibi illata satisfā-
cere actu/aut voluntate: et ei modo su-
pradicto: vt melius poteris reconcilia-
ri. Ubi chusoflo. sup illo. vade p-
reconciliari fratri tuo: dicit in psona
dei ego libetē contemnor: ego liben-
ter honoris mei patior: damni: liben-
ter ego dominus expecto seruos: tās-
tūmodo vos in amicitiam venatis.
Vade ergo vt scias: quia plus diligo
concordiam fidelū meorum q mune-
ra: quia munera hominū nullum fas-
ciunt deo lucrum. Charitas vero illo-
rum dei gloriam operatur: ppter hoc
itaq; oīa facta sūt: ppter hoc deo ho-
mo fact⁹ est: et ppter hoc vniuersa ne-
gociatus est: vt homines ad charitati-
uā cōcordiā in bono cōgregaret. Et
iterū: qdū homines fideles inter se
aliquā dissensionem habuerint: mu-
nus cor nō suscipit: oratio nō exaudi-
tur: nec deus vult esse amicus fidelis
qdū iter se fuerit inimici. Et pster
dicit. Qualis aut pcessit offensio: ta-
lis vs seq reconciliatio. Si opib⁹ offe-
disti: opibus reconcilia. Si cogitatu
offendisti: cogitatu reconcilia. Si
verbis offendisti: verbis reconcilia.
Ideo etiā xps 2. Barth. v. statim post
pfecta verba: vbi docet reconciliatio-
nem fraternam dicit. Et si consenti-
ens aduersario tuo cito: dū es in via
cū eo: ne forte iradat te aduersarius
q. ii.

Preceptum. v.

tuis iudici: et iude tradat te mini-
stro: et in carcere mittaris. Amen di-
co tibi: non eris inde: donec reddas
nouissimum quadrantem. **¶** Ubi sim Au-
gustinus per aduersarius in via intelligit
ille cui iniuria fecisti: per iudicem chri-
stus. per ministrum demon. per carcere
infernus. et donec capiat: non per dila-
tia tempus finita: sed infinita. Penas em
ibi postus semper reddet: et nunquam sol-
uet. **¶** Tertio modo contingit quod fra-
ter tuus habet aliquid aduersum te: ut
scis cum tibi iniuria fecisti: hoc habet
contra te: et licet sciat quod tibi iniuria feci-
sti: siue nesciat: nulla tamen contra te
habet propter hoc iram/odium/vel ran-
corem. In isto casu non oportet ledentem
petere veniam: et ad concordiam re-
ducere: imo in casu non expedit: ut si
lesus ignoret tibi iniuria facta: quia
hoc faciendo tibi manifesta occasio ra-
tionis daretur. Tunc debito iustitie opor-
teret lesio satisfiat cui abstulisti hono-
rem/vel res/per verba vel facta. Satisfa-
ciendo Unde Augustinus in epistola ad ma-
cedonios. Si aliquid quoniam peccatum
est: cum reddi possit: non redditur: non agit
penitentia: sed fingitur. Si autem vera-
citer agit: non dimittit peccatum: nisi re-
stituatur ablatum. **¶** Sunt autem cir-
ca precedentia duodecim dubia quod mo-
uet humbertus in expositione regule
beati Augustini et soluit. Dubitatur primo
quod modum tenere debet qui reconciliare
vult fratrem quem offendit. Respondit:
triplicem/verbo placet/cito/et man-
suetudine. Primo quidem quilibet re-
netur ad satisfactionem illi quem lesit
verbo in rixando. Argumens ad hoc
est exo. xxi. ubi dicitur quod si aliquis rixari
fuerit: et percussit alter alterum: et mor-
tuus non fuerit sed in lecto iacuerit: te-
nebitur eidem ad expensas in medi-
cos. Si hoc verum est de lesione tali: er-
go et verbo satisfacere debet qui ver-
bo lesit: cum verbis aliquando grauius
quod ledatur quam plagis. Secundo cito
tenetur etiam ad satisfactionem: quod in
restitutionibus quando sine die debet
sui/omni die debent: ita et hic. Unde

ephe. iij. Sol non occidat super iracun-
diam vestram. Tertio etiam in satisfac-
ciendo sic debet cauere a modo super-
bo/vel asperitate. quod satisfactio per ad-
curacionem ire fraternae: propter illa di-
cit Augustinus in regula. Qui conditio vel
maledicto vel etiam criminis obiectu
aliquem lesit: mementi satisfactio-
nem quatenus curare quod fecit. **¶** Dubi-
tatur secundo per quod quod satisfacere de-
bet. Respondit per tria potest huiusmo-
di satisfactio esse. Una per verba: ut
cum quis petit veniam de offensa ab of-
fenso. Sic faciebat Augustinus. scribens
Hieronymo. Absceco te per misericor-
diam iesu christi: si lesi te/ignosce mi-
hi. Alia est per corporis humilitatem.
Sic fecit semel dauid cui maledixit.
q. Reg. i. xix. Semel perstratus coram
rege ad eum dixit: non reputes michi ad
iniquitatem: neque memineris iniuriam
serui tui etc. Tertia est per obsequia. Sic
iacob muneribus voluit placare fra-
trem suum esau. Roman. xii. Si esurie-
rit inimicus tuus/ciba illi. Si sitit/
potum da illi. quasi diceret: per hoc placa-
bis illi/et reddet amicitiam. **¶** Dubi-
tatur tertio an quilibet offendens te-
neatur ad omnes huiusmodi satisfactiones.
Respondit quod non. Sicut ledens alium
in rebus: non tenet nisi ad certam quan-
tatem rei restitutionem: ita et offendens in
verbo: non tenetur ad omnes satisfactio-
nes: sed ad certam secundum quantitatem of-
fense. Dubitatur quarto an statim of-
fendens teneatur reconciliare offen-
sum. Respondit: aut offensus est ab-
sens/aut presens. Si absens sufficit
offendens propositum satisfaciendi si-
ne mora cum potest: sicut in restitutioni-
bus. nec oportet quod vadat in hoc ca-
su pedibus: sed sufficit animo. Si ve-
ro est presens: aut fuit levis offensa ita
quod non creditur offensus grauius tur-
bari: vel grauius. Si levis: potest dis-
ferri. Satisfactio usque ad tempus mo-
dicum. Si vero grauius: debet sine mo-
ra satisfieri. Tunc ratione debuit: quod of-
fense debetur. Tum etiam ratione cha-
ritatis fraternae: debet cum opera dare

Capitulum. viii.

fo. cvii.

ne ira crescat in odium: et iram fa-
ciat de felicitate: et animam faciat ho-
micidam. ut Augustinus. ubi prius dicit
¶ Dubitatur quinto utrum lesus in ca-
sibus peccatis teneatur dimittere of-
fensum: impenitentem nec satisfaci-
entem: cum deus cuius misericordia hu-
manam excedit in infinitum: non quod di-
mittat impenitentem. Respondet quod sic
quatenus ad remissionem intrinsecam cor-
dis: quod ad rancorem/vel iram non ratione
illius: quia impenitens est: sed ratione
superius ne peccet. Non est autem simile
de deo cuius ira non est peccatum im-
penitentem tamen peccatum in nos: non tene-
mur dimittere dimissione exteriori.
Ubi luce. xvi. Si septies in die pec-
cauerit in te frater tuus: et septies in
die ad te conuersus fuerit dicet: peni-
tet me: dimittit illi: dicit glossa. Non tu
beni passum peccata dimittere: sed
penitentem: qui intelligenda sunt quod impeni-
tenti peccanti in nos: non tenemur pec-
cata dimittere dimissione exteriori:
vel quod non tenemur in foro penitentiali
impenienti dimittere. **¶** Dubitatur
secundo quod sit illa dimissio exterior: quam
dimittit offensus offendenti. non est pec-
catum quia hoc tamen deus dimittit: nec sa-
tisfactio: quia illa soluit tunc. Respondit quod
est acceptatio satisfactionis: vel indi-
catio reconciliationis: verbo vel facto
expresse: ut cum offensus offendentem
secundum genus eleuat: vel dicit: dñs
pareat tibi/vel parco/vel satisfacti est
michi/vel similia. **¶** Dubitatur septimo
an post huiusmodi satisfactionem/vel
etiam antefacta dimissio intrinseca
signa rancoris retinere. Respondit quod
rum huiusmodi quod sunt: per quod quod re-
mota. Propter quod ingerunt probabi-
lem suspicionem de rancore: ut cum ali-
quis nunquam vult alteri loqui: et totum
vultu semper eum respicit: et similia. et ista
nulla licet retinere: quia ab omni spe-
cie mala abstinentia est: secundum apostolum. Et
sic eleazar abstenuit a carnibus: qui
similes erant porcinis: ne scandaliza-
ret: ita et in omni illa signa facere: per
quod probabiliter crederetur esse in odio.

Remota sunt quod non ingerunt argumē-
tum de odio: licet odium subsequatur:
ut sunt subtractio familiaritatis/et
seruitorum aliquorum: et similia. Et
ista sunt tunc oibus: modo non si
at malo animo: imo potest esse interdum
meritorium: cum sit propter bonum
alterius. **¶** Dubitatur interduz dicitur: quia
hoc non debet facere perfecti: si itel-
ligatur quod hoc non est perfectionis: verum est
aliter non esse verum. Dubitatur. viii.
utrum iniuriat teneat querere reconcilia-
tionem iniuriantis ipso non petente. Respondit.
quod non tenet ex hoc solo: sed ratione frater-
ne charitatis posset tenere in casu/sci-
licet si crederet probabiliter quod per hoc
liberaret animam eius ab odio mortali:
et non esset occasio mali in eo/vel in
aliis huiusmodi excellēs humilitate
autem dauid iniuriatus quod fuit re-
conciliationem a saule non penitenter:
et similia opera sanctorum: non oportet quod
imitemur: quia magne perfectionis ope-
ra fuerunt. **¶** Dubitatur nono: esto
quod aliquis offēdat alium verbo in se-
creto: et petat offensum satisfactionem
in publico: non quod teneat ad huiusmodi satis-
factionem offēdens. **¶** Quod e contrario offē-
dat aliquis aliquem in publico: vult sa-
tisfacere tamen in secreto: nunquid suffi-
cit ei. Respondit quod non tenet: nisi
forte quod factum fuit in secreto publici
fuisse. Sicut si quis latens accipit:
non tenet publice satisfacere. **¶** De secundo
dicendum quod non sufficit. Argumens est
ad hoc Act. xvi. de paulo cui publice
condēnato ad carcere: non sufficit oc-
culte liberari: sed publice. Dubitatur de
cimo ponatur aliquis imposuerit al-
teri culpam: et lesus non vult accipe-
re satisfactionem a ledente: nisi dicat se
metum fuisse: nunquid tenet ad hoc le-
dēs. Respondit quod ledēs scit se dixisse verum
nullo modo debet dicere contrarium: nec
hoc debet eo requiri. Si autem scit/vel
credit se dixisse falsum/vel dubium:
sim quod habet in conscientia sua: sic di-
cere debet sicut restituere tenet quis
rem ablatam cum damno sue rei. **¶** Do-
testamen addicere aliqua alieuius
o. iij.

Preceptū. v.

culpam suam vcz qd et animi turbatio ne illud dixit: vel qd ita audierat: vel credebatur tūc: licet modo reputet falsum. Ad hoc autem qd dicat se meritum fuisse non tenet: qd p hoc reuelaret secretum mentis sue peccatum qd sibi multum noceret: et alijs non proderet. qd ita restaurat fama alteri p hoc qd cognoscit falsum se dixisse: sicut si diceret se meritum fuisse. Idcirco oia hūbertus. ¶ Dubitat vnde dicitur: Quid facere debeat offēdēs qd perit veniā a leso: s; leſus nō vult dimittere: R. sicut aug. in quodā sermone sic. Si fratri tuo per te offēso in corde in vera humilitate: et charitate nō sita dicis: dimitte michi: et ille noluerit tibi dimittere: noli eē sollicitus. Seruus estis ambo: vniū domini habetis. L. seruo tuo debes: cum rogasti: noluit tibi dimittere: interpella dñm amboz: et qd tibi dimisit dominus: si potest erigat seruus. Vult aug. qd petendo ventiam a seruo tali: et post vel ante a deo liber est: licet si intulit vānum: pro illo satisfacere debet leſo. Et leſus grauer peccat. cur? (vt dicit aug.) oſo nō exaudir: munus nō accipitur: nec dimittitur peccatū. ¶ Dubitat quodecimo vtrū platus aut alius superioris rōne illius precepti de reconciliatōe fratris teneat veniā petere: s; modum dictum a subdito suo qd cum iniuste leſit: aut in corrigēdo modicū leſit: R. s. Aug. in predicto sermone dicens. Sunt psonę humiles per orationem seculi huius: a quibus si petim⁹ veniā: extollunt in supbiā. Et subdit. durum videtur vt iubeam qd si homo dñm offēdit in seruū suū: iniuste litigando: iniuste cedendo: et similia: qd dicat ille isti. Ignosce: da michi veniā: nō quia non debet facere s; ne ille incipiat supbire: quid ergo faciet dñs? Ante oculos dei peniteat cum. Et si non pōt dicere seruo suo qd nō oportet: da michi veniā: blāde tamē illum alloquatur: blanda cū appellatio veniē est postulatio. Et in regula dicit aug. Quando necessitas dicit

pline vos dicere dura verba cōpellit si etiam vos ipsi excessisse modum sentitis: non a vobis erigitur vt a vobis subditis viciū posuletis: ne apud eos quos opz esse subiectos dum mimum seruaf humilitas: regēdi frangat auctoritas. ¶ Quoad scdū pñcipale sciēdū qd xps alio modo iubet ore bñfacere: vcz inimicis benedicēdo: eis non detrahēdo. Unde R. om. xij. Memini malum pro malo reddētes: s; benefacite psequētib⁹ vobis: bñdicite: et nolite maledicere. Et idē chaluſius iubet 2. Bath. v. dicens. Orate pro psequētib⁹: vcz per opera: et calūniantib⁹ vobis: s; per verba. Calūniari etenim est iūti defectū in aliquo inuenire: vel crimē sibi imponere. Et est duplex calūniator. ¶ Unus est qui falsum crimē: aut defectum alteri imponere nititur. Aut si vcz tñ occultum ipōnit publice non seruato ordine dñni iuris. Et facit hoc tantum in malum alterius: vt inde puniatur: vel diffamet. Alter est qui etiam bñfacta ab alio conat⁹ ostēdere mala: aut fecte facta: vt cur per hoc hypocritā ostēdat: aut vt ad penam: vel malā famā apud alios trahat. ¶ S; dubitatur. Vtrū aliquis peccet infamā nō repellēdo: R. s. dicit thomas qdlibet. ix. q. vi. arti. ij. Vtrū s; contemptus fame: et appetitus pōt esse laudabilis et virtuosus. Fama cū non est necessaria homini propter se ipsum: sed propter proximū edificandū. Appetere ergo famā ppter primum: charitatis est. Appetere pro ppter seipm ad inanglōriā spectat. Et e contrario contemptus fame ratio ne supbius: humilitatis est. Ratiō vero primi: ē ignauie: et crudelitatis. ¶ Illi qd quib⁹ incūbit ex officio vel ex statu pfectiōis aliorū saluti pūdere peccant: nisi infamā propiā turba posse repellāt. Aliūvero quib⁹ magis custodia sue salutis inuenit: possunt sue humilitati pūdetes famā vel infamā pūdere. Sed cū infamia dupliciter repellatur: scilicet occasione

Capitulum. ix.

fo. c. vii.

subtrahendo: et linguas detrahentis compescendo. ¶ Primo modo omnes tenentur infamā vitare: as sine scādalo a cūno fieri nō possēt quod sp est peccatū. S; ed secundo modo non tenetur nisi quantū debet aliquis saluti primum prouidere. Vbi grego. om. ix. sup ezech. dicit. Linguas detrahētū: sicut non debemus nostro studio excitare: ne ipsi pereāt: ita p suā maliciā excitatas debemus equanimiter tolerare: vt nobis meritū crescat. Aliquando etiam compescere ne dum de nobis mala disseminant: eoz qui nos ad bona audire poterant corda innocentium corrumpant: et infra. hictel quoz vita in exēplum imitationis est posita: debent si possunt detrahentū sibi verba compescere: ne eoz predicationem non audiant: qui audire poterāt: et in prauis moribus remanentes: bene viuere contemnat. ¶ Hec de tho. pōssunt tñ saluo perfectionis statu perfecti orare deū: vt liberentur a calūniantib⁹: ne in eoz psecutiōe ruāt. Unde p. s. Redime me a calūnijs hominū: vt custodiā mandata tua. ¶ Quoad tertiu principale iubemur etiā ore orare et corde pro psequētib⁹: et calūniantib⁹ nos: quas tenus cōuertatur. Et hec oratio a fidelibus diligentissime est obseruanda: quia exaudibilissima est: et maxime meritoria: quia ex magna charitate pcedit. Cōsummata ē charitas facit pro inimicis orare: desiderio magno: vt conuertant⁹ ab errore vie sue nec quicq; vt dicit L. huso. sic pro picū est: vt inimicos amare: et p psequētib⁹: et calūniantib⁹ orare. Et vicuerit inter oēs nostras orōes illa pctor est et periculosior: et irrationabilior qua oramus: vt nos deus vindicet de inimicis nris. Tales vt chaluſio. dicit sagittas pñciosas infigūt et vgnos se efficiūt vt malū qd inimicis iprecant: eis deus infigat. Et s; eundē. Cum a proximis molestamur non homini cui compari deberemus sed demoni hominē vexanti indigna

re deberemus. Si enim ipse homo naturaliter homini febricitatū grauer condolet: et non irascitur: cur anime demonia iſtūritatib⁹ pcesse qñ iniuriatur: non compateremur?

¶ Capitulum nonum De dilectione inimicorum et rancore.

¶ Tertio modo diligēdi inimicos: videlicet benediciēdo contra eoz psequētes. Vbi tria sunt dicēda. ¶ Primo Vtrū ex precepto teneamur inimicos nostros diligere effectiue: sic qd eis beneficia impēdam⁹: et exteriora signa dilectionis ostendamus. Secundo an sit magis meritoriu inimico bñfacere qd amare. ¶ Tertio qd malū sit rancore contra primum tenere. ¶ Quātū ad primum notandū s; tho. scda scde. q. xxi. qd beneficia: et dilectionis signa quis exhibet proximis in cōmuni vel pro toto populo alicuius ciuitatis vel pro alicuius monasterij cōmunitate: talia beneficia: et dilectionis signa exhibere inimicis: est de necessitate precepti: ita qd homo in tali casu: etiā inimicos suos ppter inimicitiam a generalitate nō excipiat s; modum de interiori dilectione supra tactum: qd effect⁹ et signa caritatis exteriora debent proportionari interiori effectui. Dilectio autē (vt supra tactū fuit) i cōmuni: etiā ad inimicū est pceptum. Et si inimicis pñati effectus nō exhiberentur: pertineret ad vindictam iniustam. contra illud Leuit. xix. Non querās vltionē: et non crīs memoriam turis cōiūū tuoz. Et s; R. char. vi. sen. etiā homo tenetur inimicis suis effectum salutationis consuere: et cōmuniſ impendere: id est tenetur eis exhibere illā salutationē: que ex cōiūū s; uetudine illius loci ab omnibus solet impēdi: nisi forte in casu quo timeretur ex hoc puocari: vt semetipsum: vel timeret aliquid aliud malum ex hoc oriri. Hia sunt beneficia: aut dā

lectionis signa: que quis exhibet particulariter soli aliquibus personis forte sibi magis familiaribus & amicis. siue sint beneficia spiritus siue corporis propria. Hic vt opa misericordialis. vt i. xpo isto corone. *Castule. castiga. remitte. sola re. fer. ora.* Hinc corpus. vt i. versu.

B Vltimo cibo/poto/do teci. visito/ soluo/sepelio/ & silia. ¶ De his dicēdū primo q̄ necessarīe obligatiōis est talia spendere tā amicis q̄ inimicis tēpore necessitatis. vñ Barth. v. ppter hoc xp̄s ait. Vis facite his q̄ oderunt vos: & orate pro persequētibz/ et cū lūmātibz vos. Itē i. iohā. 13. Qui habuerit substantiā huius mōdi & viderit fratrē suū necessitatē patiētem & clāuserit viscera sua ab eo: quō caritas dei manet i. eo: & Ambro. Quasce fame morietur/ si non paup̄i: occidisti. ergo a simili si non cōsulisti in necessitate/ vel tunc a pctō nō defendisti: & hōi: occidisti. sed sub p̄cepto tenemur nō occidere. ergo in necessitate sub p̄cepto subuenire etiā inimicis. Scdō meritorij esse potest q̄ q̄s talia bñficia & dilectiōis signa exhibeat inimico omni cōgruo tēpore & opportunitate se offerēte. s̄m extra casum necessitatis nō est de necessitate salutis nisi sū p̄parationē animi. ¶ Ppter etiā homo paratū animū habet q̄ si occurreret necessitas in illo casu inimico suo talia bñficia dilectiōis exhiberet p. posse. Et teneat exhibere talia etiā inimico quicūq̄ casus necessitatis occurrerit & opportunitas adesse et plus teneat amico i. necessitate. S.

E q̄ aliqui extra casum necessitatis hu-
iusmodi bisfacia alicui sumto exhibe-
ant: ē supererogatiois et cōsilia. ¶ **Q**uod
ad scdm an sit magis meritorium mi-
nico q̄ amico benefacere: R. si q̄ sic
q̄n vices idē homo eque intēsis actib⁹
et ex equali caritate ceteris parib⁹ vili-
git vno tpe amicum: et alio tempore
inimicū et vtriusq̄ bisfacit. vel si vili-
git vniū amicū et alter vili-
git cetera sumt paria: sed q̄ vili-
git eq̄ intēsis actibus et ex equali caritate. et

sunt equaliter dispositi: et sic dilectio li-
 mici z beneficia ei⁹ sunt magis merito-
 ria q^{uam} dilectio z beneficia amici. Un-
 gre. Seruilia quāto sunt minus debi-
 ta: tāto sūt magis accepta. sed mīn⁹
 debitu^m est inimici diligere q^{uam} amicus
 lⁱu⁹ rō est. q^{uia} h^{ic} tho. scda. q. x. r. v. q^{uod}
 z hīn doctores i. iij. disti. c. xviij. Quāto-
 tuos sunt: quae augēt in nobis bonis
 actibus meritu^m. Primū est libertas.
 Quāto est hōmo operat^{us} plus fm ra-
 tionē z volūtātē/ non naturaliter me-
 re/ nec coacte: tāto ceteris parib⁹ pl^{us}
 mereatur. sed in dilectione inimici nec
 natura/ nec beneficia inimici mouent
 ad diligendū: immo magis ad odium
 ¶ Scda difficultas. q^{uod} quāto act⁹ aliq^{ui}
 aliq^{ui} ex se est difficilior: tanto ceteris
 parib⁹ est magis meritor^{us}. Et dicit^{ur}
 notat^{ur} ex se. q^{uod} duplex est difficultas
 i operādo. Una p^{ro}ueniēs ex ipso ope-
 re se. vt ieiunare in pane z aqua: ē dif-
 ficilius q^{uam} cū vino z piscib⁹. Et pau-
 perē dare denarium beneuolentis est
 difficilius q^{uam} dititē dare denarium/ de
 supfluo. z hec difficultas augēt meri-
 tum. Alia est p^{ro}ueniēs ex indispo-
 sitione operātis solū. puta q^{uod} se negle-
 git ad bonū disponere. vel male se ha-
 bituauit. z hec nō augēt meritu^m. Un-
 pz q^{uod} sepe plus mere^{re} q^{uod} modico gra-
 uamine ieiunā z religiosius: q^{uod} male af-
 fectus mereatur ieiunādo cū maiore
 labore. Scda^m est q^{uod} facili⁹ est ami-
 cū diligere q^{uam} inimici. Tertiu^m est cari-
 tas. Nā nullus actus est meritorius:
 nisi aradic aliq^{ui} mō pcedat caritatē.
 Et quāto act⁹ ex maiori caritate pce-
 dit: tāto est deo acceptior/ z magis. z
 p^{ro} p^{ri}o co meretur. sz dilectio inimici
 ex caritate causat^{ur} totalit^{er}: soli depe-
 det ex dilectiōe dei actuali/ v^{el} habituali
 z nullā aliā causā mouēte h^{ic} mīn⁹ de i.
 Amici pō dilectio multas alias cau-
 sas h^{ic} p^{ro}uocat^{ur} b^{on}ificiū/ et alia. Quartū
 est conatus ad bonū: q^{uod} ubi maior co-
 natus est ad bonū ibi maior est meri-
 tu^m. Un. i. cor. iij. Unusquisq^{ue} merce-
 de accipiet fm suū laborem: sed certū ē
 maiorē conatu^m exigi i dilectiōe inimici

Capitulum. v:

E amici: ergo. ¶ Quoad ad tertium de
difficiliter rācorē dimittētib⁹ notādū
q̄ quidā sunt tā discordes q̄ raro vel
nūq̄ remittūt iurias. Isti sūt valde
mali ppter tria. Primo q̄a nō sunt ve
ri xpiani: q̄ inuigunt in baptismo ad
habendū cor pium. ⁊ nō molestāt ad
pietātē: s̄z sunt iudei dure certiciis. et
inacrescēti cordibus ⁊ auribus reusis
tes semp spūsancto. v̄sūt b̄tīs Ste
phānis act. viij. volunt habere oculū
pro oculo: dentē pro dēte. Act. xxiij.
Secūdo sunt sicut holofernes gētilis.
de quo Iudith. iij. vj. q̄ ferocitatē ai
tius mitigare nō poterāt. Tertio qd̄
pei⁹ est: sunt sicut diabolus: de quo
dicit Grego. q̄ nullo pōt placari obse
q̄o. Lōtra hōs est qd̄ de alet. magno
legit/ q̄ dū offensus a quodā: nullate
mus ire cedere velle: et ut magister
suus Arist. nobilitat mūtibi adhuc do
cumentū tradere possunt. Alexā. aut
dicente/ prelo sum audire: ait Arist.
Quis est q̄ regna supauit ⁊ nōne con
tū? d̄ potētia. s̄z maiorē victoriā ac
quis hodie: alim p̄pauz si viceris. si
aut neglexeris: alū viceret habebis.
Ad q̄ verba placatus est. Tñ puer.
xvj. dū dīstatur aio fortior est expu
gnatore vrbū. Sic legit de Iulio ce
sare q̄ null⁹ solebat oblit⁹ scā: nisi iur
urias. Certū est etiā senecā magnū
neronis ad eum scripsisse libellū de ele
mētia. q̄ est f̄z Iulij p̄us p̄ quā ani
mus in oculū alicui⁹ cōstat⁹: benigni
tate retinet. Scribunt naturales leo
nē parcere. p̄strat⁹. nec regē aptū acu
leū habere: ergo miserādares est ⁊ p̄ia
nū in rancoze manere: vbi monarche
mūdi placāt⁹. gētilis libz scribit ⁊
animalia bruta docēt. Iheretere dicit
ap̄lus col. iij. donātes vobismetipsis
si qd̄ aduersus aliquē h̄z q̄relam Itē
math. v. Scitōz est nō solum remittere
fictā b̄nficere iūnicis Itē xp̄i p̄ssē
me orant p̄ crucificōrib⁹. Luc. xxiij.
q̄ lōgē ergo sunt ab applica doctrīna
a fctōz vita ⁊ xp̄i exēplo: q̄ remittere
nolūt offendētib⁹ eos. Sūt aut alij
qd̄a discutiētes/ culpas offendētū q̄

multa p̄tendūt difficultatē i remitte
do. mō q̄a magne sunt offēse: mō q̄a
multoties cōmisse, ⁊ remisse multo-
ties non sic facit reus: immo magis
renuitur. *Yohel. ii.* p̄stabilis sup̄ mali-
cia, malicia iñ sonat in culpa grauē.
multa etiā remittit: quia multus est
ad ignoscendum. *Isa. lv.* Et multo-
tiens *math. xviii.* In on dico tibi septi-
es sed vñs septuagies septies.

Capitulū. x. de detractiōe fu-
gienda: et documento.

De detractiōe q̄ est fili
iudiciū dicenda sunt
tria principalia. Prio qd
sit / et qñ petñ scdo cur
sit fugienda ppter eiꝝ ma
gnā malā. Tercio quōd peccet detr
actores audientes. Q̄uā rñ ad pñm
notādum ēm Tho. q̄ scēb. q. lxxij. et
Alex. i. sū. ij. pte q̄ detractio ē alienē
fame p occultā p̄ba denigratio: hoc ē
ablatio / vel diminutio fame alterius
p verba q̄ dicūt absente alio / vel igno
rātē eo cōtra quē dicitur. Nā detra
here ē de aliquo toto pte tollere. Vñ
detrāhēs aliqd de bono pñm trahit
q̄ imaginē dei pñtes / et naturalia de
prio nō pōt trahere / q̄ sūt bona hoīs
sed famā eius pōt diminuire / augē
tolle. ¶ Et sūt detractio sex mōis. sꝫ
Tho. drecte q̄dupl. Prio cū q̄s p
p̄ba sua alteri falsum crimē iponit / et
adiuenit: et est pessima detractio. de. q̄
Ecclē. xj. Attēde tibi a pessifero: fa
bucat ei mala. Scdo cū petñ alteri
suis p̄b. adauget. vt cū petñ de prio
narrat: qd forte vix ē. et alꝝ adauget
p̄bis suis aggrauādū plꝝ q̄s sūt in se.
de quo Eccl. xj. a scitula auget ignis
et a doloso auget fāguis / id est petñ.
Tercio qñ quis occultū reuelat: ita q̄
petñ alteri: Izec. xij. occultū manife
stat nō seruato ordine caruatis / et fra
ne correctiōis a jōñō in euāgelio iñstu
to. P̄ illud Ecclē. xxvij. Qui denudat
archana amici fidē pdit. Quarto qñ
illꝝ qd est bonū dicit mala itentidē. fa
ctū ē. vt cū q̄s ieiunat / orat / et silia facit
de gñe bonorū alꝝ nō potēs accusare

Preceptum. v.

opps/accusat itētiōē q̄ in corde ē: z
quā scire nō pōt. nec h̄z ad hoc signa
sufficiens. sic A. u. xj. Judei dixerūt
x̄po In beelzebub p̄cipe demonior
eicit demonia. quo s̄ Eccl. xj. d̄. Bo
na in mala cōuerteris insidiat: z in ele
ctis ponit maculā. Indirecte aut̄ sit
detractio dupl̄r. p̄rio negādo bonū
alterius. vt si de aliquo vere bona di
cunt q̄ sit doctus. s̄go nobilis. s̄tuo
sus. z s̄tū. ego dicā. nō est talis. vel si
a me q̄nt: virū p̄fata bōa i. p̄rio sint/
z ego r̄idēdo negē: cū tñ scā sibi iet
se. sicut Ioh. ix. Judei negabāt p̄mo
miraculū de illuatiōe cecī. S̄cdo bo
nū alterius. reticēdo maliciose. sicut
si de p̄rio sit sermo quō bona fecerit
me p̄sente. vel a me q̄nt de tali: ego
maliciose taceā ex odio. v̄l iudicia. Si
cut multos tacuerit x̄pi resurrectionē
L z iudei Abai h. xxiij. S̄cdo notā
dū fin tho. q̄ p̄tā s̄borū sunt marie
ex intētiōe loquētis v̄l iudiciā da. Ad
q̄s aliqua dicit de alio illa itētiōe vt
p hoc auferat. vel minuat famā eius:
tūc vere d̄t. p̄prie ei detrahēre. Et
h̄mōi detractio est p̄se loquēdo p̄tū
mortale qd̄ p̄bat p̄mo. q̄a R. o. j. d̄.
Detractores deo odibiles. qd̄ id̄ ed
ditur vt d̄. glo. ibidē. ne putet leue ēē
p̄tū p̄pter hoc q̄ consistit in verbis.
S̄cdo sic p̄bat: nā p̄tā q̄ p̄mutunt
cōtra p̄mū p̄fanda sunt p̄enes no
cūmēta q̄ p̄ca p̄xi inferunt: s̄z p̄ de
tractionē manus nocumētū infertur
p̄mo: q̄ per furtū/aut rapinā eo q̄
per detractiōē auferit hōi famā/ z p̄
furtū diuitie. Fama aut̄ multo p̄ciosi
or̄ est diuitias. Vñ puer. xxi. Abeliua
est nomen bonū q̄ vnguentū p̄cio s̄z
z diuitie multe. z Eccl. xj. Lurā ha
be de bono nōle. hoc cū magis p̄ma
nebit tibi q̄ nulle thesauri magni z p̄
ciosi. H̄ā p̄ defectū fame a multis bo
nis homo speditur: tā i sp̄alibus q̄
in corporalibus. p̄rio q̄a famati do
ctina: minus sapit i. p̄mo. S̄cdo in
famatus est promior ad peccandū: q̄a
cōspicit se honorē perdidisse. Tertio
vno infamato alij multi possunt infa

mari. vt p̄z in monasterijs religiosor
in domibus z ciuitatib⁹. Quarto in
tribus z cōtractibus infamonū mer
cātarū/ z h̄mōi hōi minus credit. p̄
pter q̄ hōies iterdū mori parati sunt
cā defendēdi famā. sicut i ouellātib⁹
p̄z. s̄ plus est mortale q̄ furtū/ vel ra
pina tēporaliū. S̄t aut̄ tres gra
dus detractor. Quidā mali q̄ detra
hūt simplicibus. p̄mis Alij peiores
q̄ detrahūt deuotis. v̄l religiosi Vñ
inij. Reg. ij. Cū pueri male loq̄rentur
de h̄elizeo p̄pheta: q̄ vitā vixit sicut
religiosi dicētib⁹ pueris. Alēde cal
ue: statim exiuerit duoy v̄l de silua de
cidētes. xli. pueros. Tertij pessimi q̄
detrahūt p̄lati/ z p̄fibus sp̄alib⁹ v̄l
carnalib⁹ deliberata intētiōe nocēdi
z marie in his q̄ p̄tinet ad eor. officij
vt dicit alexā. C̄ ad p̄z p̄mo exo. L
xxij. vbi d̄. d̄s nō detrahēs: z p̄nei
p̄ p̄tū nō male dices vbi p̄lati v̄l
nominant. q̄a v̄tinos hōies suis sa
crāmētis z doctrinis facere p̄fite: siue
bī siue male viuunt. Ite nūme. xxiij.
Deus detractiōē factā p̄lato repu
tat suā dicēs Vsq̄quo detrahit mihi
p̄plus iste. feram igit̄ eos p̄siliētia:
Ite eccl. x. In cogitaciōe tua regne
detrahas. glo. simplr monet ne ira v̄l
leuitate ai maioribus n̄ra maledica
mus. S̄cdo p̄ illi. ij. Reg. vj. vbi oza
a d̄no p̄cussus est: q̄a manū suā ad ar
chā dei extēdit. s̄z religiosi vel deuoti
vel p̄lati sūt archa dei p̄fectior: i q̄b⁹
cōtinet m̄ana dulcis cōsolatiōis. vir
ga cōcorrectiōis. z scia discretiōis. nec
inmerito talis a d̄no p̄cutit: q̄ irruerēt
manu ligue tēplū dei tāgit. vii. Bre.
Abuli dū plus vitā sacerdotū q̄ suā
discutit: i erroris foneā dilabūt. m̄
nus. cōsiderātes q̄ nō eos vita sacer
dotū lederet: si humiliter bonis sacer
dotū amonitiōib⁹ aurē accomodaret
C̄ Tertio patz idē in cham. Gen. ix.
qui noe patris sui verēda detegēs in
semie suo maledictionē suscepit: vbi
alij fratres b̄ndictionē receperūt. ma
ledict⁹ inq̄t. cham puer: seruus seruo
r um erit fratrib⁹ suis. S̄t etā alij

Capitulu. x.

So. cy.

grad⁹ iudici. q̄ quidā detrahunt ver
bo. alij scripto. alij cātēnis. cū tñ ali
quis dicit aliqua p̄ba q̄ minuit alte
rius fama z nō intētiōe nocēdi alte
rii in fama: s̄z dicit ex inconsideratione
aut animi leuitate/aut p̄p̄t aliquam
causam: s̄z nō necessaria: tūc manet
p̄tū veniale: nisi p̄b⁹ detractorum
adeo sit graue q̄ nō bilis hōis famā
ledat. p̄cipue in his q̄ p̄tinent ad ho
nestatē vite: z dispositionē bonā volū
tatis. hoc cū ex ip̄o genere verbor
h̄z rationē perimortalis. d̄t tho. H̄ā
vt d̄cū est p̄cepto p̄mo ca. xij. D.
Si q̄s leuiter et ex paruis signis fir
miter credit de p̄mo p̄tū mortale
ip̄e in hoc peccat mortaliter. s̄z aliuz
de tali mortali accusare ēt ex leuitate
z sine necessaria z rōnabili cā: p̄tius
est z maius nocumētū hōis z nō so
lum s̄ caritatē: sed etiā s̄ iustitē eq
tatē. ergo a fortiori est peccatū mor
tale. Cū ēt tēnc ad restitutionē. si
cut dicit i. p̄cepto. vii. cap. vii. R̄ x̄
plum est ad p̄positum. Si em̄ aliq̄s
ex leuitate animi in rebus vel in cor
pore magnum dānū inferret: grauis
culpa ēt a secularib⁹ iudicijs iudica
retur. vt si ludēdo necaret/ vulnera
ret/aut domum incineraret. Sic ē de
detractorib⁹ ex leuitate in magnis re
bus. vt d̄cū est. Et alexāder. q̄ autes
mala ea p̄ q̄ minuit. p̄mū fama ma
iustat: nō oibus indifferēter: s̄z de
bitis circumstātijs. z p̄pter aliqd̄ bo
num. vel necessariū ei q̄ p̄t nō obē
se: s̄z prodesse. z hoc facit cā correcti
onis. p̄mū: nō cā nocēdi tētalit̄ ser
uato anio corrigēdo euangelico: de
quo d̄bath. xviij. nō peccat: s̄z merē
Vñ augu. in sp̄culo ecclie. Si frat
tus vulnus h̄z in corpore: quod ve
lit occultare dum timet secari nōne
crudeliter a te s̄lletur: z misericor
diter iudicare. Quidā ergo magis
debes manifestare ne deter⁹ putre
scat in corde. C̄ aduāti ad fecz p̄n
cipale nota q̄ detractio ē valde dete
stabile vicium propter septē. p̄mo
q̄ valde cōis est et consueta malicia.

Vñ sup illi s̄ puerb. xxiij. detractori
bus ne p̄miseris. dicit glo. hoc. p̄e
cialit̄ vicio piclatur fere totū huma
nū genus fin Tho. Tū q̄: multorū in
finitus ē numer⁹. Tū q̄: paucisunt q̄
p̄vā salutis ambulāt. Tū ēt q̄: pau
ci aut nulli sunt/ q̄ nō aliq̄ ser modor
positor detrahūt p̄rio suo aut inten
tione nocēdi/ aut ex leuitate animi/
aut ex cā nō necessaria p̄p̄t quod
Iaco. ij. d̄. Si q̄s in p̄do nō offēdit
hic p̄fectus est vir. In oi autē ira aut
iudicia hōies promptissimi sūt ad de
trahēdū aio nocēdi. q̄ ira est appe
titus v̄l dicte. z iudicia tristitia de alie
no bono. S̄l r̄ vbi hōies p̄cūit s̄t
tū aliena facta p̄ponit incaute. Iō
puerb. xxiij. d̄cū est. Lū detractori
bus ne p̄miseris. Et i psal. Detra
hētē secreto. p̄mo suo h̄ic p̄sque
bar. Quap̄t sup illo p̄s. p̄ eo ve
me diligēt: detrahebāt mihi. glosa
ter ribiliter d̄t. p̄l nōcent in mēbris de
trahētes x̄po. q̄ aias creditor iter h̄ci
unt: q̄ q̄ carnē mox resurrecturā
p̄miserunt. Vbi alex. d̄t q̄ si cōpara
tio scilicet quātū ad motiū p̄ncipi
uz: s̄a ē auctoritas. q̄ detractores ex
certa malicia faciūt. nō sic crucifixo
res x̄pm occidēt: sed nō ōz intelligi
cōparatio i ḡne. q̄ gen⁹ p̄tū p̄z cru
cifigētū fuit maius q̄ detractio sit.
S̄cdo detractio detestabile vicium
q̄ nō sufficit detractōē penitere de
p̄tō in fame: sic de q̄busdā alijs pe
catis: s̄z op̄z etiā restituere interdū
cum p̄fusione. vt patet in. vii. p̄ce
pto. Tertio q̄: magne crudelitatis ē
detractor: q̄ cecū/ id est absenti. z sur
dū/ id est nō audientē p̄sequit. C̄ d̄tra
illud A. u. i. x. Non maledices sur
do: nec corā ceco pones offēdiculū
s̄z timebis d̄m deum tuū. Quidā
illa sint ad litteram crudelia tamē h̄z
glo. surdo maledicit: qui absenti de
trahit: sic etiā ceco/ id est audienti
detractiōē offēdiculū ponit credē
do facilliter/ et iudicando temerarie.
z postea detrahēdo p̄rio. C̄ aduā
to detractor m̄is malis q̄sumatur.

p̄s. 100.

p̄s. 103.

Recepta. 8.

ps. 56.

Primo porco q tota bterollu tenet
in luto vitioy. **U**n z abath. v. Demo
nes dixerit: mitte nos i porcos. Ser
pen assimilat: q e aial. p dno sum in
siletio mordēs / z tortuose incedēs.
Un ecclesiast. r. Si mordeat serpes i
siletio: nichil eo nūm? hz q occulte
detrahit. **E**t ē bēstia silis v se quā
vidit daniel. eius dē. vū. tres ordies
dētū hnti in ore: qz necat alaz. ppiā
famā pmiit: z in hnt audietes dtra
ctionē. Detractor em silis ē hoi: ē
bēstia humanū sanguinē. id est pēnū
sitiēs nūc apta bona diminūēs: nūc
occulta reuelās: nūc pō falsa impo
nēs. **E**t si sepulchz patēs hz pō gut
tur ei? / z lingua ei? gladius acutus.
Sūt em detractores dapiferi diabo
li q carnes humanas hoib? comedē
das. pponūt. **U**n sup illd puer. xxiij
Hoi ēē in cōmūis potatorū: nec in
comessationib? eoz q carnes advescē
dū conferunt glo. Carnes advescen
dū cōferunt: q in colloctionib? eri
mina primoz vicissim dicere studēt.
Quanto detractores multis no
cet. Deo cui? iudiciū vsurpāt. **A**u. vj
Hoi iudicare: z nō iudicabunt no
lite p dēna. zc. Proximo nocēt: quē
auditu cōrūpūt z cui detrahit. sibi:
qz sufflāt in puluē alioz defectus
et se cecāt. **E**m Greg. Nocēt ē eccle
sie: quia detractores faciunt a bonis
interdū cessare. Sexto puniunt gra
uit. **M**ā nūc. xij. **A**tharia soror moysi
lepza iūct: qz ei detrahit. **M**se. xij.
detrahit silū israel tē pmissiōis in
malū suū. **D**an. xij. duo senes susan
nā i amātes turpit occisi sūt. **S**e
primo dissuadēt exēpla scōz: z pbi
losofhoz multiplicat. **A**egit q bēstia
Hug. i mēsa p detractores p? illos
scptos habuit. **Q**uisqz amat dictis
absentū rodere vitā. **I**hōc mēsa veti
tā nouerit cē sibi. **Q**uos ēt ocler e mī
nat? est qbus dā epīs detrahit? nisi
cessaret. **I**n vitas p? legis. **C**ū fra
tres de multoz absentum loqueren
tur vitis: abbas magnū faccū plenū
arena a tergo: z minoz i pectore pē

dēs egrediebaf: a quo cū cām qfisset
ait: ppiā pētia magnis oblit? aliter
na pua ptracto: orate qso vt mea mi
chi dimittant. **Q**uo audit: tacuit
detractores. **R**efert bēstia Greg. j. li.
dial. q cū bēstia fortunat? epā de mo
nē a qdā cieisset: demon i spē pegri
ni sero clamitabat p plateas ciuitatē
o virū scīm fortunatū: pegrinū a suo
ciecit hospitio. **E**t sic qdā pegrinū istū
hospitio recipit. **E**t cū is q fictū pe
grinū suscepit p pte vroz paruluz
ppe ignē haberet: demon pūlū iua
lit: z lignū pectū peremauit. **E**t dē
Greg. q mala z detractores itentide
iste pegrinū hospitauit: ac si epā iua
ficore fuisset. **S**ic iuitis philosopho
rū de socrate dē q aliqui seriose suis
detractoz auditi pūit: cām autē
seferātib? reddidit: nā si eoz q i sūt
dixerit: corrigemur. si pō non nichil
ad nos: ozi iūct ita fieri: vt si bī dicit
corrigamur. si male: nichil ad nos.
Sic cū qdā diogeni diceret: de ami
co suo: quō diogeni maledixisset. **R**ū
dit dioge. an amī? ista dixerit: nō iū
dico: scertū ēte ista michi de amico
meo retulisset. **S**ic ēt democritus pbi
locoph? tū a senatu honorat? vt re
lis nūc iurare cogere: cū in pūna
qrdā detractoz taceret: eis cāz qre
tib? rēdit. me dixisse aliqui penitunt:
tacuisse vero nūc. **Q**uo ad tertū
sciēdū q nō solū peccāt detrahētes
sz alq plures: z interdū pl? qz detra
ctores hz **T**ho. **Q**uāto qalū ad de
trahendū inducit. **S**cō q detracto
rem audit: z sibi detractio placet. p
pter odium eius cui detrahitur: vel
ppter aliquā aliā maliciā: vterqz il
loz peccat: z non minus qz detrahen
tes. **U**n **R**o. j. **N**ō solū q talia agūt
supple sunt morte digni: sz ēt q faci
entib? pferunt. **I**te idueēs z cōpla
cēs detractoz facit p charitatē p
mi: qz pmius ledit famā: z scōs ppla
cet in primi malo. **U**n bernar. d. lib.
de cōsideratione ad eugenū. **D**etra
here aut detrahentē audire: qd hoi
dānabili? sit. nō facile dīperī. **Q**uāto

Capitulum. 8.

fo. cy

ast contingit q aliquis audit detra
hentē: z non placet sibi detractio: nō
tū repellit detrahentē: nec ei resistit. z
hoc propter humanū timorē. aut pro
pter negligentia vel verecundia: tūc
adhuc peccat. **Q**uāto qdā qd te
netur sublimare a sinū alterius iacen
tē sub honore. vt precipit **D**eus. xxiij.
eadē ratioe tenemur nō pati detrahē
tū fame pmi. **E**t ideo si possumus
tuare tenemur. vnde **H**ierony. **S**i
esset in nobis diligētia: ne passim ob
trectatoribus crederemus: iam oēs
detrahētes timēret. **E**t in epla ad ne
postianū **H**ierony. dicit. **N**emo inuito
auditor libet detrahit. **S**agittā in
lapide nō figit: sed interdū resiliens
pcutit dūgēte. **P**iscat detractor dū te
videt nō libet audire: nō facile de
trahere. **E**t dicit **T**ho. q talis nō resi
stēs ex causis iā dictis: peccat plexoz
venialiter. **Q**uāto etiā sit pētia morta
le. vt cū alit ex officio incūbit detra
hentē corrigere. vt forte superiorē
spectu inferiorū: vel cū ex tali detra
ctione natus est sequi magnū pericu
lum: nisi prohibeatur. vel propter ra
dicem. scz timorē humanū q pōt esse
peccatū mortale. **S**unt aut repre
hēsbiles tribus de causis: qui detra
hentes audiunt. z eis nō resistūt: et li
benter audiūt. **P**rimo qd vidēt fra
tres suos a cambus dīacerari et non
resistunt: saltem clamore cū possunt:
vel lapidibus correctionis. qd si non
faciunt: bestie videntur. **U**n ecclesiast.
xij. **Q**ue cōcācio scī hominis ad ea
nem: **S**cō non resistentes et plac
biliter se ad detrahentes habētes fal
sim eis ministrant: qui fratres come
dunt. quia detractozibus sine audien
tium leto vultu: comestio carnū hu
manarū in detractōe insipida foret.
Unde **H**ierony. dicit. **M**emo inito au
ditore libet narrat. **U**nde puerb.
xvj. **U**etus aquilo dissipat pluuias:
et facies tristis linguā detrahentem.
Tertio audiētes detractores libet
diuise agūt ptra legē nature: scripu
re: z humanā. qd frequēter credūt vni

testi. cum tamē in ore duoz vel triuz
stet omne verbum. **E**t quod penus est
cuius interdū de bono viro credit vni
ribaldeo. r. probis ad cōtrarium: vbi
est mera veritas. **P**ropt hoc **B**ernar.
dicit. lingua detractozis est viperā fe
rocissima. que letaliter tres interficit
vno statu: scz detrahentē: cui dtrahit
z ipsū qui detractozibus delectat.
Sed dubitatur quomō homo de
beat resistere omni detrahētī. **Q**uāto
tur **E**cclesiast. iij. **N**ō p tradicas verbo
veritatis vilo modo. qnqz autē aliqz
detrahit verba veritatis dicēdo **R**ū.
q si detractozē scio falsum de alio di
cere: possum sibi sic resistere q cū per
verba arguam de falsitate. **S**i autem
scio euz verū dicere de alio: tunc non
debeo eum de falsitate arguere: sz de
beo verbis arguere: de hoc q peccat
fratrem detrahēdo. vel saltē debeo offē
dere q michi displicet detractio. et
hoc debeo pncipalit? offēdere per tri
stiam facit. qui cū detractozem hila
rem offēdit facit: facit eum putare q
placeat sibi detractio sua. et sit auda
cior: sit ad detrahendū. qui autē tristē
sibi exhibet facit: facit eum citius ob
mutescere. **P**ropt hoc **T**ho. puer.
xvj. **U**etus aquilo dissipat pluuias
et facies tristis linguā detrahentem.
Sed contra predicta faciunt quidaz
Mā qn aliqui detractores corripunt
ac bone consciētie viris. statim respo
dent. ego veritatē dico de isto. z si pre
sens esset cui detraho sibi in facie di
cerem. **R**ū dicitur q tales grauiter er
rant. quia putant q in facie aliquem
conuincari leuius peccatū sit: cum tri
stis sit vicium qz detrahēte: vt offē
sum est de contumelia: in materia de
ira. **S**cō mīdendū est talibus q non
sufficiat ad vitandum peccatum dice
re veritatē: sed oportet vt debitīs cir
cūstantiis dicatur sibi illud quod ius
tū est: iuste exequaris. **D**eutero. xvj.
Tertio respondetur q rari est apud
quosdā detractores illa eos audire i
faciem dicere: que a tergo euomunt.
Et **L**a. xj. **D**e correctōe fratrum.

Preceptum. v.

Quia fraterna correctio
preservat interdū infir-
mantē q̄ nō dicit de tra-
ctor. s; potius a se priori
mi de morte petri susci-
tator: et q̄a occiditur frater in eius vi-
missione. vt Aug. dicit. Percon-
tra sunt dicēda de fraterna correctio-
ne. Primo quantum noceat omīssio ei⁹:
et p̄ficiat eius exercitiū debitū. Se-
cundo quomodo fieri debeat. Tercio
quid ad eā teneatur. **Q**uantiū ad
primū notādū p̄mo q̄ fraterna corre-
ctio est s; doctores ammonitio fr̄is
de emendatione delictorum ex frater-
na caritate. Dicit p̄mo ammonitio:
q̄a oburgatio verbi: et castigatio ver-
borū p̄tinet ad p̄latū: s; ammonitio p̄
solūverbū p̄tinet ad oēs. Dicit etiā
de emendatione delictorū. q̄a ille finis
eius esse d; . Dicit ex caritate ex qua
pcedere debet. Scō notādū q̄ val-
de periculose peccāt dimittētes sine
rōnabili causa fraternā correctionē.
q̄d patet tripliciter. Primo q̄a sicut
loquēdo q̄a peccare potest: ita tace-
do. Est enī vt dicit Ecclia. iij. tēpus
tacēdi: et tēpus loquēdi. Et i. esā. vj. lamē-
tatur se tacuisse dīcēs. ve michi: quia
tacui. glo. q̄a oīa et alios libere nō re-
prehēdi. Scō q̄a scī de hoc terribi-
liter sentīant. vñ Greg. Qui p̄mū
mala p̄spiciūt: et silētio p̄tereūt: quasi
cōspēctis vultib⁹ vñ medicamē-
tis subtrahūt. et ideo mortis auctores fi-
unt. quo vult⁹ q̄d curare poterāt: nō
lūt. et Aug. Tu vult⁹ fr̄is cōtēnis.
tu eū p̄re vides: et negligi. p̄u: eo ta-
cēdo q̄ ille p̄mittēdo. Tercio oēs do-
ctores cōcordit tenēt q̄ reus est cū fu-
re q̄ scit furtū et nō idcirco corrigendū
Et eadē rō videt de p̄cipitatione cu-
tuslibet delicti. Cū ergo tantus pro-
pheta peniteat super h̄mō: cū scī tū
gue hoc iudicet. et cū h̄mō magis
hoc recipiet p̄fessus i delictis: vñ be.
Aug. Innocētes q̄ppe nō elis si ve-
stros fr̄es q̄a idcirco corrigere pote-
stis: tacēdo p̄re p̄mittitis. **Q**uod sc̄
nō sūt r̄les inocētes triplici de cā: q̄
nocēt sibi: peccāt et socijs. Primo no-

cēt sibi labia pollueōdo delicto alieno
vt nō sit digni deū laudare. Ita. vj. vñ
mibi q̄a tacui. q̄ vir pollut⁹ labijs ego
sū sc̄ ex ista taciturnitate. glo. q̄ oīa
et alios nō correat. ideo cū agilis deū
laudare nō merui. ne dīcat mibi: q̄re
tu enarras iusticias meas: et assumis
testamētū meū p̄ oīa tui. et c. Scō no-
cēt ei q̄ ē corrigēd⁹. vñ aug. i. eplā ad
hiero. Obsecro te p̄ māsuetudinē ie-
su xpi: si leui te dimittas mibi. nec me
vicissim ledēdo reddas malū p̄ malo
ledes aut si tacueris michi errorē meū
quē i factis meis. vel i dictis iueneris.
Interpretatiue ḡ tot occidim⁹: q̄ ad
mortē ire tepidi et tacētes videmus.
Tercio nocēt socijs: q̄ cor exēplo ta-
cētes videt p̄ctm taciturnitatē: scurrūt
Sic. et ecōtra post ille castigato: sicut
i sapientior erit. si aut corripueris sa-
piētior: itelliget disciplinā. puerb. xij.
Quod ex fr̄atna correctioe p̄ctu-
plex pōt seq̄ fruct⁹. Primo ē a se libe-
ratio. Si q̄d xpi te audierit: lucrat⁹ es
aīas fr̄is tui. Math. xviij. si aut te nō
audierit saltē lucrat⁹ es aīam tuā. vñ
Eccl. iij. Tu p̄o aīas tuā liberaſti: sc̄
postq̄ dīxisti ipso ipteratē suā: et noli
it cauere. Scō ē diaboli fugatio. su-
git enī sicut lup⁹: dū exclamat. q̄ pira-
olat bern. Secū accedit tēptator:
vbi null⁹ timet resistētor. Tercio est
p̄cti cognitio. fr̄atn enī p̄mittēs cul-
pā nō aduertit q̄d fecit. aut si aduer-
tit: nō cogitat se malum fecisse. aut si
malū: nō multū male. Quart⁹ ē caute-
la de futuris. Quint⁹ ē puritas: augmē-
tatio. Vñ enī aureū vñ argenteū q̄to
pl⁹ p̄fricat: itāto magis purificat. Ita
boni viri religiosi. et iō itelligētes hoc
nō ferūt graui Eccl. x. Vir prudēs
et discipliat⁹ nō murmurabit correct⁹
Exēplū de Aug. q̄ dixit. Ego senex
et p̄pus parat⁹ sū ab oī. corrigi emē-
dari. et illi amīcū meū estimō: cur lin-
gue bñficio aīe dīcētrem iudicā aīe
mee maculas tergo. Sext⁹ ē amicitie
acq̄sitiō. Quis enī religiosus correct⁹
iterdū ferat molestē i p̄ncipio ad cor-
tū reuertētor: amīcū itelligit. vñ puer.
xxvij. Qui corripit hominē: iuueniet

p̄. 49

Capitulum. xi.

Jo. cxi.

gratia postea ap̄ illū magis q̄ ille
qui per lingue blandimenta decipit.
Quod p̄pter ista beatus Aug. quēz
hortat⁹ ad correctioē fr̄atnā. omel
xij. sup. Jo. sic dīcēs. Quis comedi-
tur zelo domus dei: nisi q̄ oīa q̄ ibi vi-
det puerſa fatagat corrigere: et cupit
emēdare. Si emēdare non pōt: tole-
rat et genit. Nō ē maic et domus tua
q̄ dom⁹ vbi habes salutē eternā. Si
ergo in domo tua ne puerſus aliquid
fiat: ſuagis in domo dei vbi salus p̄
posita est: et r̄fēs sine fine: nō debes
pati quātū in te est: si q̄d forte ibi per-
uerſus videris ē. Et ibi ḡa. Videt
frat̄e tuū currere ad theatr⁹: phibe/
mone/ptellare: si zelus domus dei co-
medit te. Videt alios currere et in-
briari velle: aut alia q̄ nō licet p̄petra-
re/ phibe q̄a potes. tene quos potes
terre q̄a vales. q̄bus nō potes bladi-
ri: noli tñ q̄ſecere. fac q̄quid potes.
Math. 25. Alciat in mēte seruus ille: q̄ abſcō-
dit talentū: et noli superrogare. Nō
q̄d accuſat⁹ fuit q̄ p̄didit: et nō pōt⁹
q̄a ſinelucro ſeruauit. ſic ergo frat̄es
meos q̄ſcatis. Noli quiete lu-
crari p̄o: q̄a lucrat⁹ elis a xpo. h̄cc
aug. **Q**uod quereres q̄n correctiois
fr̄atne omīssio ſit p̄ctm: et q̄n nō. rñ.
ſz tho. ij. sc̄e. q̄. xxij. q̄ aliqui a me-
ritoria. aliqui p̄ctm mortale: aliqui ve-
nitale. Nā tripliciter p̄ngit correcti-
o: nō omitti fr̄atnā. Vno modo me-
ritorie. vt cum q̄a differt correctionē
vñ ad oportūm tempus. vel ideo
omittit: q̄ nō sperat eorū emendatio-
nē: ſed verſimiliter eſtimat q̄ ex hoc
p̄pter impatiētā ip̄i corrigendi dete-
ritores ſiant. aut q̄ aliquod aliud ma-
lū ex hoc ſequatur p̄ius q̄ correctio
ſit bona. aut ex aliqua alia cā rōnabi-
li: ſi tūc omittit ex caritate: tūc omiſ-
ſio eſt meritorea. Vñ aug. p̄mo de ci-
uita. dei. Sc̄ p̄pterea quicq̄ oburgā-
dis et corripēdis male agentib⁹ par-
cit vt oportūm tēpus inquiratur/
vel cūdem ip̄is meruit ne deteriores
ex hoc efficiantur vel ad bonā vitam
et p̄iam erudiēdos impediāt alios in

firmos: et p̄luent ac auertant a fide.
nō videt eſſe cupiditatis occaſio: ſed
conſilium caritatis. Et dicit notant
quando non sperat emendationem
fratris: s; verſimiliter putat decrio-
rationē. vt quia forte percuteret me.
vel conciperet graue odium p̄ra me
aut aliud p̄ctm cōmitteret. per q̄d pe-
ior fieret q̄ p̄ p̄mum p̄ctm. Tūc enī
nō ſolum laudabile: ſz etiam debitū
eſſet ceſſare a correctione. quia ordi-
natur ad bonum fratris: et nō ad ma-
lum. Et illud vult ſcriptura. puer. ij.
et Grego. ſup. eodem vt poſtea ponē-
tur. Noli enim ex correctione verſiſſi-
ter melius aliquid proueniret. q̄ p̄e-
cauentur maiora mala: q̄ odii illius
ſit malū. tūc cēt odii gr̄dā aliq̄n et
mēdū. et cū mel⁹ bonū ex correctione
ſequitur q̄ ſit odium malorū tūc odii
um malorū eſt cōtēndum. In quo
caſu Iohānes h̄deroſe correxit pro-
pter edificatiōem aliorū. vt vult Et ri-
ſoſo. et ſic interdū ē ſancti correpti
tirannos ſup perſecutiōe chūthanos
rū. cum tamen ſauerunt ex hoc oīa
magna generari in eos. et aliq̄n con-
ſequēter in martyres et in ſequi. p̄p̄ā
mortē. **Q**uod p̄ngit correctioē
fr̄atnā omitti cum peccato mortā-
li. vt cum quis delinquentis occurrat:
et eſt oportūm tempus corripēdi:
et ſperatur eius emendatio. nec time-
tur aliquod aliud malum p̄ius inde
prouenire. et non eſt alius p̄ſens: et
cū ex officio incumbat corrigere. vel
ſi eſt p̄ſens: negligēs tamen appa-
ret: ſi tūc homo h̄mō delinquentes
omittit corrigere: forte p̄pter timorē
humanū: vel mundanū. vt q̄ ſicut Et
August. vbi ſ. Iudiciū timet vulgū.
aut carnis ex cruciationē: vel et p̄e-
ptionē. vñ alio tale min⁹ malū q̄ pec-
catū illi⁹. p̄ quo corrigi deberet: tūc
vñ peccare mortalit⁹: q̄ ex quo ſperat
emendationem fratris: et omittit corri-
gere. p̄pter timorē: tūc p̄tinit diuinū
p̄ceptū videt h̄mō quorū amīssioē
timet caritati fr̄atne et ſaluti proximi
p̄ponere: cū tñ ſz ordinē caritatis: q̄a

proximi plus sit diligenda q̄ propriū
corp⁹. Et repluz de elemosina corpo
rali. Video hoīem famescēte: q̄ nō
h̄z nec ex se habere pōt unde pascat
nec apparet aliū illud faciens nec
pōtēs facere. ego teneor talē s̄z meā
possibilitatem nutrire. q̄d si negligo
pecco mortaliter: et ei⁹ occisor repu
tor. Sic si video p̄ximū tendentē ad
peccatū mortale: per q̄d moreretur in
aīa: et spero ipm posse corrigi p̄ am
monitionē meā. et nō est verisimile q̄
sequat̄ alia peiora. nec est aliū qui
eū corrigat: teneor ex p̄cepto multo
pl⁹ subuenire aīe ne pereat: q̄s corpo
ri i casu p̄cedēt. Et n̄ greg. in omel
sup: cū audisset iohēs in viculis et
pubulo verbi reficere: q̄ ventrē car
nis morture terre non pane satiare.
vel si scire aliquē eē in petō mortali
et h̄rē sp̄e q̄ emēdaret ad correctio
nē meā: nec timere aliud pei⁹ secutu
rū. et nō ē verisimile mihi q̄ p̄ aliū cor
rigat: aut q̄ p̄ seipsum emēdet. sed q̄
verisimilit̄ in illo petō moratur: tūc
ex p̄cepto teneor eū corrigere nec ani
ma mouat eternaliter. ¶ Tertio hu
iusmodi correctio omisso est pecca
tū veniale vīz q̄ timor et cupiditas
aliquā tardiorē faciūt ad corrigendū
delicta fratris: non tñ ita q̄ si ei cōsta
ret q̄ fratrē posset a petō retrahere:
p̄pter timorē vel cupiditatē dimitte
ret. q̄b⁹ in aīo suo p̄ponit caritatē fra
ternā. Et hoc mō aliqui etiā viri facti
negligūt corrigere delinquentes. Et
dñ in p̄dictis notāter si sperat emēda
tio fratris pcurari p̄ h̄mōi correctio
nem. q̄ finis fraternē correctiois est
emēdatio fratris. et ista intētiōne fieri
d̄z. vbi p̄o p̄babiliter timeat q̄ animo
nitionē ip̄e frater nō reciperet: s̄z ad
peiora laberet. nec aliud bonū inde
pueriret. v̄ alioy edificatio q̄ scōda
lizari sunt: aut scādalizant̄ p̄similit̄
tūc esset ab h̄mōi correctione desiste
dū. q̄ q̄ ordinant̄ ad finē h̄rē rōnē bo
ni ex ord. e ad finē. Et n̄ puer. ix. Mo
h̄ arguere de rōnem ne oderit te. vbi

dicit glo. et ē gre. nō ē timēdū ne is q̄
arguitur p̄tūmellas tibi iferat. s̄z hoc
potius puidendū ne tract⁹ ad odiū
inde peior fiat. Et dicit tho. vbi p̄a
viligēter puidēdū ē ne ex correctioe
sequat̄ odiū ex n̄ra culpa: p̄pter indi
cretā correctionē. Si autē sine n̄ra
culpa ad odiū puocet̄ ex illo ex q̄ de
beret ad dilectionē incitari: nō est cu
rādū. p̄cipue q̄ ei⁹ p̄ctm̄ in dānum
alioy vergit vel ē dānum sequēs. v̄
petm̄ ip̄s est grauius odio. q̄d in nos
cretam⁹. vel q̄d speram⁹ q̄ odiū pau
latim tepefecit. et tñ correctio sequat̄
q̄ sicut dicit Grego. melius ē odium
p̄pter deū q̄ amicitia q̄ est p̄ter ipm
Et cū p̄p̄t ipm amamur: debito
res deī sumus. Et cū odio p̄pter ipm
habemur: debitorē cū nobis facim⁹.
hoc sentētiat̄ Tho. Cancellari⁹
parisiē. magister Johānes guerfon
tradidit r̄as tres in de flozib⁹ regu
larū morali. p̄ima. pene sūt restri
gēde sic q̄ absq̄ utilitate reipublice
vel eius cui insigrit: neq̄ institut. ne
q̄ instituto exequi debent et peccāt
oppositū faciētes: vel eas cū istitue
runt nō tollētes. Secūda. in oī republi
ca tolerari possunt: aut debēt victa q̄
absq̄ deteriori periculo: neq̄ corri
gi: neq̄ extirpari valēt. q̄n̄ aut illi est
et q̄n̄ non difficile est: et sepe impossi
le generaliter diffinire: nisi putet̄
stātis particularibus inspectis plati
superiores: et sapiētes determinabūt
Exemplū est de meretricib⁹. v̄ furis
et similibus q̄ q̄q̄s permittunt̄. Et
ita de scubinaris sacerdotib⁹ p̄o lo
co et t̄p̄e statet forte eē faciēdū. Ter
tia. oīs error facit ius ad hūc sensus
vel intellectū et similes: q̄ plati et p̄
cipēs sepe aliqua faciūt. aut p̄mittūt
iustissime ob errorē subditoy. cōmun
nem: q̄ alio si fierent aut p̄mitterētur
ad culpā eodē obligarēt. ¶ Sed eūz
teneamur corrigere. p̄xim⁹ p̄o mor
talibus: dubitat̄ etiam an de venialis
bus peccatis. Et n̄. h̄bert⁹ in expositi
tione regule beati aug. Venialia sūt
dispositio ad mortale. S̄z quedā sūt

dispositio remota. quedā p̄p̄inqua
vel rōne multitudinis. sicut ille qui
assidue h̄mōi sine n̄ro cōmittit v̄
rōne magnitudinis. sicut sūt aliqua
mēdacia: et aliq̄ detractiones et simi
lia. vel rōne cōnexionis cū mortali.
sicut sūt colloq̄a: et sp̄udic⁹ v̄s et hu
iusmodi circa mulierē. Sicut ergo
aliquis vidēs aliquē aliū lēdētē p̄vā
p̄ quā credit q̄ statim ierret per
culū mortis: peccaret nisi retraheret
eū ita pōt aliq̄ peccare mortali: ni
si corrigat fratrē s̄ h̄mōi venialib⁹
q̄ sunt dispositio ad mortale. et s̄ ta
libus est petulantia oculoy. Tene
mur ergo iter dū ad correctionē: de
venialib⁹ nō inquantū venialia: s̄z in
quantū ad mortale ductura. hec ille.

¶ Quod ad scdm̄ p̄ncipale: sc̄z quō
fieri debeat fraterna correctio. No
tādū q̄ fer sunt in nō antēdēda. cū
maxima diligētia. Itā ibi agitur de
cura aīe nobilissime: q̄ si nō sit vt oz
p̄p̄at aīa in p̄petuā dānationē. et in
finitū boni dei minister occidit. Eligi
tur ē crebro ibi s̄ bono fame q̄ ē i
ter bona t̄p̄alia bonū maximū. Et si
p̄mo oz fieri cū leuitate. q̄z deliquē
tes sūt q̄n̄ infirmi ad Balla. vj. In
struere h̄mōi in spū leuitatis. Secū
dū cū h̄silitate. Supb⁹ eū est aīa. et
is cū q̄s ei supbe loq̄t sequunt̄ iur
gia nō fruct⁹. Iuxta illud. puer. xij.
Inter supbos sp̄ sunt iur gia. Ter
tio cū p̄passiōe. nō ei est vere iusticie
indignari petōib⁹ sed cōpati. et ex
passiōe eos corrigēdo dirigere. p̄s.
Corripiet me iustus in misericordia: p̄p̄as
sionis. Quarto cū discretioe. q̄z al
sunt corrigēdi maiores: alii p̄ares
aliter minores: aliter graua pecca
ta: alii leuia: alii occulta: alii mani
festa. In oib⁹ obseruad⁹ est loc⁹: et
tēp⁹: et oportunitas. q̄ nō obseruan
tes q̄dē emulationē dei q̄dem h̄t
s̄m aplm̄ s̄z nō s̄m scētū. Et o. x. v̄i
Beri. scētū tuū refrenet scētū: s̄z
discretiois. Quinto cū moderamē
nō eū s̄ festuris. p̄xim⁹ sūt trabes
faciēde: sicut faciūt illi q̄ docti sūt in

culpis alioy aggrauādis. s̄. thimo.
ij. Seruū dei cū modesta corripit̄
et cū debito mō. Et aut̄ modus de
bit⁹ vt potius semp culpe alleuetur
q̄ aggrauent̄. S̄z q̄dā faciūt eū
frāgere cupiētes securi. et ad extir
quēdū muscā q̄runt gladii. Sexto
fieri d̄z cū t̄p̄q̄litate. Correctio eū
q̄ sit cū turbat⁹ ē anim⁹ frequēter ē
q̄dā impatientie effusio mentiens se
correctionē. Et p̄plū p̄z in platone
q̄ dixit seruo dñi offēdēt nisi effez
irar⁹ te p̄berarē. Admodos p̄z in
nuir p̄babit Aug. s̄mone dñi i mō
te. it. f. Cūq̄t necessitas nos cogit
aliquē reprehēdere: p̄mo cogitemus
vtrū tale vñq̄ viciū habuim⁹: et si nū
q̄ habuim⁹: cogitem⁹ nos h̄re po
tuisse. hoīes eū sumus. Si vero ha
buim⁹: tangit memoriā cōis infirmi
tas vt reprehēsiōe illā non odiū: sed
mīa p̄cedat. q̄d si nos idē viciū habe
m⁹ in quo ē ille quē reprehēdere volu
mus nō reprehēdam⁹ illū: s̄z igem⁹
scam⁹: et nō illū ad obteperādū no
bis: s̄z ad panter cōadū murem⁹. Et
hec ille. ¶ Sed dubitēdū ē: q̄ sit cā
q̄ tā caute et in correctione fraterna
p̄cedēdū. Et n̄. s̄m Tho. vbi p̄itus.
Et q̄s peccat: illud nocet aīe. et si
publicabit̄: et nocet fame. Et quia
prudēs medic⁹ nitit̄ sanare vñū mē
brū sine lesiōe alteri⁹. id sic debem⁹
p̄ fratnā correctionē conari ad hoc
vt sanem⁹ fr̄is aīam sine lesione fa
me quantū fieri pōt. et si nō pōt oīno
sine lesione fieri: tunc fiat cū minori
lesiōe qua fieri pōt. verū q̄ anima
peiorior est fama: id si aliter non pōt
frater sanari. tūc opz eum pot⁹ in
tota fama dāficari p̄ publicā de
nūciationē vt aīa salua fiat. Et si vñ
trib⁹ de causis sūme cauēdū in cor
rectioe: ne indebite ledat fama pec
catis. p̄oimo q̄ meli⁹ est nomē bo
nū q̄ diuitie multe. puer. xxij. Et
quo p̄z q̄ aufert famā: plus nocet
q̄ tollit diuitias. Secūdo diuitie
ablato possunt restitui: s̄z vix fama:
q̄ forte post diffamationē excusari
p̄s.

Preceptum. v.

nō credere. **U**n bñ dñ in glo. super Luc. q fama ē res lubrica. Sicut ei libellū elapsus: vix re haberi pōt: ita fama. Tercio q infamat non solum reū infamat: sed et ledit oēs audientes. sicut q lurs mouet. nō solum se: s; oēs astātes inficit. **U**n ambz. Tolerabiliores sūt fures: q vesles: z alia bona rapiūt: q q amā. **T**am qz magis recipiūt. **T**ū qz nunq refluūt. **T**ū ē qz nō vni: sed multis nocent. **U**n sup illud Luc. f. ad virgine desponsatā dñ glo. **A**baluit dominus aliquos de suo oru. q de hōis pudore dubitare. **E**cce quātum xpūs curauit de fama aliena.

¶ Capitulum. xij. De ordine fraternel correctionis.

Ord. ne er go corrigē di dicendū est mō: vbi tria sunt videnda. **P**ri mo quotuplex ē correctio. **S**ecdo qd ordo sit debet: pcedēdi i correctione fraternali. **T**ercio qd ad correctionem fraternalē tenet. **Q**uantū igit ad pri mu notandum sūm **T**ho. vbi pñ q. xxiii. z in iij. vi. xix. q duplex est correctio. **Q**uedā ē potestativa qua nō solum intēdit emendatio fñs. sed etiam intēdit pcuratio boni cōis: z illa nō fit solum p simplici ammi tionē: sed et qñq p penarū inflictiō nē: vt ipse frater: vel aliq timeant: z aspctō desistant. **E**cce correctio solum pmet ad platos z superiores z iudices respectu inferiorū suoz: z nunq ad inferiores respectu superiorū: de hac nichil dicem⁹ hic: z aliqd dictū est in pmo caplo. **A**lia est fraterna correctio: z ē simplex amonitio fratris de emendatōe delictoz. **E**t ista correctio ppte ordinat in emendationē fñs delinquentis: z est actus caritatis q maximū maluz primi. i. pñm p correctionis līmā tollit. **E**t pmet correctio hec ad quēlibz adu lūm caritate existentem in casu: siue sit superior: siue inferior: z etiā respec tu superiorū z inferiorū. **S**ecun

do notādūm q ordinē corrigēdi ponit xij. u. **A**thath. xviij. vices. **S**i frater tu⁹ peccauit in te: z sūm do ctiores pnotatos z alios cōter itel ligis sic. pñm primi tunc: aut ē oculum aut manifestū. **S**i ē publicū sic q nō peccat i me solum. i. me solo sciē te: sed et alijs scientibus: tunc illud pñm ē corā eis corā qb⁹ factū est: z ad quorū noticiā venit publice argu endū. **U**n. f. rhimo. v. peccatē corā oib⁹ argue: vt ceteri timorē habeāt qb⁹ intelligit de peccatis publicis. **A**ug. in sermōe dñi in mōte. **N**ō dī cti est: qz correctio talis famā nō mi nuat rei corā eis corā qb⁹ sit cū pus sciāt: z ē pūdes cop scādalo. **S**i aut pñm sit occultū tñ: tunc qz etiā in pñs oculis pōt parari offensa primi: ad hoc dicendū est: qz aut est in nocumētum cōitatis seu mul toz: aut paucorū. **S**i in multoz: seu cōitatis: corporale vel spūale: pñm cū qd occulte tractat cū aliq⁹ qñt ciuitas sit tradēda hostib⁹: vel si hō reclusus puate hoies a fide auerte ret: tunc nō ē expectanda secreta am monitio: s; statim aut alteri q pdesse pōt: z plato vel alteri supiori q tale piculū pcauere pūit: est denunciandū pseruādo famā illi⁹ qñt pōt cū salu terecipi. z non alit⁹: vt si ille cui res ctoz ciuitat⁹ pñm confidit: cui clauēs tradidit: cēt illa nocte eā traditur⁹ hostib⁹: vel aliq⁹ hñd⁹: z nullo mō vult desistere: nec pōt isti piculo alit⁹ puideri: tunc cēt isti notatūm dicē dū. **C**auet⁹ ne clauēs hac nocte tradat⁹: qz pñm est ciuitatē. **N**ō dictū ē: qz bonū cōitatis pferēdū est bono pūato. **S**ic cum fama sit de maximis bonis religiosoz: vnde si vn⁹ religiosus scādalisat alios: z se creta amonitiō nō iuuat. **P**lato dī cēdū est vt pūdeat fame cōitatis. **S**ic et intellige de heretico nisi ali qd firmiter estunaret q statim p se creta amonitiōne possit hñd⁹ ma la spedi: z idē iudiciū ē hñdūm de similib⁹ casib⁹. **U**n hñd⁹. **Q**ue mis

Capitulum. xij.

Jo. cxiij.

est parcere vni / z multos i discriminē adducere: polluit pñs ex vno pctō re sicut ex vna oue vnusquis grex. **S**ēp igit bonū multoz: v; pferri bo no vnus. **S**i aut pñm primi de cultum ē in nocumētū vni⁹ vel pau corū: tñc si ē nocumētū tam p. ruz q melius sit illud parū pati: q aliū diffamari: qz si forte mō nō corrigi pōt: forte corriget⁹: vt si cēt ei fa ctur⁹ dānū modicū: z in modicova loze: tñc v; corrigere si pueniēt pō test. sed non v; reuelare. **S**i autē est notab⁹ ille nocumētū vt quauult occi dere nocte: vel hoies spoliare cūa ceat i camera: vel vult decipere filiā vel vxorē adducere aut domū pbur cre: vel hñd⁹ similia facere: z non spāt q p secreta amonitiōne possit hñd⁹ dānū spedi: nec p aliqū ali um modū tunc melius est innocētē seruare inde mñē: qz ist⁹ conseruare famā. **I**llud tñc sic dicēdū ē in se cre to: z sub sigillo secreti: q non possit agere aduīt⁹ infamā: reuelādo: nec ad penaz ipz denunciādo: s; solum ad sui cautelā. **S**i aut pñm fñs sit occultū: ito q nō ē infamā de il lo: nec pōt sufficēter probari coraz iudicio illius q h; corrigere: z si est solum innocētū peccātis: z forte ei⁹ iniquē peccat⁹: qz ab eo ledit. vel p so lū noticiā: tñc ad hoc solum tendēdū est: vt fñs subueniat: z emendat. **E**t tō si spāt: q p correctionē corrigat⁹: vt est pñm: tunc pmo corrigien dus ē secrete vt innocētā recuperet: z famā nō pdat. **E**t hoc voluit dñs cū dixit. **C**orripe eū iter te: z ipm so lum: nō solum semel: s; pluries: z sp se crete: z qdū pñm spēs habet: q p eā corrigat. **A**n aut pñm pñm alit⁹: q secreta amonitiō nō pñm at: nec ē verisile q ex testis iudiciōe aliq⁹ pct⁹ sequat⁹: s; solum pñm ad fratris correctionē: tñc est vite rius pcedēdū. vt pmo paucis: vni vel duob⁹ monstrat pñm fratris: q pñm pñm: de quibus nō credit q obliu diffamādo vt sic. saltē siue

multitudis infamia emendat. **E**t isti testes adhibētur pñm pñm. **P**ri mo vt frater amoneat: z corrigat. **S**ecdo vt amonitiōis fratris sint tes tes. **T**ercio vt negantē corā supio re pūcāt de actu: si act⁹ iteret. **S**it eñ testes inducēdi: vt actū iteratū videāt sūm aug. **S**i aut iteratio ofidi testibus non possit: debet tamē adhiberi: vt corā ipis recognoscat: vel saltē vt ipi cum amoneat⁹: vt ob iurgatio plurimozū ipsum corrigat⁹ z has duas causas tangit glo. super pñm: adhibe tecū vñū: vel duos tes tes. **S**i aut ad talū testū inductio nē nō corrigat⁹: tñc qz pñm pñm da est fame: v; in publico denuncia ri supiori: vt sic tamē cum v. spediō fame a pctō liberetur. **E**t hoc voluit ipa cum dixit: dñc ecclesie: id ē p la to vel alteri supiori p publicaz de nunciatiōne: z ille pōt pñm ei⁹ pu blicare vt aliq⁹ sciat se ab eo custodi re ne inficiantur. **E**t pōt eum punire i rebz: vel in corpore: vel p excom municationē: vt respiciat a pctō. z p pñm pñm iusticiam: vt aliq vidētes penā illius: caueāt sibi etiā timore pene a similib⁹ pctis: quia pñm sunt medicinales. **U**n sūm **A**ugustinū in regula. **S**i quis oculi pe tulētiā in aliquo aduertit: pmo statim v; amonet⁹ frater: nec cepta progrediant⁹. **S**ecdo si non emendat⁹: plato tāq⁹ patri si habere iudiciū dū est: vt secretus correct⁹ nō innorescat ceteris. **T**ercio si nō iuuat: testes debet adhiberi. **Q**uarto i publicū produci conuincendus ē si negauerit: s; duo media dñm vno cō prehēdit. **S**i tho. i tractatu de fra terna correctiōe sic pcedere docet. **E**t pceptū de correctione fraternali sūm q pmet ad oēs sic: v; sūm cum dem doctoz quis exequi. **C**ū dicit⁹ **S**i peccauit in te id est contra te tunc est pceptum. de dimittendo vel in te id est sciēte te. **E**t hoc pōt fieri dupliciter: vel te solo sciēte: sic corripe eū inter te: z cum solum. **S**i

Preceptum. v.

te audierit: lucratu es aiam fratris tui. Si te nō audierit: non debes vltra pcedere nō ei potes addere vñū vel duos: cū null⁹ alius sciat: tamō potes ei dicere qd pōt pdesse nō obeē. Si autem cōtingat qd ali⁹ postea sciāt: sicut adhuc i illo pctō: tūc debet vñū vel duos adhibere ad eū corripi endū: sicut est procedendum si pctm est occultū. Si autem sit manifestus ita qd plures sciāt: tunc sic est pcedē dū. Si peccauerit in te: id est te facit te: nō tñ solo: corripe eū ante te: et remācat. Si te audierit: lucrat⁹ es aiam mā ffris tui. Si aut te nō audierit: adhibe tibi vñū: vel duos: scz de illis qd sciūt: nō scz p auditum: sed p visum vt dicit glo. vt qd ad vñū monitionē corrigi noluit mltorū oburgatiōe resipiscat. Si te nō audierit: dic ecclie id ē plato: tñ. potes ea dicere denūciando: tñ vñus adhibēdus ē: qd in denūciandō: vt quidā dicit sufficit vnus testis. S3 si sic. videt qd publicet pctm occultū. Rñ. qd pctm dicit occultū triplr. Primo si hō vt sol⁹ de⁹ scit: non alio modo: vel vt hō loco dei sicut ille qd ex sola sacramentali pfectiōe scit: tunc nō potest corripere: vel aliquid facere: s3 tacere sicut qd nescit. Secōdo mō si scit peccatū vnus solus hō vt hō: tunc d3 euz corripere iter scz ipz sol⁹: nec d3 vltra pcedere vt dictū est. Tercio mō d3 occultū si pauci sciāt tñ occultū ē manifestū nō contradicunt. Si tñ te audierit: non ē procedēdū. si non: tunc adhibēdus est vnus: vel tres. si nec vñū: nec tres audierit: et plures nesciāt quō tñ dicit ecclie: qd sic videtur alteri peccatū publicare. Dicit ecclia qd ecclia nō d3 hic cōgregatio siue multitudo fidelū: s3 d3 ecclia platus cui pōt dici eo qd pōt pdesse nō obeē. Rñ nō ē publicatio criminis: sed d3 hō. vbi prius. Aliter aut esset pcedēdū qd correctio esset potestatis: prelati v3 vt ibidem dicit. **¶** Quod ad tertiū pncipale qd corripere tenet. Rñ dicit bñ thō. Fra-

terna correctio pfinet nō quēlibz ad vltiū regulariter: qd charitatē h3: siue sit platus: siue subditus. Propri⁹ qd d3. xxiij. q. iij. Tam sacerdos qd reliqui oēs fideles summa debet habere curam de his qd pccāt: quaten⁹ eorū redargutione aut corrigant a pctis: aut si incorrigibiles appareāt ab ecclia separent: imo sic inferior d3 corripere platum suum: aut aliū superiorem: quia ē opus mīe: qd maxime plato debet. Rñ ecclia. xviij. Tñcūq; mādauit de⁹ de ppiō suo. Tñ cū modētia d3 fieri ad platos: bñ illud. j. thi. iij. Seniores ne mere paucis: s3 obsecra vt patrē. Dictū est aut notat⁹ qd correctio pfinet regulariter ad quēlibet: qd in casu nō pfinet ad qdā. Rñ gor. sup math. xviij. dicit qd in qnq; casibus qd absolut⁹ a pcepto fraternitatis correctiois. Primo cū nō est aliqua spes correctiois. Rñ hīo. frustra niti: et nū aliud qd edū qd erit: extreme denūciat ē. Rñ puer. ar. Rñ oī corrigere veri forē ne oderit te. Secs cū tunc fecit pbatōis: et criminaliter agitur: vbi scz obligat actor ad talionē si i pbatōe defecit: vel defecit. Tercio cū plato tñq; iudici nō ē factū quille notorius vel pūct⁹ est. Quartus cū meliori ope: vel dūm⁹ eū bono vacat: sicut monachi qd nō obligant in dispensatiōariū suar extra monasteriū vegari. Quint⁹ cū multitudo ipotestas ē: in culpa correctio plus noceret ecclie qd pdesset. Vltim⁹. Mō spes: nō testis: plebs pcesulset: monachus sum.

¶ Capitulum. xij. de scāda lo: et que sint ppter scandaluz vitanda.

Expedita materia correctionis: fratris ne qua qd intendit alium emendare: et in animā vniuscuius tractandum est de scandalō qd dicitur contrariū correctioi fraternitatis: qd scandalum quō pē vel

Capitulum. xlii

Jo. cy. vi

interpretatiue intendit alium in moralī vita corrūpere. De quo scandalō tria sunt principalit dicēda. Primo qd sit: quantū: et quotuplex. Secūdo qd sit pctm mortale: veniale: vel nullū. Tercio qd sint pp scādalū vitāda vel faciēda. **¶** De pmo notā dū bñ thō. scda sede. q. xliij. Et in iij. dī. xxxviij. qd scādalū bñ hīo. sup dicit. xv. est dictuz vel factū vel omīsum mīn⁹ rectum pbens occasionem ruine. Dicit pmo dictuz nō cogitatus: qd cogitatio nō opponit alicui vt offendit. Dicit scdo dictū vel factū: vel omīsum: qd iij. modis pōt pmi⁹ ruinā pati a nobis. Df tertio mīn⁹ rectū: nō qd ab alio quo supat in rectitudine: s3 qd h3 aliquid rectitudinis defectuz: vel qd est bñ se maluz sicut pctm. vel qd h3 speciem in alio: s3 d3 se nō sit malum pby tñ occasionem ruine: vt p3 de inclinatōe se idolo nō puerfa intentione. Rñ apl⁹. s. i. thess. v. Ab oī specie mala abstinetes. Df qto: pbens occasionem ruine: nihil eū pōt esse hōi sufficiens cū pcti qd est specialis ruina: nisi p pna voluntas: id dicta: vel facta alterius pnt esse cā impfctū: et occasio peccādi. Locat autē scandaluz grece latine offensio ipulsiō: vel ruina: qd sicut cōtingit qd ali qd ober ponit alicui in via corpora lit: cui iping⁹ d3 d3 ponit ad ruinā: et talis ober d3 scādalū: sic similiter i pcessu vie spūalis ptingit aliqū d3 ponit ad ruinā spūalē: p pctm vel factū vel omīsum alterius i quāru scz ali qd ius amonitōe: vel inductione: aut exemplo aliū trahit ad peccandū et hoc ppe d3 scādalū. **¶** Est autem scādaluz valde detestabile peccatū: vt ostēdit rps qd tripliciter mat. xviij. vbi dicit. Qui scādalizauerit vñū ergo pī peccat qd multos. De pusillis ista. i. infirmis hīo. ibi. Et qd recte d3 pusill⁹: qd qd magnus est id est robustus i fide: et charitate moueri nō pōt. puer. est. Mō pccatū iustū qd ei acciderit. Qui i me credidit:

q; mag⁹ fidelis scādalū est cauendū. Ecce iā pctm scādalū positū ē. Rñ scē pmo pena. Expedit ei. i. mīn⁹ malū ei foret: vt suspēdat mola asinaria in collo ei⁹: et demergat in profundū maris. Et bñ hīo. loquitur bñ rñ palestine: vbi p maiorib⁹ criminib⁹ ligato saxo ad collū solebat hō in mare pñci. Mola asinaria. qd cūq; grauis lapis: vt est asinus vel qd onerat asinum: et d3 mola quā volunt asini: vel eū cū rota i molendinis. Secōdo alia penam mīn⁹. ve mundo a scādalū. Mā tot alia mōs pcurat qd scādalū sicut vt exposit bñ. illd. l. x. r. viij. In pace amaritudō mea amarissima. amara in nece martyriū p tyānos: amarior i psecutione hereticorū: s3 amarissima i scandalis: s3 falsis xpianis. Tercio ponit spūale malū pcti mortalis: bibe homi p quē scādalū venit. Quarto ostēdit malū scādalū i multiplici pena: et spūali ignis efm. Vñ scētur. meli⁹ ē tibi rē. qd mitti i ignē eternū qd iusto alia pena addit d3 verime. mat. ar. vbi d3 macta ista? scādalū d3: vbi scz igheima mīn⁹ pscie: scz eoz nō mouet s3 potuisset qd a rps qd scē: s3 ita malū ē alios scādalizare: cur pmutt: scādala euenire. Tdo rñ dicit rps: necesse est. et pcedēs ad alioz pbatōnē: vel necesse si mūd⁹ vult male viuere. **¶** Secōdo potuisset qd itez qd scē. Si est necesse: g scādalū. nō s3 sunt puniendi. Rñ. qd imo: qd vbi hōi illi p quē scādalū venit. et oia ista d3 etasunt scādala actiua seu dato: qd illd est aliqū spūale pctm. Est autē duplex scādalū. Vñ actiū seu d3 tū: qd diffinitū est: et istō d3 scādalū lisa. Aliū ē scādalū passiū seu acceptū i eo qd ex dicto vel facto alio ruit: et illd si ē speciale pctm: s3 gñale: et ipō d3 qd scādalū lisa. Tñ notā dū qd pctm vel factū alicui pōt atē: et occasio peccādi duplici. Vñ mō p se: alio mō p accidens. pder se qd qd stendit suo malo exēplo: pbo vel factō alii ad pctm i ducere: vel ēt si p. iij.

ipse hoc non intendit: ipse scilicet est talis
 quod de sui natura rationem habet ut sit in
 ductus ad peccandum: ut pote cum ali-
 quis publice facit peccatum: vel aliquid quod
 habet similitudinem peccati: et tunc ille qui hoc
 facit propter datam aliquam occasionem ruine
 potissime quando hoc intendit et vocat scandalum
 actum. Propter accidens vero sibi
 vel fecerunt: est alteri causa peccandi:
 quando propter operantis intentionem: et per con-
 ditionem operis aliquid malum male dis-
 positum inducit ad peccandum puta
 cum quis insidet bonis aliorum: et tunc il-
 le qui facit tale actum rectum: non dat al-
 teri occasionem peccandi: sed aliter sumit
 et ideo hoc est scandalum passivum sine acti-
 vo: quia ille qui recte agit: non dat occasio-
 nem ruine quam alii patitur. Et si passivum
 scandalum loquitur ipse ubi patet math.
 xviij. Si oculus tuus scandalizat te, si
 pes: si manus tua. Et dicitur quod quicquid
 simul sit scandalum actum et passivum: pas-
 sivum in altero puta cum ad inductionem
 venit: aliter peccat. Quicquid est actum si-
 ne passivo: puta cum quis inducit alium
 probo vel facto ad peccandum: et ille non
 consentit. Quicquid vero est passivum sine
 activo ut patet de peccato est de dicto vel
 de facto per accidens in malicioso. Et quia
 tunc ad secundum principale quod scandalum
 sit peccatum veniale: et quod mortale. et quod
 modis fiat peccatum: est hec conclusio secundum
 thomam et alios: quod scandalum actum seu
 per se non est sine culpa scandalificans.
 Et scandalum passivum non est sine cul-
 pa scandalificanti. Actum tamen non est sine
 culpa scandalificanti: et passivum est sine
 culpa scandalificanti. Primum patet per
 quod omne scandalum actum: vel est peccatum vel
 habet speciem peccati: si est peccatum per propositum
 tunc non sit de se peccatum: sed habet
 speciem peccati: ut comedere idolatriam
 coram infirmis: deinde dimitti ex caritate
 ad tollendum lesionem primi: et quod non di-
 mittit per caritatem agit. Sic dicit apostolus
 1. cor. x. Si propter cibum fratris tui con-
 tristas eum non habet caritatem ambulans.
 Item per mat. vbi. s. Alii tres partes
 patet ex ultimo notabili precepto, f. de
 deo articulo. Et aut scandalum sit

speciale peccatum: vel generale. R. th. q.
 scandalum actum per se. quando videlicet peccat
 ex intentione agentis. ut cum aliquis suo
 dicto: vel facto intendit alium tra-
 here ad peccatum: tunc est speciale pec-
 catum. Tunc quia ibi ex intentione
 specialis finis sortitur rationem specialem
 peccati: eo quod finis dat speciem in mora-
 libus. Tunc est quod speciali sortitur op-
 ponit: ut caritati: putat imperat cor-
 rectionem fraternam: quia scandalificans
 intendit alium corrumpere: ubi frater-
 nalis corrigens intendit alium emenda-
 re. Scandalum vero actum: quod sit per
 intentionem agentis: puta cum aliquis
 suo facto: vel verbo fornicario si intendit
 aliter dare occasionem ruine. sed solum fa-
 tisfacere sue voluntati: et sic non est spe-
 ciale peccatum: quod est per accidens: si con-
 sultum spectamus: sed est tunc circumstantia
 aggravans: scilicet quod in publico fit. Scanda-
 lum autem passivum non potest esse specia-
 le peccatum: quod ex dicto vel facto alteri
 contingit aliquid ruere sibi quod est ge-
 nerale peccatum. Et si quod scandalum est peccatum
 mortale: vel veniale. R. th. q. Scandalum
 actum per se sit mortale peccatum.
 Primum quod intendit alium inducere
 ad peccatum mortale. Secundo quod quis
 intendit inducere alium ad peccatum
 veniale per actum peccati mortalis. Ter-
 tio autem est veniale quod quis intendit
 alium inducere ad peccandum veniale
 per actum peccati venialis. Scandalum vero
 actum per accidens quod quis scilicet non inte-
 dit alium trahere ad peccatum: primo est
 peccatum mortale quando aliquis actum
 peccati mortalis committit. Secundo quan-
 do quis actum suum continet salutem per
 vim: ut cum per ea conferenda non
 permittit aliquis facere quod sibi libue-
 rit. Et si scripto est dicitur th. q. quod
 quis committit actum in quo non inte-
 dit primum nocendum: qui actus ali-
 as est veniale vel indifferens: habet
 tamen similitudinem peccati mortalis
 tunc scandalum actum esset peccatum
 mortale ex aliquibus circumstantiis con-
 currentibus: ex quibus estimari pos-
 sibile posset quod infirmis aspicere spec-

arent mortaliter. Veniale autem pos-
 set esse dupliciter. Primo quod quis
 actum committit peccati venialis. Secundo quod
 actus committitur: qui non est finis per se peccatum
 sed habet aliquam speciem mali cuius ali-
 qua levis discretione. Et quando
 autem passivum scandalum sit mortale
 vel veniale: notandum quod cum scandalum
 importat importationem quandam per quas
 aliquis disponit ad ruinam: non scandalum
 passivum quicquid est peccatum veniale quod
 habet importationem tantum: puta cum ali-
 quis ex inordinario dicto vel facto
 peccati commovetur motu venialis
 peccati. Quando vero est mortale quasi
 cum importatione habens ruinam pu-
 ta cum aliquis ex inordinario dicto
 vel facto alteri peccat versus ad pec-
 catum mortale. Hec de thoma.
 Et quod ad tertium principale quod bo-
 na sint dimittenda vel non dimittenda
 propter scandalum versus passivum: id est ne
 alius scandalifetur. Notandum primo quod
 triplicia sunt bona. Primum quodam
 spiritualia quod sunt de necessitate sa-
 lutis. Secundo quodam spiritualia quod non
 sunt de necessitate salutis. Tercio quod
 temporalia. Secundo notandum quod
 tria sunt genera hominum in quibus scanda-
 lum oriri potest. Primum quidam ex
 malicia propria scandalifantur: puta
 cum aliqui volunt impedire bona spi-
 ritualia primo vel secundo modo dicta.
 Et illud dicitur scandalum phariseo-
 rum. Alii scandalifantur interdum ex igno-
 rantia: puta quod ignorant opera quodam
 esse licita quod tamen sunt licita. Et ter-
 tio alii ex infirmitate scandalifantur: non
 ut primi ex malicia propria et talium
 versus secundo et tertio modo dicitur scanda-
 lum pusillorum. Et quando ergo quis
 que bona sunt dimittenda ne quis scanda-
 lifetur. R. th. q. th. Primum bona quod
 versus sunt de necessitate salutis: pu-
 ta quod non possunt permitti sine pec-
 cato mortali: talia nullus deus dimittit
 tere: ne alius scandalifetur etiam quicquid.
 Ratio est quod quilibet tenetur diligere
 se plus et plus quam alterum: ergo ea que
 sunt de necessitate salutis non debent

dimitti propter scandalum alteri vitan-
 dum. Unde per quod quod per se observatio
 et spectatio operis in se temporalium vel sp-
 ritualium est de necessitate salutis: tunc
 talia non sunt propter scandalum alicuius
 dimittenda: ut patet in his quod aliqua con-
 silia voverunt: et in his in quibus ininet
 ex debito defectibus aliorum subvenire
 temporalibus: ut patet de esuriente. vel
 spiritualibus: ut docet de ignorantibus: siue
 homines si aut debita propter munusculum
 officium: ut patet in platis: siue propter ne-
 cessitatem indigentibus: quod de talibus eadem
 ratio est sicut de necessitate salutis. Ad
 solus autem peccatum mortale versus est fa-
 ciendum propter vitandum scandalum cu-
 tusque: et etiam nec veniale peccatum est
 versus committendum: ut videtur scandalum
 alterius: sed aliquis actus quod alia esse pec-
 catum veniale: ut verbum ociosum: aut si
 male fieri possit nullum peccatum propter veni-
 litatem alteri. Dicit etiam beatus Bernardus.
 quod dimittendum est scandalum omne: quod potest
 permitti salva triplici vitate: scilicet vi-
 te iusticie: et doctrine: et de declaratis
 sancti thoma. in. iij. vbi supra. sic di-
 citur: nullomodo aliquis peccare deus: ut pec-
 catum alteri vitet. Quicquid autem vitata
 tem relinquit: peccat. Veritas enim de
 qua loquitur psalmista in hoc quod homo in vi-
 ctis: et factis suis: rectitudinem divine
 siue divine legis regule se conformet
 Cum quidem homo conformari deus: et in
 his quod ad cognitionem pertinet: et hoc
 pertinet ad vitam doctrinam. Et in his
 que ad actionem spectant: siue ea de-
 beat aliquis per seipsos agere: quod per-
 tinet ad vitam: siue ea debeat
 ab aliis observanda promulgare: quod per-
 tinet ad vitam iusticie: que consistit
 in rectitudine iudicii. Ad istum quicum-
 que permittit aliquid in quo se di-
 ne legi conformare potest: vitam dimittit
 tunc: quod illo remoto veritas adhuc re-
 manere potest. Sed tunc dicitur aliquis
 veritatem dimittere: quod omittit vel
 facit aliquid: quo omisso vel facto
 veritas non manet: quod siue peccatum est non
 potest. Et ideo veritas nullo modo pro-
 pter scandalum passivum alteri dimittit

Preceptum. v.

da ē. Hec tho. An ray. St. Doctor
vel p̄dicato: non d̄z falsuz vocere
pro aliquo scandalo. tricare tñ p̄t z
d̄z si oēs oblati sūt: ita q̄ deterio
res efficiant. An extral. v. vtilius
nasci scandalum p̄mittitur q̄ vitas
relinquat. Veritas sc̄z doctrine, vi
te z iusticie. Sc̄z p̄o sunt bona spi
ritualia: q̄ non sunt de necessitate sa
lutis: vt sūt p̄silia. An p̄mo dico q̄
illa nō sunt oimittēda: nec ad tēpus
nec ad semp: propter eos q̄ scanda
lisat ex malicia. Dico sc̄z q̄ vbi p̄
culū nō iminet: bñ sunt differenda
vel occultāda pp̄ eos q̄ inde scādali
sarent. p̄babil: nō ex malicia: s̄z ex
ignorātia: vel infirmitate. Tādū aut
p̄pter tales opa q̄ nō sunt de neces
sitate salutis: vbi p̄culū non iminet
sunt occultanda vel differēda: quo
usq̄ reddita ratione instruant alij
q̄ alij non debēt ex talibus scanda
lisari: s̄z pot̄ edificari. Et si post red
ditā rationē h̄mōi scādali dūret: tā
videtur scādali cē ex malicia nō ex
ignorātia: vel infirmitate. An i feri
pro d̄r tho. q̄ p̄pter tale scādali
passiui p̄silia sūt ad tēpus intermit
tenda: vel occulte agēda: nō aut oī
no dimittēda. q̄ h̄s plus sibi q̄ pri
mis in sp̄ualibus prouidere d̄z. Et
ignorātia si dū dūret: i maliciā p̄ ob
sinationē cōputat. An attendenda ē
quātitas scādali z boni q̄ cōtingit
ex consilio fuato. z s̄m hoc aliquan
do consilia sunt intermittēda p̄pter
scandalum pusilloz. vel scandaluz
contenendū pp̄ cōsilia. Hec Tho.
¶ Sed quid de opibus alijs cōsi
lijs seu superogatiōis opibus / q̄ vo
cantur in diff̄rētia ex gñe: vt come
dere carnes / bibere vinū / tp̄alia mo
do licito acquirere / acq̄sita custo
dire: debita retere. z sic de alijs.
nūqd̄ sunt pp̄ scandalum dimittēda.
Sūt ei triplicia opa. Quedā neces
saria ad salutē. Alia superogatiōis
z cōsilia. Alij p̄o in diff̄rētia ex gñe
An richar. in. iij. d̄. xxxviii. Opa i
diff̄rētis ex gñe quoz omissio nullū

aliq̄ p̄iudicat nisi opanti: z etiā in tā
poralibus iñ: cōmittēda sunt ad vi
tandū scādali p̄mi pueniēs ex in
firmitate vel ignorātia q̄ p̄babil
apparet q̄ nisi tale opus omitteret p̄
rimū scādalisat. Et si p̄babile ē q̄
scādaliset mortali: tūc omissio illi
us opis est i p̄cepto. Si aut p̄babile
est q̄ nō scādaliset nisi venialiter:
tūc omissio illius opis est in cōsilio.
¶ Postq̄ tñ p̄mo est ostēdū q̄ ex ta
li opere scādalisari non d̄z. z debito
modo suatum vt non scādaliset: sic
non tenet omittere illud opus pp̄
primū scādali vitandū. quia scan
daluz post talis hostiāmetā p̄ueni
ens p̄p̄t esset ex malicia. An p̄pter
illud nō est dimittēdū. Hec richar.
¶ Et dicit duran. in. iij. d̄. lxxviii. q̄
sunt idiff̄rētia: sicut comedere car
nes / vel abstinere ab eis d̄m: oīa vi
mittēda sūt q̄dū durat scādali pu
silloz. Hec ille. Et p̄bat p̄ aug. i fer
mone vñ in monte. bandū est cē. vt
postea patebit. Et dicit notat̄ q̄
dū durat scādali pusilloz: p̄p̄cos
q̄ informati in scandalis phariseoz
meidit̄ ex malicia. vt i volētib̄ ipe
dire bona sepe appet. Itē vñ statim
dicit s̄m tho. z oēs cōter tp̄alia nō
sūt dimittēda pp̄ scādali oīū ex ma
licia. ergo multo minus abstinēte z
h̄mōi q̄dam plus seruicia virtuti
q̄ tp̄alia. ¶ Et d̄r guil. sup ray. q̄ si
d̄z quis facili cē ad credēdū q̄ alij
scandalisēt de bono opere q̄ fa
cit. nec d̄z q̄ facile pp̄ metū scādali
cessare a bono ope. Quia d̄z p̄su
mere de alijs pot̄ q̄ sūt boni q̄
malī sūt. semp est iudicandū est i
diff̄rētib̄ in pat̄e meliorē. An du
rante p̄silia q̄ alij scādalisent: d̄z oī
mittere: vel opus occultare. Rō p̄i
mi dicit vñ q̄ p̄pter scādali oīū
ex malicia non debeat q̄s omittere
opera bona p̄silia. Quia si p̄pter ma
licia talis ē b̄da deberet semp omi
ti mali b̄da frequēter impediret / z oc
casio daretur malis malignādi. vñ
hoc ē scādali phariseoz q̄ ē xp̄s

Capitulum. viii.

So. cy. vii.

deus nō curare. An postq̄ xp̄s.
Anat. xv. p̄sentib̄ scribis z pharise
is p̄dicat: xp̄o discipuli dixerunt.
Sc̄z q̄ pharisei audito h̄c p̄p̄t scā
dalifati sunt. At ille r̄s d̄s aut. d̄is
plātatio quā nō plāuit p̄ me? ce
lestis eradicabit. Sinite illos: cec
sunt: z duces cecoz. Cecus aut si ce
co. r̄. Rō sc̄z vñ q̄ vbi periculuz
nō iminet opera superogatiōis sūt
differenda vel occultāda p̄pter scā
dali pueniēs ex ignorātia: vel infir
mitate pueniēs quos tales infir
mitur: z aliquo modo cōfortentur. Rō
tñ est ista. q̄ ex occultatiōe operis
superogatiōis: vel ex dilatiōe z p̄xi
mi malū vitatur: q̄ si oīmabit et p̄
p̄i bonū nō minuit. vñ d̄r richar.
super. iij. d̄. lxxviii. Ad tūc quis
merito p̄p̄t nō p̄iudicat. quia sic
opus superogatiōis intermittere me
reret equale p̄miū: p̄mo debito opi
superogatiōis q̄s om̄tit vel mai
¶ An talis omissio nihil minuit de p̄
fectione charitatis: s̄z magis ad ei
augmētū disponit. An xp̄s hoc scā
dali pusilloz. Anat. xviii. vitare in
bet: vt patuit supra. z Anat. xviii. ne
scādalisaret vidragma pet̄tes: illū
psoluit. z idē supra patuit de aplo.
Ro. xiiij. Et p̄dict̄ p̄z q̄ frequēter
amici q̄ scādalisat de igressu ali
cui? i religionē: scādali h̄nt phari
seoz. p̄p̄t q̄s b̄tero. i eplā ad he
liodor. d̄r. Accet i lumine taceat p̄
siccis oculis ad v̄rillū crucis euola.
solū gen̄ p̄ietat: est i hac re esse cru
delcm. ¶ Tertio modo bona tp̄a
lia quando sūt dimittēda ne alius
scādalisetur: distinguendū est. Nam
bona tēporalia s̄m Tho. aut ad sūt
nostra: s̄z nobis p̄e alijs cōmissa ad
p̄ferandū z disponendū p̄ p̄mua
tate. sicut bona ecclesie cōmittunt̄
p̄iatis: z rectorib̄ z rep̄ublice p̄mit
tuntur bona cōmunia rep̄ublice ta
lia non sunt p̄pter scādali dimittē
da. Quia talū cōseruatio sicut z de
postozū iminet h̄s quib̄ sunt com
missa ex necessitate p̄cepti tuenda.

Et ideo non sunt p̄pter scandaluz
dimittenda sicut nec alia bona p̄ma
q̄ sunt de necessitate salutis. An bea
tus thomas cōtuanen. repetit res
ecclesie cum scādalo regis. Aut bo
na tēporalia sunt nostra quoz nō
sumus vñ. Tunc iterūz distinguen
dum est: q̄ cum ea dare nō volum.
vel apud aliū detenta repeteremus
aut scādali outur ex malicia alicui
alienū volēti vsurpare: vel detinere
q̄s est scādali phariseoz. Et illud
scādali nō est curandū. z bona tp̄a
lia tūc sūt rep̄tenda. Tum q̄z noc
ret bono cōi. daretur cñ illis occa
sio rapiēdi aliena. tum etiā: q̄z noc
ret rapiētib̄. q̄ inusta rapiēdo: vt
retinēdo alienū: peccarent. Tum q̄z dicit
Grego. i mora. loquēs de raptoz
bus alienoz: quedā seruata equitate
phibenda sunt. nō sola curane n̄a
subtrahantur: s̄z ne rapiētes nō sua
semetip̄os perdāt. Aut scandaluz
outur ex ignorantia vel infirmitate
alioz. quod ē scādali pusilloz. Tunc
p̄pter illud dimittēda sunt tē
poralia ad tēpus / quosq̄ sedetur
scādali per amonitiōē: vel per
aliquē aliū modū. An beatus Aug.
in sermone d̄i in monte. bandūz
ē q̄s nec tibi: nec alteri noceat: quā
tum ab hoīe credi p̄t. z cum nega
ueris q̄s petit: indicāda est ei i iusti
cia: z melius ei aliqd̄ dabis: cum pe
tentē iniuste correperis. Si aut p̄t
sufficiētē amonitiōē: z sufficiētē
instruatiōē scandalū nō sedaret p̄
fectiōis est sua omittere. sed nō est
necessitatis. An mar. v. q̄s vult
tecū i iudicio contendere: z tunica
tuā tollere: dimitte ei z palliū. z loq̄
tur de cōsilio. Et si sit p̄ceptū itelli
gendū est: vt d̄r Aug. s̄m p̄para
tiōē animi: sc̄z vt h̄s parat̄ sit ta
lia facere: si hoc ip̄edit p̄mationē
fidei z bonoz mox. ¶ Sed dubiūz
est: quomō p̄dicato: p̄dicando: vel
p̄nceps: vel p̄lat̄: et eis similes se
debēt habere circa malos: z scāda
lisatores bonoz: p̄sertim quādo

Preceptum quintum.

multitudo est in causa. Rñ. q. mali aliquando tolerandi sunt: aliquando puniendi. Vñ vñ. libro. vi. tracta. iij. q. viij. assignat quattuor causas dissimulationis circa peccata iniqua. ppter quas non potest vel non expedit zizania euelli. Vñ est cū mali sunt oculi nec possunt discerni a bonis. Alia cā est: si multitudo tanta est in cū q. nō possit extirpari sine scismate ecclesie. i. quo et boni inuoluerent. z sic etiā eradicebantur z triticū. vñ aug. nos ad doctrinā sacra pertineret arbitramur: vt z canes i ecclesia ppter pacē ecclesie toleremur. vel si vnus solus est: vel pauci: s. hoc nō potest fieri sine scandalo bonorū. eo q. eos laetari crimine nocētia. Sicut ovis nocētem iudā vsq. ad dignū exitū tolerauit. Quando in multitudo est i culpa: possunt aliq. magis rei exis puniri ad terrorem multitudinis. vel turba liquor cū facultas est in populis puniendi sermonē: gñali oburgatio ne ferienda est. vt dicit aug. cōtra perniciem. Tercia cā est. qd. pba-biliter psumitur de eorū correctiōe eo q. peccant ex infirmitate vel ignorantia: z non obstinata malicia. Si enim tales exterminaretur s. peccata dicaretur triticū. id est. ipe q. postmodum cōuersi fuerūt triticum factū. Sicut patet de Paulo. Vñ beatus Dominicus spiritu pphetico: sic hereticos igni tradendos vñ fecit referuari qui post multos annos cōuersi fuerūt. Quarta cā. si exercitatio bonos psumit ecclesie: z nō obsistit. Tūc em tolerari pñe boni ois torpēt in charitate z sic eradiceatur triticū. Vñ ps. Dñs ostēdit michi super inimicos meos: ne occidaseos nequos dō obliuiscatur populi mei. Qd. fm Bernard. ad litteram hodie de iudeis potest intelligi. Vñ etiā iudicū. s. nō debeo gētes quas dimisit ioseph / vt i ipsas experior israel. Idecō vñ. Raymū. addit: q. si peccatum qd. faciūt auctoritate defendunt q. non sit peccatum: tunc non

debet cōtra tales dormire seueritas discipline. Nam tales etiā heretici possunt dici de peni. vi. q. cap. pmo in fine. Et s. eundē idem videt seruandum circa publice delinquentē multitudinem: vel principem pditione: qd. dictū ē de correctione vel excoicatione faciēda vel dissimulatione. Satis pcordare videt Tho. q. scd. q. viij. De materia scd. alitradit Lācelari⁹ quattuor regulas de bonorū regulas moralium. Prima null⁹ agens bñ fm oēs circumstantias: dicit vñ dare scandalum alteri quantūcūq. scandalifetur alijs. q. scandalum est dictum: vel factū minus rectū ptebens alteri occasione ruine. Nam in via ois rectus si qd. ceciderit: nō ex scandaloviet: s. ex proprio defectu puenit. Scd. a solo ille scandalizans actus. q. aduerteret aut aduertere debet alios piores esse ad peccandū ex mō suo agēdi: q. sibi non est in pcepto: nihilomin⁹ ipe operari nō desistit. Secus in casibus hic exclusis: vbi malicia ppter scandalum gratis acceptū. Vbi pteca nō est aduerteret: nec esse vñ de scandalolo alterius: z vbi quis ad illud operandum teneretur. Tercia regula. Ille dicit ex malicia sua peccare: et scandalū accipere non ex actu alteri q. iformis sufficēter de hōitate humiliter act⁹ nihilomin⁹ cadit i ruinā vt si ex voto religiōis emisso parentes p sufficēter de religiōis pfectio ne informatione se scandalifari cōguntur. Scandalum est hoc non iā pusillorum: sed phariseorū acceptū sed non datū. Quarta regula. Qui libet ab omni actu cui nō ē strict⁹ aliunde tenetur desistere: q. aut timet aut timere debet fm vehementē cōsecuturā scandalū pusillorum quousq. de illo compefendo diligentia cōpleuerit: nisi forte pro communū utilitate vñctio spiritus sancti vocat illud tunc agendum. vt chris⁹ fecit i publicatione veritatis sacramenti. Capitulum. xij. De irrisione.

Capitulum. viii.

So. cxxvii.

Deterea cum derisores: seu irrisores magna mala faciūt in ecclesia occidentes cōceptus spūales bonorū operū: de irrisione vicio tria pñcipaliter videnda sunt. Primo quale vicius sit: z qd. sit irrisione. Scd. q. detestabile sit. Tercio vtrum risus sit licit⁹. Quātū ad pñm notat Tho. q. scd. q. lxxij. z sequentibus: q. iniuria: z iniustitia sit verbo per quosq. vicia. Sunt em q. triplicia bona hoīs quantū ad ppositū sufficit: vñ fama: honor: amicitia: gloria seu testimonij pscietie z bona nature z fortune. Detractor fama auferre nitit. Scd. meliorius: seu conuiciator honorē. Sufurro auerit inter aliquos vult tollere. Deris or ad cōfusione conatur primi z eripere reult gloriā bonorū aie. Maledicēdo vero penā imprecatur. z si peccatum alicui optat: tñ illud facit i penā primo. Et quattuor pñcipalia vicia eo ordine quo ponūt: se excedunt in malicia. Quia detractor ē mal⁹ peior pñcipaliter inferēs. quē excedit sufurro: q. amē eripere gēst. Et ad huc peior est irrisor: intellige sp. ceteris paribus. Sed etiā interdum pñcipaliter sūt maledicti. Quale aut pñcipaliter sit irrisione z ab alijs distinctum. Notā dñ scd. fm Tho. vñ pñ. q. lxxv. q. pñcipaliter verborū sunt pñcipue pñcipaliter sūt irrisione pferēs. Et id fm diuersa q. qd. intēdit salum loquēs hñdī pñcipaliter distinguunt. Sicut em aliq. cōuiciando intēdit pñcipaliter honorē depamere: z detrahēdo oimminuere famā: z sufurro alios amicitia. ita etiā irrisione aliq. intendit q. ille q. irrisione erubescat. Nā de opere virtuoso alijs apud alios z reuerentiā meretur: z famā z apud seipm bone cōscie gloriā. Et fm illud. q. corint. i. Gloria nra hoc est: z honoris pscietie. Unde cōstrario dñcti turpi z viciōs apd alios qd. tollit hoīs honor: z fama z ad hoc pñcipaliter: z detractor de

alio dicunt. Apd seipm p turpia q. hic dicitur alijs pñcipaliter cōscie gloriā p quāda pñcipaliter z erubescētia z ad huc turpia dēbit derisor. Et q. hic est hñs distinct⁹ ab alijs: ad etiā pñcipaliter irrisione pñcipaliter ab alijs pñcipaliter. Securitas em cōscie z quies illi⁹ magnū est bonū. fm illd. puer. xv. Secura mēs quasi iuge cōuiciat. Et id quī pñcipaliter alicui⁹ inderat cōfundēdo seipm aliq. speciale nocumētū ei infert. Quāto sit pñcipaliter mortale. Rñdet ibidē sic. Irrisio si sit nisi de aliquo oisno malo vel defectu: Malū aut si sit magnū: nō p ludo accipit: s. seriose. Vñ si in ludū vel risum pñcipaliter: ex quo irrisione vel illusione nomē sumit: hoc est q. accipit vt pñcipaliter. Pñcipaliter aut accipit aliq. malū vt pñcipaliter dupl. Vñ mō fm se. Alio mō ratiōe pñcipaliter. Cū aut alte ri⁹ pñcipaliter malū vel defectū in ludū vel risum ponit qd. fm se pñcipaliter malū est: veniale est z parū pñcipaliter fm genus suū. Cū aut accipit quasi pñcipaliter ratiōe pñcipaliter: sicut defect⁹ pñcipaliter ex stultorū pñcipaliter pñcipaliter soleat: sic alit quē illudere vel irridere est ei oisno pñcipaliter pñcipaliter z cū tā vñle est humare: vt dicit⁹ malo nō sit curādū: s. sit quasi p ludo habend⁹. Et sic derisio est peccatum mortale: z grauius q. pñcipaliter: q. similiter est in manifestio. quia cōtumelios⁹ videtur percipere malum alterius seriose. Irrisor autē z illudit. z ita videtur esse maior pñcipaliter pñcipaliter z de honoratio. z fm hoc illisio est graue peccatū: z tanto grauius quanto maior reuerentiā debet pñcipaliter que illudatur. Vñ de grauius est irridere deum: z ea que dei sunt. fm illud. s. i. xxi. l. l. uñ exprobat⁹ z quē blasphemasti: z super quē exaltasti vocem tuam. Et post subditur ad sanctū israel. Deinde secundum locū tenet irrisione parentum. Vñ pñcipaliter. xxi. Deu lūm q. subannat patrem: z despiciat partem matris sue: effodiant eum coram de torrentibus: et comedant

Precepti. v.

sum filiaque. Deinde iustorum derisio
gravis est: qz honor est virtutis pmi
um. Et ptra hoc dicit Job. xij. deride
tur iusti simplicitas: qz quidem deri
sio valde nociva est: qz p hoc hoies
a bñ agendo ipe diunt: fm illud gre
go. Qui aliorum actibz bona eroni
cōspiciunt: mox ea manu pellicere
exprobat: s. euellit. Et quāvis
ludus nō oportet aliquid contrari
um charitati respectu ei: cū quo lu
dit inter amicos cōminterdum. ludi
tur: pōt tñ importare aliquid ptra
rium charitati respectu eius d quo
ludit. poter contemptū: vt detm est
hēc thomas. ¶ Quoad fm pñci
pale derisio est valde detestabile vi
cium triplici d cā. Primo qz p irri
siones diabolus occidit: necat: et suffo
cat puulos ecclesie: cū bonū mechoa
tum: ppter eos dimittit: et interduz
plus nocet qz heretici. Alii sunt sic
pharao: qui submersione puulorum
populū israel dclere voluit. Exo. f.
Sūt sicut herodes qz xpm puulū oc
cidet voluit: et puulos postea occidit
innocentes. Mat. ij. Scd irritores
malis animalibz assimilant: et peio
res eis sūt. Drachonē sicut apoca.
xij. an mulierem q erat paritura: vt
cū peperisset deuoraret filiū ei. Sz
irritores pñci matris nō expeccat
videt ecclesie fructum quē pposito
bono peceperit ei: fideles. Sunt vul
pecule veniā dñi demolientes. Lan
tic. ij. Capite nobis vulpeculas puu
las: qz deridit vineas. Sūt etiam
buffones: qz nō possunt odorēz flo
rem bone vite sustinere. Tertio irri
tores nocent mult: et ipi sunt in om
nes in deuz: qz rursus crucifigūt fi
liū dei. Iacob. vj. Et fm ps. Sup do
lorē vulnerū ei addūt: dñi aīas p q
bus mortē sustinuit ei auferūt. Sūt
derisores impj i primū: dñi vulnū ei
spūale iā p pñciētiā sanatur: iterū
renouant: et occidūt Job. xvj. Loci
dit me vulnere sup vulnū. Sūt ipi i
matrem eoz ecclesiā: tam in militan
tem: qz triumphantē: dum defray

ps. 68

dant cā gaudis qd habere debuit de
cōuersione peccator. Magna reue
ra crudelitas necare iuste filiū quē
mater pprie genuisset doloribz ma
gnis. Sic in pposito magna est cru
delitas pñciētem magnis ffectibz
ecclesie cōuersum: puertere irrisori
bus. Mā iohis. xvj. Mulier euz pa
rit trisulā hz. Sunt et impj in se: qz
cum in mari mundi scilicet naufra
gentur. ppter eoz peccata: tñ peni
tentie tabulā secundam post naufra
gū cōtēnunt velut ilipēdunt. ¶ Alii
sacra scriptura cōtra irridentes gra
ues penas fulminatas cōmemorat
Mā pñmo. Regū. xxv. Nabal verba
nuntiorū dauid deridēs ait. Quis es
filiū isai. hodie ieruef serui q fugi
unt dños suos. Unde post pauca ui
sere mortuus est: deo cum necante:
pñ autem dauid iurauerat eum et
domum suā torā interficere. Sic. ij.
Regū. vj. Postqz dauid iuserat aī
archam domini: et saluauerat. egre
sa est in occursum dauid michol ei
uxor: et deridendo ei ait: qz gloriōs
fuit: et israel hodie dñi cooperiēs se
aī ancillas seruoz suoz: et nudatus
est. quasi si uideretur vnus descurrens.
Igitur michol filie saul: non est na
tus filius vsqz ad diem mortis sue.
Et. iij. Regū. ij. Cum descende
ret heliseus p viā: pueri pui egressi
sunt de ciuitate: et illudebant ei dice
tes: ascende calue: ascende calue.
Egressiqz sunt duo viri de saltu: et
lacerauerunt ex eis. xij. pueros. Lu
cc. xvj. Postqz tñ pñciētiā pñciētiā
mo pñciētiā pñciētiā pñciētiā pñciētiā
non potestis deo seruire: et mammo
ne. sequit: audiebant autem hec om
nia pharisei qui erant auariz deri
debāt ei. Et ait illis iesus. Vos estis
qz iustificatis vos corā hominibus:
deus autē nouit corda vestra. Unde
Actum. ij. discipulis deuotissime
spū sanctum accipiētibz aliū eos
irridebant dicentes qz multo pleni
sunt. Ideo spū sancto cecidit manē
tes caruerunt. ¶ Quoad adtertium

5

5

Precepti. v. Cap. i.

fo. c. vii.

est dubiū vtrū ridere sit peccatū. Rñ
deo fm alexan. de halis pñci. q. Qui
dum ē risus qz causat ex iocunditate
spirituali: et iste non ē peccatū: sz ē me
ritus: vel effectus meritorie com
placētie. Est enim fructus spiritus
de quo apostolus ad gal. v. loquit vbi
enumerat etiā gaudij/benignitatē/
et alia. Et phil. iij. Gaudete in dño
semp: iterū dico gaudete. De quo ri
su etiaz dicit de muliere forti. puer.
xvi. Ridetis i die nouissimo: hic ri
sus nō ē cū cachino. Alii beat bñ
dicit. Tertio gradū hūilitatē pōt si
eē pñciētiā ad risū. Sic etiā modest
risus in eutrapelia meritorie fieret.
¶ Alii albert. sup Lu. vj. De vobis q
ridetis: sz bonum hō nō cachinis: sz
moderate vire ridet. Et sene. Scito
qz verū gaudij scura res ē. fm illd
eccle. xij. Fatu in risu exaltat vocē
suū sapiēs autē vir tacite ridebit. Se
cūdus ē qz causat ex māsuetudie na
ture: et ē passidus hūane ppñ effe
ctus: et pōt fieri sine peccatō et merito:
vt i domūenibz/ i pueris/ et i qbusdā
tam subito vt ratio puenire neque
at sicut alie qdā passidēs. Tertio est
qz prouocet ex cordis lasciuia/ seu ex
inordinata delectatōe: et si tunc hō
delectat in creatura ppter se/ et ibi
pñtiat vltimus finis hoīs sicut vi
trum fuit supra pñciētiā pñciētiā. ca. v.
¶ Tunc ē mortale peccatū. Si si mo
rose delect. tñ consensum habz
in actu peti mortalis: vt dicit in pe
multimo pñciētiā. Similiter si cōpla
cet deliberate in cogitandibz/ pñtis/
vel opibz/ qz alias sūt petā mortalia
De istorsu dicit xps. Lu. vj. Eleuo
bis qz nūc ridetis: qz flebitis: ve aut
dicit petm mortale. Si aut quis ex
corruptōe ridet: vel sine cōsensu i
mortale: sz tantū ex quadā lenitate
amunt: veniale fieri posset: sicut fara
Ben. xviij. De prou risu qz est pecca
tū mortale sup illd. Lu. vj. Eleuobz
qui nūc ridetis: dicit expositō: res cō
munit qz ridetis/ sz p mēptā leti
ciā ad petm mortale declināntem

fm illud puer. q. Qui letant cū ma
le fecerunt/ et exultāt in rebus peccā
tis. Vidine ergo pñciētiā faciam?
mā lugēdo vt pñciētiā. Mā in ma
lis. pñciētiā. risus dolorē me
scebit: et extrema gaudij luer? occu
pat. Sed in deuotiz. Math. v. bñ q
fletis qm ridebitis. Et ps. ait. Eū
tes ibant et flebant mittētes semina ps. 25.
sua. Veniētes autē ve. rē. Lu. xxiij.
Mōne oportuit sic xpm pati: et ita le
trare in gloriam suam.

Capitulum pñciētiā sexti precepti
de mechia et luxuria.

¶ Nec de sexto precepto
occurrit dicendum: in
quo dicit nō mechabe
ris. Mechia autē pprie
dicitur adulterij vin.
¶ Adulterij vero est oīs inordina
tus cōcubitus maris et femine/ quo
iugalit thorus violat. In hoc er
go sexto mādato oīs voies phibe
re omnē inordinatū cōcubitū nō. vi
xit generaliter/ nō adulterabis: sed
specialiter nō mechaberis. Est enī p
prie mechia adulterij vñ. Ad de
posuit ppter duo. Primo ad signifi
candū qz adulterij vñ: aut alter ei
illicitus cōcubitus est primo et pñ
cipaliter phibit: tanqz illud qd de p
se est minus petm qz mulieris adul
terij vel fornicatio. Quā enī fm au
gust. de adulterinis iugis/ est for
nior ad resistēdū peupificat. hz rōnē
maiorē: et mulier est sibi ad regēdū
cōmissa. Ideo peccat directe et p se
grau? fornicatio qz mulier: sz vtrū
qz sit mortale videlicet vñ et femie
fornicatio. Dicit at norāter directe
et per se: quia p accidens illicita mu
lieris fornicatio et maxie adulterij
sit grauior pñciētiā qz nata sūt ex ea
sequi: vt prolis occisio: impeditio cō
ceptus: exhereditatio filioz: legiti
morum: generis ignobilitatio: peccatio
aborsuum et cetera huiusmodi pio
pter qz in maledictōe relinqt memo

41

Preceptum septimum.

riam eius: et dedecus illi? non debet
ecclesiasti. xxiij. Secundo dicit in spe-
ciali: non mechaberis. ad excludendū
humane pueritatis opinionem. quia
viri nonnunquam putant non indecē
vel turpe si fornicetur. imo de indecē-
tia gloriānt. et p. oppositū mulierē ve-
luti famē psequunt. vñ Aug. de de-
cē cordis dicit. Ad hoc dilapsa ē hu-
mana pueritas: vt. vir habeat q. vi-
ctus ē a libidine. et non habeat p. vi-
ro qui ē libidinis victor. ¶ Hoc er-
go mādato non mechaberis: h. aug.
Exo. xx. phibet etiā oīs illicite p. u-
bitus: et etiā oīs genitaliū mēbrozū
siue fiat p. cōcubitiū / siue illicitus et
inordinat: siue etiā inaturalis siue
vel cōtactus q. sit ad p.urationē li-
bidinis: causa experiente venere
delectatiōis. De hoc ē luxurie victo-
ria p.ncipaliter ita sūt vidēda. P.ri-
mo q. delectabile illō viciū sit. Secūdo
de remedijs p.ia luxuriā. Tercio de
falsis excusatiōib. quozūdā dicētiū
se non posse p.nerere. ¶ Quantum
ad p.riū notandū q. hoc viciū i. se
est abhominabile p. quinq. Est enī
nociuū q. tripliciter. Et ē. ppter tri-
plices ei effectus mirabile. Abho-
minabile ē p.imo: q. est anxiatuū et
penitentiā inducēs. h. iero. Appetit
fornicatiōis anxietas ē: fatietas ve-
ro penitētia. Vñ p.cedētia sūt anxie-
tates multe / quas oīs spinas vo-
cat. 2. Sec. q. di. Septē viā tuā spinis
Spine sūt vigilie / timores / expēse et
solicitudines. Secūdo ē crubescibile
viciū. vñ Job. xxiij. oculi adulteri ob-
seruat caliginē. Illō natura procla-
mat. et Seneca p.ia Diogenē: q. ca-
minus dī. vt Aug. dicit i. de ciuitate
dei. Tercio ē fetidū. vñ Job. i. Ju-
mēta p.puterūt in stercore: suis
vñ fm greg. Stercus luxuria et cō-
putrescere ē mori. Nā etiā ad litte-
ram dicit gual. de vitis. Viri spūa-
les fetore hui. peti interdū sēiunt
vt scholarius qui p.sentia sēori i. sui
domo sētiebat p. fetore. Et archidia-
gonus quidam in suo sētiebat quā-

d. fornicatus fuerat. Quarto ē fe-
dum seu maculosum. Vñ sup illud
1. Cor. vj. Vñne peti q. d. cūq. fece-
rit homo extra corp. est: q. aīr forni-
cat in corpus suū peccat. dicit glo.
Letera petā tñ aīam maculat: for-
nicatio vero nō tantū aīam: sed et
corpus cōtaminat et Seneca. in vo-
luptate nihil ē magnificū nisi qd na-
turam deo p.oximā deccat. q. mē-
brozū vitii ac turpiū ministerio ve-
hemēs delectatio exitū fedat. Quin-
to ē infame. Vñ ecclesiasti. xlvij. In-
clinasti femora tua mulierib. et post
ea maculā dedisti in gloria tua. Et
igit luxurios. iam quasi quidā infer-
nus habēs ignē cōcupiscētie: fetore
immunditie: et vermē cōscientie.
¶ Secūdo luxuria ē quinq. gñib. no-
cua vel displicibilis. P.imo deo:
cuius tēplum violat et polluit. vñ 1.
Corinth. iij. et. vj. M. scitis quia tē-
plum dei estis vos: et spūs dñi habi-
tat in vobis. Si quis aut tēplū dei
violauerit: disperdet illū deus. Et si q.
tur. Empti estis precio magno. glo-
rificate et portate deū in corpore v. o.
Sup quo vltimo vbo dicit glo. Si
non parcas tibi p.pter te: salte par-
ce tibi p. deū qui tibi fecit te domū
Secūdo displicet angelis omnib. q. a
homo relicta spiritali natura par-
tem iumētānam faciat sibi et eide se
copulat. Vñ in vitā patrū. Angel
ad aspectum fornicationis nates ob-
turant: non aut ē ad fetore. cadaue-
ris. Displicet aut valde proprio an-
gelo. quā fm p. Angelis suis mā-
dauit de te: vt custodiāt te. Multū
enī displicet iuueni cui tradidisset
in custodiam rex filiam suā si custo-
dis negligētia violaretur. Dicit er-
go Bernar. i. quous angulo: in quo
is diuerso reuerentiā exhibe an-
gelo tuo et ne audeas illo p.ēte: qd
me vidēte non auderes. ¶ Tercio
luxuria iniuriatur multū p.oximo
quia rapit ei non suā: sed seipsum.
Ideo p.ouerbrozū. vj. Non grādis
est culpa cum quis furat. furt. fu-

Capitulum i.

Jo. cxx

ratur enim. vt esurient ē impleat ani-
mā deprehēsus quoq. reddet septu-
plum. Qui aut adulter est p.opter
cordis inopiā perdet animā suā.
Inops enī ē adulter corde: q. in-
pica carēs dei sapientia. Inops ē
q. nulli fidem seruat alteri. vt p. in
David. ij. Reg. xij. Qui fidelē mili-
tem. pcurauit occidi: fact. adulter.
Quarto nocet luxuria p. p.uo subie-
cto in rebus. vt p. Luce. xv. in filio
p.igo qui consumpsit luxuria om-
nem substantiā suā. Nocet in corpo-
re: q. senescere facit: vñ ad admittit
vires enervat. Ideo interdum etiā
multi ppter vñ luxuriā interficiun-
tur. vt p. de Sichem filio Eimor.
Gen. xxxij. Nocet etiam in famā.
vñ Senec. penult. Ruben ppter
luxuriā p. Jacob p.riatus est p.ri-
mogenitura. Ruben inq. p.imo ge-
nit. m. et. et post: p. in domus: ma-
lo: in ipso: supple esse debueras.
Sed se qui. nō crecas. Quinto lu-
xuria est displicibilis: q. valde placet
diabolo. vt p. in demonibus scubis
et succubis. vñ Job. xl. legitur Be-
hemoth in locis humidis dormire
H. in luxurie peccato demon sp-
binos hoīes lucrat. et emit p. vñ
simo p.ao: fede et momētanee dele-
ctationis. Tercio luxuria est abho-
minabilis ppter triplices eius effe-
ctus. P.riū est: q. luxuria est mul-
tum efficax ad capiendū hoīem. vñ
Hume. xiiij. Salā cā elegit ad vin-
cendū israel: quē alias vincere neq.
uit: sapientissimos cecauit: vt Salo-
monem et David. Fortissimos deie-
cit. vt Sansonē. Secundus est q.
luxuria est potēs ad retinendū i. ma-
lo. vñ de p.urb. xxiij. fouea p. funda-
os aliene (supple vultus) cui irat. ē
oīs incidet in eam. Qui enī hoc vi-
cio laborat: vir p. capere ea q. dei
sunt. 1. Cor. iij. q. Animalis hō non
capit ea q. sunt dei. et Daniel. xiiij. in
sensibus: de quibus vñ. Declina-
uerit oculos suos vt si videret celū
nec recordaret iudiciū iustoz. vñ

et qui vroz duxit: nō se excusauit: cū
alq. se excusarent de veniēdo ad con-
uiuium. vt p. Luce. xiiij. Terc. effe-
ctus est q. durissimē seruūti sub-
dit. Nā enī nobilitat i. aīa facit ser-
uire corpori. et ei. turpissimō mēbro
totū corp. siue hoīem facit seruire
mulieri. Vñ Tullius. Ego nullum
liberū dico cui mulier iperat. leges
iponit. vocat veniēdū est abscit abe-
undū est. hunc ergo nō mō seruū:
sed neq. seruū seruū iudico. ¶ Ma-
licia etiā hui. vñ p.ter septem filia-
bus quas enumerat Greg. xxxj. mo-
ra q. sunt cecitas mentis. Inconside-
ratio. p.cipitatio. amor sui. odiū dei.
affectus p.ēntis seculi. horroz et des-
peratio futuri. Quaru. p.rietates
ostendit scis Tho. ij. scde. q. cū. di-
cēs. Vñ inferiores potētie vehemē-
ter afficiūt ad obiecta sua: cōsequis
est q. superiores vires deordinē et im-
pediant in suis actib. p. viciū aut
luxurie appetit. inferior: scz concupi-
scibilis vehemēt itē dī obiecto suo
scz delectabili ppter vehemētiā de-
lectatiōis. et id cōsequens est q. per
luxuriā maxime superiores vires de-
ordinē: scz ratio: et volūtas. Sunt
aut rōm s. quattuor act. P.riū q.
dē simplici itelligētia. q. cōprehēdit
aliquē finē vt bonū. Et hic act. ipe-
ditur p. luxuriā fm illud Dan. xiiij.
Spēs decepit te: et cōcupiscētia sub-
uertit cor tuū. Et quāti ad hoc po-
nit cecitas mentis. Secūsus actus est
p. illū de his q. sunt agenda p. finem
et hic ē impedit p. cōcupiscētiā lu-
xurie. Et quāti ad hoc ponit p. p.ri-
tatio q. iportat subtractionē cōsiliij.
Terc. iudiciū s. agēdis. vñ Dan.
xiiij. Senex auertit scsū suū: vt nō
recordaret iudiciū iustoz. Et quā-
tum ad hoc ponitur inconsideratio.
Quartus est p.ceptum rationis de
agendis. qd etiā impeditur per iuri-
nam: ne exequatur qd decreuit esse
faciendum. Et parte aut voluntatē
consequit duplex actus inordinat.
quoz. p. n. est appetit. finis. Et q. dē

Precepta septu.

ad hoc ponitur amor sui quantum scilicet ad delectationem quam inordinate appetit. Et per oppositum odium dei inquam deus prohibet delectationem concupiscentie. Alii est autem appetitus coram quod sunt ad finem. et quantum ad hoc ponitur affectus presentis seculi inquam scilicet eo vult frui voluptate. Et per oppositum ponitur desperatio futuris seculi. quia dum nimis detinetur carnali bono delectationibus non curat pervenire ad spirituales: sed eas fallit. Quod ad se cunctum principale notandum est quod contra luxuriam septem sunt remedia. Nam cum luxuria sit ignis quidam: omnia semina sui vasorum calefaciens: oportet ut quis vel aquam frigidam in ignem periciat: aliqua subtrahat: vel omnia ab igne semoveat. Alii primum remedium est contra luxuriam: ut ad aquam recurrat frigidam ad litteram se in frigidando: vel lachrymis se riget: vel aliquam aquam tribulationis sibi interet: ut disciplinam bonam quod sibi debet vel flagellet se fortiter vel capillis se trahat barbe: vel capitis vel tribulationem inferni: vel alterum saltem imagine. Ideo ecclesiastici. xj. Abstinia vni hoc obliuione facit luxurie multe. Sic in vita spatium. Quod quod mulierem hospitium tenebat: cadela accensa oculo digitos combussit dicens. Si hunc ignem suserit nequaquam sustineres infernale. Alii non murum si quorundam anime domus: luxurie ignis concremat: quod aqua tribulationis assumere tardat. Secundum remedium ut temptatus materia luxurie (ut sit cibi et potus) abstinentiam subtrahat. Et sicut deridetur foris quod diceret sibi displicere domum suam interiori: quod accense domui continue fameliculos famigeros miseret. sic quod luxuria ardet et carnes: vinum et cetera superflua non vitat. Nam cum ligna silue exardescat ignis. Et cum sit tunc huiusmodi tractum illud erit. or ecclesiastici. xviij. Tertium remedium est quod se longe ab igne luxurie visu: auditu: tactu et cohabitatione mulierum quantum valz quod tubet apostolus prima corinthios. vj. dicens su-

gite fornicationem. ubi Ambrosius. Cum alijs nepe viciis potest expectari confiteri. hac fugite ne appropinquetis. quod non potest aliter melius vici. In cuius exemplum Ioseph fugiens: pallium in manu mulieris reliquit. xxxix. et solvabatur anima eius. Quartum remedium. Cum luxuria non sit qualis cumque ignis: sed infernalis: oratione opus est. Et sicut patientes hunc ignem qui infernalis est: vel sancti antonij non recedunt de ecclesia sancti Antonij nisi liberetur: sic tales nisi inueniant ab oratione non cessent. et adiutus debet quod sancto gratias quotidie agere quod cum iuvit. Hoc remedium docetur sapienter. viij. Sciam quod non possum aliter esse continens nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientie scire: cuius esset hoc donum. ad quod dicitur: et deprecatus sum illum. Specialiter autem virginum virginitatem hic servandam est: sed a votis stultis et indiscretis cavendum. Quintum remedium est occupatio seu labor. Sunt enim tria in homine occupanda: viz mens principalis: i. mentalis: tas et corpus: ne oculi habeant: alia per has tres partes velut per rimas temptatio intrat. Alii in vita spirituum patres dixerunt occupatum vno: ociosum vero pluribus domibus temptari. Et bernardus. omni temptationum: et malorum cogitationum sentina est terra ociosa. et hieronymus. ad rusticum. Semp aliquid operis facito: ut te diabolus inueniat occupatum. Alii enim occupanda est meditatio scripturarum. vii. hieronymus. ad rusticum. Ama scripturarum studia: et carnis vicia non amabis. Sensualitas alia tristabili castiganda est: primo medio dicitur: ne lasciviat. Cor propter corporali labore gravandum est in terdum. Cuius in vita spirituum. propter cum est arte figuris et nimis spugnaret a fornicatione: figurant de luto yrore. cor poris dicitur. Ecce nunc pro te et virore laborare oportet. et post paucos dies cum temptatione non cessasset: figurant de luto filia dicens. Ecce nunc: et filia nuntiat opus. Cumque labore nimium v-

Capitulum i.

fo. cxxi.

paret: vixi corpori proprio. Si hunc laborem ferre non vales: noli fornicari quam diligere tuam vides deus: ab eo temptationem fugavit. Secundum remedium est elemosina. Alii. i. thimo. iij. Pietas ad osavtilis est. ubi glo. Ambrosius. Si quis mihi sequitur: si lubricum carnis patitur: vabulabit quidem: sed non peribit. Sanctus thomas. in. iij. d. xlvij. dicit non pibit: id est disponetur per talia opera mie ad non pervenire. Sextimum remedium est attendita custodia memorie cum locutione divine gratie: ne inimicus mentis cogitationes luxuriosas inserat. Et si iniserit: statim repellamur conatu et oratione. Sic enim capit serpentes perit. Sic enim. psalmus. Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram. Idem. Qui. de remedio amoris. Principis oblat: seromediцина paratur. Sicut enim facilius cornu in ototuo nidificantes expellunt si perhibetur cum sola ligna sub stipulas proptare inceperit: difficilior si ova genuerint: sed difficilissime cum opere pullos habuerint: sic et facilius cogitationi resistit quis: difficilior delectationi: sed difficilissime consensui seu operi. Optimum est ergo gratia stabilire cor. Debe. xij. Quod ad tertium principale notandum quod multi luxuriosi sunt quod dicunt se non posse continere. quod non est verum si ad prefata remedia tenderent. Probatur tripliciter. Primo auctoritatibus scripture. Nam gene. iij. ad Cain dicitur. Sub te erit appetitus tuus: et tu dominaberis illi. Item ecclesiastici. xv. deus dixit homini. Apposui tibi ignem et aquam: ad quod volueris pone manum. Ante huiusmodi vita et mors bonum et malum: quod placuerit dabit illi. Et apostolus. i. corinthios. x. Fidelis deus qui non permittit vos temptari supra id quod potestis. Et christus. Mat. xj. Jugum enim meum suave est: et onus meum leve. Et quomodo leve si non portabile. Et prima Ioh. v. hec est caritas dei: ut mandata eius custodiamus et mandata eius gratia non sunt. Et Ioh. v. Beatus qui vixit dei pre-

cepisse impossibile. et Aug. Memo peccat in eo quod vitare non potest. quod cum cumdem peccatum est adeo voluntarium: quod si non esset voluntarium: non esset peccatum. Et ne dum ista theologi scilicet tradunt philosophi. Nam ut dicit philosophus. iij. ethi. Summi omnes naturae operationum a principio usque in finem. Et seneca. Omne excusantes nemo peccat iure. Secundo idem ostendit experientia humanorum actuum. Nam ab actu luxurie facit cessare reverentia de visio paucorum hominum. Cur ergo non attente imaginata a temptatione visio dei et omnium angelorum sanctorum? Ioh. Boetius i. fine. v. de consol. philosophie. Magna vobis si dissimulare non vultis idcirco est necessitas perbitas: cum oculis iudicis agit: cuncta cernitis. Item ab actu fornicationis cessare facit timor mutilationis vel mortis corporalis: itense imaginatur ut per in ista quod fugit mortem ad locum nulla est mulier. Cur ergo non idem faceret timor mortis eterne: et utriusque horum? Alii puer. xx. Dolor vulneris absterget mala. Item ab actu luxurie concupiscenter amor pecunie. ut si ex perpetua lucrari deberet quod castus mille marcas. Cur ergo non attineremus propter regnum celorum: propter quod quidam se castraverunt. Mat. xix. idem. Bernar. dixit. Ignosce deus excusam: tergiversamur. vix est aliquis qui in eis quod ad te sit: velit experiri quod possit: et quod promptissime potest enim carnem: vel se felin: siue timor impulerit: siue cupiditas traxerit. Tertio patet idem a similitudinibus irrationalibus. Nam piscis se temperare potest ab esca: si hamum suspicatur. Aut a ciborhetis si vultum suspicatur. animalia a laqueo cavent abscondito. Cur ergo homo se non temperaret a veneno luxurie: a cibo delectationis: et a laqueo demonis cum talia vere cognoscat. Unde ecclesiastici. vii. Inveni mulierem amario rem morte. mulierem: id est voluptatem tem que corpus necat et animam.

Capitulum secundum. De speciebus luxurie. scilicet carnalis et occultis.

Am de speciebus luxurie et eius fomētis tria sunt vidēda. Primo q̄ sunt spēs luxurie. Secundo q̄ sunt occasiones graues luxurie. Et cantus/tactus oscula: et quando sint perā choree et huiusmodi. Tercio qualitas peccati sunt tactus / oscula et huiusmodi quo ad gradus. Quātum ad primum notandum sūm tho. secunda sede q. clīss. q. plures sunt rīfferētie seu species luxurie q̄ ponuntur. xxv. q. s. ca. lxxv. Et excedunt sem malicia sūm q̄ gradus hic annumerantur. Prima est simplex fornicatio. Secda est stuprū. Tertia peior adulteriū. Quar- ta incestus: et vtrāq̄ aggrauat raptus. Quinta sacrilegiū. Sexta viciū contra naturam. Oibus istis peccatū contra naturam pceptū. Prima ē simplex fornicatio q̄ est p̄cubitus soluti cū soluta prius corrupta: qd̄ dī. ppter stuprū qd̄ non ē simplex fornicatio. In telligī sūm alexā. de hal. in suo tīo. Solutus et soluta a vinculo mīmo: nūq̄ cōsanguinitatis / ordinis / religionis: et voti p̄mētie. Et si fornicatio p̄prie dī: luxuriosus vsus viduarū meretricum et cōcubitorū: et tā corrupta rū atiarū. Itē simplex fornicatio sēp est mortale peccatū. Qd̄ pater primo. Thobie. iiii. vbi thobias ait filio suo. Attēde tibi ab omni fornicatione: et p̄terviorē tuam: non patiaris crimē scire. Crimen autē importat peccatum mortale. Item Bas. v. p̄missa fornicatione: et alijs quibusdā vitijs dī: qui talia agūt: regnū dei nō possidebūt. Et. i. lxx. vi. Nolite errare neq̄ fornicari: neq̄ idolis hūcūres: neq̄ adulterari et c. plura ibi ponit. Et sequit̄: nō scilicet tales regnū dei possidebūt. Et p̄p̄. v. Citote qm̄ oīs fornicatores: aut imūds: aut auarī: qd̄ ē idolorū serui: nō h̄bent hereditatē in domo dei. Et nūm. xxv. legitur q̄ cū fornicatus ēēt ppl̄s isrl̄ cū filiabus moab: iussit deus cūctos p̄ncipes populi suspēdi in partibus cōtra solē:

et occisi sunt de ppl̄o. xlii. milia. Et quo p̄ qd̄ sēquētes species luxurie sunt semp̄ perā mortalia: q̄ quilibet specierū sequētū est maior q̄ sit simplex fornicatio. Secda species est stuprū q̄ est illegitimus concubitus quo virginis integritas corrumpit nulla pactio: scilicet coniugali p̄cedente. Et est grauior q̄ simplex fornicatio. Max valde multa mala ex stupro sequuntur. Primo quia iniuriat virgini si eam vi opprimit: vbi cā nō opprimit viri cā seducit: p̄p̄ qd̄ si cā vi opprimit vel seducit: tenet in foro cōscientie et cā ducat: aut ei satisfaciāt: vbi cā ea componat. Vbi exo. xxi. Si seduxerit q̄ virginē nondum desponsatam / dormieritq̄ cū ea: dote dū et habebit eā in vxorē. Si autē pater virginis dare noluerit: reddet pecuniā iux̄ modū dote: quā virgines recipere consueuerunt. Et si q̄ virginē rapuerit: et stuprauerit: adhuc est grauius peccatū. Et similiter si vi opprimit. Secda infamiam potest corrupta incurrere. Tercio virgo p̄ stuprū sepe impedit a legitimo matrimonio p̄trahēdo: q̄ p̄p̄ ifamā cā nullū dūcet facili. Quarto ponit iux̄ meretriciā dī: quia fama p̄dita et p̄ginitate p̄niet sic ad malum. Quinto in corpore et aīa destruitur. Sexto sequit̄ nō nūq̄ volūtaria impeditio plus p̄ueniē sterilitatis: et cōcubitus indebit peccati cōtra naturam. Septimo volūtaria procuratio abortum: et occisio prolis nōdum baptisate interdum. Octauo stuprās sic deteriorat terrā virginis q̄ illa q̄ poterat reddere fructum cētesimū: solū reddidit sexagesimū: vel tricesimū. Nono eripit thesaurū irrecuperabilis virginis cuius quo nō dispēsat: q̄ a nemine reparatur. Idūus peccati magnitudinē ostendit s. rīptura gen. xxxv. dī. q̄ sic h̄bē filius: mori dī dī a filiā iacob deflorauit: iō interfectus est cum patre suo: et toto populo vrbis sue. Tercia species luxurie est adulteriū. Et aut adulteriū illicitus cōcubitus quo

cōiugalit̄ thorus violat. Et dicitur adulteriū quasi accessus ad alterum thorus. Et semper est mortale peccatū. Et si vtrāq̄ p̄sona est in matrimonio constituta: est grauius q̄ si soluz altera. Aggrauatur etiā p̄ violentiam: vbi si alicui vi rapta de domo mariti Et iterū sit grauius si vi rapta vi p̄ violentiā opprimat. Tercio etiā aggrauatur peccatū p̄ alias circūstātiās: videlicet si vna p̄sonarū fuerit religio: et alia in matrimonio cōstitutā: aut vna fuerit in sacris ordinibus et alia in mīmonio: aut si fuerit adinueniem consanguine. Viri etiā vt supra patuit cētis paribus plus peccāt q̄ mulieres: quāruq̄ deberent esse rectores. Quātum autem malum sit adulteriū p̄ ex septem. Primo q̄ assimilatur homicidio quodāmodō: et ē maius oī pecunie furto: et sic fit iniuria: aut cōiugi p̄prie: aut aliene. Cuius etiā vir et mulier sint vna caro: qui auferit vxorē suā alicui: idē est ac si ei seipsum auferret. Et si adulteriū exp̄perat omne furtum. Et qd̄ auferitur videlicet creatura rationalis: melius est q̄ q̄cūq̄ terrena substantia. Tercio phibitio adulteriū immediate ponitur in decalogo post prohibitionē homicidij: et ante prohibitionē furti. Et si clemens papa dicit. qd̄ in oībus peccatis adulterio grauius: secūduq̄ in penis tenet locū. Sed fur suspēditur p̄ parua re: et adulter quasi nichil patitur. Et si adulter q̄ peccat cū soluta: se furatur vxorē legitime. Secūdo fit per adulteriū iniuria magna deo: cuius sacramentū violat et maculat: qd̄ in paradiso instituit: incarnatus approbavit: et passus sanctificauit. Contra illud L. oī. iij. Viri diligite vxores vestras: sicut et x̄ps ecclesiam suā dilexit: p̄ qua videlicet sanguinē suū dē de cuius x̄pi latere sacramenta oīa fluxerunt. Adulter etiā qd̄ cōiunxit separat. Tercio ex adulterio sequuntur homicidia sepe. Et si. ii. reg. xi. Statim postq̄ dauid adulteriū cōmisit: p̄curauit occidi fidele vīā mī-

litē suam. Quarto tales infortuna ti sunt sepe in trāsitorijs rebus vt patet in eodē dauid cui. ii. Regum. xii. deus post adulteriū dixit. Non receder de domo tua gladius vsq̄ inf̄: p̄ternum: eo q̄ despereris me: et tu leris vxorē vīe ethel. Quinto iterū ex adulterio sequitur exhereditatio filiorū legitimorū in magnum malum tēporale cor: et in malū aīe adultere: que tenetur restituere. Unde ecclesiast. xxiij. Adulter oīs relinquens virum suū peccabit: statuēs hereditatem ex alieno matrimonio. Propter hoc: oī lege phibetur adulteriū: et grauibz penis puniuntur. Ideo sexto adulter contra omnem legem peccat. Primo cōtra legē nature: q̄ dicit: qd̄ tibi nō vis fieri: alteri ne fecerit. Nullus autē est qui velle vel velle deberet q̄ alius cum sua vxore vel filia luxuriaret. Ideo gen. xxvi. Abimelech statuit qd̄ nō fuit de lege circūcisio: vt q̄cūq̄ vxorē abrahe tāgeret: occideret. Et lex romanorū fuit vsq̄ ad theodosiū christianū tēpora: adulteriū p̄petuo antro clausaz manere. Et. ff. no. lib. x. cap. iij. Lex humana punit adulteriū pena capitis: qd̄ hodie seruatur in quibusdā christianorū terris. Lex etiā vetus diuina sic dicit leuiti. xx. Si mechatus fuerit q̄s cum vxore alterius: et adulteriū perpetraverit cum vxore primī sui: morte moriatur. Et nūm. v. p̄ iudicijs zelotipie adultere dicitur. Si declinasti a viro tuo: atq̄ polluta es et cōcubisti cum altero viro: hīs maledictionibz subiacēbis: ut te deus in maledictionē exempliq̄ cūctoz i populo: putrescere faciat femur tuū: et tumens venter tuus dirūpat. Septimo quodāmodō ifames efficiunt adulteri et adultere. Et vt supra ap̄d romanos vsq̄ ad tēpora theodosij. Adultera p̄petuo clausa antro tenebat: et ea vt scortō lenonē vti poterāt: sicut theodosius imperator hanc penā in aliā cōmutauit. Quarta species luxurie est incestus: q̄ est illicitus cōcubitus cōsangu-

Preceptum. vi.

Guineos adinuicem in gradu prohibito: siue sit inter consanguineos siue sit inter affines. Et peccatum hoc tam est grauius: q̄to gradus cōsanguinitatis est propinquior. Quanti autem peccati istud sit detestabile p̄t p̄ aplm. i. *Leu. v. qui tradidit sathane illum fornicatorem q̄ cum non erea sua fornicat: fuerat.* Et. ii. reg. xiii. *Amā qui fororē suā corruerat a fratre suo abſalon interfectus est.* Quinta species est sacrilegiū q̄d est illicitū cōcubitus quo cōtinentia deo sacrata leditur siue violatur. Et dicit alexā. de *hal. q̄ cōtinentia deo sacrata v̄ continentia de religioſis p̄fessis siue viris siue mulieribus: et in his qui susceperunt sacros ordines: et qui votum continentie emisierunt.* Dim ergo taliū cōcubitus sacrilegiū est. Dicitur enī sacrilegium violatio siue lesio vel irreuerentia illicitave vsurpatio sacre rei tuitio dñi. Et d̄ sacrilegiū quasi sacrilegiū id est sacrū ledēs. Quilibet autē dictay cōtinentiay est res sacra quia deo oblata. Et est actus religionis ipsa observatio talia castitatis. Ad aduiniū cultū est ordinata et p̄ cōcubitū violatur iuitato dñi scilicet deo cui oblata est. Et autē hoc p̄ctm valde grande et graue p̄pter quinq̄. Primo q̄ sit semp cū circūstātia voti fractionis. Et si aplm primā fidem tales irritā faciūt. Secūdo q̄ ibi semp cōmittit furtū vel rapina: quia deo sacratum eo inuito auferit: q̄d tanto peius est: q̄to subtractū donum est incōparabilius. Tū ecclia. xxi. ois pōderatio non digna est ale cōtinentis. Tercio quia vase deo sacrato immunde q̄s obutitur. Sicut enī in loco sacro quis luxuriās vel peccās aliter plus peccat q̄ extra talem similia faciens: sic etiam plus peccat qui cū persona deo sacrata peccat: quam maculat contra illud *le. sa. li. abundanti qui fertis vasa dñi.* Unde sicut qui ealē in lutum proſteret: sic et isti corpus deo sacratum in lutum p̄cti proſiciunt. Quirto de angelo domini q̄ deo seruire de-

beret: faciunt demonē spurcissimum. Unde malachie. ii. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam: et legem requirunt ex ore eius: quia angelus dñi ex ercituū est.* Quirto de diuino facit hominem bestiale: deo enī sacrata persona vocatur deus. Tū ero. xxi. *Dñs nō detrahes.* Potest enī sacerdos cōficiendo q̄d nullus valet angelus: et si militer dimittendo p̄ctā. Sexta species luxurie est peccatū contra naturā: per quā intelligitur ois iordinata effusio seminis extra vas sibi debitum in ordine ad generationē. Predicando autem de hoc vitio publice debet quilibet cautus esse: et tantū in genere de iſo loqui: taliter tamen q̄ qui rei sunt: ex hoc valeāt cognoscere culpam suam. Sed species et modos huius turpitudinis non expedit corā p̄p̄o particulariter explicare: ne pure aures maculetur et ne quis sacre r̄scar q̄d ignoſabat. Quilibet tamen distincte in cōfessione si reus est se v̄ accusare: et confessor prudens de hoc caute vbi oportet rimari. Sunt autē huius nefandissimi peccati multi modi fm̄ tho. vbi prius. Primus vocat imūdicies siue mollicies puta q̄ si sine cōcubitu voluntarie pcuratur pollutio causa delectatōis venere. Et sit p̄ cōtactū p̄p̄i genitalis siue alieni: et p̄ quoscūq̄ alios modos illicitos: quibus hmoi pollutio pcuratur voluntarie propter experiri delectationem veneram. Secūdos modus et peior sit: q̄ si non seruat naturalis modus concubendi. Et hoc sit quātū ad instrumentū vel q̄ non ad debitū vas scilicet q̄ a natura ad generandū deputatū est: aut quantum ad alios concubendi modos bestiales / aut monstruosos. Tertius est peior cōdo: et p̄p̄i vocat sodomiticū peccatū: q̄d sit per concubitum ad nō debitū fectū: puta cū masculus cōcubuit cū masculo: aut femina cū femina. De hoc p̄ctō loquitur ap̄la *ro. i.* Quartus est pessimus: q̄ d̄ bestialis: et sit per cōcubitū rei non eiusdē species: vt cū q̄s cōcubuit cum

Capitulum. iiii.

So. c. viii.

bestia. Hoc peccatū sette species v̄z vitium p̄tra naturā est grauissimum inter ois p̄ctā carnis. fm̄ auguſti. de adulterinis cōiugis. Et p̄t hoc tripliciter. Primo q̄ grauissime hoc de punitur: quia causa diluuij fuit: fm̄ methodius. Unde gene. vi. ois caro corruerat viam suam sup̄ terrā ois caro id ē hō. et best. xix. ois pluit super sodomā et gomorrā ignē et sulphur de celo. Et gene. xxi. vii. Quaz fundebat semē sup̄ terrā: iccirco percussit eū dñs. Secūdo leges pena mortis hoc plectit. Tū *Leuit. xx. Qui dormierit cū masculo coitu femineo moriā.* Tercio infra bestiam hominem mergit. Nulla enī bestia similia facit. Non ergo mirum si v̄tati dicunt et *Idero. p̄sertim in nocte natiuitatis xp̄i oēs odomite occisi sunt: fere in carnari deo p̄pter hoc vitium delist.* Secūdo principaliter videndū est de fomētis et nutrimentis species luxurie. Et sunt plura q̄ v̄t sine p̄ctō luxurie fieri p̄t: vt visus mulieris incantus: auditus: cauit: locutio de venereis: et tactus: oscula: amplexus: et hmoi. Nō solū autē fornicatio et species luxurie sūt p̄ctā mortalia: sed et p̄fata spudica actus carnalis copule p̄cedētia: et ad eū alliciētia sunt p̄ctā mortalia q̄ si sunt libidinosi cū alleana muliere: vt q̄s cū non sua facit talia illa intēione: vt p̄ hoc in se vel muliere exerceat cōcupiscentiā ei: aut ipm̄ inclinet ad sui concupiscentiā: q̄d p̄t. *Matth. v. d̄. Qui videt mulierē ad concupiscendum eam id est eo aio vt cōcupiscent.* Illud enī non est iū titillari solū: s̄z plene cōsentire libidini: et sequi mechar est enī in corde suo. Sup̄ quo dicit *ch̄s. i. q̄d v̄t v̄t hic loquit: hoc ē de seminis dicit.* Ergo multo magis osculum libidinosum / tactus: et similia sunt mortalia et p̄tra p̄ceptum: nō mecharis. Deo cipianus in de virginitate dicit. *Ecce ipse cōcubitus ipse amplexus ipa cōfabulatio: et oscula: et sedā dormitatio: crinē est.* Itē

non solū de iberat cōsensu in actū p̄cti mortalis est mortale: s̄z etiā cōsensu deliberatus in delectationem p̄cti mortalis in venereis: est species mortale p̄cti: vt patebit in nono p̄cepto. Ergo plus p̄fati tactus: et visus et hmoi. Dicit tū tho. sedā sedē. que. cū iij. p̄ctm mortale dicit aliquid duplicat. Tū mō s̄z sp̄m suam: et hoc mō osculū amplexus: et tactus fm̄ suaz sp̄z nō nomināt p̄ctm mortale. posunt enī hec absq̄ libidine fieri: vt p̄pter p̄suetudinē patrie vel p̄pter aliā quā necessitatē aut rationabilē eam. Alio modo dicit aliquid esse peccatum mortale ex sua causa: sicut ille q̄ dat elemosinam vt aliquid educat ad heresim. Et isto mō tactus et hmoi vt dictū fuit prius sunt mortalia peccata q̄ sūt p̄pter delectationē morosā in venereis. Tercio principaliter notandum q̄ sicut maius p̄ctm est adulterium q̄ simplex fornicatio: et sacrilegium maius q̄ adulterium vt p̄ d̄m est: sic etiam tactus / oscula: et hmoi inter adulterantes vel quecūq̄ alie impudicitie maiora peccata sūt q̄ inter talia q̄ sunt soluti cū soluta. Et sic de osculis sacrilegorum maiora q̄ adulterorum.

Capitulum tertium. De chorea et q̄ si sit p̄ctm mortale.

Et p̄trea aliis multis peccato luxurie deserviens videlicet chorcat de qua vidēda sūt tria. Primo q̄ p̄ctus lusus sit. Secūdo an possit fieri sine p̄ctō. Tercio q̄ si sit p̄ctm mortale. Quātū ad primū notādū q̄ chorcat ē p̄ctus ludus valde: p̄p̄ septē. V̄t q̄ chorcat diaboliū h̄ereticū: vt refert maḡ hyſtoriaz. Nā a sarepthauro q̄dā demō sic decto exordii habuit: q̄ demō in similitudine thauri gerētis in humeris s̄z grū lune corniculate albe / egrediēs de flumie ab egypto: hic q̄dā festo cū si panis et choreis exenerat: et sare

Preceptū. vi.

phaurasiste in flumine nūi ibi ge-
stus ostendit / saltando quos egypti
secuti sunt in terra chousādo. Post
q̄ autez sarepthaurus eos excitaue-
rat ad chousandū euanescebat. Et
et nūc loco sarepthauri: vetula aliq̄
vl puella aliqua pre ceteris ducitur.

Secundo q̄ scriptura de maximis ma-
lis refert: q̄ chorcas secuti sūt et plu-
rimū. Itā erod. xxv. Et moyses ap-
propiuasset ad castra: vidit vitulum
et chorcas: iratus est valde / et piecit
de manu tabulas: et confregit eas ad
radicem montis: deinde assūptis se-
cum filiis leui interfecit. et iij. milia
hoim. Itā hodie in chorcas vitulus p
quē designatur lasciuia venerat / ne-
glecto dei seruitio. Sic Math. xiiij.
Saltatrix fecit amputari caput io-
hānis baptiste quo maior iter natos
mulier nō surrexit. Et ex. xxv. dī p
eo q̄ plauisti manu / et percussisti pede /
et gaudia es ex toto affectu sup terrā
ecce ego extēdā manū meā sup te: et
tradā te in direptionē / et interficiā te
de populo. Tertio dissuadenda est
chorca: q̄ ibi demon h̄z valde multa
arma ad occidēdū aīas: mulier enim
(vt ait hieronymus) gladi⁹ est igne⁹.
Ibi em̄ vez in chorea tot sūt gladij:
quot ad capiendū vestib⁹ sunt ornati
Ibi em̄ gladij acutiores: q̄ ad aspe-
ctum ante. retro. infra. et sursum para-
tiores. Ibi ē gladij flāmi luxuriam
accēdentes. Ibi insup arma fortio-
ra ad vincendū: q̄ mulier ibi quaz de-
mon elegit ad adam / sanfonē / dauid
salomonē / iob / thobiā / ad filios isra-
el seducēdos. Mulier em̄ ornata est
fagina diaboli: p quā multitudinē in
finitā flutor caput ad interitū. Sic
etiā ecōuerso de viris est intelligēdū
diabolus em̄ in ppia spē nimis hor-
ribilis est: ideo p virum vel mulierē
seducit. **Q**uarto q̄ in chorea quo-
dāmodo oīa sacramēta ecclesie
excedit. Itā in baptismo patrī aut
loco baptisandi. Abrenuncio diabo-
lo / et oīb⁹ pōpis ei⁹. Sed in chorea ē
pōssio diaboli: ybi fistulasq̄ ē cōtoz

sculares pētores: et transitus ad sin-
stram cōtra ordinē sit: cuius cā vespe-
ras sermones: et h̄mōt tales negligūt
Matrimonij ibi fides facilliter etiaz
visu violatur. Confirmationi q̄p cris-
ma signum crucis impressit fronti in
turiā sit p sēta / et pepla / et cetera illi-
ta: q̄ sunt signa demonis. Penitētie
sacramento iniuriānt: q̄s in quadra-
gesima receperāt: et iā se demonū ex-
ercitui immiscēt. Eucharistiā quaz su-
sceperāt / sicut iudas / peccatis statim
maculant. Extreme unctioni hī qui
susceperunt migrati: sanitate collata
abutunt in corpore toto / et specialiter
manibus et pedibus. **Q**uinto cho-
risantes omnib⁹ q̄nq̄ sensibus et mē-
tibus peccare pōt: vcz gressu / ornatu /
cantu / visu et auditu. Itā supbia et
auariciā puocant in nō h̄itibus filijs
sicut ip̄vestimēta: luxuria ibi cōmu-
nis est in corde. Indignationē procu-
rant cū mulieres et puellē volūt a ma-
ritis vel parentib⁹ habere pōcio. In-
uidia ibi pcurat contra eos q̄ magis
excellūt. Gula nōnuq̄ sequit: et pos-
tissime accidia. Et sicut gustato sp̄i
desipit oīs caro: sicut greg. sic gustata
carne desipit dei famular⁹. Sexto q̄
multā suadent inepiam leiciāz cho-
ree. Sumus em̄ in exilio sursum re-
spiciendo: suspirandus ē et q̄ sumus
cruces et incerti de reditu. Infra in-
fernus quē intrare possum⁹: et terrā
quā sepulti cōuersemur a dextris p-
spera: et a sinistris aduersa q̄ nos pec-
care faciūt. sicut illd q̄p. Adēt a la-
tere tuo mille. a tergo sunt nra pecca-
ta que fecimus: ante in q̄ cadere pos-
sumus: intra mordens cōsciētia cū
carne infecta. Et extra demonū mul-
tipler pugna. Itā hiero. gladium te-
net hostis vt me perimat: ex os pa-
te sunt pericula. **S**eptimo dissua-
dent chorcas sanctoz et prudentū ex-
empla. Itā refert gregor. li. iij. dia-
logoz q̄ virginū deuote maria virgo
appuit nocte / ei ostendēs coenās i al-
bis puellas: quib⁹ cū virgo se adiun-
gere vellent: maria ait / vt nichil vlq̄

Capitulum. lii.

So. cy. viii.

tra leue ageret: a risu et locis abstine-
ret: sicq̄ tricesimo die eis iungeretur
Quod et factum est. Itā vt visio vi-
sparuit: virgo se a p̄fatis abstinuit.
parētibus mutationē mirātib⁹ visio-
nem apuit. xxv. die febre corripitur: et
xx. die in hora exitus mariā cū puel-
lis p̄ncipaliter vidit. Quam virgi-
nē cum mar a vocaret: mortura cla-
mauit vt potuit. Ecce dñs venio. Ec-
ce dñs venio. et sic eadē voce spiritus
reddidit. Ex quo p̄z q̄ choree et ine-
pte letitiae ab ingressu regni spediunt.
Itā in vitis philosoph hor de socrate
legitur q̄ cecromam venit: p̄p̄nq̄s ibi
in luxuria lapsum auctoritate sua ad
vsum frugalitatis reuocant: matro-
nas a viris separatas: et pueros a pa-
rentibus / ad pudicitiam et ad debita
societatis obsequia suo studio redu-
xit. Induxitq̄ matronas vt auratas
velles / ceteraq̄ sue dignitatis oma-
menta / vl luxurie instrumenta depo-
nerent: et in iunonis edem delata ipsi
dece consecraret: docens vera matro-
narum ornamenta pudicitiam esse.
Secundo ad scdm p̄cipale: an cho-
re sit p̄ctm. Itā. sicut Alber. in. iij.
dist. xvi. q̄ chorea et h̄mōludi siue si-
ant cantu / siue musicis / sicut se nō sunt
mal: q̄a p̄nt bñ fieri aliqñ. Sed ex tri-
plici causa possunt fieri mali ex circū-
stantia. Quaru vna et p̄cipua est ma-
la intentio: vt qñ sunt ad ostendēdā
factantiā / et puocandū libidinem: si-
cut fere oīs modo exercēt: et ideo eti-
am ecclesiasticę p̄one talia deposue-
runt: q̄a etiaz in signis gaudij non est
cōicādū cū p̄ctōibus. Alia causa est
qñ non sunt suo tpe / vt tpe tristitie.
Itā sicut dī ecclesiā. xxij. musica in
luctu iportuna narratio. Et hoc mō
interdicat penitētiā ne sit ludis: quia
dñ penitet tps est flendi. Tertia cau-
sa ē ex officio p̄one sumpta: sicut cle-
ricis interdicit venatio / et alijs ludi: q̄a
in forte oīi electi alijs exercitijs de-
bent occupari. Idūto autē q̄ quinq̄
concurrētibus ad choream: nō sit re-
prehensibilis. Itā q̄ sit debito tē.

pore se gaudij: sicut in nuptijs vl tē-
pore victorie vel liberationis hoīs / vl
patrie vel aduentus amici de terra lō-
ginqua. Scdm est q̄ sit cum honestis
personis de quibus non oritur p̄-
sumptio mali: nō cū leccatonibus vel
meretricibus. Tertiu q̄ fiat a perso-
nis secularibus: q̄a monialibus / mo-
nachis / et clericis ppter hoc q̄ i alijs
debēt occupari oīm choreā puto illi
citā esse. Quartum est q̄ honesto mō
fiat nō gesticulatiōibus nimis ihone-
stis: vel inordinatis. Quintū est q̄ cā-
tus excitans in talibus / et musica nō
sint de illicitis: sed de moribus vel de
deo: de melodia aut non est curādum
vt puto: quia in talibus necesse est fie-
ri melodiā leuem / q̄ aliquantū expi-
mat modum chousandi. **Q**uoad
tertū p̄cipale / qñ chousare sit pec-
catū. Quere virū peccet mortaliter
choreatrica ducendo choreas h̄mōi
illicitas: siue in fclis / siue in p̄fclis
dieb⁹. Itā. Guill. sup Raymū. Cre-
do q̄ sic / si hoc faciant causa inēitādī
se vel alios ad libidinem. Aut si cho-
reas ducūt de consuetudine licet hoc
non faciant corrupta intētiōe / vt di-
ctū est: peccant mortaliter / siue in die-
bus festiuis hoc faciant siue p̄fclis:
cum inspicientes adeo prouocēt ad li-
bidinē: q̄ dicat hiero. in quadā omel.
q̄ nō credat viro / si dicat se illeffū eaz
fisse a spectaculis talium: cum dauid
ex eo q̄ vidit bersabee lauante se / ad
libidinem prouocatus sit. Si autē al-
quis vel aliqua mulier raro / et sine ali-
qua corrupta intētiōe immisceat se
h̄mōi choreis: nō audeo dicere q̄ sit
mortale p̄ctm. Sed nec audeo eā vel
eaz excusare / et assecurare a p̄ctō mor-
tali: cum se ingerat periculo prouocā-
di alios ad libidinē. Et ipso facto vi-
deatur approbare chorcas: et exerci-
plo suo auctoritatem alijs similia faci-
endi prestare. Itē ille.

**Capitulum quartū. De actu
conjugali licito / fragili / acumpe-
tuoso.**

Preceptum. vi.

Inc de actu coniugali qd fit in matrimonio: videntur tria. Nam secundum Alexan. de hal. et Tho. In matrimonio triplex est in genere concubitus. Primus licitus. Secundus fragilis. Tertius impetuosus. Licitus fit tripliciter. Primo causa suscipiende proles ad diuinum cultum educande et sic est in officio multiplicande nature. vñ prima Thimo. v. Volo iuniores nuber: filios procreare. Et igitur concubitus in matrimonio meritorius et virtutis actus: qui dicitur castitas coniugalis quando fit solum causa proles procreande et religiose educande ad ampliandum cultum diuinum. Et si tunc assunt alie debite circustantie: est actus virtutis: que dicitur religio. Secundus est meritorius et fructuosus actus matrimonialis: quando alis est bene circumstantionatus. et fit solum causa reddendi debitum alteri coniugum. quia tunc est actus iustitie qd vnicuique reddit qd suus est. Tñ. s. Lounth. vii. Vxor vir debet reddere. Tertio est meritorius qñ alis michi illicitum interuenit. et fit solum ab vno coniugio propter vitare fornicationem in altero quam alias in eo feliciter cauere non posset. Et sic est in remediu concupiscentie. s. Lounth. vii. Vnusquisqz habeat suam vxorem. et. vt si vir videat vxorem de alio temptari. et adhibita diligetia sufficienti in cohibendo: adhuc timet de malo fornicationis eius. et ad eam non petentem accedit. non ppter prolem. sed tñ vt ponat remediū fornicationi eius: aut econuerso si mulier videt virū in adulteriu inclinatu. et ab eo petit debitū et. tales merent. Sic etiā meret mulier moderatū ornatū portādo: solū ideo ne maritus ppter vxoris contēptū adulteret. vñ. s. Lounth. vii. mulier q nupta est: cogitat q m. di sunt: quōd viro placeat. Extra illos tres casus est petiti actus coniugalis. Interdū petiti solū. Interdū reddēti et poscēti. Interdū veniale

interdū mortale. Tex. vt pe. de palis. ponit in. iij. fit licit. actus quatuor: qñ qd petit debitū ppter vitāda fornicationē i se metipso. Sed qñtur ppter fm modū: vñ vterqz coniugū teneat sub precepto alteri reddere debitum. Rñ. fm Tho. Seco. et magistrū i. iij. di. xxxij. q. quilibz coniugū teneat ex precepto alteri petenti reddere coniugale debitū / exceptis casibus rationabilibus postea expūmēdis. p per verba magistrū dicēti vbi prius. Lū in omnibus vir pñt vxori / vt caput corporis est cñ caput mulieris: in soluendo tñ debitū carnis pares sunt. Ideo apostolus vtriqz precipit in hac causa sibi inuicē subici: dicēs. s. Cor. vii. Vir vxori debitū reddat. sicut et vxor viro. qd mulier nō habet potestatem corporis sui: s. vir. Sicut vir nō hz potestatem corporis sui: sed mulier. Et quibz pñt: q in cōtractu matrimonij vir dat corpus suum vxori ad actū matrimoniale: et econuerso mulier viro. Tñ sicut ex diuio precepto et religio iustitie tenetur homo nō auferre alienū inuito dño: ita tenetur ex precepto et iustitia alienum reddere petēti. ergo cum vnus coniugū petit corpus alteri ad actus matrimoniale: et hoc fm debitū vsqz: tñc tenet reddere: nisi habeat legitimā excusationē: alia facit ptra dei pceptū nō restituēdo alienū. et si alter ppter hoc incidit in fornicationē: etiā non reddēti aliquo mō imputādū est. Et intelligēdū est illud siue explicate debitum petat vt per verba: siue implicite vt per aliqua signa. Et sicut autē hi casus in qbus etiā petēti nō tenet reddere. s. pñm. qñ petēs amittit ius petendi. vt qñ fornicatus est: et hoc alteri publice cōstituit. Tñc etiā nocēs pdidit ius petēdi. et ideo innocēs potest eum repellere. nec tenet reddere nisi postqz ipsum nocētē sibi recoeciliauit carnaliter sibi cōmunicando. Ratio dicti est. qd ex quo nō seruauit nocēs siue fornicans fide: alter non tenet ei seruare fidē. nisi vt nō cōmunicet alteri. Qñ vñt Tho. in. iij. disti. xxxv. ar. s.

Capitulum. iiii.

fo. cxxv.

Vir pñt arbitrio potest dimittere vxorem quo ad thoriū debitum / videlicet negādo qñtū sibi constat de vxoris fornicatione. nec tenet ei reddere debitū: nisi p ecclesiā cōpellat. Quātū vero ad cohabitationē non potest dimittere vxorem fornicariā: nisi iudicio ecclesie. Nec ille. Et econuerso de vxore respectu viri. De isto loquitur pñs. Math. v. Qui dimiserit vxorem suā: nisi ppter fornicationē et. Secūdu casus est qñ nōdū acqñuit ius petendi debitum. vt in tpe post matrimonij contractū. sed nōdū cōsummatū. quia interim potest intrare religionem. imo fm. Sicut peccat mortaliter / qui ante bñdictionem nuptialem vxorē cognoscit in loca vbi pfuectum est bñdictionē adhiberi. Tertius casus est fm Tho. qñ redditur maritus in potēs ex causa ex matrimonio secuta: puta si prius debitū reddidit / et ex hoc factus est ipotens ad iā reddendū: tunc mulier nō habet ius petendi. Et tñc in petēdo magis se metrice offēdere qz coniugē. Quāto est qñ qd maior vinculo astrictus est ad nō reddendū: eo q vergit i notabile nocumentū sanitatis sue. Tenetur hō pñ ad cōseruationē sui qz ad redditionē debiti. vt qd psona infirma est aut pbabiliter timet ex redditione eius infirmitas. Dicit autē tho. Si mulier infirma: certum est q ex carnali coitu ei periculū linnet. Quātū est qñ verisimiliter vel pbabiliter timet de periculo extirpationis fetus aut abortus: tñc neuter tenetur reddere alteri qd maiori vinculo tenet ad cauendū occasionē fetus in utero pregnantis aut vt nō nascat abortus. Et teneat reddere debitū. Sextus nō tenet reddere debitū in sacro loco: qñ nō facer locus et aptus haberi potest: qd alio irreuerētia fieret loco sacro qui pollueretur: et reconciliatio id geret. vt tenet Job. andree. Moysi. Arch. de pñ. di. s. Ecclesi. extra. ca. s. S. qñ alio loco qd facer haberi nō posset: tñc ibi teneretur qd (fm alb.) reddere debet.

tñ. Nec etiā redderet licet debitū: nec qd tenetur in loco etiam nō sacro qui est in publico vt dicit Aug. de ciuit. dei cōtra Diogenē. Septimus casus qñ coniuges pari cōsensu uouerūt cōtinentiā in domo: tñc neuter tenetur alteri debitū reddere: imo neuter potest votū reuocare. vt p per Aug. ad editiā. et ponit magister in. iij. di. xxxij. Ratio ē. qd vterqz resignauit iuri suo. Octauus est fm pe. de pal. q dicit in iij. generaliter vñ est vbi coniugū alii cui nō potest prouideri aliter de securitate vite sue: nisi alii coniugē dimittendo: non tenetur ei debitū reddere nec cohabitare euz periculo corporis sui. Non est vbi vna pars copule est infidelis: vel incidit i heresim. De qbus tñ ista est cōclusio. q quādo duo tpe legis euāgelice contraxerunt matrimonij extra legē xpianorū: si alter eorum solum conuertitur / tunc nō tenetur conuersus reddere debitū infideli: nec eidē cohabitare: sed statim debent separari: si amonitus nolunt cōuerti. Si vero inter xpianos vnus coniugum heresim incidit: alter potest euz dimittere quo ad cohabitationē tēporalem: quousqz corrigat. Sed vt tho. dicit. Nō propter vnū actū infidelitatis potest dimittere: sed propter consuetudinem q pñaciā ostendit. qd ex tali infidelitatis pñciā. Et supradictis p q vnus coniugū tenetur debitū reddere alteri coniugū: qui oīno vult et debet exigit / etiā leproso: s. ei cohabitare non teneatur. Item mēstrua qñ vir scit et omnino iustat. Itē tēpore quātū cūqz sacro qñ maritus nō vult desistere. In talibus aut exact. vñ p moderatā pba ab incōtinentia retrahere animā alterius si potest / sine periculo fornicationis alterius. Quia ista diffusa tēgit Tho. in. iij. Unde si in talibus reddens debitū non faciat illud causa concupiscentie: sed solū ppter reddere debitū sicut obligat / meretur. et grauius peccaret si nō redderet. pñs igit pñmū qñ vñ actus coniugalis sit licitus et meritorius. Et dictum est.

Preceptum. vi.

Secundo quod alius est actus fragilis matrimonialis. et fit multipliciter et semper est peccatum veniale ad minus. Primum quod fit concubitus solum causa delectationis experiri in coniuge ita tamen quod non vellet pro tali delectatione experiri accedere ad alienam. si tunc nichil aliud iordinatum interueniat est veniale peccatum. Item quod cognoscit uxorem causa sanitatis peccat. quia querit per ineptum medii sanitatem sicut qui per baptismum querit sanitatem. Item cognoscens uxorem causa vitande fornicationis in se non peccat secundum Augustinum. Item quod cognoscit uxorem post partum ante purificationem: ob hoc peccat non peccat mortaliter. Item qui in die festo petit debitum sine contemptu temporis et eum angelice exhortationis non peccat mortaliter. Item quod petit debitum in loco sacro quod alio loco habere non potest peccat venialiter secundum Albertum. si erigit eum genua: quia secundum usum matrimonii esse non potest. In his casibus communiter doctores tenent quod actus matrimonialis potest sine peccato mortali fieri. Sed sunt aliqui casus in quibus periculum est vel non tam securum an sit veniale, vel mortale exigere: et reddere debitum. Primum qui reddit debitum ante benedictionem nuptialem: vel antequam in facie ecclesie contrahat. Item quod erigit omenstruata: quod est menstruata naturaliter. Item de mensemstruata naturaliter: que voluntarie reddit: et concupiscit. Item quod petit in loco sacro cum alius locum habere possit. **¶** Dicitur est tertio quod quidam matrimonialis actus est ipetuosus: et fit contra cum peccato mortali. Primum quod querit delectationem in actu matrimoniali extra limites matrimonii: sic videlicet quod paratus esset idem facere cum uxore etiam si non esset coniunctus: et est mortale peccatum. Et dicitur ardetor amator uxoris. Secundo ipetuosus est quod fit causa fatidie libidinis. et homo se ad hoc provocat per meretricias blandicias vel de industria vitatur calidus et valde incitatus. aut per alium modum huiusmodi actum a se quasi exigit propter societatem delectationis. Tertio cum sit concubitus contra naturalem modum. ut cum onutitur debitus vas: et hoc semper est mortale peccatum: quia proles sequi non potest: et intentio nature totaliter frustratur. Quarto est ipetuosus quando fit contra naturalem modum. etiam ad debitus vas nature: ubi tamen dispositio corporis ubi sustineret naturalem modum. Item autem modus talis secundum Albertum multiplex. Primum modus est malus quod concubitus lateraliter fit. Secundus peior qui fit sedendo. Tertius adhuc peior qui fit stando. Quartus est pessimus qui fit a tergo. ubi dicitur Thoma. ubi omittit debitus modus concubendi solum quo ad situm: non est semper peccatum mortale. ut quidam dicunt. Et est quidam sine peccato. sicut quod dispositio corporis alium modum non patitur. Item hoc est. Si alii dicunt secundum Albertum. quod est contra intentionem nature: et perditur conceptio. et est signum concupiscentie mortalis: nisi dispositio corporis alii situm exigeret quod naturalis situs est. ut fieri posset propter egritudinem vel pigritiam nem. vel periculum suffocandi fetum: aut propter aliam causam rationabilem. Quinto fit concubitus ipetuosus cum sit tempore prohibito: et tunc potissime peccat ille qui petit. Sexto cum sit in loco indebito. ut in sacro vel in publico in scandalum aliorum. Septimo qui accedit ad mensemstruata saltem naturaliter mensemstruata habentem. Ubi videtur secundum Secundo quod petens scilicet peccat mortaliter. quod dicitur non est verisimile quod lex nova minus intendat castigare quod veteris secundum Leviticum. xxi. dicitur. Qui coierit cum muliere in fluxu mensemstruo: et revelaverit turpitudinem eius: ipsamque aperit fontes sanguinis sui: interficientur ambo de medio populi sui. hoc autem secundum Scotum non intelligitur nisi pro mortali. Secundo tenet sicut secundo. Secundum Thoma. ad idem declinare videtur in illis. Unde glossa dicit illam actionem esse mortalem. quod intelligitur quod uterque voluntarie consentit. Homo vero

tem delectationis. Tertio cum sit concubitus contra naturalem modum. ut cum onutitur debitus vas: et hoc semper est mortale peccatum: quia proles sequi non potest: et intentio nature totaliter frustratur. Quarto est ipetuosus quando fit contra naturalem modum. etiam ad debitus vas nature: ubi tamen dispositio corporis ubi sustineret naturalem modum. Item autem modus talis secundum Albertum multiplex. Primum modus est malus quod concubitus lateraliter fit. Secundus peior qui fit sedendo. Tertius adhuc peior qui fit stando. Quartus est pessimus qui fit a tergo. ubi dicitur Thoma. ubi omittit debitus modus concubendi solum quo ad situm: non est semper peccatum mortale. ut quidam dicunt. Et est quidam sine peccato. sicut quod dispositio corporis alii situm exigeret quod naturalis situs est. ut fieri posset propter egritudinem vel pigritiam nem. vel periculum suffocandi fetum: aut propter aliam causam rationabilem. Quinto fit concubitus ipetuosus cum sit tempore prohibito: et tunc potissime peccat ille qui petit. Sexto cum sit in loco indebito. ut in sacro vel in publico in scandalum aliorum. Septimo qui accedit ad mensemstruata saltem naturaliter mensemstruata habentem. Ubi videtur secundum Secundo quod petens scilicet peccat mortaliter. quod dicitur non est verisimile quod lex nova minus intendat castigare quod veteris secundum Leviticum. xxi. dicitur. Qui coierit cum muliere in fluxu mensemstruo: et revelaverit turpitudinem eius: ipsamque aperit fontes sanguinis sui: interficientur ambo de medio populi sui. hoc autem secundum Scotum non intelligitur nisi pro mortali. Secundo tenet sicut secundo. Secundum Thoma. ad idem declinare videtur in illis. Unde glossa dicit illam actionem esse mortalem. quod intelligitur quod uterque voluntarie consentit. Homo vero

Capitulum quintum.

Fo. cy. vi.

detur ipetuosus in eo quod petit debitum post votum continentie a se emissum partem sensu. aut ante in simoniam emissum cum quo non est dispensatum. In peccatis casibus omnibus actus matrimonialis est peccatum mortale vel multum propinquus mortali. Notandum tamen pro intellectu non modi quod ille qui vult castitatem et contrahit matrimonium intentione consummationis per carnalem copulam peccat mortaliter. Secundo si solum animo conjugalis societatis. Item quisque qui vult continentiam perpetuam non peccat mortaliter post partum actum infirmum peccati coniugii implicite vel explicite debitus reddendo: secundum multos tamen peccat mortaliter debitum a coniuge petendo nisi fecerit fuerit dispensatum. Item sicut neque plura potest continentiam vouere sine consensu alterius: sic est probabile quod neque posset vouere nolle petere debitum sine alterius consensu. Idem illa sunt de mense fecerit. in. iii. Item quod vult perpetuam continentiam: et peccat mortaliter primo actu infirmum peccati per quem consummat matrimonium. quod votum suare poterat post contrarium religionem intrando quod non fecit.

¶ Caput quintum. De gula: temperantia et speciebus eius.

Conventus singulorum sit ea modice et luxurie ut patuit in primis parentibus quod post cibum statim crubuerunt secundum. et Ro. xii. non ambulemus in promissationibus et ebrietatibus: et sedatur non in cubilibus et pudicis. Item patuit in sodomitis. ubi secundum Ezechiel. xvi. idem est iniquitas fororis tue sodomie superbia saturitas panis et abundantia et oculus ipsius et filius eius. Item de vicio gula tria sunt videnda. Primum saluator. Lu. xvi. ait. Attendite ne grauentur corda vestra crapula et ebrietate. Rapula id est crudae epula. Item de vicio gula tria sunt videnda. Primum de gula in genere. Secundo de sobrietate. Tertio de ieiunio quod ad illud tendimus. Item ad primum tria dicuntur per paleam. Primum quod sit temperantia. et

quod gula. Secundo quod sint species gula. Tertio quod sit mortale vel veniale peccatum. Item ad primum notandum quod intelligenda sunt quod sit viciu castitatis pergruit scire quod abstinentia sit. Item autem abstinentia sumptio vel subtractio cibi vel potus quod recta dicitur ratio. ubi item per se. ministrare in fide vestra virtute in virtute autem scientia: in scientia autem abstinentia. Item quod per abstinentiam fieri oportet rebus scientiam: viciu quantum opus sumendo qualia opus ubi oportet: quod opus et propter quod opus per congruentiam hominum bonorum cum quibus vivit homo pro congruentia persone sue et pro suae utilitatis consuetudinis. etatis. laboris. roboris et incommoditatis necessitatibus vel congruentia. ut dicit Augustinus in libro de quatuor evangelii. Et etiam in regione in qua quis degit. quod in una civitate sumit cibum quod in alia. et sic de tempore. **¶** Secundo notandum quod corpus nobis datum est ut serviat spiritui nostro ad opera bona que in hac vita non potest spiritus exerce re sine corporis ministerio. secundum cibum potus. somnus et huiusmodi sunt nobis data ut per eorum usum conservemus corpus per posse in tali habitudine ut sit bene dispositum ad spiritum servientem. Sicut instrumentum bonum et aptum deseruit expedite artificio ad laborandum. Item ergo regula quod tunc homo temperate vivit in cibo et potu: quod in eis talem modum servat in quantitate et qualitate. viciu et sic de aliis circumstantiis: quod per hoc corpus suum in talis statu et robore ponit et conservat quod ipse possit facere ea que sibi competunt secundum officium vitandis viciis et de viciis videtur proficiendum in virtutibus. Item intelligo de ieiunio. vigilia. oratio et exercitio et similibus ad corpus pertinentibus. ut vult Augustinus in libro de moribus ecclesie. Dicitur autem signant quod inspicenda sunt etas. complexio. consuetudo et similia. quia invenimus let quod non valet puer. sanus quod non valet infirmus. pauper valet quod non dives. Item si dives delicate nutritur statim velis grossa sumere infirmare et

Preceptum. vi.

dict de diuitiis? Augusti. in de verbis
omn. Utant diuites consuetudine ista
nitatis sue sed delectent se alit non pos
se. melius enim vellet si aliter possent.
Tu ergo diues vtere cibis electis et
preciosis: quia sic consueuisti: et alit non
potes: quia si consuetudinem mutas:
egrotas. Conceditur ergo tibi: vtere
subtilibus: non pauperibus superflua:
vtere preciosis: non pauperibus vtilia.
Hec ille. Sic etiam senex indiget me
lioribus quam iuuenis fortis. Similiter de
licate complexionis indiget per bonos fla
tu sui corporis subtilioribus et magis de
licatis quam robustus et grossi corporis
homo: quem panis et legumina plus ac
cederent: quam alteri carnes. Sic etiam
femina officia attendenda est: quia fabrum vel
similem mechanicum plus et crebrius
oportet comedere: et sibi forte gros
siora sufficiunt: quam insudant studio aut
spualiter exercitio. Tercio notandum
est quod aliquas intentiones habet
quod sumit cibum aut potum moderate:
femina hoc etiam sunt diuersae abstinentie
Et sunt sex quarum vna sola virtus
est. Vna scilicet. Abstinentia eger: eger:
cupidus: gula: sineca: virtus. Prima
abstinentia est medicinalis: quod fit solum
propter sanitatem corporis conseruanda
aut recuperanda: et non est virtus: quia
ibi deficit optima circumstantia quod est
finis debitus in secundo notabili ta
ctus. De autem solum: quia si abstineret pro
pter sanitatem corporis non ibi sisten
do: sed in boni virtutis et dei obse
quii ordinando: et meritoria. Se
cunda est abstinentia auaricie: quod fit so
lum ad parcendum expensis: nec virtus est
Dei est solum: quia si abstineret propter
minus expendere non ibi sistendo: sed
ulterius referendo in finem debitum:
vt propter misericordiam operam facienda vel sibi ra
tionabiliter in futurum prouidendo vel
ad laudem dei: et ad similia tunc virtus est
quando saltem alie circumstantie debite illi
essent. Tercia est paupertatis: quod fit so
lum ex necessitate pecunie: nec ista est
virtus: nisi pauper non habet vnde laute
viueret: abstineret: preterea hic quod ha

bet. tamen cum illa intentione quod si etiam
multa possideret: non let lauitus viue
re: ex quo illud sibi sufficit pro conue
niendi corporis salutudine. Sed si vult
let sic viuere propter deum: illa esset vera
virtus abstinentie. Quarta vocatur ab
stinencia hypocrisis: quod fit propter ho
mines gloria: et hoc semper est mala. Quin
ta est religionis quod fit secundum dictamen re
cte rationis propter deum modo dicto in nota
bili secundo. Sexta addit cum quod ratione gu
le ieiunat: id est quando quod abstinet so
lum vel principaliter propter hoc vt po
stea delectabilis concedatur. Quarto
notandum quod gula opponit temperantiam
et abstinentiam: et est actualis duplex gu
la. Vna interior quod est aialis et immo
derata appetitio imoderate edendi
aut bibendi: propter concupiscentiam ci
bi aut potus delectabilis: aut ipsi dele
ctationis. Sed exterior actualis gula
est imoderata et usum aut potum ab in
teriori inordinata edendi aut potandi
appetitione imperatus. De primo quod est
aialis appetitio ad differentiam fa
mis et sitis: que sunt appetitiones na
turales: nec subiacent rationi. Gula
autem est appetitio animalis: quia est
appetitio actualis existens in voluntate
aut in sensualitate: a voluntate
tamen aliquo modo dependens et ra
tioni potens subiacere. Dicitur secundo
appetitio non delectatio. Pro quod nota
dum quod circa summptionem cibi au po
tus tria sunt consideranda. Primum
est ipsa delectatio que est in summptione
ne ciborum aut potuum. Et ista dele
ctatione in virtute temperantie seu ab
stinencie non aufert: nec videtur eam
moderare. quia naturalis est huius
modi delectatio: et est maxime in absti
nentibus quibus panis plus sapit quam
gulosi pisces: aut carnes: et hoc pro
pter naturalem appetitum necessarium cibum
Secundum est concupiscentia: et ista est a
mor et desiderium delectationis que
est in cibis et potuum summptione et usu.
delectatio enim experta in cibis et po
tibus causat amorem et desiderium
sui. Et istam concupiscentiam modo

Capitulum. v.

fo. cxxv.

ratur virtus abstinentie ne sua magni
tudine faciat excedere circa cibos et
potus contra bonum rationis eos sumendo
vel appetendo ultra debitam quantita
tem/quantitatem/temperamentum et similia. Tercium
est actus interior et volitio sumendi ci
bus: aut exterior actualis summptio ab
interiori volitione imperata: que volu
tio causat habitum abstinentie prom
pte et facilliter melinantem ad debite
sumendum victum. unde gula non est de
lectatio causata ex summptione cibi aut
potus: sed est animalis appetitio seu
concupiscentia inordinata. Dicitur ter
tio quod est appetitio inordinata. non enim
omnis appetitio edendi aut bibendi ani
malis est gula: sed appetitio inordina
ta: vt cum quod voluntarie vult et appetit
cibum vel potum aliter quam secundum dictamen
recte rationis. vt scilicet si plus quam oportet
ante temperamentum/et sic de aliis circumstantiis.
Dicitur quarto propter concupiscentiam ci
bi delectabilis. Nam si quod excedit in
qualitate/quantitate/aut finem aliam cir
cumstantiam: ita quod appetat autumat
cibum plus debite/aut delectationem quam
necessarium sit: aut ante debitam horam: et
hoc non propter concupiscentiam: sed est in
mans sibi necessarium: non pertinet hoc
ad gulam: vt dicit Theophrastus. secunda secun
de. quod excedit. sed ad quandam imperitiam
nec est semper peccatum: quia non potest
semper ab homine vitari. Vnde dicit gre
gorius. mora. Quia per se ipsum voluptas
necessitati miscetur: quid necessitas pe
tat et quod voluptas suppetat/ignora
tur. Et Augustinus. x. cōf. Quis est do
mine qui aliquantulum extra metas
necessitatis cibum nonumat? Sed si
quod propter concupiscentiam/ id est amorem
et desiderium delectationis quod habetur
in edendo et potando excedat mensu
ram in eis semper: hoc est gula/ siue sit ex
terior summptio siue sola interior volu
tio vel appetitio: et semper est peccatum.

Secundo principaliter est videndum quod
sunt species gule. Sunt autem plures
quibus ponit glossa. et Gregorius sup illo
Gen. xxv. vbi estau dicitur cob Da mi
hi de coctioe hac rufa. Et sumit ex

ter. mora. Et omnes sunt huius omissione
et defectum circumstantiarum principali
um quod requiruntur in virtute abstinen
tie. Vnde scilicet. Prepropere: laure ni
mis ardentem: studiose. Prima est cum
ante debitam horam sumit cibum aut po
tus sine rationabili causa: sed solum ex in
ordinata concupiscentia ciborum aut potuum
De talibus dicit apostolus Phil. ii. quod
deus venter est. quia primo querunt re
gnum dei sui. Regnum autem dei corpus est
esca et potus. Secunda est quando homo quod
lauior et preciosior cibos/ quos non
requirit supradicta sui corporis salutudo
nec honestas status et persone: sed hoc
in eo causat inordinatam amorem delecta
tionis quod in talibus est. Sic filius israel
Numeri. xi. carnes desiderabat et pu
nit sunt. Et luce. xvi. Diues epulo
culabatur quotidie splendide. Duo
propterea Sene. palatium tuum famem excitet
non supores. Tercia quando homo ea quod in
cibus aut potibus sumenda sunt: vult
et appetit ea nimis accurate preparari/
frigendo/assando/clixando/et per diuersa
sa crassa condimentorum genera vt ho
minem ad superflue sumendum non solum in
citet gustu per diuersos et delicatos sa
pores sed etiam visu per varios colores:
et olfactu per multimodos odores. Si
cut fecerunt filii heli. i. Reg. ii. quod vt di
cit magister in hystoria scholastica.
Antequam adolerent adipem tollebat ab
offerentibus crudam carnem: vt lauitus
sibi procurarent. Tales sunt sicut be
stie ruminantes studiose videlicet medita
ntes de accuratis. Sed differunt ab
eis: quia bestie post cibum/isti autem ante ru
minant. Quarta est quando homo nimis
in quantitate excedit in cibo vel
potu/plus sumendo in quantitate quam
sibi necesse aut conueniens: magis pro
pter delectationem se implens quam refi
ciens. Hec vna fuit causa subuersiois
sodomie Vnde Ier. xvi. Ecce hec fuit
iniquitas fororis tue sodomie/ superbia/
saturitas panis et abundantia: et oculi ip
sius et filiarum eius: et manus egenorum et pau
perum non porrigebat. Quinta cum homo
nimio desiderio et cupiditate victum

Preceptum. vi.

quodammodo vorat sicut lupus vel canis famelicus. Sicut fecit Esau Gen. xxv. Hic Jacob coquante pulmentum venit Esau lassus de agro dicens: da michi de coctione hac rufa. Et sequit eni monoz. et sic accepto pane et lentis edulio: vendidit primogenita sua. Ideo dicit Aug. Melius est piscibus vici more dñi q̄ lenticula more imetoz. Item idē. Aballē pisce comedere cum dñio: q̄ lenticulā cū Esau. Sexta species est cū q̄ nimis frequēter sumit cibū aut potū. Hec fuit vna causa dñationis diuitis Luce. xvi. q̄ epulabatur quotidie splendide. Sufficit enim hōi sano q̄ nō est puer: aut intēsus la bore graui/ bis in die sumere cibum. Alter facere morē porcorū et bestiarū est feruare. Est enī puerbū vulgare Semel sumere cibū est diuinū: bis humanū: ter et ultra bestiarū. Septia est noua et incōsuetū sumere. Hec est enī causa quare hī suā periodū bestie diutius viuunt q̄ hoīes qdā viuūt: quoz periodus id est spaciū vite est sicut p̄. l. ip̄s septuaginta āni. Si autē in potētibz octuaginta āni: amplius eoz labor et dolor. Et hoīes qdā noua et incōsuetū sumūt cibaria. be stie vero semp fere eadē. vt vacca feni. Et eccl. x. Dñs potentatus bacius vita. Et tava est q̄ homo multis et variis ferculis et potibz vult vti nō ad sustētandū naturā: sed ad irritandū gulā. sic fecisse videt Afluens rex gētilis. Hec fuit p̄mo. de quo facto cōmūto solenniūmo dicit. bibebāt q̄ inuitati erant aureis poculis: et alijs atq̄ alijs vasibz sibi iferebant. Hona est cūz preciosa vel sumptuosa nimis q̄s pcurat/ nō habens respectū nisi ad hoc q̄ sint magis saporosa. ppter quod dñs videtur quinqz milibus nō rara/ sed p̄munita ista terra i qua fuerūt pcurasse. cū de quibz panibus oz deaccis et duobz piscibz satiauit eos. Non enī legitur q̄ potū vini pederit carnes aut de pane trinceo/ quia com munit? cōmūta sufficit: et plus nō nunqz proficiūt. Et ad tertium

principale dubitatur q̄ gula peccatū sit mortale/ vel nō. Rñ. sicut Tho. vbi sup. i. Et hōi nō amaret et desiderat delectationes in cibis: vt propter eos cōsequendos deum contēnt paratus agere/ vel etiā agens contra vniūma p̄cepta/ vt huiusmodi delectationes cōsequatur: tunc est mortale peccatum. q̄a p̄ponit delectationes hōi dñeo. Quando vero quis amat huiusmodi delectationes/ plus debito citra tñ deum/ quia licet amet et desideret plus debito huiusmodi delectationes: tamē nequāqz vellet propter eas agere contra legē dei: tunc est veniale peccatū. et hoc vult Aug. in sermōe de igne purgatorij vbi dicit quod tiens aliquis in cibo aut potu plus accipit q̄ necesse sit: ad minuta peccata nouerit p̄tinere. Et hoc intelligit cū propter amorē delectationis hoc cōtingit/ quā plus debito amat/ iz citra deum. Quando autē gula quo ad potū sit mortale: patebit statim. Ex p̄missis patet q̄ gula est peccatū mortale: quando propter crapulā/ ieiunia ecclesie/ vel missa in diebus officiis vlt magnis seu precipuis festis negligitur. Secdo posset esse mortale: quādo cōsuetū alicui probabiliter dicitur/ q̄ comedere vel bibere vltā talē mēsuram esset destructio naturē/ vel sol uere ieiunij/ vltā etc. et comedere tales cibos/ esset contra p̄ceptū ecclesie vel scandalisare notabiliter p̄mū. Tertio posset esse mortale quādo q̄s comedere vel biberet sine dispensatione/ vel necessitate cōtra illud quod vult. Patet ista/ quia in omnibus istis hōi paratus est facere contra dei p̄ceptum/ propter gulam.

Capitulum sextum. De sobrietate et siliabus gule.

Quartum est in p̄cedentibus de vna specie tēperantie/ videlicet de parsimonia seu frugalitate q̄ est moderata sumptio vlt subtrahit cū secundum rectam rationem: nā dicendum est de qua specie

Capitulum sextum.

So. cxxviii.

vici de sobrietate: que est virtus disponens hōiem ad habendū se bñ circa vsum potus sebuare valētis. de qua tria tangētur. p̄mo q̄ necessaria sit sobrietas. et quid sit viciū sibi oppositum/ scz ebrietas. Secdo de siliabus gule. Tertio de remedijs videbitur gule tā quo ad parsimoniā q̄ quo ad sobrietatē. Et quantū ad p̄mū notandū q̄ sobrietas est virtus inclinās habentē/ vt dñi est: vt ita potū ēperate in qualitate/ in quātitate/ et sic de alijs. vt dictum fuit in p̄mo et secundo notabili p̄cedēns capituli. Et est virtus multū necessaria. eo q̄ vltus moderat? huiusmodi/ maxime vini plurimum confert corpore animi. Et modicus excessus multū nocet. q̄ sua fumositate turbat caput et impedit vsum rationis magis q̄ ex: el sus cū. Et eccl. i. xxi. Equa vita hoīs/ vltus in sobrietate potatū. Et ibidē. Exultatio anime et cordis vinum moderate potatū. Et secundo notandū q̄ ad moderate sumēdum potum dñs exempla inducit. p̄mo abstinentia eoz qui fuerunt et sunt extra fidē catholicā. Nam sarraceni hī suam legē p̄petuo abstinent a vino. Item hīre. xxi. rechabite sveteri lege nunqz bibebāt vinum. Item tertio illud quod dicitur Numen. vi. Nazaret tēpore consecrationis sue non bibebāt vinum/ vel aliud quod inebriare posset. Et quarto narrat hystorie q̄ Karolus magnus nō bibebat nisi ter in mēsa. Similit? quito legitur q̄ Ludouicus rex francorum in vase ex quo bibit: habuit tēpore humberti signū vsqz ad quod ei ministrabatur vinum: et reclinū. totum implebat aqua. Si tales gētilis/ iudei/ tres moderatē biberūt: quātā verecundia est simplices christianos in potu excedere. Et tertio notandū q̄ vinū multa mala facit abutētibz. p̄mo icitat ad libidinē. puer. xx. Luxuriosa res vinū: et sic cōmētiam destruit. Secdo facit turbationes ad alios. q̄ pudaciā gūrat Eccl. xxi. Vinū mul

tū potatum irritationē facit. Et sic pacē tollit et amicitiam. Tertio facit blasphemare. Et sup illud. i. Cor. x. Siue comedatis/ siue bibatis: dicit gl. Si vinolētia te igurgites: quascūqz laudes lingua sonet/ vita blasphemare sic dei laudē tollit. Quarto facit fatue loq. q̄. Et dñe. iij. hoīes facit fatue loq: et sic tollit linguā disciplina. Et quinto vinū incitat ad vana leticiā. q̄. Et dñe. iij. Dñm mentē puerit in securitatē et iocunditatē: et non meminit oēm tristitiā. et sic tollit lucitā: q̄ est qdā beatitudo vie. Sexto obscurat intellectu. Eccl. i. s. dñs aio mon. vt aīam meā melius trāsferē ad sapientiā: cogitā a vino abstrahere aīam meam. sicut etiā Dan. i. x. Dan. i. Daniel idē fecit. et sic tollit deuotionē. Septimo apostatare facit interdū ad iram religiosos/ et non p̄seuerare. Et eccl. xii. vinū apostatare facit. et sic tollit p̄seuerantiā. Et quarto notandū q̄ circa potū vi in multa p̄tingit rep̄chēbilia. p̄mō in quātitate. Jo. i. xxi. v. modico vitere vino. Item. Si tñ vobis placet auctoritas apli de bibēdo vino/ obsecro: ne tradatis obliuioni q̄ dicit modico. Secdo in nāro et varietate vinorū. Nā in nobilissimo cōmūto quod apud gentiles legit hī: utū fuisse hēster. i. nō legit q̄ diuersa vina fuerit ministrata: s̄ vinum abundans muni strabat ibi: nō vina ibidem. i. Tertio in qualitate p̄ciositatis. Et vix p̄sumoz. Sapie. ij. dicit vino p̄cioso nos impleamus. Et quarto in actione quo ad fortia vina. Eccl. xxi. q̄s sufficiens est homini vinū exigū. id est debile. Et quinto in tēpore vicijs extra ordinariē bibēdo/ peiores aīas q̄ certis vicijs/ aduquant. de his p̄uouerb. xxi. Qui in ve. Hōne hīs qui morant in vino: p̄refata oīa indecēta sunt in sc̄ari p̄sertim in muliere vel puero/ peiora in clerico: s̄ pessima in religiofo. Hec quidē de imoderantia vini sumpti dicta sunt/ q̄ contingere p̄t in ebrijs/ et tñam in non ebrijs.

Preceptum. vi.

Ebricitas speciale malum est et viciu-
m finis. scda. si. q. cl. caput duplicat.
Uno mo. put dicit quedam defectu
hominis q. accidit ex multo vino aut
alto potu fumoso potato. ex quo fit ut
ho. no. sit compos. ronis. Isti mo. no.
est culpa cu. no. sit voluntaria. M. mo.
en. vult hmo. ebricitate. salt. p. se vel
solu. sed est defect. q. d. culpa. conse-
quens. Alio mo. dicit actu quo quis in
hunc defectu incidit. ut e. iterior volu-
tio potatidis imoderate. Aut est ip-
sam et exterior potatio imoderata et
iebricans. Et pot. ista ebricitas ptinge-
re tripliciter. Primo q. ho. nesciat po-
tum ee. imoderatum et inebriare pote-
te. quia forte ignorat fortitudinem vi-
ni. et credit se tanto indigere potu. et
sic inebriatur. sicut de hoc videt. ee.
factum bene. ix. Et hodie contingere
posset. ut si quis in itinere peregrini-
nando multu. fatigatus et calefactus.
nesciens fortitudinem vini illi. terre-
beret in quantitate quantu. crederet
se indigere. et tñ. p. propter nimia. forti-
tudinem vini quia oino. ignorat inebria-
turaliqua. Similiter contingere
posset de aliquo simplici. qui putaret
se debile vinu. bibere. qd. tñ. sibi per
industriam forti. vino limphatum. es-
set. eo penitus ignorante. et sic potest
esse ebricitas sine peccato. scipue. si
no. et aliqua negligetia hominis con-
tingat. Scdo. modo sic q. homo per-
cipiat ee. imoderatum potum. no. ta-
men estimat ipsum inebriare potere. et
sic ee. pot. cu. peccato. veniali. eo mo-
do quo super. dicit. e. de gula. Terti-
o. modo pot. contingere q. alijs tñ.
percipiat potum ee. imoderatu. et inebri-
antem. attamen magis vult ebricitate
currere q. abstinere. et sic est peccatu.
mortale. q. talis volens et sciens. puat
sevari. rationis quod est optimum ho-
minis. et sine q. nec virtutes operatur
nec vicia declinat. Et hoc vult aug.
in sermone de purgatorio. vbi dicit q.
ebrietas si sit assidua e. peccatu. mor-
tale. no. intendens per hoc q. ebricitas
habet mortale p. solu. iteratione. s. ideo

quia non potest q. homo assidue in-
ebrietur: quin sciens et volens ebricitatem
incurrit: vñ. sepe experit fortitudinem
vini. et suam habilitate ad ebricitate.
Quo ad scdm. principale notan-
dum q. q. ponit Greg. xxi. mora.
filias q. ex gule vicio generant. q. etia.
sunt cause vel occasiones alioru. mu-
torum maloru. corporis et afe. Prima
est eberudo sensus circa itelligibilia.
Acies eni. rationis obtuditur et ebe-
tatur per immoderatam ciboru. et po-
tuum sumptione. propter fumositates
inde surgentes et caput turbantes.
Nam sicut fenestra obstructa. li-
mo obtenebrat: sic intellectus cibis et
potibus obscuratur. Scda. incepta le-
ticia. Cum eni. p. imoderantur cibi et
potus quasi sopitum est ronis guber-
naculum: tunc sequuntur ut plurimum
multe deordinationes in appetitu. et
male inordinate passionibus. et speciali-
ter vaga. q. d. leticia et incepta. Tertia
filia est multiloquium. p. qd. intelligi
potest inordinatio locutionis. siue q.
ad superfluitatem verboru. siue quo
ad honestate. cor. viri. q. eni. ouit. ex
inordinata sumptione ciboru. et potu.
Cuius greg. in past. hñ. gule deditos
imoderata loquacitas caperet: diues
ille qui epulari. q. d. die splendide dicit
in lingua graui. no. arderet. Quarta
filia dicitur scurrilitas. id est q. d. leui-
tas in exterioribus motibus et gesti-
bus. siue quedam iocularitas que rursus
mouere solet. ut dicit glo. Ephe. v.
Unde dicit gre. omel. de diuine epu-
lone. Prima male commutatio. culpa
famulari loquacitas loquacitatemq.
ludendi sequit. leuitas. Scribit eni.
Sedit populus manducare et bibere
et surrexit ludere. Quia filia est in-
dicia corporis que potest attendi s. for-
dinata emissionem quatuor. q. d. superflui-
tatum et maxime seminis: aut p. vo-
mitum. Sequuntur etia. alia plura ma-
la afe. et corporis ex gula. Primo anas-
tica. q. plura ferreula volentes hñ.
bere vel delicata victualia facili. cor-
natur per fas et nefas accipere epula.

Capitulum. vii.

Jo. c. xlii.

Vñ. Ibero. Delicie et epularu. varie-
tas auaricie fometa. sūt. Scdo. seqf.
luxuria. Vñ. Ibero. Iqua. diu. eua. in
paradisio abstinent: virgo fuit. q. et
ceptum abstinentie violauit: cor-
ruptione sensu. Tercio ira et inuidia
vñ. u. reg. xii. Absalon fecit puu.
et interfecit rem suum. Ama. cu. te
mulet. eet vino. Quarto p. accidia
requie pstat demonib. Ideo legio
demonu. dixit ad Barci. v. mitte nos
in gregem porcoru. qd. dñs. pmisit eis:
in signu. q. gulosi sunt. (in glo.) de
monum habitacula. Quinto grauat
spñ. et ab oi. deuotione desicit. Vñ.
Lu. xxi. Attēdite ne grauef. corda
vra. crapula et ebricitate. Crapula
aut. est cruda epula. qñ. tñ. d. cibo su-
munt: q. calor. nalis no. sufficit ad ei.
deuotione. Sexto sequitur corporis
infirmitas inordinata. plures
Jo. eccl. xxi. vñ. In multis emescis
erit infirmitas. Septio sepe more se-
quit. Vñ. ibid. ppter. crapula. mul-
ti perierunt. Quo ad tertiu. pñci-
pale notadu. q. ptra. gula. sūt. plura
remedia. Primum est sermo diuin.
Hoc doc. dñs. math. uñ. di. diabolo
de gula tēptat. M. d. in solo pane. vi-
uit. hñ. sed in oi. verbo qd. pcedit de
ore dei. Ad istam eni. frequens spñ.
lis cibi studiū. gula. refert. Scdy.
est moderata occupatio. Vñ. puer.
xii. Desideria occidit pigrū. nolue-
runt eni. q. q. manus ei. opari: tota
die concupiscit et desiderat. Ad istam
nāq. aures ociosu. desiderat. rono-
res: oculi vanitates: et os gulosa.
Tertiu. e. eliditio ab his q. dāt. oc-
casione. excedēdi in cibo et potu. sic
sūt. delectabilitas: varietas: vel mi-
nietas ciboru. fugere eni. in vicio gu-
le sicut luxurie: victoriosus. e. vnde
Ier. uñ. di. Vidit mulier lignu. qd.
bonu. eet. ad vescēdu. et pulchru. ocu-
lis: aspectusq. delectabile: tulit d. fru-
ctu illi. et comedit. Quartu. e. pñde-
rare frequenter qñ. post mortē. caro
sit futura. qd. docet Ireg. dices. Mi-
chil. adeo. valz. ad domādū. carnis.

desideria sic cogitare qñ. sit futura
mortua. Quintu. est meditatio et ne-
cenc: quā. no. vel tarde gustabunt. q.
in pñdio hñ. seculi. se hñ. q. porco-
ru. reficiūt. Sicut et cenā. aude. gu-
stare neq. q. in prandio se repleunt.
vñ. mar. v. Beati q. esuriūt. et sitiunt
iustitia: qñ. ipsi saturabunt. Si bea-
ti q. esuriunt: q. beatiore. q. satura-
bunt. Sextu. est consideratio maloru.
gula facit i. scdo. mēbro. tactor. Mā.
triplicē. infert. mortē. culpe: corporis
et eterne. dñationis. vñ. Job. vi. gu-
stare. qd. poterit. qd. gustatum. affert
mortē. Mā. sicut. cum. prudētissima
mēsurā. sumit. medicina. vel triaca:
sic. sumi. bebēt. discretissime. victua-
lia. Septimū. est consideratio penur-
ie xpi. in se. et mēbris. suis. Reno-
u. Recordare. paupertatis. et trā. gres-
sionis. et fellis. q. ad. pñu. Quis. etiā.
quo. ad. alterū. cogitare. possit. pñu-
perū. p. victu. sollicitudines. labores.
modicitates: et exiguitates. q. spati-
um. captiui. mendici. vidue: et dei
amici. Quidē. et optimū. est. dei. gñ.
Unde. q. laborat. hoc. gule. vicio: vñ.
orationibus. instare. ideo. Job. uñ. q.
aut. biberit. ex. aqua. quā. ego. dabo.
ei. si. sitiet. ietnu. et. he. xii. vñ. pñmu.
est. gñ. stabile. cor: non. es. eis: qñ. no.
pñuerunt. ambulantes. in. eis.

**Capitulum septimum. De
abstinentia et ieiunio.**

Abstinentia et ieiunio
tria sunt vidēda. Primum
q. sūt. utilitates. pñ-
queres. ieiunij: et q. ma-
la. sequunt. si. ieiunantes.
Scdo. q. teneat. ad. ieiunādū. qñ.
et. qualis. Tercio. de. potētia. abstine-
di. in. hñ. q. Quātum. ad. pñu. no.
tādū. pñmo. q. ieiunium. fin. Iho. i.
uñ. dist. xv. est. parsimonia. victus: ab-
stinētia. q. ciboru. Primum. scz. pñmo.
maviet. sp. e. nēcia. ad. pñu. actus.
habēdu. i. sumēdo. et. pñtēdo. cibuz.
Scz. scdm. scz. abstinentia. in. certis. ci-
bis. et. potib. certis. horis: non. semp.
necesse. est. seruare: sed. qñ. ieiunium.

indicat vt postea dices. Secō notā
dum q̄ q̄ntuplex est ieiunū seu ab-
stinētia: sc̄s naturē p̄ sacramento
eucaristie in sano necessarium. Se-
cundū est spirituale videlicet abstine-
re a vitis s̄m hiero. etiam ad electi
onem demonū necessarium. Tertū
est meroris vt discipulor̄ xp̄i in tri-
duo mortis xp̄i. Et etiā alior̄ q̄bus
dulcedo sp̄sualis subtrahit̄. Quar-
tum est gaudiū vt discipulor̄ xp̄i in
eius p̄sentia: et duoror̄ in p̄sentia
cōsolationis sp̄sualis. Quintū est re-
sumum ecclesie quo tñi semel certis
hora et certis cibis quis abstinēt: et
q̄s est fructus de hoc solū est ad p̄po-
situm. ¶ Tertio notandum q̄ gu-
losi quidā dicūt ieiunū minūm vī-
tutis esse actū. Quō cōtra s̄m tho.
in. iij. dist. xv. fructū. xij. et vtilitates
ieiunij in sūma ponit. Prīmū est di-
minutio fomitis quē ab adā et parē
tīb⁹ p̄traxim⁹: q̄ l3 p̄titi non sūt tñ
v alidē inclinat ad p̄titi: nisi ieiunij
et alijs operib⁹ virtuosiss̄ sibi resis-
sant: fomes ignis est: virtutū opera
destruētiā ligna cibor̄ et potum
inordinatē sibi ministrant. 3⁹ apo-
stol⁹ ait. i. Cor. ix. Castigo corpus
meū: et i sicut redigo. ne cū alijs
p̄dicauerim: p̄peregrabus efficiar.
Castigo etiam et domas corp⁹: vt
sint aīe faciliē: et vitis non lasceui-
at. Secūs est delectio peccati: q̄ effi-
cit Breg. caro leta nō trahit ad cul-
pam: afflicta ducat ad veniā: ideo
siliū israel p̄ctis ieiunauerūt. Ju-
dic. xx. Tertius est acquisitio virtu-
tum et augmentatio. Nūq̄ est tēpe-
rantie virtutē obtinem⁹: nisi tēpera-
te p̄ abstinentiā iteratis actib⁹ infunde-
m⁹ vt s̄ ph̄s in. iij. ethi. x. q̄. Do-
mato ē corp⁹: faciliē fuit sp̄s ad
virtutes obedire: enā in hoc ecclesie
et se meremur p̄ obedientiā. Quar-
tus est corporalis dōr: i patria aug-
mentatio. Corp⁹ ei refurgens: erit lu-
cidū: subtile: ipassibile: et a gile: et in
corpali pulchritudine: et alijs simili-
bus vnus erit alio excellēti⁹. Nō au-

tem q̄ sunt xp̄i corpus suū crucifixe-
runt cū vitis ⁊ cōcupiscētijs ieiunā-
do. Mat. v. Hierusalem illi erūt ex-
cellētiore in talib⁹ votib⁹ q̄ suis ac-
cedēte p̄mū. vii ap̄lōs. i. Lxx. ii.
Thufēsq; pp̄riā accipiet mercedē
sui suūm laborem. Quint⁹ est men-
tis eleuatio: vt p̄z in helia qui post
ieiunū. i. dieꝝ vidit visionē magnā.
i. Regū. xix. Ieiunū em̄ ad lram in-
tellectu acutiore sunt: q̄ per gulā
aiā corpi mūmū inmerg. f. q̄ gubli-
tiā ad sup̄a eleuat. Sicūt videm⁹
q̄ sz ph̄m aues paucā carnū ap-
tus ⁊ alti volant ⁊ vidēt. Et illa
quinq; tanguntur in pfatione. Qui
corpali ieiunio vitia cōsumit: quo
ad p̄mū ⁊ scdm̄ mētē eleuat: quo
ad q̄ntum virtutū largitur: quo ad
tertium ⁊ p̄ma: quo ad quartū. Ser-
tus est corpore sanitas. Tū hugo
de sancto victore. natura hūana in
modico p̄tā est: cōsuetudo vero
multa addidit: q̄ voluptiones plurā
aggregauit. Et ad litterā ieiunā-
tes famores sūt q̄ om̄ites crapulosi
In q̄b⁹ naturalis ignis tot victua-
lia nō valēs p̄sumere: cito sicut ma-
terialis ignis extinguitur. Sep-
timum est satisfactio notabilis p̄ pec-
cato. Sicūt. i. Reg. xii. Sulphur ac
offendēt dñs ieiunauerāt tibi. tibi
peccauim⁹ dñse: sz elige dñe regem.
Rōne cur⁹ est p̄ p̄sē ip̄a abstinen-
tia. Et ceteris parib⁹ itāto plus de
purgatoriā pena minuit: quāto vobis
ip̄m corp⁹ ledit. Idcirco est q̄ ieiunū
ū ⁊ abstinentia est ad cauēdā p̄ pec-
tis future: punit em̄ cit⁹ recordā-
tur ne offendāt s̄ futuro: q̄ tā pena
lit punit sunt s̄ p̄terito: vt patuit
Ione. i. ii. In ieiunio minuitur auz ⁊
regemūctio. Bonus est q̄ p̄ ieiunū
sz determinatio temporis: quemad-
m̄ Th̄ beatus Greg. dicit in om̄el. du-
ctus est iesus in desertū: dignū est
cl̄v̄ q̄ tot dieb⁹ vltra semel refici
possum⁹ in corpore: vt interdiū absti-
neam⁹ a corpore: vt recreemur in
mente. Decimus est q̄ ad sacramen-

183.26.

四

Capitulum. vii.

၄၀.ငဏ်ဏ

ta pparat vt fructuosius sumatur. Ideo tota quadragesima ieiunaf: vt i die pasche deuote p'municef. ppter quod etia ecclesia pcepit a non ieiunio sine neceff. tans arculo: non lum debere p'municari. Unde c'm' est q' per ieiunium xpo paffo multum cofortamur: qui ficut ab hora natiuitatis in cruce est. p nobis paffus: nos ppter eum vfgz ad eandē horā nos cruciādo ieiunem' vt dicit tho. li. iij. dist. xv. Duodecimus est q' facilius p' nobis z alijs ea que petimus a deo obtinem': fic daniel oraturus ieiunauit. Dan. x. z feci multa. ¶ Quādo aut ieiunia ab ecclesia instituta fūt rigide obferuanda: ad hoc multa inducūt. Primo ritus iudeorū quorūdā: qui adeo rigide feruabant fuas abftinētiās: vt pot' mori eligerēt q' abftinētiā didici' foluerēt. vt ptz. ij. mach. xj. z. vj. Quāta ergo verecūdia est chuziani tēpore grē facilius foluere ieiunium. Secundo q: nō inuenit aliquod pericū hūanū graui' punitū q' fractio abftinentie impofite: vt ptz in p'mis parētibus. Gen. ij. Quāta ergo pna inligēda est q' facilius abftinētiā nō fuāb'. Jo zach. xlii. Adā exēplum meū ab adolefcētia mea. Tertia abftinētia multos malos hz impugnatores. Ea caro p'pugnat. Itē creatore vifu pulchre z ad vefcefcētiā fuauis. Itē diabolus: vt ptz in xpo z p'mis parētibus: imo ipfā impugnat rō qd est maximū q' facile contra eā reperit multa argumēta. Itē foecitas hoīz. Ideo tāto virtuosius est act' abftinētie: quāto plures habet impugnatores. vii pō. Viriliter agite: p'fontef cor veftrū: oēs q' p'paratis in dño. ¶ Scō p'ncipaliter magis i fpeciali videbif qū fit p'ceptum ieiunare: z abftinere. Quāto teneamur ieiunare: z an ieiunius fū diffēfibile. De primo fin tho. scō fēde. q. cxiij. Ieiunium cadit i cōmuni fub p'cepto legis nature. Primo in quātū p'inet ieiunium ad neceffariū

cohibitionē a pctō. Secōdo in quātū
ptinet ieiunū ad satisfactiōē i peni
tentia: p sic cadit sub pcepto diuino
scz pout inuincit est i penitētia sim
pliciter z sic est pars sacramēti Ter
tio cadit sub pcepto eadē abstinen
tia in quātū p cibū aliquē pbabiler
q̄s sanitate corpis z vita puaetur.
Quarto cadit sub pcepto legis di
uine: qñ quis vout ieiunare. Quin
to sub pcepto ecclie cadunt ieiunia
ab ecclia instituta: z p̄cipue ieiunius
quadragimalē quattuor tpm̄ vigi
liaz oīm ap̄loy p̄ter vigiliā iohis
euāgelistē: philippi z iacobi. Et p̄
milīa ieiunia q̄ ab ecclia instituta sūt
vel p gñāl p̄suetudinē ecclie tāq̄ te
tuna necessario obēuāda approba
ta sūt. Illa cadūt sic sub pcepto: q
q̄ cā sine necessitate z legitia cā trās
gredis peccat mortalit: modis sine
diatē p scrip̄ thō. exp̄m̄ d̄is. vii. f. q.
vii. Si quis oīm ecclēsiasticā tradi
tionē scriptā vel nō scriptā violat:
anathema sit: nulli aūt nisi p mora
le anathematis f. z thō. vbi p̄us d̄i
cit. Et si q̄s auctoritatē legislato
ris p̄tendit: pceptū ei⁹ trās gredies ex
ceptū: vel si q̄s trāsgredis hoc
mō q̄ p̄dicti f̄ finis quē intēdit legis
lator: tūc peccat mortalit. Si autē
aliq̄s ex aliqua rōnabili cā statutus
nō fuerit: p̄cipue i eo casu i quo legis
lator si p̄sens esset decerneret nō cē
suandū: talis nō peccat mortalit.
Et i scripto sup. au. dist. xv. d̄t. In
tētiō legislatoris obuiat: q̄ ex cōtē
ptu vel sine aliqua rōnabili cā ordi
nationē nō finat. Si autē i aliquo ca
su ordinationē nō fuerit i quo pbabi
liter credi pōt si legislator adēc cū
obligari nō vellet: talis nō ē repu
tāndus trāsgressor pcepti: z iō nō ē
necessarium q̄ quicūq̄ aliquem vt
em ab ecclēsia institutus ieiunare co
mittit: q̄ mortalitē peccet. Ip̄otest
cū hoc aliquando cōino sine peccat
to contingere. Aliquando autē sine
mortalit cum veniale: q̄s itelligit qñ
rationabilis causa subest Aliquādo

icimnia
sub pra
no q

Preceptum. vi.

autem cum mortali et hoc fin. diuer-
sas occasiones quibus homo ducitur
ad ieiunium frangendum. Hec tho. 2. d.
cordat pe. de pal. l. iij. d. iij. v. d. iij.
Ieiunium. ecclesie cadit sub iure positi-
uo. Et si ei transgressio sine causa est pec-
catum mortale: ut in ada. et exod. xij.
Anima si se non affluerit vez absti-
nendo a fermentato: peribit de po-
pulo suo. An aut fractio est cuius-
libet ex toto sufficiens: est veniale: ut de
his qui legunt maritima i. c. p. l. c. o. r. o.
Anq. simpliciter nulla culpa est: ut
in necessitate. Quod aut ieiunare
teneamur: notandum fin. eundem q.
ieiunium tripliciter potest solui. Pri-
mo quando quis comedendo etiam se-
mel per totam mensam irascitur male/
vel gulose comedit per totum vel hu-
iusmodi facit qd est contra spiritum scilicet
per artem Sedo qm quia etiam semel co-
medendo non continet: s. in parte
excedit peccando: vel i. sine gulose co-
medendo: vel in parte irascendo: p.
tanto solui perdit ieiunium non p. to-
to. Tertio q. die qua ieiunant circun-
stantias necessarias violant. Ieiunium
enim d. fieri cum septem circumscrip-
tis. Primo ut qd die ieiunabili ultra se-
mel non comedat ea p. que alio m. adu-
catio solet compleri. An aut peccet
toties quis mortaliter: quoties die
ieiunabili pluries q. semel comedit
sine rationabili causa. Quidam dicunt q.
s. i. i. l. i. q. non. Tu si tene fin. aug.
certum: et dimittit incertum. Hec tho. cer-
tum est fin. v. r. o. r. i. s. q. opinionem q.
petit ex pluralitate comestione am-
plius potest gravari: ut plus peccet
q. die ieiunabili quater comedit q. q.
ter ceteris paribus. Quidam haret q. qd
hora prima diei comedat sic est mo-
dico pane: et sic secunda hora: tertia q. r.
ta et quarta: et sic quicquies comedat
modicum temp. Alii qd cedat post
prandium: et in cena eandem cenam vsq. i.
crastinum p. l. a. d. o. in. cibis et portibus.
Apparet q. secundus plus peccat q.
primus: q. secundus contra intentionem
legislatoris facit q. primus. q. pri-

mus plus lascivias corporis reprimat
qd intendit legislator: q. secundus fa-
ciat. Sedo non d. ieiunium hora pra-
dicta prevenire notabiliter sine causa ra-
tionabili. Et aut hora praedicta ieiun-
io ecclesie alicubi. x. i. alicubi forte ali-
ter fin. consuetudines varias a maio-
ribus placis si approbatas. In pri-
mitiva tñ ecclesia fuit hora nona diei
que est secunda hora post meridiem
q. pro tunc fin. plures doctores vi-
detur primo q. mortui fuisse i. cru-
ce: i. cuius recopensa nos cruciamur
ieiunio: i. quadragesima tñ strictius
videtur ieiunium esse suandum. Et si cal-
cedon. est concilio dicit. In quadra-
gesima nullatenus credendi sunt ie-
iunare: qui ante m. aduenerunt q. ve-
spertini celebrare officium: quod qua-
dragesimali tpe post nona dicit. Et
de p. s. e. r. a. d. i. f. i. Solent plures q. se ie-
iunare putant in quadragesima: mor. ut
signum audierint ad horam nona m. adu-
ducare qui nullatenus ieiunare cre-
dendi sunt: si ante m. aduenerint q.
vespertini celebrare officium. Hec de-
rendi est eni ad missas: et audit: mis-
sarum solennis: vespertinus officii lar-
gitis elemosinis: ad cibum accedendum
est. Si quis pro aliqua necessitate co-
strictus fuerit: ut ad missam venire non
valeat: c. l. i. m. a. t. a. vespertina hora et
p. p. l. e. t. a. o. r. i. s. s. u. a. i. e. i. u. n. i. u. m. s. o. l. u. a. t.
hec ibi. Addit tho. i. l. i. i. de hora ieiun-
ij. Hora ieiunij i. e. d. e. d. o. non op. s.
stricto p. l. i. d. e. r. e. s. s. u. f. f. i. c. i. e. r. e. g. r. o. s. s. a. c. e-
s. t. i. m. a. t. i. o. s. e. z. q. s. i. t. c. i. r. c. a. h. o. r. a. d. e. b. i. t. a.
Hec multum nocet: si ex aliqua causa il-
la hora aliquantulum p. ueniant: vel si
forte p. i. s. t. i. m. i. t. a. t. e. v. e. l. e. t. a. r. e. v. e. l. a. l. i.
qd h. m. d. i. t. a. l. i. h. o. r. a. c. e. d. e. r. e. c. e. d. e. r. e. t.
alicui i. m. a. g. n. u. m. g. r. a. u. a. m. e. c. e. t. c. u. z. c. o.
de ieiunio d. i. s. p. e. s. a. d. u. l. v. e. l. v. t. a. l. i. q. u. a. r. u.
l. u. p. u. e. n. i. e. r. e. t. h. o. r. a. q. p. e. d. e. p. a. l. e. t. i. a. d. i.
c. i. t. q. i. e. i. u. n. i. u. m. f. r. a. g. i. n. o. t. a. b. i. l. i. h. o. r. e. a. n.
ticipatione sine causa. Dico notabili: si
de illa que vocatur species gule. Di-
co etiam horam omni tempore: tar-
dius tamen debet edi in quadra-
gesima q. in alijs ieiunijs. In quadra-

Capitulum. vii.

So. c. p. p. l.

gelius ergo post officium vespertinum
non ante horam vespertinam licet ede-
re. ex quo constat q. hora nona trans-
sit sicut i. aliquando. Post officium eni
none tñ licet ante horam none: dñ
tamē constat horam sextam transisse
vel esse. Hec pe. Locat aut docto-
res p. n. o. m. i. n. a. t. i. h. o. r. a. s. e. r. t. a. m. e. r. i. d. i. e.
Tertio fin. tho. vbi pus in summa et
scripto. Et sus cornu gualit in oi ie-
iunio p. h. i. b. i. t. e. s. t. R. d. e. s. t. q. g. u. a. l. i. t.
magis est delectabilis et ad humo-
rem luxurie magis ceteris opat. co-
cordat Innoc. et hosti. vñ etiam
in sexta feria necessario ē abstinentia
a carnibus et in sabbato fin. quorū
dñ p. s. u. e. r. d. m. e. s. In quadragesima
vero interdicitur vniuersalis oua et
oia lacteina. In alijs aut ieiunijs
circa hec comedenda vel dimittenda
diuersae consuetudines existunt apud
diuersos. quos q. s. q. s. o. b. s. e. r. u. a. r. e. d. e. b. z.
fin. mor. e. c. o. r. p. i. n. t. e. r. q. u. o. s. c. o. n. u. e. r. s. a. f.
Et si m. i. c. r. o. l. o. q. u. e. n. s. d. e. i. e. i. u. n. i. o. d. r.
vnaqueq. p. u. n. i. c. i. o. s. b. u. d. a. t. f. r. s. u. o. s. e.
s. u. i. z. p. e. c. c. p. t. a. m. a. i. o. r. l. e. g. e. s. a. p. a. s. t. o. l. i.
cas arbitret. S. z. n. u. n. q. d. d. i. e. b. i. e. i. u.
n. o. r. p. o. t. q. s. d. e. c. a. s. t. o. r. e. c. o. m. e. d. e. r. e.
Rñ. g. u. i. l. i. n. r. a. t. i. o. n. a. l. i. p. a. r. v. i. c. a. d. e.
d. i. c. t. a. i. n. a. d. u. e. n. t. u. s. L. u. q. d. a. p. i. s. c. e. s.
sint hñres ex vna p. t. e. f. o. r. m. a. m. q. u. a.
d. r. u. p. e. d. i. s. a. i. a. l. i. s. e. t. a. l. t. e. r. a. p. i. s. c. e. s.
v. t. b. i. n. e. r. e. i. e. i. u. n. i. s. p. o. s. s. u. n. t. c. o. m. e. d. i.
e. r. p. t. e. q. u. a. p. i. s. c. e. s. e. t. a. l. i. a. s. m. i. n. i. m. e.
Hec ille. tñ dñ. i. i. j. d. e. n. i. e. q. d. s. i. c. d. e.
ieiunio: nequaquam sumptuosius ma-
rinari beluaria. monstruosa et cer-
conumina f. p. a. r. e. t. Quarto circa vsu
istorum ciborum: q. alias communis non
sumunt ut electuarij et specierum
sic q. s. e. d. z. h. a. b. e. r. e. v. t. s. i. m. o. d. i. c. u. m.
sumat: nñ tñ i. h. o. c. d. z. e. x. o. r. b. i. t. a. r. e. v. i.
d. e. l. i. c. i. z. q. g. r. a. t. s. o. l. u. z. d. e. l. e. c. t. a. t. i. o. n. e. i. n.
e. i. s. v. e. l. m. u. l. t. u. m. s. u. m. a. t. vñ s. i. m. t. h. o. i. n.
tñ. s. u. m. p. r. i. o. e. l. e. c. t. u. a. r. i. o. r. m. m. o. d. i. c. u. e. t.
ad delectationem: ieiunium ecclesie nñ
soluit: q. uis hñ possit totum vel in
parte ex hoc meritum ieiunij p. d. e. r. e.
vel ē mortale peccare si sit immo-
derata libido: non tñ est transgressor

precepti ecclesie: nisi in fraudem su-
meret: aut si eis quasi alijs cibis vte-
ret ad famem extinguendam. Hec ele-
ctuaria eni vñ in summa dicit nñ solu-
tur ieiunium: sicut nec p. alias medici-
nas. nisi q. s. i. n. f. r. a. u. d. e. e. l. e. c. t. u. a. r. i. a. s. u.
mat in magna quantitate p. modum ei-
bi. Quidam i. potu nñ d. z. q. s. e. x. o. r. b. i. t. a.
re. Rñ vñ pe. d. pal. d. i. n. i. i. j. z. t. h. o.
i. n. i. j. q. p. o. t. u. s. e. t. i. a. a. n. i. p. o. s. t. nñ s. o. l. u. i. t.
ieiunium: nisi in fraudem fiat. Quidan-
do aut dñ q. p. o. t. n. e. c. a. n. t. e. n. e. c. p. o. s. t.
soluit: illud intelligo dicitur. qñ nñ
coctat ex illi q. c. o. s. u. e. r. u. n. t. s. u. m. i. i. c. i.
bñ: vñ p. o. t. c. e. r. u. i. s. e. Quidam aut p. o. t. c. o.
f. i. c. i. f. e. x. i. l. l. i. s. q. s. u. e. r. u. n. t. s. u. m. i. i. c. i. b. u.
vñ a. m. i. g. d. a. l. a. t. u. b. r. o. d. i. u. z. h. m. o. i. q. ē. t.
a. n. i. n. c. i. b. i. s. s. u. m. u. n. t. s. e. c. f. o. r. t. e. e. s. t. v. t. i.
p. u. r. r. e. t. a. Hec ille. z. A. l. b. e. r. l. i. b. r. o. d. e.
quattuor coeui s. tenet q. p. o. t. a. n. t. e.
p. r. a. d. i. u. s. i. p. s. i. t. s. o. l. u. i. t. i. e. i. u. n. i. u. m. I. n. n. o.
t. e. n. e. r. q. n. o. p. p. c. o. s. u. e. t. u. d. i. n. e. H. e. d. e.
p. a. l. v. b. i. p. r. i. u. s. a. d. d. i. t. S. i. q. s. nñ p. p. e.
f. a. m. e. v. e. l. v. o. l. u. p. t. a. t. e. s. e. d. i. m. m. o. r. e. n. e.
d. e. f. i. c. i. e. r. e. t. p. a. e. i. n. a. n. i. t. a. t. e. s. i. c. a. u. t. p. u. r.
r. e. t. a. a. u. t. a. l. i. q. d. h. m. o. i. p. e. l. i. b. a. r. e. t. p. e. r.
m. o. d. u. m. m. e. d. i. c. i. n. e. s. i. c. nñ e. s. t. f. r. a. c. t. u.
ieiunij. Sexto d. z. i. e. i. u. n. a. n. s. l. o. c. u. m. z. t. e. r. r. a. c. o. n. s. i. d. e. r. a. r. e. i. n. q. u. a. f. o. r. t. e.
vult ieiunium soluere. Et dicit p. e. d. e. p. a. l. v. b. i. p. r. i. u. s. S. i. p. s. u. e. t. u. d. o. ē. i. n. a. l. i. q. d. i. o. c. e. s. i. q. i. e. i. u. n. e. f. c. e. r. t. o. d. i. c. i. t. i. l. l. i.
d. e. d. i. o. c. e. s. i. t. e. n. e. n. t. i. e. i. u. n. a. r. e. s. i. e. u. t. t. e. n. e.
r. e. n. t. s. i. p. i. s. c. o. p. i. n. d. i. c. e. r. e. t. R. d. q. u. i. a.
c. o. n. s. u. e. t. u. d. o. r. a. t. i. o. n. a. b. i. l. i. s. z. p. s. c. r. i. p. t. a.
o. b. i. g. i. t. o. s. t. x. l. c. a. i. l. l. a. E. t. h. o. c. i. t. e. l. l. i.
g. o. q. u. o. a. d. i. n. d. i. g. e. n. a. s. nñ a. u. t. e. m. s. i. c.
f. a. c. i. u. n. t. c. o. n. s. u. e. t. u. d. i. n. e. r. i. b. a. l. d. i. m. a. l. i. t.
l. i. c. e. t. p. l. u. r. e. s. s. i. n. t. n. u. m. e. r. o. q. n. e. c. c. e. t. e.
r. a. i. e. i. u. n. i. a. o. b. s. e. r. u. a. n. t. q. i. n. o. n. e. s. t. c. o. n.
s. u. e. r. u. d. o. r. o. n. e. o. p. t. e. n. t. a. s. z. c. o. r. r. u. p. t. e. s.
l. a. A. l. i. e. n. i. g. e. n. e. n. o. s. i. v. e. n. i. u. n. t. a. i. o. i. n. h. a.
b. i. t. a. d. i. l. i. g. a. n. t. ē. t. i. e. i. u. n. i. o. p. s. u. e. t. u. d. i.
n. a. r. i. o. s. i. c. u. t. z. s. c. r. i. p. t. o. h. e. c. p. e. S. i. a. u.
t. e. m. s. o. l. u. t. r. a. n. s. c. u. n. t. p. t. e. r. r. a. t. u. t. i. s. s. i.
m. u. m. e. s. s. e. t. v. t. s. e. r. u. a. r. e. t. i. e. i. u. n. i. a. t. e. r. r. e.
p. p. r. i. e. z. a. l. i. e. n. e. E. t. s. i. m. p. s. t. a. r. u. m. d. o. s.
c. t. o. r. e. m. t. e. n. e. n. t. u. r. s. e. r. u. a. r. e. i. e. i. u. n. i. a. p. o.
p. r. i. e. t. e. r. r. e. i. a. l. i. e. n. i. s. l. o. c. i. s. E. t. s. i. i. e. i. u. n. a.
n. i. a. p. s. u. e. t. u. d. i. a. r. i. a. a. l. i. e. n. e. t. e. r. r. e. q. u. a. p.
r. i. j.

Preceptum. vi.

transcunt ieiunare nolunt: tñ tenen-
tur nō scādāli fare his comedendo
Uñ publice non debent his come-
dere. Ideo. j. l. Corp. vii. Si esca scā-
dalizat fratrē mē: dñ aplis: nō mā-
ducabo carnes meternū. Ad illud
est illud qđ habet dist. xii. Ylla. vbi
Aug. interrogant p. matre beatuz
Amb. Qui respōdit. Lū romāve-
mo sabbato ieiuno: cū mediolani
sū: nō ieiuno. Sic tñ ad quācūq;
ecclesiā veneris: et mōrē suā: si cui
qđ nō vis esse scādāli nec quēq; ti-
bi. Et quo sūt p. Lū fueris rome
romano viuto more. Lū fueris ali-
bi viuto sicut ibi. Septimo dñ a te-
iunāte inspici tēpus. Mā fm tho. i.
sūma. die dñica ieiunare nō cōuenit
qđ dies est leticie. Uñ si qđ tñc ieiun-
naret: p. p. uetudine populi xpiani fa-
ceret: qđ p. lege fm augustinū. habenda
est. Addit Bonauē. lib. d. euāgelica
pfectione: nisi ualutudo aliud requi-
rat vel familiaris instinet. spiritus
sacri aliud requat. p. d. pal. r. tho.
dicūt qđ et in festo natiuitatē dñi qđ
ieiunare pōt. ut p. in multis religio-
nib. Et qđ uouissent plus tñc tenē
Que dicta sūt d. ieiunio i aliena ter-
ra suādo: etiā intelligēda sunt d. ab-
stinentia a carnib. vel lacteumtis ne
scādāli set qđ. vñ extra de obser. ie.
ca. Explicari. dñ qđ in festo natiuita-
tis xpi: si i sexta feria uenerit: a car-
nib. abstineret tenent qđ ad hoc obli-
gant voto: vel regulari obseruātia.
Et qđ etiam hi non sunt repichēdē
di: qui p. tunc ob deuotionem inuolue-
runt abstinerē.

Capitulum octauū. Qui tenē
tur ieiunare: r. quis pōt dispensare.

Ed adhuc querit qđ te-
neant ieiunare: r. qñ in
ieiunio dispēsar: pos-
sit: r. qđ. Ubi notā-
duz fm Durand. tho.
r. p. de pal. qđ nullus auctoritate
sua dñ soluere ieiunū: qđ nullus est
iudex in sua cā: si cōmode pōt habe-
re recursum ad superiorē suū. Et

fm hosti. nō sufficit licentia simpli-
cia sacerdotis: si pōt haberi episco-
pus. Alias si non potest comode
haberi episcopus: pōt curat. dispē-
sare. Tñ summa tho. addit. In ta-
lib. recurrendum est ad superioris
dispensationē: nisi forte vbi ita con-
suetū est: qđ ex hoc ipso qđ plati disti-
mulant annuere videntur. Sūt
autem quę cause pñcipales rōna-
biles r. legitime pp. quas pōt qđ di-
spensare in ieiunio: vel i pñueniēdo
horā: vel in comedendo alii cibuz
qđ ieiunantes fortes p. tunc come-
dant. Et sunt etas: infirmitas ne-
cessitas: labor r. ministeriū. pñma
cā est etas. vñ fm tho. vsq; ad finē
xxi. anni nō tenentur ieiunare iue-
nes: qđ indigēt ut plurimum añ illō
tempus de nutrimento: duplici de
causa videlicet ut nutriantur: r. etiā
ut crescant. Tñ infra pñdictum tem-
pus decens est ut ad aliquā absti-
nentiā se exerceant plus et minus
fm mōdum sue etatis. Sed qđ quā-
to ad terminū pñdictum appropin-
quat: tanto virtus nature magis
roboratur: r. augmentū tardius p-
cedi: tñcum in primis quęz annis p-
ueniat puer ad medietatē augmenti
ut phisio dicit: ideo fm qđ magis ap-
propinquāt ad pñdictum terminum
sūt eis ieiunia magis pñmensura da-
ci tñ thomas. Idē credis tenendū de
senibus valde: pp. debilitatē vi-
tutē digestiue: si tanta sit qđ nullo modo
possunt digerere tñ cibū vna diges-
tione: quāt. sufficeret ad pseruatio-
nem nature. Pluriū ē tñ terrarū con-
suetudo hz qđ in ieiunij pñfatis vsq;
ad septēniū pueris dñat. oua r. la-
ctencia. dicit quidā doctor. Secun-
da cā est infirmitas vel debilitas.
Ad autē dñ decretal. debilib. r. infir-
mis nō pñducet: dicit p. de pal. in
uñ. intelligit nō ipso iure: sed dispē-
satue. vñ non dicit qđ tales non li-
gent: sed qđ eis nō pñducet. Debet
autē ēē euidēs infirmitas. Unde
et canones pñmittūt necessitate ex-

Capitulum. viii.

Jo. cxxvii

gente cū infirmis in usu carnis di-
pensare. extra de obser. acti. L. disti-
um. Et videtur qđ etiā debiles qđ nō
possunt pōt comedere vñare qđ na-
tura pseruet: nō teneant stricte ou-
falte ieiunare: eadē ratioe qua supra
de etate dictū est. pñte: casus cōtin-
git: s. i. pauciorib. pñro quāta aut
infirmitate vel debilitate solui possit
ieiunū ab infirmis vel debilib. arbi-
trio boniviri pōt. limitandū est qđ
p. aliquā doctrinā gñalē: vñ dicit do-
ctores. De mulierib. pñnantib. et
nutricibus: si timeatur pñabiliter de
periculo carū si ieiunauerint: de fetu
in vtero vel puero ad ybera: nō solū
possunt: sed etiā tenentur solacere te-
tinum. Tertia causa est euidēs
necessitas penurie nimicq; pōt cōdu-
pler. Una magne paupertatis: vñ qñ
aliquis cogit ostiatum medicare: et
non potest habere tñ de cibo qđ suf-
ficiat p. vna refectione. ille pōt plu-
ries cōdere. Alias si pñ hñe simul
satis pro vna refectione tenet ieiun-
nare. L. dñat tho. i. scripto r. in sū-
ma. Et addit qđ quādo quis pñter
pñcedentē sedam ita debilitatus ēē
qđ ieiunū sustinere nō potest: etiam
excusat. Alia penuria posset esse ex
magna charistia: ut in. xl. vel in pñfa-
tis ieiunij null. ali. cib. haberi pos-
set nisi carnes: vel i exercitu: vel ali-
si non posset simul habere cibū suffi-
cientē: sed solū successiue vel inter-
pollatiz. In talib. casib. pluries cōde-
dens vel carnes edens a pñto mor-
tali excusaret: qui tñ sufficientiam
carnis haberet i tali casu fm quor-
dam tēneret ieiunare: scz tñ semel
comēdēdo. Quarta causa est la-
bor: necessarius r. plus quē hñ vsq;
ad aliud tps differre nō pōt. r. quem
cogit cū magna fatigatione pñnuare
In tali labore nō tenet ad dicta iei-
unia marie qđ nō sūt ita fortes qđ simul
posset laborare r. ieiunare. Et qđ pñz
quid tepe in pñgrantes / itineran-
tes: laborātes in vineis: agris: r. ar-
tib. mechanicis Uñ i. i. dñ. Tho.

Si sit talis pñgratio qđ posset sine
incōmodo dist. rri: dñ pñgratio
nem homo differre: si simul cum ea
non pōt ieiunare. Si autē pñgratio
cōmode differri nō pōt: vel qđ tñ
pus ieiunij hoicm in via pñccupat
vel qđ dies festus alicubi iminet: ad
quem ex deuotione homo pñgere cu-
pit: vel qđ mora in penitētia pericu-
lum hz spūale vel corporale: pōt s. z
dispensationē sui superioris oibz pñ-
dictis pensatis pñgrari: et ieiunū
soluere. Idē tamē intelligit de
his qđ labore itineris adeo affligū-
tur: qđ simul cōiunio itinerare non
possūt. Nec obstat qđ pñceptū dñ pñpo-
ni cōilio: qđ intēto hñmōi pñceptum
dñatis: nō est alias pñas r. magis ne-
cessarias causas excludere. Nec in-
tentio maioris lucri nō necessariū la-
borātes corporaliter eos a pñto ex-
cusat si ieiunū frāgūt. Nec illi ite-
rū a pñto iminet: si qđ oparios cō-
ducere nolunt nisi tali pacto ut ieiunū
soluāt: nisi forte cā sit necessaria
qđ festinationes opis p. quo laborat
exposcat. Idē tho. Quinta cau-
sa pñueniēdi cibū est ministeriū. Uñ
seruantes nobilib. ou mēsa. pñrahe-
tibus: si ex causa necessaria pñueniāt
aliquantulū horā comedendi: come-
dendo ex toto: vel si plūbāt modici
ne deficiāt in finēdo: r. hoc faciant
postis iam mēsis vel parū ante: ita
qđ pñ pñuatiōnē tñs totū debeat
reputari vna mēsa: nō credūt qđ dñ
doctores qđ peccēt. Sicut peccant
fuitores mediocri pñonaz qđ surgūt
de mēsa dñor. suoz vadāt ad por-
tandū vinū: vel ut portāt cremā: r.
reueriātes iterū comedūt. De regu-
laribus qui debēt lege ad mēsa in
refectorio nō dicendū: sicut de ser-
uitoribus nobilib. dñmōdo hoc lice-
tati faciāt. Quo ad tertij pñ-
cipale notā dum qđ multa vñr. absti-
nendi est in homine: quam paucissi-
mi experientur: nisi corpus suū ex-
erceant ieiunij: abstinentis r. lib.
Ad patz pñmo in abstinentis phz
r. uñ

Preceptū. vi.

lofophorū paganorū. Nā vt legitur
i vitis philofophorū de focrate. So
crates tam tēperatus fuit in victu:
vt fere p oēm etatē suā infirmitate
caruerit: i in pefte q̄ athēnas vafas
uit illud trāfiret. Itē cū quofdā ho
spites tenuit ea tractaffz amice^{er}
ei hoc ftimarē? Nā dicit focrates. Si
boni fūt: equanimes ferāt. Si ma
li: nō est curandū. Item docebat il
los vitādos in cibo t potu: q̄ vltra
ftum famēq̄ fedādā. puocare fe no
fcerēt. Sic carneades phs vt re
fert. Valerius intāti cogitaciōib^e
ftudio ihellit: vt ad mēfz sedēs ma
nū ad mēfā porrigere obliuifceret.
t famā quā loco vxoris habuit dex
terā phs neceffaria vlt^o appodia
ret. Attamē. x. f. f. etatis āno viuē
di t philofophādū finē dedit. Et epi
cur^o voluptatis affertor: vt ait lbic
rony. dixit olerib^o pomis t vilib^o ci
bis vitendū. qz carnes t acq̄fite epu
le ingenti cura t follicitudine mife
ra pparate: maiorē penā habēt inq̄
rēdo q̄ voluptates t abutēdo. Vbi
aqua t panis fūt t cetera fimilia ibi
nature fatiffactū ē. q̄cqd fupfuerit
nō ad vitē neceffitatē. fed volupta
tē p̄inet. Hec de vita phōy. Et si
gētilēs hoc fecerūt: quāta verecun
dia est xpianū nō abftinere. Scdo
quātū valeat in abftinēdo hūana na
tura i t adā fit debilitata: p t abfti
nētis magnis t longis: quas fufi
nēt fuit i carcerib^o t quas faciūt a
liq̄ p fanitate acq̄rēda t pferuanda
Tertio pr t abftinētia quā fecerūt
viri fcti q̄ nobis fimiles fuct. imo
t mulieres fctē fragilitatis nature.
Ex quo p t q̄ hoīes multa poffēt
fvellet fe pbare i abftinētis. S t fūt
heu multi q̄ fe pbāt. p̄cēdo lapi
dē: luctādo falidō: currēdo: pugnā
do ē ad mortē: f t abftinētis pau
ci fe pbāt. vñ dicit Bern. Ignofce
dne ignofce: vñ fūlmū: t rēguer
fatur. t i his q̄ ad te p̄mēt: vñ ē q̄
velit experiri qd poffit. Sed q̄ re
ret aliq̄s est ne aliq̄s ieiunū vel ab:

ftinētia vitū vel ptra argmētū fctio
tis. Nā. i. ho. i. i. i. v. q̄ fct in tri
plici cafu. P̄mo q̄s sibi fubtra
heret neceffaria i cibis q̄ p̄tinent ad
neceffitatē vitē. hoc ei f i t ficut nec
iterumere fctū. S t hoc neceffari
um ē valde modicū. qz modicis na
tura p̄tēta ē. De hoc vt hie. Mō tū
fert vitū magno vel puo t p̄te iteri
mas. Scdo ē neceffariū ad cōferuā
dū vltitudinē corporis i ftatu q̄ acci
pit fm fufficiētiam/ habito respectu
ad ea q̄ mēdūbūt ex officio vel focieta
te eoz ad quos q̄s p̄tuit neceffario
agēda t tale neceffariū fubtrahi nō
vz. qz hoc eēt de rapia hōftiā offer
re: f i q̄s p̄pter ieiunū ipediret ab a
liis opib^o ad q̄ alis obligat. vñ hie.
Et de rapia holocauftū offert: q̄ vel
ciboz numia egeftate/ vel mādūcūdi
vel fōni penuria imoderate corpus
affligit. Tertio fi fit tāta abftinētia
q̄ hō ab opib^o vitiorū ipediāt q̄
uis ad ea ex neceffitate nō tencat: f i
diferetū est ieiunū t f i nō illicitū. vñ
hiero. Et. Nā habilis hō dignitatez
amittit q̄ ieiunū charitati: vel vigilā
as fctus integritati p̄fct. Que
ritur scdo an ieiunia poffunt redimi
p pecunia/ vel alio mō. Nā. f i ino
cēf. q̄ triplex ē ieiunū. Vñ ab ec
clefia mādatur: de quo fupra t hoc
nō pōt redimi: nūc cā: vñ neceffitas
in ieiunāte fubftit. Alia ieiunia fūt
volūtaria/ id ē votiuā. t talia fine cā
q̄ in ieiunante fubftit/ vñ mō alia fūt
vile. redimi poffūt auctontate fu
perioris. Tertio fūt ieiunia in pen
tentia fūnta. t de his idē est ficut
de voluntariis.

Capitulum p̄mū feptimi p̄ce
pti. De auaricia t appetitu.

Modo videndum est de
feptimo p̄cepto. Non
facies furtū. Vñ dicit Bern.
fcti deus phibet fur
tum: fed rapinam om
nē in fidele t̄ptionē/ vñ ditionē labo
rem/ t oēs modos quib^o hō volum:

Capitulum. i.

De cupiditate

tarie in fert alteri dānum in rebfū
tis tēporalibus. Quod not aut. Au
guft. cū in q̄ftionib^o fup Lxx. dicit.
furti noie intelligitur oīs vfurpatio
rei aliene. Non enim rapinā p̄mu
fit: qui furtū p̄hibuit. fed a parte
totū p̄hibere voluit. Vñ cōtra
auariciā hoc mandatū traditur De
qua vidēda fūt tria. P̄mo qd fit
auaricia. t quale p̄ctū. Scdo q̄ de
teftabilis fit. Tercio cur diuitie que
fūt i fima bona t fū diligunt ab hoīe
Nā. Quātū ad p̄mū sciendū q̄ a
uaricia capif f i ho. q̄. q̄. xvij. du
pliciter Vñ modo est inordinatus
appetit^o feu amor habēdi t poffidē
di: aliena. Ex quo amore mouet ho
mo ad volendū/ feu poffidēdū aliena
indebite: vñ furtip̄edo ea aut reti
nēdo. t fic auaricia opponit fufficie
t fic accipitur. Ezech. xxi. P̄mici
pes ei^o in medio ei^o quafi lupi rapi
entes p̄edā. Vñ mō accipit auari
cia prout est inordinatus amor t ap
petitus ad diuitias proprias. vt cū
quis nimis amat res viles extērio
res t p̄pter hoc nimis defiderat eas
acq̄rere. aut nimis p̄lacet i tam
poffeffis. t ideo nimis retinet eas.
Quis non velit rapere aut retinere
aliena. t fic opponitur liberalitati q̄
moderatur hūmōi affectiones circa
proprias diuitias. Hec auaricia fē
per est p̄ctū. vñ hebreo. vltimo dici
tur. Sint mores id ē vita. fine aua
ricia contēti p̄fentibus id est nō fūt
cupidi non habitozum. Vbi glofa.
Auarus est qui tenax est i largiēdo
cupidus in accipiendo. Ex quo
patet q̄ auaricia non folum est in di
uitibus: qui plus debito acquirunt
diuitias aut retinēt: f t etiā est i pau
peribus: qui licet nō habeāt fup̄er
flua: t f i fic inordinate amant diuiti
as: q̄ ex hoc mouentur ad defiderā
dum eas fup̄erflue aut fup̄adebitū
modū. aut i paruis diuitis: fic amo
re herent vt indebite in eis delecten
tur aut eas indebite retineāt Vñ fup
illud p̄. Videbūt iufti t timebūt t

fup ipfum ridebunt: t dicit: ecce ho
mo qui nō poffuit deū adiutorē fūū.
fed fpauit in multitudine diuitiarū
fuay: Et Aug. Audiuūt aliquis pau
per p̄phetiā dicentē: fperauit i mul
titudine diuitiarū fuarū: t continue
atredidit pānos fuos. refpexit forte in
ita fe diuitem ornati^o induti/ t ait
in corde fuo. de illo dicit: nunqd de
me. Lōtra qd fubdit Aug. Nolite
inde excipere noli te idē feparare: nifi
videris t timueris: t poftea rideas
nā quid tibi p̄deft fi egeas facultate
t ardeas cupiditate. Hec ergo at
tendite ne paffim diuitias rep̄hēda
tis: t rurfum ne de paup̄tate t ege
ftate p̄fumatō. Et q̄uis ita fit de
paup̄ib^o vt dictū est: tñ auaricie fu
p̄fluous amor: frequētius t magis
abūdat in diuitib^o. Quia ex hoc ali
quis diuitias poffidet: allicif anim^o
ei^o ad eaz amorē. Sicut etiā ex con
tinua cohabitatione mulierū efficit
qd incōtinēs: eo q̄ vterq̄ materia t
fui criminis h t p̄fentē. Vñ in epifto
la ad paulinū t thereafīā dicit aug.
q̄ terrena arctius diligunt adēpra/
q̄ cōcupita. Nā vbi ille iuuenis dif
ceffit: nifi qz magnas hēbat diuiti
as. Aliud est cū nolle incorpore q̄
de fūt. Aliud iā incorporeata diuel
lere. Illa eīn velut extranea repudi
ant: illa hō velut mēbra p̄fciunt
t Crifoft. fup Math. Appofitio di
uitiarū maiorē accēdit flāmā: t ve
hementer fit cupido. Nā autem
ille due auaricie fūt p̄ctā mortalia
vel nō: notādū ē i Thō. q̄ auaricia
p̄mo modo vñ prout opponitur
iufficie/ quo ad actus fuos est de ge
nere fuo p̄ctū mortale. qz actus ei^o
funt iuffia acceptio t retēctio alieni.
t fic p̄tinet ad rapinā t furtū q̄ fūt
mortalia: vt patebit in fequētib^o.
Sed scdo modo auaricia capiēdo
eā put opponit liberalitati p̄ amo
re inordinato diuitiarū propriarū: fic
est aliq̄ p̄ctū mortale/ aliq̄dove
male. qz vt dicit fanct^o Thō. q̄. fctē
quēft. cxiij. si homo diligit diuitias

Preceptum septimum.

superflue et plus debito / nō in plus
q̄ deū s̄z circa deū nec vellet ppter
diuitias ali qd̄ facere qd̄ esset pira-
riū amor dei aut p̄mi tūc talis a-
uaricia est petm̄. quia immoderatus
amor et contra rectā rationē. sed est
veniale eo q̄ non est contrarium ca-
ritati dei aut p̄mi. Si autē amor
exteriorum rerum sit tam immode-
ratus et magnus q̄ homo plus dili-
gat diuitias vel rem aliquam vtilē
q̄ deū: vt q̄ plus vellet carere deo
q̄ tali re: vel q̄ ppter amorem diui-
tiarū non veret̄ facere cōtra amorē
dei aut proximi: tunc talis auaricia
est petm̄ mortale. Sicut cū amore
non necessarij lueri: et sine causa ra-
tionabili violaret diem dominicū
aut multū sollempnē diem: aut piurat
aut dānificat p̄mū. et sic de alijs
auaricie filiabus. Et hoc vult apls
Ro. j. Vbi cū p̄misset repletos ei
iniquitate fornicatiōe: auaricia: et si-
milibus: subdit. qui talia agūt digni
sunt morte. ¶ Duo ad fm̄ p̄ncipa-
le notandū: q̄ auaricia est valde de-
testabile viciū ppter q̄nq̄. Primo
quia est capitale viciū: ex qua filie
valde nocine oriuntur fm̄ Grego.
xxj. mora. Differūt autē mortale vi-
ciū et capitale. q̄ mortale est quod li-
bet priuans hominē vita anime: qd̄
est gratia et vita eterna cui pctō de-
bet p̄ pena mors etna: et talia mor-
talia sunt valde multa. Sed capita-
le est ex quo multa alia pctā vt fre-
quenter oriunt p̄ modum p̄ncipiū et
cause efficiētis. Vñ sicut caput est
p̄ncipale membrū et tāq̄ p̄ncipiū
a quo alia quodāmodo oriunt et
dirigunt. et sicut dux exercit⁹ ppter
p̄ncipalitātē alios regit: sic ad si-
militudinē talis quedā sunt vicia: q̄
propter p̄ncipalitātē et depēdētā
aliorū ob ipsa dicunt capitalia. Et
sunt septem quorum vnum est aua-
ricia de qua Tho. seba. ii. q. cxv. de
clarādo filias auaricie quas vbi pu-
us enumerat. Grego. dicē q̄ auari-
cia ē sup̄flus amor: hñdi diuitias;

et in duob⁹ abundat. Primo in reti-
nendo. et ex hac pte et ea onf obdu-
ratio ptra miam. q̄ sez cor nō emol-
lit misericordia vt diuitijs suis sub-
ueniat miseris. Secō auaricia abū-
dat in accipiendo. Et fm̄ hoc aua-
ricia potest considerari dupliciter.
Vno mōs qd̄ est in affectu. et sic ex
auaricia oritur inq̄tudo inq̄atūm
ingerit homini sollicitudines et cu-
ras sup̄fluas. Alio mō pōt p̄sidera-
ri in effectu: et sic in acq̄redo aliena
vtitur aliq̄ vi qd̄ p̄tinet ad violētā
q̄nq̄ aut dolo: qui si fiet in p̄bo erit
fallacia quātū ad simplex p̄bū. pu-
rium aut si addatur confirmatio in
remeriti. Si autē volus cōmitat in
opere: sic quantū ad res erit fraus.
quantū ad p̄sonas erit p̄ditio. vt p̄
de iud. i. qui prodidit t̄pm ex aua-
ria. ¶ Secō facit ad detestationē
auaricie q̄ natura illud viciū distia-
det q̄ terrā voluit esse infimā: et oīz
p̄culari pedib⁹. Pecunia autē et oīa
appreciabilia pecunia sunt terrarū
bita: vel alba fm̄ Bernar. vel terre-
na. In cui⁹ signū legit Actu. iij. q̄
p̄mū de ecclesia p̄ia domoz
vel agroz suoz ponebāt āte pedes
apostolorū: qd̄ et Joseph ibidem fe-
cit. Sup̄ quo glo. dicit. docet calcā
dū ē aurū: et subdi pedibus a posio-
lorū. Itē ala s̄z naturā ē sublimior
et purior celo. vt pote deo similior.
Vñ i libro de causis dicit cō i oīz
te eternitatis: id est media inter cor-
poralia seu tēporalia et eterna: q̄ sūt
angeli et deus. Itē circo d̄z esse exal-
tata a terrenis. Et si terrenis ihe-
ret tunc celū terram tangit ptra na-
turā. Item ala fm̄ Bern. celū est in
quo deus habitat. terra p̄o scabellū
dei. fm̄ illud prophete. Celū michi
sedes ē: terra autē scabellū pedū me-
orū. Et sa. lxxj. Absurdū est celū / id
ē animā terrenis repleti. ¶ Tertio
facit ad detestationē auaricie vt m̄
tuplex p̄ scripturā p̄minat. Vnde
Et sa. v. Vt q̄ coniungitis domū ad
domū et agroz agro copulatis vsq̄

Capitulum. i.

Jo. cxxviii

ad terminū loci. Nunq̄d habitatis
soli vos in medio terre. Abacuc. ij.
ve q̄ congreg it auriā in alā do-
mū sue Amos. vi. Vt q̄ opulenti
esset in spon Luc. vi. Vt vobis di-
uitijs: q̄ hic habetis consolationem
vt am. Jaco. v. Vigite nunc diuites
plorare viulātes in miseria vris q̄
aduenient vobis. Diuitie v̄e putre
facte sunt: et vestimēta v̄a a tinea
comesta sunt. Argētū v̄strū et aurū
eruginabit: et erugo cor in testimo-
nium vobis erit: et māducabit car-
nea v̄as sicut ignis. In epistola iu-
de. q̄. dicit. Vt hīs q̄ in via chaim
abierunt q̄ auariciam secuti sunt: et
errore blāā mercede effusi sunt: et
in p̄ditione chore perierunt. Apoc.
ca. vii. Vt. v. v. habitab⁹ i terra
habitantes autem i terra ad modū
talpā sūt auri: Nec mirū cū apls
dicat. Et he. v. Auaricia ē idolorū ser-
uit⁹. ¶ Quarto detestabilis est. q̄
tria q̄ debem⁹ dare deo: fidem. sp̄
et caritātē: dat diuitijs. Fidem dat.
q̄ p̄ credit diuitijs q̄ deo: eo q̄ pu-
tat sibi diuitias debere p̄curare ne-
cessaria: quasi deus curā nō habeat
de seruis suis. Contra illū d̄bat. vi.
Cōsiderate lilia agri: volucres celi
naturā agri: et similia: Sp̄ dat. q̄
putat p̄solatiōes veras diuitias cō-
ferre: et virtutum diuitias tristitias
facere. Contra illud r̄p̄i Johā. xvj.
In me pacē habeatis: in mūdo p̄s-
surā habebitis. et d̄bat. xij. Vbi
q̄ reliquerit domū vel fratres: aut
sorores. aut patrem: aut matrē: aut
vros: aut filios: aut agros. ppter
nomen meū centuplum accipiet: et
vitā eternā possidebit. Caritatem
diuitijs tradit. q̄ vbi est thesaurus
tu⁹: ubi ē et cor tuū. d̄bat. vi. Qui
tofacit ad detestationē auaricie q̄
in infirmitates sp̄uales ipsa vna ē
de peioribus. vñ Ecclē. v. est infir-
mitas pessima quā vidi sub sole di-
uitie cōseruare in malum dñi sūt. pe-
unt em̄ in afflictione pessima. Ab-
rito dicit pessima. q̄ infirmitas ma-

la est debilitas corporis. sed hec in
bonū ce dit anime. Est infirmitas pe-
ior: peccatum veniale et quedā mor-
talia. q̄ animā vulnerat: ppter que
vulnera christum medicum venire
oportuit. Sed auaricia est infirmita-
tū pessima quo ad plura sicut est infir-
mitas magna corporis. Primo q̄
diuturna. eo q̄ materia v̄e p̄fecte
euacuatur. vt p̄ in diuitijs: et tunc q̄
noluit relinquare oīa. Secūdo quia
p̄tinu. Ecclē. iij. Vnus est: et secun-
dum non h̄z: non filiū: nō fratrem:
et tū laborare non cessat. Tertio q̄
acerbe affligit in retinēdo: grauius
in acquirendo: gratissime vero in
amittendo. s. Loz. vi. Vt dixit omni-
um maloz est cupiditas. Et statū se-
quit quā qdā appetētia errauerūt
a fide: et inseruerūt se multis dolori-
bus. Quarto q̄ pessis ē vniuersalis.
Nā iuuenes et senes: diuites et pau-
peres: infirmos et sanos: stultos et sa-
pientes: clericos s̄cit et seculares: si
sic aut est de luxuria. Vñ d̄bero. vj.
Aminores vsq̄ ad maiore oēs sūt dēt
auaricie: et a p̄pheta vsq̄ ad sacer-
dote: cuncti faciunt doli. Seneca
Quid stultius q̄ deficiētia: viciū
cū augere. Quirō q̄ celestis medic⁹
cū hac infirmitatē ad mortē q̄ iudi-
cunt mat. xij. dicē. Amē dico vo-
bis: q̄ diues difficile intrat i regnū
celoz. Secro q̄ hec auaricia exp̄tis
simo et potētissio medico a cura ab-
stulit vñ infirmū: iud. iij. Septio.
q̄ celestē medicū irritat: et ad vltimū
sterfecit. vñ Luc. xv. audiebāt p̄ba
hec pharisei q̄ auari erāt: et irride-
bāt eū. Octauo q̄ hec infirmitas ni-
mis varia ē vt p̄tissimū apls medici
vix eā cōfessat vt p̄z v̄sarq̄: d̄ci
b⁹: simonias: et mercatoriū. Tot ei
inueriōnes et modos inuenit hūana
malicia in acq̄redo t̄palia. et. Vñ
d̄ci. xv. Abimelech dedit sare mil-
le argēteos i velamē oculoꝝ. Mono
q̄ p̄ba h̄c infirmitatē idit: q̄ nul-
l⁹ ei⁹ discipul⁹ ē possit: nisi renūciat
omnibus q̄ possidet. Luce. xij.

Preceptum. vii.

In quo ad tertium principale. Cur di-
uitie non satiet appetitum: sicut quod dicitur
ecclesi. v. Avarus non implebitur pecunia.
Et sicut philosophus in libro politico. Appetit
huius sunt quatuor cause. Prima est ca-
pacitas infinite: quod appetitum natura
est ad solam deum recipiendum: et si deus sati-
ari. unde Augustinus libro 2. de civitate dei. fecit nos deus
ad terram: in gentem est cor nostrum: donec rege-
scat in te. Et sapientia. xij. Cum orbis frangit
sit omni deus: quasi gutta rosas anilucani
descendit in terram. Quod finitum pos-
set satiare infinitum. Secunda causa est infi-
nititas inordinati affectus et sineitas
rerum temporalium quo ad nos: pueria de-
sideria. Nullo est sine mensura affectus
eius quod cupit omnem gloriam et gra-
tiam habere: ac suppletionem defectum quod
tunc cum sit impossibile est: ut patet in christo per
fectissimo homine de quo dicitur Iohannis. vii.
quidam dicebant: quod bonus est. alii dixerunt
neque: sed seducit turbas. Cum autem fi-
nitum non possit replere vel proportionari
infinito: necesse est ut desideria temporalium
diminuantur: et tunc pauca sufficiunt.
Et patet per philosophum in libro politico. Et sicut
philosophus. vi. habet alimentum: et quibus re-
gamur: his potestatem simus. Ido Sene.
Si vis te diuites facere: non pecunie
est adiungendum: sed cupiditati subtrahendum.
Tertia causa est quod nova temporalia: ac-
quiritur vel frequenter aliquid vacuum requi-
runt in quo recipiantur: vel ut custo-
diantur: vel potius habent defectus an-
teriores. Et patet per philosophum. Si acquiris aux-
indiges sermo: feras: et camera. Si
vacamus: indiges stabulo: feno: et fa-
mula. Si addicis temporalia: pluravis
habe fercula: et multa: et ita est similibus
simile est iudicio. Ido ecclesi. v. Tibi
multe sunt opes: et multi sunt qui come-
dunt eas. Tales enim faciunt sicut mul-
ti sitientes: quod ad extinguendum sitim
aquam salinam bibunt. Nam in eo quod ac-
quiritur sitim habet extinguere: sed quod sal est si-
tim habet provocare. Sic temporalia
aliquem defectum tollunt: sed ad aliam plu-
m affectum accedunt. Ido Iohannis. xij. Qui
biberit ex aqua hac sitiet iterum.

Quarta causa est: quod errant in satisfaci-
endo potestate quod sunt: et defectum prin-
cipaliter patitur intellectus: quod vult
pauca verum: sicut querit in supposito.
Iteha. Quia homo natura sibi deinde de-
rat. Et primum bonum. sicut illud. s.
ethi. Quia bonum appetunt. Sed aua-
ri si sitim principale vellet extinguere
re scientiam et virtutes deberet primo
acquirere: et tunc cessaret sitis respe-
ctu aliorum. sicut illud Iohannis. iij.
Qui biberit ex hac aqua quam ego da-
bo non sitiet iterum. Quia homo aua-
ri non sic faciunt: sed temporalia que
nec in intellectu nec in affectu pos-
sunt ponere: sed bene in vitam vel ho-
machum: non nunquam satisfiatur: sicut nec
ille corporalem sitim sedaret: quod potius
in calcem: voluit pedes: aureas vel hu-
iusmodi poneret. Quia causa est quia
aia est spiritualis: et temporalia sunt cor-
poralia: talium autem nulla est propor-
tio. Unde sicut causa non potest esse
proportionata sapientie: sic nec anima
temporalibus. Et Tercio principale
queritur: unde pueniat tantus affe-
ctus ad diuitias: cum tamen tot curis
et malis acquirantur et possideantur: et
amittantur. R. s. quod ex tribus. Primo: quod
homines multum diligunt corpus: hono-
res: et desideria et homines. Et sicut homo
na estimationem putat quod per pecuniam
taliam adipiscantur. Sed videant hi
exemplum Luc. xij. diuites qui multum diui-
tias congregant aut aie sue. Nam gau-
de: et cupulare: et letare: quod reposita ha-
beas multa bona in annos plurimos. Sed
eius. Stulte hac nocte repetet aia
tua a te: et congregasti cum? Et Secundo
quod homines non cogitant mala puenien-
tia ex diuitiis plus tacta. Unde apostolus
i. thi. vi. Radix omnium malorum est cupiditas
lavaricta. Et iterum ibidem. Qui
voluit diuites fieri: cadit in temptationem
negrum et in laqueos diaboli: et in deside-
ria inutilia: et nocua: quod mergit ho-
mines in interitum et in perditionem. Et
emplum de contrariis: laboribus. Et
homo. Tertia causa est: quod per paucum
factum est: non cupiditati detrahere

Capitulum. ii.

De. cxxxv

Student homines: sed pecunie adhi-
unt. Unde fere tam impossibile est: quod
cum avaritie obiecto carere avaritia:
sicut luxurie obiecto habido. i. mulier
frequenter a castitate. Ido sicut ignis
non extinguitur: sed incendit si materia li-
gno: apto sibi ministrat: sic et aua-
ritia. Ido ergo magis quod omnes diuitias
spiritus parat. Mat. xij. di. Sollici-
tudo seculi et fallacia diuitiarum suffocant
sermonem dei. Diuitie enim sicut Augustinus. ve-
lut bitumen aui sunt: et si eas non ca-
piat nisi multas contemplationis penitus
priuat. Unde cesarius. diuites in suo
statu comparat apissime nam in ma-
ri: tepetantibus quassate: quod aut perit
aut mergit: aut iactura oneris vacu-
ua ad litus venit. Sic reuera diui-
tum stat: aut ad infernum trahit: aut
in purgatorium mergit: aut plurimorum
glorie gradibus priuat.

Capitulum secundum de obdu-
ratione et elemosina. etc.

Obduratione que est
silia avaricie: et de mise-
ricordia que opponitur
obduracioni videbuntur
principaliter tria. Primo:
quid sit obduratio: quid miseri-
cordia: quid elemosina: et qui eius
fructus. Secundo quis possit elemo-
sinam dare: quomodo debet dari: et
quibus. Tercio que sunt elemosine
spirituales: quor et quomodo corpa-
libus elemosinis sit meliores. Quia
tunc ad primum notandum quod obduratio
est quedam a misericordie operis ob-
stinatio. Et ait: in libro Augustinus
ix. lib. de ciuitate dei: aliene miserie in cor-
de nostro operatio: cui cum possumus sub-
uenire. compellimur. Sunt autem dupli-
ces proximorum defectus: quidam spua-
les quod subueniunt per spirituales elemo-
sinas. de quibus in tertio principali dicet.
Alii sunt corporales quibus subueni-
tur per corporales elemosinas. ut sunt
septem opera misericordie corporalia
concreta. mat. xxv. i hoc versu. Unde
to: cibo: potu: redi morte: colligo:
codo. Ido avaritia quod est ordinatus

amor diuinitati facit: cor durum et non
pauca miserorum defectus: nec copati
aut non tunc quid si deberet. quod per tempo-
ralia effectu vel salte affectu. Et
aut elemosina sicut the. scda. q. x. xij.
ar. s. Opus quo indigenti datur ali-
quid ex compassione. propter decum.
Et sunt elemosine effectus sicut the. i.
iij. tres principales et magni. Primo
quod satisfiatur per pietate: quod hic aut in pur-
gatorio luere deberem. unde sicut doc.
ut pe. de. pal. et etiam alios i. iij. di. x. v.
Elemosina est inter tres partes sa-
tisfactionis: que sunt ieiunium et oratio
procuratio magis satisfactoria sup-
posita pari gratia et charitate. R. d.
quod in elemosina virtualiter prentet alie
partes: ut ieiunium oratio triplici de-
causa. Primo quia cui datur elemo-
sina prentat eum debitorum ad ieiunandum
et orandum et ad faciendum alia bona quod
potest per illo quod dedit loquendo de de-
bito morali non ciuiti. Secundo quod ele-
mosina per deum data est quasi quidam
oblato deo facta. Unde i. iij. ethico.
di. quod dona habet aliqd simile deo fa-
cratis. Oblatio autem facta deo vim
orationis habet: frequenter enim plus im-
petrat bonum quam supplicatio. Tercio
cum bona exteriora ad conseruationem
corpis ordinantur: subtractio eorum per
elemosinam continet: prout ieiunium: et
plerumque contingit quod aliqd artu vi-
uit ex hoc quod sua dedit: ergo elemosi-
na propter hanc vim satisfactionis quod
oratio vel ieiunium. Et ideo elemo-
sina indicat et per scripturam: ut vinum
salis medicina perit. Lu. x. date ele-
mosinam: et omnia munda sunt vobis. Et
thob. iij. Elemosina ab omni peccato libe-
rat: et a morte: et non patietur animam ire
in tenebras. Et Secundo effectus
seu fructus elemosine est quod misericor-
des per opera misericordie frequenter a mag-
nis peccatis resurgunt. Unde Mat.
v. Beati misericordes: quoniam. etc.
Et Mat. xxv. disceptatio fiet de
misericordie operibus que ibi enu-
merantur. et s. thi. iij. pietas ad omnia
nauale. Dicit glo. ambro. Quia. g

Preceptum septimum.

summa discipline christianae i miseri cordia et pietate est: quia alijs sequis si carnis lubricum p. titur: sine dubio vapulabit: si non p. bit. Quia auctoritate tho. in. iiij. dist. xlvj. exponens dicit q. sic intelligi pot. q. in vita ista existens illi qui ex fragilitate i carnis per accidit mortalitas seu venialitas: per opera misericordie ad penitentiam disponuntur. Et talis non peribit id est disponetur p. talia opera ad non pereundum. Ad id est aug. i. epla ad Eudodum: ubi refert aug. se agnatio medico auduisse: qui gymnadii cum iunior esset elemosinas magnas daret: et cum de vita post mortem dubitaret: dormiente gymnadio apparuit ei iuuenis pulcherrimus: et se sequentem duxit ad civitatem: in qua sonos auduit ad dexteram audisset fore gaudia beatorum cuigilavit: gymnadii alia ad noctem iuuenis iterum dormiens apparere querit. an se id est iuuenem cognoscat. Qui respondit sic. Et iuuenis p. que. Respondit gymnadii: per visionem alteri nocte. Et iuuenis nunc quid vides me in somno. Respondit gymnadii q. sic. Et iuuenis. ubi est mortis corpus tuum. Respondit gymnadii. I cubiculo meo. Et iuuenis. scis ne i cubiculo corporis tui ligatos oculos tuos habes: et nihil eis mediantibus videre. Respondit gymnadii: scio. Et iuuenis. q. ergo sunt oculi quibus nunc me vides. Et ille non inueniens quid responderet obmutuit. Et iuuenis ait. Sicut oculi carnis tue nunc me non vident: sed oculi mentis: sic post mortem corpore faciente anima vivit: et oculus mentis videbis noli esse mortis incredulus. quia ex visione ois dubitatio a gymnadio recessit opibus misericordie dicit aug. adiutus. Et si i. lbero. dicit. non nemini me legisse male mortui q. libeter exerceant opam pietatis. Idem enim multos iterum fore: et impossibile est multos p. ceas non exaudiri. Et leo papa. Quicquid in opa pietatis expenditur: non minuitur: sed augetur. nec unquam apud deum

perire potuit: quod fidelis benignitas erogavit: dum quod cuius tribuit id si bi ad primum recondit. Et erit effectus elemosine est meritum primum esse talis et accidentalis. Et hoc fit quia magis datur de temporalibus. vel semper ex maiori caritate datur. ubi dicitur tho. i. iiij. dist. xlv. tractando questione an pl. mercatur de primo et fructus: qui datur multum de temporalibus: vel an ille q. datur modicum: et magna caritate: sic respondet. Elemosina efficaciam habet ex ipso faciente: in quantum est quoddam opus meritum. et ex recipiente in quantum obligatur ad orandum pro illo qui elemosinam dedit. Si ergo consideret elemosine efficaciam ex parte recipientis: sic maior efficaciam in maiori dato possit in quantum p. hoc plures: et magis debitores efficiunt. Et ex parte autem dantis: sic respectu primum esse talis efficaciam elemosine magis p. se habet ex affectu q. ex dato. sed respectu primum accidentalis ut puta remissio: pene: vel aliter huiusmodi: magis nificatur efficaciam elemosine ex magnitudine dantis: nisi ex altera parte in tentio voluntatis magnitudinem exterioris danti pponderet. Post tunc tam in se esse voluntas q. etiam omne pena absorbet et reatit. sicut dicitur de co. tritione. Et si hoc intelligitur illa glo. super illud ps. Qui seminat i lachrimis. Magna inquit voluntas multum dedit: multum seminavit. In hac voluntate illa vidua que minuta duo misit non parum seminavit. Idem glo. et tho. et super illud. dicit. Actus exterior nihil adiungit ad primum esse tale. Tantum enim meretur qui habet p. eam voluntatem aliquid bonum facere: quantum si faceret illud. Ideo ubi si praeter idem tho. dicit in. iiij. nullus ab elemosina excusatur. quia si pecunia deest: obsequium potest facere. vel opus misericordie spirituale: et si hoc deesset: voluntas completa sufficeret. Idem tho. et predictus p. q. elemosina habet tres effectus. de quibus eccles. xix. perde pecuniam propter fratrem: pone thesau-

Capitulum. iij.

Jo. cap. x. vii

ros in pceptis altissimi: et pderit tibi magis aurum: quo ad primum effectum. Quod ad secundum sequitur ibidem. Deinde elemosina i. sinu pauperis: et ipsa p. te orabit. Quod ad tertium dicitur ibidem: et curabit te ab omni malo. Et si q. hos effectus elemosine potissimum diuites negligunt sepe: notandum finem armamentum sermone de epistola q. tria sunt genera hominum habentium diuitias. primum qui in vita sua nihil post mortem elemosinam dandum ordinat: et in vita modicam elemosinam aut nullam donat: puenit morte: aut alias p. dedit intra mortale p. tium. Alii sunt qui in vita non dant: sed in vita ordinant ut elemosine post mortem dant. Tertii sunt qui in vita dant elemosinas. primum sunt desides. De cunctis simplices. Tertii prudentes. De primis et tertiis scilicet p. vult est homini: ut oer q. denarium unum in vita sua: q. totius mundi diuitie alteri ordinatione solui post mortem: dant p. eo in elemosinam. q. p. uno denario dato ex caritate i. vita: dant meretur vitam eternam vel speciem gradum essentialia perpetui gaudij teste. Mar. x. ubi dicit xpus. Qui cumq. dederit potum vni ex minimis istis calicem aq. frigide: tunc in nomine meo non perdet mercedem suam. Quod magis meretur q. amplius dat in nomine discipuli. i. ex caritate qua quisq. xpi discipulus efficitur. Idem nullum aut bonum datum p. eo post mortem: alteri dono etiam si mundum daretur corpus eius p. de defuncto mereri gradus p. p. tuus gaudij in vita eterna sed tunc non dominatio purgatorij: aut eius totalis pene ablatio. q. si omnes doctores theologie: nullus potest alteri mereri excepto xpo augmentum glorie: et p. consequens glorie: sed quibus solum sibi: licet aliquis alteri mereri possit diminutionem pene. De stultitia q. primorum et secundorum minor sit: dicit Salom. i. Ecce. i. i. Consideraui et repperi aliam vanitatem sub sole. viij.

est: et secundum non habet: non filium. non fratrem. et tunc laborare non cessat: nec lassus oculi eius: diuites: nec recogitat diebus. Cui laborior: et defraudat aliam meam bonis. De secundis etiam p. quod aliam suam defraudat: p. parado actum donationis denarii i. vita et ordinationis rerum post mortem. Ita virtus (ut dicit phil. ii. et h. i.) est circa difficile. Et regnum celorum vim patitur. mat. x. et math. vij. Intrare p. angustam portam. q. lata porta et spaciose est vita q. ducit ad perditionem: et multi sunt qui intrant p. eam q. angusta porta et arcta est vita q. ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam. Et quo p. q. est meritum erigit actus difficile: sicut ex parte opus. Si in ordinatione tue pecunie dante post mortem: nichil est difficile tibi. Quid enim pateris cum post mortem primo distribuis p. te: q. necessario velis nolis carebis. Danto autem volu taria vni denarii i. vita: sicut aliqua molestia tibi i. te: q. amantem tradis multum. q. aliam defraudat bonis q. in vita rare potes: ordinat primo post mortem dandum. Et tunc tunc meritorij si tunc legemur p. pro. Maro enim here des p. auaricia erequitur fideliter ordinatione. Et cap. iij. Quid si non mo teneat ad elemosinam: et qui non.

Videndum est nunc qui tenemur dare elemosinam: vel non. Ubi sciendum q. dare elemosinam semper. Tho. ii. sede. q. lxx. xxi. aliquid est pceptum aliquando consilium aliquando phibitum. de quibus tribus videndum erit. Preceptum est primo: quod primus p. titus est in urgente necessitate et piculo vite aut grauis infirmitatis. et iste q. videt: si habet illam necessitatem: si sup. fluit q. ad illam necessitatem: idigenti tunc dare et si in possibilitate subuenire isti in sua necessitate in victu et vestitu cadit sub pcepto. ut cum q. occurrit i. tali articulo p. titus: q. circa est apparere p. babilia signa extreme necessitatis future: nisi ei subueniat.

tūc nullū apparet in p̄mptu q̄ possit
an velit ei subuenire tū teneris quā
tum tibi est possibile: de tuo dādo:
aut aliūde ordinādo. q̄ si negligis
peccas mortalit̄ p̄ceptu de dile
ctiōe p̄ximi. vii. *Ambr.* p̄dūce fame
mouente: si nō pa. iusti occidit: ita
ē de q̄s a līa necessitate itelligēdū
est. nō *Isai.* Et p̄mis famelici qua
tu tenes. tunica nudi quam p̄feruas
idigēt: aurū vel argētū q̄ possides
q̄ circa tot inuarias: q̄ exhibere va
leres. Et addit *Thom.* xi. xv. obligat
p̄ceptū q̄n̄ apparent signa p̄babilis
extreme necessit̄: future: nisi ei sub
uenias. vt cū q̄s vider aliquos ipo
nentes: vel pigros ad subueniendū
et pauperē indigētē cibo et potu: et
alijs vite necessarijs: nec sibi suffīsa
cere possē. nō ei est. expectāda vltia
necessitas. q̄ fortē nō possēt inuari
naturā: iā fame vel siti p̄sumpta. Et
enī *Crisostom.* sup̄ *Ioh.* nō op̄s pau
perē vltulante deceptorē vocare. Ita
nō alit̄ dīctor est: q̄ caritas plus di
ligit vitā p̄ximi q̄ oīa bōa t̄palia et
decētia statum. vii. beat⁹ *Augustinus*
cum indecētia vestitus sit: vestitū
pauperē. et hoc est p̄ceptum *Ioh̄is*
baptiste *Luce.* iij. Qui h̄z duas tuni
cas (q̄ est dīnecessitate) det vnā nō
habēt (q̄ est nature) q̄ extra padī
sum nō pōt viuere nud⁹. Et dīcimus
ē brutā naturā subuenire patiētī
b⁹ necessitatē. Et si gallina nutrit
alienos pullos. et carni qdā alienos
fer⁹. Sic et beat⁹ dīcūt necessariā q̄
ad statū suū: et sup̄flua quo ad p̄so
nā: itibros et om̄ē sup̄pellectilē vē
didit. p̄pter famē pauperū placētīe
et q̄ et t̄pulo nō fecit. s̄ quo *Luce.*
xvi. ad circo sepultus est in inferno.
¶ Sed elemosinā dare ē p̄ceptū
q̄n̄ q̄s h̄z sup̄flua. Duplicia enī sūt
t̄palia. qdā sunt necessariā hoi. alia
sup̄flua. Necessaria sunt adhuc du
plicia. Quēdā simplicit̄ sine q̄b⁹ ho
mo eē nō pōt aut viuere. Alia sunt
necessaria nō simplicit̄: sed sine q̄b⁹
p̄uenient vita trānsīgi nō pōt. s̄m sta

tum et additione persone propter et alias
personarum quarum cura ei incumbit.
Et tunc quod ultra hec necessaria sunt:
dicuntur superflua. Vbi quoniam quidam talium
habet superflua ista secundum arcanum sub pre-
cepto tenet distribuere in elemosinam
pauperum: aut in alios pios usus.
quod si quis non facit: transgreditur
mandatum dei: peccat mortaliter. quod
propter quod Luce. xi. dicit christus. Quod
superest: date in elemosinam: et ecce omnia
munda sunt vobis. Et loquitur pre-
cipue. Ideo Christus ad ignem eternum
condemnat eos qui esurientes non pauperem
et sitientes non potaverunt. et ita de aliis
mat. xxv. quod non dicere: nisi elemo-
sinam dare cadere sub precepto. et non
de necessario nisi in casu necessitati-
tis: igitur de superfluo. Idem dicit beatus
Iohannes in. iu. ca. p. me. vbi non so-
lum affert mat. sed et probat quod quod refer-
unt de divitiarum superfluiarum claudum
scilicet pietatis necessitate patiensibus:
peccat mortaliter. quod dicitur quod caritas dei
non manet in eis: eo quod non diligunt
proximum opere et veritate: sed in ver-
bo et lingua. Item probat Thome. ii. sede
q. lxxv. idem scilicet. ea quod sunt iuris huma-
ni non possunt derogari iuri naturali
vel divino. sed secundum naturale ordinem
est divina. prudentia instituta: res infe-
riores sunt ordinate ad hoc: ut ex eis
subveniant hominibus necessitati. Et id pro-
pter rationem divisionem et appropriationem de
iure humano precedentem non impeditur
quod hominibus necessitati sit subveniendum
ex hominibus rebus. Et id res quas aliqui
superabundant habent: ex naturali iure
debent pauperum sustentationi. L
Item dicitur de superfluiarum divitiarum
agregat dicit Augustinus. li. de decem co-
dis. Servat tibi patrem tuum: servas tuum
filium tuum. Servas filium tuum filius tuus
et nullus est quatuor preceptus dei
quare illi non servas omnia: qui te et
alios fecit ex nichilo. neque est melius
ponit: patrimonium tuum. filius tuus est
creatus tuum. Necesse. verum: patres
dicuntur excusando temporalia se retine-
re avaros filiorum: quibus providere vo-

Capitulū .iii.

So cypovit:

luntate tamē auaricia sepe ē in cau-
sa: itēcirco subdit Augu. Amittat a-
uamator suae fuitoz diuitiaz filiū suū:
tunc vtiq; si ppter filiū seruabat mit-
tet post illū parē suā, quare illam te
net in sclo: ⁊ reliquit filiū ab animo?
Redde illi qđ suū est: redde illi quod
suabās: si ppter ipsum sic agebās:
mortuus recessit ad deū: parā illū
datur pauperibus. Illi est datur ad
quē perrexit qui ⁊ dicit: qđ vni ex mi-
nims meis fecistis: michi fecistis.
Videte fratres: qđ mendacium est
qđ hoies dicunt: scz illq; meis suo.
Quia auari sunt hoies: ideo diuitif
excecati sic mētiunt. Nec de augst.
Idē ptz de patre/qui si in diuitis fi-
liū aut filiam haberet qđ reformato re-
ligionis locum intrare vellet: pater
ei minus qđ alteri in seculo manenti
daret de pecunijs. Nec de resido e-
lemosinā faceret. Et quo ptz partis
auaricia. Vbi cōcludit amicus? vbi
supra Basili⁹ Lisoit. Miero. Aug.
Ambro. Breuo. ⁊ Berni. pre ceteris
quātū ego itelligo ex eoz scripturas ē:
tēstialiter tali argumētovtū. Autē:
qd est tibi supflūū in bonis pauperū
pputatur. Cum igitur supflūū illud
eis subtrahis: tunc subtrahis qđ eis
debet. ⁊ p cōsequēs non eis irrogas
soli mētiū: sed etiā committis rāpi-
nam. Et si ex illa cōmōitū paupe-
res: sic subtrahendo quod eis debet
eos occidas. Sed qñc. Quid si
supflūū. Rñ. sz eis dñm ibidē
⁊ p. de pal. l. iij. q. i. xv. ⁊ alios qđ etiā
mitus loquunt de pposito. Super
flua bona sūt qđ nec necessaria sūt p-
sone neclatut/ nec psonē accommoda-
ad hoc vt psonē fiat? honestas suē
Ex qđ ptz qđ in hoies sunt quattuor cō-
siderandu/ quoz quodis aliqd requir-
de diuitijs p que pōt quis rariari an-
⁊ que habeat supflua. pñmū ē
persona ppiā quātū ad eius tein-
poralē vitā/ cōplexionem/ sensus/ et
oia naturalia. vt hō cōseruet in pue-
ritiā habitudine ⁊ in valitudine cor-
porali/ qđ sufficit eis ad exercitiū opoz

spūaliū aīe. ⁊ ēt exercitiū corporaliū
opeꝝ q̄ sibi et officio/statu aut socie-
tate eoz. cū q̄bus uiuit necessarij
cūbunt faciēda: necessaria sūt ei alie
qua tpaia. ut cibis/ potus/ uelut ho-
spitiū ⁊ cetera huiusmodi: sine quib⁹ hoc
fieri nō possēt. Et iste diuitie ad hoc
rēq̄sūt: dicunt nēcia persone. Et ad
sic cōseruandū psonā in bona dispo-
sitione naturalū ⁊ cōuenientialū
dine vnus plus indiget q̄ alter. ⁊ q̄
eū rustico sufficit: q̄ sola potata iſu-
maret diuitē aut debilem p̄p̄tēde
Simplicia ⁊ modica uestimenta suf-
ficerēt fortē q̄ tū nō sufficiēt debili-
et sic de alijs. Et q̄d scdo cū necessa-
rium: p̄mo eēt sup̄flūū. et sunt p̄fata
nō soluz itelligēda de necessarijs vni
p̄sone soli: s; de necessarijs p̄sone p̄-
cipali/ ⁊ oib⁹ quoz cura sibi necessa-
rio incūbit. ut vroz ⁊ filioꝝ ⁊ simi-
liū. Et notanter dī nēcio incūbit: qz
nō ē sic de p̄sone sponte afflūptis ad
pompā/ vel ad aliā sup̄fluitatez. Et
q̄ pz itēz q̄ vnus plurib⁹ indiget q̄
ad hocq̄ alter. qz habēs infirmā vxo-
rem/ p̄t indiget q̄ hīs sanā. ¶ Scd⁹
in hōie cōsiderandū ē si honestas per-
sone q̄ excellētia p̄sone in aliqui-
bus bonis/ que ei insunt: ratiōe quoz
reddit p̄sone honore digna. quia
Tho. ii. scdo. q. clxx. dicit/ honestum
est aliqd et hoc q̄ est honore dignus
Vnde sūm Iſido. honestas dicit⁹ qua
si honore stat⁹. Sed qz honestas ho-
minis maxime cōsiderat⁹ ēz virtutez
et opera virtuosa: id inter oīa hōis
bona virtutez reddunt cū magis ho-
nore dignum. Et si philosoph⁹. s. eth.
dicit: q̄ honor est p̄miū virtutis. Et
in. iiii. In ueritate soli boni sūt hono-
rādi. ⁊ id etiā honestas p̄sone maxie
est virt⁹ p̄sone ⁊ opa ei⁹ bona. Et si
nobilitas gñis ⁊ aliqua exteriora fa-
ciunt hōiem excellētē/ aut honore dī-
gnū: hoc ē solū in opinīōe hōim errā-
tiū. aut iniquātiū iuuat hōie ad virtu-
tum opa. Et dī notāter q̄ uera hone-
stas p̄sone p̄sistit in his q̄ faciūt p̄e ho-
nore dignū. ut sūt p̄ntes scie. ⁊ opa

Preceptū. vii.

virtutum: q̄ honestatē p̄sone non faciunt multe diuitie / grandes familie velles p̄fectos / apparatus mēse / bonus gloriose / et sūta exteriora: s̄ mas gis inhonestā faciunt: et signa sūt superbie et auaricie infatigabiles: sicut etiā iudicia virtutum easdē ostēdūt.

¶ Tertium in hoīe considerandū est status eius seu officiū / vel artificii / vel alia habitudo ipsi in cōmunitate / q̄ totū cōprehendit sub statu. Ad statū autē sepe multa requiruntur / q̄ officia talia exigūt. Quā m̄ iūctiū plus indiget ceteris parib⁹ q̄ simplex ciuis: p̄ dūc q̄ comes: p̄ episcopus q̄ plebanus: et sic de alijs. Tūc mēchancus vnus indiget de mēchancis sue artis de materia quam faciat: et de talibus. Quā ad hoc q̄ homo erequā cōueniēter p̄mentia ad statum suū: necessaria sunt sibi p̄fata vltra duo prima: et illa dicuntur necessaria statu. **¶** Quartum in homine considerandū est honestas stat⁹. Et sicut honestas p̄sone p̄ ea q̄ dicta sūt secundo membro non est grandis familia et huiusmodi: sic nec honestas status est huiusmodi: sed est virtutes tali statui debite: et factio operū tali statui debitorum: et p̄ncipaliter opera exteriora rationi recte cōmensurata: que hoī ratio de status sui vel officij faciēda incūbunt ad regimē aliorum et p̄fectū temporalū et spirituum. Et ad cōseruandū talē stat⁹ honestatem: sepe vltra p̄dicta tria que sunt necessaria / requirūt aliquas alias familia: aliquas vestes: et aliqua huiusmodi: et diuitie ad hoc requirite dicuntur honestati status necessarie et ac cōmode. Et illa necessaria sunt differētia h̄m differētia statui. Status est honestior plura in talibus requirit. Et nota q̄ quāto virtutes ad statum p̄mentes sunt excellētiores / et opera ad que homo tenetur ratione status sunt p̄stantiora: tanto stat⁹ videbitur honestior. Et ita stat⁹ episcopi cui p̄ncipaliter incumbit regimē om̄m in diocesi / honestior ē q̄ status plebani: qui solum sub ministratōne quorundā habet. Ideo etiam licite ep̄us recipit vltra necessitates p̄sone et status aliquā familiam et vestes: et plures q̄ stat⁹ plebani. Et sic de plebano respectu altaris. Et de alijs respectu militis. Et militis respectu rustici. Et sic que episcopo quantum est ex parte istius conditionis h̄m rectam rationē sūt necessaria in diuitijs: essēt simplici plebano superflua et ecōuerso. Dicit illud q̄ impenditur p̄ honestatē status p̄sone ē moderatū: quia s̄m Augu. li. i. de ci. dei. De rōne honestatis est vsus rerū modestus et recte rationis moderamine mēsuratus: q̄ Augu. ibidē exponit honeste vti rebus p̄ vti modeste / obue / tēperatē / et pie. Et ita honestas vtriusq̄ / videlicet stat⁹ et p̄sone / paucis cōtēntat. Curiositati vero pōpe et varietati vtriusq̄ status totū minus est: ista oīa deuorant et pauperibus nichil relinquit: et faciūt q̄ multis diuersis modis illicitis laborant: quo mō cōgregant diuitias: quib⁹ superbias et voluptates suas nutriant et dilatent. Istis igit quattuor p̄fata: ea t̄palia q̄ resultāt ex istis q̄ d̄m p̄licib⁹ necessarijs / vtriusq̄ status h̄m ad trāsgendū cōueniēter vitam suā h̄m exigētiam status sui / et conditionē p̄sone p̄p̄e / et aliorū q̄ cura sibi necessario incūbit. Et de istis necessarijs loquitur ap̄lus. i. thi. vj. dist. lxxa bētes alimēta et q̄b⁹ tegamur his p̄tēti s̄m. Et salomō p̄uero. xxx. dicit. Dñe diuitias et mendicitatē ne dederas michi: s̄ t̄m victui meo tribue necessaria. Pro quibus s̄m Augu. ad phā / oram⁹ / panē n̄m quotidianum da nobis hodie. **¶** Et h̄o q̄d sup illa q̄tuor h̄y: supflua reputet et i p̄os vs⁹ distribuat: q̄ p̄ceptū ē. Et de ipe. de pal. xi. in iū. q̄ h̄ns talia supflua: nō solū tenet subuenire pauperi extremā paupertatem patiēti / s̄ et patiēti necessitatē in vite honestate. Ratio est q̄ quilibet debet velle ex caritate p̄ximo q̄d sibi. Quā p̄tra caritatem

Capitulum. lii.

Jo. cxxxviii.

tem faceret: si seipsum dehonēfaret: eo q̄ crudelis est qui famam negligit: ideo etiam contra caritatem proximi facit: si et⁹ honestati de se superfluo nō subuenit. Ideo beatus nicolaus vicino qui se dehonēfaret voluit p̄stitūdo filias subuenit. Exēplū de latrone q̄ liberauit vrozē vnus detenti de carcere etc. Quis videtur maior necessitas vitādi p̄cti. Et in necētia et esdra quasi de mortali reprehenditur israelite de hoc q̄ fratres possidebant in seruis et ancillis / dantes eis victi et vestiti: quia non tenebāt eos s̄m de cētā status sui / cū essent liberi et non serui: et de supfluo quo constabant seruos: poterāt eos tenere vt liberos: vel mutando vt thobias fecit gabelo de sua abundātia dādo p̄ximo: vel ad decēter filias suas maritandas sicut fecit beatus nicolaus s̄m ipe. de pa. **¶** Vtrū cū mediū tēperatē non consistat in diuisibili / sed in latitudine quadā nō op̄z q̄ p̄ctualiter p̄dicta necessaria sciātur. S̄ exēplū gratia: si cētū florensi sunt necessarij precise ad quattuor p̄fata: tamen qui sine dolo et s̄m rōnem rectā et inuestigationē diligētē centum et duos florenos putarent necessarios: nō magna vis esset: q̄a p̄ctuale mediū non est necessarium scire. Et quo patz q̄ multi sunt iniusti possessores t̄paliū / fures / aut raptōres: q̄ supflua habēt de quozū numero fuit epulo diues: qui nō legitur illicita acq̄sisse: et tamen in inferno sepultus fuit: quia supflua nō dedit. P̄dictis satis cōcordat Tho. sc̄da sc̄be. q. xxxij. ar. v. et addit q̄ nō oportet q̄ diues vel alter consideret ad oēs casus qui possunt contingere in futurū. Hoc est esset de crastino cogitare: quod oīs p̄rohibet Barth. vj. s̄z debet iudicari super flūū et necessariū s̄z ea q̄ p̄babiliter et vt plurimū occurrūt. S̄z diceret aliquis diues. Quilibet licet re sua vti / et eam rē retinere: sed retinendo reū suam aliquid elemosinā nō dabit. ergo nō est p̄ceptum dare elemosinā. R̄s.

Tho. vbi supra. Bona t̄palia q̄ homini diuinitus cōferuntur / eius q̄des sunt q̄tū ad p̄prietatē. S̄z q̄tū ad vsū / nō solū debēt esse eius: s̄z etiā aliorū q̄ ex eis sustentari possunt: ex eo quod ei superfluit. Quā basilis Si fateris ea diuinitus tibi p̄uenisse / scilz bona t̄palia: an iniustus est deus inequaliter nobis distribuens? Cur tu abundas / ille vero mendicat: nisi vt tu bone dispensationis merita consequaris: ille vero patiēte meritis decores? Et panis fameli ci / quē tenes: nudi tunc: ea / quā in cōclauis seruas / discalcias calceus / q̄ penes te marcescit. Indigētis argētū q̄ possides inhumatū: quo creator iuuuatis quot p̄uocales hoc est xpi mēs. Lu. xvj. dicitis. facite vobis amicos de māmōna iniquitatis: vt cū defeceritis: recipiāt vos in eterna tabernacula. Quā Aug. Dia bona sua dedit deus duobus modis / dēuitibus terrena: pauperibus celestia. Sed deus volens vtrūq̄ saluare: cōstituit / vt hic diuites in sua hereditate recipiāt pauperes: et pauperes eos in sua hereditate collocent: vt vterq̄ p̄ aliū collocetur. **¶** Est autē elemosina dare aliquādo / s̄m Tho. ibidē: peccatū et phibitū / videlicet de necessario certa dare. Vbi notat q̄ necessarium dicitur aliqd dupliciter. Vno mō sine quo aliqd esse nō pōt. De tali necessario / omnino elemosinā dare non debet q̄: puta si aliquis in necessitate articulo constitutus haberet solū vnde sustentari possent filij sui / et alij ad eum pertinentes: de hoc enim elemosinam dare / esset sibi et suis vitam subtrahere. Sed hoc dico / nisi forte talis casus immineret: vt subtrahendo sibi / daret alicui magne p̄sone / per quam ecclesia vel respublica sustentaretur: quia p̄o talis persone liberatione / scriptum et suos laudabiliter morti exponeret: cum bonum commune sit p̄prio preferendum. Unde. iij. Regū. xvij. cap. Vidua victus suo et filij p̄posuit victum helie: dicens. Fac michi subuenire cū panē.

fibi autem ⁊ si ſo facies poſtea lau-
dabiliter eſſi preferre poterant vitam
helic ⁊ qui curruſ fuit iſrael et auriga
cius: ⁊ morti ſe exponere. Et ſic patz
qz etiā duo caſus ſunt in quibus ele-
moſina eſt in prohibitione. Primus
ratione dantis: qui equaliter indiget
vel plus in pꝛia pſona. Rō eſt quia
charitas ordinata eſt ipſa ſeipſo. U
ecclē. xxi. miſerere aie tue placēs deo
Sōs caſus qñ indiget proſus An-
de ſ. thimo. v. Si quis ſuoz ⁊ marie
domiſticoꝝ curam non habet: fidem
negant ⁊ eſt infideli deterior. Unde
Aug. Si quis vult filios erhereda-
re ⁊ eccleſiam inſtituere: alium qꝛat
qñ auguſti. p. conſilio. Et intelligitur
caſus: niſi alia rō vilitatis publice cō-
trariū ſuaderet: vt ſupꝛa dictum eſt.
¶ Qñ vero elemoſinam dare ſit cō-
ſiliū: qñ quādo quis poteſt de neceſſa-
rio elemoſinā dare: aliū docet vbi pꝛi-
us tho. vi. q. ſcdo mō aliqd hñ: neceſſa-
riū ſine quo non poteſt cōueniēter vi-
ta traſſigi ſm cōditionē vel ſtatū perſo-
ne pꝛie ⁊ aliarū pſonarū quarum
cura cūincit: huiſmodi neceſſariū
terminuſ eſt in indiſtinctiſ conſti-
tutus: ſz multis additi: nō poteſt tñ
iudicari eſſe vltra tale neceſſarium. ⁊
multis ſubtrahitis: adhuc remanet
poſſit aliqd conueniēter vitam traſſi-
gere ſm ſtatum pꝛepium. De hñōi
ergo elemoſinā dare eſt bonū: ⁊ nō ca-
dit ſub pꝛcepto: ſed ſub cōſilio. Inoz
dinatum autē eſt ſi aliqd tantū ſibi
de bonis pꝛopriis ſubtraheret aliſ
largiret: qz de reſiduo non poſſet vitā
tranſigere conueniēter ſm pꝛiū ſta-
tum ⁊ negocia occurrēta: nullus cñ
inconueniēter viuere debet. Sed ab
hoc tria ſunt excipiēda: quoz primū
eſt quādo aliquis ſtatū mutat: pu-
ta ⁊ religioſus ingreſſum: tūc cñ oīa
ſua largiēs pꝛter xꝑm opus pſectio-
nis facit ſe i alio ſtatu ponēdo. Scđ
do qñ ea que ſibi ſubtrahit ⁊ ſi ſint ne-
ceſſaria ad conueniētiā vite: ſi facile
reſarciat poſſit: vt nō ſequat ma-
iū in cōueniēs. Tercio qñ occurrē

ret extrema necessitas alicuius pñima
te psonae: vel etiam aliqua magna ne-
cessitas reipublice. In his em casib⁹
laudabiliter aliquis pñemittere id
qđ ad decetiam sui status pñinere vi-
deret. vt necessitati maiori subueni-
ret. libec th. ¶ Scđo pñcipaliter scđi dñs
endū qđ dare possit elemosinā: Rñ.
tm oēs qđ isti qui habēt dñm liberū
tēporaliū: vel amministrationē taliū
z potestātē erogandi: vt religiosi qui
habent dispensationē a prelato sibi
cōmissam: dare possunt elemosinā s⁹
cōmissam vñ presumptā. Si vero nō
habēt dispensationē sibi cōmissam: nō
possunt dare corporalem elemosinā
sine licētia plati expressa vel presū-
pta: nisi in casu necessitatis extreme.
Ratio dicti est: quia nichil habēt pro-
priū. ¶ Amult etiam dñōs nō pñt da-
re elemosinā de rebus dñi suoy: nisi
si panem et supflua coquine: z huius-
modi que nō inferunt sensibile nocu-
mentū: de quibus eis constat aut ve-
rissimiliter pñsumi qđ nō displiceat do-
minis suis. Si em alias darent: tunc
contracta ēt rem alienā inuito dñō:
z sic furtum cōmitterent. ¶ Illius fami-
lias quia ea que habet sunt patris nō
potest dare elemosinā nisi forte ali-
quam modicā: de qua potest presū-
mere qđ patri placeat: nisi forte alicu-
ius rei cētib⁹ cōmissa dispensatio a pa-
tre. ¶ Vro⁹ etiā non potest de omni-
bus sibi z merito communibus. Sed
s⁹ Tho. Ray. z pñe. de pal⁹ potest fa-
cere elemosinā z alienationē sine licē-
tia viri in multis casibus. pñmo si
vro⁹ habet res paternales: id est pro-
prias res pñter dotem: vbi huiusmodi
de consuetudine locū habēt. Scđo si
sit lucrativa: ita qđ exhibita debita gu-
bernatione domus opibus suis lucra-
tur: potest de alijs elemosinam dare.
Nec illud itelligitur reducere dē expē-
sas victus sui: quia vir tenetur ad oīa
huiusmodi onera pñpter dotem: z pñ-
pter obsequiū ab vxore exhibiti. Ra-
tio dicti est: quia talis mulier virago
est: z quasi virilis. Tertio de rebus vi-

Capitulū .iii.

50. cyprip.

ri: vt de pascuino z hmoi qd cap. p
bato morte solent ad dispensationem
vxoꝝ pertinere: pot e de bz dare ele
mosinas/moderatas tamē est fm fa
cultate viri/ z maiorē vel minorē mul
titudine et necessitate pauperū. In
tellege etiam de rebus dotalib⁹: z si
vir aliqui prohibeat pfata verbo: pot
tñ p̄babiliter credere / q nō intēdat
omnino prohibere elemosinas dare/
sed supfluitate: nisi apte contrarium
apparet: tunc non teneat dare: nisi
in articulo necessitat. Quarto si vxor
pegrina/ z vir expēsas taxatas addit
si vult sibi subtrahere pot pauperi
bus dare. Quinto in extrema neces
sitate: q: tunc oīa sunt p̄mūia. Sexto
pot alienationē rerum facere sine
licentia viri/ ad euitandū dānu viri.
Sicut abigal. f. Reg. xrv. quia mulier
h̄z proprietatem in communib⁹: bonis
sicut z vir. Unde si p negligentia
vel malicia viri im̄neat pericul⁹: po
test ip̄a obuiare. Septimo si vir sit fa
turus tuncem dispensatio domus per
tinet ad vxorem/ nisi aliter p superio
rem fuerit ordinatum. Octauo si vir
absens non possum dispensatōē do
mus sue loco sui. ¶ Sed qbus dan
da ē elemosina? Itē. bz Ray. Ille q
possit dare omnibus indigentib⁹: ta
lis indistincte oībus indigentib⁹ da
re debet: vt posset L̄nifol. sup epi
stolaz ad heb. z. ¶ Replo loth z abaz
q qm oīa nō differēt recipiebāt in
ter alios etīā angelos recipere merue
runt. Si eñ nō oīs recepissent foris
tan z angelos repulissent. In hoc ci
casu addit L̄nifoloso. Quineam ab
hac furda ac diabolica et pemptoria
curiositate/ scz discernēdi iter paupe
rē z pauperē. Id eñ ex vita corū q̄s
recipis: mercede tibi retribuitur? est
deus: sed ex voluntate/ z honorificē
tia multa ex mīa z bonitate: imo fm
Brego. ex cōmunicato danda eēt ele
mosina/ et cui⁹z man fesse peccatū: ni
si ex securitate cibi vel elemosine/ ne
gligere: iusticiam. In q casu bt aug.
Nullus p̄anise furient tollit/ si de ci

bo securus iusticiam negligat: q̄ esu
rienti panis frangat̄ vt iusticie fe-
ductus acquiescat: ¶ Intellige tamē
hoc nisi talis esuriret ad mortē ¶ Un-
de dicit ps. de pal. ¶ Ribaldo panis: nō
pecunia danda est: ne luxurietur. ¶ Iu-
sto ergo et sc̄o danda est elemosina.
¶ Iuxta illud ecclesi. xij. da misericor-
dię: ne susceperis peccatorē nisi so-
lum vt foueatur natura / non culpa.
¶ Propter decem in iustos olim pe-
percussit de° p̄thapoltos ¶ Eñ. xviij
¶ Bona ergo panis ē Aug. creata
sunt: peccator autē panis dignus nō
est quo vs̄. ¶ ¶ Propinquas etiā
fm̄ Aug. lib. f. de doctrina christiana
debet inspicere: quia illi qui sunt nobis
magis coniuncti: quasi quadam for-
te nobis obuiunt vt eis magis p̄oui-
dere debeamus. ¶ Utilitas etiā inspi-
cienda est: quę expectatur a p̄sona cui
subuenitur vel ab eis nata est. ¶ Pre-
dicatores nūq̄ et p̄lati ex debi-
to subueniūt ¶ An de sacerdotib⁹ ⁊ phi-
losophis annona olim dabat de pu-
blico: q̄ multitudo sapientū: sanctas
est orbis terrarū. Sapient. vi. Et leui-
te etiā nutriebant de bonis p̄muni-
bus. vt pater leui. in multis locis.
¶ Magis autē predicatori subueniendū
est ¶ Unde. f. Corinth. ix. nō alligabis
os bouis triturantis. ¶ Ido dicit thō.
vbi prius in lumina. q̄ circa hoc ē dis-
cretio: nō ad h̄bēda: fm̄ cōsuetio-
nis differētiā / sanctitatis ⁊ utilitatis
¶ ¶ Cui autē magis sit danda elemo-
sina et vbi bene faciendū Dicit thō.
in. iij. vbi prius nō est facile determi-
nare p̄pter multas diuersitates boni
et necessarias de philosopho. ix. cth.
¶ An hoc est tenēdū q̄ semper magis ē
reddendū debitū q̄ b̄ficiū impēdē-
dum: vt ipse philosoph⁹ ibidē d̄t nisi
ex parte altera affit maior bonitas vt
necessitas ⁊ ideo parentibus ⁊ p̄m-
nis et b̄factoribus ⁊ eis a quibus
sp̄alia accipit: magis q̄ hō elemos-
nam facere si indigeant. Et ceteris
paribus melioribus magis ⁊ magis
indigentibus. Et sic s̄z has tres con-

ditiones debet gradus in elemosina
constitui: scilicet si necessarium honestū
et debitum. A signare autē in singu-
lis: quando unum alteri preferatur/
est impossibile: quia singulares pditio-
nes: que attendende sunt: sunt infini-
te: et non cadunt sub arte. De his autē
vinctio docet et prudētie consilium.
R hōc thō. Tercio principaliter vi-
dendum est de elemosina spūali q̄ vt
dicit Thō. in summa. vbi prius ē sep-
tuplex. Et sunt docere ignorantē: cō-
tra defectū intellectus speculatiui.
Cōsulere dubitanti: cōtra defectum
intellectus practici. Corrīgere pec-
cātē: p̄tra inordinatā voluntatē pri-
mi. Rēmittere offēdētē: inquitū pri-
mus peccat in nos. Cōsolari tristē:
p̄tra passionem appetitiue partis in-
ter q̄s maxima est tristitia. Portare
onerosos et graues p̄tra seq̄la pecca-
ti. Et inordinatū cū actu grauatū
ei cōiungentes etiā p̄ter peccātis itē-
tionē: s̄ illud R. d. p. debemus nos
firmiores infirmitates aliorū portare.
Primo nō solum tales s̄m q̄ infirmi
sūt graues ex inordinatis actib⁹: s̄ et
q̄libet corporea sunt sup̄portanda: s̄
illud Gal. vi. Alter alteri onera por-
tate. Vltimus est ofo: per quā posu-
mus auxiliū a deo. Vñ p̄. Cōsule
castiga: remitte: solare: fer: ora. Et
sub ly cōsule: p̄prehendit doctrina
et consilium. Queritur autē vtrū ele-
mosine spūales sint meliores q̄ cor-
porales: R. n. Thō. ibidē simpli-
ter loquēdo q̄ sic. Primo ex parte domi-
ni: quia illud quod exhibet ē nobilius/
scilicet donū spūale q̄s p̄minet corpo-
rali. Secundo rōne eius cui subuenitur
quia spiritus nobilior est corpore. Un-
de sicut homo sibi p̄ magis q̄s proui-
dere quātū ad spm̄: q̄s quātū ad cor-
pus: ita etiā primo quē debet tanq̄
seip̄ sum diligere. Tercia quātū ad
ip̄os actus p̄ quos et quib⁹ subuenit
primo: q̄ actus spūales sunt melio-
res corporalibus q̄ sunt quodāmo-
do seruiles. Et quib⁹ patet q̄ di-
tiores sunt predicatoris et docentes

sacram scripturam ex cōpassiōe pro-
pter deū pure: et quib⁹ aurum et argē-
tum deest: q̄ de spiritualibus operi-
bus mīe plura facere possunt. Vñ
plus merentur tales nobiles euāgeli-
ci canes: vlcera lazari id est peccato-
ris sanando: q̄s oues epulo mereri
poterat mīcas dando. Et econuerso
plus peccat abscondēs talentū dñs/
scilicet verbum dei q̄s oues negās mī-
cas tēporalis sublatiōe. Vñdē ege. iij.
Sanguinē eius videt peccatoris de
manu tua requirā. Vñ ergo medici
visitat infirmos: aut aduocati defen-
dunt pupillos: et doctores legum do-
cent in sacros q̄s non sūt peccatum:
tñ non est elemosina si sit p̄pter lucrū
quia non sit ex p̄passiōe et p̄pter de-
um. Si autē gratis hoc faceret: et pro-
pter deū elemosina eēt nō spūalis: s̄
corporalis: q̄ ille scie lucratiue sunt
p̄ncipaliter. p̄pter indigētias corpo-
rales supplendas. Possent tñ spūa-
les elemosine comparari corporali-
bus s̄m aliquā particulare casum et
tūc p̄ferri corporalis spūali. Ma-
gis pascēdus eēt fame moriēs: q̄s p̄
eo orādū. Sicut et s̄ philosophum
Abelū est indigenti vitari q̄s philoso-
phari: quia hoc simpliciter sit melius.
Querit et quō elemosine sint dā-
de vt fructuose deñt: R. n. p̄mo sunt
ex charitate dāde. s̄. Cor. xij. Si di-
stribuero in cibos pauperū omēs fa-
cultates meas: charitatē autē nō ha-
beā: nichil michi p̄dest: scilicet ad essen-
tiale p̄mū in celo: ita alis multiplicatē
p̄sit. Secundo dāde sunt ex bona inten-
tione nō p̄p̄manē gloriā: sed tanq̄
deo: q̄ q̄d vult et minimis xp̄i sit: ip̄o
sit. math. xxv. Vñ math. v. Vñ fac-
tis elemosinā in secretis similita. i. in
nis glia quid faciat dextera tua. i. re-
cta intētiō nō ip̄cedat p̄ sinistra in-
tētiōe. Tercio vt ordinate fiat primo
tibi: secundo proximis: tertio alienis.

Capitulum quartum De
furto et rebus inuentis.

Que furto p̄p̄ie dicto q̄s
direcere contrariatur p̄-
cepto septimo tria p̄m-
cipaliter videnda sunt.
Primo vbi expresse cō-
mittat furtū vel rapinā: et quot mo-
dis. Secundo vbi talia cōmittat velate.
Tercio quomodo in rebus inuentis.
Ad quantum ad p̄mū diffinit R. ay. et
vl. in tractatu. iij. Furtum: q̄s est con-
tractatio rei aliene mobilis corpora-
lis: fraudulosa inuito dñi lucrificien-
di gratia vel ipsius rei: vel etiā vsus
ei⁹ possessionis sue. Dicis p̄mo contrec-
tatio: q̄a sine ea nō est furtū p̄p̄ie
licet interueniat volūtas: verbū: vel
scriptura. Als si concupiscat q̄s res
alienas illicite: et sine contractatione:
est transgressor: alterius p̄cepti: s̄z
nō cōcupiscas rem̄ p̄mū tui. Vñ rei
aliene: q̄a nō cōmittit furtū in reple-
nissime p̄p̄ia. Plenissime dico: q̄a si
alius haberet i re illa sua: puta credi-
tor cui res est pignori obligata: vt cō-
modarius id est ille cui est aliqd̄ com-
modatū: vel focus vel similib⁹ p̄sona
alia: et vñs futiue surripies alicui ta-
li p̄sone furtū p̄mitteret. Vñ mobilis
corporalis: q̄a i rebus immobilib⁹: vel
incorporalib⁹ vt sunt actiōes et serui-
tutes: furtū nō cōmittit: q̄a talia non
possunt cōtractari p̄pter sui inēstra-
tem et incorporatatem. Dicis fraudu-
losa: quia si aliquis credebatur rem esse
suam: et credebatur sibi licere rē suā sur-
ripere: non cōmittit furtum: ita als te-
neat restituere si non fuit sua: et ideo
si credebatur se facere dñi volente. non
facit furtū: quia non facit dñi. Dicitur
inuito dñi: quia si credebatur dñi
p̄missurū: et subest iusta causa creden-
di: nō tenet. Si vero nō subest cā qua
re debebat credere: de hoc tenet. Et
dicit dñs inuitus: etiam si videat rem
auferri: Quis non cōtradicat. Si autē
putat facere inuito domino: et tamen
dominus vult: furtum quidem facit
quātū ad intētiōem: et mortaliter
peccat: sed nō tenet ad restitutionē:
nec dominus potest petere: obstante

sibi sua voluntate. Dicitur lucrificien-
di gratia: quia si quis alienam ancillā
vel meretricem rapuerit vel celauit:
rit: non causa lucrificandi: sed causa
libidinis exercende: non cōmittit fur-
tum: licet alias grauitur peccet. Dicis
ei⁹ ipsius rei: vel vsus eius possessio-
nis: q̄a nō solum cōmittit furtū: q̄
rei domini vult lucrificare sic furti-
ue: sed etiam quib⁹sum vel possessionē
rei. Addit thō. secunda secūde. q. lxxv.
q̄ sicut furtum cōmittitur in occulta
acceptiōe rei alienē: ita et in occulta
dēctiōe iniusta. Est autē taz fur-
tum q̄ rapina vt docet thō. vbi prius
p̄mū mortale: q̄ p̄tra dñm p̄ceptū
vt patuit supra: et p̄tra iusticiā q̄ vñ:
cuius reddēdū est q̄s suū est. Et p̄tra
charitatē de diligēdo proximū: q̄ ra-
pina et furto hūana societas periret.
Et tā furtū q̄ rapina aggrauat ex
circūstātijs loci: t̄pis: et p̄sone: et fili-
bus: vt si rē sacrā i loco sacro auferat/
tunc est sacrilegiū: aut alia species.
Aut si debito t̄pe ofoni: auferat alie-
nam rē. Si ē p̄sona dñificata pau-
per fuerit i seculi suo statu: aut in su-
is hereditib⁹: ex hoc grauedānū patia-
tur. S̄z q̄reres. Est ne petiū mor-
tale si q̄s alteri furef actū: vt pennaz
ad scribēdū: vñ talē paruā rē: R. n. s̄z
thō. vbi patet. q̄ in talib⁹ rebus mine-
mis: hō cui auferat rē nō reputat si
bi dñi inferri: et ille q̄ accipit potest
p̄sumere hoc nō eē p̄tra ei⁹ volūtatē
cui⁹ res est: et si eēt p̄sensus: t̄pe nō dis-
sentiret: q̄s q̄ h̄mōi res furtiue id ē
alio nescienti accipit: p̄t excusari a
petiō mortali. Si autē habeat animū
furadi: et alteri inferri dñi: p̄t in
talib⁹ minimis eē petiū mortale: sic et
in sola voluntate furadi est mortale:
vbi ē extrinsecus nullū nocuentū
inferri. Et q̄bus p̄z q̄ multz mo-
dis p̄tra septimum mandatū peccat
hoies. p̄mo q̄s quis rē alienā iniu-
ste auferat alteri: ignorante illo cuius
est: et cōiunio: sic q̄ si hoc cognos-
ceret: sibi displiceret. Et non solus
contra hoc septimū p̄ceptum peccat:
s̄z

Preceptum. vii.

sed etiam tenetur restituere iuste ablatum. ¶ Sed sequitur sim. Tho. q. qui rem suam apud alium iniuste detentam occulte eriperet: peccaret quidem furtum auferendo: non quia grauat illi q. detinet nec tenetur ad restituendum aliquid vel ad re- compensandum: sed peccat contra communem iustitiam: quia ipse usurpat sue rei iudicium iuris ordinis premissio. Et ideo tenetur deo satisfacere: et dare operam: ut si ideo ortu fuit scdaliu. primor. q. illud sedet. Sed pe. aureoli quott. in. q. xxi. dicit q. hec opinio videtur habere veritatem in casu in quo persona priuata potest per iudicem siue per personam communem satis de facili recuperare rem suam. Si in casu ubi talis per iudicem non potest: rem suam recuperare bono modo: vel quia iudex non est presentis: quia factum ad eius noticiam peruenire non potest: aut quia iudex non audeat ingredi: vel ille cuius res detinetur non audeat alium accusare: vel alio modo consiliari: in tali casu vnusquisque sit quasi iustitiam iudicis et executor legum: ita q. rem suam vel equiuales accipere potest: nec peccat in re accepta: nec in modo accipendi. Necesse. Et pbat per Aug. in epla ad macedoniu et per rationem. eandem opinionem habet de pal. recitat: nec eam improbat. Tertio peccat contra septimum preceptum: qui prius suo non nocet in se: nec in re sua: cum sibi usurpando et retinendo: sed siue occulte siue manifeste destruendo et corrumpeo. ut q. cobu- rit alterius domum: iter faciat aialia: aut destruit agrius: et siliu vastat. quibus enim nichil de illa re apud eum maneat: tunc quia primum iniuste damificat: peccat contra hoc preceptum: et tenetur damnum recompensare. Quarto peccat contra hoc preceptum q. hinc damnum primo iniuste illatum: sibi non recompensat quantum potest: quod tunc tenetur: nisi alter q. dam- nificatus est sibi illud voluntarie remittat: aut ab eo habeat voluntariam dila- tionem: aut impossibilitatem restituendi: vel simile excusationem licitam. Ex quo patet ratio ad quod dicitur alios casus. Unus est: quod si aliquis accipit equum vel aliam rem accommodatam vsus ad certum locum:

et ipse ultra illum locum procedat cum illa re: et si. sim. Ray. q. furtum committit nisi in casu q. scilicet credebat dominum non fore iniustum si sciret. Alius: quod si aliquis rem sibi ad vtendum concessam alii com- modauit: et si illi Ray. q. furtum utique committit. quia non erat ei concessa ad usum istum. Alius casus. vtriusque creditor committit furtum: si pignori sibi obli- gato vtatur. Respondit Ray. q. sic. In hoc autem casu et similibus: scilicet cum furtum committitur in vsu rei: tenetur fur ad restitutionem huius rei: etiam re ipsa domino restituta sim. Ray. in sum. et libostien. ¶ Quinto peccat contra hoc preceptum: qui vineam agri: ortum: aut quod cuiusque aliud sue culture com- mune: infideliter aut fallaciter colit: et per hoc proximum suum damificat. et tenetur ad damni restitutionem. Idem in- telligendum puto de quolibet infideli et fraudulento laboratore: scilicet carpente: tore: muratore: proximum damificante iniuste. Sexto peccat qui terminos ag- grotum suorum vinearum: ortorum: prato- rum: vel simulum possessionis: sciens ter- tilat in damnum proximi sui: per hoc aliquid sibi de sua possessione auferendo: et tenetur ad restitutionem: non solum ablati: sed etiam fructuum quos ideo pec- pit: et quos percipisset dominus rei: si eam possederet. deductis tamen expensis fa- ctis pro fructibus querendis: congregandis: et conseruandis. ¶ Septimo peccat iudex qui ex cupiditate: timore: odio: amore: aut ex quacunque alia causa scienter male iudicat: et senten- tiat in damnum proximi sui. Et sim. Ray. tenetur illi quem sic iniuste lesit ad omne interese. Similiter intelligendum est de illo: qui licet sit ignarus: et ad talem causam iudicandam insufficiens: tamen ipse mit cum iudicare sine consilio aliorum magis peritorum q. sufficientes reputari solent. Et sic contingit cum ignorancia iniuste iudicare et proximum damificare. Peccat enim talis contra hoc preceptum iniuste iudicando: et per hoc ledendo proximum. et in foro conscientie tenetur se ad restitu- tionem. Etodemodo dicendum est de

Capitulum. iiii.

fo. cxi.

illo qui sufficiens fuit ad iudicandum: sed neglexit adhibere diligentiam debi- tam: quia non studuit: et vidit que stu- dere: et videre debuit. et sic ex sua negli- gentia male iudicauit in proximi lesio- nem. ¶ Octauo peccat aduocatus aut procurator qui scienter defendit causas iniustas: ut dicit Tho. q. scd. q. lxxii. q. damnum est: et illicitum: scienter alicui cooperari ad malum facien- dum: siue consulendo: siue adiuvando: siue qualitercunque consentiendo. Unde Tho. q. digni sunt morte: non solum q. faciunt: sed et illi qui consentiunt fa- cientibus. Tenetur etiam ad restitu- tionem eius damni: quod contra iustitiam per eius auxilium altera pars in- currit. Si vero in principio credidit causas fore iustas: et in processu apparet sibi iniusta: debet causam desistere sine aduersarij damno: ut dicit Tho. vbi p- us. Non peccat aduocatus aut pecu- rator: si parti aduersae causam bonam auferat: et eam grauat aut damificat: ex- pensis: aut impedit in executione ius- titie: in hoc q. per dilaciones supfluas aut producit facit falsa instrumenta aut falsos aut corruptos testes aut iu- dicat sim. falsas leges: aut quascunque falsas prohibitiones. Et sim. Ray. te- netur parti aduersae quam sic iniuste le- sit: ad restitutionem omnium q. per eius pa- trocinium iniustum amittit. ¶ Decimo peccant qui census et tallias consue- tas et theolonia: vectigalia: vnguitas: et si- milia iuste instituta: aut ab antiqua co- sueitudine cuius contrarium non est in me- moria introducta: non soluant: sed in toto vel in parte dominis fraudulen- ter subtrahunt: et tenentur ad restituti- onem. Undecimo qui plebano et alijs subtrahunt aut eorum ecclesijs des- bita: ut q. non solum decimas fideliter: aut oblationes consueutas: aut alia huiusmodi: et tenentur ad restitutionem. Duodecimo famuli et famule qui bo- na domorum aut dominarum iniuste de- sistunt: aut alios aut subdolis luitas do- minis appropriando: aut qui nimis late in proprios vsus talia assumunt: vel

etiam qui de bonis domorum suorum ipsas iniuste elemosinas faciunt: contra superius tradita. ¶ Tertio decimo mulieres q. bona virorum suorum furan- tur: aut ea maritis nec sciunt: aut et no- lentibus nimis sumptuose consumunt in vsus proprios: vel etiam de ipsis bo- nis viros suos elemosinas faciunt: con- tra conscriptam prohibitionem: et con- tra ea q. supra de elemosina tacta sunt. Quartodecimo peccant mulieres adul- terantes: q. filios illegitimos nutriunt sub expensis eorum: putantur patres talium filiorum: et non sunt: et sic faciunt filios suos illegitimos succedere ad heredi- tatem legitimorum: q. tamen solius hinc in paternis bonis. Talis enim mulier tali- ter priuat legitimos vel maritum in bo- nis ad viros vel altere pertinentibus. Quindecimo testamentarij q. elemosi- nas aut alia legata non assignant: quibus ex testamento assignanda sunt: sed q. sibi retinent: aut propria voluntate alijs do- nant: q. illis quibus notatum per tes- tatore ordinata fuerunt. Per hoc enim iniuste damificant proximum in re sibi debita: et tenentur ad restitutionem ei. ¶ Sextodecimo peccat contra septimum preceptum etiam qui rapinam committit: vi- delicet rem alienam iniuste auferendo alteri: vi vel violenter: alio cuius res est scien- te et invito. Et tenetur talis ultra resti- tuere quod alteri sic abstulit: etiam damnum recompensare quod iniuste intulit. Et illud est generale in omnibus iniustis damificato- ribus. Et notatur dictum est q. iniuste. quia si fieret auctoritate iudicis iuste iudicantis: talis occulta et manifesta receptio nec furtum foret: nec rapina. quod non iniusta. Sicut et filij israel deo iube- re egyptiorum bona licite receperunt. ve- rum tamen si talis i. publica auctoritate pos- situs auferret alteri res per violentiam iniuste talis peccaret: et committeret ra- pinam: et tenetur ad restitutionem. Sic et nec furtum committit: nec rapinam: qui auferit furioso occulte: gladium ne occi- dat: et non iniuste quia non i. alterius noci- mentum. ¶ Decimosextimo peccant: dum q. a subditis suis per iniustas tal-

Preceptum. vii.

lias aut exactiores debitas / supfluas
et inconfuctas subditos suos grauat
et ab eis prefata exigunt. Sunt tñ ali
qui casus fm Ray. et ibosli in qbus
licitu est onus vltra cẽsuz debitu aliqđ
subsidiu moderatũ exigere. Primus
est pro defensione patrie. vt cuz patria
inuit ab hostibus inuaditur: tũc effi
subditi non solu tenentur suas res im
partiri sed etiaz tenentur corporaliter
et totaliter iuuare et laborare. Secus si
onũ vultre in exercitum indictus ab
ecclesia vel principe cõtra hereticos
vel paganos: nec sufficit ad expensas
põr a subditis petere subsidu. Ter
tius sim bello ex pacto suo iusto fue
rit captus ab hostibz: et nõ sufficit se
redimere ab eis damno graui. Quar
tus si debeat filia maritare: aut filius
desponsare. Et si aliqua alia causa si
milis emergat (de qbus vide latius
in summis) põtlice a subditis pete
re auxilium sed moderatuz. Si vero
onũ extra tales et similes rationabi
les causas vltra consuetũ exigere ve
lit: tenetur ad restitutionẽ fm Ray.
et alios. ¶ Decimo octauo peccat in
terdu qui in contractu conductionis
mercennariũ de precio suo nõ statim
soluendo dānificat. Vbi dicit alerũ.
de hys in summa. talis tenetur restitu
re dānum. et etiaz tantũ quantũ mer
cenario nocuit. vñ L. c. i. r. r. ¶ D. mo
rabitur opus mercennarij tuus apud te
vsqz ad mane id est operis merces. et
Eccl. xxiij. Qui defraudat merce
dẽ mercenarij: et qui effudit sanguinẽ
fratres sunt. Et Jaco. v. d. diuitibz
Ecce merces operariorz vestroz que
fraudata est a vobis clamat. et clamor
eorz i aures dñi sabaoth h̄it̄ruit. ¶ Po
test autẽ ille cui p̄cium solu debet:
multipliciter dānificari non solutus
Aut qd tñ tenetur eadẽ nocte solu
re: aut alimoniam et alia necessaria em
re: vel p̄cipio bonoz fieri: aut aliud
h̄m̄i iucurrere propter carentiam sibi
debite mercedis. ¶ Decimo nono pec
cant q defraudat onos aut ciuitates
in se iuris licite impositis: imo sperdu

illicite per tyranos extortis. Exẽpl
gratia. domini alicuius ciuitatis sibi
subditi imponit ei aliquã exactionẽ
inuistam: sed rectores dicte cõmuni
tatis p se et cõmunitate vt maius ma
lum euent: promittunt eidem domi
no quandã pecunie summã: et statuit
quẽdam moduz recipiẽdi siue colligẽ
di dictam pecuniam a singulis de illa
cõmunitate: imponendo cuilibet cer
tam pecuniaz soluẽdam: fm multitu
dinem bonoz suorum. Vel aliter po
sito etiã q aliquis ciuium dictã sum
mã pecunie: vel simul: vel per partes
promittẽs soluere dicto modo recipi
at ad firmam pecuniam impositam cõ
munitati dicto modo colligendã: de
num posito q aliqui de dicta cõmu
nitate existimãt es huiusmodi exactio
nem inuistam: et ideo non soluendam
nisi per violentiam et coactionem ali
quam pecunie summã eis impositam
clam vel occulte retineat. ¶ Quert er
go Sofredus quorũ. vi. q. x. v. ¶ Utrũ
sic retinẽtes illud quod est imposituz
eis: teneantur illud restituere: et hoc
illi qui recipit dictam collectaz ad fir
mam: si fider. debitu est vt vnusqz
tanqz pars tribuat ad cõmune bonũ
conseruandũ suam portionez. Sicut
etiaz qsqz pro salute propria tenetur
dare tyranno bona exteriora: vel per
dere p̄lius qz p̄mittat se perimĩ: eo
dem. Et bene stat simul in proposito
casu: et in alio: qd aliquid inuiste ab ali
quo recipitur: et tñ fusi et potest ab alijs
exigi. vt si onus tyranno capitur si ca
ptus sine subditorum bonis redimi
non potest: et tñ tyranus inuiste p̄ci
um recipit et restituere tenetur: et sub
diti bñ faciũt osim liberando. Sic est
in proposito: vbi onus de cõmunitate
sunt sicut vnũ corpus et rectores cõ
munitatis qñ rationabiliter subditis
aliquid soluendũ imponunt: tenentur
soluere: als cõmunitatẽ defraudant.
¶ Vicesimo peccat qui scelerẽ tra
dit hoibus malas pecunias: vel alias
res p bonis: postqz ab alijs sic adit
ses perueniunt. tales em nec dāt pre

Capitulu quartum.

Fo. cõlii.

etiam iustũ: nec fideliter agit: nec bñ
intendunt. sed hoc quo ad pecuniam p
cipue intelligendũ ē: qñ dat pecunia q
ē falsificatio monete cõis. Secus si
non esset falsificatio moneta: sed in
vno grosso plus de argẽto a casu: qz
in alio: et minus de cupro. ¶ Vicesi
moprimo peccant fm plures q me
liores renarios eligũt de moneta nõ
pure argẽtea: et resoluunt in argẽtũ:
vñ vident p̄ciosius: et leuiorẽ eq ca
re vident. p̄tqz qz tunc moneta red
dunt minus acceptã: et tales faciunt
interdum libram denariorũ ita leuem
sicut p̄ciosiores monete: qd tamẽ om
nino illicitum ē. ergo nocent cõmu
niti at eadẽ ratione interdũ. sicut isti
de quibus prouerbi. xj. dicitur. Qui
frumẽta abscondit: maledicetur i po
pulis. ¶ Et cõdo p̄ncipalis vidẽdũ est
de palliatis furtis et rapinis. de qui
bus est p̄ma r̄sa magis d̄bathe. li. de
cõtractibus. ¶ Quicũqz exhibet se qñ
scit se non eẽ: cui propter hoc p̄nci
paliter q creditur eẽ talis qualẽ se ex
hibet datur: mutatur: veditur: vñ h̄t
aliquid boni quod nõ daretur aut fie
ret si sciret non eẽ talis: illud ip̄e ius
te p̄cipit: et ad restitutionẽ tenetur:
nisi sibi aliunde cõpetat de iure. vel
ipse probabiliter ignoret q hac rōne
sibi datur vel fiat. ¶ Patet ista quia si
non deberet als de iure: et nõ dat si
bi voluntarie / imo suoluntarie q ex
ignorãtia cuius ip̄e est causa p suas
falsam exhibitionẽ et simulationẽ: so
quitur q ip̄e fraudulenter recipiat.
Si iuxta hanc regulã discurrerent se
hōies: o qm̄ multi iucurẽt se inuisti
mos occupatores: q de diuitijs suis
gloriantur et aspernãtur ceteros vt ma
los. ¶ Primo em p̄ncipes qui habent
defẽdere terrã et subditos: eis qz pui
dere de iustitia: ad qz contributionẽ sub
ditos quasi p̄cio conducti sũt. de quã
to defensionẽ debitam et iusticiã nõ
sũgunt: de tanto contributionẽ inu
ste recipiunt. Et cõdo idẽ iudiciũ est
de his qui se clericos p̄bo dicunt vel
habitu vel officio exteriori ostẽdunt

et non sunt tales quales ratione cle
ricatus eẽ deberet. Et q em ille quẽ
ep̄s non acceptauit et ordinauit i cle
ricum inuiste recipit bñficia ecclesia
stica: et fructus eor. quod ille corã deo
iuste recipiet / quẽ de nũqz in cleri
cum acceptauit. Quod autẽ ē credibi
le q deus illi vñqz in clerici accepta
uerit: q nũqz vt clericus viueret vel
vt talis deo seruire proposuit: S; si
aliquid de his q ad clerici pertinet as
sumpsit aut facit: hoc p̄ncipalĩ rō
facit: vt per hoc facilius reddat et pe
cunias possit obtinere. et p illas secu
lares habere honores: cõmuniã: luru
rias: et vanitates seculi exercere. Et
si aliqui bonum p̄positũ h̄z: et p̄fici u
re p̄cipit: nõne et tunc qñ mutat pro
positum: et ope cõtrarum implet: itez
p̄cipiendi ius p̄didit. Tercio similis
est iudiciũ de religiosis habitibz: et
irreligiose viuẽtibz. Quis em cre
dit: puto autẽ q nec ip̄met credere
põt: hoies tñ eis bona dare: pstruere
monasteria: elemosinas et oblatiões
porrigere: vt ideo de talibz d̄ deũ et
regulã viuãt. Et q p̄fili sub p̄ter
tu h̄m̄i et colore petat et recipiant et
hoc fructu eis det: vt vicz h̄z statũ as
sumptũ deo seruiat et viuãt: ip̄m̄o ha
bent ius conueriẽdi data in aliõ ma
xime Trid. q ad id ad qd data sũt et ip̄
si receperũt. ¶ Quidẽ q qsp̄ia religio
rũ sciet̄ se a facit q ad statum reli
giosum de necessitate salutis p̄tinet
inuisse p̄cipit et abutitur oĩbus mona
sterio donatis: etiam pane vel habi
tatione: nisi inuice intentionẽ et velit
eis vti sicut oĩz: ad restitutionẽ tenetur
¶ Quarto p̄formit p̄t dicit q q sci
enter conant: vt res quicũqz venalis
melior appareat qz bona: quã ep̄tos
p̄p hoc emit p̄ncipalĩ: qz talẽ et eẽ
dat eã eẽ qualẽ apparebat cõi iudicio
tñ tenent restituere quãtũ recipiunt
vltra verum eius valorem. Et si red
datur eis res eor: integra: totum pec
cium reddere tenebunt: quia non fie
bat emptio nisi pro tali re qualis fm
iudiciũ cõmune apparebat. S; si ac

sentendum est de his qui re bona esse
venale ostendunt ut vinum clarum et su-
pidum vitro: et postea turbidum vel alius
malum vasium infundit. Nec de pre-
fatio matheo. Quinto semel predicta inu-
sit agitur mercatores vel alii qui accom-
modant pecunias ab aliis: et ut occu-
pant velles et apparatus habent pre-
ciosos ut eis credat: cum tamen probabiliter
soluere debita non intendit vel nequeant
¶ **S**ecunda regula eiusdem. quicumque in-
debitum est alicui homini causa timoris vel
recedit de tristitia vel alterius passionis
sibi omnino inuoluntarie: cuius quidem pas-
sionis occasione ille homo mouetur
ad dandum mutuum vel aliquid vti-
le sibi facendum: hoc ipse iniuste recipit
de tanto: de quanto illa datio ex illa in-
uoluntaria passione procedit: et ad restitu-
tionem tenetur: nisi forte (sicut praeterea
est) illud sibi ex aliquo iure debeatur.
¶ Vel nisi bona fide probabiliter ignoret
an inuoluntarie sibi datur: sed probabiliter
habeat presumptionem voluntario.
¶ Illud patet quia quoniam ille non habet ius
et scit illud dare non voluntarie: et ultra
hoc est indebitum causa illius dationis: quod
potest sibi reuocare. Dico autem
cuius est indebitum causa: quia si datur pau-
peribus elemosinam ex timore mor-
tis: aut damnationis: ipsi non iniuste re-
cipiunt: quia non sunt causa illius timo-
ris: imo adhuc si quis esset causa illius
timoris: sed non indebitum: ut si necesse
esset nauis facere foramen in nauis pro-
pter quod opus esset vel alia dare merces
Si autem non esset necesse: sed faceret
hoc quia speraret se obtenturum mer-
ces electas: ipse ceteris pibus non so-
lum merces electas: et deinde inuensas
iniuste recipit: sed etiam teneretur re-
fundere: dato quod eas nunquam inueniret
¶ **E**x praemissis possunt multa elici.
Primo quod potest et dicitur: quoniam petunt si-
bi aliquid dari vel mutuari a subditis
quod pre timore indignationis negare
non audet: de tanto iniuste recipiunt
de quanto ex inuoluntario timore dona-
tur. Secundo si quis petit vel men-
dicat per tam honorabilem personam

cui quis pro verecundia tam parua re
negare: et vultu eius non audet confu-
dere. Tertio debitorum qui dimittunt cre-
ditoribus: nisi pars debiti remittat
eis: se totum velle negare coram iu-
dice: nulli talium sunt absoluti a debito
quod occasione illius timoris dimittit.
¶ Quarto hi qui molestauerunt homines
et minant amplius iniuriari eis: si non
concordauerint cum eis pro voto ipso-
rum: non debent credere se vere et iuste
gellos recedentes: etiam si offensi ce-
llo timore se iniuriam dimittit: et ver-
bo testentur: et scripto. Quinto mi-
nit ioculatores: qui non vocati veniunt
ad homines: sed eis penitus iniuriis et dole-
tibus: et illi pro verecundia vel timore
oblocutionis eorum aut humane confu-
sionis sustinent eos: et aliquid ioculatio-
nes eorum non sunt securi in conscientia de
eorumque eis datur de quanto et illis mori-
tis datur quod ipsi sunt causa indebita
¶ Et haec omnia sunt intelligenda: nisi ipsi
alio iure competat: aut probabiliter
appareat quod voluntarie datur. Et si-
cut additum est de tanto: de quanto: et ce-
tera quae sequuntur: quia aliquid homines
dant non solum ex aliqua talium pas-
sionum inuoluntaria: sed etiam ex affectu
huiusmodi beneuolentiae: complacitiam ho-
noris solatium aut laudem. Et certe
de tanto illi non iniuste recipiunt: et aliquid
totaliter iniuste affectus. ¶ Et si autem hoc
haberetur: posset pertingere: quod qui prius
iniuste recepit iniuste postea retinetur:
quia quod prius erat inuoluntarium po-
stea fit aliquid non solum voluntarium: sed et
delectabile: sicut communiter in his co-
tingit: ad quod mouet vel in quibus sur-
git concupiscentia. Illa enim non facit in-
uoluntarium: id quod ex illa datur: iu-
dicantur licite posse retineri: non ob-
stante quod datus peccet in sic dando: et
recipiens possit retinere cum peccato
superbie: auaricie: vel luxurie. Nec
magister Bartholomaeus. ¶ Quantum ad ter-
tium principale de rebus inuentis est spe-
cialiter notandum secundum scriptum thomae se-
cunda secundae. quod est. lev. 2. secundum alexan. in
suo. ii. dist. xxiij. quod quedam sunt res

quae non fuerunt in alicuius bonis: ut
gemae et lapilli qui inueniuntur in litore
maris: et ille res statim sunt inuentio-
ris. Dicit enim de illis lex in libro insti-
tutionum de rebus. Item et lapilli et si-
milis qui in litore maris inueniuntur
iure naturali statim inuentoris sunt: et
sunt. ¶ Aliae sunt res quae aliqui possesse
fuerunt: sed non derelictae sunt ut the-
sauri antiquo tempore sub terra occul-
tati: quorum nunc non est possessor. Et
de istis dicendum est sicut de supradictis
sed quod sunt inuentoris: nisi quoniam leges
ciuitates tenent inuentor dare medietatem
domino agri: si in alieno agro inuenit: non
data ad hoc opera: propter quod in para-
bola euangelij. Math. xxi. de inue-
ntione thesauri absconditi in agro: quod
emittit agri illi: ut scilicet haberet ius pos-
sidendi thesaurum. Si vero inuenit
thesaurum data opera: nichil tenet domino
agri. Unde de illo dicit lex lib. istius.
De rebus diuisionem: Quisquis thesauros
in loco suo inuenit: adrianus naturaliter
equitatem fecit ut concessit qui inue-
nit. At si quis in alieno solo non data
ad hoc opera: sed fortuito inuenit: dimi-
diu inuentori: et dimidiu domino soli co-
cessit. ¶ Aliae sunt res quae de propin-
quo in alicuius fuerant bonis: et sunt
ab eo derelictae: et istas si quis inuenit
et eas accipit: non animo retinendi:
sed eas restituendi domino carum qui
eas non habet pro derelictis: alioquin comit-
tit furtum: nec in re cum sint derelictae.
Nec voluntate: cum eas derelictas sciat
aut credat. Si autem in veritate non sunt
derelictae: ipse tamen inuentor bona fide
hoc credit: et accipit etiam animo reti-
nendi: tunc ignorantia facti cum excusat
ut dicit alexan. Si autem non credat eas
derelictas: et accipit eas alio retinendi:
tunc furtum committit: quia corripit re
alienam: et de hoc intelligitur aliud. Au-
gustinus in quadam omelia sic dicens. Si
quid inuenisti et non reddidisti: rapui-
sti. Dicit tamen per. de pa. m. iiij. de consue-
tudinibus thesauri: ubi dicitur inuentus sit
est principis: et sic ille solus et otiosus fa-
cere elemosinam. Et enim thesaurus:

vetus depositio pecunie cuius memo-
ria non extat. Sed quod restitueretur in-
uenta: quoniam nescit cuius sit. Item. Ray. Fa-
ciat inuentor publice dici per consensum
per ecclesias ubi re inuenit. Et sic libro
secundum. Antequam domino restituatur: si dubi-
um est cuius sit: certificari debet inue-
tor per circumstantias rei: alias forte
multi non domini eam peterent.
¶ **C**apitulum quintum De em-
ptione et venditione.
¶ **E**mptione et venditione
circa quae sepe plura val-
de licite acquiruntur: tria
nunc sunt videnda. Primum
quod requirantur ad ta-
lia. Secundo quod periculosum est habere officium
mercatorum. Tertio qualiter se debeant
habere boni: ut saluentur mercatores.
¶ **Q**uantum ad primum notandum quod
semper inuentum in speculo hyssop. li. ij.
mercatorum proprietates chami prius
habuisse videtur: quod simplicitate vite
hominum ad inuentionem mensurari et
ponderum permittunt. atque ad calli-
ditatem et corruptionem perducit: terminis
nos terre prius posuit: rapinis et vio-
lentia opes congregas: suos ad latro-
cinia inuicauit. Quamuis igitur nego-
ciatio (ut hodie res se habet) de se non sit
illicita: quia ipsa mediante bona terrarum
quarundam aliorum terris talium caritatem
habentibus aduehantur et conuer-
sa: tamen ibi magne fraudes fiunt.
¶ **U**n deo notandum est quod secundum thomam. ij.
secunda. q. lxxvij. et secundo. in. iij. dist. xv.
Duplex est commutatio. Una econo-
mica: quoniam commutatio interdu recipere re
non datur mercedem: et ea: sed ut ipsa valeat. Alia
est commutatio negotiatiua: ubi com-
mutans intendit lucrari de re qua acqui-
rit. Et tunc enim non datur utraque ea: sed ut
dat cari. Ad primam commutationem ut sit
iusta quinquaginta requiruntur: et ad secundam ut
sit iusta eadem: et adhuc duo alia requi-
runtur. Primum igitur ad contractum em-
ptionis et venditionis et ad quicumque
contractum requiritur licet voluntas in
utroque se habet de se in uno: et emendum
altero: id est quod datus velit transferre.

Preceptum. vii.

et recipies velis accipere retransfere
das. Secundo requiritur libertas in utroque
utrumque neutrum ipsorum prohibetur legesupio
ris nec perit alterius quo depēde
at. Et pro defectu huius non potest mo
nachus sine licentia superioris nec filius
familias sine licentia patris emere vel ve
dere. Tertio requiritur quod fiat commutatio
sine fraude inveniēte bona fide. Ideo
secunda. Tercia. Nec est voluntas dei neque
suppeditat neque circumveniat in nego
cio fratrem suum. per litteras supradictas: se qua
litatem iusti perit excludit. de quo post
pauca dicet et circumveniat per fraudem.
¶ Sit autem secundum Theophrastum. fraus tripliciter
primus in substantia rei vendite. ut cum quis
rem minus specie sciēter vendit. per alte
rius specie aut substantie minus sciōse
ut aurum vel aurum aut aqua pro vi
no. aut mixtum pro puro. aut denarium
cupreum pro aureo. Contra illud secunda. f.
Argetur tuum versum est in scoria: vinum
tuum mixtum est aqua. Secundo committitur
fraus in quantitate: quod per mensuram co
gnoscitur: siue res mensure per pondus
siue per aliam mensuram corporalem ut mo
dum vel sextarium. siue sit in liquidis siue
solidis. Et similiter in libra et pondere et in
omnibus istis vitiis saltem oportet esse iustam
mensuram in vendendo et emendo alias ius
tum sit. ideo Deuterio. xxv. dicat. Non
habebis in faculo diversa pondera: ma
ius et minus: nec erit in domo tua modi
us maior et minor. Abominatur enim dominus
ei quod hoc facit et aduersatur omnem iniu
sticiam. Tertio committitur fraus in quali
tate. puta cum quis aliam infirmam vendit quasi
sanam aut vinum corruptum quasi sanum et
purum. Aut crocum mixtum cum re viliori.
Et quoque per quod faciunt res utiles et
defectuosas defectuosas earum ex indu
stria et studiose obtegunt et occultant te
netur ad restitutionem illi quod occasio
ne talis occultationis eis datur pro re
bus: nisi res non obstat. defectum tamen
valeat: quantum datur. Et similiter est de
habentibus res venales iudicandum.
¶ Quia ista prohibentur extra de iniuriis et da
mo dato et in eis datur occasio damni:
quoniam dedisse videtur: sed de fraudas

aliud in substantia/qualitate et quan
titate dat et occasione damni alio est
non permutaret. Et in his omnibus. Theophrastus.
Non solum peccat quod iusta venditione
faciendo: sed et ad restitutionem tenetur.
¶ Quarto exigitur quod administratio habitua
liter intendat si veraciter agnouerit rem
non fuisse tale qualis secundum contractum esse
debuerit: quod hoc velit sicut ratio nabi
le fuerit emendare. Si enim venditor
ignorare/alijs predictorum defectuum
in re vendita fuerit: venditor quidem
non peccat. tenetur tamen cum ad eius noti
ciam peruenit veraciter scire dam
num recomperare emptori. Et quod
dictum est de venditore etiam intelligi
dum est ex parte emptoris. Contingit
enim quibus venditorem credere rem esse
minus pretiosam quantum ad speciem
puta si quis aurum vendat loco aurical
ci: emptor si illud cognoscit. iuste emit
et ad restitutionem tenetur. Et eadem ra
tio est de defectu qualitatis et quanti
tatis. ut si quis simplex peregrinus cre
dens equum suum valde infirmum exhibe
ret ei venale: et emptor assuetus quibus
noscat defectum esse parum: aut forte
per noctem sanabilem: tamen emit ei
pro paruo precio quasi valde infirmum
ille sciens et iniuste damificat pro
mum suum. et peccat contra hoc manda
tum et tenetur ad restitutionem. ¶ Qui
to requiritur equalitas valoris inter
res permutatas aut inter rem emptam
aut venditam et pretium. Nam rem carius
vendere aut vilius emere quam valet in se
vel estimatione hominum est contra iusti
tiam secundum philosophum. f. poli. Et contra illud
quod scriptum est Math. vii. Omnia quęcumque
vultis ut faciant vobis homines et vos
facite illis. Sed nullus est qui sibi vel
let rem carius vendi quam valet. quod sic
damificetur ut plurimum vel semper. vii
Aug. xii. de ciui. dei. ¶ Illi qui eme
re et care vendere reuera viciū est. De
autem quod non licet rem carius vendere vel
vilius emere quam valet in se vel in esti
matione hominum. In tribus est cas
bus licet rem carius vendere quam sit em
pta. Ideo quia aut res meliorata est

Capitulum quintum:

fo. c. lxxiii.

in se vel in estimatione hominum aut ro
ne seruicij circa rem emptam exhibi
ti. Primo enim res emptam potest melio
rari: aliquid naturaliter ut quando
res de impuro vino puri et de gracile
ligno forte. Et de equo trienni annorum
octennis. Aliquod artificialiter sit empte
re melioratio. ut melior est pannus in
tunica formatus quam simplex pannus
Aliquod sit naturaliter et artificialiter
ut melius ad ignem valent ligna secca
quam huiusmodi. Secundo principaliter res em
pta potest meliorari non in se sed in opi
nione hominum. aut quia nesciebatur
prius quam bona esset. aut quod est iam in
dignitatis eius que prius non fuit. ut
patet de pillulis pestentialibus extra
de pus pestilencie et in tempore pestile
tie et in multis alijs modis. Et tamen in
primo quod in secundo meliorationis modo
potest res carius vendi quam emptam est.
Tertio principaliter idem fieri potest ex
parte venditoris. vix ratione seruicij quod
circa ea fecit: vel officij quod circa eam
habet et hac ratione collectorum hospitum
capitales in hospitibus: cauones pene
stici et quicunque stationarij possunt rem
nullo modo mutaram nec in se nec in
estimatione hominum vendere carius quam eme
runt et hoc propter sumptus labores/
industrias curas pericula et alias oc
cupationes rationabiles et multo plus
qui adducunt res a longinquo. Idem
est quia. f. lxx. in. vniuersumque recipi
et mercedem secundum suum proprium laborem
Eadem enim ratio est de mercatore si
cut de alio laboratore quod sibi merces
datur pro suis laboribus et industria cura
et similibus. ¶ Unde tamen secundum diuinam quod
naturaliter legem illi citius reputatur si
in emptione et venditione non sit equa
litas iustitie seruata sciēter. Et ille
qui plus habet postquam innotuerit si
bi illud tenetur recomperare ei quod dami
ficatus est si sit notabile damnum. Et
dico quod iustus prius recipit quod non est pri
etualiter determinatum. sed magis in quod
estimatione iustitie et quod modica addi
tio vel minutio non est tollere equita
tem iusticie. ut theophrastus. Et addit secundo

quod quod commutantes pensata necessitate
mutua reputant hinc inde equalitatem da
re et accipere ita quod uterque computat tan
tum dare quantum recipit et conuerso re
cipe quantum dat: si tunc aliquod modicus
deficit ab iduoduali equalitate non erit
iniusticia reputanda. quod quod ex tali estis
tione de datione et receptione equalitatis
mutuo sit cōtēnt: tunc mutuo sibi vo
lunt remittere versum si in aliquid defi
ciunt ab illa iusticia requisita. Et sic
istoy contractum quēlibet cōcomitat ali
qua donatio predicta. ut si aliquid sit
amplius re data. ¶ Querunt si aliquis
multum idigeret re aliquid et alio loco si
ea carcat et per magnam istam illi indu
cat ad vendendum rem suam vel ad permutandum
pro alterius: tunc cum possit se seruare
idemne erit in casu tali iustus precium
non respiciendo solum ad rem venditam: sed et
ad damnum quod venditor ex venditione incur
rit. et sic licite potest aliquid carius vendi
quam valeat in se. Quis non vendat prius
quam valeat habere. Si vero aliquis mul
tum inuenit ex re alterius quam accepit. alie
vero quod vendidit non damificet carēdo
re ista: non oportet eam supuendere. quod vili
tas quod alteri accrescit non est ex venditio
ne. sed ex conditione emētis. nullus autem
oportet vendere alteri quod non est suum. ly
possit ei vendere damnum quod patitur. Ille
tamen qui ex re alterius accepta multum in
uatur: potest propria voluntate ven
dendi aliquid superogare quod pertinet
ad eius honestatem. Et sic patet quod
quingis requiruntur ad commutatio
nem iconomicam. ¶ Sed ad nego
ciatium adhuc super prefata requirū
tur alia duo. Primo si debeat esse ius
tatio oportet quod talis commutatio sit ius
ta reipublice. Sicut est de mercato
ribus illis qui afferunt res de patria
ubi abundant ad patriam ubi defi
ciunt. quare transus est ibi necessarius.
Et est quod res emptas cōseruāt: ut pro
pte inueniant venales a volētib⁹ eas
emere. tales habent actum utilem reipub
lice. Oportet enim quod nec aliquis credat
nec credendi ratione habeat emptione
nem esse contra ius reipublice predictam

Preceptū. vii.

Proprietas defectu illius additionis sunt alii
quidam perabiliter negotiatores / puta
qui nec transferunt nec seruunt nec
eorum industria melioratur res venalis
nec certifica alii / simplex de valore
rei emende: s; emit movet statim veditat
sine oibus illis dictis additionibus. Ta
lis est exterminanda republica tam
quod nocuus cōtati: eo quod phiber lme
diatā cōmutationē volentū iconomi
ce pmutare: et sic facit quodlibet vena
le vsuale carius emēti quod deberet ee.
et vilius vendēti. et sic dānificat vtrā
qspartē. Sunt etiam q frumēta / vel
alias res viles cōtati / vel necessari
as et bonas ad hoc pncipaliter emūt
vt non desint ciuitati / patrie vel aliq
alia bona intendē: nō intēdēs ca
ritatiā iducere sed qñcūq; necessita
tē vel notabile grauamen pauperū
viderint: viderē intēdunt iuxta pmi
nem et rationabilē estimatiōē. Ta
les em licite et meritorie pnt hoc fa
cere / et aliqñ caritatiā impedire. Szil
li q in pgregādo talia / nec cōtati pro
funt: nec utilitatē q intēdunt / sz solū
lucrū suū / nichil nisi caritatiā expectā
do: grauissime peccāt. Itē est qz qz
in cōtate vniens rōne caritatis pri
mi / et rōne emolumētū: vt potest solati
defensionis / et similitū: v; cōmunitati
ē vtilis. et maxime nō nocuus. Et
fm iura. Turpis est pars q se nō con
format suo roto. Possunt aut v: riq;
premissorū se ex hoc cōsiderare. quia
qui intendit caritatiā: vult de frumē
torum scopio suo prouentu. Alius ve
ro ex hoc vel letus est: v; cōtētus / et
non tristis. ¶ Sedm requisitum ad
cōmutationē negociatiū est: vt ven
dens p reuendibilibē recipiat iust. i pre
cium. Est aut iustum pciū cōsiderā
dum fm quod reuendibile varet ad
vsum hominis plus vel min⁹ fm neces
sitate rerū. interdum fm desiderium
hominis quod habet ad res. Et sz diffi
cile sit dare de valore rei sufficiētē
et gñalē regulā: tñ hanc regulam qd
dam doctor tradit. Sicut estimatio
que versificat bona fide credit error

nea ee nō est sequenda: sic cōs estia
tio in qua nullus error versificat ap
paret sequēda est. siue in specie / siue
in singulari. Et bi pō nulla est vel nō
est vera estimatio: ubi recurat ad rō
tionē pensando labores sumptus / ec
cetera statim dicenda bona fide: pro
ut melius pōt fieri. nec non meliora
tionē vel pcorationē siue re: nē / siue
estimatiā et iuxta hoc res veditat. Ta
lis negotiator iuxta diligentiam suā
et industriā et pericula: accipiat i cō
mutatione precium corresponsdens.
qd declarat Seco. qz vniūq; qz in o
pere honesto seruientē ei publice: o;
de suo labore viuere sed talis afferēs
vel etiam cōseruans honeste et vtili
ter seruit reipublice. Igit ēē. Secun
do qz vniūq; qz industriam suam et
sollicitudine suam potest sustinēde
re. Industria em magna requirit in
taliter afferēte de patria in patriam: et
ergo potest iuste vltra sustentationē
suam necessariā pro se et familia sua:
ad istā necessitatē deputatam recipere
precium corresponsdens suae industrie
Tertio etiam potest recipere aliquid
correspondēs suis periculis. Semp
tamē lucrum v; esse moderatum: ne
talis cupiens nimis diuē fieri: vici
um auaricie incurrat. ¶ Ad hoc ve
ro qveditio vel emptio sit bona ma
terialiter: requirunt cōditiones et cir
cūstācie cōmunes / sicut i aliis actib⁹
mortalib⁹: potissime finis est q nō sit
in scandalum / in malum exēplū con
tra votum vel ex auaricia. Et si dē fan
ctus Tho. q emēs nō debet lucrum
statuere tāq; finē suū / vel suoz opē
rum / sz lucrum qd querit vlti⁹ ordi
nare in aliū finē necessariū / vel ho
nestū vt ad sustentationē dom⁹ sue vel
ad subueniēdū i indigentibus si sit ne
gociatio licita / vel etiā cum quis ne
gociationē itendit ppter publicā vti
litatē: nec res ad vitam necessitate
desint pte. et tūc lucrum expetit: nō tā
q; finē sed quasi stipendium laboris.
¶ Sz dñi vtrū venditor teneat
dicere viciū rei veditat: Rñ. sz Tho.

Capitulum. vi.

fo. c. l. s.

quotli. q. x. et scda sede. q. lxxvii. ar.
tū. Si res veditenda ppter vitium qd
h; redditur minoris valoris: v; eius
vsus redditur impeditus: vel not⁹
sz cum equus claudicat / vel domus
est ruinosa: aut cibus corrupt⁹ v; ve
nenosus: si tunc huiusmodi vitium
est occultū et venditor non detegit: et
si tam carevedit ac si non eēt vitiosa
erit venditio dolosa: et venditor te
netur ad dñm recōpensatiōē. Sive
ro vitium sit manifestum puta cū equ⁹
sit monoculus / vel tale manifestum
vitium h; res vendenda / vel cū vsus
rei licet non cōueniat vni veditori:
potest tñ cōueniens esse alteri: et si
tunc ipse venditor ppter huiusmodi
viciū subtrahat de precio quātū opz
tunc non tenetur ad manifestandū
vitium rei: quia forte huiusmodi emptor
vellet plus sub. rati de precio q; es
set subtrahendum. Unde pōt licite
venditor indēnitati sue cōsulare / vici
um rei reticēdo. Verbi gratia. ex em
plificanti doctores aliqui. Tuvendis
michi equi omnino malum et qui mi
chil valet ad equitandū / et das michi
eum p tanto precio quātū sola cu
tis v;: nichil iniustus factus michi q
equ⁹ non valet ad equitandū: nisi ego
in ptractu interrogare an equus va
leret ad equitandū / et tu diceres q; sic
tunc em ptractus iniustus est / et frau
dulentus. Stasit ego ex simplicitate
vel inaduertentia nō considerare il
lum defectum / nec inq; rere / tu tamē
bene scires q; ego pncipaliter ad equitan
dum em emere / et ex simplicitate v; in
aduertentia id non dicerem: tu qd de
peccas pira me / non iniuste ad extra
vendendo: sed minus fideliter et cha
ritatiue circa me agendo. Hoc ē sen
tētia tullij q narrat de antipatre phi
losofo acutissimo: q dixit oia vitia em
ptori pandenda sunt. Et post plura
cuius verba concludit tullius li. iij. de
offi. nichil v; veditori emptori celare
ē: si increpandi sunt qui reticēt: qd
de his estimandū qui fucationis va
nitatem adhibēt. ¶ Sed qd de his

mercatoribus et contrahentibus qui
sciunt verisimiliter iustum precium et cuius
signo / vel verbo / vel silentio / rem su
peruendunt. Rñ. q tripliciter pnt ta
les vitia pmittere. Primo si videns
hōsem simplicē et inexpertū circa rē
nō facit diligētiā fidelē / v; ei non su
peruēdat. Et em inexpertus hō ne
scit rem estimare: ideo veditō nō po
test se fms illius exhibitiōē in veditō
do regere: sed tota eius estimatio si
bi incūbit. Et ergo nisi fidelē diligē
tiam adhibeat: nō est sine pctō si rez
supuēdat. Secus autem est quādo
res vendit homini intelligenti / et ex
pertō circa rez. Seco quādo emptor
aut venditor est artatus necessitate
vel inordinata affectū impuls⁹: tñ
nequaquā potest alter dubius de valo
rere / tam secura consciētia dū? es
se erga em ceteris paribus / sicut erga
liberum et oī tali impulsu carēt: ha
bet em timere q ex illa artatione ca
rius emat: q; als faceret emptor vel
q veditō veditat remissi⁹. Tertio q
venditor ar. e / vel cautela verborū ē
si vera sint et non falsa / inducit ēpto
rem ad emendū carius q; alias eme
ret: vt si veditō rem que vix v; vni⁹
denariū sciēter exhibeat p quattuor
et emptor ex fecundia / vel qz nō cre
dit sup exhiberi rem in quadruplum
exhibeat: det plus qvnum: veditō
coram deo tenetur ad restitutionem
eius quod plus vno recepit Tenetur
enim ad restitutionē si rē sciēter sup
uēderet / et si illum nullo modo indu
ceret: qto magis quando hoc p cau
telas efficit / et maxime p falsitates et
mēdacia hoc procurat. ¶ Secundo
pncipaliter vidēdum est qpericulo
sum sit mercari v; negociari. Et hoc
p; ex septē que eam reddunt pericu
losam. Primo ignorantia interdum
valoris rerum: et quāti estimādi sint
labores. cure / picula / et cetera huiusmodi:
que negociantes habent circa venales
res in quarum estimatiōe meri
to quilibet est sibi suspectus vt pore
iudex in propria causa. Et in hoc iur

Preceptum. vii.

mus periculose stant: q̄ vendunt res apud multos inuenibiles et venales quia facilius et propinquius pōt haberi estimatio: et hoīes non sunt artati ad vnum. Quisquis vero habet rem venalem / vel exercet offm̄ aut laborem nō possibilem apud alium haberi sicut aliquando solū vnus ē notarius / medicus / apotecarius / vlti^o et alii: hic dōz sibi multo magis ē suspectus et valde cauere: ne in necessitate hoīs erigat: aut recipiat vltra rei aut laboris suū valorē. Scōz reddēs negotiationē pīculosam ē diffidētia de pīmis: q̄ surgit ex cautelis: fraudib⁹ oī die cōtingentibus: ppter qd̄ vendētes multo cari⁹ exhibēt res q̄ valēt: et emētes multo minus q̄ velint dare. Et sic vtrobiq̄ multa falsa dñr et non pauca mēdacia: et q̄q̄ puria cōmittuntur. Tertium est inordinatus timor damni et lucris desiderii excessuum ac affectus res cito vēdēdi. Et quibus outur cōsuetudo laudandi vēdēda / et emēda vituperandi: qui quidem timor desiderium / tempore contractus sic mētē vrgēt et occupāt q̄ modicus vel nullus respect⁹ ad deum vel iustitiam solet haberi. Quartum continua et anxiosa sollicitudo: et occupatio cum talibus rebus extrinsecis et diuersis hominib⁹ q̄ raro mētē recollectionem admittunt: et in q̄bus tanta habetur diligētia: q̄ debetum deo seruitiū et cura p̄prie salutis omittit. Quintum est malum exemplum: qd̄ quis videt in maiori pte mercantiū: ppter quorū multitudinē homo plane volēs pcedere: vit pōt aliquid lucrari mercando. Sextū est continua occupatio cuius vero obiecto et materia auaricie scz cum tēporaliū bonis / et etiam cum forma eius: quia cum mō acquirēdi eadē nec non cum auaris: circa q̄ videt tam difficile vitare auariciam: sicut assidue conuersando cū pccib⁹ mulieribus continētiā seruare. Septimum ē rarietas pure intētionis: q̄ valde rari est vt quis recte intēdat in mercando.

utilitātē proximorum / et sic finitissimam officij vel obsequij sui victum mereri: que tamen intētio tam necessaria est q̄ finis talis intētionis actualis vel habitualis nullus actus negotiationis est meritorius apud deū: etiam si quo ad hoīes nichil iūsti fiat: imo dubium et disputabile est an iste q̄ nō intēdit in mercādo hoīm vtilitati seruire / etiam si vtilis sit: possit aliquid finis deus p labore suo recipere. Tertio principaliter videndum ē quomodo mercator cupiens saluari debeat se tenere. Itē q̄ debet ante oīa intēdere non plus debito recipere / vlti^o minus dare sciēter: et velle supplere vbi pceperit defectum et fideliter seruīdo aut pdesendo hīs a quibus vult victum acquirere: et custimorē lucrū recipere finis nobilitatem et grauitatē et vtilitatē cure / laboris / industrie / et sumptuū q̄s et quas contingit habere. Itē cōdō hīs magnitudinē / multitudinē aut pcciositatem rerū in quibus seruit / aut ministrat hominibus. Nec tñ negotiationi intēdere: vt p hoc aliquid eorū negligat q̄ sue sūt necessaria salutis. Dico autem nobilitatem et q̄ dato q̄ negotiatoris merces adducētis tantus esset labor / si cut militis defendentis terram: nobilior est tamen labor militis ceteris paribus / q̄ alterius: quia ad nobilitatem finem tēdit. Sic etiam staret q̄ labores / cure et essent eque nobiles et graues: et tamen vnus esset magis necessarius alio: pīso certe sibi magis deberet. Dico etiam finis multitudinē / magnitudinē et pcciositatem rerum: q̄ penes hūc vēdēns / scz pīso et olera: et de vno florentino cōmunitati seruīens: non potest tñ lucrum recipere / sicut institor vēdēns nobiles et multum vtilēs res: nec institor i fete quodāmodo res idēs ceteris parib⁹: potest tñ lucrum recipere / etiam de eā magna pecunia: sicut res eque bōas de partibus longinquis adducēs. Et ideo si quilibet finis statum suum velle seruare / et finis meriti sui lucrum

Capitulum xi.

De. cpl. xi.

recipere: omnia stare eo melius. Scz quia penes hūc de modico pccio et labore tantum vult lucrari q̄ quotidie bonis et vtilibus et portibus repleta sit: et vltra hoc pīso plus dīctetur: que si debite perperderet: vit nudum panem mereretur: et institor de modico labore et pccio respectiue vult se et suos tam delicate nutrire: et pcciose vestire: sicut vnus de multo maiori summa: grauiori et vtiliori labore communitati seruīens: et ita discurrēdo de alijs. Itē est q̄ quasi omnes auaricie et superbie et voluptatis morbo laborant: per que tantum excecatur: q̄ credunt ita esse debere / ex hoc q̄ illa sunt tam communiter iam consueti / q̄ quasi omnes sic agunt: cum tamen nulla cōsuetudo possit excusare i his que sunt contra rectam rationem: sed solum in indifferētib⁹ / que possunt fieri bene et male. Nulla autem ratio recta videtur dīctare hoc bonum q̄ filia simplici dīctare aut burgēs quā tumulibet opulētis: deferat tam pcciosum velle: cingulum: aut coronā: que pro statu sufficeret cuiuscūq̄ magne principis aut regine: nec hoc q̄ quātumlibet diues mercator tā splendide in vestibus / tā magnifice in sumptibus viuat: q̄ sufficeret regi vel pīcipi bene magno. Et hoc modo multa sunt que sub dissimulatione transeunt: ne reputantur tam mala: que tamen si recte pensarentur manifeste viderentur excessiua recto iudicio rationis. Et quibus patet q̄ quantificatio pccij iusti: pensanda est in libra rationis recte attendendo bona fide id est fidelis intētionē suam industriam circarem sollicitudinem / necessitatem / et nobilitatem rei vendibilis / magnitudinem / multitudinem laboris: pericula et sumptus

Sequitur sextum capitulum De tractibus vsurarijs et ludis.

De vsuris mō et alijs con tractibus tria ponentur. Primo quot modis vsurarij faciunt cōtra septimū pceptum. Secundo quāta mala ludos comitētur. Tertio quomodo peccant lufores. Quātum ad pīmum pnotanda sunt quatuor. Primo q̄ vsurarij tenentur ad restitutionem vsure: et ad restitutionē damni p vsuras alicuius illati. Omnis enim vsura committitur circa mutuationē vel concessione. Et autē mutuatō actiua seu concessio / datio gratuita rei: quam vel equiualens tenetur reddere recipiens iuxta pactum. Mutuatō vero passiua ē talis rei receptio. Dicitur autem mutuatō: quia si mecum tuum facio. Hoc tamē quod tibi mutuo nō simpliciter desinit esse meum sed solum ad tēpus debet esse tuum. Unde veraciter dicere possum me tantum habere apud te. Et ille nō dīceretur omnino pauper cui debitor res bene soluturi tenerentur multa. Dicitur autem mutuatō pecunie vt huiusmodi datio: quia dominiū trāsfertur. Et in scriptura vocat mutuatō / datio. Et ro. xxi. Deut. xv. Lu. vi. Si inquit mutui debueritis hīs a qui bus speratis recipere: q̄ gratis est vobis: Nam et peccatores pctōibus se ncrantur vt recipiant equalia. Et statim sequit^r. Mutui date: nichil inde sperātes / et erit merces vsa multa: et eritis filij altissimi: q̄ ipse benignus est sup ingratos et malos. Dicit^r gratuita datio: quia sicut pura et simplex donatio sit gratis sine limitatione: sic ista debet gratis fieri salua ista limitatione de reddendo. Et christus vbi supra dicit nichil inde sperātes: supple vltra redditionē rei. Addit quāz vel equiualens tenetur reddere: quia nisi hoc esset pura et simplex foris donatio. Dicitur vel equiualēs: q̄ aliquando res eadem non potest reddi. quia distrahit^r vt pecunia / vel pdirut aut perit vt equus aut domus. Dicit^r etiā iuxta pactum: q̄a mutuationē res

Precepta. vii.

cipiens non tenetur rem mutuatam simpliciter reddere: nisi sit pacatum. **P**ropter enim tale pactum fieri quod restituatur si petendum fuerit. vel si autem venerit ad pinguiorem fortunam. et tunc si non venerit conditio: reddere non tenetur. **S**ed contra notandum quod quis mutuas possit iure rem mutuatam vel valore eius recipere repetere: nichil tamen potest ultra hoc ab hostione rei mutuatæ vel mutuatidis repetere recipere vel spere. Sed bene potest recipere quod a mutuum recipiente non pro mutuo: sed sponte: vel ex alia iusta causa datur aut pia. **P**ropter mutuum patet: quia recipiens mutuum nullum ius habet ad rem nisi ex concessione mutuatidis: sed mutuas non dedit aut mutuat nisi ad certum tempus ultra quod mutuo dno tenere non debet. **S**ed contra patet: quia quoniam michi mutuas si pecuniam vel huiusmodi: tunc res ista interim est mea facta: et eius usus est meus opus. cuius signum est: quia si apud me perditur pecunia vel res: michi est perdita: non tibi ut omnes volunt. Sed contra rationem est: quod ego tibi debeam dare aliquid de usu et labore meo quem habeo de pecunia mea. Et postea teneat tibi dare pecuniam tuam aut equivalentes quam te mutuat: et quoniam hoc facio: tunc tuum tibi restitui et satisfeci. **S**ed diceret quis cum ille cui mutuo ante hoc michi potuit dare vinum florentium voluntarie: cur ergo pro mutuo non potest dare vinum florentium? **R**espondetur: ideo quia non vendibile nullus potest vendere: sed quis bene potest dare suam rem: qui saltem liber est symmutatio est actus voluntatis elicitus vel imperatus: quo quis vult quod res sua sit alterius ad beneplacitum eius: quod habet potestatem sic disponendi de re: vel utrumque: sed actus interior et exterior est comprehensus: et nullus talium est vendibile eo modo quo usurarius cupit. **E**x quo etiam patet quod usura contra legem nature est. Tercium patet: quia non est petitoris conditionis qui mutuum petiit: cui post mutationem quod ante: sed potuit recipere sponte: vel ex alia pia

aut iusta causa data ab eo quod haberet potestatem dandi: ergo et postea huiusmodi recipere rationem communi quod pecunia non mensurantur licite potest quis pro mutuo exigere finem multos: puta benivolentiam: et amoris eius cui mutuat: vel aliquid huiusmodi. Sed diceret adhuc usurarius: Si nichil possunt recipere pro bono quod tu habes ex pecunia vel usu eius: tamen tu teneris michi pro dno quod habeo. Quia interim quod tu habes eam: ego non possum emere cæsum pro ea: nec possum uti ea: nec eam lucrari. Quod tuus possem habendo pecuniam ipsam: cur non pro tali dno aliquid recipiam? **R**espondetur: quicunque est certum dnum quod mutuas ex mutuatione incurrit: tunc nisi illi petenti sit tanta necessitas: pro quo iste mutuas tenere non debet illud dnum subire: ipse bene potest sibi denegare mutuationem. Si autem iste petens voluerit illud dnum in se recipere ad vitandam suam gravem dnam: hoc mutuas licite potest facere: et indigentia sue puidere. nec recipit hoc ratione mutuatidis: sed ad vitandum dnum quod sibi ex mutuatione imminet. **U**bi vero non est aliquid certum dnum: tibi nichil certi potest recipi. **E**t multominus quoniam equum verisimile est occasio mutationis boni venire sicut malum. vel dnum vitare: sicut icurre re. Sufficit enim pro possibili dno possibile lucrum. **U**bi sic arguitur contra usurarium. Si hoc est dnum tuum quod non potes lucrari cum pecunia tua: tunc hoc est lucrum vel bonum tuum: quod non potes perdere pecuniam tuam ex spolio: furto: vel aliis dolis vel mercedo dnamificari cum ipsa. utrumque enim est equum possibile et contingens. ergo si teneas tibi pro ista: tu teneris michi pro isto: et sic fit recipere ratio. **T**ercio notandum quod habes substantiam huiusmodi sicut tenetur interdum sub precepto: aliquid sub consilio dare aliquid simpliciter: ut elemosinam idem. ut supra habitum est de elemosina precepto quito. **I**tem supra ca. ii. preceptum: sic etiam tenetur in casu res suas dare ad tempus quod est mutuari: eadem ratione. Quia **I**ohannes. **A**utem habuerit substantiam

Capitulum. vi.

fo. cyl. vii.

huius mundi: et viderit fratrem suum necessitatem patientem: clausitque viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? **S**ed certum est quod primus quod tenet facere libere et gratuite: et nichil pro eo sperare pro datione vel recipere tanquam debitor: cuius elemosinarius possit licite intendere quod alius pius sit ad ipsum orando pro eo: pauper enim in pietate obligatur ratione operis pietatis orare vel pius esse pro benefactore ergo et scilicet fieri sic libere. **V**icem mutuum: ubi res datur ad tempus. **Q**uia enim pietatis debet gratis fieri. **U**bi Luc. vi. **N**ote misericordes si cut et pater vester misericors est: qui vicem gratiam. **E**t ibidem. **S**i benedixistis hiis qui vobis benedixerunt: quoniam gratia est gratia. **Q**uarto notandum finem **Th**omae. **S**ed scilicet. **Q**uod si sit res quod usus non est consumptio earum: ut usus domus est inhabitatio: et non dissipatio eius. **V**sus equi est eius equitatio vel aliter ei labor: et in talibus potest usus cedere servata pietate. **E**t per talia res usu potest habere licite recipere petitor sit in earum locatione. **S**ic sunt res quod principia usus est earum consumptio: ut sunt pecunia: panis: triticum: et huiusmodi. **U**bi enim panis est comestio pro qua consumitur sic etiam de vino et siliis. sic vel principalis pecunie est eius distractio finem in symmutatione expeditur: et in talibus non de usus principalis concedi sine dominio: quia in illis pro mutuum sit translatio dnam. **S**i enim mutuo tibi pecuniam: illa erit tua pro mutuum. **I**tem mutui dno: quasi de meo tui. **E**t tunc si mutuat perdit: ipsa perdit illi quod mutuum recepit: et teneat reddere equalem. **S**icut de pane: vino: et similibus intelligendum est. **I**tem ibi pernotatio: concludit quod quis usura in nullo casu sit licita: tamen in quibusdam casibus potest licite recipere ultra valorem rei mutuate: non pro mutuatione: sed alia de causa. **P**rimum patet: quia videtur esse contra legem nature: ut ita patuit et etiam est contra declarationem ecclesie. extra de usuris. lib. v. fere per totum

et contra divinum legem. **I**tem. **Q**uippe ps. 14. cum suam non dedit adversuram. **S**ed patet. **P**rimo casu: si quis detinet iure sine pro violentiam bona mea et mutuo sibi pecuniam: recipiens eadem bona in pignus: si qui fructus veniunt de illa re impignozata: ego iure recipio: non ratione mutui: sed quia pertinebat ad me etiam sine omni mutuatione. **S**ed casus: si ante tempus tibi mutuas: et hodie debes solvere: et quia non soluis ego ex legitima causa cogor tantum pecunie sub usura recipere: tunc illud quod per usura teneor solvere: tu debes dare: et ego iure recipio: non pro mutuatione quia iam sine huiusmodi nec tu teneas rem illam ex mutuatione. **S**ed detines violenter vel me invito. **E**t quod ex ista iniuria tua habeo dnum: tu teneris michi illud refundere. **T**ertius casus est: si ego si decessi pro te: et qui tibi mutuat et tu ipse solutis non soluis: nec libera me a fideiussione: mutuas quocumque recipit pecuniam sibi debitam sub usura: ut pius: et propter permissionem meam obtinet iure a me illud quod dedit per usura: tu teneris michi illud reddere: nec ego recipio usura a te: nec tu das illud residuum ratione mutui: sed propter dnum quod ego ex negligentia tua incurri. **Q**uartus casus ponit extra de usuris. salubriter. **S**i focer quod deffert dare genero dote: obliget sibi rem re cur? **V**sus non est ei? presumptio pignus pro te qua mori dare deberet: tunc gener non tenet fructus quod de bonis impignozatis percipit proputare in sorte. **I**dem itel: ligit cum maritus sustinet onera matris monialis non. **E**t dicitur notanter in re culus usus et. quod finem multos non potest de decem florentium recipere: quod contra naturam pecunie est quod generet huiusmodi philosophum. **S**ed tamen hoc non potest esse propter hoc quod gener expectat: et dat fiduciam focero numerandi vel soluendi dote: quod hoc est pro mutuo recipere. **S**ed hoc vel est licitum: quoniam presumit quod quod dat aliam filiam suam: non velit eos deficere vel pere: imo subleuare in oneribus matris monialis: unde presumitur ex charitate

Preceptū. vii.

facere quicquid facit: ut quia papa q
habet puidere saluti hoim ordinauit
hoc in penam differentiu dotē: vel in
fauore matrimonij. Et quia hoc mi-
nus acceptauit: quilibet tale pignus
obligans videt renouare quodā mo-
do iurifus. Quia casus sed dubi-
us apud quosdē est: et tangitur extra
lib. iij. de seu. ca. insinuatione: qñ va-
sallus bona feudalia impignorat do-
mino feudi: qñ tunc fin legistas et ca-
nonistas: dñs nō tenetur cōputare in
fortem pcepta de bonis predictis: et
am si capiat aliquid ultra labores et
impensas: maxime qñ interim nō exi-
git fructuū. Tame in hoc casu securi-
or est opinio Innocentiū. dicitur: qñ ibi
oportet fructus computari in fortem.
¶ Patet ex predictis q multas mo-
des vsurarie peccat quis contra septi-
mū preceptū. Primo quia alicui pecu-
niā mutuat: et p solo tali mutuo exi-
git lucrū temporale in pecunia: aut in
alta re cui⁹ valor potest pecunia men-
surari. Dico notanter p solo mutuo:
quia fin Tho. qui mutuo dat: potest
absq pctō i pactū reducere eū eo qui
mutuū accipit: reco pēfationē dāni:
et patuit in secō notabili: et in quarto
p casus. Dico etiā qui exigit lucrum:
quia fin eundē Tho. si mutuanus ac-
cipit aliqd ab eo cui mutuat: nō quasi
exigens: nec quasi p aliqua obligatio-
ne tacita vel expressa: sed sicut gratui-
tū donū: non peccat ut supra patuit.
Secō cōtra hoc mandatu peccat p
vsurā: q pro quacūq re: q vsu consu-
mitur mutuat: accipit ex pacto ultra
fortē pecuniā aut aliārē: cuius valor
potest pecunia mensurari: quia cū ta-
lem rem mutuat alteri: sic āplius nō
est sua: sed illius qui ea in mutuo acci-
pit: si ergo exigit pro ea lucrū: tūc exi-
git lucrū p re nō sua. Et quo patet q
vsuram cōmittit: qui pro mutuo exi-
git munus ab obsequio: vel a lingua:
quia vterq valor pecunia mensurari
potest: ut patet in laborantibus: aduo-
catis: et filiabus. Tercio peccat contra
hoc pceptū p vsurā: qui mutuat. xviij.

libras p vna: vel centū etiā p vna cū
pacto de illa soluenda: imo sola spes
de lucro rōne mutui facit vsurarium
fm illud Luc. vi. Mutuū date: nichil
inde sperantes. Ex hoc patet q talis spe-
rans lucrū p mutuo fit vsurarius mē-
talis. verū est: qñ spes lucri est cā mu-
tuandi: ita q als nō est mutuaturus:
nisi de lucro recipiendo speraret: aut
aliquo alio emolumento: ut de ppina
vñ simili lucro. Si quis vero principa-
liter moueret ex charitate ad mutuū
et cū hoc speraret de retributione al-
cuius lucri: illud nō esset vsura nec vi-
ciosus: ut dicit alber sup illo Luc. vi.
mutuum date: nichil inde sperantes.
Obligat etiā ex officio qui mutuū re-
cepit. fm illud Luc. ibidē. put vultis
ut faciant vobis hoies: vos facite il-
lis silitur. Et dñi notant si qā mutua-
ret. xviij. libras p vna: qñ si nō mutua-
ret realiter: sed emeret vñ libram p
xviij. sup aliqua re immobili annui cen-
sus: et. xviij. libras essent iustū pceptū p
vna perpetuū cōfessio: vel ad recemdu:
tunc contractus non esset vsurarius.
¶ Quarto vsurā cōmittit q mutuat
alteri sub tali pacto ut etiā sibi possea
remittat: qñ vñ aliā obligare ad ali-
qd pecuniā est iabile. Accet ei licitū sit
et dignū q mutuant vñ mutuū ali-
ud: non tamen est licitū aliū ppter mu-
tuū obligari ad remittendū. ¶ Qui-
to vsurā cōmittit qui habēs molē d
nū mutuat pistorib⁹ aut alijs illo pa-
cto q molant solūm suo molendino.
Accipit etiā vltra fortē in tali mutuo
scz istam cōmoditatem que est pecu-
nia estimabilis: et auferre eis libertatē
alibi molendi: et teneat eis ad satisfā-
ctionem. Sexto cōmittit vsuram q
mutuauerit res suas ad certū termi-
nū: quo veniente nolunt dare plōga-
tionem nisi data pecunia ppter mutu-
um: vel alio equualenti: sunt etiā vsu-
rarij etiam si expresse nichil petent.
¶ Septimo vsurā cōmittunt qui re-
corius vendit qñ sit iustus pcedi ipsi
us: et ppter hoc ut emptor de pecu-
nia soluenda expectent vsq ad certū

Capitulum. vi.

So. cpl. lili.

terminū: vel qui re vtilius emit qñ si e-
rit iustus pcedi ppter hoc qā pecu-
niā soluit prius atqñ sibi res possēt
trahi. Aut etiā qui tpe collectionis
bladi vini: et cōfiliū cū minus valere
solēt vedit talia pro precio qd valitu-
ra sunt circa pascha: aut alio tpe in
quo plus valere cōsueuerit: et sic de
singulis modis palliate vsure: cōtra
vñ. pceptum sit: et teneat in oibus tali-
bus quis ad restitutionē damni pro-
prio sic sibi iniuste illati. ¶ Octauo
qui mutuant ad vsuram noie alieno:
et hoc maxime est verū de tutore et p-
curatore: et filiabus qñ in hoc nō pstant
nudj ministerij: sed etiā auctoritatē
et sic vsuras acceptas noie alieno: re-
nef hmoi restituere sūsse cuius noie
accepit nō est soluendo: aut si nō vult
restituere. Idē intelligo per oia de vi-
tricijs ecclesie: et de his quibus cōmē-
data sunt hospitalia: aut alia loca re-
ligiosa: et pia. nec excusat eos q hmoi
lucra conuertant in pios vsus: qā est
regula iuris: non sunt faciēda mala
ut eueniant bona. Et qā fin sevsura
est mala nunq potest fieri bene: sicut
alia similia vñ occit Augu. lib. contra
iudē daciū. ¶ Nono peccant oēs isti
ciues contra hoc pceptū: quorū au-
toritate: cōsilio vel cōsensu ciues ali-
cuius cōmunitatis mutuāt ad vsurā
Et oēs qui auctoritatē pstant aut p-
ceptū ad hoc dant: aut cōsiliū: sine
quo ciues hmoi vsurā nō cōmiserūt:
tenentur ad restitutionem in solidum.
Ceteri vero ut cōsentientes ppter
emolumentū qd eis ex hoc accrescit
tenentur ad restitutionē eius patris q
ad eos puenit: aut quātū eleuati sunt
in expēsis quas alias fecissent de suo
aut quas eos soluere oportuisset: No-
tat autem dñs alber. sup illo. Lu. vi.
Mutuū date: nichil inde sperantes.
Cōtra mutuū iqt multis modis pec-
catur. Primo indigēti non dādo. Et si
ecclesia. xxiij. Fenerare primo tuo līe
pore nec: istatis illius. Secō dāto
nimis impotente repetēdo qñ homo
non pot solvere, cōtra qd ps. lviij.

omēs debitores vñs repetitis. Et bi-
glo. Qui repetit nō habet: oco fa-
cit violētā. Tercio pignora necessa-
ria vel detinēdo: vel restituēdo. de q-
bus Job. xxiij. abstulisti pro pignore
bouē vidue. Et exod. xxiij. primo tuo
pignus aut vestimētū ei⁹ ate solis oc-
casum reddes. Quarto cū vsura exi-
gēdo ut hic. Et eze. viij. Ad vsuram
nō cōmodauerit: qd videt ad virum
iustū necessario ptinet. Eo. xxiij. Si
pecuniā dederis mutuo nō vgebis
ei⁹: nec vsuris opprimes. Quinto p
dilatiōe termini solutionis munera
accipiendo: de quo ps. lvi. Qui pecu-
niā suā nō dedit ad vsurā. ¶ Quan-
tū ad scdm principale qritur vtrū ea li-
cite possint recipi et retineri: qā cōfir-
tur p ludos alie: scaloz: et ro. xxiij. Et
ex pactis mutuis hoim de cursibus
equoz: galloz: et alioz animalū morib⁹
bellis: vel ouellis etiam hoim: vel de
duratiōe pluuie: vel siccitatis: vel quo
cūq alio scerto futuro: vñ vñā par-
tē cōtraditionis: alio alia eligere. Et
ponat casus exēpli gñ. Sint petrus
et paulus abo sulturio: signo sbo vel
facto tale pactū faciāt mutuo q pe-
trus debeat dare florenū in casu quo
crastina die nō ceciderit pluuia: vel si in-
terfere venerit tres oclj: et cōtra pau-
lus petro i casu quo ceciderit pluuia:
vel quattuor oculi venerint interfere:
ponat etiā vterius q ventat illud qd
petrus elegit: sic qritur vtrū isti pec-
cēt sic pasciscendo hoc est vñus eoz
obligat se sic alteri ponēdo rē suā in
tale dubiū et fortunā: et q recipit obli-
gationē ab alio: et vtrū i pleta condi-
tiōe quā petrus elegit: paulus possit
licite retinere rē suā: vel an teneat eā
dare petro: et an petr⁹ possit eā licite
iure recipere et retinere tāq suam. In
istis enī cōsiliis tota vis ludi. Pro q-
rū intellectus notādū q nō oportet du-
bitare an licitū sit ludicra vel iocosa
exercere p recreatiōe: et quasi p qua-
dā quiete virtutis a talis: cū tā theos-
logi q philosophi circa hoc ponant
virtutem eutrapelie vel iocunditatis.

ps. 14.

Preceptū. vii.

tis. Sed quia talia que pro alluatio-
ne metis inuicta sunt: sunt pro acqui-
sitione pecunie: et pecunia estimabiliū
Iocundo dubiū motū est. Rndit ergo
ad dubiū septē sunt tenenda. **Pri-**
mum est qd homo habēs dominū rei
pōt licite se obligare ad oādū cā: sub
tali cōditōe fortuita: nisi forte qd ha-
beret osium quo ad hoc restrictū: vel
nisi conditio vel obligatio vel ambo
simul aliqd malū implicaret. **Patet** qd
talīs pōt simpliciter et libere dare: si-
cut et quomōdū vult et statim. ergo pōt
etiā dare impleta conditōe qd nichil
malū includit. **Ad** aut potest quis li-
cite facere: ad hoc faciendum potest se
pacto vel promissio restringere. **Sed** hic
aduertendum est qd talis obligatio pōt
etiā male fieri. vt pote qd quis sibi re-
ctāz rationē deberet p se aut suis ser-
uare. siue quando obligaret se sibi vbi
sciret venire in malum. **Secūm** est qd
hominē obligare se sic vt pdictum est
in primo pōt et pncipaliter p simili
reobligatione iniquum et iniustum est:
Similiter et talē erigere obligationē
pro obligatione sua: probat. qd sibi in
contractu non seruatur equalitas. eo
qd obligatio pauli est petro lucrosa: s;
obligatio petri ē paulo nihil. **Et** hoc
est quod petrus desiderat et intendit.
paulus vero cōtrariū: licet non conse-
quatur intētū: ergo nullus eorū intē-
dit equitatem: que tñ necessario i om-
ni cōtractu nō gratuito requiritur. **Itē**
probatur ex alio. quāz ludēs talis ha-
bet inordinatum desiderū ad tēpora-
lia: et non subiectū deo sicut debet. qd
ludens de quo agitur desiderat veni-
re illud quod ipse elegit intātum qd si
omnino nō venerit: tristatur. maledi-
cit aliquando: et blasphemat que sunt
manifesta signa magni desiderij et ni-
mis inordinati. manifestum autē est qd
casus oculorum in tessere vel pluuia:
vt similia sunt actus naturales a deo
respectu cuius nulla est fortuna dire-
ctēz volūtas malari sic nō sic a deo
Eccē quomodo ludoz dolet de illo qd
perit facit. **In** hoc autē magis petri

culose stant: quia talia eligunt: que si
venirent essent cōmunitati damnosa
vt quoniam ventat pluuia. vel qd nix vel
gelu dū durat. et qui prebēt sibiipsis
occasionem desiderandi id quod deo
non placet vel cōmunitati nocet.
Item patet aliter. Nam duo qui
simul ludūt volunt habere deū ad im-
possibilia. **Nullus** enim vult qd ipse si
naliter lucretur. hoc autē in eodē lu-
do impossibile est fieri. **Ideo** qd ludoz
posuit se ad hoc qd impossibile est deus
vtriqz placere et sic agere qd vterqz stet
de eo bene cōtētus. ad cuius contra-
rium deberēt omnino conari: quia ali-
ter nō possūt esse deo placētes et gra-
ti: vnde Augu. nemo placet deo nisi
placeat sibi deus. **Eccē** quantū malū
vult vnus ludoz alteri: dū quislibet
vult qd deus alteri nō placeat: qd
ostēdant se quandoqz tales quasi sint
socij et amici. **Itē** ex alio tales luden-
tes abutuntur donis dei. deus enim
dedit nobis temporalia: non ad aliud
conuertēda: nisi ad laudē suam: vtili-
tatē nostram aut proximī. nūc aut lu-
dēs auertit se vt cōmunitatē pludum
a laude dei et eius memoria: et necessa-
rio vel habet damnum vel dānificat
proximū. et hoc vltimū pncipaliter in-
tendit. ergo sic ludere est abuti donis
dei. **Tertiu** est: quale peccatum sit lu-
dus pdictus. **Rndit** qd ludere pncipali-
ter intētiōne lucri vt talis: et acquisita
retinere sola vel pncipaliter hac occa-
sione est ex gñe peccatū mortale. qd ē
contra caritatē proximī: imo et dei vt
patet ex pcedēti dicto: potest tamen
aliquis sic ludēdo peccare venialiter
Sicut si luderet puer ex toto deside-
rio lucrandi pro globulo vel lapillo:
aut alia tēz parua re: quod proxiō nō
noceret. **Quartū** est qd paulus i casu
pncipali non potest iuste retinere rē
de qua pactū fecit. **Probatur**: paulus
didit ius suum quod habuit ad illā
rē: et nō acquisiuit aliquod nouū ius
ad eam: igitur non debetur sibi: et per
consequēs nō potest retinere eā sibi.
Primū videlicet qd pdidit ius suū:

Capitulū. vi.

So colio

patet. quia paulus potuit iuri suo re-
nunciare et renunciauit. ergo pdidit.
Aliud pro pma parte patet ex casu
Pro secūda parte probat. **Paulus**
ex quo consensit in ludū: cōsensit ex-
presse vel tacite qd si sic eueniret sicut
petrus elegit: qd res nō esset sua. ergo
renunciauit rei illi si sic eueniret. s; sic
venit: igitur et. **Secūm** vici qd non ac-
quisiuit nouū ius: patet. quia perdē-
do illud nichil iuris acqsiuit: et nichil
aliud interuenit iuxta casuz. quia per
illum oīa alia excludūtur. **Quintū** est
qd petrus nō iuste occasione ludi reci-
pit rē istam ad sibi retinēdam. **Pro-**
bat. petrus nullum ius habet ad rē
in hoc casu et nō dā sibi gratuite vt
casus ponit. ergo. **Primū** vici qd nul-
lus ius habeat ad rē patz. quia nemo
ex iniusto fundamento suo pōt in ali-
qua re ius acquirere: eo qd sicut nemo
colligit de spinis vias: nec de tribu-
lis sicut dicitur. **Itē**. sic nec ex iniusto
pōt venire ius. nihil enī dat qd nō ha-
bet s; petrus ad inquirēdum rē pauli
h; iniustū fundamētū: eo qd facit in-
iustam obligationē: et dānificat proxi-
mū: et abutitur donis dei. vt in scda p-
batione patuit. **Septimū** est qd res
p casuz lucrata ad cuiuscūqz manus
deueniat occasione ludi scietis qd res
talīs sit: et ad pios vsus conuertēda
vel auctoritate superioris qui sibi ta-
lē dispōsitionē reseruauit: vel si nul-
lus superior sibi talia reseruasset: ipse
p se debet facere vel disponere: qd per
alium fiat: patet. quia oīa temporalia
sunt ordinata a deo et ordināda ab ho-
minibus vel immediate ad laudē dei
vel ad vtilitatē hominum. **In** qua tñ
etiā laus dei intēdēda est. **Si** ergo or-
dinat ista res immediate ad laudē dei:
manifestū est qd in pios vsus conuer-
tit: cū pietas sit cultus dei sibi Aug.
Si autē ad vtilitatē hominū rōnabiliter
ordinat: cū nulli debeas de iure: pla-
num est qd cui datur: dā ex mīa et pie-
tate: et sic iterū in pios vsus conuertit.
Si qreret aliquis ex quores ista rē
in pios vsus conuertit: vtrū hoc spe-

ctet ad petrū vel paulū vel ad aliquē
aliū? **Rndet** qd vterqz eorū debet ad
hoc conari quia quāz eorū est causa qd
res sic cōuertēda est. et ppter ea etiā
vterqz eorū debet facere diligētiā: et
impedire ne aliter cōuertitur. **Quā** si
paulus timet qd petrus nō sic conuer-
tat: debet quantū de iure potest pro-
uidere qd nō veniat ad manus ei. nō-
tificādo vici superiorū ad quē pti net
dispositio: vel ponēdo ad manus com-
munes: vel procurando arrestationē
vel aliquo alio mō iusto aut benigno.
Similiter d; facere petrus: ne reue-
niat in manus pauli: si cōfōmiter ti-
met de ipso. **Sivero** nullus talis iuri-
dicus modus locū haberet: qd tñ pau-
lus pactū fecit se daturū petro si plu-
eret hodie. tūc ex quo pluit: videt se-
curius qd det vel dimittat petro pos-
sessionē rei qd sibi referuet. **Pacta**
enī seruanda sunt quātū possunt sine
petō: maxie qd dubiū est qd petr⁹ rē
cōuertat. qd tunc psumēdū est de bo-
no: vel qd non pōt iuridico vel beni-
gno mō indebitā cōuersionē rei quāz
pdidit impedire. **Ad** enī videt qd pau-
lus ad impedēdam illā cōuersionē rei
indebitā etiam si venisimiliter timeat
de ea: debeat se piculo exponere: vel
pugnare: aut se ponere ad scādalum
vulgare vt notet de nō obseruatione
pacti: mendatio: vel falsitate: nisi si et
quantū aliqd istoz de iure debitū est/
vel sibi iustitiā expedit. **Septimū**
est qd occasiōe ludi nichil oīno pōt de
aliena re recipi vel teneri de iure: nisi
qstū psumitur de voluntaria pden-
tatiōe: etiā si non pderet. **Sic** enī sit
inter amicos: qd aliqui sine ludo plus
dant qd p ludūz amittāt. **Et** ideo quā
ludunt in solatio pro estilibus vl po-
tabilibus: vel aliis rebus: tanto secu-
rius sumūt acquisita quātō vicius p-
sumunt pdes volitarios ad vandū
ex amicitia etiā sine ludo. igitur se nō
lucroz: sed solatiū de victoria intēde-
re. **De** tāto pō iscuriores: de quāto
illos multe darent intelligunt: vel se lu-
cium vt lucrū intēdisse. **Sed** que

Preceptum vii.

res possunt ne in aliquo casu pden
tea in ludo de iure perita repetere?
R. n. d. q. sic. Nam quado furiosus mi
nor annis maxime pupilli mente ca
pi: furdi: ceca: muti: et morbo pperuo
laborantes. ferunt religiosi: filiafamilia
as qui nichil habent nisi a patre. vxo
res q non habet pferalia: perdunt
aliquid ludo: illa iure possunt repeti: et
debet restitui vel illis: vel eorum tuto
ribus: curatoribus: dominis: mona
sticis: patribus aut maritis. Itē de
bet fieri: si administrator rerū ecclēstias
carum de rebus ecclēstie aliquid ludo
pdiidisset. Si rē repetere possit: et reddi
deberet: si aliquid iuste ludo: et ad lu
dū coact: aliquid pdiidisset. Et si for
mister credere repeti posse: et reddi debe
re si qd solū cōfessus est simpliciter et pla
nū ludo: et alius p falsitate quā iste nō
agnosceret: lucraret. ludo est taliter
nō iuste pdiit rē suā: nisi p cōsensu in
illud mediante quo perdit: ut patuit.
Iste aut de quo hic dicitur nō cōfē
sit in fallaciā p quā lucrans obmet
q dntēdit. ¶ Quāto ad scdm prin
cipale notandum q ad detestationez
ludi tria faciūt. Primo multitudo pec
catorū que in ludo accidere possunt.
Secundo cupiditas. q fm aptm. s. thi.
vi. est radix omni malorum. Nec est ibi
quēcūq; cupiditas: sed rapina. Vult
enim proximum spoliare rebus suis.
Scdm est. peditio. Vult enī spoliare
illū cū quo comedit et bibit. Tertium
est i misericordia. vellet enim eū spo
liare si posset etiam canis. Quar
tum est qd ysurarij excedit in malo
qui infra mēsem de. x. florēns vult lu
cratur. sed iste statim lucrat eadē die
Quintū est afflictio pīs dei: quē u
rādo et iprecādo dehonēstat. Scdm
est mādātū ecclē qd quodāmodo cōrē
nit de his duobus puer. xix. Qui af
fligit patrē: et fugit matrē: ignominio
sus erit et infelix. Septimū est scāda
lū proximi: corrumpunt enī multi q ad
ludū videndū conueniūt. Octauum
est omisio multorū bonorum q debe
ret quis facere tēpore quo ludit. No

num est peccatus periurij. Decimū
fraus quā committit in alteruz. ¶ In
decimū tra et conuiciatio petitorū.
Duodecimū est fractio solēnitatū in
quibus plus cōiungunt. Decimūter
tium interdū homicidium etiam pro
modico verbo. Decimū quartum est
idolatria: quia super illo phil. ii. quo
rum deus venter est: dicit glo. hoc ab
homīe colitur quod pte ceteris ab eo
diligitur. Secūdo faciūt ad detesta
tionē ludi: q in eo quasi omnia pce
pta decalogi transgrediūtur. Primo
illud: nō habebis deos alienos. ut iā
tactum est. Secūdo nōmē dei inua
num feliciter assumitur. Tertiu fab
batur sepe violatur. Quartum et alia
faciliter patent pter non mechaberis
quod ad minus spiritualiter transgre
ditur. quia adherens alicui alia a deo
contra deum: fornicationē cōmittit:
amorem aīe cum creatis re cōbinan
do inordinate. Immo sepe tales focij
sunt fornicatorum ad litterā. Tertio
facit ad detestationē ludi multiplex
ibi cōmissa stulticia. qd pmo viliissime
seruituti se lufor subicit: taxillis vide
licet ossibus forte canis. Secūdo largi
tur ad preceptum taxillorum: quod
non daret ad dei preceptum. Tertio
qd consentit q viliissimi sibi nobilissi
mū recipiant videlicet tēpus. Quarto
oibus nocet. qd facit qd sibi est dāno
sum. primo scdā dānosum et deo cōtra
molestum. Quinto qd velut i sanus
pprijs manibus se ibi quis iteriunt.
¶ Ca. vii. De restitutione.

Quia vero detinere alle
nū est contra septimū
preceptum: ideo nūc de re
stitutione tria sūt pcepta
litterā dicēda. Primo quom
modo sint restituenda bona materia
lia rerum et corporū. Secūdo quōd bonū
fame sit restituendū. Tertio quōd bona
anīme sint resti. uēda. ¶ Quāto
ad primū notandū q restitutio opere
vel voluntate est quodā pambulū
necessarium ad cōtentionē. Et qd alitū

in iuste damificauit: aut aliena deti
net: tādū est peccator mortalis qdū
non vult restituere pro posse. dicit te
beato Aug. in epistola ad macedoniū
Quandiu dures propter quā peccatum
est nō redditur: si reddi potest: penitē
tia non agit: sed fingitur. Sicut vera
citer agitur: nō dimittit peccatū nisi
restituatur ablatū. Et quo p qdū
homo nō restituit pro posse: si interius
sacramentū aliquid sumit nouo pec
cato peccat. q indigne sacramētū su
mit. Et si manēs in tali peccato ipiet
penitentiā sibi a sacerdote pro peccat:
sic cōfessionum cōm: nichil per hoc sa
tisfacit deo: s; multos. Secūdo no
tandū q detinere alienum inuito do
mino: est iō peccatū mortale: qd ptra
septimū preceptum scilicet non furum
facies. Tertū est enī q auferre alic
nū est ptra idē preceptū et eadem ra
tiōe retinere alienū. qd damificatur
viroq; dñs rei: et ab vsu sue rei inui
tus peditur. Est etiā contra iustitū
virtutē que reddit vicinū quod suū
est. Est etiā ptra fraternā caritatē: q
vult alteri bonū: et tenēs a alienū vult
alteri malū. Unde eadē ratiōe q deti
nens vxoem alterius non est capax
penitē: sic sic etiā qui bona aliena in
uito dñs. Tertio notādū q de restitu
tione sunt multa dubia doctrinalia: q
determinat sancti. Tho. et Sco in iij
di. xv. ¶ Primo dubium est quis re
neatur restituere. R. si qd pmo prin
cipaliter ille qui rē abstulit aut dānū
in iuste intulit: et hoc ē certū. Et pte
illū sunt multi alij qui ad restitutiō
nē obligātur. qd p hēdū i his nūb.
Iussio: cōfessio: pēnit. palpo: recurs.
Participās: mut. nō obstat nō ma
nifestās. Et tho. rēponēdo hos pñs
vbi pñs: et sca. ii. q. lxx. dicit q inter
illa que in his pñs enumerata sūt
quique obligāt semp ad restitutionem.
¶ Primo est iussio: vbi cū quis rubet ali
quem deprecari: aut alia iuste dāni
care: si ex eius iussioe sit tenetur ad re
stitutionem totius. Secūdo est pñs
suis in rapinā: aut in aliā iniustā dāni

nificationē. hoc in eo sine cuius con
sensu talis rapina aut alia damifica
tio fieri nō poterat. Tertū ē recurs:
scilicet quādo quis est receptor latro
num et pñs patrociniū. Nam qui
receptat latroes: et tuctur eis aut res
rapinā vel furatā dolose celat: ita q
p hoc ipeditur restitutio rei: ille tene
tur in solidū eiz his qui abstulerunt.
¶ Quartū participās. vbi cū quis parti
ceps est in crimine furti: pcede: vel si
miliū. vbi qd latroni se sociat ad spo
liandū: et partē accepit. Et ille qui par
ticipat i crimine tenet in solidū de ro
to. sed ille q participat nō in crimine
sed solū in re accepta ille solus tenet
restituere qd de se sciēter emit vel ac
cepit. Quintū nō obstat. cū scz hu
iusmodi spolij: latrocinij reter: ma
lis ex officio oblatē tenet. vbi pnceps
terre q iustitiā cōseruare tenet: si non
obstat: cum oblatē possit: et sic per ei
defectum inualescunt latrones: cere
ri malefactores: ad restitutionē tenet.
Similiter intelligatur de nō manife
stante cui puenit ex officio manifesta
re. Aut s; Sco. qui i iudicio requir
racer: vbi res finalit possit restitui ei
cuius est in dicendo veritatē vbi non
immineret sibi periculū status aut per
sone. Consimiliter p predictis intelli
gendū ē de nō reprehēdente: et cui
hoc cōpetit ex officio. vbi dicit Tho.
scdā. ii. q. lxx. Et subdit q principibus
terre ex hoc imminer periculū. propter
hoc enī potestate publica potunt: vt
salicet sint iustitie custodes. In alijs
autem enumeratis in versibus: nō te
netur homo ad restitutionē: nisi in cer
tis casibus: scz quando homo proba
biliter credit q suū cōfessio fuerit ef
ficax: et qd alia sine suo cōsilio non fuit
facta ablatio. Similiter nō oīs pal
po: vel adulator tenet. sed ille qui adu
landum incitat ad auferendū laudans
pro illo: et dicens signum esse stren
uitatis. Et maxime tunc tenetur ad
restitutionem quādo pprobabiliter cre
dit q sua adulatio fuerit causa iniu
ste ablatiois. Idē intelligat de detra

Preceptū. vii.

alienum ita est cōtra iustitiam/cōtra dilectionē p̄mi/et cōtra diuinū p̄ceptum tenere alienū iniuste. ideo est magnū peccatū. Sed constat q̄ p̄ nullū tempus licet peccatū cōtinuare sed quis tenet peccatū statim deserre tā quo ad actum voluntatis elicitū q̄ quo ad actū exteriū ī pati. Iuxta illud Ecclē. xxi. quasi a facie colubri fuge p̄tū. Igitur quilibet tenetur statim restituere ablata/ aut quicūq; aliena in q̄bus non habet ius/nisi ipse obtineret voluntariā dilationē a domino rei. quia non licet detinere alienū eo nolente. Ab isto tñ excipit sco. aliquos casus in quibus sibi licitū est differre restitutionē exteriā: duz modo a sibi interior restitutio id est si maior voluntas restituendi q̄ cito occurrēt circumstantie oportune. Et illi casus comprehenduntur sub hac maxīma. Licetū est detinere res alienā: qñ ille scilicet dñs rei rationabiliter deberet velle eam detineri. sed in aliquibus casibus rōnabiliter deberet velle quis rē suam detineri de facto. qui tamen haberet firmam voluntatem restituendi/ posita sibi ad hoc circumstantiis oportunis. Iprimus illorū casus sibi sco. est quādo restitutio ad statū esset notabiliter dānosa communitati tunc non tenet ille statim restituere quia in tali casu alter deberet velle restitutionē nō statim sibi fieri. quia magis deberet velle bonū p̄mutatis. Et ideo debet ratiōabiliter velle aliqualem dilationē illius restitutionis boni vtilis. Secundus casus quādo restitutio esset dānosa ei cui debet fieri. vt reddere gladium furioso: quo mediāte se/vel aliū interficiat. Sic dicit sanctus Thō. ii. scde. q. lxxi. q. si res restitueda apparet pro nunc grauitē noxia illi cui restitueda foret/ vel etiā alteri: tunc nō debet restitui ei. quia restitutio ordinatur ad vtilitatem illius cui restituitur. Quia etiā que possidentur sub ratione vtilis cōtinētur. Nec tamen quis debet sibi eam appropriare in tali casu: sed debet reservare vt

congruo tempore restituat. vel alicui tradere tutius cōseruandā. Tertius casus est quādo immediata restitutio esset diffamatoria restituētī. sicut fur occultus non tenetur statim de facto restituere: sed potest captare tempus in quo sine sui diffamatione restituat debet tamen habere voluntatē restituendi: q̄ cito oportune possit et debet ad hoc diligentiam adhibere. Addit etiam sco. q̄ quādo ablatio fuit occultata: tunc nō tenetur ablator se prodere. nec tenetur per seipsum restituere: sed potest hoc facere per aliaz personam discretam et fidelem. et expedit per confessorē cui prius est peccatum in confessione detectum: supposito q̄ sibi credat de fideliter restituendo id quod sue fidei commissum est. Et etiā q̄ caute restituat sine manifestatione eius qui prius abstulit et non restituat. Et i tali casu potest restitutio differri quousq; voluntas et oportunitas talis persone medie possit haberi. Quarta casus quādo acceleratio restitutionis esset multuz dānosa restituere debēt: et breuis dilatio restitutionis non esset dānosa vel non multū dānosa ei cui fieri deberet: tunc iterū nō tenetur statim restituere de facto: sed sufficit q̄ statim ex affectu restituat: cū cessabunt īpedimēta hinc inde. Quintus casus quādo quis est oīno impotēs ad restituendū. Talis est protine non tenetur: sed cū peruenerit ad p̄gulozē fortunā. Actio est non extinguitur per impotē: sed sopitur. Et talis debet habere forte voluntatem restituendi si aliquando potens erit ad hoc. Et scilicet Thō. ii. scde. q. lxxi. dicit q̄ i hoc casu debet homo remissio nem petere ab eo cui restituendus est vel salte voluntariā dilationē. et hoc perat aut p̄ se aut p̄ aliu. Et videtur q̄ paritandē sit faciendū in casu p̄cedēti. Nec sunt dicta de restitutione facta. et de bonis fortune. Sed q̄ritur quomodo restitutio sit faciēda de bonis corporis que quis auferat. Et sco. vbi prius q̄ qui occidit ali

Capitulum. vii.

fo. cliv.

quē iniuste: si sibi p̄ illo a iudice hz legem illius loci infligitur mors vt sic vitā reddat p̄ vitā: dñ illam patēter sustinere. et sic soluere penā illaz. Si autē sibi a nullo infligitur iudice. tñ expedit sibi vt vitam suam exponat in causa iusta. vt contra isti deles et imicos ecclesie p̄ restitutionē faciēda illi cui vitam abstulit. Et si non velit tātam restitutionē facere: non pōt tñ a restitutione omnino inuicis esse. sicut quidā dēt sco. absolunt homicidas: nec eis restitutionē necessario inebentē inuigētes: quasi facilius possit trāsire homicida q̄ canicida vt bouicida. q̄ si occidisset quis bouem p̄m suū/ vel canem: nō absolueret sine restitutione. tenet ei go ille ad restitutionem faciēda equiualentē vitē quā abstulit. et hoc comodo q̄ pōt equiualentia in talibus ēē. Nec hoc solum tenetur. s; vt addit sco. si interfectus fuissebat aliquos/ vt patrem matrē/ vel propinquos: tenetur interfectoz omnibus illis ad tantā restitutionem quantā eis abstulit per interfectionē illius. De mutilatione vero aut alia corporali lesiōe dicit. sco. dñ fieri restitutio per pecuniam et illa debet respondere/ non soluz damno q̄ quis incurrit p̄ mutilationē p̄ toto tēpore vite sue quo vsurus fuisset mēbro abscisso: s; etiam dñ responde re expēsis apposis in curatione/ et vltra hoc placationi lesi que require rerur etiam si non ēēt talis mutilatio et consolatio sic afflicti. q̄ ppetua est sibi de solatio de tali mutilatione. Solus etiam sibi sco. ponderanda est mutilatio paupis q̄ diuitis. quia paup plus indigebat mēbro abscisso ad victum necessarium acquirēdum De talibus restitutionib; si edis pro vita ablata aut p̄ mutilationib; mēbroz/ aut lesionib; et dānis corporis dicit sanctus Thō. ii. scde. q. lxxi. q̄ in quo nō pōt recompensari equalens sufficit q̄ recompensetur quod ē possibile. Sicut p̄z de honoribus q̄ sūt ad dñm/ et ad parētes/ quib; non po

test reddi equalēs vt dicit. viii. et hī. Sic etiā in proposito qñ illud quod ablatum est/ non est restituibile p̄ ali quod equalē: dñ fieri recompensatio qualis possibilis est. puta cū quis alii cui abstulit mēbrum: dñ ei recompensare in pecunia. vel in aliquo honore et si nullus: considerata condicione vtriusq; persone. et sibi arbitrium boni viri. Et secōdo p̄ncipaliter dicit dñ est de restitutione bone fame ablata ī toto vel in parte. Abi notandum s; Thō. et sco. in. ii. vi. xv. et ex dictis sancti Thō. ii. scde. q. lxxi. q̄ quadrupli ceter contingit aliq̄ dānificare aliū in fama. Primo verum crimē suum de eo manifestando et iuste. vt cum quis moliciam alterius manifestat ei qui corrigere habet. Aut si incorrigibilis est: manifestat in p̄spectu ecclesie/ et hoc bona intentione/ scilicet vt cōfusus a peccato desistat. vel saltem vt aliū discēdant ab eius cōsorsio infectiuo et corruptiuo: suato tamē ordinē iuris et fraternę correctionis. Et q̄ isto mō manifestat crimen alterius: et sibi auferit famā: non peccat i hoc/ nec tenet sibi famā restituere. Secōdo dānificat q̄s alii i fama: et hoc iuste. s; sibi crimē sibi ponēdo. i. false est corā aliis accusādo de crimē de q̄ nō ē rē. et q̄ isto mō accusat et p̄ximū dānificat i fama sua: q̄nt peccat q̄ marē auferre famā q̄ tpalia et q̄ auferre tpalia alii: q̄nt peccat vtrūq; etiā sibi p̄cepto. v. ca. viii. q. v. et dōcpto. vi. c. ii. s. g. gram? peccat q̄ si iuste alii dānificat i fama. hoīes etiā viliq; et p̄ famā suā: q̄ tpalia sua: talis est sic false et iniuste dānificādo. p̄ximū tenet sibi famā suā restituere. et hoc illo mō q̄ verbum suū retractet absolute apud oēs ad quos p̄ eū puenit/ dānum sciat et possit. Debet enī apud oēs cōfiteri sibi se in hoc de illo. vt de factis Thō. et sco. dicit q̄ dñ sic famam restituere q̄ retractet: verbum suū/ seu illud quod sibi false iposuit. et hoc ita publice si cuiuslib; iuposuit. q̄ alio non fiat iusticiāz in

reddendo primo quod suum est. Ex quo enim homo tenet restituere talia ut deum est: multo a fortiori tenet restituere famam sic iuste ablata: quod est multo pretiosius talibus. **¶** Sed diceret aliquis non ponit tale crimen in publico asserendo illud de eo: sed murmurat: et incaute indicere loquitur: vel alicui coram pluribus loquitur et narrat homini non tantum sibi certum: sed dicit se sic audivisse: aut talis teneatur famam illi restituere. **¶** **R.** si. **S.** co. di. rara fides ideo quia multi multa loquuntur. Et ideo sic murmurans aut incaute loquens de alio falsum crimen: scilicet dicendo apud alios forte ille fecit hoc: certe potest esse quod fecerit aut dicendo ego audivi quod ille fecerit hoc: et hoc nisi ex modo dicendi talis ostendat aliquam certitudinem maiorem quam ex relatione communium: non auferit ex natura actus famam illi in opinione illorum audientium: quod si illi firmiter concipiant et credant ex hoc illum de quo est sermo criminosum esse: leues sunt. Quia qui cito credit levis est cor deus. **¶** Meruntamen quia a scdalo pusillorum opus cauere: iuxta illud pauli. **1.** **L.** op. viij. si esca mea scandalizet fratrem meum: non manducabo carnes in eternum: et multi sunt tales pusilli leues ad credendum mala: adeo periculosum est coram ipsis talia audita ex relato referre. **¶** Et si hoc fiat ex intentione ledendi famam illius de quo sermo est tunc non est facile excusare quin sit contra charitatem: et per consequens mortale. Sit autem fiat coram talibus pusillis et leuibz ad credendum mala: et si at ex in consideratione: durum est dicere quod exeat genus peccatis ventralis: quod lingua in lubuco posita est: et qui non offendit verbo hic perfectus est vir. **¶** Et dicunt aliqui quod si quis ex alicuius tali relatione notum in familie incurrit apud illos apud quos sic locutus est: tenet ille sibi restituere famam: et dicere apud eos se falsum in hoc de illo audisse: et

minus caute se locutum fuisse: vel quod sibi non fuerat credendum: cum tale contra primum dicitur: quod illud nullum contra bonum primum: de quo nulla certitudine habuit: vel aliquo consimili modo restituat primum famam: put melius potuerit. **¶** Tertio contingit quod alius damificat primum in fama: et hoc verum de eo dicendo: sed iniusto modo: ut cum quis occultum crimen alterius prodit contra debitum ordinem: seu cum verum crimen alterius: sed occultum non servato ordine iuris contra eum in publico pponat. De hoc dicit scriptus **Th.** tenet illi damificatio in sua fama: restituere famam quam tibi potest: tamen sine mendacio: ut quod se peccat male dixisse: vel quod iniuste eum diffamaverit: vel alio tali quolibet modo. **¶** Et si non potest sibi famam restituere: debet sibi illud damnum aliter recompensare: put etiam de aliis damnis superius fuit dictum. **¶** Et **S.** co. de hoc dicitur quod talis non tenet retractare verbum suum quod proposuit in publico quia sic faciendo mentitur: cum sciat illud quod proposuit contra eum esse verum: et ideo non debet metiri propter quodcumque bonum alteri reddendum: imo in nullo casu est mentiendum: sed tenet alio modo licito sibi reddere famam: ut per hominem verba non credatis eum esse talem: male enim dixi et fatue dixi. **¶** Et illud suum deum tunc dixerit: quod non fuit ordinem iuris proposuit in publico: quod non fuit verum publicum: ergo in hoc male stulte et fatue dixit. **¶** Et illa sua istos non reputetis eum esse talem: est bona: quod quis per mendus est bonus: donec probetur contraarium: iuxta illud extra de scrutinio in ordine faciendum: humana fragilitas ista quod indignum esse non novit dignus debet estimare. **¶** Sed ille non est probat: malus coram illis: et ergo hoc persuadendum est eis: ut eum non reputet in dignum et malum. **¶** Quarto contingit quod damificare alium in fama scilicet per crimen sed occultum in publico sibi inpositum negando: quia ipsum qui sibi crimen imponit ostendit in hoc mendacem: et notat eum de calumnia: id est

de falsi criminis impositione. **¶** Et de illo dicit **sc.** quod ille, sic negans: non tenet retractare negationem suam quod negavit in publico verum crimen sibi impositum: quia ut dicit non tenet in publico quicquid statim in iudicio confiteri se reum: nisi fuerit convictus. **¶** Tenetur tamen per quodam verba sobria: ut statim ante hoc dictum fuit: retinere famam illi accusanti: quem indirecte notavit et calumnia videlicet dicendo non habet esse pro calumniatore: quia credo quod habuit intentionem bonam in proponendo: vel forte ipse credidit se probare posset in iudicio: et deceptus est. **¶** Et quibus pateret periculosum et magnum peccatum sit aliquem infamare. **¶** Tertio principaliter dicendum est de damificatione alium in fama sua: id est in bonis anime quomodo teneat restituere. **¶** Tunc notandum secundum **sc.** quod per bona anime intelligenda sunt bona moris quod acquisita corruptum: et acquirenda impeditur. **¶** Per vicia enim et peccata virtutes tam acquisite corruptum: et que deberent ex bonis actibus generari per vicia impediuntur ne generentur. **¶** In istis bonis anime scilicet virtutibus et actibus virtuosus non potest vnius alius directe damificare auferendo ea sibi: sicut auferunt exteriora bona: aut infundendo sibi contraria: scilicet vicia et peccata quia per se in istis est peccatum iniquum est voluntarium. **¶** Nam si non esset voluntarium: non esset peccatum: ut dicit Augustinus de vera religione. **¶** Si ergo sola voluntate proba potest quis sic dicere damificare: scilicet in seipso causando voluntate malas et peccata: potest tamen vnius damificare alium indirecte: scilicet retrahendo et intentione a bonis operibus et sic impediendo a generatione virtutum: et inducendo ad mala operibus virtutes corrumpuntur et virtus generantur. **¶** Et talis inductio ad malum et retractio a bonis: contingit multis modis: videlicet iubendo: consulendo: persuadendo: rogando: deridendo bona: et laudando mala: et sic de aliis modis. **¶** Ad primum igitur primo dicendum quod quod alius sic damificat in istis anime bonis:

gravius peccat: quia est dilectionem dei agit: eo quod retrahendo a bonis minuit honorem quod deo exhiberet: et inducendo ad mala auget dei inhonorationem et offensam. **¶** Agit etiam contra dilectionem primum cui deberet velle et facere bonum: sed vult et facit sibi malum. **¶** Et peccatum est tanto gravius: quanto damnum est maius quod primo inferit. **¶** Item per gratia: gravius peccat: ceteris paribus: quod damificat primum in libris: quam si in solo denario. **¶** Nam autem bonum anime sit inestimabile: melius bonis corporis aut fortune: sicut anima incomparabiliter melior est corpore: sequitur quod multo gravius peccat qui damificat alium in bonis anime: ut in virtutibus et operibus bonis quibus meretur eternum bonum quam peccet qui damificat in bonis corporis aut fortune. **¶** **S.** co. dicit quod sic damificans alium in bonis anime tenet sibi ad restitutionem modo possibiliter dicit **sc.** **¶** Et primum: quia cum bona virtutis sunt maxima bona inter omnia humana bona in presenti vita: secundum Augustinum. lib. primo retractionum. plus damificat primum qui in istis eum damificat: quam in quibuslibet aliis: et per istos plus tenet sibi iusticiam ad restitutionem suo proximo de tali faciendam quam sibi possibile est: quod de aliis bonis. **¶** Talis autem restitutionis fiat sic: ut damificans illi damificationis suadendo: inducendo: exhortando et aliis bonis modis efficaciter inducat ad penitentiam: ad vite emendationem: ad actus bonos virtutum generationem. **¶** Et si non sufficit sua propria persuasio aut exhortatio et similia: adducat alios efficaciores: eodem modo si illi non probat peccatum illi occultum. **¶** Et si non sufficiunt persuasiones hominum: inductio ad bonum: quia facilius est puertere quam convertere: tunc tenetur ultra hoc quantum potest impetrare illi conversionem per orationes proprias: et per orationes aliorum ipsam impetratas: et procuratas et aliis similibus aut melioribus modis possibilibus. **¶** Damificans igitur aliquem in bonis anime tenet sibi restituere: quantum sibi est possibile: **¶**

Preceptū. vii.

sempiternam sic agendo: q̄ non publi-
cet illius occultū peccatū: et eius p̄sonā
quā noscūt aut noscerēt viti similiter
p̄ futuro. Et his ē diligētē cōsiderā-
dū q̄ magnū peccatū est sollicitare et in-
ducere aliū ad peccandū: q̄a in se est
magnū peccatū: et ultra hoc tenet homo
illū restituere: et dānā recōp̄sare: q̄d
homo vix potest facere ad condignū:
eo q̄ voluntatē iam allectā ad malum
vix potest homo reducere ad virtutē.
Pauci etiam sūt qui sic restituere co-
ueniūt: cū tamē multi sunt: qui sic resti-
tuere teneant. Reberrima em̄ est il-
la dānificatio: et maxime circa iuue-
neatruis q̄ seruis: qui sepius indu-
cuntur ad mala supradictis modis: et
nonnōq̄ maiorum exemplis pessimis
corrumpuntur. Sed quid faciendū
est de eo qui dānificat aliū retrahēdo
eū a religione? R. n. s. c. q̄ si q̄s abstra-
xit a religione aliquē iā obligatū ad
religionē p̄fessionis obligatiōe tenet
agerere restitutionē. Dānificauit ei re-
ligionē in illa p̄sona: tenet igit agere
vt ille redeat ad religionē. Sed si ali-
quē dīpositū ad intrandū religio-
nē retraxit: aut ipeduit ne intraret: et
hoc nō fecit intentione consulendi p̄
p̄ue vtilitatis: aut ex aliqua rationabi-
li cā: sed fecit litiōne nocēdi religio-
ni: tunc q̄ interest inter habere et iter
p̄pe esse: ideo non tenet ad tantā re-
stitutionem religioni: ad quantā tene-
retur si ille fuisset in religioe recepi-
tū. Tenet tñ ad aliquā restitu-
tionē: vt ad inductiōem illū retracti
vt adhuc ingrediat: vt ad inductiōem
aliquāle alicuius alterius aliquāliter
equualitatis. Ita tenetur restituere re-
ligioni iussu p̄ eū dānificate. Perso-
ne vero iussu p̄ eū dānificate: vt quā
retraxit extra religionē: aut quā ipē-
diuit ne ingrediretur: tenetur etiā ad
restitutionē. Tenetur em̄ eū oī dilige-
tiat inducere ad intrandū monasteriū
q̄d si nō potest efficere: aut fortelle quē
impediuit ne intraret posuit se ad sta-
tum nunc impossibilem religioni vt ma-
ximū: tenetur sibi in suauitib⁹ et

in alijs spiritalibus bonis ad equi-
ualentiā illorū bonorū in quibus eū
dānificauit retrahendo a religione
et ad que maiora profecisset in religi-
one q̄ in seculo. Et hoc tenetur fa-
cere sūm modis supra positis de dānifi-
catis in bonis anime quo ad virtutes
aut sūm alios meliores put poterit.

Capitulum octauum. De
suffragiis mortuorum.

Eum viui satisfacere pos-
sunt pro defunctis: et pro
mortuis: et alijs viuis
et illis negligendo gra-
uiter peccant. Procaro
adhuc de satisfactione: scilicet quomo-
do p̄ suffragia possumus satisfacere
pro mortuis: tria ostenduntur. Primo
q̄ anime iuuari possunt per suffra-
gia. Secundo quibus rebus iuuari
possunt. Tercio qui eas iuuare possunt.
De primo notandum q̄ sex sunt loca
animarū vt dicit magister in iij. circa
dist. xx. et xxi. Et tho. cū alijs theolo-
gis: videlicet celū: infernus dānatorū:
limbus puerorū: limbus patrum:
hic mundus: et purgatorium. Et so-
lum in purgatorio et hic existentibus
profunt suffragia quo ad liberationē
pene. In primis enim locis existentibus
non possunt suffragia scilicet existēti-
bus in celo per modum indigentie:
quo ad premium essentiale. Dicente
beato augustin. In iuriā facit martyri/
qui orat pro martyre: p̄dest tamē eis
suffragiū ad premiū accidentale: quia
gaudiū est in celis sup̄ vno peccatōe pe-
nitentia agente. Luce. xv. Orare em̄
pro talibus in celis infidelitatis esset.
Est autem certū aliquē esse in ce-
lis quintupliciter. Primo modo per
bibliā noui testamenti de ap̄lis: de iu-
da. Secundo de patrib⁹ veteris
testamenti p̄ bibliā veteris testamenti.
Tercio qui sustinuit martyriū p̄ fide
etiam si ante peccauerit: vt de cap̄is
nō refert augustin. q̄ faly martyriū abstru-
it venialia ab eo. Quarto si post ba-
ptismū statim decessat p̄uiliis: et tunc

Capitulum. viii.

So. cluii.

si ipso presente celebratur missa: vici-
debet p̄ oibus defunctis: vel p̄ alijs.
Si aut maior infante mortis: tunc potest
pro eo celebrari. Cū bñs Grego. iij.
dialo. dicat dānatū puerū necdum
quinq̄uē. Si etiā adultus statim post
baptismū moreret: orari potest p̄ eo: q̄a
forte nō penituit nisi p̄ mortalibus:
et tunc indiget p̄ venialibus. Quia si
est canonizatus p̄ ecclesiam. In scdis
locis nō p̄sunt suffragia: scilicet existen-
tibus in dānatorū inferno. Vñ Augu-
stin. Si patre meū in inferno esse scire
nō plus pro eo q̄ pro diabolo orare.
Et teste ecclesia in inferno nulla est re-
de p̄tio sū legē cōmunē: quod dicit
p̄pter trāitū quē bñs Grego. li-
berasse legē de inferno orādo. Est
aut certū esse in inferno hereticos pri-
mo: sed iudeos: tertio paganos: de
christianis autem non sic certum est.
Quāvis em̄ peccatū corū manifestū
sit: non tamē pena. Unde potest pro
eis orari in secreto: et p̄nt suffragia fie-
ri p̄ illis qui seip̄s occiderunt: q̄ in
bello intus mortui sunt: q̄ ouello in-
terierunt: aut q̄ in tōncamēis succu-
buerunt: aut eū meretrice. Dicit em̄
augustin. in de cura p̄ mortuis habē-
da: p̄ oibus debet fieri oratio: sed non
debet fieri publice p̄pter scandalum.
Exemplū habes de Grego. iij. dialo. qui
p̄ proprietariū orare dīu velulit. Si
militet debet fieri suffragiū p̄ suspen-
sis et iussu dānatia: et subito mortuis:
q̄a etiā latro i cruce penituit. Si aut
inueniat subito mortuū: q̄ prius bone
vite fuit: publice oratio fieri: q̄a iussu
si morte p̄occupat fuerit: i refrigerio
erit. Sap. iij. In tertio nō p̄sunt suf-
fragia: scilicet existētib⁹ in limbo puero-
rū: q̄a nō sunt in statu disposito: sicut
nec isti in inferno: q̄a nō sunt de cōsta-
te fidelium. Est em̄ vna vniuersalis ec-
clesia in charitate cōsistens: q̄ est socie-
tas et amicitia sp̄ualia de q̄ in symbo-
lo. scilicet p̄munionē. Et p̄d. Partici-
pē me fac deus oī timentū te et c.
Ideo quicquid vnus lucratur p̄ oratio-
nes p̄ n̄iens: hic et in illa societate:

est oī. aut quā ad gratulationē: aut
quo ad subuentionē. Sed isti in infer-
no dānatorū sunt de societate diaboli
et velut mēbra putrida. Et q̄ i limbo
puerorū sūt: a societate scilicet sunt ex-
clusi: nō nō p̄sūt eis n̄ suffragia. In
q̄to nō p̄suerūt: scilicet existētib⁹ in lim-
bo patrum: nō quo ad meritū: q̄a nulli
est post hāc vitā: nec ad satisfaciendū
q̄a nō habebāt satisfacere nisi p̄ debi-
to humane nature totius: quod solus
x̄ps p̄ infinitū meritū tollere potuit.
In quito loco existētib⁹? scilicet hoc
in idō suffragiū p̄dest: scilicet tam illi q̄
facit: q̄ isti a se pro q̄ facit: si est in pur-
gatorio. Primo em̄ idem satisfaciendū
ti potest prodesse tripl̄. Vno modo ad me-
rendū si sit in charitate: nichil em̄ mi-
nus meret de gaudio celesti: q̄ si p̄ se
facit suffragiū. Scilicet illi p̄d. Vno
mea i sūm meū quertel: vno quēq̄ p̄
meret quis orando vel celebrando p̄
alio q̄ si p̄ se faceret: quia maior fer-
uore charitatis succūsus videt: q̄ si in
tillas feruoris mitti ad alios: maxi-
me ad similes. In cui⁹ euidētiā r̄po
orāte pro similib⁹: latro cōuersus ē ad
penitentiā. Et em̄ augustin. Stephanus
orāte pro inimicis: paul⁹ tādē cōuer-
tit. Alio modo prodest facienti ad satisfaci-
endū pro se indirecte: q̄ si iussu pro q̄
suffragiū sit nō indiget: vt q̄ est i celo
aut q̄ non est capax: vt si est in inferno
q̄n tunc suffragiū faciens est talis inten-
tionis habitu: q̄ p̄ se facere si nō cre-
deret prodesset illi: tunc suffragiū satis-
facit pro faciente si indiget. Si autē nō
indiget: dicit p̄d. de. pa. di. xlv. quā-
ti: tunc in suffragio debet semper eū
plicita intentio facientis vt alijs pro-
sit: indigentibus hic: vel in purgato-
rio. Si autem sunt suffragia multa et
spectalia pro illo qui non indiget: vt
quia est in gloria vel in inferno: et su-
perest: vel quia minus indiget: tunc
conuocatur indigentib⁹ per decem. sicut
em̄ augustin. in regula dicit. Cum dā-
vestim monasterio vel aliud non in-
digenti: et abbas illi quindiget. Et
idem dicit. Thomas et probat ex ser-
v. g.

Preceptum. vii.

mone quodā dām. de doc. Tertio mō
indirecte prodest facienti quo ad ora-
tionis subsidium: qā nte cui suffragiū
pfitetur siue sit in celo: siue i purgato-
rio: teneat orare saltē cū liberatus fue-
rit pro faciente suffragiū: alias esset in-
gratus. Vñ math. x. Siquidē fuerit
filius pacis: residebit sup illū par ve-
stra: si nāre ad vos reuertet. Quarto
modo tñ nō pdest directe ad satis-
faciendum. Vñ si tibi iniūctū est vñū
psalterium: et defuncto iniūctus fuit
aliud psalteriū: si dico p defūcto vñū
psalteriū: adhuc suz obligatus ad vi-
cēduz aliud pro me. Simile est in hu-
manis debitis si debeo vñū florenūz
iohāni: et frater meus idem etiā vñū:
dando vñū pro fratre nō me quitauit.
In purgatorio autē exiētes sunt in
magnis debitis erga dei: q debita si
nemo eis subuenit luere opz penis: et
sic satisfacere. Et pmissis patet
q multis modis melius est orare pro
mortuis fidelibus qz p viuis. Quia
mortuus aut est me: ignoatē in infer-
no: et tūc gradū glorie merui p opus
bonū si sum in charitate et satisfactio
cedet michi. Si autē sum extra cha-
ritatē: p actū suffragiū disposui me ad
charitatem aliquāliter: et opus ad mi-
nus feci pmeritorū et si non merito-
riū. Aut est in purgatorio. Et tūc li-
cet fm oēs nichil michi mereri possit
nec sibi: tamen fm multos pro me po-
test exaudibiliter orare. Sicut et gere-
m. machabeor. xv. orauit exaudibiliter
p isrl. Et fm oēs ad minus orabit p
me cū venerit ad celūz: aut iam est in
celo: vel vt iam dicitur est cū ibi: tūc
sciet illos qui pro eis orauerunt: et p
eis orabunt: imo etiā si suffragantes
ppter peccata sua illis nō p fuissent:
adhuc pro eis orabit. Et ratio est: q
amicitia in virtuoso considerat affe-
ctum plus q effectum. Sunt autem
tunc bñ in charitate pfecta / p quam
oratio cōit expressa auditur facilliter
Secus autē est de viuo quando pro
eo oro: quia forte ignora q p eo oro
et sic non orabit pro me. Itē forte est

peccator: et sic modicū valebit. Itē si
est iustus: non tñ in voto: semp exau-
ditur. In sexto existētibz loco /
scilz in purgatorio profunt suffragia
tum quia charitatē habet q facit eos
capaces: tum etiam quia de nostra si-
delitū sunt societate vt tactū fuit. De
existētibz in limbo puerorū de com-
munionē ecclesie de loco huius pur-
gatorij sex sunt vidēda: q tradit tho-
mas sup. iij. dist. xij. Primo q sit p-
bat auctoritate scripture per illud. q.
machabe. xij. Sācta ergo et salubris
est cogitatio p defunctis exorare: vt
a peccatis soluantur: ergo purgantur.
Itē probat Grego. iij. dialo. per ex-
empla plura: Et p illud. j. Corinth.
ij. Si quis edificauerit sup fundamē-
tum hoc id est christi auri / argētum
et lapides pcciosos. Et sequit. videlz
lignū: fenu: stipulā: vñusquisqz op-
quale sit ignis probabit. Itēz dion.
vlt. cap. celestis hierarchie: cōmē-
rat ritū punitiue ecclesie orantē pro
mortuis. Item auctoritate philoso-
phorū. Socrates enī libro qui dicit
fedrō platōis. qcumqz inquit anime
puidebunt medioerū er egisse: veni-
ent in locū vbi p penas absoluentur.
Et ponit animas bonas habere nul-
lam penā: medioeriter bonas medio-
erē habere penā: malas autē magnas.
Ad idē est auicenna. ij. metha. sue
ca. vlt. qui tamē machometista fuit.
Ad idē est hermes termegistus ad
esculapiū. Rōne etiā sic oportet satis-
facere quēcumqz penitētē: sed aliqui
mouunt in charitate q non satisfice-
rūt p pccis pccitōis: ergo oportet in
futuro alicubi satisfaccere: et hoc est
purgatoriū. Et replis pbat grego. iij.
dialogo. Secōdo notat q triplex
est purgatoriū. Vnum in pñti vīta
per tribulationē et toleratōis vt opo-
tet. Aliud in alta vīta fm legē comu-
nē: tūc ppe infernū dñatorū: vt idēz
sit ignis qui dñatos cruciat: et q ele-
ctos purgat: sicut sub eodē igne aut
purgat et ferrū cremat vt exēplificat
Tertium purgatorium est fm dis-
-

Capitulum. vii.

fo. d. v.

sationez. Et sic qñqz in diuersis locis
aliqui puniri leguntur: vel ad viuorū
instructionē / vel ad mortuorū subuen-
tionē: vt viuētibus eoz pena innotē-
scēs p suffragia ecclesie mitiget. Ter-
tio notat q duplex est pena aīarū in
purgatorio. Vna sensus quadiuina
iustitia p ignē punit. Alia dñi q cōsi-
stet in priuatione visionis beatificē ad-
tēpus. Et de vtraqz dicit q minima
pena purgatorij excedit maximā pe-
nā huius vite. Vñ augu. de vera et fal-
sa penitētia. Idic ignis purgationis
et si eternus non sit: miro mō est gra-
uis: excedit enī omnē penā quā vñqz
qz passus est in hac vīta. Vñqz in car-
ne tanta iniūctā est pena: licet mirabi-
lia martyres passi sint tormēta et mul-
ti nequiter iniqui quāta sepe sustinue-
runt supplicia. Item augu. libro de
igne purgatorij dicit aliquis: non ad-
re pñter qdū moras habeam tantū
vt ad vitā eternā puemā. Nemo hoc
dicat fratres charissimi: qā ille ignis
purgatorij aduorū erit qd quid po-
testis in seculo aut videre: aut excogi-
tare. Et statim subiūgit. Ideo totis
viribz vnusqzsqz laboret capitalia cri-
mina: et minuta pccā ita operibus bo-
nis redimere: vt ex ipsiis nichil videat-
ur remanere: qd ignis ille possit ab-
sumere. Et replis tibi. Quādurum
sit hic digitū modicū in igne tenere:
quātoplus totam animā medullitūz
dicit etiaz cōmunis rheologorū opi-
nio: p purgatorij pena icōparab. liter
est maior penis mūdi. De pena dñi
probat: quia quanto aliqd magis de-
sideratur: tāto eius absentia est mole-
stior. Et qā affectus quo desideratur
summū bonum post hanc vitā in aīa
bus sanctis intensior est: quia non re-
tardatur affectus molestia corporis.
et etiam qā terminus fruendi tā sum-
mo bono aduenisset: nisi aliqd impe-
dīret: ideo de tardatōe maxime affli-
gitur. De pena sensus probat: qā cū
dolor nō sit lesio: sed lesionis sensus:
tanto aliqd magis dolet de aliquo lesi-
mo: quāto magis est sensitiuū. Vñ le-

siones que sunt in loco maxime sen-
sibilibus: vt in oculo / et in similibus
mēbris: maximi dolorē causant. Et
quia totus sensus corporis est ab aīa
ma: ideo si in ipsam aīam aliquid lesi-
uū agat: de necessitate oportet q ma-
xime affligatur. Quarto notat q
anime volūtariē et eūz magna patien-
tia sustinet penā purgatorij. Patet
qā habet cor rectū: et q consequēs cō-
formāt volūtati suam omne volūta-
ti et iustitie. Item omnis sapiēs vult
illud sine quo non pōt puenire ad fi-
nem intentum. sed sine illa pena non
possunt venire in celum. Item pccit
suffragia cum maximo desiderio. fm
illud Job. xij. Differemini mei: mise-
remini mei: saltez vos amici mei. Iba-
bēt enī aīe purgatorij quadruplicem
sciētiam. Vnam p species infirmitas a
deo: sicut alie substantie spate. Secū-
dam p ea q hic vidicerunt. Tertiā per
aīas illic adueniētes. Quartam p an-
gelos bonos reuelantes. Quintam p
malos: scilz aliquādo eas fm Tho.
veridētes. Quāto notat q boni
angeli non puniunt aīas in purgato-
rio: quia eoz concūtes sunt amicissimi:
tū possibile est q eas ad loca pena-
rum deducant: nec cruciantur mini-
sterio demonum: qā aīe eoz victores
fuerūt: possibile tñ est q ipsi demōes
q de penis hoīm letant: aīas comitēf
cū deducunt ab angelis scitis / et assi-
stant purgādis: tū vt carū pcnis satif-
tur: tū vt in carū exitu a corpore suū
aliqd recipiāt. In hoc autē seculo qñ
adhuc locis pugne est: punitū hoīes
et a malis angelis sicut ab hostibz / vt
patet de tob: et a bonis sicut pzy de ia-
cob cū? nerius femoris angelo p cu-
tiēte emarcuit. Vñ. xx. et. Sola autē
diuina iustitia aīas igne mediātē pur-
gat: sicut aurifaber p ignē aurū: sicut
tribula gñū: et cauterio medicus mor-
bū. Quēdā etiā ibi pccā leuīa illuc de-
portata purgāt: vt dicit greg. iij. dia-
logo. Et augu. in de vera penitētia
De vero pene p pccis qñclis gra-
uibus debet / qz penas nō plene de-
-

Precepti. vii.

leuit hic contritio: ibi ignis purgabit. Sic patet q in purgatorio sunt quadriplices pene. Primo carcer loci malus: quia in terra et ppe inferni. Secundo ignis vniuersalis: sed fm diuinam iustitiam difformiter crucians. Tercio demonum assilientia cruciativa. Quarto priuatio btitudinis. Est autem triplex ignis purgatorius. Primus est in alio mdo in purgatorio q erit acerbissimus. Cuius officiu est triplex videlz purgare a peccatis venialibus. A penis pro mortalibus contritiis: et pro venialibus. Pro qbus hic no est satisfactum: et ab alijs scoris aie que sunt habitus vitiosi: errores et fomes. Secundus ignis est citius purgatorius: qui erit in cōflagratōe mūdi. Tertius purgatorius ignis est tribulatio presentis vite. Et ille multo plus purgat et citius q ignis in loco purgatorij: quia meritum eterne patrie auget: et modicus multū de peccatorum penis delet: et mortales culpam et venialcm delere potest quo ad penā. Sed ignis purgatorij primi solum delet veniale peccatū: et penas debitas pro mortalibus cōtritiis et venialibus: sed nichil meretur de gaudio: et incomparabiliter tamē est maior teritio igne. Sexto notat q vna aia citius purgatur q alia: vt docet apostolus. i. Corinth. iij. exēplificans de ligno/feno et stipula: qā qdam venialia sunt maioris adherētie q alia fm qd effectus magis ad ea inclinatur et fortius in eis figitur: ideo talia tardius purgantur. Que autem aie acerbibus purgantur: vel q tardius: sciendū q acerbitas pene proprie respondet quantitati culpe: sed diuturnitas respondet radicationi culpe in subiecto. Vbi pōt contingere q aliquis in purgatorio diutius morē: qui minus affligitur et econuerso. Omnia prefata sunt Thō. vbi prius. Abbas iohāchm libro de semine scripturarū dicit: magis peccatores qui vere in fine vite penitēt: in purgatorio igne vsq ad nouissimū diē tales cremari oportet.

tere credendū sunt. Armanus libro de qstione armenor. lib. xij. di. Vbi simile est multos vsq ad resurrectionem gloriosam omnium electorū in purgatorio remansuros: q multa purgatione indigebunt.

Capitulum nonum. Que aie defunctorum iuuari possunt.

Quoad scdm principale per q videlicet aie defunctorū iuuari possūt. R. si. fm Grego. iij. dialogo. et doctores i. iij. dist. xlv. Primo valet ieiunium. Secundo plus elemosina Tertio plus oratio. Quarto maxime sacrificiū altaris: semper intelligēdo ceteris parib. Sub istis tamen quattuor plura alia cōprehenduntur: sicut dictum est supra. iij. precepto de satisfactione. Primo valet ieiunium vel vigilia: abstinentia a delectabilib. cibis: vel alijs solatijs corporis alio licitis. Similiter aspiras lectiz: vestis: flagellatio: genuflectio et peregrinationes: contritio et humilmodi. Et hec animabus applicata valēt per viam iustitie: et per modū solutionis pene. Vbi dicitur. xij. q. iij. aia. Genmia viuētium sunt auxilium defunctorum: sic q deus ea acceptat p aiaibus defunctorū tanq p ipsas hoc factum esset. Vbi btis dñicus ferrea cathēna triplicē disciplinam omni nocte recepit. Vno pro se: aliam pro defunctis: tertiā pro peccatis suis. Nam si te in carcere existere non posses solvere statim. et florenos quos teneris: ego tot pro te dando te liberare. Sic etiam in proposito est de carcere purgatorij. Et ex quo pty q cōsultum est valde hic p talia purgari: prefertim p infirmitates et alia patēte sustinendo vū viuimus: quia tunc et speciale meremur in patria gaudium: et satisfactio. Vbi aut nobis defunctis quis pro nobis suffragat: tūc meritū sibi manet: s; opus satisfactorij iētrū tale solum subuenit nobis. Exemplū de hic purgando se: pty p gre go. i. omel. vbi refert q emilianus q

Capitulum. ix.

Fo. cl. xl.

ues lapsus in qdā vicinū monasteriū itrauit: se mltipl affligit: matutinas in mōre extra monasteriū puenit: vbi abbas in medio noctis sup eū lumē velit solē vidit: et eū ab eodē dephesus ēē postmodū et interrogatus i monasterio qd egisset: tarde cōfessus est q etiam in ipsa luce audiuit: dimissus est petm tuū. Pauor etiā et timor mortis quosdā purgat hic. Vbi Greg. iij. dialogo. dicit plexq de culpis mltis ipse solus pauor rediētes aia iustorū purgat: sicut narraui de qdā scōviro frequent: q ad mortē veniēs vehemēter timuit: q post mortē discipulis in stola alba apparuit: et q ppeclare sit suscepit idicauit. Idē ibi. Et btis augustinus. lib. de visitatōe infirmorū loquens sacerdotibus de hoib. morituris sic dicit: Absoluēdi sunt oēs: absolutio nō distat rogātes: nec suspēdēdi sunt a fidelis cōmunionē qbus mors tunc tur sine relatiōe: et qbus peccatorū amarā recordatio: vel electi in lachrymis vel metus mortis ducit ad veniā: sicut scriptura testat. Et tertiū purgabuntur scz Job. xli. Idē Augustinus. Secundo valet elemosina etiam p viā iustitie et p modū redēptōis p aiaibus: est illud melius est q ieiunium: quia bonū humanū quāto cōmuni: tāto melius. Elemosina aut plurib. valē iter dū. Et sub isto cōprehēdunt oia opera mē corporalia: s; et spūalia impēsa primo ppter alas defunctorū. Vbi vntio onorū: cādelas: panis et hmoi: p ministris ecclie valet defunctis. Idē aut hic p se facta: sicut dictū est de ieiunio: plus nobis valet. Exemplū ponit gre go. iij. dialogo. de pascasio diacono cardinali mario elemosinario et lfatovalde: q non ex malicia: s; ex ignorantia: vbi vbi in papari electis postea aīo adhefit illi q minus ius habuit. Pascasio igit defuncto: sanctus germanus epus capuanus de consilio medicorū in terminis se lauare volens: eū seruicē in feruēt aqua reperit: a quo eū quesisset cām tāte seruicū: respōdit q ppter ad hessionē p dicitā

Et si quis p me orauerit: et reuersus nō me hic inuenieris: liberat: sum: qd et factū est. Et dicit gre go. q elemosinis pascasio meruit liberari citius: et germani prece. Tertio valet p aiaibus oratio: et plus ceteris paribus q precedētia: et hoc p vias gratie et p intercessionē mēbroz xpi. Vbi dicit ei est opus charitatis: qd vniq in deū vt ofo: qd vniq in se: vel in primū vt solū ieiunium elemosina Vbi dicit sco. suo quoth. q. penult. Inter oia meritoria ofo magis hz rōnez meriti applicabilis alteri: quia ipsa de ratiōe sui est placatiua et recedētiua deo et etiā istius p qd ipm orātes offertur. Idē ille. Vbi hz p. de pa. m. iij. dist. xlv. ofo sanctorū in patria valet p aiaibus: quā forte bñficijs prius adiutis sit: vū hic viuerent. Valēt etiā pces: pferim viatorū iustorū: et p oib. orōib. beati ansel. vel aliorū: valet q ad deuotionē ofo ofica scz. Vbi nos ster. quia iudei noster factus est aduocatus noster: cui esset opprobriū veni re cōtra suū monitū. et infringere vel cassare qd ibi docuit et fouauit. Vbi in cimiterio et alibi dicit debet: quia etiam est oratio spūsancti: qui fm apostolum postulat p nobis gemitibus: inenarrabilibus: id ē nos postulare facit. Valēt etiā plus q nre orationes vigilię defunctorū ab ecclia institute quia ex ore operato: id est ex ordinatione et intentione ecclie. Exēplū de hoc refert vincētius in speculo hyeronimi de scō iohanne elemosinario patriarcha. Vbi dicit quidā diues dedit. viij. libras auri: petens vt oraret pro salute filij et fratris. et nauis: et nauis. Abontur filius: et circa eadem tempora nauis mergit: cum omnibus contentis: nisi q homines prefati euaserunt. Sup quo cū amaretur diues: vidit in somnis similem iohanni elemosinario sibi dicentem. Tur turbatis: Nonne pro salute petere iussisti: filius saluat: est: et si vixisset: immundus fuisset: alij inuita sunt tuti: et nū ofo et elemosina iterū v. iij.

Preceptū. vii.

cessissent: omnes cum nauī iterāssent
Expergetus igitur diues: optime
contētus est. Quarto super oīa va
let dicit Greg. sacrificiū altaris: id est
missa celebratio. et hoc valet per vias
gratie et iustitie: quia meli⁹ est opus ca
ritatis cōis scz totius ecclie q̄ puate
et specialis persone. Et dicit hic abla
tio altaris idē dicitur ut dicit Sco. vbi
pū⁹: siue sit cōsecratio siueceptio eu
karistie: siue opatio alia sacerdot⁹: ce
lebrantis in psona ecclie. et nō accep
tis p̄cise. p̄cise in eukaristia. q̄ etiā
sic in p̄cise esset. Idē autē oblatio vt
sit deo accepta: oportet q̄ offeratur a
personā vt a personis acceptis deo s̄z
illud Gene. iiij. R̄c̄ p̄cise de⁹ ad abel
scz p̄mo. et ad munerā eius scz secun
do. Quid q̄ quis celebrat missā: obla
tio sit p̄mo a xpo qui sacramentū il
lud sic instituit fieri. s̄m illud Joh. vi.
Panis quē ego dabo caro mea ē pro
mundi vita. q̄ xps ē summ⁹ sacerdos
quīz imēdiate nunc non offerat: alis
esset infimū meriti: tū mediate offert
per ministrū. S̄c̄ secūdo a xpi pas
sione: et ab ea habet efficacā in quā
ibi specialior cōmemoratio xpi passio
nis habetur: verbis signis et medita
tionibus. s̄m illud Luce. xxij. hoc faci
teā meā cōmemorationē. Et i. corin.
xi. Tertio sit et acceptatur cōueolun
tatis ecclie generalis militantis. q̄
ille intelligitur facere: cuius noīe vel
vice sit. vt dicit Diony. c. xij. cele. acrap
chie. Quarto pōt acceptabil⁹ fieri vt
fructuosū sacrificiū ratione persona
lis meriti offerētis. puta sacerdot⁹: of
ferentis. Quinto pōt acceptabil⁹ fieri
per priuā personā s̄m quod deuo
tus perit missaz celebrari. P̄mū ex
dictis tā in bonis q̄m in malis faciendo
tibus habet locū et efficacā. Quartū
est tū in bonis. Quintū accidit. Quid
s̄m Durā. et Tho. in. iij. di. xij. Eukar
istia in m. se celebratio de duos fruct⁹
p̄cipalit⁹ et h̄z cōferre. Quid in quā
eukaristia ē sacramentū: dat recipiēti
eam deuote maiorē vniōē ad xps/ fi
dem, spem/ caritatē: et alia plura in p

pria anīa recipiētis causat. Aliud h̄z
dare eukaristia vt ē non tū sacramē
tus: sed etiā sacrificiū quoddā deo ac
ceptissimū/ p̄pter p̄fatas tres cau
sas vel quattuor recitatas. et sic habet
vni satisfactionis/ ad tollendā penā
debitā illi pro quo offertur in missa a
sacerdote: siue sit pro p̄cto mortali/ si
ue veniali/ tā i viuis q̄m in mortuis. Et
si queris: quantū ergo de pena tollit
eukaristie oblatio? R̄c̄. s̄z Durā. ibid⁹
non semp penā totā tollit. q̄ effect⁹
hōdierne oblatiois finitus ē. alis oēs
de purgatorio vna missa liberaret. S̄z
plus et min⁹ tollit s̄m quod se credit
deuotio ministrī offerentis. et p̄tus sa
crificij deosoli nota ē et reatus s̄z b̄n
placitū dei et s̄m dispositionē illi⁹ pro
quo offert. Credit tū Altisio. q̄ nul
la missa celebrat pro qua non plures
de purgatorio liberēt⁹. q̄ veritatem
dic. habere p̄c. pa. vbi pū⁹ sup. iij. q̄
quīz mlti sūt i purgatorio sic disposi
ti: vt cito liberēt⁹. aut q̄ tā diu ibi re
ternit: aut q̄ pauca purgāda habuēt⁹.
Et notādū q̄ quāto hec q̄tuor suf
fragia sūt ex maiori caritate tāto am
pli⁹ p̄ficiūt. s̄m p̄c. de tha. vbi p̄tus.
Quātū autē sacramentū altaris p
alabus valeat docet Greg. iij. di. vbi
p̄mo refert de monacho noīe iust⁹ q̄ i
monasterio sc̄i Greg. aliq̄ eiusdē me
dicus fuit tres denarios occulte ha
buit. quos inenitēs monachi: in mō
data a beato Greg. accipiunt vt mor
turo iusto nullus adesset frat. et mor
tuis i s̄terglinio sepeliret. mort⁹ igit⁹
sed penitēs iust⁹ in s̄terglinio sepeliret.
Iussit autem Grego. pro eo quotidie
per. xxx. dies missam vna celebrari. et
xxx. die iustus apparuit vni de mona
chijs dicens se ante ichōationē missa
rum dictar. male habuisse: sed postea
melius et iā deliberatū. Secundo re
fert de quodē apud hosce decto: p
quo vroz certis dieb⁹ sacrificiū offer
ri procurabat. longo autē post tempo
re liberatus innotuit vroz/ p̄dictis die
bus avinculis fuisse soluti: quādo sa
crificiū altaris pro eo fuit oblatū. Ter

Capitū. ix.

So cl vii.

tio refert de presbytero qui in terminis
calidis aliquotiens se lauare cōsuevit
vbi frequenter reperit seruitorem sibi
oīa exhibentē que balneatores cōsue
uerunt. tandē rediēs ne igratus esset
duas tortas/ id est panes in q̄bus po
terat confici eukaristia/ seruitori obre
lit. Quis gemiscens ait. hoc māduca
re non valco: s̄z pro me q̄so consecrare
digneris celebrādo. Dñs eñ sui loci
huius/ et pro meis peccat⁹ hic purgo.
Si rediēs/ me nō inueneris: liberatij
crede. P̄ter ebdomadā ergo presbyter
quotidie celebrat/ et rediēs neminē
inuenit. Quarto refert de Barthone
epo: cui nauigātī romā tempestas na
uim marie quassauit. Nauta autē ei⁹
nauiculā in nauī pendente regere vo
lens cō nauicula fume fracto in mare
ferebat⁹: die tertio venit ep̄s cū quas
fata nauī i insulā holicā/ vbi celebra
uit pro nauta quē putauit submersū.
R̄paratq̄ nauī: tandē venit ad ro
manū portū. vbi nautā ambulante vi
dēs: q̄suis quō euasisset R̄c̄ s̄c̄ ille cū
nauicula repleta esset aqua tibi man si
qua euersa/ carne super sedē prout po
tuit. curq̄ post dies quinq̄s fame et la
bore funditus deficeret: vidi quendā
michi panē porrigentē: quo p̄fortat⁹
vidi nauē transire: que me huc ad
uerit. quo sc̄c̄lexit ep̄s/ eandē diem
fuisse sue celebrationis. Quo ad ter
tium principale/ An suffragia facta p
peccatores valeat defunctis. Notan
dū p̄mo. s̄m Tho. vbi p̄tus q̄ tria sūt
que faciunt opa viuoz velut carne q̄
dam ad alas def. itoz: puenire. P̄mū
m̄c̄ est caritatis vniō. Secundū ē fa
ciētis seu satisfaciētis sc̄ctio. Tertij
est obsecrans oratio. De p̄mo p̄tz. q̄
caritas que est vinculū vniens mēbra
ecclie nō solus se ad viuos extendit
sed etiā ad defunctos/ q̄ i caritate de
cesserūt. quia caritas est vita q̄ p̄ mor
tem corpor⁹ nō finitur. s̄z illud i. cor.
xij. Caritas n̄ q̄ excidit. Necirco eti
ā amicitia et fortitudo vniā in bonos
in caritate firmata et fundata p̄ mor
tem nō desinit: sed manet inter viuos

et mortuos in domo. et similiter inter
mortuos in domino inter se. Idē ca
ritatis vniō facit aliquo mō oīa cōmu
tia inter habētes eius societate. ita vt
in patria quīz gaudeat de bonis alte
rius singulis. Et in via quīz deuotus
gaudet de singulis vere bonis. p̄mū
Et in purgatorio quēz alia de bonis
alterius. De quibus ponit articulus
Sc̄ctōrū cōmunionē. Immo plus ha
bens de caritate: de bonis certis alte
ri factis āplius gaudet et gratulatur
s̄m interiore cōsolationē et delectatio
nem: q̄s gaudet alius qui mino⁹ ha
bet caritate: et tū illud certū bonum
inest. De sc̄do vīz de satisfaciētis in
tentione p̄tz. q̄a mortui in memorijs
hōim viuūt. Quid sicut viuus viuus p
alto in societate cūli satisfacere pōt/
vt p̄m debitoribus: sic i societate ca
ritatis apud deū/ vniū p̄mctionē al
teri pōt dare bona sua satisfactoria: in
quātū talia/ siue sit viuus/ siue defun
ctus. De tertio vīz de obsecrans af
fectione seu oratione: p̄tz. quia p̄ viā
orationis aliquis alteri inter dū impe
trat p̄mā gratiā/ licz non mereatur.
Peccatores etiā de⁹ quīz audit. q̄s
scz petunt aliqd deo acceptū q̄a deus
non solum iustis: sed etiā p̄ctōribus
bona sua tribuit. vt p̄tz. Math. v. nō
ex cor meret⁹: s̄z ex sua clemētia. P̄mo
sup illo Joh. ix. de⁹ p̄ctōres nō exau
dit: dicit glo. q̄ cecus loquit⁹ vt nō iun
ctus/ id est vt adhuc nō plene vidēs.
Ad p̄positū ergo dicēdū q̄ suffragia
siue sūt p̄ p̄ctōres etiā seculares/ siue
p̄ iustos valere pōt defunctis. et si nō
p̄ caritatis vniōē: tū p̄ ip̄erationē.
Iz p̄ iustos/ facta p̄t valeat. h̄c viam
Tho. exp̄s̄c̄ tenere videt sup. q. di. xl.
q. iij. vbi oppositā opūione recitans
p̄s̄c̄tē sic approbat. et: inq̄t efficacā
suffragioz mēsurat s̄z caritatē ei⁹ p
quo sūt/ cū tātū valeat vniūq̄ quā
tū meruit vt sibi valerēt. vt aug. di. i. rō
ab alijs veri⁹ dicit q̄ etiā ipsa opatio
sine caritate facta valet ei. p̄ q̄ sit vt
tute caritatis eius et nō opantis idē
ibi. nec i quarto oppositū videt tenere

ad honeste dei p[er]tinuatio taliu[m] annuer
sariozum. Et hoc considerans ecclesia
sic instituit annuerfaria tricesimos /
septimos / huiusmodi. Sed quo ad
celeriorē liberationē a purgatorio et
citius videndi deū : plus valet acce
lerata multiplicatio. Quia sacramen
ti altaris munus tātu[m] valet ex ope
rato sicut actu habitus. Et forte alia
non erit tādiu in purgatorio quousq[ue]
vitāu[m] suffragium per annuerfariu[m]
fiet: vnde vtriusq[ue] est laudabile. v[er] pōt
ex fonte caritatis manare / ita v[er] con
tinuans suffragiu[m] diuine laudis con
tinationem querat: et simul faciens
citius velit curā liberari v[er] statim deo
fruat[ur] / et ne diu crucietur. q[ue]d.

¶ Hinc octauum pceptum
sic pōitur **E**xo. xx. 7. **D**eu-
tero. v. **N**ō loquaris con-
tra proximū tuū falsū tes-
timoniū **I**dem **A**ug.

24

fo. clviii.

Moli velle mentiri omne mēdacium: affiduas cū illius non est boni. Ad idē est aug. libro contra mēdacium vices. Mendaciorū multa sunt genera sed ea vniuerſaliter odiffe debemus, nullū enī est mēdacium qđ non sit cōtrariū veritati. Nā sicut lux ⁊ tenebre pietas ⁊ impietas/petū ⁊ recte factū vīta ⁊ mors inter se cōtraria sunt: ita inter se sunt veritas ⁊ mēdaciū cōtraria. Un̄ quanto amarius illā: tāto istam odiffe debemus. Un̄ plato in thymeo Voces impositę sunt vī sō hñto vīlatis iudicia. Sed mētēs cōtrariū facit. Et philo. iul. eth. vicit qđ mēda cūm sit se malū est ⁊ fugiendū. Ceterum aut bonū est ⁊ laudabile. Et rō ē quare oē mēdaciū est petū. qđ cadit super indebitū materiā: maxime vocale. scilicetcludit actū ⁊ circūstantias ipsius actūs necessario deformātes. sicut ē de furto ⁊ adulterio ⁊ ceteris hñdi conuolutis cū malicia. vt dicit philo. ij. eth. Voces nāq; institutę sunt ad significandus alia mētis conceptū. Unde indebitū est ⁊ contra vocis institutio nem qđ quis significet qđ nō habet in mēte. Scđo omne mēdaciū ex sua ratione dicit intentionē malam scilicet intentionem dīcipiēdi ⁊ huiusmodi im possibile est esse bonum. Et duo ad scđm principale notandū qđ fm aug. libro de mēdacio. viij. sunt genera mendaciorum. Scđo. tñ subdividit quinq; in duo. Prīmū vocatur mēdaciū in doctrina religionis/ scđ cū quis cū intentione fallēdi significat aliquid falsū contrariū his que fides sunt/aut sacre scripture/aut etiā contrariū his que pertinet ad bonos ⁊ christianos mores. Secundū genus mēdaciū est qđ fit solū ad nocēdum alteri inuise/ siue in corpore/ siue in rebus/ siue i fama/ siue etiā in aīa. ⁊ vocatur mendacium qđ nullū podesit ⁊ alicui nocet. Tertiū est quod fit i p̄fatis bonis ad nocēmētū vnius ppter vilitatē alterius. Et vocatur mēdaciū qđ pdesit vni/et nocet alteri. Et hec triplicia mendacia cōprehēduntur sub mēdacio

ctus Tho. ubi prius. Et em ut dicit
ponantur in statu veritatis seruande
quia veritate tenet ex suo officio i iu-
dicio vel in doctrina. contra q si mēti-
tur: erit pētm mortale. In alijs autē
nō opz. Hec tho. Dicit tñ pe. de pa-
lu. sup. iij. vi. x. vij. Adēti in iudicio
cōfictie id est in cōfessione sacramēta
li: semp est mortale. sicut et puriti de-
liberati ppter rei irreuerentiā ānecā
Non sic aut in foro interiori simplex
mēdaciū ē pētm mortale: nisi qñ ledit
primū. ut si aduocatus ad vāā glo-
riā famulo iducat legē ad verā cōclu-
sionē. Hec ille. ¶ Est aut oē mēda-
ciū quicq de causis detestādū. Pālo
qā origo ei⁹ est diabolica. vii. Sen. iij.
Hec equaq monemunt. Johā. viij. duz
loqitur. scz demō mēdaciū: ex pprie
loqitur. qā mēdar est et par ei⁹. ibidē.
vos ex pte diaboli estis: et desideria
prie vestri vultis facere. Scdo qā in
quāt mēbrū: qd maiori decentia esset
dignū scz os. puer. xij. Abominatio
est oīo labia mēdacia. Exēplū de ha-
bēti os pleni muscis feridis. Tercio
qā oīs mēdar quasi quidā pditor est
vult em q ille cui mētur: fidē sibi ad-
hibeat: tñ fidē nō seruat et. Imovult
decipere. ut pz in rōne mentiri qd est
cōtra mētē ire. Quarto qā valde no-
civū est toti ecclesie. Facit em ut vix
alicui fides adhibeatur. Vñ propter
mēdacia multiplicantur pūria: diffi-
dēti: lites: et hīdī. Vñ de mēdaci-
bus loquit. ar. Sagitta vulnerās im-
gua corū dolū locuta est Quinto qā
eius vitatio orationē cito facit exau-
diri. Exēplū in vīris patrū: ubi fratri-
bus angelico ministerio trāslatione per-
fluū ad quēdā heremitam ab eo q-
rentibus de eius vita: Rñ. a tēpore
conuersione nūq de ore meo mē-
daciū exiit: et quicquid petiā oīo
sine mora consecutus sum.

¶ Capitulum secundū. De pec-
catis eius pmissione et iactantia.

Ronde vidēda sunt adhuc
mā pncipaliter. Primo de
peccatis eius in qbus quis

faciliter mētitur/vel semp Secundo
de mēdacio i opere vel gustu. Tercio
dubium de pplexitate. ¶ Quātū
ad pūm pōt quis mēdaciū incur-
rere/ pmi sūo iactātia et adulatione lin-
gue. Prio pmissione. vñ km Tho. ij.
scdo. q. cc. si ille qui aliquid pmitit
non habeat mē ē faciēti quod pmit-
tit: mētitur. Si vero habeat: non mē-
titur. qā nō loquit contra id quod ge-
rit in mēte. Si vero non facit qd pro-
misit: tunc videtur infideliter agere p
hoc q amū mutat pōt tñ excusari
ex duob⁹. Uno modo si pmitit id qd
est manifeste illūciū. qā pmitteōdo
peccat. mutādo aut ppositū/ bñ fa-
cit. Alio modo si sunt mutare cōditio-
nes psonarum et negocia Ad hoc em
q homoteneatur facere qd promisit
dicit Sene. li. de bñficiis requirit q
oīa imutata pmancāt. Vñ et apls nō
est mētutus non implēs qd promisit/
cū non iuit cōmthū. i. Loy. f. et hoc
propter impedimēta q supuenerunt.
Hec Tho. ¶ Evidēt in pmissio
simplici multe conditiones intelli-
gi/ sicut et hz Adōst. in simplici iuramēto
Hāz qñ iuro q factam intelligitur si
de o placuerit. si pape vlpilato placue-
rit/ vel non displicuerit. si res in eodē
statu pmanerit. Unde si apud me de
ponis gladiū/ et tibi promitto restituere
re: si postea furas/ res in alio statu est.
Pte si nūci si dē seruaueris. Rō ser-
uanti em fidem: non opz fidē seruari.
Vñ si non facis mihi qd pmissisti: nō
tibi teneor. Extra de iurē iurādo pue-
nit. Item si superior nō cōtradixerit.
Item si facultas seu possibilitas se
obtulit. Unde excusat necessitas
vel impossibilitas. tñ non potens sol-
uere: prius d⁹ bonis cedere vñ cū alio
pro posse cōcordare/ videlz cū illo cui
obligatur. ¶ Scdo mēti q quis iac-
tantia. de qua videm tertia specie su-
perbit pcepto pmo ca. xij. A. Iacta-
tor autē vī dicit phil. iij. cū. fingit de
se maiora existētib⁹/ qñq null⁹ gfa
qñq aut gratia glorie vel honor⁹ qñq
autē gratia argēi. Unde tho. ij. scdo

q. cxij. dicit. Iactantia pprie ipotare
videt q homo pbs se extollat. Illa
em q hō longe vult iactare: in altu ele-
uat. Tūc aut qd ppe se extollit qñ de
se supra se aliqd dicit. Ad qd pte
dupl. Ad qd em loqitur de se nō. qd
supra illud qd in se est: sed supra illud
qd de eo hoies opmātur Ad apls re-
fugiēs dicit. ij. cor. xij. Precoz ne qd
existimet me supra id qd videt in me/
aut audit ex me. Alio mō qd pba se
extollit loquēs de se aliqd supra illud
quod in se ē hz respitāt. et t⁹ qd mō
dicit ut iactantia. Primo mō tñ magis
pprie. et opposit iactantia pūti. Ad si
aut sit iactantia pētm mortale/ et qñ nō
dicit ibidē. Dupl iactantia cōsidera-
ri pōt. Uno mō hz se putat mēdaciū
quoddā. et sic qñq est pētm mortale/
qñq veniale. Mortale qd dē qñ qd iac-
tāt de se pferit qd est p gliaz dei. si
cut ex psona Thiri regis dicit Eze.
xviii. Eleuati ē cor tuū et dixisti de⁹
ego sū. Vel est p caritatē. pūti. sicut
cū aliq iactādo scips pūpit in cōtu-
melias alioz. sicut habet Luce. xvij.
de phariseo q dicit. nō sū sicut ceteri
hoim/ raptōres/ adulteri/ iusti velut
etiā hic publicanus. Ad qd vero ē pec-
catū veniale/ qñ scz quis de se iactat: q
neq sūt cōtra deū/ nec cōtra primū.
Alio modo potest cōsiderari km suā
causam/ scz superbiā vel appetitū lu-
cri/ aut inanis glorie. Et sic si pcedat
ex supbia vel inani gloria/ q si sit pecca-
tum mortale: tñ cū iactantia erit pec-
catum mortale. alioquin erit veniale.
Sed si qd pūti pūti iactantia pūti
ad pūti deceptiōez et damni/ et
ideo talis iactantia magis est peccatū
mortale Vñ dicit phil. iij. cū. q tur-
pior est qui se iactat causa lucri/ q qui
se iactat causa glorie vel honoris nō
est tamen peccatū mortale semper q
posset esse tale lucri: ex quo alius nō
damificaretur. ¶ Tercio quidā mē-
titur adulatione. Et autē vī qdaz
aut adulatione peruersa laudatio. Uno
nomen laudatiōis et adulationis eisdē

litteris constat: sed non eodē modo or-
dinatis. Alexā. de hal. in summa dicit.
Adulatio sic describit. est peccatū ex
sermone vane laudis alteri exhibitū
intentione placendi. Dubitatur quā-
do adulatio sit peccatū mortale vel
non. Responder idē ibidem. Adulatio
adulatio est que fit in fouendo pecca-
torem in peccato: hec est semper mor-
tale peccatum. Adulatio vero fit intē-
tione pūti alicui et nulli oblit. et hec
est veniale peccatū. Adulatio vero est q
fit ex sola intentione placendi: non ut
prosit vel oblit. et hec aliquādo venia-
le peccatū est/ aliquādo mortale. Ad si
enim fit ex animi leuitate: veniale est.
Adulatio vero fit ex cōsuetudine du-
cente in contemptum et libidine mor-
talem: tūc est mortale. Hec ille. Hec
viciū christus maxie fugit. Und glo.
fr illo. Barth. xij. Relictis illis abiit
foras extra ciuitatē quia pauper erat
nulli adulatus. nulli in tanta ciuitate
inuenit hospitem: sed apud lazari
recepit est. Et apostolus. j. Thessal.
ij. Hec aliquādo fumus in sermone
adulationis. sicut vos satis. nec occa-
sione auaricie: deus testis est. ¶ Est
autem adulationis viciū de testandū
multipliciter. Primo quia adulatoz
nutrit est diaboli lactans. Diaboli sūt
os lacte adulationis. Treno. iij. La-
me nudauerūt mamas: lactauerūt ca-
tulos suos. Lampa em dicit quasi la-
ma suis feni⁹ crudelior. quia eos la-
niat quos videt lactare. sic adulatoz
quez mulcet laudando in peccatū: laniat
in pertinacia Secundo est locusta. que
est late. pspiratis canit. et hūne aduer-
sitatis illet. Ecclesiast. xij. diues locut⁹
est/ et omnes tacuerunt: et verbū eius
vsq ad nubes perducent. pauper lo-
cutus est et dicit: quis est hic. Tercio
sunt adulatores sirene km B octium
vsq ad exterminium dulces voce sed
obstructis auribus fugiende. Adulatio
sunt latores caprum per olci. ps.
Corripet me iustus in misericordia
et increpabit me. oleum autē peccato
ris nō ipiguet caput meū. Adulatio sūt

Preceptum. viii.

sacerdotes diaboli homines viuos se
pelietes. Unde Greg. sup illo Math.
vi. dimitte mortuos sepelire mortu
os suos. mortui mortuos sepeliscit: cū
peccator peccatore agere adulationis
premit. Propter illa chas. an Luce
vi. Ne vobis cū bñdixerint vobis ho
mines. glo. Magna pars pene ē pec
catorū sua scelera nō argui. sed i super
quasi bene gesta laudari. Et sup illud
ps. 69.
p. 69. Deus in adiutorū meū stēderit:
ut aug. plus nocet lingua adulatoris
q̄ man. persecutoris. Et sa. iii. Popu
le meus qui te beatū dicis: tū te deci
piunt. Dubitatur quale remediū
sit adhibendū adulationi. R. fidet aler
vbi pñus q̄ triplex specialiter. Unū
intra/ proprie fragilitatis cōsideratio
que hominē pfecte humiliat. vñ Greg.
in. Ego vir vidēs paupertatē meam.
Et mich. vi. humilitatio tua in medio
tui. Alia duo sūt extra: vñ illi est pte
iusti hominis / et dicit fidelis et discre
ta correctio. Unde ff illud ps. Oclū
autē peccatoris non impiguet caput
meū glo. Sustinet fidelis argui a viro
iusto in mīa / et non laudari a peccato
re. Aliud ē ex parte peccatoris. scz detra
ctio que ē remediū nō per causā: sed
per occasionē. vñ Greg. Sciendū q̄
ne imoderatē laudib. eleuemur: ple
rūq̄ miro rectoris nostri moderamēte
detractiōib. lacerari pmittimur vt qd
vōr laudāris eleuat: ligua detrahēns
humiliet. Quoad secundū pñci
pale/ scz de simulatione. Notandū q̄
differunt simulatio et hypocrisis sicut
superi et inferi. Simulatio est ppe
mēdaciū quod in exterioribus signis
factoris pñst. vt dicit Tho. i. scd. q.
ext. non autē refert vtrū aliquis men
tiat verbo vel quocūq̄ alio facto. Si
mulatio tñ largi capis sepe p q̄cūq̄
fictione. S. hypocrisis ē nō quēcūq̄
simulatio: sed solū illa qua quis simu
lat personā alteri. sicut cū peccator
simulat personā iusti. De hoc habes
quodā pñmo decepto de hypocrisi. De
simulatione igit dicit S. co. i. iñ. vñ. i.
xxxviii. Aliquis pōt simulare per ar

gumenta probabilia/ assumendo aliq̄
bona sibi inesse que non sūt. puta p
genus flexiones et adoraciones/ deuotio
nes sibi inesse que nō inest. Et talis si
mulatio est hypocrisis et peccatū. Ali
quis etiā pōt simulare mala nō inesse.
vel ostēdendo signa opposita his que
consequit. vel opposita malis: vel nō
ostēdēdo signa que cōmuniter cōsue
uerūt sequi illa mala. Et pñmū istoy
videt pertinere ad hypocrisim. puta
si quis luxuriosus/ audies de mulierib.
spuat in signū castitatis execrās et tñ
habeat oppositū in corde. Scdm nō
est malū aliquod/ sino si pōt esse i ma
lo est laudabile. quia vituperabile est
publicare eo modo quo dicit de q̄bus
dam q̄ peccatū suū publicauerūt / et
non tacuerūt. et si malū sit in corde in
terius. tñ addere malū signū extēria
est addere malū malo. In idifferētib.
autē aliquis pōt aliqua facere: que ex
natura sui sunt signa alicuius. Aliq̄s
etiā pōt facere illa que non sūt signa
ex natura sui: sed scit ea concepta p
fētib. tamq̄ signa. Puta ex natura
rei sudare est signum fatigationis/ vel
alicuius resolutionis corporalis. Spu
mare autē q̄ salua currat per barbā:
non ē ex natura signū istius mentis.
Pōt etiā compos mētis emittere sa
lūam/ vt currat per barbā. tamē a cir
cūstātib. pōt aliquis scire hoc iudi
candū sicut signū furie. puta quia illa
consequerūt signa esse furiosorū i ter
ra illa. Vniuersalitē ergo de simulatio
nib. pma et scda dico q̄ sunt peccata
et frequēter mortalia q̄ hypocrisis et
simulatio. Tertia dūmō malū nō cō
comitetur: est laudabilis/ ita q̄ homo
non ostendat vñm malū per aliquod
malū. Et in indifferētib. simulatio
pñma si esset in aliquibus: esset forte
mala/ sed nō grauitur. puta si qd possz
se facere sudare/ licet non laborasset.
quēadmodū quidā ioculatores vñf
corporibus suis/ ad aliquos motus si
gnificātes alias dispositiōes que nō
in sūt eis nec precesserūt. Simulatio
alia que est secda in idifferētib. nec

De ma. i.
p. 1. m.

Capitulum. iii.

So. clxi.

peccatū est et talis fuit simulatio da
uid. f. Reg. xxi. Hec scō. C. Treater
tū principale qd sit faciedū tali ca
su et simili. Aliq̄s q̄ritur ad mor
tē quē abscondit psecutus vir. Veni
unt apparitores/ et q̄runt ab abscedē
te: vbi si latitans. At ut respōdet. ibi/ et
tunc erit pñtor. At ut respōdet se ne
scire: et sic mentis. At ut tacet: et sic p
dere videt/ ergo est pñtor. Respō
dit altissimodocet. debet deludere appa
ritores: sicut dicebat pñtor sic de
cedo. Treditus q̄ si ipse esset hic ego
dicere vobis. Vbi debet respōdere
sicut rñdit ille scitū episcopus de quo
exēpluz pñit bñs augustinus. it. contra
mēdaciū qui abscondit quēdāz mi
serū qui q̄rebat ad mortem: et dum
ab ipso episcopo querebat apparito
res/ vbi ille esset. Rñ. nec possum mē
tiri/ nec possum esse pñtor.

Capitulum tertium. De falso
testimonio.

Et falsitate/ hacten. di
ctum est: s. modo de te
stificatione vidēda sunt
tria. Pñmū in quibus ca
sibus quis tenet testifi
cari. Scdo an falsum testimonium sem
per sit mortale pñm. Tercio quomō
quis testificando vel alias asserendo
possit iurare/ et q̄ scire debeat qui iu
rat testificando. Quoad ad pñmum
notat rñ. secūda scdēda. q. i. lxx. In
testimonio ferendo distinguendum ē
quia aliquando requiritur testimoni
um alicuius/ aliquando non requiri
tur. Si requiritur testimonium subditi au
ctōritate superioris cui in his q̄ ad iusti
tiā pertinent obedire tenet: tñ nō ē
dubū quin testimonium teneat ferre/ i
his in quibus sū ordinem iuris testi
monium ab eo exigitur: puta in manife
stis et in his de quibus infamia pces
sit. Si autē exigit ab eo testimonium in
alq̄s pura in occultis/ et de quibus in
fama non precessit: nō tenetur ad te
stificandū. Si vero requirat ex. testi
monium/ nō auctōritate superioris cui
obedire tenet: tunc distinguendum est.

Quia si testimonium requirat ad libe
randū hominē ab iniusta morte seu pe
na quacūq̄/ vel falsa etiam infamia
vel etiaz ab iniquo damno: tñ tenet
homo ad testificandū. Sed si ciuile
testimonium non requirat: tenetur face
re qd in se est/ vt pñtatē denūciat ali
cui qui ad hoc possit pdesse. Dicit ei
ps. eripite pauperē et regnū de ma
nu peccatoris liberate. Et puerbio.
xviij. Erue eos qui ducuntur ad mor
tem. Et ro. i. digni sunt morte non so
lum qui faciūt: sed et qui consentiūt
faciētib. Vbi glo. Consentire ē ra
cere cū possis redarguere. Sup his
vero q̄ nō pertinent ad dñationē ali
cuius non tenetur quis ferre testi
monium: nisi cū a superiore cōpellitur sū
ordinem iuris: quia si circa hoc veri
tas occultet/ nullūq̄ hoc speciale dñ
nā nascit: vel si imineat pericūlū ac
cusatoris: non est curādū: quia ipse se
in hoc pericūlū sponte igessit. Alia
autē ratio est de eo cui pericūlū immi
net eo nolēt. Hec tho. C. Sed dubi
tat an testimonium possit licite fieri de
his que alicuius sub secreto sunt cōmis
sa. Pñmū cuius solutione notandū q̄
tripler ē secretū. Vñ qd sub sigillo
confessionis cadit: aliud qd sub sigil
lo secreti tegitur. Et sit duplx. Vñ
mō q̄ pñtēs exprimat se dicere sub
sigillo secreti. Alio mō q̄ nō exprimat
s. tñ natura sermonis vel rei illd ex
poscat: v. dely q̄ teneat sub sigillo se
creti. De his trib. dicit pñ. de pal.
sup. iij. di. xxi. quāuis frangens qd ly
istoy/ videlicet pñmō et scdo mō de
ctoꝝ sigilloꝝ peccet mortaliter: tamē
grauis frangens sigillū cōfessionis
Hec solū est fractio sigilli et pñtor/
cui est aliquid expresse cōmissū vt ar
chandū: sed etiam ex natura facti si vi
deatur tale q̄ reuelatio noceret mñ.
tñ ceteris partib. q̄ si ad hoc se obli
gasset. Nam seruus auscultans a ca
sa vel a pposito secretū qd tractatur
i curia vñ sui et postea id reuelat forē
secus: cōmittit crimen cōtra dñs iustū
et curia eius. vñ de talis seru. sū ius

ps. 81.

8

Preceptum. viii.

chule grauer punire. Sacramentū autem penitentie seu confessionis ē quoddam secretum qđ secreta tractatur i curia sumi regis: quia tractatur coram illo qui repræsentat personā ei⁹. Qui liber vero homo seru⁹ dei est: qđ ille qđ audiret a confessore peccata confessa teneat ea celare. Idem pē. Et eadez rō videt de illo qđ cōfiteatis alicuius peccata audisset a casu vel a proposito. Alii doctores addūt qui dolo se audire cōfiteantes mortalit⁹ peccat: sed nō quia casu. Ambo tamē tenetur celare. Ratio p̄mi qđ cōtra legem nature facit: cōtra charitatē p̄mi: immo contra dei sacramētū. Et addit p̄pē. de pa. penitens etiam si ex reuelatiōe iusticiā p̄ne p̄bilit⁹ crederet cōfessorē ledi teneat celare. Alioquē eēt maledict⁹ sicut cham qđ discooperuit vel nō operuit: sed venisset verēda p̄tri s. Si em̄ ex hoc seq̄ret vel verisio simplici: vel offēso: qđ prohibuit loqui cū persona suspecta: nō d̄z dicere: ita lis hoc michi iūrit: quia forte ille interficeret eū. Idem ille. Et ad p̄positū dubiū r̄idet tho. vbi p̄mi / sic de illis qđ hominī cōmissa sunt in secreto p̄ cōfessionē nullo mō d̄z testimoniū ferre: qđ hūmō nō scit vt hō s̄z tanq̄ dei minister. Et matus est vinculū sacramēti quolz hōis p̄cepto. Circa ea vero qđ taliter hōis sub secreto p̄mittitur distinguendū est. Aliq̄s em̄ sūt talia qđ statz cū ad noticiā hōis veniūt hō ea manifestare teneat: puta si pertinet ad corruptionē multitudinis spiritualē vel corporalē: vel in graue dā alicuius p̄sone: vel si qđ aliud huiusmodi est. p̄palare teneat vel testificando vel denunciando. Et cōtra hoc debet obligari nō pōt p̄ secretū p̄missum: qm̄ hoc frangeret fidem quam alteri d̄z. Aliq̄s hō sunt talia qđ p̄dere nō teneat. vñ pōt obligari ex hoc qđ sibi sub secreto p̄mittit. Et tūc nullo mō teneat ea aliq̄s p̄dere etiā ex p̄cepto superioris: qđ seruare fidem ē de iure naturali: nichil autē pōt p̄cipi hominī cōtra id qđ est de iure natura

li. Idem tho. Sed dices qđ diu teneat celare qui aliqđ in cōfessionē audiuit. Respondet semp et pro semp. Item queres quā penā incidit qđ archiepiscopus alicuius p̄dit illicitē. R̄ndet si qđ publice reuelat aliqđ secretū crimē: imponit sibi aliqua pena: scilz infamia. Impositor ei criminis cuiuscūq̄ qđ p̄bare nō pōt: p̄ calūniatore habet. Extra de calūnia. Et talis ē ille qđ reuelat quodcūq̄ secretū crimē qđ probare nō potest. Dubitat p̄ter: an qđ teneat accusare p̄mū. R̄ndet tho. secūda sede. q. lxxv. differentia autem inter denunciatiōem et accusatiōem. In p̄mo attendit emendatio fratris: i se cūdo punitio criminis: p̄ne autem p̄sentis vite nō p̄ se exp̄tunt: qđ nō est hic vltimū retributiōis t̄pus: s̄z iquā tum sunt medicinales cōferētes: vel ad emendatiōem p̄sone peccātis: vñ ad bonū recipi. cuius quies. p̄curat p̄ punitiōem peccātū quoz p̄mā intendit i denunciatiōe: scdm̄ aut p̄pē p̄nct ad accusatiōem. Et id si crimē fuerit tale: qđ p̄gar i detrimētū recipi. teneat homo ad accusatiōem cōmōsuficienter possit p̄bare qđ p̄tinet ad officiū accusatoris: puta cū p̄ctū alicuius vergit i multitudinis corruptelā corporalē siue spiritalē. Scitū nō fuerit tale p̄ctū qđ in multitudinem reddet: vel etiā si sufficientē p̄batiōes nō possit adhibere: nō teneat ad accusandum: quia ad hoc nullus tenetur qđ nō pōt debito mō p̄ficere. Sed cōtra non licet reuelare qđ qđ in secreto recipit: quia hoc est infidelit⁹ agere: s̄z stat solum in secreto quem scire p̄mū malū: qđ re. R̄ndet reuelare secretum in malū p̄sone: infidelitas est: nō autem si reuelat p̄pter bonū cōmune qđ semp preferendū est priuato bono. Et id cōtra bonū cōmune nullū licet secretū recipere. Nec tñ est oīno secretum qđ p̄ sufficientes testes pōt probari. Idem tho. Sed nō qđ subdit p̄sit accusare suos p̄latos: R̄ndet ibidem Subditi p̄latos suos accusare p̄hibentur: qui non affectione charitatis

Capitulum. iiii.

Fo. clvii.

sed sua prauitate: vñ a eoz diffamare et reprehendere querunt: vel si subditi accusare volentes fuerint criminosi: vt habet scda. q. vñ. Alioq̄n si fuerit qđ idonei ad accusandum s̄z subditi ex charitate suos p̄latos accusare. Quoad secundum p̄ncipale vtrū falsum testimoniū sit semp p̄ctū mortale: R̄ndet tho. scda sede. q. lxx. falsum testimoniū triplicē h̄z deformitatem. Vno mō de p̄iurio: qđ testes non admittunt nisi iurati: et hoc semp est p̄ctū mortale. Alio mō ex violatione iustitiæ: et hoc mō est mortale p̄ctū in suo ḡne: sicut et qđ i iustitia. Et id i p̄cepto decalogi sub hac forma int̄dicti falsus testimoniū cū d̄z Exo. xxv. Hō loq̄ris p̄ p̄mū tuū falsus testimoniū. Hō em̄ p̄ aliq̄ facit: qđ cum ab iniuria faciēda impedit: sed solū qui ei suam iustitiā tollit. Tertio mō ex ipsa falsitate: s̄z om̄e mēdaciū est peccatum: et ex hoc non h̄z falsum testimoniū qđ sit semp mortale peccatum. Dubitat vtrū iuramentū obliget s̄m intentionem recipiētis: R̄ndet tho. sup. ij. di. xxxv. et scda scda. q. lxxix. ar. q. Juramentū p̄missorū obligat de necessitate vt culpa euitetur. Unde obligat ad illud esse faciēdum: quo nō facto incurrit culpa. Distinguidum est qđ in eo qui iurat. Aut em̄ simpliciter: aut dolo se iurat. Si iurat dolo: ex duab⁹ partib⁹ potest culpa fieri: scz ex fractione iuramentū et ex dolo. Quāuis qđ ex ipsa p̄sone iuramentū quātū iuramentū nō obliget ad seruandum ipm̄ nisi s̄m suam intentionem. Ad obligationem em̄ voluntas requiritur sicut etiā ad votū: tñ ex necessitate iuramentū in quātū dolo s̄z fuit: obligat ad seruandum taliter qđ ex dolo eius alio nō ledat: et hoc est qđ s̄m intentionem recipiētis iuramentū implet. Si d̄z seruari s̄m suum intellectum eius: cui iuramentū p̄statur. Unde p̄s. Alioq̄s arte verborū qđ iuret deus tñ qđ cōscientie testis est: hoc ita accipit sicut ille cui iurat / itelligit. Et qđ illa verba intelligant de iuramento

dolo: p̄z p̄ ea que sic subdit. dupliciter re⁹ sit: qui et nomen dei inuaniū assumit: et p̄mū dolo caput. Si autē simpliciter id est absq̄ dolo iurat: tūc obligat in foro p̄sentiē solum s̄m intentionē iurantis non recipiētis. Vñ Grego. xxv. moral. humane aures talia verba nostra iudicant qualia s̄m sonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt: qualia ex int̄mus proferunt. S̄z talis sine dolo iurans in foro cōscientiosus vbi intentio ignoratur: obligatur s̄m quod verba communiter accipi solent. Idem ille. Et addit. Juramentum non debet adhiberi: nisi de alē qua re: de qua aliq̄s firmiter cert⁹ est: et non est nisi cum magna cautela adhibendum. Notandum tñ qđ in quibusdam casib⁹ p̄sit aliq̄ iurare: quibus de re non p̄stat nisi p̄ fidem seu credulitatē. Unde magister in. iij. di. xxviij. dicit qđ si mulier accusat frigiditatē mariti ipsa et ipse iurabunt de eo qđ nūq̄ cōmixti sint: et sine fraude: cum septimā manu p̄p̄nquoq̄. Sacramētales em̄ tunc iurabunt: qđ credunt ecclesie verba iurasse. Idem iuris est si separant p̄p̄r artitudine mulier. Sicut etiā in lib. v. de purga. ca. xliij. Iurare papa mandat p̄ purgatione cuiusdam decant infamati. Similia habes in Seco. vt post dicitur. Sed dubitatur quomodo debent verba obligantiū intelligi: R̄ndet scda. q. penult. quod sit. Ad illud dubiū habet respōsio extra de spon. ex litteris. vbi dicit sic. Si alter non intellexit qđ alter p̄posuit: ad cōmunē verbi intelligentiam recurratur et cogatur vterq̄ verba p̄alata in sensu illo retinere: quem solēt recte intelligentibus generare. et glo. adducit illud. ff. de suppl. l. l. labeo. Non ex opinionibus singulorum: sed ex comuni vsu loquentium verba sunt intelligenda. Addunt aliq̄ quādo verba sunt duplicia: et iurans intendit in vno sensu: et recipiēs in alio: tunc verba multiplicia aut plus p̄tendunt vnum istorum sensuum s̄m cōmunē vsu: aut equaliter p̄tendunt

Præceptū. vii. Si pñmū: tunc illius intentio nō sādum est q̄ illi sensum intellerit. Si scdm: tunc standus est iudicio bonorū virorū, qui pensatis cōiecturis et rationibus cōfēdere debent tanto rī et puriori intētiōi. Sed qd si quis falsum testimoniū ferret ex ignorantia facti: Rñ. Tho. ibidem. In testimoniū ferendo nō debet homo p certo asserere quasi sciens illud/de q̄ certus nō est: s; dubium v; sub dubio pferre: et id de quo certus est pro certo asserere. Sed quia contingit ex labilitate humane memorię q̄ reputat se homo qñq; certum esse de eo qd falsum est: vt si aliquis cum debita sollicitudine recogitans estimat se certus esse de eo qd testatur: illud testimoniū non est falsum: nec peccat mortaliter hoc asserens quia non dicit falsū testimoniū p se et ex intētiōe: s; p accidens ptra illud qd intēdit. ¶ Dubitatur adhuc. An in deliberatio in pūrio: et s; in mēdacio excuset a peccato mortali: Rñ. Sico. sup. in. circa finē: pūrius qd est ex pleno consensu est ptra pceptum pñmē tabule: et psequēs imēdiate auertēs a fine vltimo: et ita nichil sibi deficit de ratione pēti mortali: siue pūriū fiat ex habitu siue nō: siue semel siue p̄suetudinarie. Si autē fiat pūrius in deliberate q̄nticūq; fiat frequēter: cū actus meritorius requiratur q̄ sit plene humanus: et ita ex deliberatione plena: et merito rī nō mīn⁹ requiratur idem: nō enī de est pñm⁹ ad puniēdū q̄ ad pñmian: dum: potest dici q̄ illud pūriū in deliberatū etiā quānticūq; iteratū nō est pēti mortale. Notandum tamen q̄ virtuosus breuem habet deliberationē: que non videtur deliberatio: quia habet prudentiam magnam et promptus est ad deliberandum quasi in tempore imperceptibili. Ita posset aliq; ex habitu opposito prudentie acquirere facultatē deliberandi prompte de opposito quasi in tempore imperceptibili: et illa deliberatio si quē habuit esset sufficiens ad rationē pec-

cati. Sicut pñmū deliberatio in bono esset sufficiens ad rationem meriti. Non ergo distinguo q̄rum ad rōnē peccati mortalis q̄rum ad raritates et frequētā pūriū: sed inter deliberationem et in deliberationē. Ita q̄ deliberatio concurrens reddit pēti mortale: et hoc siue vnica siue ex consuetudine. Et in deliberatio excusat siue semel siue quotiescūq;. Hec Sico. Idem tenet de mēdacio ad hoc q̄ sit mortale vel veniale. Vide etiā de hoc supra sedo pcepto p totū. ¶ Quātūm ad tētiū pñcipale q̄ritur vtrum adducēs deum in testē vt sit in iuramento assertorio ad aliquid qd talis credit esse verū: s; nō sit verū: ut ad aliquid de quo aliquā habet opinionē et tamē magis assentit opposito: peccat mortaliter: Rñ. Sico. vbi pñm⁹ sup. in. dices. Dico q̄ ille cui iuratur: aut accipit ex lege positua: aut ex consuetudine iuramentum: tanq̄ simplr assertiuum iurati aut nō tanq̄ simplr assertiuum: sed probabiliter inductiuum ad credēdū iuramentū. Pñmo modo dico q̄ iurans quomodocūq; dubiū hoc est q̄ nō est simpliciter certum et deliberate peccat mortaliter: q̄ ad pñmā dum id qd asserit simpliciter esse certū et verū: deū testē inducit cum non sit simpliciter certū. Et hoc modo debet intelligi omnia iuramenta illorum qui aliquid iurant in iudicio p quo sentētia aliqua conuenit ferri: q̄ sentētia omnino nō deberet ferri: nē si illd assertū esset simplr certū. Clerici grā. sentētia mortis non debet ferri nisi pro crimine certo: ergo iurans i si esse criminiosum: cū non sit certū: quānticūq; tñ p̄babilr p̄iecturēt eum esse talē: et hoc iurans in tali foro vbi ex lege positua vel consuetudine feratur dñatio ad mortē: peccat mortaliter. Cōsistit in fauō q̄nticūq; vbi ex hoc q̄ aliq; pñm⁹ iurātes vel iuramenta p̄dennat tāq̄ reus simplr. Vbi non tñ sit irreuerētia nomini dei ptra pceptū pñmē tabule: s; est pñciosum: q̄ nocuum pñmo. ¶ Et si dicas est

utile res publice: alioquin mali nimis multiplicarentur. An. vñs deus. xvi. Iuste qd iustū est exequetur. Sunt ei quedam mala q̄ nō sunt puniēda p hoies: sed relinquenda iurisdicōi diuine: puta omnia in quibus homo vt hō nō pōt sufficienter docere p̄tates eo mō q̄ deberet doceri ad hoc vt iuste ferretur sententia debita postuma. Nec in istis sunt soli testes culpabiles: s; etiam iudex: si tñ ipse sciat q̄ ex consuetudine testes nō testificant sub iuramento sed sub credulitate: tñc est nō deberet ille ferre sententia: qualis esset ferēda si culpa eēt simpliciter probata coram eo. Sed enī ex consuetudine culpa nō esse sufficienter probata coram eo: vt tali pena puniat. Si autē ex lege positua habeatur vel consuetudine q̄ iurās non teneat deponere de certitudine: sed de crudelitate: tñc etiā iurās nō peccat: oūm ex signis p̄babilibus cōiecturet partē illā magis q̄ aliam: sicut habet de scrutatio in ordine faciēdo. ca. vnico. In pñmo modo dico q̄ talis siue ad quānticūq; dignitates per electionē: aut ad ordines aut etiam in alijs collegijs: puta vniuersitatibus ad collegiū in religionibus ad prelacionē vel ad actus altos: si consuetudo approbata habet q̄ respōsiones respōdētū sub iuramento pñmo vel sub fide data: vbi sub obedientia promissa non debent intelligi nisi de crudelitate quantū pōt humana fragilitas noisse: et q̄ rñdēs nō nouit dignitatē in eo: debet oēs tales respōsiones intelligi sūm consuetudinem cōmunē: nec respōdētes peccāt in aliquo: q̄ consuetudo est vel lex positua q̄ talis testificatio de crudelitate sufficit: et ita sit in fauorabilibus. ¶ Vniuersaliter aut siue i fauorabilibus siue i odiosis iurās de illo cuius oppositū magis credit q̄ aliud: iurās etiam de illo de quo simplr est dubius: id est nō magis assentit vni pti q̄ alteri: peccat mortaliter: q̄ adducit deum tanq̄ testē: q̄ nō est nō est sibi certū qd d; eēt certū. q̄ dōt ei pñ-

riū eēt absq; mentiri: puta si aliq; simpliciter dubitans iurat partē de q̄ dubitat: quāz forte dicēdo nō mentiretur q̄ nō h; oppositū in mēte. Aut salte in aliquo casu vbi iurans tenet eēt certus peierat: si nō est ibi certus: et tñ si illud assereret sine iuramento credens illud plus q̄ oppositū nō mentiretur. Periculosum est ergo frequenter habere iuramenta in ore: quia in multis sermonibus sine iuramento: nec peccaret quis: vbi addito iuramento peccaret quis: et grauius si fiat ex deliberatione. P̄pter qd est vtile illud consiliū Math. v. Sit sermo vester: est: ē. non: non. Hec de Sico.

¶ Capitulum primum noni precepti. De ignorantia: quatuorplex: et p̄periculosa.

Receptum nonum. Nō cōcupiscēs vxorē pñmī tui. Exo. xx. et deus. v. hoc in mandato et sequenti homo in seipso ordinat in affectibus. ¶ Sed q̄ scientia seu noticia precedat affectum: et carentia scientie necessariū q̄ vocat ignorantia causa est multorum peccatorum: tēdeo pñmo dicēda sunt de ignorantia tria principaliter. Pñmo quid sit et quid scire tenemur: et quatuorplex. Secundo quando est peccatū: qñ auget vel diminiuit pēti. Tertio q̄ pñciosum sit ignorantia. ¶ Quātūm ad pñmū notandū q̄ necessariū est de ignorantia tractare: quia ignorantia est quādoq; pēti mortale: et scire est pñm⁹ i pcepto. P̄pter pñm⁹ math. xxv. Esuriui et nō dedistis michi māducare. Et statim dicēt hēdi: vbi vidimus te esurientē: qñ dicerēt. ignorauimus te pascere i paupib⁹. S; xps dicit: q̄ diu non fecistis vni de minorib⁹ istis: nec michi fecistis. Et itē. Discedite a me maledicti in ignē eñm. Idē ps. i. Lorinth. xii. Ignorās ignorabis. S; q̄ ignoratur a deo ē pñmatus signo caritatis: et damnatur cum fatuis virginitibus: quibus xpus clausit ianuā d; x. iij.

Preceptum. ly.

p̄. 24.

Deo, nescio vos. Jeciro erat p̄. De
lecta iuuentutis mee: et ignorātia me-
as ne memineris. Secundo notādū q̄
ignorātia que est p̄m̄ est p̄uatio sci-
entie debite: quā quis p̄t hēre et sci-
re tenet. Dī quā p̄t hēre: q̄ si ēi pos-
sibilis: excusat: q̄. inuincibilis. Dī de-
bite: q̄ si nō cadit sub debito: non est
p̄m̄. Tercio notādū q̄ ex debi-
to tenet diuersi diuersa scire. Sit aut
septē q̄ quilibet adultus scire tenet: aut
operā dare ad talia addiscendū. P̄m̄
ma tria ponit tho. tractatu de decē p̄-
ceptis. P̄m̄o quilibet tenet scire credē-
da q̄ in simbolo tenentur: et docēt: de
quib⁹ p̄m̄o p̄cepto dictū est ca. ii. Se-
cundo desiderādū: q̄ de orōne dīca et
i p̄m̄o p̄cepto dicta sūt. Tercio opā-
da q̄ docēt hoīes leges. Est ei hō sub
triplici lege: scz sub lege nature: omni-
um: et sub positua. Lex nature nichil
aliud est q̄ lumen intellect⁹ nobis in-
fufum a deo: p̄ q̄ cognoscim⁹ qd vi-
tare: qd ue agere debeam⁹. Et hāc de-
bit nobis de⁹ i creatōe: aq̄ multi per
ignorātiā se excusant: putāt. Q̄ p̄. 24.
Multi dicūt: quis offit nobis bona:
R̄ndit dāuid. Signat⁹ ē sup nos lu-
men vultus tui dñe. Idē lex in oib⁹
est: iudicis/pagamis et i p̄m̄is. Et in-
clinat ad talia et similia: q̄ vultis sup-
ple fm̄ rōnem rectā: vt faciant vobis
supple ex debito homines: eadem fa-
cite eis. Et q̄ nō vultis supple sz ra-
tionē rectā vobis fieri supple indebi-
te: alia ne faciatis. Dē bonū est faciē-
dum: nullū malū est faciendū: et simi-
lia. De quibus Ro. ii. gentes que le-
gem supple scriptam nō habent: natu-
raliter ea que legis sunt faciūt. Et ius
modi legē nō hñtes: ipsi sibi sunt lex
qui ostendūt opus legis scriptū i cor-
dibus suis testimoniu reddente illis
cōscientiā ip̄or. Secdo est quilibet sub le-
ge diuina: q̄ tradit i scripturis sacris
noui testamenti p̄cipue inter q̄ sum-
me necessariū est scire decem p̄cepta
Ad que scienda vt dicit cancellarius
in trip̄to. tenetur quilibet per se vel
p̄ aliū talem diligentiam apponere p̄

cōseruatione vite spiritalis quā pro
vite corporalis sustentatione ponet
et eo maiorem quo immortalis anima est
p̄stantior corpore. Ratio est. quia si
ne p̄ceptorum notitia nullus conue-
nienter peccata vitare potest: aut ab
eis resurgere. Idē em̄ ignorantia ex
desiderio proueniens non excusat: sz
accusat et cōdemnat. Tercio quilibet
homo est etiam sub lege positua: ec-
clesie. Unde tho. in. iij. dist. xl. ar. vii.
vi. Ecclesie p̄ceptū habet eādē vi
obligandi sicut diuinū p̄ceptū. Unde
de luce. x. qui vos audit m̄ audit: et q̄
vos spernit me spernit. Talis lex p̄-
nūciat in parochiis die dīca. de te-
stunādo: festinādo: et excommunicas-
tos vitando. Item in die palmarū q̄
iudicatur quis non debeat cōcare.
Dubitatur hic: vt ille leges humane
imponant hominī necessitatē q̄m
ad forā p̄sciētiē siue iuste siue in-
iuste: R̄ndit tho. p̄m̄a scde. q. xvi. ar. iij.
leges impositę humanitas: vel i ius-
te: vel iniuste. Si quidē iuste sint: ha-
bent vim obligandi in foro cōscientie
a lege eterna: a qua deriuant. Q̄ p̄.
uerbio. viij. p̄ me reges regnant: et le-
gū cōditores iusta decernūt. Dicunt
aut leges iuste: et ex fine: q̄ scz ordina-
tur ad bonū cōmune: et ex auctorita-
te: q̄ scz lex data nō excedit potestā-
tem ferentis: et ex forma: q̄ fm̄ eq̄li-
tatem p̄portionis imponūt subdi-
tis onera ad bonū cōmune. Q̄ p̄. ci. vñ.
hō sit pars multitudinis: q̄ hō hoc ip-
sum qd est et qd habet: est multitudi-
nis: sicut et quilibet pars est id qd est to-
tū. Unde et natura aliquod detrimē-
tuz infert parti: vt saluet totū. Et sz
hoc leges huiusmodi onera propor-
tionabiliter ferenda imponētes: iuste
sunt: et obligant in foro cōscientie: et
sunt leges legales. T̄m̄ iuste autem
sunt leges dupl. Vno modo per cō-
trarietatem ad bonū humanū ecōtra-
rio p̄dictis scz vel ex fine: sicut cum
aliquis p̄sidiens leges imponit one-
rosas subditis nō p̄nentes ad vtili-
tatem cōmune: sed magis ad p̄m̄

Capitulum. i.

Fo. clviii.

p̄m̄am cupiditatē aut gloriā: vt etiā
ex auctoritate: sicut cum aliquis legē
fert vltra commissam sibi auctoritatē
siue potestatē: vel etiā ex forma: puta
cum inequali onera multitudinis di-
spensat: etiam si ordinētur ad bonum
commune. Et hñdi sunt magis vio-
lētē q̄ leges. Tales nō obligāt in fo-
ro p̄sciētiē: nisi forte p̄pter vitādum
scādaliū vel turbationē: p̄pter qd etiā
homo iuri suo cedere dy: sz illd mar.
v. Qui te angariauerit mille passus:
vade cum eo alia duo: et qui abstulit ti-
bi tunica: da ei et pallium. Alio mō
leges possunt esse iniuste p̄ contrarie-
tatē ad bonū cōmune: sicut leges ty-
rāniz inducēt ad idolatriā: vel qd
libz aliud qd est p̄ra legē diuinā. Et
tales nullo modo ly obligant: q̄ sicut
dī. Act. iij. obedire opz deo magis q̄
hōib⁹. hec Tho. Sz quat peccāt
leges iniustas statuēt: R̄ndit. Ray. i.
summa. Idē cōdunt leges iniustas:
vel statuta contra legē dei: vel cōtra
libertatē ecclesiasticā vt solēt facere
plēriqz p̄ncipes et communitates cir-
ca iuras soludas: vel nō repetēdas
cō. i. iudice ecclesiastico: et multa alia
equipollētia ip̄sore non valēt leges
sue p̄ra maiore: scz deum. Faciētes
igif et cōsentientes peccant mortali
et heredes eorū: nisi destruant: nulla cō-
suetudine obstant: immo nisi animo
niti tales leges omiserint: excommu-
nicati sunt. Itē q̄ dānificati sunt oc-
casionē talū legū: tenent statuetes et
heredes eorū ad restitutionē. Tenentur
etiā in solidum: q̄ inducunt p̄ncipē
ad cōndendum tales leges. Itē oēs
obseruantes peccāt mortali: et te-
nentur ad restitutionē oim eorū q̄ talū
legū occasiōe lucrati sunt. hec d̄ sum-
ma Johannis lib. ii. Quarto scire
tenentur singuli hoīes dicit Tho. p̄m̄a
scde. q. lxxv. ar. ii. ea q̄ ad eorū statum
p̄nēt vel officium: vt religiosi ea q̄
sunt religionis: sacerdos/ep̄s/ iudex/
scabinus/ artifex/ mechanicus/ et simi-
les ea q̄ ad eorū officium p̄nēt: si-
es quorum cōscientia non potest quies-
cere

debitum actum exercere. Q̄m̄to
quilibz scire tenetur aliquo modo tēpo-
re quo vult eucharistia recipere: an sit
sine peccō mortali: vel non: quia alias
indigne manducans: sibi iudiciū mā-
ducet et bibit. De qua scētia loquit
Apostol⁹. i. Cor. xj. Probet autem
seipsum homo: et sic de pane illo edat/
id est examinet p̄ discussionē cōscien-
tiā suā. Que qualiter fieri oportet:
habet supra. iij. p̄cepto de com-
munionē. Et vt Cancellarius dicit
tractatu de pollutiōe nocturna. Suf-
ficiat talis certitudo qualē in materia
mortalis p̄sumimus ex petere: q̄ certitu-
do vocat moralis siue civilis. Et ad
hanc certitudinē morālē/ sufficit vt
plurimū q̄ si homo accedēs ad missā
celebrādā discusserit cōscienā suā
sicut fecisset pro magna relucrandā:
aut in cōmodo graui deuitādō: et q̄ nō
sit sibi cōscius post hāc discussionē de
peccō mortali: aut de p̄posito peccādi
mortali: q̄ insup nō noscat se aliquod
impedimētū legitimū p̄ excoicationē
aut irregularitatē habere. Idē ille.
Ad idē tradit idē tres regulas in
suo trip̄to: q̄s habes supra de sacra-
mēto penitētiē. Sexto quilibz tene-
tur scire bñficiā manifesta sibi a bñfi-
ctore suo imp̄ta: q̄ alias viciū ingra-
titudinis incurrit. Q̄ p̄m̄o notādū
q̄ opz p̄ virtutē gratitudinis bñficiē
ti aliquid retribuere: qd fieri nequit
nisi bñficiū agnoscat: vt pbat Tho.
ij. iij. di. xxiij. Et scda scde. q. xvj. et se-
quēti. quia q̄uis ille qui donat libera-
liter/ non intēdat debitorē constitue-
re illi cui gratis donat debito civilis:
seu legali/ vcyt pacto firmetur q̄ tā-
tum p̄ tāto tribuat: tamen p̄stituit ei
debitorem debito mortali seu hone-
statis: quia ad virtutem gratitudinis
p̄inet retributio: q̄ fit ex solo debito
honestatis/ quam scz aliquis sponte
facit. Et. Scdo notandū q̄ tres sunt
gradus/ non dico species gratitudi-
nis. P̄m̄us est q̄ homo bñficiū
acceptum recognoscat. Scdo q̄ lau-
det et grās agat. Tertius q̄ retribuat
x. iij.

Preceptū. 10.

pro loco et tempore et suam facultatem. **¶** Sed dubitat vtrum qd p^o teneatur ad grates reddendas deo penitus qd innocens. **¶** R. n. **¶** Tho. in. iij. di. xxi. et. q. v. ubi p^o gratia actio respicit et quantitatem doni et modum gratuite donationis. Et ex utroq; mensuram recipit: qd tñ maiori dono qd magis gratis dato: maior gratia actio debetur. **¶** Considerando ergo quantitatem doni: sic innocens magis tenet. Tñ qd maius donū ei datur: et innocētia qd sit restitutio iustitie. Tum etiā qd magis cōsimulat gratia in eo ne cadat ceteris partibus absolute loquēdo. De primo dicit Aug. ij. confes. Quis homo minū cogitās suā infirmitatē: audet vtrūq; suis attribuire castitatem atq; innocētiā suā: vt minus amet te: qm minus fuerit ei necessaria mīa tua donans petā cōuersa ad te: Et subdit: et ideo tantū dē immo amplius te diligat: qd p quem me videt tantis peccatō: meorū languoribus exui: p eum se videt tantis peccatō: languorib; nō splicari. De scdo dicit ibidem. gratie tue de puto: et mīe tue: qd petā mea tāq; glaciem solui. gratie tue de puto: et quecumq; non feci mala. Quid em nō facere potui: et oīa mīhi dimissa esse fateor: et que mea sponte feci mala: et qd te dūce nō feci. Alio mō pōt dici maior gratia: qd maius datur gratis: et h; hoc magis tenet ad gratia actiōes penitēs qd innocēs: qd magis gratis dat id quod ei dat a deo. Tum enim dign^o esset pena: datur ei gfa. et sic l; illud donum qd dat innocēti sit absolute consideratiū maius: tñ donū qd dat penitenti est maius in cōpatiōe ad ipm. Sicut etiā parū donū pauperi datū est maius qd diuiti magnū. Et qd act^o circa singularia sunt: in his qd agēda sunt magis considerat qd hic est vel nūc tale qd est simpli tale. vt dicit philo. iij. et. v. de voluntario et inuoluntario. **¶** R. n. **¶** L. v. q. i. Cui plus dimittit plus diligit. **¶** Tercio notādū qd multis tenemur grati esse aliqua pdicta: et retributione. **¶** Pro deo. Scdo parē-

tibus. Tercio p^olati spūalib;. Quarta p^olati spūalib;. Quinto alijs qui nobis benefecerūt. Et inter p^olatos quatuor adhuc sunt nouem gēna hoīz: qbus posset videri qd bñficiis eis essent totaliter subtrahēda. et tñ sunt eis cōdicāda in parte vel in toto. **¶** Primo qd dant cū otiositate et tarditate vel cū tristitia. **¶** Hā bonū animi est: vt magis attendat quis ad bonū qd ad malum. et ideo si aliquis bñficiū dedit nō eo mō qd debuit: nō oīno d; recipiēs a gratia actione cessare: min^o tñ qd si mō debito p^ostulasset. qd vt Seneca. di. li. ij. de bñficijs. Multuz celeritas fecit: multuz abstulit mora. Scdo de illis qd aliqua bñficia dant ppter suā vilitatē. De qbus dicit Seneca. li. vj. de bñficijs. Multū interest vtrū aliq; bñficiū nobis det sua causa: an sua et nra. Ille qui totus ad se spectat: et nobis pdest: qd aliter sibi pdesse nō potest: eo loco mīhi habēd^o videt qd pcori suo hibernū et estuū pabulū spiciat si mīhi cōsuetū admittit: si duos cogit tauti: ingratus sum et inuolū. nisi gau deo hoc illi p^ouisse: qd pderat michi. Summe malignitatis est nō vacare bñficiū: nisi quod dant aliquo incōmodo afficit. Tercio de illis qd nō est necessariū eis aliqd detur: vt diuitib; ideo bñ hū Seneca. lib. ij. de bñficijs qd quantūcūq; qd felix sit: tñ pōt sibi fieri recōpēsatio bñficiū p exhibitionē reuerētie et honoris. **¶** Tñ d; philo. viij. et. h. qd supercellēti qdcm d; fieri honoris retributio: indigēt autē retributio lucri. Et. v. li. dicit Seneca. Reddere possumus feliciū fideli p^olūm. assiduā conuersationē. sermone commūne: et sine adulatiōe locūduz. Et tñ qui gratus beneficiū accipit. vt di. li. ij. primū eius pensionē soluit. qd grate autem ad nos beneficia perueniunt: iudicemus effusis affectibus: qd non ipso tantū audire: sed vbiq; testemur hoc ille. **¶** Quarto de petentibus. **¶** Hāz si iste qui bñficiū dedit in petus mutatus est: debet tñ sibi fieri recōpēsatio sūm statim ipsius: vt scz ad vtrū-

Capitūli. i.

So. cly. b.

tutē reducatur: si sit possibile. Si autē sit insanabilis: ppter maliciā: tunc alter est effectus qd prius erat. et ideo debetur ei recōpēsatio bñficiū sicut prius. Attamē quantūcūq; fieri pōt salua honestate: memoria debz haberi p^olati bñficiū. vt patz p philo. et. et. h. **¶** Sexto de seruīs respectu dñorū. **¶** Tñ Seneca lib. iij. de bñficijs. Quādiu seruus p^olat: quod a seruo erigi solet: ministeriū est. vbi plus qd a seruo necesse est: bñficiū ē. Et tñ seruus vltra debitum faciētib; gratie sunt habēda. **¶** Septimo de ingratis vbi distinguēdum est. **¶** Hā in ingrato duo pēfanda sunt. **¶** Primo quidē qd dign^o sit ipse pati: et sic certum est qd mereatur bñficiū subtractionē. Alio modo considerandum ē quid oporteat: scz bñficiū facere. **¶** Primo namq; nō d; esse facilis ad ingratitudinē iudicandū: qd frequēter aliquis (vt dicit Seneca) qui non reddīt: non spū ingratu est. quia forte non occurrit ei facultas: aut debita oportunitas reddēdi. Scdo d; tēdere ad hoc qd de ingrato gratum faciat: quod si non pōt primo bñficiū facere: forte faciet secundū. **¶** Tñ Lu. vi. Altissimus benignus ē sup ingratos et malos. Si hoc ex bñficijs multiplicatis ingratitudinē augeat: et peior fiat: d; a bñficijs exhibitione cessare. **¶** Octauo de illo cui bñficiū impēsū inutile foret: aut nocuum sibi fieret. **¶** Recōpēsatio enim bñficiū pēpue pēdet ex affectu. et ideo eo modo d; fieri recōpēsatio quo magis sit vtilis. si tñ postea p eius incuriam in damnum ipsius vertatur: nō imputatur recōpēsanti. **¶** Scz quid si quis inuit alium peccando: teneturne gratus esse. **¶** R. n. **¶** Tho. gratitudo respicit bñficiū. Ille aut qui alicui auxiliat ad peccādū non confert bñficiū: s; magis nocumētum. et ideo non debetur ei gratiarum actio: nisi forte ppter vilitatē si sit deceptus: dum credit adiuuare ad bonū et adiuit ad peccādū. s; tunc nō debetur recōpēsatio talis vt qd dicitur:

tur ad peccādū: qd hoc nō esset recōpēsatio bonū s; malū qd contrariā gratitudini. **¶** Nono an sibi qd debeat bñficiū p^olati. **¶** R. n. **¶** qd respectu sui nō ē p^opue bñficiū: s; metaphorice inquantū vtrūq; sūm philo. v. **¶** Et h. accipiunt diuerse partes hominis sicut diuerse p^one. **¶** Vbi misere nō ē tue placēda deo. **¶** Ecclesiast. xxi. **¶** Quarto notādū qd multi sunt gradus ingratitudinis. **¶** Primus in eo qui non retribuit bñficiū acceptum ope aliqui. Scdo in eo qui retribuit bñficiū mala. Tercius in eo qui dissimulat quasi non demonstrans se bñficiū accepisse: vt p^o non grates referēs: nec laudans. Quartus in eo qui bñficiū vītuperat. Quintus in eo qui non recondignoscit: siue qd obliuione: siue quocumq; alio modo. **¶** Intellige non quidem de obliuione qd prouenit ex naturali defectu: quia illa non est petiū: quia non subiacet voluntati: s; de illa qd ex negligētia prouenit. De qua Seneca. iij. de bñficijs: apparet illum non sepe de reddēdo cogitasse: cui obrexit obliuio. **¶** Idic quintus gradus respectu pcedētiū est grauissimus. **¶** Scz tunc est in eo qui bñficiū quasi maleficiū reputat. **¶** Primi duo opponuntur tertio gradui gratitudinis supra recitato. medij duo: scdo. et vltimi duo: primo. **¶** Et alius modus ingratitudinis improprie dicit: qd quis bñficiū recipit et ignorat qd dedit. **¶** Idem enim talis peccat: nec ingratus ē s; bñficiū nō recōpēsāt: vūmodo sit paratus bñficiū recōpēsare si noscat. **¶** Et autē laudabile quādoq; vt ille cui datur bñficiū ignoret quis p^olat. **¶** Tuz ppter inanis glorie vitationē. Sicut bñs **¶** Acolaus aurum in domū vici mī sui furtim proficiēs: qvitarē voluit humanum fauorē. **¶** Tum etiā quia in hoc ipso amplius bñficiū facit: qd confultat vrecundiciū qui bñficiū accipit. **¶** Ideo Seneca. iij. de bñficijs. in terdum qui iuuatur fallēdus ē: vt habeat: nec a quo cepit: sciat. **¶** Quinto notādū qd ingratitudo aliquādo ē petiū

Preceptu. iv.

mortale. **U**bi. q. **T**hi. q. paritib. non obediens in gratia celesti. Est etiam ali quando veniale. **H**ab. **T**ho. vbi supra di. q. vii. Ingratus dicitur aliquis dupl. Alio modo p. solam omissionem. puta q. non recognoscit vel non laudat vel non tribuit vices p. beneficio accepto: et hoc non est semper mortale. q. debetur gratitudinis est: ut supra dictum est: ut homo etiam liberaliter tribuat ad qd non tenet. **E**t ideo si illud permittit non peccat mortaliter. **E**st tamen peccatum veniale. q. hoc provenit ex negligentia quadam aut ex aliqua indispositione hois ad virtutem. **P**ropter tamen contingere q. etiam talis ingratitudo sit peccatum mortale: vel propter interiori contempum vel etiam propter additionem ei qd subtrahitur beneficio quod ex necessitate ei debetur siue simpliciter siue in aliquo necessitatis casu. Alio modo dicitur aliquis ingratus: q. non solum propter mutare implere gratitudinis debetur: sed etiam contrarium eius agit. **E**t hoc etiam secundum conditionem eius quod agitur: quandoque est peccatum mortale quodque veniale. Scilicet dum tamen q. ingratitudo q. puenit ex peccato mortali h. pfectas ingratitudinis ratione. Illa vero q. puenit ex peccato veniali imperfecta. **I**dem ab initio illius materie de gratitudine sunt de mente **T**ho. vbi supra.

Capitulum secundum. De cognitione propriis et defectu.

Primo debet qui libet scire aliquas suas infirmitates et miseras: q. alias supbiret. **U**nde **B**ern. sermone. xxxvi. super cantu. nemo absque sui cognitione saluatur. de qua nimirum mater salutis humilitas oritur et timor dei: q. et ipse sicut initium est sapientie: ita et salutis. **N**emo dico absque illa cognitione saluatur. q. tamen etate h. et facultate cognoscendi: qd. propter paruulos loquor: et propter fatuos quorum alia est ratio. **Q**uid si ignoras deum poteris

ne spes esse salutis. **N**ec hoc quidem. **N**ec enim cum potes amare: que ne scias aut habere que non amaueris. **M**ouetur proinde te ut deum timeas. noueris ipsum: ut eum ipsum diligas. **I**n altero initiatu ad sapientiam. in altero et psum maris. q. initium sapientie timor dei: et plenitudo legis est caritas. **T**as ergo utraque ignorantia cauenda est tibi. qm sine timore et amore dei salu esse non potes. **E**t que admodum ex noticia tui veniet in te timor dei: atque ex dei noticia deitudo amoris: sic occurrat ignorantia tui supbia: et de dei ignorantia desperatio. **T**ui ergo ignorantia: et dei maxime fugienda est. **I**dem de **B**ernar.

Ad cognoscendum autem se notanda sunt tria principalia. **P**rimo quantum sint defectus nostri. **S**ecundo cur tam difficile sit humiliter se. **T**ercio quod sub oib. nos debemus humiliter. **Q**uam tum ad primum notanda sunt tria. **P**rimo de antecedentibus peccatis actualis malicia. **S**ecundo de ipso peccato. **T**ercio de consequentibus malis. **D**e primo aduerte q. primum nostrum fundamentum est in chileitas et vanitas ex parte nostra. **Q**uia sicut corpus nostrum h. patrem et matrem. sic et anima nostra patrem et matrem quodammodo h. **I**n anima enim duo sunt. v. e. q. sunt bona et perfectionis: et illa a solo deo patre emanauerunt. **E**t ea q. sunt imperfectionis: et illa a matre nostra q. est nichilitas proveniunt. **D**e utroque dicit **I**ohannes. i. **O**mnia q. ipse facta sunt: et sine ipso factum est nihil. **P**rimum est dei non nostri. nisi in quantum deus dedit. **S**imiliter **I**aco. i. **O**mnem datum optimum et omne donum perfectum desurfum est descendens a patre luminis. **V**oluntarie enim genuit nos p. bono futuris: ut sumus initium aliquid creature est. **U**bi **B**ern. parisiensis. li. suo de anima: et mag. li. de causis: et alb. super eod. pbat inimo demonstrat q. cum deus sit solus vnus et vnica fons essendi bonitatis: sciencie potestatis et similitum perfectionis. idcirco nullibi alias inuenitur in quacumque creatura esse bonum virtus scientia: et talia huiusmodi nisi a patre

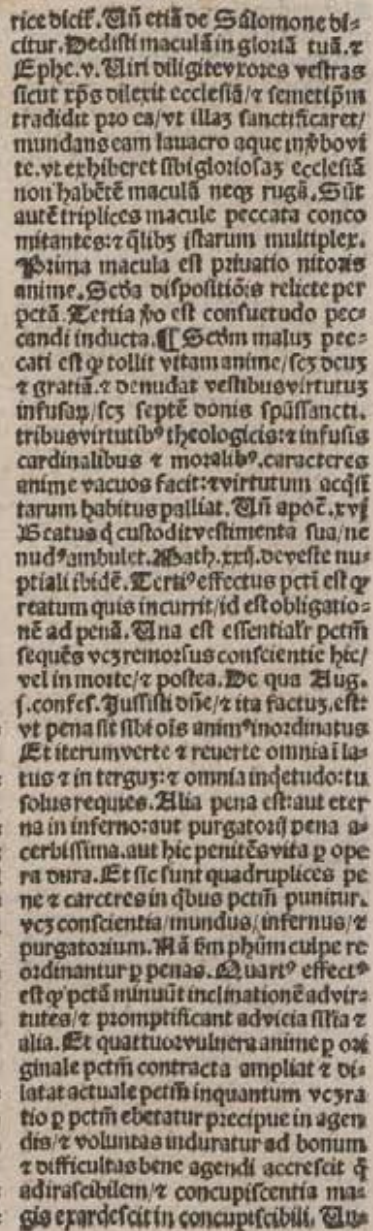
ps. 110.

Capitulum. ii.

So. cly. vi.

mo fonte habeat. **U**bi dicit saluator. **N**emo bonus nisi solus deus. **U**bi creatura omnia sunt solum canalicia q. d. p. que ad nos fluunt diuina dona. **E**xemplum de vnico fonte mundi existente. nullus tunc aquam haberet: nisi de isto fonte. **A**liud exemplum est de sole qui est fons luminis. **A**er igitur non illuminatur: sed lumen desert. **A**liud exemplum de vnico fonte omnibus creaturis: omnibus miseris pro tunc nullus diuitias haberet nisi ab eo qui per nuncios dona dirigeret. **U**bi aplos. i. thi. i. regi seculorum immortalis inuisibili soli deo honor et gloria. **E**xemplum similiter de vnico sapiente potes applicare. **S**ed vix nichil est precise nostrum cum omnibus imperfectionibus nichilum sequentibus. **E**t est finis **T**ho. primum fundamentum omnium nostrarum operationum iniquitas sunt imperfecte et deficientes et monstruose. ut pbat dñs **A**lber. i. li. suo de causis. hoc **p**s. 38. **U**bi vidit cum ait. **E**go autem tam nichilum ante te. verum tamen vniuersa vanitas omnis homo viuens. **I**dem exptus est sapientissimus **S**alomon: cuius primum verbum li. **E**cclias. est illud. **V**anitas vanitatum: et omnia vanitas supple sunt. **E**cce mater. **S**ed qd de homine deo senserit: concludit i. ultimo pbo eiusdem libri. sine loquendi oēs pariter audiamus. **D**ei tamen: et mandata eius obserua hoc est ois homo. **L**ecta que sunt adducet in iudicium pro ois errato siue boni sit siue mali. **U**bi notandum q. vbi ois nos inspicimus tunc reperimus nos nichil esse. **I**n nobis enim q. q. considerare possumus: vix fieri esse cogitare: velle et operari cum perficere. **Q**uorū nullus est ex nobis in quantum aliquid boni ibi est: sed in quantum defectus ibi aliquid est. **D**e fieri p. **R**o. vii. vanitati creatura subiecta est. **U**bi creare diffinit per aliquid de nichilo facere. **D**e sedo vix esse. **G**al. vi. **Q**ui se eximiat aliquid esse: cum nichil sit: ipse se seducit. **E**t finis **g**reg. **O**is creatura i quolibet instanti in nichilo decideret nisi manu dei subsisteret. **E**t **sa. xl. O**is generis quasi non sint: sic sunt coram deo: et

quasi nichilum et inane reputate sunt et de tertio vix cogitare. **q. l. eam. iij.** **N**on sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis: qm ex nobis. **D**e quarto et quinto scz velle perficere. **phi. ij.** **D**eus operatur in nobis velle et perficere. **E**sa. xvi. oia enim opera nostra: operatur es dñs. **E**t si velle habemus: tñ **R**o. vii. dicitur **V**elle adiacet michi: perficere autem bonum non licet. **D**e facere p. **I**oh. x. **S**ine me nichil potest fieri: facere **E**x quo p. primo q. pro nichilo nostrum saluamur. **I**dem nichilo saluos facies il **p**s. 38. **N**ec desperare debemus. q. q. coram h. iij. si ducit tale habemus: per p. ad deum non q. sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex deo est. **E**t plena est scriptura q. in deo spes ponamus. **vi. dñs. xij.** **P**erditio tua israel: ex tunc modo in me auxilium tuum. **A**d idem **xps. Ioh. x. E**go sum vitis vera: et pater meus agricola est. **E**t post pauca vos palmites: qui manet in me: et ego in eo: hic fert fructum multum. q. sine me nichil potestis facere. **S**i quis in me non manet: mittetur foras sicut palmes et arefecit. **I**dem duos vices cognitio sui et dei sunt cause vere deuotionis scz **t**ho. **I**tem vix humilitatis. **I**dem quicunque frequenter cogitaret de nichilo nostri oia vicia facilius vitaret. **Q**uid ei su perbiaret: qui nichil habet: nisi nichil quid amare cuperet: cuius omnia bona sunt dei: quid voluptati opera daret: qui se per peccata in nichilo tendere crederet: **h**ug. quanto irascitur qui dei iussu permittere oia credit: et se reum cognoscit. **Q**uid denique torpebit: qui se omnibus bonis pauper credit: **S**ed notandum est q. valde modicus proficit talia solo intellectu cognoscere: vix imperfectiones et mala nostra: nisi etiam voluntates moueamus ad preceptum nostrum: et ad dei p. gratia et adiutorio recurramus: et ad h. iustitiam. **D**e his signis et opibus operamur. **E**t **S**ecundo humiliter et scire debemus q. tota litera i peccato originali v. o. aiat. fuit et nati. **E**st autem peccatum originale car-

Precepti. ix.

de secundus Greg. peccatum quod p
penitentiā non dilatur: mor suo pon
dere in aliud trahit. Exēplum in Da
uid: qui visu primo peccavit. Secundo
lunt. Tercio ope adulteriū ppetra
uit. Quarto homicidiū cōmittēdo: et
post illud diuersis modis palliādo. ij.
Reg. xj. Similr de fratribz Joseph
Ben. xxv. Sicut enī auis alis ag
grauatis p lapidē vel aliud: p̄tinue ad
uma descendit: et debilitat: sic et anima
pctō grauata. Quintus effectus pcti
est qd alia dimissa redire facit: taliter
q p̄pter ingratiūdinē semp sequēs
pctm grauius est. vt pz Math. xviij.
In seruo cui debitum dimissum reuo
catum est: nō intelligas q eadē nume
ro peccata redeant: s; sp̄e vt dictū est
¶ Sextus effectus est q facit seruus
dyaboli: cui⁹ mancipiū est qd pz pctm.
Enī Joh. viij. Omnis q facit pctm
seruus est pcti. Et sic tollit libertatē
qua filij dei sumus. s; illud Johā s.
Dedit eis potestatem filios dei fieri.
Itā s; m vrbā chisti Joh. viij. cū fili⁹
uos liberauerit: id est liberauit: vere li
beri sumus: q; s; m Ap̄lm. Empti su
mus precio magno. Et. ij. De. ij. A q
quis superatus est: eius seruus est. s; a
demone vincimur p pctm: ergo. et.
Septimus effectus est q pctm facit
ti maxima gaudia aufert et premia:
vz celum et beatitudinem angeloz et
sanctorum societate: et similia. Unde
Math. xxv. Elente bñdicti p̄ris mei
possidete paratum vobis regnum a cō
stitutione mundi Et econuerso. Di
scedite a me maledicti in ignē eternū
qui paratus est dyabolo et angelis ei⁹
Quare q; dimiserunt bona facere vt
pz ibidē. Quid ergo de malefaciēti
bus erit. ¶ Octau⁹ effect⁹ est q per
pctm meritum et augmētū futurorūz
bonorū minuitur. q; in eo q venialiter
vel mortalr peccat: n̄hil meremur
sed demeremur penas. Non⁹ effect⁹
q nocet corpori: q; p̄pter pctā mul
ti corporalit infirmant. s; .L. xj. ad
inter vos multi infirmi et ibecilles: et
dormiūt in s;: q; s; irreuerēter cōica

bant. et Joh. v. de infirmo. xxviij. an
nis iacenti: et circa piscinā curato. Ec
ce san⁹ fact⁹: etiam noli peccare ne
aliquid tibi deterius contingat vcz in
signum q infirm⁹ fact⁹ fuit p̄pter
pctm. Enī extra de penitē. et remissi.
dicif. districte p̄cipimus medicis cor
porum: vt cū eos ad infirmos vocari
p̄tulerit: ipsos ante oīa moneāt et idu
cant: vt medicos aduocent alarū. vt
postq fuerit infirmo de sp̄iali salute
p̄sum ad corporis medicine reme
diū salubri⁹ pcedat. vt causa cessan
te cesset effectus. vbi dicit glo. hostiē.
Et quo dicit p̄cipimus ne cessitatē
importat: et transgressor peccat morta
liter. Decimus est q ecclesiam suffra
gīs spoliāt q faceret interi q peccat
et animas s;: et peccantē puat bono
ope. Dēs enī aīe hic et in purgatorio
cū p̄sal. orare debet: dicēte. Partici
pē me fac deus oīm timentū te: et
studētium mandata tua. Undecim⁹
pctm bestijs assimilāt. q; ps. Homo
cum in honore esset. nō intellexit: cō
paratus est iumentis insipientibus. et.
Peccator enī ratione nō recte vult:
discrete bonū eligēdo. Ad terrā scilicet
natur/terrena amādo. ad celū nō eri
gitur: diuina cōtemplādo. impetu ire
fertur: et carnali concupiscētia. Duo
decimus. animā quā deus creauit: et
dotauit pulcherrime: et sanctissimā fe
cit: q; post angelis oīm creaturaz
p̄fectissimā: pctm deturpat: infirmat:
et in piculosisimo statu oīquaq; po
nit. Enī anima peccatrix depingi et
imaginari pōt: velut virgo vel femina
q est inflata p supbiam. vulnerata p
auariciā. idropica p luxuriā. fetida p
gulam. febricitans p irā. intorpicata p
inuidiam. omnibus mēbris contracta
p accidiam. Nec ceca est p ignorātiā.
surda p inuentionē. muta p recte lo
cutionis carētiā: nuda p virtutūz ca
rētiā. Nec sedet sup vacuo et nihilo.
in cuius dorso fert corpus q; cōrū
p̄tur: et cam aggrauat. Sub eius pe
dibus infirmi: in quē potest cadere:
quā circūdāt hostes innumerabiles.

ps. 18.

ps. 48.

Capitulum. ii. Fo. clj. Biii.

Intus vicia et concupiscētie. extra de
monia: et circūquaq; mūdus. Quē vi
dens ap̄lus ad Ro. viij. exclamauit vi
dens. Infelix ego homo: q; me libe
rabit de corpore mortis huius: grā
dei p̄ iesū xp̄m dñm nostrū. ¶ Duo
ad secundū cur tā difficile sit ad hūi
litate puenire: cū tñ tota nostra natu
ra ad illud inclinare videat. De quo
vēturū: n tractatu de hūilitate: tres
causas assignat. Primo illud contigit
ex p̄pria arduitate. q; virtus quanto
magis est ardua et perfecta: tanto ce
teris partibus est inaccessibilior: no
stris viribz. et tanto opz cū maior co
natu assurgere ad eā. Seco ex forti
pulsu: et multa appetibilitate sui cō
trarij vehemēter cōtraditū in natura
rationali: que non est plena: s; vacua
deo. et per p̄no est inflata: et plena ven
tosa estimatiōe sumptus. Alitudo ei
potestatis et p̄sidentie: et singulari p̄
cellētie: et nulli subesse: nullusq; legi
bus coartari: sed in oībus p̄pūa volū
tates sequi. hec se exhibēt menti tali.
vt qdā diuini esse: et posse. et vt qdā
quasi gloria dei. Et id est difficillimū
radices supbie in tali medullitus im
bibitas a se eradicare. Tercio ex eo q
contemptus sui p̄ferat quandā una
ginez ineffabilis mortis: et annihilatio
nis: et anullatiōis. Et ideo grādē sui
contemptū horret homo sicut sui ani
chilationē. Tantū enī se sentit hō eē
et viuere in cordibus aliorū quantum
sentit se appreciari ab eis. Et similiter
tantū se sentit homo viuere sibi: quā
tū sibi occurrit vt gloriosus: et vt res
magna et aliorū valoris. Quātū au
tem huiusmodi appciatio et fama tol
litur aut minuitur: et a quorū cordibz
tū et a tot cordibus sentit se homo
mouē et anichilari. Contēpt⁹ etiā ad
dit vltra hoc cōsensū conculationis
et deiectionis: et tanq; ab hominibus. et
hoc est quodāmo peius esse q; nichil
hō eē et causa tāte difficultatē ad tole
randū et amādū grandē cōtemptum
sui: vt ifamiā. Et ideo p̄fecta hūilia
tio est sūmū gen⁹ martij et holocau

stum apud deū. ¶ Duo ad tertij du
bitat quot modis hō veracit se possit
reputare oībz hōibz inferiorē et vilio
rem. Rñ. ibidē q dntupl. Prio p̄pa
rādo id qd est nbi p̄pūa ad alia hōz
sunt opa dei. Tibi enī p̄pūū ē esse de
nichilo: et tendere in nichilū quātū in
te est: et ea sunt tibi p̄pūa de qbus di
ctum est circa principiū hui⁹ capituli
Ea enī q hñt rationē etis et boni sūt
a deo: et ab ipso deo p̄ticipāta. Si er
go hoc mō p̄paras te illis: iuuenies te
in infinitū viliorē illis. Itāc viā docet
Ansel. Sedayviā ponit aug. sup. epi
stola phi. q. superiores iuicē arbitran
tes. Dicit enī nō hec o ebem⁹ estima
re: vt estimare singam⁹. s; vere estimare
posse. aliqd occultū esse i alio: q
nobis supior sit: et si bonū nrm: quo p
so videmur supiores: nō sit occultū.
Dicit enī Ambro. li. de hūilitate. q
qdā plerūq; hñt multa bona exteriora
s; intus miora. Quidā p̄o hñt pau
ca exteriora: sed habēt multa occulta
interius: q p̄ualēt oībus istis. vtpote
aliq; cōiugat⁹ hz habitū martij et
p̄utē sufficere ad sufferendū mar
tyrjū: quā aliq; hōz aliq; non hz: aut
nō tāntū quātū alius. Ad Grego. super
illud Jo. si simplex fucro: hoc ipsum
ignorat aīa mea: dicit. Sēp minus
oz homo estimare hōa sua. q; bona al
terius. Tercio sit hoc p̄ forte affectū
et gustum suoz defectū. Sicut ei pa
tiens dolorē dētū estimat se p̄re alq;
pati. nō q per rationē videat dolorē
sui esse maiore: sed qritim⁹ et fortis
us dolorē suū sentit q; aliorū: sic etiā
in p̄posito debet esse. Itāc mō p̄pūa
lus doctor gentiū et vas electoris. i.
thi. p̄mo. dicit se p̄mū et maximū oīz
pctōū. Quarto pōt fieri p̄parando
illud qd tu reddis deo respectu gra
tiaz quas deus tibi fecit ad illū qd
aliter reddidit respectu eoz q; deo rece
pit: aut ad illud q redderet: si tanta et
talia sicut tuipe a deo recepisset. Itāc
modū beat⁹ Francf. dicebat se maxi
mū peccatorē oīz. q; estimabat nō
esse ribaldū: q non esset gratioz deo:

Et tanta beneficia gratius deo acce-
pisset sicut ipse acceperat. Quia mo-
do sit ex consideratione diuinorum iudiciorum
et nostre variabilitatis. qm Grego-
rius. moria. sup illud Job. x. xxiij. Lote-
ret multos et innumerabiles et alios sta-
re faciet pro eis. Sepe contingit vt q
videtur stare humano iudicio: tam i
conspectu diuini iudicii faciant. et q
hic coram hoibus iacet: ta in conspe-
ctu diuini iudicii flet. Et explicat
de iuda et ei ap. laru. et de latrone i cru-
ce et adducit illud apoc. iij. Tene q
habes: vt nemo accipiat coronam tua
Et illud i. cor. x. q. se extinguit flare vi-
deat ne cadat. Et q fortasse illi q
despicimus/randez possunt incipere
et vita nostra in seruetionibus illis
prie. vt ibi etiam tangit.

¶ Capitulu tertiu. De ignorātia
qu excusat / z q̄tuplex ignorātia.

Ecce dūz pūcipale de
ignorantia declarādūz
fuit quādo ignorantia
sit peccatūz/quando ex
cuset a pctō/z qñ non.

21 ¶ **I**tem intellectus huius notandi
 fm tho. 2. duran. in. q. d. xxij. 2. Tho.
 1. secunde. q. lxxvij. 2. fm alios tam
 e ologos q. iustas ad phos: q. quintu
 plex est ignorantia. Prima est igno
 rantia electi meret hoc quodammodo
 affectum peccati confectur. vt qñ ex
 concupiscentia peccati quā voluntas nō
 resistit absorbet iudicium rōnis in p
 ticulari operabili fm q. dicitur. vi. e
 thi. q. declaratio corripit eruditionem
 nō pudetis. Et fm hunc ignorantia
 omnis malus seu peccat: dicit igno
 rantia. Secunda dicitur ignorantia cō
 comitans: hec se habet ad actū cō
 mitatus: vt qñ qñ ignorantia aliqd fac
 cit: 2 nichilomin⁹ faceret si nō igno
 raret. Et hec se habet p accedens ad
 actū. Ideo nec excusat peccatū / nec
 allevat / nec aggruat. Signū autē q
 quis talē ignorantia habuerit est: cū
 quis nō penitet vel dolet / postq actū
 perfectū aliquē. vt si quis inueniret flo
 rem quē putaret suū fuisse / qui nō

fuit suus/et reservaret eum.et nichilominus servaret eum:etiam si nō putaret se suū fuisse. Similiter si aliquis credens accedere ad vñā mulierē:accederet ad alterā /ad quā tñ accederet si eam non ignorasset. ¶ Tercia ē ignorantia inuincibilis: vñz coruz q̄ non potest q̄d scire:et que studio vñi cī non potest. Talis est in omnibus q̄ non possunt vñ ratione ad tēpus vel ad semp: vt in pueris minorantibus: demoniacis: ebriis /z qui ignoranter puuantur rōne ex consuetudine cicute vel iusquāmi. Ignorantia igitur inuincibilis: si ēz se a sū causā suā fuerit inuincibilis: excusatur in toto. Patet quia non est voluntaria ali quo modo. z ideo non est nec fuit ī potestate alicuius eā repellere. vt ī pueris minorantibus. Sed qd de habētibus ignorantia inuincibilē: que in parte aufert vsū rationis. Rñ. q̄ ī talibus excusatur ī tāto. vt in pueris q̄ ēz parte sūt doli capaces/z precepti diuini. Et ī furiosis habētibus lucida īterualla. Et dī notāter: si sū se a sū causā suā fuerit iudicabilis ppter ebriū ēz ebrietate peccat: ē cuius ignorantia inuincibilis est sūse. q̄ tūc nō pōt iudicare quid agēdū sit/vel non agēdū. Et si non est iudicabilis ēz suā causā: q̄ potuit fenō īebriare:z ita nō ignorare. Et ideo nō ē oīno excusatur a toto sū. Tho. z multos. sed a tāto si ebrietate aliū occidit/vl sūse facit. Si autē quis incidit ī ignorantia inuincibilē. puta ī priuationē vsū rationis per opus licitū. vt si p̄ vigiliā z abstinentia aliquis insanus facit ē vel ex debilitate complexiois/ vel ex sumptione cibi quē nō tenebat scire priuatur vsu rationis: tūc iterū excusatur a toto. Si etiā q̄ incidit ī ignorantia inuincibilē per opus per quod venialiter peccatur/ etiā excusatur a toto. vt si feruor/ excess⁹ pccñi veniale fuit ī vigilando/abstinendo/z ī huiusmodi. Si autē quis incidit ī ignorantia inuincibilē ex culpa sua mortali: adhuc excusatur ēz multos a toto:

si saltem nullum habet vsum rationis quando actū facit/ qui alio eēt peccatum: puta si occidit. Et hec opinio ē probabilior ceteris: vtior augustinus / ambrosius. et Ray. cē videtur. Idibus tamē talibus si liberati fuerint: est penitentia imponenda: sed leuior q̄ si sanata lita cōmiserint. vt. ps. xv. q. i. si q̄s. Et hoc fit ad cautelam: z ne discipula ecclesie deserat. Cui psonat phi. q. ethi. vbi dicit q̄ ebur meret duplices maledictiones. Et. iij. politico. iubet tales ebur plus alij puniri: nō q̄ peccatum sit grauius: sed quia talia sūt frequentius et prius. Tho. excipere videtur ebur: vbi supra. p̄ma scde. q. lxxvi. Et forte sicut de ebulo dictū est q̄ ad culpā simile esset disto q̄ ex sua culpa graui efficiet demoniacus vltimū dū: vt sit interdū maledictiones z iras q̄ tales in infamia aliq̄ facientes alio silicetum: nō in toto: s̄ ex cūfarent in tāto. Dicit tñ Tho. p̄ma scde. q. lxxvi. ar. iij. si cēt talis ignorātia q̄ totaliter excluderet vsum rōnis omnino i. peccato excusaret: sicut p̄z in furiosis et amētibz. Idem ibi. p̄ter calem etiam ignorantia inuincibilē excusatur fm vadalricū ille qui in aliquo agendo dubio magis peritos p̄sultit de quo nullas auctozitatē exp̄ssam habz vtrū sit vel nō: vñmō forinet sibi honā cōsciētā: postq̄ magis p̄toris cōsulerit. Et si res alter se h̄z q̄ ipse sentit: excusat / quia fecit qd̄ potuit. deus aut nichil impossibile requirit ab homine. Dicit etiā Gul. super Ray. q̄ in habentibus vsum rationis quo ad ea sine quibus non eēt salus: nulla est ignorantia inuincibilis simpliciter z oīno: q̄ si non inueniret hominem a quo doceret vinctio doceret eū: misisset per ipm. ¶ Quarta est ignorantia vniuersalis bz phds. Et bz iuris bz dī ignorantia iuris: videlicet eorū q̄ quis scire tenet: vt patuit circa p̄ncipū p̄cedētis cap: in septē facie dī. ¶ Vnus em̄ scire tenet qd̄ alter nō vt ibidē dictū est. ¶ Alii autē talū ignorantia directe z p se est volūtaria seu

affectata: vt si quis aliquid sua sponte
 nesciat vt liberius peccet: hec igno-
 rantia in nullo excusat: sed est speci-
 aliter peccatum et actus aggrauat: q̄ au-
 get voluntariū: et p̄p̄os p̄ctm̄. Et int̄
 r̄dē enī voluntatis ad peccandū: pue-
 nit q̄ aliquis vult subire ignorantia nō
 nū ppter libertatem peccādi. Distin-
 guūt verūtamen ibi aliqui de ignorā-
 tia affectata q̄ potest haberi duplici-
 t̄r. Primo cū ignorantia tentōis: vt cū
 quis tenet ad aliqd̄: s̄ nescit an teneat
 tur vel non. Et hec excusat aliquit̄: s̄
 modicū. Et illa fuit in paulo. i. Thi.
 misericordiā consecutus sum: q̄ igno-
 rans feci incredulitatis: vt osee dicit.
 Alio mō pōt haberi cū conscientia rē-
 tionis: et hec in nullo excusat: sed oī
 nat. Un̄ ip̄s. Voluit intelligere: vt
 bene ageret. Et n̄ vtro tali ignorantia
 q̄ est causa peccati nō est dicere vo-
 luntaria seu affectata: sed indirecte vel
 per accidēs q̄ p̄s̄ simplex ignorantia:
 puta cū quis: ppter laborem/vel pro-
 pter alias occupationes negligit illud
 addiscere p̄ quod a peccato retrahat̄
 talis enī negligentia facit ip̄az ignorantia
 esse voluntariā: et peccatū: p̄mo
 dofit cor: q̄ quis scire tenet: et potest:
 talis ignorantia non totaliter excusat
 a p̄cto. Sicut cum aliqd̄ non vult la-
 borare in studio/vel negligit discere
 vel querere/vel simonē audire et q̄ se
 quitur eum ignorare: vel cu3 aliquis
 vult bibere vinū immoderate: et quo se
 quis est inebriari: et discretionē carere
 talis ignorantia diminuit voluntariū
 s̄z th̄o. 2 p̄ p̄s̄ p̄ctm̄: et sic nō excusat
 a toto: sed a tanto. Cū ei aliquid nō
 cognoscit esse p̄ctm̄: nō pōt dici q̄ vo-
 luntas directe et p̄ se ferat in p̄ctm̄:
 sed p̄ accidēs: vnde est ibi minor con-
 temptus: et p̄ cōsequens minus pecca-
 tum. Et quidam igit de ignorantia
 turis quo ad leuitatem et grauitatem
 ponūt gradus tales. Primo sunt q̄-
 dam qui habent ignorantia simplicē
 talem q̄ ignorant q̄ tenent scire: s̄z la-
 borant vt fiant. Et hec habet aut si
 n̄ et transgressionē turis: et tunc est pe-

Preceptum. 10.

na peccati tñ: aut cum transgressioe
et hec nō excusat a toto: sed vt multu
quia inuincibilis est: vt nūc: hñ nō sim-
pliciter: et sic sūt duo grad⁹. Alij sūt
hñtes ignorantia crassam vel supinā
qui ignorantia et negligēt scire cō-
posunt: sed sunt indifferentes ad vtrūli
bet: et hec minus excusat. Exemplū
istoz: tñ de illo qui nescit clādestinū
matrimoniu esse prohibitū: vel nō: ec-
ducendū in matrimoniu quā. polluit
p adulteriu. Alij sunt qui habēt igno-
rantiam affectatam sine cōscientia tē-
tionis: vt paulus: et hec minus excu-
sat q̄ tertia. Alij vero habent affecta-
tam cōscientia tētionis: et illa i nul-
lo excusat: s̄o iūmo dñat. Et sic sūt
¶ Quinq; gradus. ¶ Quinta est igno-
rantia particulari dicta a philosophis
sed a iuristis dī facti: que est ignorantia
particulariū circūstantiāz in actu
Exemplū ḡa. In illo fillogismo: nul-
lus pater est percussus: iste pater
est: igitur et c. ignorantia maioris esset
ignorantia iuris siue vniuersalis: sed
ignorantia minoris esset ignorantia
facti siue particulari. Similiter ignorā-
tia particularis siue facti est: vt si ne-
scis hanc rem quā tollis: ēē alienā: vel
nescis hanc mulierē tuā. Iste dīstinguē-
dum est: quia aut ibi ē adhibita et pre-
missa debita diligentia: et dā op̄a rei:
licet tunc ignorantia facti omnino ex-
cusat: q̄ talis ignorantia est cā facti ta-
liter q̄ si sciret hanc circūstantiā i pec-
catū trahentē nō faceret actū: cui? si-
gnū est q̄ postea dōlet: q̄ si itelligit pec-
catū: hec iquā excusat a toto: vt iacob
qui cognouit hanc: cā puras rachel in
quā solum consenserat. Si aut nō est
adhibita debita diligentia: licet aliqua-
lis adhibita sit: vel non dā op̄a rei: li-
cite: hec non excusat a toto: sed a tāto
¶ Potest tamē plus et minus alleuare
si nō fuerit directe affectata: vñ nō ex-
cusat i toto lamech q̄ occidit cam: pu-
tano se ferā occidere. Si autem nul-
la adhibita est diligentia: tūc in nullo
excusat. De ignorantia ponit cā cella-
rius septem regulas in floribus regu-

larum moralium. Prima. Ea que ti-
bi precepit deus: cogita semper. Ra-
tio: quia quilibet obligatur scire illud
absq; cuius notitia nō potest euitare
petn. Secūda culpabilis ignorantia iu-
ris diuini: non cadit in faciētem illud
q̄ in se est. R̄ d̄ est: q̄ sp̄s scit talē
hoīez de necessarijs ad salutem: q̄ vi-
res suas excedunt: docere mediate vel
imediate paratus est. Tertia ignorantia
in uincibilis excusat: i cas presertim
que sunt facti: non autem crassa vel su-
pina: q̄ punitur ex negligentia sciendi
vel faciendi q̄ in se est. Dī aut inuincibilis:
non quoniam possit vici: aut q̄ ex
ea necesse sit tunc opari: s̄ q̄ op̄as
sufficienter fin casus euētiū: diligen-
tiam appōunt sciendi illud q̄ nescit
¶ Quarta: ignorantia iuris humani suf-
ficienter p̄mulgati: nō liberat subdi-
tos a pena in foro exteriori: licet fre-
quēter q̄ ad deū excuset a culpa quof-
dam ignorantes. Quarta: nō quilibet
tenet scire de quolibet petō mortali
an sit tale: s̄ expediat illud inquirere
et scire iuxta vniuersitatis vires et sta-
tum: et plus ecclesiasticos p̄latos et officio te-
nent q̄ sint pati omni poscēt reddere
rōnē: de ea que in eis est fide et spe.
Sexta: nulli facienti q̄ in se est: hoc ē
bene vtēti bonis dei tam habet: desi-
cit deus: imo talē hoīez parat⁹ ē docere
re iū necessarijs ad salutem: siue sint
illa credenda: siue operanda. Septi-
ma: nemo vtēti dōne diu ab ignoran-
tia p̄ncipioz moralium excusat: q̄ for-
te morulam ad cōsiderādū apponere
fas h̄. Hec cancellarius. ¶ Dubitaf
hic p̄mo de enēte rem aliquam furti-
uā: vel raptam: vel p̄dū: quā ignorat
esse talē: vel alia vitiofāz s̄stet: R̄ n̄.
R̄ay. qui sciebant vel phabiles crede-
bant ēē de iusto simpliciter: nō tenentur
ad restitutionem in aliq; durate scilz
bona fide: quantum ad illos qui cre-
debant. Qui vero temere credebant:
vel ignorabant ignorantia crassa: vel
supina: vel ex negligentia: vel p̄p̄ fa-
tuā simplicitate nichil sup hoc cogita-

Capitulu. 11.

clxx.

bant: tenentur ad restitutionem. Dict-
tur autē ignorantia crassa vel supina p
metaphorā hominis crassi vel supini
q̄ non videt etiā ea q̄ corā eo sunt: q̄
nullam diligentia facere vult. Sic q̄
publica et manifesta se dicit ignorare:
et etiā non facile creditur. vñ. dī. q̄
dicitis. Exemplū ḡa. Ignorantia cras-
sa et supina haberet q̄ emeret rē spo-
liatā ab eo qui in bello inulto spolia:
uit: taliter q̄ auduit oēs vicinos: vel
p̄ maiori parte: vel etiā pauciores: s̄
sapiētiōres audierat dicere illud bel-
lum esse iniustum: et p̄ra deū: vel for-
te q̄ ecclesia phibeat: vel excōica-
bat publice auctores et participes il-
li? bellis: talis teneat ad restitutionē.
¶ Qui cū de tali vel simili furto: vel ra-
pina emerit: in iudicio anime nō ex-
cusat: siue dicat se habuisse ignoran-
tiā iuris: siue facti: siue ignorantia cras-
sam. Si vero scit venditorē iuste vel
ex iusto bello habuisse: licite potest e-
mere: nec tenetur ad restitutionē. Si
etiā nesciebat d iusto bello esse: s̄ cre-
debat phabiles: nō oīne vicini sui: vel
maior pars: vel ad minima sapientes
ita credebāt: put ipsi veditōz videba-
tur: ipse non tenetur restituere: durate
hac bona fide. S̄ si postea sciat rem
esse de rapina: oīz restituere: et in foro
penitentiali tenebit sibi veditōz adlin-
tere. S̄ tētia est R̄ay. S̄ iō emut
bona fide: scz voluntate restituendi:
tūc et postq̄ cōperit rē fuisse viciōsam
potest retinere exp̄sas q̄a exiles in
bona fide fecit: circa rē cōseruādā
vel meliorādā: et non tenetur de fru-
ctibus tēpore bone fidei p̄ceptis. Te-
net tñ de fructibus illis: qui non essent
adhuc consumpti si extaret: ex quo in-
cipit habere malam fidē. Concor. ho-
m̄. v. d. l. et si durante bona
fide res perit: non tenet. q̄ non erat
in mora. S̄ si alienauit eaz: q̄ non
dolo desit possidere. S̄ nunquid il-
le qui emat bona fide: scz cred: s̄ rem
non esse furtiuam: si postea inueniat
rē esse alienā: pōt petere a dño p̄ci-
R̄ n̄. Bartho. p̄sumit summa certe

non. C. de furtis. l. in ciuile. sed agat
contra veditōrē. ¶ Dubitaf vtrum
ignorantes excusent p ignorantia a
statutis ordinariis: R̄ n̄. q̄ ignorā-
tes non excusant communiter loquē-
do a statutis et obseruantia legum: nī
si sicut dictum est supra: distinguēdo
de ignorantia iuris et facti. S̄ tamen a
sentētijs p̄latis p̄ statuta ordinariū
excusant ignorantia: q̄ non ligant il-
lis: nisi eoz ignorantia fuerit crassa:
vel supina. l. vñ. de p̄st. vñ. animaz
¶ Duo ad tertium p̄ncipale notādū:
q̄ q̄uis peccātes ex ignorantia nō sp̄
grauissime peccat: tñ piculose valde
peccat: q̄ q̄ nescit morbi: nō q̄rit re-
mediu: nō sup illo. R̄ o. q̄ ignoras q̄m
benignitas dei ad penitētiā te addu-
cit: dicit glo. et ē Ambro. grauissime
peccas: id est piculissime si ignoras.
¶ S̄ dubitatur p̄mo vñ veniat q̄s
in ignorantiam: R̄ n̄. q̄ cause ei⁹ sunt
plures. Vna est naturalis ebetudo i-
tellectus. s̄ illa est pena: non culpa.
Tale ignorantiam habēt minores an-
nis et pueri: de q̄bus dīcunt ad Ionā
Ionevlti. Tu dolos sup hederam in
qua nō laborasti: neq; fecisti vt cresce-
ret: que sub vna nocte nata est: et sub
vna nocte perit. Et ego non parcam
niniue ciuitati magne: in qua sunt p̄
q̄. cxx. milia hominū q̄ nesciunt qd sit i-
ter dexterā et sinistrā suā: et iumenta
multa. Alij ē cōsideratio et negligē-
tia dī: scēdi. R̄ n̄. xxv. Impius nō dī-
scet facere iustitiam. In terra scōp̄:
iniqua gessit: et non videt gloriā dō-
mini. Tertia est passiois sensibilibus
p̄turbatio. Alii sūt philo. s̄. l. xij. Iu-
venes et passionum infecutores: non
sunt bone scētie moralis auditores.
¶ Quarta ē affectio et cura nimia de bo-
nis transitorijs. Contra q̄ Barth. vñ.
¶ Primo q̄rite regnum dei et iustitiam
eius. Quinta est cura carnis in desi-
derijs p̄ crapulam et ebrietatē. Con-
tra ap̄lū: quia talia: vtiā imaginatiue
et fantastice obturant et obnubilant
vt in nabal patuit ebrius: qui fuisse lo-
gitur vñ maliciosus: durus: et pessis
p. q.

Preceptum. 10.

mus: et finem nomē suū stultus est: et stultitia sua cū eo est: ait vroz sua abigauit prudētissima. f. Reg. xrv. ¶ Dubitatur scđo. Lū omissio sciēdi sit peccatū: peccat ne semp homo scđū ignorat id ad qđ sciēdi tenet: Et si nō semp qñ ergo: qñ nō peccat ignorā: Rñ. Tho. Preceptum affirmatiuum cui omissio opponit obligat semp: s; non p semp. Et ideo ois illa omissio p illo rpe est peccatū in actu: in q qđ p peccatū obligat: et quoties illud tēpus reiterat toties peccatū multiplicat. Et q prz qñ qui pēpē se ignorasse in cōfessione: v; dicere diuturnitatē tēporis p qđ ignorantia stetit. ¶ Dubitatur tertio: quomodo qđ possit vtere ignorantia p penitentiā: cū ignoret se ignorare: Rñ. q possit quis fecit diligētiā: v; cōfessione cōfessionem suā modis supra tactis: pcepto. iij. ca. de contritiōe. v; etiā in gñali delere de ignorantia si aliqua haberet peccatū ignorātiōe qđ p salm. dicit. Delicta quis intelligit ab occultis meis munda me. rē. Et tunc ignorantia in quantum est peccatū p penitentiā quo ad reatum deletur: manet tñ ignorantia actu qđ quādo desinit esse voluntaria: desinit esse peccatū: non tamē desinit esse simplr. de hoc habes. iij. pcep. cap. de pñitione. ¶ Dubitatur quibus modis quis possit ignorātiā viciū extirpā: Rñ. f. 3. Lūi f. 3. sup. abath. omel. xxxix. p qñtuor. qui cñ posse suū faceret ad sciēdū differētiam virtutum et viciōz: hic pmo deus p isto oraret. Un Jacobi. f. Si quis indiget sapiētia: postulet a deo q dat omnibus affluētē: nō impropertat: et dabit ei. Scđolibēs lege reuelat audiret pba diuina de necessariis docētia. Ideo. q. Th. q. Intelligē: id est intus lege: q dico: dabit enī tibi dñs in omnibus intellectum. Tertio q fecit esse bona faceret: et mala dimitteret mortalia: q finem Greg. Non est dignus dandū: q nō est gratus de paris: finem illud p. Initium sapiētiē timor dñi. Et si mortaliter peccaret: statim deberet penitere: qđ quantum

potest esse requisitum. Un finem eundē Grego. peccatū qđ p penitentiā nō deletur in aliud suo pōdere trahit. Peccatū enī cecit: et obdurationē meret. Un p. Intellectum tibi dabo et instrua te in via hac qua gradiēris. Et seruus tuus sum ego: da mihi intellectum vt discam mā data tua. Quarto in dubijs bonoz et maloz sibi nō consideret: s; dei sacerdotes: prudētes: et timoratos qñeret: exēplo christi Luc. q. qui etiā sedēs in medio doctorū primo interrogabat. Et pauli: qui ananiam accessit. et comelii petri. De hac materia habes supra pcepto iij. ca. viij. f. 3. ¶ Dubitatur quanto cum negligētia sit causa ignorantie: quando negligētia sit peccatū mortale: et quando nō: Rñ. finem Tho. scđo scđo q. iij. ar. iij. Negligētia puenit ex quadam remissione voluntatis p quā contingit q ratio non sollicitat vt pñiceret ea q deberet: vel eo modo quo deberet. pñit autē dupl; contingere q negligētia sit peccatū mortale: vno modo ex parte eius qđ pñmittit p negligētiā: qđ qđ sit de necessitate salutis siue sit actus: siue sit circūstātia: est peccatū mortale. Alio modo ex parte cause: si enī voluntas intū sit remissa circa ea q sunt dei vt totaliter a charitate dei deiciat: talis negligētia est peccatū mortale. Et hoc pñpue contingit quando negligētia sequitur ex cōtēptu. Un puer. xix. Qui negligit virā suā: mortificabit. Alioqñ si negligētia consistat in pñmissione alicuius actus vel circūstātie q nō sit de necessitate salutis: nec hoc fiat ex cōtēptu: s; ex aliquo alio defectu seruiois: q impeditur interdiū p aliqđ veniale peccatū: tunc negligētia nō est peccatū mortale: s; veniale. hec tho. ¶ q mala autē sit tepiditas et negligētia: etiā q est veniale peccatū ostēdit Bemar. in sermone de ascēsiōe dñi dicens. Perniciosa nimis et molesta tepiditas: inferno enī pñima et vmbra mortis tūte censetur: sane est videre homines pusillanimes et remissos

ps. 31.
ps. 118.

ps. 18.

ps. 117.

Capitulum. iiii. fo. clxxv.

deficientes sub onere virga et calcari bus indigentes: quorū breuis et rara compunctio: animalis cogitatio: tepida pñersatio: obedientia sine deuotione: sermo sine circūspēctione: ois sū cordis intentione: locutio sine edificatiōe: quos deniq; vt videmus vir gehēne met: inhibet: vir pudor cohibet: vir frenat rō: vir disciplina coheret. Et hñmōi si diu ita pñaserint: aut op pñiunt sub onere et succūbūt: aut q dāmodo in inferno sunt vt nunq ad plenū respicerent in lumine miserati onū dñi. non in libertate spūs: q sola facit iugū suauē et onū leue. Unde autem pñiciosa tepiditas manat: q; voluntas eoz nondū purgata est: nec bonū sibi volunt: nec nouerunt: a pñia concupiscētia abstracti et illecti. Amāt enim cū carne sua terrenas cōsolatiōculas: in pñbo: signo: vñfacto: et si hoc interrūpit aliqui: nō tñ penitus rumpunt. Idine est raro affectiones suas dirigunt in deum: et eoz compunctio non cōtinua: sed horaria est. Impleri autē misericordiā dñi anima hñmōi non pōt. Et q tomagis illis euacuabit: tā tomagis istis implebit: vñ forte magis pñas: nūq illis illis misceri poterint. Id enī spūs et carnis: et tepiditas: in vno domicilio cōmorant. pñsertim cū tepiditas vno soleat vñitum prouocare. Idem Bern.

Capitulum quartum. De concupiscētia.

Ustis igitur de ignorantia premis: declarādū est pceptum nonū: nō concupiscēs vxorem pñimi tui. Et suo modo ē intelligendū: q nec femina cōcupiscat virū alienū. Et ponit. x. et Deut. v. Circa que tria principaliter sunt videnda. Primo intellectus huius mandati. Scđo ad quot actus se extendat ambitus huius mandati. Tertio q periculosū sit delectabilis in morari. ¶ Quantū ad pñm intellectum notandū pñmo q peccatū interius

in voluntate dicitur peccatum cordis: et peccatū exterius dicitur peccatū operis. Et qñ ista scilicet peccatū cordis et operis coniunguntur: tunc sunt sicut vñ peccatum vt determinat. q. m. iij. lib. dist. xliij. tunc etiā vno pcepto phibetur: vt dicit doctores. iij. m. iij. circa dist. vlti. Lū autē peccatū i corde solū nō pñiēdo ad actū exteriorē pñpter aliquod impedimentū forte: tñ peccatū cordis separatur a peccatū operis et recipit specialem phibitionē. Ad pñpositum igitur: cōcupiscētia mulieris aliene ad venerea pñe dupl; considerari. Vno modo prout ex ea causat et oritur exterior actus: mechadū. Et tñ phibetur eadem phibitione cū exteriori actu: sexto mandato: nō mechaberis. Alio modo considerat in quantum ex ipsa concupiscētia non sequitur actus exterior: quia forte impediret ne quis putaret hoc desiderū non ē peccatū: debuit speciale pceptū: vñdelicet nonū dari. Un sicut pceptū sextum non mechaberis: phibetur ois vsus illicitus membrorū exteriorū ad venerea: sic per istud nonū: nō concupiscēs vxorē proximi tui: phibetur ois illicita concupiscētia venereorū turpium: q compertū est ex vehemēti imaginatiōe venereorū sine actu exteriori: vt dicit augustinus. Semen desluxisse in vigilia: qđ est contra naturam peccare: et peccatū mutui vulgariter. ¶ Secūdo notandū finem tho. secunda scđo. q. xxx. q. cōcupiscētia prope loquendo est passio qdam appetitū scñs. Et enī in sensu appetitū alicuius delectabilis: sensualis absentis. Et quantū ad propositū sufficit. huiusmodi concupiscētia est duplex. Vna carnis: scz appetitū delectabilis hñz tactus: vt sunt venerea. Alia oculorū: videlicet appetitū tñaliū bonorū quātū ad possessionē et vñm vñilitatē eoz. Scđo pñet ad vñimū pceptū. pñia ad pñs. ¶ Tertio notādū q pñma cōcupiscētia dicitur concupiscētia carnis: et tripliciter accipit finem tres ei⁹ motus principales in genere. Quidam mo-

q. 11.

Preceptum. lx.

tus nullum sunt peccati: alij sunt ve-
niale: tertij sunt mortale. Nam primo
aliqui dicuntur primi motus isti con-
cupiscentie carnis et sunt tales qd co-
sistunt in fra limites nature vel sensua-
litate: sic qd nullo modo depederet avo-
luntate: et tunc nullum peccatum sunt. Et
empli gra. Sicut enim aliqui motus qd-
dam naturales in carne sequentes co-
ditionem naturalium qualitatium: qd fre-
quenter nec sensus apprehendi nec
homo advertit: nec delectatur: et tales
nullo modo sunt peccati: sed aliqui sequa-
ntur finem thei. ut cu qd ordinate come-
dit: et calefactus movetur sine imagina-
tione alicuius veneret. Fit etiam ali-
quando ex fonte motus quidam titu-
lationis in carne ad libidinem: id est ad
carnalem concupiscentiam qua titilla-
tiones apprehendit sensus. Et tunc
motus ille proprie titillationis finem
habet de gada. qd. vi. Et est istis motus
ipsa sensitiva apprehensio delectabi-
lis: vel delectatio in apprehenso. Et
si ille motus totaliter perveniat volun-
tatem: ita qd voluntas non delectatur: et
nec manet: nec ro advertit eum: et sic
bona veniunt. videtur veniale. Sed finem
aliquos adhuc nullum est peccatum: quia
nichil est peccatum: nisi in quantum est
voluntati. Et Aug. Et sic eundem non
est in parte nostra quibus visis tangamur
sed est in parte nostra ea libere respicere
vel acceptare. Sicut contingit aliqui ho-
mines inspicere mulierem: audire: vel
tangere eam: vel de ea cogitare: et sine cul-
pa. Attamen ad huiusmodi aspectum: au-
ditum: tactum: vel cogitationem: mor-
sequitur et naturaliter appetitu ei
sensitivo concupiscentia quidam et de-
lectatio: vel motus desiderij ad pre-
sequendum illud ope respectu eiusdem mu-
lieris: qd concupiscentia est passio: et
primus motus. Et talis est sic totaliter
prevenit rationis actum: non est peccatum
mortale ratione predicta: quia non est in
parte nostra qd afficiamur: vel non sensua-
lit. Et odo precati concupiscentie motus
cum primis. Unde Aug. li. ii. de nuptijs
concupiscentia. Concupiscentia non est pec-

catum: quia ad illicita opera non presentatur: qd
intelligendum est quia voluntas non presen-
tatur. Sed sunt aliqui motus concu-
piscencie carnis: qd peccata venialia sunt
ut patet in hoc exemplo. Postquam huiusmodi
concupiscentiam iam in alio ordine per-
cipit aliqui ratione: et voluntas movetur
motu delectationis: concupiscendo ap-
petitum sensitivum: aut si movetur motu
delectationis: aut quia movetur desiderio
consensus surreptitij ad prosequendum
illud in opus: id est in nullum horum
deliberate et plene consentiat: sed punitur
et concupiscentiam in alio ordine mora-
ri cu quidam morosa delectatione: sine
tamen consensu voluntatis deliberato et ple-
no in opus aut in delectatione. In istis
fit peccatum veniale: nisi quis consentiret
interpretatione. De hoc statim dicitur: qd
imputatur negligentie voluntatis qd non
prohibet: nec excludit precatum: sed negli-
genter permittit in alio morari huiusmodi con-
cupiscentiam: ad mortale peccatum inclina-
tem. Tertio modo sunt aliqui motus qd
dicuntur concupiscentia carnis: et tunc ac-
cipitur concupiscentia carnis per volun-
tatis deliberatum consensum. Ad istum
sequitur in voluntate deliberativus con-
sensus in opus veneret: prohibetur
tamen precepto: id est non egrediamur in opus
vel etiam quia consentit in precati operis de-
lectatione vere vel interpretative: qd
consensus est consensus in morosam de-
lectationem: tunc ille consensus est peccatum
mortale. Et ista prohibetur precepto: non
in precepto. Unde notandum est huiusmodi qd
dicitur. qd. xv. Et bona veniunt. sup. qd. vi.
tunc qd antequam quis egrediamur in opus
veneret sexto precepto prohibetur: sed non
mechanice: vel antequam presentat in opus
tale: potest quis peccare mortaliter tripli-
ci consensu contra hoc non preceptum: con-
sentiendo in venerea morose. Unde
consensus vocatur interpretativus. Alii ex-
pressus seu verus in delectatione. Ter-
tius in opus nepharium si possit. Unde
declarat bona veniunt. ubi prius sic: et sum-
itur ab aug. originaliter. li. ii. de tri-
nitate. et a magistro dicitur precati. Unde
interpretativus et delectativus. dicitur bona veniunt.

Capitulum. lxi.

§. clxxii.

talus est. Primo enim delectabile offer-
tur sive percipitur. Secundo pro delectatio ad-
vertitur. Tertio in id ad quod trahit de-
lectatio presentatur vel dissentit: delectabi-
le percipitur est sensualitas: delectatione
advertitur est interioris partis rationis
qd interiores motus et effectus habet: dicitur
dicere et cognoscere: hoc enim non est
potentia sensitiva. Diffinire autem an hoc
sit amplectendum an respiciendum est su-
prioris partis rationis: in qua residet au-
toritas iudicarie precati. Contingit
autem delectari ad apprehensionem de-
lectabilis ad adversionem delectationis
et hoc est sensualitatis: et absque dubio est
veniale peccatum. Contingit iterum delectari
post apprehensionem delectabilis: et
post delectationis perceptionem an plenum
consensum et deliberationem: et hoc est infe-
rioris partis rationis: et est aliqui mortale:
aliqui veniale: et tunc dicitur comedere sola
mulier. Contingit iterum delectari
post apprehensionem delectabilis: et ad-
versionem delectationis et post plenum
consensum deliberationis. Et tunc dicitur
comedere: et tunc est mortale peccatum. In his
genibus peccatorum: quorum actus sunt in
prohibitione: propter plenum consensum et deordinati-
onem: cum tractatio inchoat a sensualita-
te: planum est esse veniale. cum summatur
in superiori parte rationis: planum est esse
peccatum mortale. Si pro sola muliere co-
medit: potest esse mortale vel veniale. Sed
difficile est discernere quia sit mortale vel
veniale. Propter hoc mortale discernitur: quia
peccatum delectatio: aut statim repellitur:
aut retinetur: si statim repellitur: tunc leve
est peccatum. Si non retinetur: hoc potest esse tri-
pliciter. Vel quia placet ista delectatio
operis summatio: ita quod adest voluntas
facienda in cogitatione: et etiam in ope si
facultas adesset: et tunc est ibi plenum
consensus: et peccatum mortale simul per-
venit: et mulieris comestione: vel quia
placet delectatio: sed tamen displicet peccatum
summatio: et tunc est consensus semiple-
nus: et dicitur manducare mulier: nichilo-
minus tamen peccat mortaliter: cum in ista
delectatione presentatur. Vel quia utriusque
displicet: sed ipsa interior delectatio: et

operis summatio: tunc aut advertit peccatum:
aut non advertit: si non advertit
peccatum delectationis: nec repellit eam:
peccat: sed non mortaliter. Bona tamen
peccat quia statim mulierem repellit. Si
autem advertit peccatum: et delectationem
istam non repellit: sed meretur in talibus
cogitationibus revolvitur: tunc dicitur
magistri quod peccat mortaliter: quia
magistri etiam non sit consensus verus: et tamen
ibi consensus interpretativus: et com-
edit sola mulier. Nichilominus tamen
illud peccatum imputatur viro: quia
cum eam comescere debuisset: et te-
neretur: non tamen comescit. Hoc
tamen quod nunc ultimo dictum est:
non est usquequaque certum. Negatur enim
aliqui esse mortale in negligentia repu-
mendij ubi est displicentia: quia quod
peccatum advertat. Sed tamen securior via te-
nenda est: quicquid sit rei veritas. Et
si alicui hoc contingat: sanum est consi-
lium quod de ipso: ut de mortali peniteat.
In dubijs enim securior via est eligenda.
Et nota quod non dicitur quod delectatio lo-
quimur: utpote de ipsa qd delectatur co-
gitando de pulchritudine mulieris: sed
de ista qd surgit ex delectatione illius
operis: nefarii. Idcirco bona. Statim
questio de veritate ubi prius sic dicitur.
Simpli procedimus consensum in de-
lectationem fornicationis: vel alterius
peccati mortalis esse peccatum mortale. Et
qd etiam sequitur quod quod homo agit ex
consensu talis delectationis: ad hoc vel huiusmodi
delectationem nutriat vel teneat: sicut
sunt turpes tactus: actus: et libidino-
sa oscula: vel aliquid huiusmodi: totum est mor-
tale peccatum. Idem dicitur prima secunda. qd. lxxiiij.
ar. viij. Et iterum ubi prius de veritate: de-
clarans quod sit consensus interpretativus: sic dicitur.
Ad hoc ratio delectationis prepedat aut
nocumet ipsi: non huiusmodi interpretativum
consensum: etiam si non resistat: sed quia
prepedat ratio de delectatione insurgente: et
de nocumeto presequere: utpote cu per-
cipit homo totaliter se per huiusmodi delectatio-
nem in peccatum inclinari: et in preceptis ruc-
re: nisi expresse resistat: videtur consentire
re. Et tunc peccatum ad rationem transferri videtur
q. lxxij.

vero inducit pſenſum interpretatiuū
quando homo aduertens piculum de-
lectationis retēre negligit eam repri-
mere. hoc autem non fit absq; conſe-
ptu salutis propie: p eo q̄ discerni-
ni se cōmittit & exponit. Illa enim de-
lectatio ſubintrat ſicut ſerpēs: & ve-
nena diffundit: p q̄ rationalis ſpiritus
incurrit mortē culpe. Sicut igitur ſa-
lutē corporālē negligeret: qui ſerpēte
tuta ſe ſciēter collocaret: ſic qui in ta-
li delectatiōe aduertens piculum: & de-
bēs aduertere voluntarie verſatur: ex-
ponit ſe discrimini quando negligit
repellere. Et pro tanto dicit magi-
ſter vbi ſuprà. Ipſum peccare morta-
liter: hoc non facit mora de ſe: ſ; ſi ra-
tione conſenſus: vel contēptus. Idē
Bonaue. ¶ S; dubitatur p eundem
ſcdo: quanta mora hoc faciat: ſcilicet
q̄ ſit de veniali mortale. R; ſi in gē-
ali determinatur hoc in quāto adeo
creſcit delectatio & libido: q̄ ſupuenit
contēptus & conſenſus. Et adeo eſt
repellēdū negligētiā: vel propie ſalu-
tis incuria: q̄ ſupuenit contēptus &
conſenſus interpretatiuus. Si autē
in ſpeciali gratur quanta ſit illa
mora: vtrum vniūſ hoc: vel diuidē: vel
amplioris ſpacii: nō poteſt riſſio dari.
q̄ aliquādo ē maior: aliqui minor ſui
diuerſos ſtatus & conditiones pſona-
rum. Cui hoc non determinat ſcētia
vel electiō: ſ; potius conſciētia recta
& vinctio. Cui qñ aduertit conſciētia re-
cta ſe nō modici ledi ex moroſa dele-
ctatione: conſenſus ſupuenit vel con-
tēptus. Ad ſi non aduertat aliquan-
do ppter tenebras & inuolutiones af-
fectionum noſtrarū: ſecuriorē partē
de eligere & conſideri poteſt: & dolo-
re quaſi mortali peccaſſe: p̄d̄ quod
apparet etiā riſſio qd faciēdū ſit: qñ
q̄s dubitat an venialiter: vel mortaliter
peccauerit: & quali ei ſit conſulēdum.
¶ Dubitat tertio p eundē ſc; Bona-
ue. vtrum in alijs gēibus pctō: etiā
ita ſit piculoſum & durum: ſicut tam
de pctō carnis dictus eſt. Exēpli gra-
tia de homicidio: & huiūſ quāli ſit ei

fo. clxxviii.

consulendum. Item, eiusdem in oib⁹ pec-
catis delectatio morosa vigilanter et stre-
nue vitanda est. Item proba Aug. posita
in li. xij. de trini. ponunt^r vol. xxiij. vbi
dicit. sicut in illo plugio primor homi-
nū. Scilicet videtur intelligi in pctō car-
nis. qd hz ex carnis incitū delecta-
tione sibi magis cōiuncta/ad quā hō
facillime curuat. Et ideo cōi magis
diligētia est vitanda. Itē soli autē hoc
sz et pctm multa cōi frequēter cre-
duntur esse venialia/ q̄ sunt mortalia.
Difficile tñ est in his discernere. Et id
quasi a facie colubī hz homo q̄ vult
saluari pctm fugere. Inecille. Sz fan-
ctus Tho. pma scde vbi prius: videt^r
diffinire dubiū pfatum: q̄ in alijs mo-
ris delectatiōibz in his vcz pctis
immorādo q̄ fm se sunt pctā mortā-
lia: posset quis peccare mortali. Sz
distinguit. Un sic dicit. De fornicā-
tione cogitans: de duob⁹ pōt delecta-
ri. Et no modo d̄ ipsa cogitatio. Alio
mō de ipsa fornicatiōe cogitata. Et
sic semp sunt due delectatiōes/ vna de
cogitatio/ alia de fornicatiōe cogita-
ta. Delectatio de cogitatio ipsa: seq̄
tur inclinatio affectus in cogitatio-
nē ipsam. Cogitatio autē ipsa fm se
nō est pctm mortale: imo qñqz est ve-
niale tñ sicut cō aliq̄ inuulter cogi-
tat. Et qñqz autē sine pctō. puta cur ali-
quis de castitate cogitat. sicut cum
vult de ea predicare vel disputare. Et
ideo p̄ his affectio delectatio/ q̄ sic ē
de cogitatio fornicatiōis: nō est de
gñe pcti mortalis: sz qñqz est p̄tēti-
uale/ et qñqz nulluz. Un nec p̄ensus
in talē delectatiōē est pctm mortale
Et autē aliq̄s cogitans de fornicatiōe
nō delectetur de ipso actu cogitatio
hoc contingit ex hoc q̄ affectus eius
est inclinatus ad hūc actum. Un cur
aliquis cōsentiat in talē delectatiōē
hoc nihil aliud est q̄ q̄ ipse cōsentiat
in hoc q̄ affectus suus sit inclinatus
in fornicatiōē. Nullus tñ delectat/ ni-
si in eo quod ē cōforme appetitui et
Et autē aliquis ex deliberatione el-
igit/ q̄ affectus suus p̄formet his que

fin se sunt pctā mortalia est peccatus mortale. **A**si talis consensus in delectationē mortalis est pctm mortale. Ad qñtum argumētum dicit. **R**ōsen sus in delectationē q̄ procedit ex cōplacētia ipsius actus homicidij cogitatus est pctm mortale. non autē consensus in delectationē q̄ procedit ex cōplacētia cogitatiois de homicidio. **E**t in scripto scdo dicit. vi. xliij. **S**icut in fornicatione si quis pñtiant in delectationē q̄ appetitū concupiscibilis respectu fornicatiois sequit̄ erit pctm mortale: ita etiā imulti ampli⁹ si pñtiant in delectationē q̄ appetitū irascibilis respectu homicidij sequit̄ erit pctm mortale. **A**si philo. 2. ethi. vult q̄ idē iudicium est de opatione & delectatione. **I**tem ibi. **D**ubatur quarto. quid si quis imaginetur delectationē venerē cum aliqua quā vellet esse vxorē suā nulla lege sibi copulari prohibita. & in hoc delectet/ nō lēs tñ cum ea corporat̄ delectari: nō si esset vxor sua/ pōt nō pctm mortale ibi committi consentiēdo in morosam delectationē. **R**ñ. **S**im ppe. de pa. sup. ij. vj. qua prius. **Q**uando non est actu vxor: tunc lē eam calitate coniugali v̄ simplici animo desiderare vxorē nō statim de sit phibitum. **J**acob enī seruauit p̄o Rachel quā diligebat. **B**en. xxi. & sic non esset mortale. **S**3 anq̄ si vxor in eam exardescere/ vt in cogitando de eaylet homo delectari: videtur mortale. **P**ossent enī esse libido tam vehemens: q̄ semen emitteretur: quod nemo dubitat esse mortale. & ad crimē mollicitudinē. non minus ab foribz rationē q̄ p̄ exterius contra tra naturā procurare. **D**ubatur quinto. **Q**uid si quis imaginetur delectationē venerē cum aliqua que actu esset vxor sua. **S**icut tñ actu eā cognoscere/ nō est mortale: sic nec eā concupiscere. **I**n oppositū est piculū pollutionis. **R**ñ. **P**pe. de pa. **S**icut nō lē cognoscere vxorē extraordinarij/ nec appetere ad sic cognoscēdū: sic nō lē et morosū delectari in appetitū eius

Precepti. 19.

iuscimus femine: ex quotalis turpitu-
do ptra naturā sequi pōt. fm Augu.
Quāvis enī maritus vxorē illaz non
appetat: nisi hz naturā & licite. & hz nō
sit illicitū ex parte obiecti: est tñ illicitū
ex parte mediū/modi & subiecti.

¶ Ex premissis apparet qd cupiscē-
tie carnalis & aliorū pccōp sunt decem
gradus vel. xj. quibus itur ad mortē
anime. Sicut etiā in infirmitatib⁹ cor-
poris: vna est infirmitas mortis ppi-
quos qd alia. Hāc est pūm⁹ vbi nullum
est pctm. Secundus vbi est veniale.
Tertius est cōsensus interpretari⁹ &
morosus in delectationē venereorū: &
fm aliquos est mortale pctm. In hoc
& sequēti mortua est anima/vel agoni-
sat/vel mouē/vel est mortis ppinquissi-
ma. Quartus est consensus verus ex
pressus seu morosus in delectationē
& ille etiā fm theologos cōmunit⁹ est
pctm mortale. Quintus est cōsensus
in opus nefariū: quod fieret si oportu-
nitas haberetur. Et fm omīs illud est
mortale pctm. Et certū ē qd non hoc
precepto prohibetur. Sequētes ho-
sunt contra sextum preceptum. vnde
hēc anima est mortua. Sextus ē ope-
ris intēti ppetratio exterior vbi facul-
tas adest. hēc anima iam mortua ex-
tra ad monumentum portatur. Se-
ptimus est consuetudo qd causatur ex
frequētia actus. hic feret. Octauus ē
desperatio de nō posse dimittere hoc
pctm. Nec sepelit clausa duro lapide
Mortuus est oblatio & obduratio in
pctō tal. qd pctō: cum in pfundum
pctōum venerit contēnit. vt patz in
pharaone. hēc a memoria hoīm quo-
rūdam sanctorū labitur. Decimus ē si-
nalis impenitētia in qbusdam. hic tri-
plix morte moritur: corporis & anime
& infernaliū demonūz ppa efficiē
Undecim⁹ ē ingressus actualis post
mortē in infernū. Pccati gradus sic
se habēt: qd semp sequēs pōt esse peior
prior. Ibi sunt gradus quib⁹ itur ad
infernum. Ergo pūcipis obsta sero
medicina paratur. Qui vult pfata p-
dicare vulgo/cautus sit in multis: ne

psciētiā ledat inordinatē timoratas.
Bene ergo declarat: aut litteratorib⁹
talīa cōmittat. **¶** De scdo pūcipali
ad quos se extēdat phibitio noni pcc-
pri. Morādū qd in hoc mādato phibe-
tur. Pūmo oīs voluntari⁹ cōsensus
volūtatis in qd cūqz opus venereuz
secto mādato phibitū/ vbi volūtas nō
erit in act⁹: sicuti oīē. qd volūtas tūc
p facto reputat. Et quo patz qd sunt
multa pctā venere in corde. &
tot quot fuerunt enumerare species &
modi extēiores venere in sexto man-
dato. qd respectu cuiuslibet pōt habere
volūtas deliberata illud faciedū: si
non timere infamīā/vel aliud hūmōi.
Et aduertēdū psequēter qd sicut sunt
grad⁹ in grauitate pctōp luxurie: quo
ad act⁹ extēiores/ sexto mādato phib-
itos: qd extēri⁹ adulterium grauius
pctm ē: qd simplex fornicatio. & sic de
alijs/ vt in sexto mandato dictum ē. &
similiter in cōsensu tāto ē grauior: qd
fit inter psonas gradu consanguinita-
tis propinquiores. & ita de alijs: ita
etiā sunt gradus in grauitate pcti lu-
xurie quo ad act⁹ intēiores hic prohi-
bitos. Vbi volitio adulterij grauior ē
qz volitio simplicis fornicationis. qz
uis vtraqz sit mortale pctm. & sic in-
telligēdum ē de alijs. Scdo hic nō so-
lum phibetur voluntari⁹ cōsensus in
opus venereum/ in sexto mādato phib-
itum: s; phibet etiam voluntari⁹ cō-
sensus in delectationē ad tale op⁹ de
p se inclinante. Contingit enim qd ho-
mo nollet extrinsecum opus aliquo
modo perpetrare: attamē deliberate
vult illaz delectationē libidinosa p
quam affectus suus est de p se ad hū-
iusmodi opus phibitum inclināt. vt
si quis nollet fornicari: forte ppter ti-
morē/ aut verecundiā/ aut ppter aliā
talē causam. vult tñ cogitare de forni-
catione/ aut de alijs libidinosis ad eaz
incitantibus. vt de osculis & tactibus
& alijs hūmōi impudicis & ipudice. scz
ppter delectari in obiecto cogitator:
ille consensus est pctm mortale fm
Tho. & Aug. xj. li. de tri. 3o etiā ille

Capitulum. xlii.

So. clxxviii.

¶ consensus est hic prohibitus. **¶** Ter-
tio nō solū hic prohibetur cōsens⁹ in
opus & in delectationē: sed oēs modi
et gestus mali quib⁹ vna psona alīaz
sibi nō matrimonialiter cōiunctā tra-
hit et sollicitat: aut sollicitare nitit⁹ ad
luxuriā: siue hoc fiat per iterniciū
siue per missionē litteraz/ siue per mi-
nas/ promissiones/ munera/ mēdacia
adulantes/ aut per superflūū/ aut la-
sciuū vestimentorū ornatū/ siue per su-
catuz et mendacē facies colorē. Qui
enī talia fecerit: potissime tali itētiōe
vt per hoc alīaz personā nō matrimo-
nialiter sibi cōiunctaz attrahat i sui
cōcupiscētiā phibit⁹: peccat morta-
liter/ & cōtra hoc nomū mandatū agit
etiam si nunqz fiat pgressus in aliqz
extrinsecū & prohibitorū op⁹. Vbi cri-
sost. super illo 28. Bath. v. qd viderit mu-
lierem ad cōcupiscēdiū eam: iam me-
charus est eā in corde suo. Si mulier
aliqz ornatū se/ ornatu saltē supfluo
aut impudico vt oculos hominū ad se
attrahat/ & virozū aspectibus placeat
ad cōcupiscēdiū: etiā si nulli plagā
intulerit: penā patietur extrinsecū vene-
num enī confect: et si nullus iuētus
sit qui bibat. Similit⁹ itelligē de viris
respectu mulierū. **¶** Quarto etiam
hic phibentur oscula/ aspectus/ āple-
xus/ affat⁹/ tactus/ & similia spū dica-
actū carnalis copule pcedēta/ & ad eū
alliciētia. quia talia sunt peccata mor-
talia: cum iter personas nō cōiunctas
matrimonialiter sūt libidinosē/ & tali
intentione vt vna earū aliam hūmōi in-
citet i sui cōcupiscētiā: aut ad illicitū
aut phibitū venereū actū: aut vt in se
prouocet delectationē ad hūmōi actū
inclināre. de quo etiā dictuz est sexto
mandato. Quito nō solū hic phibē-
tur exteriora talia libidinosa/ scz oscu-
la/ tactus/ & similia: sed etiā prohibet⁹ vo-
luntas talia faciedū: siue volūtari⁹ cō-
sensus i ea. qd sicut exteriora illa oscu-
la/ tactus/ & hūmōi sunt grauiā pctā vt
dictum est/ & hoc mandato prohibita
ita etiā volitio deliberata talia facien-
di est graue pctm/ & hic phibitū: etiā

si effectus nunqz sequeretur exteriorus
¶ Quoad tertū pūcipale qd picu-
losum sit delectabilib⁹ malis inordinari
presertim luxuriosis. Illud pūmo pz
per ea que tacta sunt in pūmo mēbro
pūcipali. Scdo pz ex eo qd volūtas
valde faciliter curuatur ad peccādū
et rōnis iudiciū cecatur per delectabi-
lia. Vbi phi. 8. ethi. ca. vii. In regu-
las p virtutib⁹ acqrendis & vicijs vi-
tandis: ponit quattuor regulas. Pū-
ma est. vt quis magis fugiat illud vi-
cium qd plus virtuti certe cōtrariat⁹
vt cōperantie plus cōtrariatur itēpe-
ratiā qz insensibilitas: & plus liberali-
tati repugnat seu mē auaricia qz pē-
galitas. Itē est. qd tale vicij pl⁹ insitit
pctm. Exemplū est deuolente sanari
qd pl⁹ nociuū mag⁹ hz vitare. Scda ē
vt quis pvideret ad quod malū pl⁹ sit
inclinat⁹ a natura vel cōsuetudine. &
cōtra illud plus cōf. Itē est. qd ad
qd cōpicio inclināt/ vel cōsuetudo:
facilius trahit ad transgressionē mē-
di pccat⁹. Ad qd aut quis sit plus in-
clinatus patere potest ex delectatiōe
vel tristitia/ quā qd circa vicij certuz
hz. Ista secūda via efficacissima ē cō-
tra vicij. Sed via stoicorū vt Tullio
narrat/ fuit min⁹ efficax: quia docebat
lētē a vicijs cessare debet: quod ppe
est tepidoz. Ppōit enī hz theologos
simul omnia mortalia vicia dimittere
sed nō oportet omnia pfectionis opa
statim operari. Exemplū de volētib⁹
bestias aliquas docere: oportet qd euz
magno conatu operent⁹ ptra natura
lem inclinationē. vt qui vult canē do-
cere ambulare duobus pedib⁹. Terc-
tia regula est. inter oīa maxime est de-
lectatio & delectabile qd dūqz cauēdū
Itē est. qd naturalr ad delectabilia in-
clinamur. & talia appetitui pposita sta-
tim placēt & sic cupia/ si pstant de-
lectabilia mala statim mouet volūtas cur-
uāt & rō cecaf sic ē. exēpli grā pctio-
ra mēra iudicia iustorū pccatū ita etiā
p delectationē qd hz spēs itētorū mēre
sūt fieri pōt facili⁹. Et differēt illa rō
a scda. qd scda sūt pccatū ad qd ē pūpū

Preceptū. v?

omnis mortale habet. Reatus est peccati mortalis est eternus: venialis vero temperaneus. Mortale meretur eternam diuine visionis perpetuam: non autem sic veniale. Mortale etiam meretur meremur conscientie perpetuum: non veniale. Inter quod omnia nulla est proportio. Alio modo potest intelligi quod multa peccata venialia faciunt mortale dispositiue. et sic verum est. quod qui peccat venialiter ex genere pretermittit aliquem ordinem. Et ex hoc quod consuevit voluntatem suam in minoribus debito ordinem non subicere: disponitur ad hoc quod etiam voluntatem suam non subiciat ordinem ultimi finis: eligendo id quod est peccatum mortale ex genere. Et sic libido peccandi introducit per actum veniales: ut prurum patet facilius in mortale. Et quibus et aliis supra primo et quarto precepto positis: et in nono patet quod et veniale potest fieri mortale quod dicitur. Ideo qui in veniali persistit facit finis. Secundo quando veniale ordinare in mortale actum. Tertio quando veniale fit contra conscientiam diffinitive in dicantem aliquid esse mortale: vel contra conscientiam vehementer dicantem vel dubitantem: et plura argumenta habentem quod sit mortale quod sit veniale. Quarto quod veniale disponit ad mortale: siue fiat progressus in maiorem delectationem siue ex dispositione maioris habituum. Quinto quod sit ex contemptu graui. De his intelligit Augustinus. Nullum peccatum est adeo veniale: quin dum placeat supplere vno ex quibus modis fiat mortale. Dubitatur secundo quot mala faciat peccatum veniale. Respondeo quod vnde dicitur. Ideo ad penam obligat: aut eternam: si quis cum eo damnatur secundum Theodosium. aut purgationem: si hic non satisfacit. aut repositum hic faciemus. Secundo macula quodam causat in anima. ut tactum est supra preceptum. Et ca. ii. f. Quia etiam purgationem secundum Theodosium habet delere. Tertio feruore caritatis minuit sicut aqua igni iniecta: hoc non extinguat: tamen feruore minuit. Quarto potestas glorie lassat in bonis opibus. sicut quod ponitur onus sua per equum minus propter abulat. Quinto a gloria retardat. oportet enim ut minus quadrans peruenialis soluat hic vel in purgatorio: vel in indulgentias. Sexto bona patrie celestis dimittit. non quod ea quod ibi habemus? reposita ex merito: sed quod deberetur opibus: quod venialia faciendo omittimus. Et venialiter namque peccando non deo seruimus. nec meremur: sed de meremur. Septimo occasiones sunt ad mortalia peccata facienda. Octauo detrahunt in deum colunt et spirituale dulcedinem: ac deus a nobis alienatur aliterque: in multis venialia delectamur. Non gratias sancti spiritus interdum fugant quod dedit: si non venialibus peccatis nostrae voluptas satisfecissent. Decimo scandalum primum. Undecimo in demeritis accedente tale iactantia. ut quod docuit loca venialia: princeps sit alterius peccati. Et duo ad tertium principale mirantur quod dicitur. murmurat cur de? misericordissimus? pro vno transgressione mandati non delicta per penitentiam: puniat perpetua damnatio: secundum Iacobum apostolum sententia. cum tamen quodam peccata cito fiat et breuiter. Respondeo quod de hoc rationabilissima sententia apparet iusta: ex noue considerationibus sumptis ex natura peccatorum. Dicit enim beatus Augustinus. xi. de ciuitate dei. nullus exigit gentium legum: quod ceteris tunc cito nocentium finem esse tormenta: quod cito factum est homicidium: vel adulterium: vel sacrilegium: vel quodlibet aliud scelus: non tempore longitudine: sed iugitatis et impietatis magnitudine metenduz est. hec ibi. et plura ibi de hoc ponit: et concludit quod nihil irrationabile potest occurrere hominibus: nisi de? cui? ineffabilis est iustitia per peccata breui tempore commisso det longe duratiōis supplicium: aut etiam eternam infliget penam. Talis est egre ferens: non considerat malitiam et nocuitum peccati mortalis. quod secundum Beatum Paulum. pariter fieri. an de fide et legibus multis rebus comparatur. Primo est vulneratio spiritualis anime. ideo psalmi. Libera me de sanguinibus. et. Sicut enim

nemo infiratur? quod ex breui vulneratio ne corporali quis perpetuo e corporali vita per mortem priuatur. Sic nec mirum est per mortale crimen quod eternaliter coram deo maneat mortuus. Secundo peccatum mortale est quidam casus in profundum voluntatis. de quo christus ait Math. xvi. Cecus autem si ceco ducatur prestat: ab eo in foveam cadunt. sed in actu oculi quia se precipitare potest in foveam quam pro conatu non exire potest. Tertio peccatum mortale est transgressio precepti sub morte interdicta. sed illud Math. xix. Si vis ad vitam ingredi: serua mandata sed nullus miratur quod pro transgressione humanarum legum temperance facta rum: fur/latro/et alij malefactorum rei publice eternaliter puniuntur suspensio vel tormento simili. Unde beatus Augustinus. vbi pus octo penas secundum Tullium leges malefactoribus infligit: viz dānuz/vicula/verbera/talionē/ignominia/exilium seruitutē/et mortē. Et tamen quālibet istarum penarum contingit per homines iuste pro tuo iusgi per peccata commisso. Et tamen non similiter pro peccato mortali fieret. Quarto peccatum mortale est extractus quodammodo et emptio infernali tormentorum necesse est veditio: quod peccato breuis voluntatis seipsum tamen in anima quod in corpore vendit infamia peccatoris. Unde tales veniunt sunt ut faceret malum. sicut. iij. Reg. xxi. dicit helias ad achab. Veni datus es ut faceres malum. multi autem dubium quin ex veditioe et emptioe quā tunc breui tempore fiant: ius perpetui rei emptioe acquirat emptori. Qui peccato mortali peccatatio est luminis gratie extinctio et lucerne que lucet cognitione et ardet amore. Et si autem nemo possit de se ista reuocare prope tue misericordie. singulud Joh. i. Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: accit eo ad istud periculum se proiciens merito punietur perpetuo. Secundo quoniam addit super peccatum suum in penitentia seu ptinaciam. addit et de iure etiam et penam. Et iustissime quantum durat in vno quoque peccati iuria: tantum durare debet in eo et

Capitulum. i.

Fo. clxxvi.

pena: sed existens in inferno super peccato suo addunt impenitentiam et penam perpetuam: ergo non solum iuste per peccatum puniuntur extensiuē: sed etiam intensiuē deus penam eorum augere posset. Septimo beatus Augustinus de ciuitate dei. lib. xvi. Dignus est pena eterna: qui in se perimit bona eterna: sed peccator mortalis est huiusmodi: quod peccator ad perpetuum seruitutem gratiarum actionis tenetur deo exhibendum: de quolibet merito vel dono tam corporis quam anime: quod sibi deus tam gratiose prestat. Nec autem omnia diabolo per peccatum tradit: et deo eripit: ergo perpetuo puniri debet. Si enim in humana politia qui furat capam meretur certam penam: qui furatur centum florenos maiorem meretur ergo qui perpetuum centum deo eripit quod habet in membris anime et corporis: et quod in patria deo lere reddere deberem? de memorum obsequio semper puniri debet. Octano qui peccat in simplicem prurum: cum ledendo alapa: meretur aliquam penam. qui autem in principem maiorem meretur. ut dicitur. v. ethi. ergo qui in infinitum bonum peccat: infinitam quodammodo meretur penam. quibus enim peccatos est de illis. de quibus dicit in. ps. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores prolongauerunt iniquitatem suam. ergo dominus iustus occidet ceruicem peccatorum semper. Non qui perdit ex negligentia aliquod donum: ut exple gratia florenum suum: vel domum suam meretur certam penam. qui vero perdit decem florenos per demerit. ergo quod perdit infinitum bonum: in infinitum puniri debet: ut peccator facit. deus enim infinitum bonum est. et nostrum est per gratiam et gloriam secundum illud Benef. xv. vbi de? ait ad Abraham. Ego ero merces tua magna nimis. quam mercedem nobis tribuat: qui solus cunctis bonis superabundat.

Capitulum secundum. De peccatis transredientibus decalogum. De inferno: tenebris: igne: frigore. et.

Capitulum secundum. De peccatis transredientibus decalogum. De inferno: tenebris: igne: frigore. et.

Mane secundo principa-
liter de penis transgre-
dictiū decalogū tracta-
tus erit de penis infer-
ni: scz quas icurrūt trās-
gressores preceptoz. Ubi tria pn-
cipaliter tractabūt. Primo de pe-
nis exterioribus damnatorum sensi-
bilibus. Secundo de penis interiori-
bus eoz. Tertio de penis quas ha-
bent respectu superiorum. ¶ Quan-
tum ad primum notandum qd dāna-
torū hominū ab autenticis docto-
ribus ponuntur. xij. pene sū qd a di-
uersis creaturis exterius puniuntur
diuersimode. vt in quattuor elemen-
tis. Primo a terra quo ad locum in-
ferni. Secundo ab aere quo ad tene-
bras. Tertio ab igne. Quarto ab aq.
Quinto ab omni bus mūdī et elemē-
torū fetulētia. Deinde quo ad quos
sens. Sexto puniūtur visu quārupli-
citer: scz quo ad fletū fumū/ obiecta
dānatorū homī et demonū/ et priuatio-
nem omniū delectabilū luminū. Se-
ptimo auditu quo ad clamoris perce-
ptionem/ et blasphemias. Octauo gu-
stū: quo ad priuationē oīm comestibi-
liū et potabilū. Nonō olfactu: quo
ad presentia sulphureorū corporum
Decimō tactu quadruplicē/ scz ignis
et diuine potestatis/ ac demoniacae/ et
stridore dentū. Et per opposita glorio-
sis doctib. Et per opposita aureola-
rum. Et p societate pessimorū. Et p
priuatione humanitatis ppi. ¶ Pri-
ma pena est locus infernalis. Et est aut
duplex infernus sū Greg. iij. dialo.
Primo est vniuersalis. et est i media
concauitate terre latissimus/ et pfun-
dissimus/ orbicularis/ et ignobilissim⁹
ac perpetue duraturus. Et infernus
ps. 85. sit pbat scripta/ philosophia et poe-
tria. Scriptura per illū Bath. xrv.
Ite maledicti ignē et nū. Et i sym-
bolo Athanasij. Qui pō mala ege-
re in ignē eternū. et ps. Qui eripuit ani-
mā meā ex inferno inferiori. ¶ Phia
idē dicit. Rāz socrates in li. qui dicit
sedro u platōis postq notauit gran-

des peccatores: sic cōcludit. hos ppe-
tens equidē porta latet in tartarū: vñ
nunq exhibēt. Poete similē: vt Vir-
gili. in georgicis. et plures alij: qui po-
nunt ibi flumines infernales/ et horre-
da. hic ifernus cū suo igne a principio
mūdi paratus est a deo. Et Bath. xrv.
Ite maledicti in ignē eternū/ q
paratus est. Et esā. xxx. parata est
ob heri tophet/ a rege. Parata ē (gio-
sa) ab heri/ id est ab initio. tophet/ id ē
vallis gehēne. Sed quare de infer-
num fecit? Rñ. De palatiū hī ac re-
gnū vniuersi/ in quo q multi sunt ma-
lefactores congruentissimū fuit in
stissimus carcerē haberet pro talib⁹
viciis infernū. Secūdo querit: quare ē
sub terra? Rñ. pto. q iustū ē vt pessi-
mi maxime distent ab optimis i pñā
viciis a beatis: sed hoc fit per mediū in-
tra terram. Secūdo qgrū est eadez
ratione popt ignobilitatē loci/ viciis
vt ignobilissim⁹ locus a nobilissim⁹
viciis celo maxime distet. Tertio rōne
affectus. vt qui hic terrena p deo co-
lucunt: perpetue in terra claudātur
¶ Ps. Adhesit i terra venter nū. Ali⁹
infern⁹ ē particularis quosundā āte
diez iudicij: qui postmodū in iferiorē
infernū detrudētur. Sunt enī sup̄ter
ram quedā loca patentia/ vbi dānato-
rū anime luunt penas. vt ethna/ et ol-
leuiscanti. Ibi sū Isidor⁹ li. xij. et hī
mol. sunt montes ardentes pleni sul-
phureis flāmis/ et horribilib⁹. Quia
in talibus sū poetas dicebat habita-
re deus: quem vocabāt vulcanū. Sz
reuera diabolus ibi habitat cum suis
De istis pticulant⁹ infernis narrat
Greg. etiā. iij. dial. Primo q heremi-
ta sanctus in insula lipparis vidit an-
maz theodonij regis/ in ollam vulca-
ni ibidem proiectam p deuotos viciis
Iohannē papā/ et Sumachij pñciū:
quos pfatus rex prius iuste occide-
rat. Secūdo narrat de quodā romano i
extremis laborātī cui apparuit nauis
parata: quia ipse et quidā vicin⁹ finis
deducēdi erāt in siciliā. vñ Greg. ibi
addit causam hōz locorū: dicens q sō

ille moriens se ad stellā ducendū te-
natus est: quid aliud sciri pōt: nisi q
p̄ ceteris locis in eius terre insulis
eructuāt igne tormentorū olle patue-
runt. que vt solēt narrare qui nouerūt
lagatis quotidie sinibus excrecūt. vt
mūdi terminis appropinquātē quāto
certū est illud ampli⁹ exurēdos collē-
gi: tāto et eadez tormentorū loca āpl⁹
videant⁹ aperiri. Et sōipotēs de ad
correctionē viuētū in hoc mūdō vo-
luit ostendit: vt mēres infidelū qui in
ferni tormenta esse nō credūt: tormē-
torū loca videant⁹ q audita credere re-
cusant. Tandē causam assignat: quā-
pariēti sō vniuerso. pte pñā. ca. clxxv.
vbi etiā dicit: q in pñā insula sicilie
ignis pñominatus vni⁹. intolerabi-
liter cruciat asias appropinquātū sibi
et tñ corpora nō ledit. ¶ Secūda pena
sunt tenebre exteriores. Unde math.
xxij. ligatis manibus et pedib⁹: pñate
eum i tenebras exteriores. Ubi notā-
tandū sū. Tho. in iij. di. vlti. q tripli-
ci de cā erunt et sūt in inferno tenebre
¶ Et sic dicit. Dispositio inferni erit ta-
lis: prout maxime in serie dānatorū cō-
uenit vel ppetit. Et sū hoc ibi lux et
tenebre put maxime spectat ad misē-
riam dānatorū. Ipsa autē visio sū
delectabilis est. Prius enī metha. dicit
tur: q sensus oculorū est maxime dili-
gibilis/ eo q per ipsum plura cognos-
cimus. Sed p accidens cōtingit vi-
sionē esse afflictuā: in quātū videm⁹
aliqua nobis nocua vel nostre volūta-
ti repugnātia. Ideo i inferno hoc mo-
do dē esse locus dispositus ad viden-
dum sū lucē et tenebras: q nichil ibi
perspicue videatur: sed sōlūmodo sub
quadā vmbrositate videatur illa q af-
flictionē cordi igrere possunt. Accir-
co btūs Greg. li. ix. moral. sup̄ illo ver-
bo. in inferno nullus est ordo: s3 sempi-
ternus horror: ibi habitat: dicit. Quan-
uis ignis illic ad cōsolationē nō luce-
at: tñ vt magis torqueat ad aliqd lu-
cet. Itā sequaces quos secū traxerūt
de mūdō reprobī: flāma illucescēte vi-
si sūt. Et similiter sup̄ illud ps. vox

dnī iter cōditis flāma ignis: vñ. Ba-
silus q virtute dei sperabit claritas
ignis ab eius frute adustius: et cederet
in gaudiū sanctorū: et vltimū ignis
tormētū dānatorū. Unde simpliciter
locus est tenebrosus: sed tñ ex diuina
dispositione est ibi aliqd luminis: quā-
tum sufficit ad videndū illa q an max-
torquere possit. Et ad hoc satis facit
naturalis situs loci. q in medio terre
vbi ifernus ponit⁹: nō pōt esse ignis:
nisi fetulentus et turbidus/ et quasi fu-
mosus. Quidā tñ tenebrarū hāz cau-
sam assignāt q sit ex concupiscentia
et compressionē corporū dānatorū. q
popt multitudinē ita replebūt locū
inferni: q nichil ibi de aere remanebit
Et sic non erit ibi aliqd de diaphanei-
tate quod possit esse subiectū lucis/ ni-
si oculi dānatorū qui erunt obtenebra-
ti. Itēc tho. l. iij. p̄cordat ps. Sicut
oues in inferno positū sūt: ita depa-
scet eas. ¶ Tertia pena ē calor sum-
mus per ignem. vñ Bath. xrv. Ite
maledicti i ignē eternū. Deutero.
xxij. dicit moyses. Ignis succēsus ē i
furore meo/ id est a principio mundi.
Primo ptra demōes: et ardebit vsq
ad iferni nouissima. Deuorabitq ter-
ram/ id est terrenos cū germine suo et
fundamenta montū/ id est sup̄bonum
p̄buret. Itēc ignis vt dicit Alber. sup̄
puer. vlti. li. de muliere forti: vret ite-
rius aīam/ et exteri⁹ corp⁹. Quia ignis
in immensum est calidior nostro igne
Itēc ignis/ vt in secūda pena dicit⁹ ē ca-
lidissimus est: tenebrosus simplr/ sū
quid lucidus quasi fumosus: et virtu-
te diuina et naturali actiūssimus. Et
Tho. i. iij. di. xliij. dicit ignis inferni
corporeus est. vt pbat Greg. iij. dial.
et maxime actus ē: et vidē quidē spēs
euz nostro igne. Sed h3 proprietates
multas differētes a nro. tñ q succen-
sione non indiget: nec lignis nutritur
tñ q de cā regit. Et esā. xxx. Flāt⁹
dissicat torrens sulphure⁹/ succēdēs
eā/ id est a deo est accensus: q natura
ei⁹ statuit: nō ab hoīe. Ignis etiā ibi
erit fortissime caliditatis. q calor ei⁹

ps. 48.

ps. 28.

erit vndiq; congregatus propter frigus terre vndiq; ipz circūstans. Hec tho. Quarta pena est frigus p aqua: de qua pcedet pena d Job. xx. in. Transibunt ab aquis nimium ad calorem mūi. Et in ps. ignis sulphur / et spūs peccatorum pars calicis eoz. Et tho p intellectu hoꝝ dicit vbi prius dicit vlti. damnati transibunt ex vehemētissimo calore ad vehemētissimū frigus sine hoc qm eis sit aliqd refri gerū: et q eoz passio ab exterioribus no erit p species sensibiles, eo mō quo hic sed p actiones spūales, imprimēt formas leuissas. Unde sequitur etiaꝫ sicut in feblicitantib; stridor gentiꝝ De quo luce. xij. Et vt alber. vbi p dicit: frigus intus / et extra damnatos psequitur Quinta pena q patietur ab oibus elementis ferulentis. Vñ tho. vbi prius. Secūdu inquit basilid i vltima mūdi purgatione, fiet quedā se paratio in elementis: vt qe quidē purū et nobile remaneat superius ad gloriam beatorū: quicqd vero est ignobili et ferulentū in infernū pūciat ad penam damnatorū: vt sicut ois creatura dei est beatis materia gaudi; ita damnatis ex oibus creaturis tormentum accrescat. hz illd. Sapie. v. pugnabit cū illo oib; terrā; cōtra insensatos. Hdoc est diuine iustitie competu: vt si cut ab vno recedēs p pccm i rebus materialibus que sunt multa et varia finē suū constituerūt ita etiam materialiter affligant ex multis. Sexto puniuntur quo ad visum multipli ceter. Sicut pmo vnde luce. xij. Ligatis pedib; et. Qualis autēz sicutus in dānatis esse possit: docet alber. super eodem. In sicutu inquit pmo est cōstri ctio cordis ex tristitia / et sensu pene. Secūm est cōstrictio panniculorū ce reb; pueniens ex cordis cōstrictio ne: quia pānculi cerebri p telas / ner uos et venas cōcurant ad cor: et cū cor extremates suꝝ vetriculorū cō stringit: tūc cōtrahunt pānculi cerebri et alia mēbra, ut que pānculi ner ui et vene distādūt. Ex quo tertio se

quitur in ordinata distractio figure et situs in facie. Hec tria sunt in sicutu infernali. Quartum autē nō videt; effusio lachrymarū q hic solū hz locū. Et tho. vbi prius sic dicit. in sicutu corporali duo inueniuntur: qm vñ est lachry marū resolutio: et quātū ad hoc sicut corporalis in dānatis esse non potest quia post diē iudicii quiescētē motu pūni mobilis / nō erit aliqua gñatio vel corruptio, vñ corporalis alteratio In lachrymarū autē gñatione opz illi; humores eē gñationē q p lachrymas distillat. Vñ quātū ad hoc in dānatis corporalis sicut eē nō pōr. Aliqd qd inuenitur in corporali sicutu est qdam cōmotio et turbatio capitis et oculorū et quātū ad hoc sicutus eē potēt i dānatis post resurrectionē. Corpora ei dānatorū non solū ab exteriori affligent sed etia ab interiori hz q corpus imutatur ad passionē aie in bonū et malū. Et quātū ad hoc, sicut carnis resurrectionem indicat: et responder de lectioni culpe q fuit in aia et corpore. Deuli etiam puniunt fumo: vt i se cūda pena tactū est: de obiecto q corpora damnatorū multū puniūt: quia turpia erunt colore et turbatōe faciei et stridore dentū: priuabunt etiā lumi ne solis lune stellarum dei et aliorū. Septimo puniūt auditu p clamores punitorū lachrymabilissimos / et blasphemias eoz. Unde dicit. Tho mas secūda secunde questione. xij. Credibile est q post resurrectionem in dānatis erit vocalis blasphemia sicut i sanctis vocalis dei laus. Et de interiori blasphemia nullū dubiū. Vñ de vtraq; dicit apoca. xvi. estuauerūt hoīes estu magno: et blasphemauerūt nomen dei habentis potestatem super has plagas. Et tho. vbi prius idē ostē dit. A distractionem inquit blasphemie ptinet delectatio diuine bonitatis. Vñ autē qui sunt in inferno retinebunt pueram voluntatem auersam a dei iustitia in hoc q diligunt ea in quib; puniuntur: et vellēt eis vñ si possent et odiunt penas que pro huius modi

peccatis insiguntur. Talis igitur delectatio diuine iustitie est interior in eis blasphemia cordis: ex qua exterior blasphemia sequi potest. Et dicitur: vñ puniunt gustu / quo ad priuationē omnium delectabilium: potui et cibum. Vñ luce. xvj. omnes in inferno autē mitte lazari ut intingat extremū digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meam: sed nemo habebit cum eodem qd desiderat. Et quo fm Gre go. elicitur q in illis mēbris pccōres plus in inferno puniūt; in quibus pl; peccauerūt. vt chorizontes in pedib; tangentes luxuriosa ibidem luxuriosi in gemitibus. Et nō puniuntur in olfactu: vñ similit; eñ putat a doctoribus: vt tactum est in quinta pena partim: post iudicium infernus replēdus est immundicijs / spurcijs / sterquilinis / et ceteris penosis abominatōibus quas pccm fecit ex elementis generari. Idcirco vi homines qui in hac vita floribus elementorū in opitūm effecit et fructib; abusi fuerūt viliissimis eorum fecibus et sterquilinis puniuntur. Quis igitur estimare possit: dicit idem de hāstia super dēf. abominatōe infernalium flammarū sulphurearū ac fetore cap q si exiret infernum: corrumperēt totū elementarē globū. Hō ergo nunc erit nec post: s; reflectit ex toto escāuo inferni et terre. Declarat illd alber tus in de muliere forti: allegans illd Job. xvij. Putredini dixi pater meus es: mater mea et foror mea veribus. Hō inquit sicut fetor ex exaltatione alicuius putredinis: q non putrescunt ibi corpora: sed ignobilitas illa ibi pgregata dicit putredo et puniuntur penerunt vermes. Vñ Sapientie. v. Pugnabit cum illo orbis terrarū pira insensatos id est quattuor elementa: terra artando: ignis viuendo: aer obscurando: et aqua infrigidando. Aliquid enim ignobile est in elementis infernus deglutit. Decimo puniuntur tactu ignis acerbissimi: et a diuina iustitia intra et extra medullas

cremante: a demonibus torquentib; a dēmnatis compimentibus vt ta: crum est partis secunda pena. Unde Chyso. dicit de reparatione lapsi ad amāticum: q acerbitate huius ignis nulla lingua explicare valet. Et dicitur: decimo puniuntur per opposita dotibus beatorū: corpora est eorum erunt quadrupliciter misera. Primo deformatia. Est autē fm Tho. in. iij. distine. plū duplex deformitas. Vna est ex defectu alicuius mēbr; talis in nullo damnatorū erit: vt nullū dubiū est: quia omnes integris membris resurgēt. Alia est deformitas ex indebita partium dispositione: in qualitatib; qdem vt febre vel podagra et huiusmodi. Hec talis deformitas in damnatis erit: sed corpora eoz erunt sensibilib; ma et viuacia: quia nisi sic tunc minus sentirēt mala pene in inferno: si cetera si mutilati remanerēt, quod non concedit. Sunt igitur deformes defectibus illis qui ex naturalibus pncipijs in humano corpore naturaliter consequunt: vt est ponderositas / tarditas / passibilitas et opacitas / palliditas / et hmoi. Vñ quet. vi. dicit q corpora dānatorū erunt turpissima. Secundo ergo corpora dānatorū erunt passibilia valde. Tū fm Tho. vbi prius: q intergra mēbris: tū q carētia inceptib; lib; morbis. tū q diuina iustitia reget in eis materiā ignis. tū etiā q natura eoz est incorruptibilis. Passibilia est erūt corpora eoz s; incorruptibilia: et species caloris q materialiter sunt in igne recipiuntur spūaliter in dānato corpore. Et sic ignis assimilabit sibi ea: nec tñ psumet ea. Propter q Apoc. ix. dicit. In diebus illis querent homines mortem: et non inuenient eam: et desiderabunt mortem: et fugiet mors ab eis. Tertio erunt ponderosa et tarda. S; querit vtrum ne aliqui am dānatis infernum exire possint: hic hōib; ap parēdo: Rñ fm Tho. in. iij. dist. xlv. Damnati exire possunt propria inferni receptacula fm dispositionem diuine providentie: et aspectibus hoīum

Precepta.

apparere: non tamē illud possunt p-
pria libertate: s; divina providētia ad
eruditiōē hominū et terrore. S; r-
qui sunt in purgatorio eadē ratione et
ut suffragia petant. Sed qui in celo
sunt: possunt propria libertate glorie
daminati tamē feci misericordiam ferunt.
Itē ibidem addit: quibus autē anime
damm: itoz principalē assunt ubi appa-
rēt: non tamē credēdus est hoc semp
accidere. Aliqñ est hñdī apparitio:
nes sūt: vel in dormiēdo: vel in vige-
lādo: opatiōe bonoz spirituz vel ma-
loz: ad instructiōē vel deceptionē vi-
uētium. Sicut etia; viui homines ali-
quando alijs apparēt: et eis multatō-
cunt in somnijs cum tñ cōstet eos nō
esse pñtes: sicut August. p multa exē-
pla probat lib. de cura p mortuis agē-
da. Quarto dñati erunt grossi et nō
subtiles: sicut oves moribide in infer-
no posite: qñ mors depascet. ¶ Duo
decima pena est deformitas qdāz op-
posita auree et aureol. ¶ Quāquidāz an-
tiquus doctor sup. iij. movet hanc qñ-
sionē. Cum ratione actū excellētiū
debeat aureola ad decorē corporis
et anime: vtrum etiam pro actibus ex-
cellenter malis et turpibus debeat
ipsis malis p pena aliqd p modū de-
formitatis et turpitudinis: qd rñdeat
aureole in bonis: et verius dicat luteo-
la. ¶ Rñderi pōt: qñ sic ut quidam cara-
cteres: siue qd deformitates rñdeāt
in qbusdā dñatis respectu aureo-
larū in bonis. ¶ Aliū ēn siue petri op-
ponitur virtuti: et sicut aurea habetur
propter virtutē: ita lutea propter vi-
cium habebitur: qd statim non princi-
paliter opponitur. S; illa vita p que
non solus virtus corrumpitur: s; etiā
status cui debebatur aureola demē-
rentur luteolam. ¶ Alii sibi grā: in ipsis
corruptioibus virginum. Et simi-
liter in ipsis hereticis qui fidē corrup-
punt in alijs. Et sūt in his qui pro de-
fensione sui erroris patiuntur mortē.
Et ponuntur ille deformitates / non
solum qñ se aureolis pñaverunt male
operando: s; quia etiam in alijs pec-

cauerunt quātum in se fult: eos vide-
licet corrumpēdo. ¶ Quā sicut boni ha-
bebunt in celo accidēte pñtium: ita
econverso mali añ iudicium accidēte
le demeritū et post luteolā. De accidē-
tali demerito dicit Amb. qñ pena Ar-
rñ non est adhuc finita: qñ nescit quot
p eum ruēt. Tredecima pena est ppe-
tua societas pessimoz oim demonū
et hoim. ¶ S; dubitat vtrū ne in in-
ferno sit differētia locoz in situ sūm
malozitatē penarum et minoritatem
Rñ. qñ sic. Alii Jo. xiiij. In domo pa-
tris nōc mansiones multe sunt: ergo
a similitudinē inferno. Dicit etiā Tho. in
iij. dist. xlv. Existētes inquit in infer-
no: sūm diversitatē culpe: diversaz for-
tuntur et penam: et etia; sūm qñ gravio-
ribus pñtis irretiuntur dammati: sūm
hoc obscuriorē et pfundiorē locū ob-
tinēt in inferno. Alii et supiores in q-
bus minimum erat de ratione culpe
supremum et minus tenebrosus locū
habēt omnibus pñtis. Hec ille.
¶ Dubitatur scdo vtrum eterna sa-
piētia in locis penarū infernalium ho-
mines similes hñc in vitijs: ad similia
loca in inferno pñtis transmutet-
rat. Rñ. sūm Grego. iij. opalo. qñ sic.
¶ Alii Abat. xij. Tunc id est in die iudi-
ci: dicit messioribus: colligite zizania
et ligate ea in fasciculos ad cōburēdū.
Sup quo Grego. iij. opalo. Quid est
zizania in fasciculos ligare: nisi com-
pares paribus in tormentis similibus
sociare: vt supbo cum supbis. luxurio-
sos cum luxuriosis. avaros cū avarijs.
fallaces cum fallacibus. infideles cū
infidelibus. et. Cum ergo similes in
culpa ad tormētā similia angelū in lo-
cis penalibus deputat: quasi zizantio-
rū fasciculos ad cōburēdū ligant
Hec ille. Et sic erūt tot partiales in
inferno māsiones: quot pñcipalia vi-
tia mortalia. Hec oblat. iij. Job. xj.
vbi dī. In inferno null' ordo: s; sem-
pitern' horror in habitat: qñ sūm Gre-
ibidē intelligit de intēctiōis directio-
ne: et recta opatiōe: qñ neutri sibi erit.
Et tñ Sap. viij. dī Sapiētia artigit

Capitulum. ii.

So. clxxx.

a fine vsq; ad finē fortiter et disponit
omnia suaviter. ¶ Tūc pena est pñtis
sensatiōis chasti sūm humanita-
tem: cuius pulchritudo est sola quie-
tatiua visus: cuius vox sola qet at au-
ditū: odor olfactū. sapor gustū: et cō-
iūctio tactū. Unde in quolibet quīq;
sensu dammati: tam interiorū qñ exte-
riorū remanebit ppetua sitis: quedāz
naturalis: quia i xpi humanitate nfe
hñanitatē essentialis qdam beatitu-
do consistit. Et igitur quīq; sint sē-
sus: quoz quilibet humanitate xpi p-
uabitur: et qñtuplex sitis: p psequē-
in quīq; potentis sensuūz erunt de-
cem ptiales pene: sub hoc mēbro pñ-
cipali comprehendēse. Et erunt predi-
cte pene tanto quodāmo grauiores:
quāto xpi humanitas omnia sensibi-
lia excedit in amenitate.

Capitulum tertiu De penis
interioribus daminatorum.

¶ De ad scdm principale
de interioribus penis dñ-
natorum: notandum qñ
quīq; principales pe-
nas dammati habebunt
et iam partim habent: que sunt. ¶ Pri-
mo omnium quīq; sensuum interio-
rum pñtis: quibus delectabilia sub-
trahentur: et tristitia presentabuntur
quo ad concupiscibilem. Secundo qñ
ad irascibilem erit odium et detestatio
Tertio intellectus: obsecatio. Quarto
vermus pñtis: remorsus. ¶ Quin-
to peccati et interioris blasphemie cō-
tinuatio. ¶ Prima pena interior erit
in quīq; interioribus sensibus qñ sūt
sensus communis: imaginatiua: fan-
tasia: estimatiua: et memoria sensiti-
ua. Nam per oculos ingredientur ad
sensum communem ea que dicta sūt
in sexta pena. Et sic per auditum: qñ
in septima dicta sunt: et sic de alijs sē-
sibus: et congregabuntur in sensu
cōi: eū maxime cruciantia. Ad imagi-
natiua qñ infecta fuit pulchritudine
mulex: veniet amarissimē ecdē im a-
gines et pñie: vt dicat vñ i vñdissim

pro muliere serpentem: vñā p ebrie-
tate gustassem cinerem: p cantilenis
audiuissē sermonem. et sic de alijs.
Ad fantasiā veniet horribiles visio-
nes. Ad estimatiua indicibiles timo-
res: puta cū viderit aliquē torqñ per
demonem: statim timebit sibi affutu-
rū eūde dolore: sicut sit circarotādos
successive. Ad memoria sēstiva cogitabit
de malis male: et de celestib; inferna-
liter: hec pbat tho. i. iij. dist. vlt. dicēs
Sicut ppter pfectā bñtudinē scōz
nichil erit in eis quod non sit gaudiū
materia: ita nichil erit in dñatis qd
nō sit eis materia et cā tristitie: nec ali-
qd qd ad tristitiā pñtere possit: deerte:
vt sit eozum miseria consummata.
¶ Secūda pena interior quo ad ira-
scibilem erit odiū oim demonū et ho-
minū tam viuoꝝ qñ mortuoꝝ: angeloz
et sanctoz alaz. Alii super illud Esa.
xij. surrexerūt de folijs oēs pñtipes
dicat glo. Solacius est maloz mltos
habere socios penaz. Jo scūs tho.
vbi pñtis dicit. Sicut in beatis in pa-
tria erit perfectissima charitas: ita in
dñat; erit pfectissimū odiū. Alii sic.
scī gaudebūt de oibus bonis: ita ma-
li de oibus malis gaudebūt: et de oi-
bus bonis dolebūt. Alii et felicitas sū-
ctoꝝ cōsiderata eos maxime affliget.
¶ Alii esa. xvi. videāt et cōfundā glo-
riātes ppli. et ignis hostes tuos deno-
ret. Alii vñlēt oēs bños cē dñatos.
¶ Tāta etiam erit in dñatis lūdia: qñ
ppinquoꝝ glie inuidebūt / cū ipsi sint
in sūma miseria. Et hoc etiam bene-
hac vita accidit: et ecdē lūdia: s; tñ
minus inuidet ppinqs qñ alijs. Et ma-
ior eēt eoz pena si oēs ppinqui dam-
narent: et aliq saluarent: qñ si aliqui de
suis ppinquis saluarent: et aliq dam-
naret. Et inde fuit qñ viues peti; fra-
tres suos a dñatione eripi. Sciebat
enī qñ aliq eriperent: maluisset tñ fra-
tres suos cū alijs oib; dñari. Quā-
uis autē ex dñatoꝝ multitudie pena
singuloꝝ augeat: tñ tñ sup exet: sicut
odiu et inuidia: qñ magis eligant torqñ
et cū multis: qñ minus soli. Sed ad

Preceptum. v.

erit de affectu dānator ad eos quos hic carnaliter dilexerunt. Nam affectiones inordinate in inferno a dānatis non auferuntur: sed dānati hic alii quos carnaliter dilexerunt: & videt qd etiam illi. Dilectio qd nō fundat sup honestū facile rescindit: & scipue in malis hominibus: vt phis dicit. ar. ethic. vnde dānati nō conseruabunt amicitias ad eos quos inordinate dilexerunt: sed in hoc voluntas eorū remanebit pueris: qd cāz inordinate dilectionis adhuc diligunt. Odiēt etiā deū: & illud ps. Supbia eorū quē oderūt scēdūt semp. Potest em deo dupl. videri. Vno modo in se: & sic a nullo clare visus pōt odiri. Alio mō in effectu. Et quia quidā effectus dei: puta punitio: repugnat aliquibus: id deum odiunt in opibz iustitie sue: hec oia tho. Vbi aliter sup puerbio. vlt. de muliere forti dicit. dānati nullo effectu penitus se diligūt. Vbi. iob. xli. corpus eius: id est leuitathan: qd signat: sicut diabolum: qd scuta fulia cōpacta squamis sese pamentibus. Lozpus diaboli sunt oēs dānati: et scuta fulia in qd amor diuinus inerat: nequeat. Vbi et sese inuicē deridere dicunt: et cōiūti. r. Nec obstat qd vides sollicitabatur de fratribus: qd hoc fecit nō amore: sed vt ipse min⁹ arderet si fessa criminibz ad qd eos induxerat: absoluerent: vel vt non sustineret consilia ipsorū improprietatibz sibi: vel veri⁹ (vt dicit aug.) cōpulsus fuit hoc dicere: ppter exemplū viuētiū vt magis credant scripture: qd etiam mortuorū surgētibz. Tertia pena sunt tenebre interiores: qd sunt triplices: videlz pūatio scientie humane/ celestis/ diuine. De pūatioe pma/ scz de humanis tenebris dubitat vtrum dānati possint vti in noticia quā in hoc mūdo habuerūt. Rñ. tho. vbi pū. di. vlti. dānati memorabunt aliquorū: qd hic sciuerūt. Vbi Luc. xvi. abrahā dicit ait. recordare qd recepiisti bona in vita tua. Consideratio em aliquorū scitōz: quantū ad aliquid inducit gau-

diū: vel ex parte cognoscibilis i quā tū diligunt: vel ex parte ipsi⁹ cognitionis in quā tū est cōueniēs & pfecta. Potest etiā tristicie rō ēē: & p te cognoscibilis qnata sunt cōtristat: reiet ex parte ipsius cognitionis: putet impfectio cōsiderat: vt pote cū ali quis cōsiderat se deficere in cognitio ne alicui⁹ rei cuius pfectio nē appeteret. Sic qd in dānati: erit actual cōsideratio eorū qd dū sciuerūt: vt materia tristicie: nō sūt delectatiōis causam cōsiderabūt. Cōsiderabūt ei mala qd gesserūt ex qbus dānati sunt: et bona derelicta que hic amiserūt: & ex vtroqz torquebunt. Sicut etiā torquebunt de hoc qd cōsiderabūt noticiam quā de rebus speculabilibz habuerūt impfectaz esse: et amissis sūmā eius pfectionē quā poterāt adipisci. Deniqz etiam ea qd hic agunt: ostendunt his quo ad ea qd in eis tristicie augere possunt. Nec dānati penis acerbissimis torti/ abstrahent: sicut hic fit a consideratione tristabilis: qd in futuro si abstraherēt a corpore sicut hic fit: sed quā tū qd corpus affliget: etiam anima semp cōsiderabit lucidissimē illa qd pnt ēē ei causa meritis: nec obliuio ēē poterit ex quantitatē dū: turnitate tpsis post iudiciū. Nec ille. Sed tenebris que sūt pūatio celestis/ visionis affligetur. Vbi hz tho. vbi prius. vlt. vlti. & idem habet ibi i lte tera a bto grego. Dānati aī dīcti: dīcti videbūt bonos in glia. Vbi luc. xvi. Dues vidit lazari i sinu abrahe non hoc modo qd gloriā eorū qualis sit cognoscant: sed solummodo cognoscēt eos cē in glia quadam inestimabilis: & ex hoc turbabunt. Rñ. pū. iudiciū dolētes de bonorū felicitate: tū ppter hoc qd ipsi talem gloriā amiserūt. Vbi dī sapie. v. dīmpis. vidētes turbabunt timore horribili. Sed post dī em iudiciū oīno visione beatorū prius habebunt. Nec tū ex hoc eorū pena minuetur: sed augebit: quia in memoria habebunt gloriā beatorū: qua in iudicio vel aī iudiciū viderūt: & hoc eis tot

Capitulum. lii. Fo. clxxx.

mentū. Sed vltius affligent in hoc qd videbūt se indignos reputari: etiā videre gloriā quā sancti merentur habere. Nec ille. Tertio affligent tenebris circa diuinā noticiā. Quē tū igit an dānati cogitabunt aliquid de deo: Rñ. tho. vbi prius qd sic. Sed notandū inquit qd deus pōt dupl. cōsiderari. Vno mō hz ie & sū illud qd est pūis ei: scz cē totū bonitatis pūcipiū. Et sic nullo mō cōsiderari pōt sine delectatiōe. Vbi sic nullo mō a dānatis cogitabit. Alio mō hz aliqd qd est ei quasi accidentale in effectibz suis: vt pote punire: vel aliqd hūmōi. Et sic hoc cōsideratio ioe deo pōt tristicia inducere. Et hoc mō dānati dēo cogitabūt. Ipi cū deū odio hnt et de eo nō cogitabūt nisi rōne punitiōis: & phibitionis ei⁹: qd male eorū voluntati cōsonat. Vnde nō cōsiderabūt ei⁹: nisi vt punitorē & phibitorē. Quarta pena dānatorū interior est cōtinua pētorū multiplicatio: & ppetua in odio dei: primi: demoni: sanctorū & angelorū: & in blasphemā cōtinuatio: de quibz dictū est. Et sic contra deū ppetue pueriam volūtare habebūt. Rñ. tho. dēmerent. ppetuo loquēdo: qd in termino/ nō in via sunt: vbi solus est meritū ppetue & dēmeritū. Vbi tho. vbi prius. Rñ. dē ppet hoc dānati exēnsant a dēmerito: qd necessitate peccādi hnt: sed qd ad summū pueriēnt in malorū. Demones tū ante iudiciū peccāt: & dēmerent alios ad pētrahētes: sed ad dānatorū hoīm offit: cū nō pntet/ alios ad pānationē ptrahere: sicut pntet ad officiū demoni/ rōne cuius dēmerent quātum ad scđariam penā. Nec ille. Quinta pena dānatorū interior sunt vermes cōsciētie. Vbi hz tho. vlti. Ignis eorū nō exstinguet: & vermis eorū non moriet. Sup quo Aug. de ciui. dei. lib. xxi. plures expositiones recitās concludit. In penis inquit malorū inextingibilis ignis: & inamissimus vermis: aī ppetie ad corpus ignē expōsuerunt tropice vero ad animā ver-

mem: quod esse probabilis videtur. Vbi hz tho. vbi prius dicit. vlt. Et bona cū ipa trāslatio vermis ad no lozem spūalem manifestat: in quibus & quomodo sit vermis: si attendatur ratio trāsserēdi. In verme em materiali cōsideratur origo/ et mordicatio. Vbi inquit ex putrefactione: et mordet illū ex quo orit. Sic in spūali dolore: non quilibet dolor est vermis: sed qui nascit ex putrefactione peccati. Sic tūc peccatū dicit putridum: qd aīa in eo requiescit finaliter. Rursus oportet qd sit in dolore remorsio. hoc autē est ex concursu duorū sibi inuicem obuiantium et resistentium. Istas duo mouētia sunt in hoīe: voluntas naturalis & deliberatiua. Ista cōcurrunt per cōsciētā dictantem aliquid factū esse indebitum. Et tunc obuiant: qd voluntas naturalis dēst indebitum: & deliberatiue voluntati placet. Tunc autē resistunt: qd vtrāqz in suo actu vigent. Et hys patet cur in quibusdā viuētibz sit vermis cōsciētie modicus/ aut magn⁹. In dānatis etiam patet sicut: qd ibi erit peccati putrefactio: et ex hoc qd pētrā finaliter remāsit in aīa eorū: ibi erit cōcursus ppter pētrā aperitissimā visionē. Ibi erit obuiatio ppter volūtatis deliberatiue obliuionē per petuā/ & sinderēsis remurmurationē. Ibi erit resistētia: quipsa delectatio peccati erit ablata per pene acerbitatē: & ex hoc ipius sinderēsis fortificata actio: & ex hoc vermis mirabiliter rodens & puniens. Verba sunt Bonaueñ. Vbi autē quātriplex vermis sū omnes doctores. Primus de peccato cōmissio a se: non qd peccatum: sed qd causa dēmeritiā respicit pene damni. Secundus vermis est sū scotum tristicia de obliuione sua in peccato que est pūatio boni honesti siue gratie per culpam: vel saltem tristitia de peccato qd cōmissit in vita sua: in quo nūc sine remissione dimissus est: & derelictus: nō quidem tristitia de hoc: vel de hoc sū se:

q: talis est puatio boni moralis: s; q: demeritur respectu penam. Tercia vermis est fm Alb. sup missam/ de bono a seipso omisso. qd si fecisset: minora mala sustineret. Et fm Alb. ibidem. h; tres vermes nung ppetue crescant nec decrecant. q: sunt de pietate rito/ rde necessario. Quarta vermis e fm eundem de malo cuius ipse potuit esse causam fieret i alio: r ille vermis cresceret r mitigabil. Si em per malum suum causa est mali in alio: toties crescit vermis/ quotiens crescit r dilatat malum illud in alios quos inuoluit. Et in hoc sensu dicit Ambrosius. q: ignorat pena arri. q: nescit quot errore eius sint subuertendi. Si autem ea fuit r bonum fieret totiens decrecant vermis: quotiens bonum illud multiplicabit. Hec Alb. Quarta vermis vt dicit Tho. vbi prius est corporalis quodammodo potest etiam inq: dici: q: per vermen spualem caro affligetur/ fm q: passiones aie redundant in corpus: r hic/ r in futuro. Vbi Eccl. vii. Quidam carnis impu ignis r vermis.

Capitulum. iij. de pena danatorum respectu superiorum.

Tercio principali vey de pena danatorum respectu superiorum nota dum q: talis in q: triplex est. Prima est subtractio celestis solaci hominum beatorum in r angelorum: r alligatio ad carcerem inferni in societatem peccatorum r demonum. Secunda est priuatio trium dorum anime: e adeptio ipsius oppositorum. Tercia est certitudo de interminabilitate omnium prefatarum penarum: r de redemptione desperatio.

Prima in qua pena est septuplex. Prima est q: palacio amenissimi celi priuabuntur/ quod est patria omni rationali creature desiderabilissima. Si cut centrum terre granibus ita anime centrum est celum. Secunda est q: infernali loco igneo ppetue ptemplando alligabunt. Vbi Math. xxv. Ite maledicti est in ignem eternum. Tercia est pu-

atio naturalis societatis ad beatos homines/ a quibus tot gaudia deberent recipere quot sunt beati homines. Quarta est adeptio societatis danatorum hominum: de q: b; r tanto plures tristitias recipiet: quanto plures danati erunt. Quinta est puatio societatis angelorum: q: propinqua est nostre anime: de quorum angelorum societate gaudere possent/ sicut de hominum societate. Sexta est introitus ad societatem demonum infinitum: quodammodo a quibus etiam tot mala recipiet: quot sunt deformissimi demones. Septima est societas pessima demonum r turpissimi luciferi: q: omnia notantur ibi i verbis christi: qui paratus est dyabolo et angelis eius. Secunda pena est puatio trium dorum anime/ r adeptio oppositorum eius. Anima enim beatorum habebit primo visionem dei claram/ qua decoratur intellectus in munus fidei hic habite. Secundo comprehensionem dei qua pficietur memoria in munus spei. Tercio fructum dei delectabilissimum qua quietabitur voluntas in munus caritatis vie. vt docet Tho. in iij. dist. xlij. Si coia danati quinq: penas e diuerso habebit: quaz quilibet quodammodo in infinitum excedet omnes penolatas penas gehene. vt dicit Chrysostomus de reparatione lapsi/ sicut creator excedit creaturam. Quia obiecta trium dorum sunt infinita/ verum ens r bonum. ergo opposita sunt falsissimum/ miserum/ r pessimum. Sicut igitur deus delectabilissimum/ r summum bonum obiectum est beatis: ita dyabolus/ scz Sathan est summum r terribilissimum obiectum danatis. Cuius obiectum est optimum: eius oppositum est pessimum. Prima igitur pena est puatio visionis beatificae/ r omnium ibi factibilium q: vidisset: si non in mortali defunctus esset. Rone huius puationis intellectus ppetuam sitim naturalis patietur ala damnata. Quia fm phlo. pmo metaphi. Quid homo naturaliter scire desiderat. Et prout commetator Averrois exponit no detest intellectus: nisi suauis verus fuerit

Luc. 16.

adeptus. Hoc fiti anima no corpus diuitis in inferno sicebat. cu ait. Abiit e lazarus in infernum. r. Secunda pena correspondens ingratitude fidei est vrsio perpetua oim demonum r animarum turpissimarum: prefertim pessimi demonum. de quo Math. xxv. qui paratus est dyabolo r angelis eius r sic punitur intellectus acerbissime. Quale autem sit pessimi demonum facies: hanc describit beatus Job. xlij. sub similitudine dicens. Sternutatio eius splendor ignis r oculi eius sicut palpebre riluculi. de ore eius lampades pcedunt sicut tede ignis accense. de naribus eius pcedit fumus/ sicut olivae succense atq: feruentis. Anhelitus eius pumax ardere facit: r flama de ore eius egreditur. In facie eius morabitur formidore: r facie eius pcedit egestas. Sup q: Albert. vbi supra. Sternutatio dyaboli est pessima/ conat/ malignatio. splendor ignis d; non a claritate: s; a terribilitate r crematione. Oculi eius tremebundi: vbi intelligit furia demonis sicut in iratis. Os autem quo loquitur ad animam/ emittit lapides. q: incendit animas/ r cogitantes in malum. De naribus eius/ id est a capite vnde pcedere d; discretio. pcedit fumus demeris pcepissent r furor irrationalis. Anhelus inique voluntatis pumax ardere facit/ id est impios igne infernali succensos. Collu eius est ceruleosus supbia ipsius/ in qua e formido. q: plus audet superba temeritas q: possit explere. r egestas omnis boni pcedet facie eius. Tercia pena si priuatio summe pfectiois diuine/ r etiam amicitie. qua tñ omnis anima desiderat naturaliter. quia a deo primo processit. Vbi i. Ethy. Omnia bonorum appetunt: ergo optimum maxime: r pmo pfectus Aug. Fecisti nos dñe ad te r in quietem est cor nostrum/ donec requiescat in te. Erunt enim in summa distantia a celo/ beatis r deo: quorum adeptio nem nunq: habebit. Quarta pena est adeptio summe miserie/ intus r extra supra infra/ a dextris r a sinistris/ au-

te r retro/ vt sicut diligentibus deum oia in bonum cooperabunt: ita deum odientibus omnia cooperentur in malum/ correspondens spei: qua in creaturas deo pseruato posuerit/ r sic memoria danatorum erit miserissima. Quarta pena loco fructus delectabilis beatorum: erit in danatio tristitia r dolor oia prefata consequens. Tercia principalis pena coplens omnem miseriā est certitudo de perpetuitate penarum omnium supradictarum. rpo dicente. Ite in ignem eternum. Et in simbolo. Qui vero mala egerunt/ ibunt in ignem eternum. Et hec est fides catholica: quaz nisi quisq: integre/ firmiter/ r inuolubiler crediderit/ salu esse non poterit. Et sicut fm Aug. no esset pfecte q: beatus deum clare videns/ r eo fruens nisi esset de perpetuitate istorum certus: sic suo modo etiam certitudo de nulla redemptione coplet miseriā danatorum. Et potest dici tristitia absorptiua fm Sco. super. iij. carentia beatitudinis. Quia eius desiderium maxime spectat inest nature: r specialiter nature sibi sine freno iustitie derelictae. Eiusdem beatitudinis perpetua carentia pcepta/ r tristat totum absorbendo libecille. Dubitat circa premissa. vtrū pfectio penarum inferni pmo: neat ad dimittenda pecta/ r seruanda mandata q: consideratio gaudiorum celestium. Rñ. fm magistrum Boetium de hasia sup. Beati distinguendo. Sicut est tria gñia hominum. qdam carnalēs r mundani. alij sunt sensuales r ipseccati. tertij vero sunt spirituales r pfecti. De primis ergo dicendum q: mundanos et carnalēs fides habetēs plus mouet pene inferni/ q: gaudia celi. q: i. Lxx. q. Animalis homo no supit ea que dñi sunt/ imo talibus gustu infectum habentibus/ spiritualia desipiunt vsq: ad nauseam. Primos etiam plus mouet cōminatio pñentis seculi q: futuri. q: pene pñentis seculi sunt cōmuniter per experientiam note/ similiter r bona priuata sunt auidē amara. Desecum discedit: q: pmissio bonorum r ppora-

Mar. 9.
Athanasius

lium plus monet inspectos: q̄ p̄m̄s
sio celestis et sp̄aliū. quā ob causam
in veteri testamēto vbi nullus celum
itruit: q̄ lex imperfecta fuit: deus p̄
m̄s it̄ palia: et cōm̄natus est penas
graves transgressioibus. Sed in no-
uo testamēto contrariū x̄ps fecit: lau-
dando paupertatē: et neminē occidēdo
q̄ lex est caritatis perfecte. Tñ sicut
s̄m̄ Aug. in veteri testamēto pauci
erāt p̄fecti: et pro tāto ad nouū testa-
mentū pertinebāt: qui eius legem in
paupertate seruauerūt: ita hodie in no-
uo testamēto multi sunt ad v̄erū te-
stamētū p̄tinētes monb̄: quos plus
moneret ad dei seruādā m̄adata pro-
missio presentū tp̄aliū q̄ futurorū.
Et sicut cōm̄natio penarū ciui-
liū: sed hec x̄ps nec dare hic: nec pro-
mittere voluit: q̄ ob talē respectum
m̄adata implere nō ēēt salutare multū
Sed tūc est salubre: q̄ ob dei bonitā-
tē p̄ncipalē p̄cepta seruam̄. De ter-
tis dīcēdū q̄ v̄r plurimū salub̄ mo-
net iustos et perfectos meditatio gau-
diorū celi: q̄ meditatio penarū inferni:
licet v̄trūq̄ salubriter moneat. P̄m̄s
m̄s p̄t̄. q̄ cōsideratio beneficiorū
excellētū et p̄ncipaliū est efficacior
in causando amorē dei intuitu sue bo-
nitatis p̄cise: q̄ sit cōsideratio be-
neficiorū minus p̄ncipaliū. S̄c̄m̄
p̄t̄. q̄ contēplatio penarū inferni fa-
cit bonos et iustos ferri in dei per-
fectionē: inquantū summe iustus est.
Sicut meditatio gaudiorū celi facit
ip̄sum amari inquantū summe pius
est liberalis et bonus. Dicitur autē no-
tante: v̄r plurimū. q̄ cōsideratio pe-
narū p̄t̄ etiā haberi cū motu ma-
xime dei bonitatis. Ip̄se enim tanq̄
p̄ssimus pater maxime nos diligēs
penas inferni iecūro instituit: v̄r ab
eo profugi ip̄sis inspectis: et v̄ndiq̄
male suscepti ad eum redeamus: et
sic habent pene inferni rationem ma-
ximi beneficij: et per consequens pos-
sunt caritative monere ad deum.

¶ Ca. v. De primo seruātū de-
calogū: et de gaudijs q̄nq̄ sensuū

Distrinco de p̄m̄o ser-
uantum decalogum.
Tertio tractatus erit
de gaudijs futu-
re beatitudinis: de q̄-
bus tria etiā sunt vi-
dēda. Primo de gaudijs exteriori-
bus quinq̄ sensuū. Secundo de interiori-
bus. Tertio de superioribus. Extre-
ma sunt in genere quattuordecim/
sc̄z celi collocatio: mundi renouatio/
quinq̄ sensuū actiuatio: totum quat-
tuor corporis: et trius aīe collatio: an-
reolay: et fructuū datio: beatorū as-
sociatio: et x̄pi humanitatis sensatio.

¶ Primo ē celi collocatio. Et autē
celū i quo collocant beati s̄m̄ docto-
res in sc̄do dī. q̄ dīctū est: ob sui
illuminationē non ob calorē. Et ca-
pacitatis quodāmodo infinitē: et est vni-
forme: immobile: et incorruptibile intra
se splēdidissimū. Ad extra nō radia-
tiui ad nostrū visum. Iy s̄m̄ Tho. in
summa: in ista inferiora nobilissime in-
fluat. ¶ Dubitat v̄r diuersē m̄sio-
nes sint in celo empireo? Rñ. Tho. in
iij. di. xliij. q̄ sic. vbi tria s̄m̄ cū notan-
da sunt. Primo q̄ diuersi sunt gra-
dus in beatis quo ad eorū beatitudines.
Secundo quo ad m̄siones. Tertio pe-
nes quid attendantur iste differentie.
Primo sunt gradus beatitudinis in
beatis: nō quo ad obiectū / s̄z quo ad
opationē. Beatitudo em̄ cōsistit s̄m̄
ph̄m̄. x. et h̄. in duobus. Primo in
nobilissima opatione: sc̄z vidēdo: di-
ligēdo: et fruēdo deū clare. Et vnus
clarior alio ista habet. et sic beatitudo
h̄z gradus. Cuius rō est. q̄ premiū
debet cōrespondere merito. sed vnus
plusq̄ alius hic meruit. Tñ. j. cor. xv.
Stella differt a stella in claritate: sic
erit in resurrectione mortuorū. Secundo
cōsistit in obiecto nobilissimo: sc̄z
deo. Et sic beatitudo nō h̄z gradus:
q̄ deus est vnicus q̄ ab oib̄ videt. Tñ
Math. xx. dī. q̄ oēs acceperūt singu-
los deū. Secundo notādū s̄m̄ eū-
dē ibidē: q̄ sunt etiā gradus in celo
quo ad mansiones anime et corporis:

v̄r docet auctoritas Joh. x. iij. In do-
mo patris mei mansiones multe sūt
Et rō q̄ in qualibet ciuitate et quolibet
palatio bene ordinatis est m̄sionū di-
stinctio: sed celum est ordinatissima ci-
uitas. s̄z q̄ Apoc. xxi. dī. P̄m̄o ostē-
detur s̄z Tho. m̄sio anime. Secundo cor-
poris. P̄mo in intellectu p̄m̄i notādū
q̄ sicut mansio in corporalibus est lo-
cus corporis i quo quiescit q̄s habitat
post motū: sic in sp̄alibus: postq̄ hic
quis motibus v̄ruti laborauit: tandē
i loco suo v̄r deo descet dulcissime:
velut i domo p̄pria: dīcēte b̄s Aug.
l. cōf. fecisti nos dīe ad te: et quie-
tum est cor nostrum: donec requiescat i
te. Et math. xi. x̄ps ait. Qui ē ad me
omnes qui laboratis et onerati estis: et
ego reficiā vos. Tñ affecutio v̄ruti
finit appetitui motus nostrū: dīcitur
m̄sio. Et ideo diuersi modi assequē-
di finem v̄ruti dīcuntur diuersē m̄sio-
nes. Et tñ cū deus adeptus ē: vni-
ca est omniū mansio et domus: v̄r vni-
tas domus rīdeat v̄ritati beatitudi-
nis que est ex parte obiecti: et plurali-
tas m̄sionū rīdeat differentie que est
i beatitudine ex parte beatorū. Sicut
etiā videmus i rebus naturalibus
q̄ videt et locus sursum oīm leuiū ad
quē tendunt: sed vni quodq̄ pertigit
propinquius s̄m̄ q̄ est leuius. et ita ha-
bent diuersas m̄siones s̄m̄ differen-
tias leuitatis. Et hec quidē dicta sūt
de loco sp̄ali anīe. ¶ Sed de loco
corporis dīctū Tho. in. iij. di. xliij. A-
cus cōgruus v̄nicuiq̄ corpori glorio-
so deputatus s̄m̄ gradu sue dignitatis
pertinet ad premiū accidentale: nō ta-
men oportet q̄ diminuat aliquid de
premio quantificans est extra illū lo-
cum. quia locus ille nō p̄tinet ad pre-
miū s̄m̄ q̄ actu cōtinet corpus locatū
cum nichil influat in corpus glorio-
sum sed magis recipiat splēdorē de ip̄so:
s̄z q̄ debitus est p̄ meritis. Tñ gau-
diū de tali loco manet etiā ei qui ē
D. extra locū illū. Et ec̄ Tho. ¶ Tertio
notādū q̄ quo ad premiū essentiale ille
s̄m̄ p̄m̄ in celo deo p̄p̄quior ē habebit

mansionē: q̄ hic plus habuit de carē-
tate. Cuius rō est s̄z Tho. ibid. q̄ to-
ta rōmerē dimactu aliquo et p̄cipiū
merēdi est caritas: et iō s̄z eius diuersi-
tate premiā distinguētur: q̄uis etiā
ex ip̄so genere actus possit aliq̄s gra-
dus i merendo cōsiderari. non q̄dem
respectu p̄m̄i essentiale quod est gau-
diū de deo. s̄z respectu alicuius p̄m̄i
accidentalis: quod est gaudiū de alio
bono creato. Tñ q̄ hic plus h̄z de ca-
ritate: illius cor anīe: et oculi aīe p̄p̄-
erunt ap̄iores ad recipiēdū maiore
habitu luminis gl̄ie. Et q̄ clarus vi-
det: plus diligit. et q̄ plus diligit. p̄
gaudebit: et deo p̄p̄quior erit. Hec
de Tho. i. s̄m̄. Et quibus p̄t̄ p̄mo
q̄ maritata p̄p̄quius deo i patria
cōsuetur: et simpliciter maius gau-
diū habebit q̄ p̄mo minoris carita-
tis. Difficile tñ est maritatū maiore
caritatē h̄ere: q̄ ḡnē. q̄ s̄m̄ ap̄m̄. l.
Cor. vii. mulier cogitat ea q̄ viri sūt.
Tñ alibi dīctū de virginibus p̄ceptū
v̄r non habeo: cōsiliū autē do. P̄t̄
sc̄do q̄ i domo celi empirei corporali
v̄r plus appropinquat h̄manitati x̄pi
s̄z q̄ p̄ meruit hic: v̄r p̄b̄le videt
et si p̄p̄quitate aīe ad deū cōrespon-
det. p̄p̄quitas ad x̄pi humanitatē: tūc
maritata etiā sic p̄t̄ p̄ h̄manitati x̄pi
appropinquare q̄ tepidat h̄go. Tñ x̄ps
marie magdalene familiarior fuit.
¶ P̄t̄ et tertio q̄ aliq̄ alio respectu v̄r
gēs sunt p̄p̄quissime quo ad acci-
dentale p̄m̄i: v̄r aureolam. de qua
videbitur postea. quia Apoc. xxiij.
Sequuntur agnū quocunq̄ serit.
deinde vidue: et postea cōiugate: et de-
mū alii continētes: et postremo pueri
P̄mo illo videtur facere q̄ christus i
ec̄na iohanni p̄p̄quiorē sibi et fa-
miliariorē i sessione ostendit: q̄ pe-
tro chasti vicario. ¶ Secundū p̄p̄-
pale extrinsecū gaudiū est mundi v̄r
bilis purgatio et inouatio. de q̄ notat
Tho. i. iij. di. xliij. vbi causā purga-
tiōis m̄di i inferioris assignat sic. Et
m̄dus aliquo mō p̄pter hominē fa-
ctus est: oportet q̄ q̄ h̄o glorificat s̄z

Preceptum. p.

corpus: etiam elementa huius mundi
ops q ad statum meliorem mutant: ut
sic locus sit convenientior: et aspectus
delectabilior. Ad hoc aut q glia cor
poris hō psequat: opus pua remoueri
ea que glorie opponuntur q sunt duo
scz corruptio et infectio culpe q: vt dī
i. Cor. xv. Corruptio incorruptelā nō
possidebit: et ciuitate glie oēs imum
di foris erunt. apoca. vlti. Et sū opz
mūdi a cōtrariis dispositionib⁹ anq
in nouitate glie adducant/ ppositio:
nari ei qd de homine dictū est. Quau
uis aut res corporalis subiectū infectio
nis culpe eē non possit: tñ ex culpa q
dam incōgruitas in rebus corporis
relinquitur ad hoc q spiritalib⁹ iocē
dicent. Ideo videm⁹ q locū quib⁹
aliqua crimina sunt pmissa nō depu
tant ad aliqua sacra in eis exercēda:
nisi purgatiōe quadā pmissa. Et sū
hoc ex petis hōim quādā in idoncita
tem ad glie susceptionē pars mūdi re
cipit/ q in vsum nrm cedit. vnde quā
tū ad hoc mundatione indiget: et sū
circa mediū locū/ ppter elementorū
cōtractū: multae sunt corruptiōes et ge
neratiōes/ et alternationes q puritati
eorū derogāt. Et iō ab his opz elemē
ta purgari. Sed diceret p quid pur
gabitur? Rñ. s. angu. x. de ciuit. dei.
et habet in glo. i. Cor. v. Figura hu
ius mūdi pterit/ dicit glo. pulchritu
do hui⁹ mūdi: mūdanorū igniū cōfla
gratione pbit: qd declarat tho. vbi p
us dīcēs. Illa mūdi purgatio/ vt dī
cū est/ remouebit a mundo infectio
nē ex culpārelictā et impuritātē cō
mixture/ et erit dispositio ad glorie
pfectionē. Et iō quāti ad hec tria cō
uenientissime fiet p ignē. ¶ Primo
q cū ignis sit nobilissimū elementorū
habet naturales ppteritates siles p
prietatibus glorie: vt maxime pty de
luce. Secūdo. q ignis nō ita recipit
p mixture extranei ppter efficaciam
pctus actiue/ sicut alia elemēta. Ter
tio. q sphaera ignis remota est nra ha
bitatione: neq ita pūnis: est nobis
vsum ignis/ sicut terre/ aque/ et aeris.

Unde non ita inficiat: et ppter hoc ha
bet magnā efficaciam ad purgandum
et ad idēz subulandū. Etiam circa si
nē mundū regnabit viciū cupiditatis
mādo iā qñ senescēte: q vt dī math.
xxiii. tunc refrigescet caritas multo
rū. Unde tunc etiam purgatio cōue
nient fiet p ignē. Sed diceret: vsq
quo ignis attriget? Rñ. s. p. sū qd dī
q. p. s. i. q. tñ ascēdet iudicij ignis quā
tū aq vltimū/ scz. xv. cubitis sup oēs
montes: p ignē eñ poterunt consu
mī impuritates elementorū/ q ex co
rū cōmixture pueniūt: hōmī aut sū
puritates pēpue sūt circa terrā vsq
ad mediū aeris insititū. Vñ sū ad
illud spaciū/ ignis vltimē cōflagra
tionis elementa purgabit. Tñ etias
aque diluuiū ascēderūt/ quod p bā
liter estimari potest ex altitudine mō
tiū/ quos determinata mensura trans
cēderet. Sed diceret: quot loca pur
gatione non indigent? Rñ. Infern⁹
non purgabitur. quia. totum qd est fe
dum in elementis per ignem ad locū
damnatorū congregabitur. Unde ad
infernū purgatione adducēt. Cel
lum vero purgatione nō indiget: q
diaboli tñ peccauit: tamē cū statim
diaboli inde eieci fuisse: non fuit lo
cus peccati. Eadē ratione nec para
disus nec sphaera ignis: nec supior re
gio aeris. ¶ Sed diceret: quō ordi
ne erit purgatio per ignem: et iudicio
aduentus? Rñ. sū eū dē ibidēz. Pri
ma cōflagratio ignis que mundum
purgabit/ iudicēz precedet. Vñ p. s.
Ignis ante ipz precedet. Secūdo vt
dī dī. xlvij. quarta p totū. tā malorū
q bonorū hōimū corpora tūc viciem
tū incinerabit: sed differenter: quia i
mortali p tūc manentes penose cre
mabunt: in vernalib⁹ existētes pur
gabūt penose et vtiliter: sed mūdi
resoluent sine dolore. Tertio. oīm tā
malorū q bonorū resurrectio mortuo
rū fiet. et resurrectio bonorū et eorū cor
porū glificatio simul erit. Vñ i. Co
rinth. xv. Seminatur in ignobilitate
et resurget in gloria. Simul aurēz

p. 96.

Capitulum. lili

fo. clxxiii.

cum corpora sanctorū glorificabunt:
etiam tota creatura suo modo renoua
bitur: vt pty Ro. viij. Ipsa creatura
liberabitur a seruitute corruptionis
in libertatē glorie filiorū dei. Quarto
bonū tū oculi rapiētur p pūa virtu
te agilitatis dote obulā xpo in aera. s.
Thessal. iij. Et protunc xps iudicēz
niet et ignis. sū illud p. s. Inflammas
bit in circuitu inimicos eius scz xpi.
Quinto post iudicij sentētiā ignis
involuet malos virtute diuina. Vñ
Dan. viij. Flum⁹ igne rapidusq egre
diētur a facie ei⁹. Glo. sū peccato
res trahat in gehēnam. Et loquitur
eadē glo. de igne de quo nunc ē mē
tio. vt patz p quadā glo. q ibi dicit
vt bonos purget/ et malos puniat. vñ
quicquid grossum est in igne et fedum
separabit a puro igne et postmodum
retrudetur in infernum. Quicquid au
tē pulchrum est et nobile/ et subtile/ et
lucidum in supioribus: reseruat ad
gloriam sanctorū. vt dicit glo. bāsi
lā sup illo psalmo. Vñ bonū inter
cidētis flammam ignis. Vñ Luc. iij.
Culius supple iudicij vtilitatem in ma
nu sua: et purgabit arēā suam: et con
gregabit triticū suū/ id est electos in
horreū: paleas autē/ id est reprobos cō
buret igne inextinguibili: de quo igne
dictū est supra cap. iij. ¶ Sed diceret
quomodo innouabunt alia corpora p
tunc ex quo nō purgabunt oia? Rñ.
s. Tho. et alios sup materia. di. xlvij.
in. iij. Quaedam corpora purgabunt
vt elemēta/ et corpora beatorū. Vñ
terra erit tunc sicut cristallus et plana
bitur. aer erit clarior/ nec habebit ob
scuritātē/ ventos/ impressiones aliā
nec similia. Aqua et ignis fiet purio
ra/ et manebunt sū substantias/ et qua
litates proprias: q sensus sanctorū
mulcebunt luce perspicuitate/ et pū
nis qualitatibus: non autē nocebūt.
Alia autē corpora innouabuntur su
perius: quia sol stabit in onēte: luna
in occidēte: et motus oīm celoz cessa
bit/ ipsis quiescentibus: oia ampliori
luce illustrabuntur. Et sica motu/ et a

minor luce liberabuntur. Vñ Esa.
lv. Ecce ego creo celū nouū/ et terrā
nouā: et nō erunt in memoria pōza.
Et Apoca. xxi. Vñ celū nouū et ter
rā nouā. Vñ Esa. lxx. Erīt lux lune
sicut lux solis: et lux solis erit septēpli
citer sicut lux septē dīcē/ in die qua al
ligauerit dīa vltimū populū sui. Vñ
glo. sū interli. post iudicij cēlū erit no
uū et terra noua: oia eñ ppter homi
nē facta in eius lapsu pcorata sunt/ et
solz luna suo lumine minorata. Idēz
ibidē. Vñ sup. iij. dicit Tho. di. xlvij.
q dā illā minoratiōē ad ifam p
babiliter intelligunt. Sū alij proba
bilius/ vt dicit/ dicunt q minoratio il
la facta sit quo ad vsum hominis: nō
in ipsis celis: sic q homo post peccatū
nō tñ commodum consecutus est ab
eis/ sicut aī. p quē modum etias gen.
iij. Terra maledicta ē in ope Ade vt
sic sit minoratio in rebus: nō sū sub
stantiam: sū sū effectum. Unde ho
mo aī pctū tñ commodum habuit
ex lumine lune: sicut nunc ex lumine
solis. Sū post resurrectiōē lux lune
augmētabit sū rei suatē. Et vbi dīc
tūc luna lucebit tād: quāti nunc
sol lucet. Sol autē in sepulchrum plus
q modo luceat. Quāti autē me
lioratiōis et mod⁹ illi soli cognita ē q
erit melioratiōis actor. Vñ sunt tho.
Vñ etia p fāta tāgit Apoc. Ro. viij.
dicens. Scimus qm creatura ingemū
scit et pūrit vsq adhuc/ id est ad mo
dum ingemiscētis et parturientis se
habet/ motu/ gñatione/ corruptione/
et multis aliis. Sequitur ibi. non so
lum autem illa: sed nos ipsi pūritas
spiritus habētes: et ipsi intra nos ge
mimus/ expectantes redemptionem
corporis nostri. Spe eñ salui facti su
mus. Luz igitur tanta innouatio fiet
bene xps ait. Luc. xxi. cēlum et terra
transibunt/ supple quo ad specē quaz
nunc habēt: non quo ad substantiam
Et. s. Corinth. viij. pterit figura hu
ius mundi. ¶ Dubitatur cur ista in
nouatio fiet: Rñ. sū pōdo sū Tho.
mā. ibidēz. Primo vt habitatiōes

p. 96.

p. 28.

Receptum. v.

merita vie. Nec oculi quocumque lumie
offendentur. qz oia lumina tunc mul-
cebunt: nō ledent. sicut et discipuli chu-
stum viderunt corruptibilibus oculis
cum maximo gaudio in trāsfignatio-
ne. Sic et petro. vñe bonū est nos hic
esse. Et hz ioh. de tabaco vbi pñs
notandū qz si homo non equaliter me-
ruit fm visus vel fm auditū: et sic de
alijs sensibus: hz hoc magis vel min⁹
meliorabuntur obiecta illius: vel alie-
rius sensus: saltē fm effectū scz pmo-
di vel delectatiōis. Quarto pfer ad
multitudinē delectatiōis i visu: diuer-
sas visibilia. qz videbimus per spēs
receptas omnes speras celoz: omnes
stellas: oia elemēta: oia sanctorū infi-
nita quodāmodo corpora: et dñatorū.
Et per species influxas de qualz spe-
cialium. plantaz. lapidū. rosarū. vio-
larū. et mineralium videbim⁹ aliqua.
vel de qualz specie et de singlis specie-
bus ex cellētiis illis. Species: qz talia
in statu innotētiā habuissent. Quā-
to augebit declarationē vis⁹. visio dei
tatis in qualz creatura p tunc existen-
te. Unde. Quis oculus corporalis dire-
ct⁹: et sicut visibile p se nō possit vide-
re deū: cur nō sit colorat⁹: nec lucid⁹
corporaliter: tñ vt dicit tho. in iij. dist.
11. videbit ocul⁹ deitātē sicut visibi-
le per accidēs: cum ex vna parte vis⁹
corporalis tāta gloriā dei spiciet in
corporibus: precipue gloriozis: et ma-
gime in corpore xpi. et ex parte alia in
tellectus tam clare videbit deū qz in
rebus corporalibus visis deus percipie-
tur. sicut in locutiōe percipit vita. Tñ
Aug. de ciuit. dei. vñtū alde credibile
est sic nos visuros tñc mādana corpo-
ra celi noui: et terre noue: vt des vbiqz
presente et vniuersa corporalia guber-
nante perspicuitate clarissima videā-
mus. Non sicut iuisibilia dei per ea q
facta sunt intellecta spiciuntur: sed si-
cut homines mox vt aspiciunt⁹: nō cre-
dunt⁹ viuere: sed vident⁹. Ite aug. et
tho. Sextū augeb multitudine gau-
diū in visu supra tactū est satis. qz nec
qstantia interitum: nec situs visum

impediret. Quarto pñcipale gau-
dium extrinsecū erit per auditū: qz erit
in actu vt in cātu. Probat tho. in iij.
di. xliij. per aug. dicentē sup illud ps.
Exultationes dei i gutture eoz. Lor ps. 149
da et lingue eoz non desinēt laudare
deū. Idē habet p gloriā sup illo ofec.
liij. in canticō et cimbali: / tñmo i pa-
tria erit risus. vt dicit tho. quotli. xi. q.
vi. scd illud iob. viij. impleat os tuū
risu: et labia tua iubilio. Non solū autē
vt pbat magister iohā. de tabaco
vbi pñs in patria modis audiedi erit
per imitationē soni realē: sed etiā p
species influxas diuinitus audiui. hz
quas habebit iocunditatē cantus phi-
lomene: et aliarū auū. qz in statu inno-
cētie homo ista etiā habuisset Ad ma-
gnitudinē etiā delectatiōis i auditū
facient sex que de visu tacta sūt. Pri-
mo restitutio cōmodi naturalis. quia
eniz ad hōis pctiā oia deteriora sunt
homo in statu innotētie tantā delecta-
tiones habuisset ad vocē cicadē: sicut
modo ad vocē philomene: hz post re-
surrectionē restituet⁹: et ampli⁹ dabit
auditui. Scd ad gaudiū audit⁹ fa-
ciēt melioratio obiectoz. audibilibus.
que melioratio pñset in pñs signi-
ficatiōe in organoz emulatiōe in
exteriorū impedimentoz amotione
et in pñs vocē claritatis sup natura-
lis: et actione. Hā quo ad pñm quā-
to vox est maior caritatis expñsua:
tāto delectabilior est. Confer etiam
quāto cōsonātia magis debita fm no-
ticiā artis musice quā exercebit ali
quando actu: vt potentia educatur i
actū: et de⁹ glorificetur. Tñ cant⁹ hic
quorūcūqz musicoz in cōparatiōe
ad celestes musicā: est velut rugit⁹ ru-
ticōz hic respectu naturalis hic cātu-
rū. Et fm grossam estimationem erit
in quorundā sanctorū vocibus suau-
tas quinquagesies tanta: quāta nūc ē
naturalis et artificialis vocū et sonoz
suauitas. in quibusdā cētes tanta. et
sic ascendendo sicut de pulchritudine
coloris dictū est. Tertio gaudiū audi-
tus augebit maior pfectio auditui or-

Capitulum. vi. Fo. clxxxv.

gani quo ad ablationē eoz que audi-
tum impedire possent. Quarto mul-
titudine et varietas audibilibus fm spe-
ciē et numerū: que maiora erant in
vel successu: iocē hic. Quinto qz ac-
cidēs in vocib⁹ et son⁹ audiēti deū
in oibus. Sexto nec distantia: inter-
stitiū nec sit⁹ sonū impediēt. Quā-
tū pñcipale extrinsecū gaudiū erit p
olfactū sēsu odoratu. Tñ dicit tho.
in iij. di. xliij. Odor erit in patria cū
ecclesia cāter qz odor suauissim⁹ erit
corpora sanctorū. Hā odor in via nō
solū est fumalis euaporatio: sed etiā
spūalis quedā ad odoratū multiplicati-
o. Sed in corporibus gloriozis erit
odor in sua vltimā perfectione. nullo
modo p humidū suppressus: et tamen
immutabit spūali imitatiōe: sicut odor
fumalis et sensus odorat⁹ in sanctis.
quia nulla humiditate impeditur: co-
gnosceret non solum excellētias odorū
sicut in nobis nūc cōtingit ppter ce-
rebrū nimā humiditatē: sed etiā mi-
nimas odorū differentias. Ite tho.
et non solū odorabim⁹ p imitationē
ob obiectis sanctorū corporū: hz etiā
per spēs influxas odorabim⁹: odorabi-
mus balsamū. cinamomū et c. Ad ma-
gnitudinē autem delectatiōis in odo-
ratu sex faciēt. Primo reparatio na-
turalis cōmodi. qz in paradiso si man-
sissemus ad odorē rute: tñ cōmōdū
habuissēmus sicut modo in totā apo-
theca: sed in patria plus saltē in equi-
pollēti restituetur. Scd melioratio
obiectoz vt grossa estimatiōe corpo-
ris gloriozi minoris meriti quinquage-
sies tanta sit: quāta est nūc quicūqz
suauitas. et cētes in duplo sanctorū
Tñ imaginādū est corpus beati: qñ
quoddā corpus cōpositum ex rosā.
liā: et similibus optime redolētib⁹
nutritū cinamomo et summe odorife-
ris: et perunctū balsamo: et optimis
vnguentis. Tale erit obiectū olfactui
Tertio confert sicut pñ dictū est de
alijs. sic etiā de quarto. Quinto et sexto
Sextū pñcipale extrinsecū gau-
diū erit gustus. Unde fm Tho. vbi

su pra. gustus habet et habebit in pa-
tria. medius coniunctū. et in actu.
nō tñ hz qz est sensus alimēti. sed erit
hū qz est iudiciū saporitā tñ qz nō ē
mutabitur ab aliquo cibo vel potu sū-
pto: nisi forte dicatur qz ibi gust⁹ erit
in actu p imitationē ligne ab aliqua
humiditate adiecta. Et qz sanct⁹ tho.
nō dubitat quin in actu fiat gust⁹: hz
modū sub duobus relinqt. tractat magis
Ioh. vbi supra modū dicens: qz in pa-
tria gustus erit in actu p imitationē
spūalem seu intentionale abiqz sum-
ptione p modū cibi et masticatiōe fa-
cta a corpore beatorū. mediāte tamē
saporis eis formaliter inherēte. qz co-
pora si masticata fuissent ante glouifi-
cacionē: nata fuissent mediāte suosa-
pore gustū inuolare. Tñ i patria bea-
ti dupl⁹ gustare possunt. Vno modo
p intentionale imitationem lingue a
saporis sanctis inherēte. Alio mo p i-
fluxū specierū a deo. sicut de alijs sen-
sibus dictū est. Ad magnitudinē etiā
gustatū gaudiū faciēt sex. Primo re-
stitutio pñmōdi naturalis. qz adā i sta-
tu innocētie de comēstione alicuius
fructus vel aque tñ delectatus est: si-
cut modo quis delectatur i gustū cla-
reti: vel zucari. Plus autē i patria re-
stituet⁹: qz padā p dū est. Scd con-
fert melioratio obiectoz in ordine ad
gustū. Hā ceteris partibus quāti pul-
chritudo corporū gloriozorū excedet
oem pulchritudinē corporū nūc exten-
sionem: tñ ad mū⁹ excedet suauitas
saporis corporū gloriozorū in statu fu-
turo: omne naturale suauitatē sapo-
ris totū mūdi: ita vt corpus minimū
sancti sit quāqz gelos suauit⁹: qz sapor
mellis: zucari. vt cuiuscūqz alteri rei
saporosum pñt. Hā tñ dēntib⁹ ma-
sticabimus vel conteremus: sed deo
inflūere percipiemus intentionaliter. De
residuis quattuor dicēdū est p portio-
nabilitate. sicut de visu. Septimū
pñcipale extrinsecū gaudiū ē a ratiōe
tact⁹. Tñ et xps glificat⁹ tactus ē. et
Iohā. xx. ait. noli me tāgere. Et brā-
agnes ait. quē cū tēgē: ro casta sum.
2. j.

Preceptū. p.

Adedū autem tactus: sicut et gustus
cōiuncti est. Hodus autem tangēdi
finitio. ubi prius talis est: qd erit inu
tatio spūalis a qualitatibus tēgibili
bus: sicut etiā i corpore. Ad de fuit: qd
nec viere nec gladius scidēre potuit
fuit: et tū hōi sensū habuisset. Impas
sibilitatis est dōs excludit naturales
inmutationē: qd spiritualis erit. Tres
erit sine oī inmutationē quā subiectū
p se faciat: s3 species erit ipi tactui
a deo influras. Et quo sequit qd nec
tactus impeditur distantia: nec situ
nec interpositione. Istū sensum etiā
sine influris speciebus oēs pnt habe
re sicut et visum: ut dicit tho. Erunt
etiā in patria āplexus et oscula ad pa
rētes/cognatos amicos/ et natos ut
dicit iohānes ep̄s in sermone de om
nibus sanctis. Itē bēsi. in sermone
de omnibus sanctis. S3 tactus tales
oscula erit sine oī venerea pcpiscē
tia. Sicut etiā i via/ ex naturali piete
te mater filiū/ parentes natos: et alie
ni osculant infantulos/ ac maria eli
zabeth amplexata est: potest etiā per
species influras fieri tractus mutui
inter distātes. Ad tactus autē gaudiū
faciēt ser. p̄mo resitutio cōmodi
naturalis: quia in patris erunt corpo
ra tera polita/ et qualitates p̄ine ad
mediū reducte tēperatissime. Itē
mīnus scitō in tangendo/ habitu
rus sit quā quagesies tāā delectatio
nē: quā tā nūc qd habet de qd tangi
tangible. De residuis quinqz dīcēdū
est sicut de precedentibus sensibus.
De gaudio autē quinqz sensū: pre
sertim tactus: dicit ansel. lib. de simi
li. sic. Voluptas quāz hīc querere ni
timur: non nisi p anxietatem inueniē
tū ad id puerunt homines qd vo
luptates putant nō nisi odorando ca
dem frui valent: quo si nō fuerint im
mediate fructi: in anxietate vertunt
Post hanc vero vitam/ aut in omni
moda voluptate sunt/ aut omnino re
plebunt anxietate. Sicut cū ferrum
ignitū qualibet sui parte p̄inet ignē
sic in se boni voluptatem. Itē anse volu

ptates quā nemo hīc sensit: ideo nec
erplanari potest pfecte a quoqz. Nec
ille. Et rempuz est de sauo mellis: qd
in omni sui parte melle penetrat. Et
de bucella intincta vino opt imo/ vi
d qd panē penetrante. Sic voluptas
patris omnes anime et corporis ve
nas/ ossa/ medullas artus/ et comple
tionem penetrat: sicut de igne vide
mus in ferro ignitū.

Capitulum septimū De dote
bus corporis.

Secundū principale extē
secum gaudiū est dōs
impossibilitatē. **U**bi
notādū primo ē Tho.
in. iiij. dist. xliij. et xliij.
q nos est ppetuus ornatu aīe et cor
poris in eterna beatitudine iugiter
perseuerans. Est etiā inter christum
hominem et animā et quālibet matri
monium spūale: teste ap̄lo 1 p̄he. v.
Sacramētū hoc magnū est. Dico au
tem in xpo et ecclesia. Et quo habet q
spūale matrimoniu p corporale signi
ficatur. Dant autē spūs carnalibus
tria. Dōs: donatio ppter nuptias/ et
pafernalia. Dōs ē donatio facta spō
se ex parte patris: et hoc ad vsuz spō
si. ppter onera matrimonii: et datur
ad matrimonii solaciū/ tñ ad posses
sionē spōse: et sic datur spōse in p̄prie
tate: s3 sponso de ad dispensationē seu
vsuz. Et tradit qñ sponsa in domū
spōsi traducitur: quāz āre traductio
nem pmitrat. Et est dōs non qd tūqz
donū sponse: sed p̄cipuū/ quāz patri
moniu eius de quo viuere et sustentari
debeat. Et sū multas leges: spōsus
non potest dotem inuita vxore ab ea
alienare. **S**ic in matrimonio spū
rituali/ qd est inter xpm hominē/ et ec
clesiā seu quālibet deuotā animā/ vī
hominē: tota trinitas q est pater nī
ecclesie seu deuoto homini dat dona
aliqua in p̄prietate: ad volūtatē tñ et ad
dispensationē xpi spōsi qñ ecclesie
et in domū spōsi introducē: qd sit i

Capitulum. vii.

De dōp̄p̄p̄p̄.

patria: quāz ante traductionē hīc p
mittat: que dona dotes appellātur.
Et sunt duplices dotes: qdā aīe: de
quibz in tertio pncipali dicitur. Aliē
corporis: qd tā aīa qz corpus xpo in
patria iungunt. **S**ecūdo notādū q
sicut spūs carnalibz tria dant: dōs/
vz de qua dictū est: donatio propter
nuptias q est illud qd a spōso dat spō
se: et pafernalia/ qd est illud qd h3 spō
sa ppter dotē/ vī sū munera ab ami
cis data sponse: et similia. Sic in pa
tria cuiuslibet hoī seu deuote aīe datur
tria. Dōs: vī dictū est supra. Dona
tio ppter nuptias/ qd erit in futuro
gaudiū qd habebimus respectu hu
manitatis xpi/ eā cognoscēdo et vidē
do de quibus postea diceē et paferna
lia q erit alia dona post modū decla
rāda. **T**ertio notādū q corpus/ et
quēlibet potētia sensitiua hoīs glori
ficati quattuor dotes habebit/ ad est
quattuor qualitates sup̄naturales no
bilissimas que sūt: impassibilitas/ subti
litas/ agilitas/ et claritas: q quattuor
ponunt in lra: et glo. i. 1. cor. xv. vī in
sequētibz allegabūt. Sūt autē quat
tuor/ vī refert Thom. dist. xliij. ppter
quattuor virtutes cardinales: quarū
materiam sunt bona corporalia vī p̄u
dēcie correspōdeat claritas propter
cognitionē iusticie/ que est ppetua et
immortalis impassibilitas: forū. iij.
agilitas: ex qua cōtingit vī nichil cor
pori possit resistere. **U**bi agilitas no
tat. i. cor. xv. p hoc q dicit: surget in
virtute. Tēperāte vero que hīc cor
pus attenuat subtilitas: et sic quatu
or virtutibus cardinalibus/ quattuor
correspōdēt dotes corporis: sicut tri
bus theologicis virtutibz correspōn
dent tres dotes aīe: vī postea diceē.
Sunt autē quattuor dotes corporis:
alia rōne: qd sicut in p̄sentia aīa in cor
pus influit quattuor/ quibus corpus
caret ipa absente: vz q corpus vīnū
est coloratius/ purabilius/ virtuosius
et agilius: sic aīa beatificata corpori
in patria per redundantia in influit
quattuor proportionaliter dotes.

Claritatē/ impassibilitatē/ subtilitatē:
tē/ et agilitatē: vī hīs mediātibus cor
pus perfectissime aīe subiectat: sicut
aīa duo p suas tres dotes. S3 autē
quattuor dotes corporis/ sicut melari
tate radū solaris: q est clarissimū/ sub
tilissimū/ agilissimū/ et i passibilitē.
p̄mo tali cū claritate ipa post cenā.
Joh. xvij. subleuatis oculis in celū/
dixit. i. orauit. pater veni hōra cla
rifica filiū tuū/ supple in resurrectionē
quattuor dōtibz corporis/ q tñ p̄prie in
xpo nō sūnt nōmē dōtis: cum sit
spōsus: licet ipse quattuor habeat ex
cellētissime. Et sequit vī filius tuus
clarificet te/ supple i mēbris. Qñ ista
tim addit. Sicut dediisti michi potē
statē oīs carnis vī oīne qd dediisti ei:
vī eis vitā eternā. Itē autē est vitā
eterna vī cognoscāt te solū verū deū
et quē missitūcum xpm. S3 autē h3
tho. ideo quattuor dotes corporis: qz
ad hoc q corpus sit pfectē subiectū
aīe: nec eā impediāt in opibz glorie:
quattuor requirunt: duo p̄tinent ad
sensum/ et duo ad motū. Duo ad sen
sum requirūt vīnū/ vī sit facile recep
tibile spūm sensibilitū: et ad hoc dispo
nit claritas. Alterū vī nō sit recepti
bile passionū ignobilū: ad qd dispo
nit impassibilitas. Duo ad motū duo
requirunt. Unū est vī p cōtrariā in
clinationē nō resistat suo motū: ad qd
disponit agilitas. Aliud est vī corpo
ra p que mouet nō resistant ei: ad qd
disponit subtilitas. **E**t agilitas octa
uū gaudiū et p̄ma dōs/ impassibilitē:
tas: de qua dicitur. i. 1. cor. xv. Semi
natur in corruptione: resurget in im
corruptione. Et sū Tho. dist. xliij.
Resultat ex virtute anime suū cor
pus potenter continētis ita vī a nul
lo exteriori agente valeat immutari.
Et qz corpus beatorum sint cō
posita ex contrariis: tamen illa con
trarietas erit ad omnimodam equa
litate et cōcordiā reducta. Et differt
illa impassibilitas/ ab ea quā ad am
statu innocentie habuit et quā pue
ri in originali decedentes habebunt:
2 ij

Preceptum p

quia impassibilitas sanctorum erit non posse pati id est nullo modo et nunquam posse pati. S3 A de impassibilitas fuit posse pati id est aliquo modo: et iterum quod non peccaret divina potentia cum preteriret exterioris. Impassibilitas vero purorum in limbo erit nichil pati si tamen in igne prederent: paterent. S3 beati etiam in inferno existentes non paterent. Et erit illud donum impassibilitatis in uno maius quam in alio: quia cum est maior in uno quam in alio. Causa enim eius est diversa a se corpore: quod quidem causatur ex hoc quod frui a deo immobiliter. Unde in eo qui perfectius frui est maior impassibilitatis causa. Idcirco dicitur associantur duo dona corpora quod ponit anselm. lib. de similit. v3 sanctas: et vite longevitas. Et tertium addi potest: scilicet cicatricum formositas. Sanitate inquit perfecta hic caremus et prima natiuitatis die exurimus: sicut mus et hic unus claudus: alter scabiosus et c. Quibusdam tamen delinimur medicamentis: ne summa hic sit miseria. In futuro autem summa sanitas erit: de qua psalms. sal. iustorum a domino. S3 viciis viciis sanus sum. Anselm. Quid dicit homo: tangaris fuisse et clamabis: teque deceptum querelaberis. Vbi et longevitas vite erit: quam hic nullus perfecte habet mortuus quatuordecim ber vivat duntius somnians sibi videtur esse quod vixit cum mortuus. Idcirco anselm. De cicatricibus dicit theodorus. dist. xliij. in. iij. Cicatrices inquit vulnere non erit in sanctis: nec in christo fuerit inquantum importat aliquem defectum: sed inquantum sunt signa constantissime futuris quia passi sunt scilicet pro iusticia et fide ut ex hoc et ipsa et alia gaudium crearet. Unde dicit Augustinus. li. xij. de civ. dei. nefcio quo sic afficimur amore martyrum beatorum: vellemus in illo regno in eorum corporibus videre vulnere cicatrices quod christi nosse prelerunt et fortasse videbimus. Ad enim deformitas in eis sed dignitas est quodammodo: quia in corpore non corporis: sed virtutis pulchritudo resurgat. Nec tamen aliqua

martyribus amputata et ablata sunt membra sine ipsis membris erunt in resurrectione mortuorum: quibus dictum est. capillus capitis eius non peribit. Luc. 21. Non enim extrinsecum gaudium incipit: sed est scilicet deos subtilitatis: de qua. i. Cor. xv. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale id est spiritui simile. Idcirco deus est qui aufert: finem Theodorus. grossi corpons causa: et ex compositione elementali qualitatum. Est autem duplex subtilitas. Una ex raritate partium stantibus non propinquitate: et talis subtilitate efficit corpus facile dissolubile: et hec non erit in corporibus gloriosis. Alia est ex perfecta victoria forme super materiam: et huiusmodi subtilitatis est vivere: et sic celum est subtile et corpora beatorum sic erunt subtilia. Est enim subtile in proposito quod est facile penetratum alterius. Vbi corporibus beatorum cedet absque ulla difficultate et resistetia que liber corpora non glorificata: ut dicit Augustinus. de universis. lib. i. cap. iij. Idcirco dicitur correspondere apte similitudo corporalis: opposita ibecillitati: de quibus anselm. in lib. de fili. sic dicit. Fortitudo nostra hic a bestis superat: sed in vita futura nihil resistere poterit quando moueat: et si voluerit eueat nec in hoc per nos laborabunt: sed oculis moue do sese. Cum enim angelis similes erimus: nequaquam minoris fortitudinis erimus. S3 fortassis queris: ad quid illa fortitudo poterit: cum prout nichil sit in quo vires exercere possimus? Qui hoc dicit: pauca nobiscum quod in huiusmodi habeat usus huiusmodi attendit. Attendant videbitur: quod non semper oibus quod habemus: sed quod nos habere speramus non parum gaudemus: et quasi actu vivimus. Sicut (verbi gratia) ipso visu potestate aliqui utimur non in eorum presentia regimus: ita de multis in hoc modum. Sic et tunc de hac qua nunc fortitudinis ne agitur: erit. Sola namque est possessio grata nobis erit: et exultatio gradior licet in actu nequaquam sit necessaria nobis ceteris ut dictum est in suo statu convenienter collocatis: hec eadem que

Capitulum. vii.

fo. lxxviii.

stio si aut de velocitate: aut de aliqua britudinis parte moueat: hac solutio ne si non aptiore soluat. Sic igitur in stus fortis erit ut etiam si velut terram mouere possit. Idcirco de anselm. S3 dubitatur virum corpus gloriosum sit palpabile. Anselm. theodorus. sic. dist. xliij. Vbi iohannes. xx. ait christus. palpare et videre cum resurrexisset. Ad in quo palpabile de aliis corpus ex duobus: scilicet quod habeat qualitatem quibus natus est immutari sensus tactus: calorem frigore: et c. ut h3 aer: ignis: et huiusmodi. Et ex hoc quod resistit tangenti sicut terra: aqua: et composita plura. Sed tangibile de finem quod h3 resistere tangenti. Unde aer non est palpabilis: quia non resistit tangenti: s3 nec tangibilis. Et nec corpora celestia sunt tangibilia: nec palpabilia. Unde gregorius. dicit. Corrupti necesse est omnino quod palpant. Corpus ergo gloriosum habet ex sui natura qualitates suas: que nate sunt inmutare tactum: s3 tamen quia corpus est omnino subiectum spiritui: in potestate eius est ut scilicet eas imutet tactum: vel non imutet. Similiter etiam cum finem naturam competat si bi ut resistat cuius alteri corpori transire: ita quoniam possit esse cum eo simul in eodem loco: sed tamen miraculose hoc potest diuina virtute contingere ad nutum ipsius quod sit cum alio corpore in eodem loco: et sic non resistit ei transire. Unde finem naturam suam palpabile est corpus gloriosum: sed ex parte su pernaturali hoc ei comperit: ut cum non vult non palpetur a corpore non glorioso. Vbi gregorius. dicit. omnis palpanda carnes prebitur: quam clausis ianuis introduct: ut perfecto ostenderet post resurrectionis corpus sui esse: et eundem nature et alterius glorie. Qualitates tamen tangibiles in corporibus gloriosis: licet non sint reducte ad medium rei finem eque distantia ab extremis acceptum: tamen sunt reducte ad medium proportionis scilicet quod optime competit corpi rationi humane in singulis partibus. Et ideo tactus illorum corporum est de le tabilissimus: quia potentia semper de

secas in convenienti: et tristat in excessu. Idcirco theodorus. Decimus extrinsecum gaudium est tertia deus: videlicet agilitas de qua apostolus. i. cor. xv. Seminatur in infirmitate: resurget in virtute. gloria id est mobile et viuus. Est autem agilitatis deus finem Theodorus. dist. xliij. perfectio supradicta corpori: quod corpus gloriosum erit omnino subiectum a se glorificati: non solum in nichil in eo sit quod resistat voluntati spiritus. quia etiam hec fuit in corpore adeo: sed etiam ut sit in eo aliquid quod perfectio est lucens ab anima glorificata in corpore: per quam abilest ad potestatem subiecti: ut sic corpus sit expe ditum et abile ad o. edendum spiritui in omnibus motibus et actionibus. Vbi sic ut nunc dat natura velocioribus: animalibus instrumenta diuerse dispositionis in figura et quantitate: ita deus dabit corporibus tactum aliquam dispositionem aliam quam non habeat: non quod in figura et quantitate: s3 in proprietate glorie: quod dicit agilitas. Idcirco theodorus. Dubitatur primo virum brit corporaliter aliquid quando moueant: Anselm. ibidem. quod sic corpora inquit gloriosa aliquid moueri est necessarium ponere: quia ipsi corpus christi est motus in ascensione: et similiter corpora sanctorum: quod de terra resurget ad celum empyreum ascendit. S3 etiam postquam celos ascenderunt verisimile est quod aliquid moueant. per libito sue voluntatis. ut illud quod habet in virtute actus: et ceteris: diuinam sapientiam commendabilem ostendat. Virius enim procedens in actus exercitium: potestior et perfectior apparet: quod actus manifestat potestatem. Et ut etiam visus eorum reficiat: pulchritudine creaturarum diuersarum in quibus sapientia dei eminenter relucebit. Dubitatur secundo virum aliquid glorificati moueat corpora sua motu organico: Anselm. Durandus. in. iij. quod non: sed motu progressiuo. Non enim mouebit totum corpus suum simul. quemadmodum graue mouet totum simul deo: sum: et leue totum simul sursum. Ratio est: quia h3 sanctos in anima post resurrectionem non erit aliqua virtus noua ad motum.

Preceptū. v.

ven dū p̄ter illas quā habuit in cor-
pore viuens. Dubitatur t̄m an in
instantia p̄ tunc moueat corp⁹ glo-
rificant. Rñ. tho. q. nō. sed in t̄p̄m
p̄ceptibili. Guiller. dicit vbi supra. q.
glorificat⁹ homo potest in actu oculi
distātius moueri amplius q̄ p̄ mille
milia miliaria. p̄bat ibidē. Unde
augu. etiam dicit p̄tinus vbi volēt
spūs erit et corpus. Simile est iam de
animo p̄ imaginationem / q̄ de roma
imaginata in r̄p̄e imp̄ceptibili imagi-
nari potest parisiis. El̄ritamē me-
lloz anima sicut habebit corpus p̄fe-
ctius ita etiam moueri potest veloci⁹.
S̄z mō corpora n̄a sunt tarda. Tuz
quia elementū terre in nobis mouet
deorsum / et leue sursum. et sic de alijs.
Tū etiā q̄ appetitus mouendi in no-
bis sunt interdū cōtrarij: vt sensuali-
tas mouet p̄tra rōnez. De hoc dono
dicit ansel. lib. 3. simili. Munc partim
agiles sumus: sed in hoc etiam a pas-
sibus superamur. Sed tūc sicut an-
geli a celo ad terrā dicto celeri⁹ mo-
uebitur. Vidēs cū quanta celerita-
te p̄ angelū hō ab abacuc delat⁹ sit da-
niel: a iudca in caldeā. P̄bat erit velo-
citas: quib⁹ p̄missa est equalitas. Si
cū resurrectio in actu oculi fiet: sic
et nostra operatio fieri potest / cū cor-
ruptibile iducit incorruptionē. Si-
cut cū velocissime radius solaris ab
oriēte fert in occidentem / et oculivisus
a terrā in celus: sic anim⁹ cum corpe
quo volucrit. Hec ansel. Hūc etiam
dotti appropriatur corporis libertas:
de q̄ ibidē dicit. Liber est q̄ co-
gi nō pōt ad ea q̄ nolit: nec ab eo qd
vult. Sed hoc nullus itegre hic h̄z:
s̄z in futuro b̄tū. Quicūq̄ certe an-
gelis similis efficit⁹: corpe libertatē ha-
bebit. Et sicut in angelis nō est instru-
mentū qd obstat / ac impedit / aut cō-
stringat p̄uile suo / cū oīa penetrant
sicut et r̄p̄o clauso p̄dūt sepulchro / q̄
ostio clauso discipul⁹ appuit cui r̄p̄o
similes erimus. In illa cū vita si bo-
nus fuerit: nichil patiet⁹ ab eo qd no-
lit: sed agere p̄mitte⁹ q̄cūq̄ voluerit

hēc ille. ¶ Undecimū erit insecus
gaudū est quarta dos: victa claritas. L
de qua. i. Cor. xv. Semina i igno-
bilitate surget in gloria: qd ad clari-
tatē p̄inet. Et mat. rñ. Fulgebūt iu-
sti sicut sol i regno p̄is mei. Hēc cla-
ritas erit intrinseca corpe glorie so-
et causabil⁹ et red⁹ dantia aīe ad cor-
pus. Et h̄z q̄ oīa fuerit maioris clari-
tatis in lumine glorie / et fructione bea-
tificat⁹: h̄z hoc plus corpus clarificabi-
tur. P̄do. i. cor. xv. 31. Stella differt
a stella i claritate. Ita et resurrectio
mortuoz: et ita in corpore gloriozo co-
gnosce⁹ gloriā aīe: sicut i vitro cogno-
scitur color corporis: qd cōtinet i va-
se vitreo vt dicit greg. sup illud Job.
nō adequabil⁹ ei aurū vel vitrū. Hēc
tho. Etia p̄z q̄ corpa glorioza crunt
p̄uā vt vitrū: et clara vt aurū. Sūt
cū nūc duo que causant in nostro cor-
pore obscuritatem: sc̄z materie impu-
ritas: et luminis paucitas: sed vtrūq̄
tollet⁹ et claritas dabit⁹ p̄p̄icua et ful-
gida. Sed dubitares primo: erūt ne
omnes partes corporis equales i cla-
ritate et colore. Rñ. fm̄ tho. in. liti.
di. xliij. q. nō: quia corporis gloria n̄
tollet naturam: sed pficiet. Unde co-
lor q̄ debetur corpe ex natura suā
partū remanebit in eo: sed sup addet
claritas ex gloria anime. Sicut etiā
videmus corpora colorata ex sui na-
tura splendore sol̄ resp̄lēdere. vel ex
aliq̄ cā extrinseca vel intrinseca: et si
cut claritas glorie redūdat ab aīa / su-
ple p̄ causalitatem in corpus fm̄ suū
modū: et est ibialio modo q̄ sit in aīa
ita in quālibet p̄tem corporis redū-
dabit fm̄ suū modū. Quā nō est inco-
ueniens q̄ diuerse partes habeāt di-
uersimode claritatem fm̄ q̄ sunt di-
ipsam: vna cū pars / habet maiorem
dispositionē ad claritatē q̄ alia: sicut
oculi q̄ manus: et spiritus q̄ ossa: et
humores q̄ caro vel neruus. ¶ Du-
bitatur sc̄do. an claritas corpe glori-
osoz visum offendat / sicut hic radi-
us solis. Rñ. q. non. Ratio est q̄ aīa

Job. 28.

Danielis.
14. in fine

Job. 20.

Capitulum. viii.

De clare viii.

cut corpus gloriozum nō pōt pati ali-
quid passione nature: sed passioe aīe
id est receptione cōueniens solū: ita
idem corpus gloriozum ex p̄p̄itate
glorie agitur: nisi actioe aīe: sed fm̄
hoc magis delectat: offendit aut in-
quantū agit actione nature inquantū
agit calefaciendo et dissoluendo or-
ganum visus et disgregādo spūs. Et
ideo claritas gloriozi corpe: licet
excedat claritatē solis: tū de sui natu-
ra non offendit visum: sed demulcet:
propter quod claritas illa compara-
tur claritati lapidis Apoc. xxi. Du-
bitat t̄m an in potestate corpe
gloriozi sit videri vel nō videri. Rñ.
idem q̄ sic. q̄ claritas prouenit ex im-
perio voluntatis cui subditur: vnde
in potestate anime gloriā cate erit q̄
videatur vel nō videatur: sicut et que
libet actio corpe in anime potesta-
te erit: alio non esset corpus glori-
osum instrumentum summe obediens
principali agenti.

¶ Capitulum octauū. De au-
rea et aureola: et fructu.

Undecimū gaudū ex
trinsecum est aureola:
r̄ et fructus datio que
se habent circa animā
et corpora beata: sicut
paserna in matrimonio. ¶ Vbi
notandum fm̄ tho. et alios in. iij. dist.
xli. q̄ differat aurea / aureola: et fru-
ctus. Nam aurea est gaudium qd de
deo immediate habet anima in supe-
rioribus viribus / sc̄z de visione dei
clara: de fructione: et certitudine ten-
tionis: que tria sequuntur gaudium
animer: illud est aurea. Aurea hanc
meremur hic per quodcūq̄ certamē
curiosū tēptationis: quam ex chari-
tate vincimus. fm̄ illud Apoc. f.
Nemo coronatur: nisi qui legitime
certauerit. Aureola vero est anime
gaudium de operibus a se factis: que
habēt rationem victorie excellentis
r̄p̄i formiter facta. Vel sic: est p̄e-
miū de operibus perfectis: quibus
homo maxime p̄p̄o conformatur fm̄

2. thi. 2.

perfectā victoriā. Et hanc aureo-
lam meremur: aut martyrio / aut do-
ctrina / aut virginitate. Fructus autē
est gaudium et delectatio de spiritali
exercitio in spernente delectationes /
p̄sertim venereas: et hūc meremur:
aut cōtinentia cōiugali: aut viduali:
aut virginali. Et quibus patet q̄ t̄z
aurea q̄ aureola sunt principaliter in
aīa. Sed sicut ex gaudio essentialis
p̄miū qd est aurea de deo imediate
habiti redundat / sicut et causatur in
corpe beati quidā decor qui est glo-
ria corporis: seu dos corpe quadrup-
plex: de quibus dictū est: sicut et ex
gaudio aureole resultat aliquis de-
cor in corpe representatiuus specta-
lis triumphī: de quo gaudet anima:
vt predicatoris in ore: virginis in illa
parte: martyris i cicatrice: vel in alia
parte corpe fm̄ genus martyrii.
Ita vt statim ex aspectu corpe sc̄iā
qualis quisq̄ fuit: martyr: aut virgo:
aut doctor: seu predicator. Et quib⁹
patet q̄ aurea est gaudium de deo:
aureola de triumpho excellenti: et
fructus est gaudium et delectatio de ex-
ercitio spiritali. P̄bat etiam q̄ si-
cut aurea est principaliter in anima: et
secundario in corpe: per redundan-
tiam: et sic due sunt quodāmodo au-
ree: sic etiam due aureole de eadem
victoria: vna in anima / alia in corpe:
re per redundantiā. P̄bat et etiā ter-
tio q̄ opus meritorum, duo habet
bona: vnu q̄ ex charitate fit: aliud q̄
excellenter fit et victorioso: puta mar-
tyriū et c. sc̄circo etiā duplex p̄miū
habet aureā, p̄pter p̄miū: et aureo-
lam p̄pter sc̄dū. Tamen p̄miū cor
respondens merito rōne charitatis
q̄tūcūq̄ sit paruum: est maius quo
libet p̄miū respondente actu ratio-
ne sui generis: et ideo aureola dimi-
nutiue dicitur respectu auree. Dicitur
autem aureola diminut: ut ab au-
rea. Nam essentialē p̄miū dicitur
aurea sine corona. Cum quia datur
victoribus: et victorie debetur coro-
na. Unde Job. vii. Absoluta est vita
et iij

Preceptum. v.

hois super terrā: in etiā: q: per ipm
homo efficit particeps diuinitatis: et
per cōsequēs regie potestatis sim il-
lud Apoc. v. Scilicet nos deo nostro
regni et sacerdotes. ¶ Dubitat pu-
mo. vñ habeat q: sint tres aureole.
Rñ. q: ex glo. ordiñ. et sanctoy dictis
De virginū ptz similld. Et sa. lvi. Nec
dicit de eunuchis et. Dabo eis no-
mē melius a filiis et filiab. Glo. me-
lius nomē propriū gloriā excellētēq:
significat: sed p eunuchos qui se ca-
strauerunt ppter regnū celoy: virgi-
nes designant. Et sup illo. Et sa. xrv.
Facies alterā coronā aureolay. glof.
Coronā ptinet virginib. Ad hanc
etiā coronā ptinet canticū nouū qd
virginē tñ coronā agno cōcīnūt et
que sequunt agnū quocūq: seruit. De
martyrū ptz p Aug. lib. de scā virgi-
nitāte. dicēte. Nemo quātū puto au-
sus fuit pferre virginitatē martyrio/
sed virginitati debet: ergo martyrio.
De doctor ptz sup illd ephē. f. Scia-
tis que sit supeminēs magnitudo vir-
tutis eius: vicit glo. Remētū habes-
bunt doctores sancti: vltra id qd ali-
cōtē habebūt. ¶ Dubitatur scdo.
Cur tñ tres sint aureole: vcz marty-
rū virginū et doctor. Rñ. pmo q: tñ
tres sunt opa excellētissima triū potē-
tiarū. Nā excellētissimū opus rōna-
lis est veritatis predicatio: cōcupis-
cibilis ppassio mortis. Secūdo q: tñ
tres sunt hostes quos excellētissime
vincere possumus: vcz mūdus/caro/
demonia: martyres vincūt mūdum/
virgines carmen et predicatorēs de-
mones in cordibus suis / et aliorum
¶ Tertio. q: xpo in opib. trib. pfe-
ctissime cōformamur. In predicatio-
ne in puritate: et in martyrio. ¶ Du-
bitat tertio. q: aureolay. sit pfectior.
Rñ. tho. dist. clx. Simpliciter inter
tres aureolas: martyriū est portior: q:
pugna martyriū est fortior: fm seipam
et vchemētius affligens. Et fm pe-
de pal. ibidez. Post hoc aureola do-
ctoꝝ: vt ptz in cathologo sanctoy: q:

etiā ecclia in letanijs pferat marty-
res doctoribus: et doctores virginib.
bus. pnt etiā Tho. allegat. Tñ quā-
tū ad aliqd tres aureole habent se-
cut excedētes et excesse. ¶ Secūdet
etiā fm aliqd aureola virginū aliqd in-
quātū pugna carnis est periculosa: et
e vicino: sed nō sic est de martyrio et
de doctrina. ¶ Precipinet etiā aureo-
la doctorū aliqd: q: pugna doctorū ver-
satur circa lteelligibilia: de qua apus
Ephē. vñ. nō est nobis colluctatio ad-
uersus carnē et sanguinē: sed aduer-
sus potestates et. Aliē dō sunt circa
passiōes sensibiles. ¶ Dubitat quar-
to an differētia sit inter aureolam et
palamā. Rñ. q: sic: q: aureola est pre-
miū accidētale: nō quodlibet: sed pmiū
corespōdēs pugne vel victorie pre-
cellēti. Sed palma est premiū accide-
tale quod nec radicē vcz caritati: nec
operi pcellēti debet: sed voluntati:
quā palamā martyriū martinus hz/
et dñicus qui auidē desiderauerunt
martyriū: nec tñ actū martyriū habue-
rūt. ¶ Dubitat quinto in speciali de
aureola martyriū: que exigat ad hoc
q: aliquis aureolā martyriū ppiē di-
ctū habeat. Rñ. fm Tho. et pe. de
pal. q: tria necessaria sunt vcz pena/
causa/voluntas: pcegrig tñ caritas
in omni habēt aureolam. ¶ Primum
ergo est pena: nō quocūq: sed mortis
vt opz recepta. Et quo ptz pmo q:
nō debet aureola martyriū obediēt-
bus soli: s: in eis vcz etiā ad mortē
maetē ppiā volūtas. Scdo q: nec
pauperibus soli: q: uis moriant mū-
do. Tertio q: nec penitētibus: s: car-
nē suā crucifigāt. Quarto nec mar-
tyriū soli sitientib: vt martino et offi-
co. Quinto nec tohan. euangel. s: in
olei. poliū feruētis missus sit: nō mor-
tuus. Sexto nec pueris in camino
ignis: q: illos eruerūt. Recēptimo
siuēstro: et anathasio: s: magnā perse-
cutionē sint passi. Sed tñ quibz xpia-
nus quin caritate mori per obedi-
tiā vel voluntatē habet moriēdi pro
xpo: vel quocūq: aliud opus facit

Capitulum. llii.

So dypv.

bonū: de tali habebit in celo speciale
premiū et gaudiū: sed non omne tale
meret dici aureola. Et repli gra: per-
fecti pauperes volūtarī habebūt iu-
diciariā potestātē: et sic carnis mace-
ratio aliqd speciale gaudiū: et sic intelli-
ge de alijs. Simile etiā intellige de
alijs operib. fm Tho. imo interdum
plus de aurca quis mereri pōt in tali-
bus: vt post dicef. Nec octauo lucre-
tia: que seipam interfecit pagana.
Nec nono seneca: qui ppter se vt to-
lerabiliore mortē haberet: apertione
venarum in balneo eligit. ¶ Propter
qd sicutulus: vt refert Be. c. li. dialogo.
occidēdus et optōe sibi de morte eli-
genda data: nullam eligere voluit:
sed illā dixit se toleraturū quā deus
permitteret: quē tñ deus a morte eri-
puit. Sed martyriū aureolā habent:
pumo quēdā q: se ne corrūperēt fe-
mine submerserūt: q: speciali instru-
ctu spūs sancti hoc fecerunt: vt lib. f.
de ciuit. nct refert Aug. Similiter sū-
son eadē de causa. ¶ Itē beatus petr.
qui sibi mortē elegit euersis pedibus
crucifig: non ppter se: sed ppter xpi
honorē. Nec refert vñ mors statim
an postea sequat: id tñ propter illud
causatur vela: celeref. Unde mortui
in carcere et in stabulis: vt adarec-
lus papa. Itē mortui in exilio: mar-
tyres sunt q: hñmōi mortē in eis acce-
lerasse presumunt. ¶ Scdm qd ad
martyriū requiritur est causa: q: enim
martyr testis est: idco in causa fidei
pro ecclia vel pro quocūq: articu-
lo fidei: vel iure ecclie/aut pro qua-
cūq: virtute infusa: q: virtutibus
desponsatur ecclia xpo: quicūq:
se mouit martyriū est. Unde ioh. bap.
pro veritate predicatōis: agnes pro
virtute castitatis: et thomas cantua-
riēsis pro iuribus ecclie: occisi taliter
martyres sunt. Similiter tam mater
q: filius in vtero eius: si ab infideli in
vtero lederef in odiū fidei: q: vtrūq:
vel alterū mortē contingeret. Similiter
quē alius nō letale susciperef: et per
negligentiam que non esset mortale

peccatū morteref in vulnere neglecto
Similiter qui potius veller occidi: q:
mendaciū dicere quocūq: peccādo.
Similiter qui cruce signati in bello
hostiū xpi propter xpm: suscepto pu-
gnādo pereūt: martyres sunt q: non
se: sed xpm defendūt et ecclia: et sic
moriunt. Et si mortē nō fugiunt sed
eligūt. Similiter si quis ppter bonum
cōmune nō relati ad xpm sustineret
mortē: aureolā nō mereret: s: si hoc
referat ad xpm: aureolam mereret: et
martyr erit: vt pote si rempublicā des-
fendat ab hostiū impugnatione: qui
fidē xpi cōmperere molunt: et in ta-
li defensione mortem sustineret. Ter-
tio requirit volūtas. Unde qui dō-
miedo occideref nūq: prius volūta-
te ad martyriū habita inuitus occide-
ret: aut fugies/aut se defendens in-
uitus occideref/martyr non esset: nī-
si fieret vt prius dictū est de cruce si-
gnatis. ¶ Propter qd mauricius cum
socijs suis arma pceat: vt fieret mar-
tyr. Innocētes etiā nō pfectā rōnem
aureole habēt: nisi vt quidā tenēt: vt
sua rōnis in eis miraculose fugerit: si-
cut de iohā. bap. in vtero. pabile
est. ¶ Dubitat sexto. quibus debeaf
aureola virginū. Rñ. pmo fm tho. vñ
prius q: habētib. tria. ¶ Primum ex-
periētiā habētibus venerece volupta-
tis: volūtarie hoc eligētib. et finali-
ter in simili pposito pseueratib. sem-
per tñ psupponit caritas que est au-
ree meritoria. Et si ptz q: decem sunt
genera hoim virginū aureola caren-
tiū fm Tho. in. iij. pmo frigidi et
eunuchi qui voluntatē habēt ducēdi
contugē si possent. Et si Aug. lib. de
sancta virginitate. Quibus ipm viri-
le mēbrum debilitat vt generare nō
possint: non sunt eunuchi: sufficit tñ
q: xpiam fuerint: et dei pcepta custod-
iūt: eorū pposito sunt vt coniuges
si possent haberēt: cōiugatis hñdelib.
adequati. Scdo qui soli ad tps quo
intrabunt matrimonii cōtinere pro-
ponunt et sic decedunt nō mutato p-
posito. Tertio qui pmo proponunt

Preceptum p.

perpetue continere: artū postea mutat
tur in pposito: et sic decedit. Quarto
qui in veteri testamēto virginitatē
seruauerūt adulti/ sine speciali iussu
ctu spūsancti. Quinto violētē op-
pressa: et cōsenties deliberate statim.
Sexto inepres venerce voluptatis
cū pposito ppetue castitatis in mor-
tali decedētes: q̄ sunt vere fatue vir-
gines. Septimo infidelis vel fidelis
nichil cogitās de virginitate vel con-
iugio vel incōtinentia/ et sic decedēs.
Octauo baptizati infantes ante vsum
rōnis decedētes. Nonō infantes ante
baptismū decedētes. ¶ Sed q̄eres
nūqd in corrupti aureolā nō meren-
tes et in caritate decedētes speciale
gaudiū habebūt de innocētia corru-
ptiōis. Rñ. thō. in. iij. q. sic. si nō p-
posuerūt ppetuo seruare: sicut et ino-
cētes q̄ peccare potuerūt/ de innocē-
tia specialiter gaudebūt: sed illū gau-
diū nō est aureolā. ¶ Decimo q̄ mo-
rosos delectationib⁹ pleno cōsensu et
deliberato limozātes/ sine tactu virili/
pprio motu animi vel corpis in vigi-
lia ad pollutionē vel ad simile expe-
riētā venerce voluptatē pgreduunt/
etiā saluis signaculis corporee inte-
gritatis. De quo habemus pcept. r.
¶ Sūt etiā sex genera holm q̄ verā
aureolā virginitatis possidebūt. Primo
beatissima maria virgo virginit. q̄ vt
thō. dicit: Quis nō habuit pugā p
tēptationē/ que sit a carne: habuit tū
pugā q̄ sit per tēptationē ab hoste:
qui nec etiā ipm xpm reuerit⁹ tēpta-
re fuit: vt p̄z. Math. iij. Sed in exp-
te venerce voluptate in vigilia/ cū p
posito ppetue p̄mēti. Tertio serpre
venerce voluptate cū pposito scerru-
pto de cōtinendo: de quo finaliter pe-
nituerūt. Quarto qui in veteri testa-
mēto ex diuino iussu virginitatē
seruauerūt: sicut credid de Iheremia
Ezechiele/ et Iheria: quoz p̄ugia nō
legunt. Quinto viopse q̄ vchereā
voluptatē nō cōsenserūt delibera-
te. Sexto p̄ncipiū est coralliter ex-
tra: nō est ordinabile a rōne. Vñ dele-

ctatio que est cōseminis emissio: vir-
ginitatē nō tollit nisi fōnō facta. Si-
milis rō est de mulieribus q̄ dormien-
tes/ aut inebrietas/ aut amētes a vi-
ris cognoscunt: nisi forte hac intētio-
ne dormitū terint: vt a viro cognoscā-
tur. Et eadē rōne ille q̄ vigilātes per
violētā corūpuit/ siue ab hoīe/ siue
a demone icubo: si quātū p̄nt remit-
tur vt cōseruent corp⁹ a corruptiōe
nōe vel saltē mētē a cōsensu: et siue p
fide/ siue pro quacūq̄ alia cōviolētē
corūpuit: virginitatē nō pdunt: sed
si pro fide hoc q̄ sustineat: erit meri-
torū/ et ad gen⁹ martyriū p̄tinebit: vñ
Lucia dicit. Si me inuicā violari fe-
ceris: mihi castitas duplicabilis ad co-
ronā: nō q̄ habeat duas virginitatis
aureolas: sed q̄ duplex p̄mēti repo-
nabit. Vñ pro virginitatis custodia.
Aliud pro inuina quā passa est. Vato
etiā q̄ talis violētē opp̄ssa cōcipiat/
nec ex hoc meritū virginitatis perdit
Nec tñ matri xpi equabilis: i qua fuit
cū integritate mētis/ etiā integritas
carnis. Vñ sunt thō. vba. Sexto fri-
gidi et cumuchi voluntatē habētes in
corruptionē ppetuā seruādi etiam si
facultas ad esset coeundi facit cū de
necessitate virtutē. ¶ Dubitat septi-
mo. quibus aureolā doctoz debeant. Rñ.
Rñ. fm thō. et pe. de pa. vbi paus. q̄
habētib⁹ tria. Primo q̄ actu docue-
rūt. Secūdo q̄ ex officio docuerūt vel
missi. Tertio q̄ docuerūt publice et re-
cta intētiōne p̄mēti ad salutē per q̄
diabolus a cordib⁹ hoīm expugnat/
sicut quibūdā spūalib⁹ armis: de quib⁹
bus q̄. cor. x. Vñ miltie nōe non
sunt carnalia/ sed spūalia necessario
tñ caritas perigit ex qua pcedat do-
ctrina. Propter p̄mēti: plati quātū-
cumq̄ magni nō habebūt aureolā/ q̄
nūq̄ actu docuerūt: l3 habitu littera-
tissimū fuerunt. Non enī habuit: sed
actui debet aureolā doctoz. Sicut nō
habebūt p̄lati: quibus ex officio do-
ctoz cōpetere predicare/ q̄ nō p̄mēti
cauerūt: q̄ pugnat debet: fm illud
Thi. ij. Nō coronabit: nisi qui legit

Capitulū. 10.

So. lcy.

me certauerit. Sicut nec p̄lati: nec
aliq̄ qui solū in p̄uato nō publice do-
cuerunt actuaureolā habebūt. Pro-
pter caritā feci mulieres non habe-
bunt nec viri q̄ nō sūt missi legitime ad
docēdū. nec fratne correctiōi puate
debet. Propter tēti caritā nō hēbūt
aduocati aduocātes/ nec medici/ nec
phī suas artes docētes. immo nec
thecologi/ phīaz docētib⁹ debet: nisi
vianē ad declarationē theologie. vt
paulus interdū fecit. et hierony. et alij
Nec theologus ex officio p̄dicans si-
ne indebito semp. scz ppter vanā glo-
riā/ vel qui verbū dei ppter lucrū/ spā-
le adulterās recipit mercedē suā/ mi-
q̄ habebit doctoz aureolā: etiā si in
caritate decedat. Vñ ei penitētia po-
test recuperare aureolā. q̄ penitētia
nō uiuificat mortua opera que nūq̄
vita fuerūt. Dicitur autē mortua nō
solū sine caritate facta: s3 etiā sine in-
tētiōne recta: q̄ nō fuerūt a p̄n-
cipio meritoria. Virgo tñ mētē solū
corrupta/ penitētiō recuperare potest
aureolā: q̄ mortificata opa per peni-
tentiaz reuincit/ id est que vita fue-
runt/ et p mortale fuerūt mortificata
sed virginitas illius que mente corru-
pta est: quo ad integritatē carnis/ et q̄
ad p̄positū cōtinendi vita fuit: licz
postmodū p ppositū coeundi potue-
rit mortificari. ideo penitētia reuincit
fecere potest. Sed sic non est de p̄di-
cante semper ex mani gloria/ vel ex a-
uaria/ quia nūq̄ suus actus bon⁹
fuit. Sed doctoz aureolā habebunt
predicantes et docentes tribus mōis
supradictis: siue fuerit magistri/ siue
simplices sacerdotes/ siue p̄lati/ siue
nō p̄lati/ siue docuerūt scripto/ si-
ue verbo/ siue legendo/ siue p̄dicādo
scripta enim componere quidā mo-
dus docēdi est. Et notandū q̄ doce-
re/ est op⁹ caritatis et misericordie ma-
gnū. ¶ Dubitatur octauo. vtrum
in eadē specie vna aureolā p̄emine-
at alteri. et vtrū vnius virginis aureo-
la sit nobilior q̄ aureolā virginis alte-
rius: et sic de martyriū doctoz aureo-

lis. Rñ. q̄ sic. Tñ enim fm excellē-
tiam actus per quā hic pugnavit no-
bilior erit. vt exempli gratia. qui acer-
bius martyrium/ aut qui puriorē vir-
ginitatem vitando occasiōes habuit
aut qui plures saluauit: predicando/
vt frequentius p̄dicauit: nobiliorē
habebit aureolā. Et ratio est. quia au-
reolā supponitur auree: sed aurea est
in vno maior et nobilior q̄ in alio. vt
de dotibus patuit/ et patebit: ergo et
aureolā. ¶ Notandum fm thō.
q̄uis aliquis possit peruenire ad ab-
tūa vel inferius vel equale meritum
p̄mēti/ scilz essentialis per radicē/ ca-
ritatis/ habendo solam voluntatem
ad martyrium: q̄ martyriū actu me-
reatur per martyrium: tñ non mar-
tyrius non venit ad aureolam/ nisi
p̄mēti martyriū. et sic etiam est de
alijs duab⁹ aureolis pariformiter scz
thō. sententiā. Sciendū etiā q̄z h3
dē q̄ meritū aureole potest iūdi du-
pl. Vñ nō ex pte radicis scz caris-
tatis. Alio ex pte opis. Contigit
enī aliq̄s duos: quoz vñ? Ex miori
caritate maior tormētū martyriū h3
vel magis p̄dicationis fiat. Aut etiā
magis se a delectationib⁹ carnis elō-
gat. Intētiōi q̄ meritū attenditur
penes radices: non respondet inten-
tiō aureole: sed intētiō auree: sed in-
tētiōi meritū q̄ est ex genere actus
rīdet iūdi aureole. Vnde potest eē
q̄ aliquis minus i martyrio meretur
quantum ad essentialē p̄mēti q̄ ha-
bebit p martyrio maiorem aureolā. Rñ.
¶ Ca. ix. de fructibus beator.
¶ Tñ dicendum est qui
sunt fruct⁹ debiti bea-
tis quibūdā vel om-
nibus. De q̄ uonotat
thō. in. iij. dist. xij. q̄
fructus de quo loquitur christus.
Mat. xij. et Luc. vi. quem diuidit in
trigesimum/ sexagesimum/ et centesi-
mum/ est quoddam p̄mēti q̄z debe-
tur homini ex hoc q̄ de carnali vita
in spiritualem transit. et respondet il-
li virtuti fructus scilicet: qui hoīem

Precepti. p.

precipue a subiectiōe carnis liberat
hoc autem facit cōtinētia sola: quia
per eam repimunt delectatiōes que
maxime iustū spiritualis dulcedinis
impediūt: quē fructus suo nomīe im
portat. Itā p delectatiōes venereas
aīa precipue corpi subditur adeo ut
in actu carnali sēz hīero. nec spiritus
pphetie corda pphetarū tangit: nec
in illa delectatiōe est possibile aliqd in
telligere. ut phls dicit. vij. ethi. Et
iō pīnētie magis correspōdet fructus
q alteri virtuti. ¶ Illudius autē fru
ctus similitudo sic accipitur. Fructus
enī ex semine cōsurgit. Fructus autēz
enī hoc potest pōdīre ex semine: quia
vis semētina nō afficax ad conuertē
dū humores tēre in suā naturā. Et
quanto hec virtus est efficacior: et ter
ra ad hoc patior: tanto fructus sequi
tur vberior. Spirituale autem semē
qd in nobis seminatur: est verbum dei.
Unde quanto aliquis magis i spūa
litate cōuertitur a carne recedens
tanto in eo est maior fructus sibi o ei
Secūdo hoc igitur fructus differt ab au
reola: quia aureola cōsistit in gaudio
quod habet de opis pfectiōe: sēz fru
ctus i gaudio qd habet de ipā dispo
sitione operatis sēz gradu spūalitatis
in quē pfitur ex semine sibi dei. Quā
cut aureola nō debet cūz victori: sēz
excellētī: et cū hoc in māria excellētī:
ita fructus suo mō q sportat delecta
tiōez debet p cōtinētia a vehemētī
delectatiōe. Itō dabit illi fructū nō q
spūent mīores delectatiōes sicut gu
stus: pura abstīnētie: sēz dabit illi qui
spūent maiores sēz venereas: sic pti
nētēz castitati. Aliter. lib. de. iij. coc
quis dicit. Et sicut videm i offīcīs
agri culture: qd qd fructū fert tra
e: sēz tñ cultor: gustat et pcepit ipz fru
ctū: etiam terra corpus nō vel aīa fert
fructū: sed aīa gustat ipz seu spiritus.
Et sicut fructus ppuēq generatur ex
grano cadēte in terrā: ad qd viuificā
dū et fouendūz nutritiū habet ter
ra virtutē: sicut dictum est et a pīnci
pio. ¶ Seminet terra herbas virētes et

faciente semē iuxta genus suū. Con
tinentia autem est sēz delectatiōes
carnis continendo illud ad quod po
testatem acceperat pīmus homo: et
etiam accedens continentie qd ē vir
ginitas: nascitur nobiscū in agro cor
poris nostri ut facilius excolat. Et
quia fortitudo que est circa cultus ex
trinfecū vel resistentiā passionū: et pī
monia circa victiōes et iusticia circa ex
trinfecū actus: qdā mīnores labore
exigunt: nō est fructus de quo nūc lo
quimur: sed circa venerea q magno i
diger cultu. ¶ Sēz qdres q sūt gra
dus fructus. Itā. Luc. vij. et Aliter.
xij. q tres: vidēz tricesimus: sexage
simus: et centesimus: qui dānt in pa
tria: quos triplex gradus pīnēdi me
ruit in via. Cuius rō est: q per pīnē
tiam cui fructus responderet: hō mō i
quēdā spūalitate adducit carnali
tate abiecta. Et ideo sēz diuersū mo
dum spūalitatis: quē cōtinētia fa
cit diuersi fructus distīguūt. Et est
quēdā spūalitas necessaria ad sa
lutem: et quēdā supabūdās. Necessa
ria quidem spūalitas est in hoc q
rectitudo spiritus ex delectatiōe car
nis nō pueratur: qd sit cum aliquis
sēz rectū ordinem rōnis vti delecta
tibus carnis: et hec spūalitas cō
iugatorū. Spūalitas vero supabū
dās est: per quam homo ab humis
mo delectationibus carnis spūitū suū
focātibz omnino se abstrahit. Sed
hoc contigit dupliciter. Vel respectu
solum pīnēntis et futuri temporis: et
hec ē spūalitas viduarū. Vel ē re
spectu cuiuslibet tēpis pīnēntis pīnē
ntis: et futuri: et hec est virginitas. Scīa
tibus ergo cōtinētiāz cōiugālē dā
in patria fructus tricesimus: viduālē
sexagesimus: virgīnālē centesimus.
Cuius ratio sēz. Aliter. vbi
supra. assignari potest ex ipā natura
nūcroz. Tricenarius enī numerus ex
ductu ternarij in denarij surgit. Et
autem ternarius numerus oīs rei p
fectio: ut dī pīmo celi. Et habet i se p
fectionem quā dāz oīs cōmūne: sēz

Capitulum. x.

So cyci.

pīncipū/medij/et finis. Quā pueniē
ter cōiugatis assignat ternarius: in
quibz supra obseruātū decalogi / q
p denariū designat: non addit pfe
ctio/ nisi cōis: sine qua non est salus
Seruat enī boni cōiugati denarij
decalogi / et cōtīnēt se a tribz malis
circūstātijs: vidēz a tpe idebro a
pīsona idebita: et a circūstātia idebi
ta. Itō sēz cōtīnētie cor: ramo
triplici dilatat: merito habebit fru
ctū tricesimū. ¶ Sexagenarij autē
numerus ex ductu senarij denarium
surgit seu causat. Et hēz se ad trice
narij in dupla pportione. Itē co
signat fructū viduālis cōtīnētie. q
hec cōtīnēt. Itāmo respectu oīs p
sonaz. Secūdo cōtīnēt respectu oīs
futuri tēpis. Et sic dupliciter excedit
pīugālē: ideo duplī fructū hēz respe
ctu cōiugatorū: vidēz sexagesimū.
Vel etiā viduus dā sexage simus: q
le. pponunt ex denario: et senario: vi
due autē vere suāt denarij pceptozū
et cū hoc senarij ope: mic: eo q nec
maritū futurū: nec natos i futurum
hēt. puidere. Et sic sēz cōtīnētie
viduālis i duplici ramo arborē pīu
gum excedit: itō sexagesimū fructū
habebit. ¶ Centenarij autē cōueni
ter nīdet pīginitati: q denarij ex cu
ius ductu cētenarij surgit: est limes
et terminus numeroz: sēz ter virgini
tas tenet spūalitatis lītem seu a
picem: q ad eāz nichil de spūali
addi pōt. Continet enī virgo ab oī
bus a qbus cōiugati et vidue: et eūz
hoc pīnēt triplici tpe pfecte: vidēz
pīterito/ pīnēnti et futuro. Itō nona
genarij virgīnibz debet: sēz q super
hoc votū emittit cōtīnētie virgīna
lis: vel saltē firmū ppositū addunt
sup trīa tēporā: necro cētenarij cis
merito debet: quāz sēz est obser
uatio decalogi: et rami decuplices.
¶ Dubitat hic pīmo vtrū aliqz de
fructibz debeatur infantibz post ba
ptismū mortuū. Itā. Aliter. vbi pū
q non pīpīe. Fructus enī pīpīe de
betur laborātī. Et sicut infantū fru

ctus numeris potius q vīus vel la
boris. Sicut si ager pīfert aliqua: q
spōre nascunt ex beneficio solis tñ.
Sol enī iusticie pio parulis labora
unt: quibz/ ut supra tactū est: cor iuo
cētia et integritas aliqz gaudiū in pa
tria dabit. ¶ Dubitat secūdo vtrū bi
nubis. i. qui scdario nupsērūt debeat
fructus sexagesimū postq cōtīnēt al
tero cōiugū mortuū. Itā. q nō pīpīe
sēz Aliter. et pīe. de pal. vbi pūus.
q cōtīnētia viduālis a sedis nuptiā
abstīnet. ¶ Dubitat tertio vtrū illi
qui nūq in matrimonio fuerunt: nec
virgīnitate seruauerūt: an fructū ali
quē habēt. Itā. q sic. Unde pīer
de pal. di. xxi. sicut ad aureolā non
sufficit votū seu ppositū sine effectu:
sic nec ad fructū. Quā si quis inconti
nēns in morte peniteat cū proposito
continēdi: aureā quidē habet sed non
fructus. Quā vero corruptus pecca
to/ penitēs vixit sanus: cū proposito
solum cōtīnēdi matrimonialiter fru
ctum habebit tricesimū. Sed si cum
proposito continēdi simplr habebit
fructū sexagesimū. Centesimū autē
habere non pōt sicut nec aureolā: q
corde et corpore corruptus est. Ad idē
est Tho. eadem dist. dicens. Fructus
nō omnibus conueniunt saluandis:
sicut patet de his qui in fine penitēt/
et incontinenter vixerunt. Et enī
non fructus: sed essentiale pīmū
debetur. Nec cuiuslibet vidue: sed ei so
lum que pīponit seruare viduitatē/
et que seruat: sexagesimū debetur
fructus. ¶ Notat tamen Tho. vbi
pīus: q fructus tripliciter accipitur
¶ Uno modo ut dictum est hactenus.
Secūdo modo fructus spūalis sumit
ad modū et similitudinē corporalis
fructus in quāz corporalis fructus est
quoddā cōmodum qd ex labore agri
culture expectat. Et sic fructus vici
tur illud pīmū qd homo cōsequi
tur ex labore: quo in hac vita laborat
Et sic omne pīmū quod in futuro
habebit ex nīis laboribus: fructus
dicit. Et sic accipit Itō. vj. habetis

Preceptum p.

fructu vestri in sanctificatione: sine
vero vita eterna. ¶ Tertio sumitur
fructus spiritualiter p eo qd reficit tm
qms nō sit vltimus finis: et sic virtut
tes fructus dicuntur in quatuor mēte sin
cera delectatione reficitur. vt Amb. vi
cit: et sic accipit Galath. v. fructus
aut spūs sūt caritas/ gaudiū et c. Vbi
ponunt duodecim quos Tho. expo
nit ibidē vi. q. fructus spūs sunt qm
hac vita in aīa cōsurgūt ex seminatio
ne gratie. Et ponit apla pmo pficiē
tes in aīa interius qnq. Scdo septē
perficiētes in aīa exteriori. Primo em
interi⁹ perficit aīa in corde p amorē:
q. pmo pncipiū motuū viriū iute
rior: est inclinatio ad bonū: que dicit
amor siue caritas. Scdo perficit per
gaudiu amor: q. vltimus terminus
quo pficimur interius est gaudiū: qd
pcedit ex p̄sentia rei p caritatē ama
te. ¶ In em hz caritatē hz qd amat:
et sic cōsurgit gaudiū. Tertio perficit
tur in pace. Tūc em amās pacē hz:
qm rem amatā sufficiēter possidet/ et
res amata sufficiēs est amāti/ ppter
suā perfectionē. Quarto perficit pa
tientia: Sūt em que pacē cōturbant
aduersa quedā: cōtra que pficit paciē
tia que facit aduersa patiēter tolera
re. vñ Luc. xxi. In paciētia v̄sa possi
debitis aīas vestras. Quinto pficit
longanimitas: q. dilatio boni amati
etiā impedit gaudiū cōtra quā dila
tionē perficit lōganimitas/ que expe
ctatiōe nō frangit. ¶ Vñ Abath. xxiij.
¶ Qui pseuerauit vsq. in finem: hic
saluus erit. Sexto pficit bonitas: q.
et sequentia ad extrinseca perficiunt
que sunt aut iuxta nos vt. p̄m⁹ aut
supra/ vt deus: aut infra/ vt sensitiua
et corp⁹. ¶ Primo ergo in corde in or
dine ad p̄mū pficit bonitas per re
ctā et bonā voluntatē. ¶ Est em bonitas
rectitudo et dulcedo amicitia: quā oib⁹
alijs quis bene vñ: q. Luc. vi. Non
pōt arbor bona fruct⁹ malos facere.
Septimo benignitas pficit in ordi
ne ad p̄mū: vt qd ei bona sua largi
ter cōmunicet: vñ benignitas d. qua

si bona igneitas: quasi facit hō sem
fluere ad p̄mū. i. rerū largitas. ¶ Vñ
q. Cor. ix. Nonne dator dē diligit de⁹.
¶ Vñ col. iij. Induite benignitatē et c.
¶ Quarto perficit mansuetudinē: qua
quis patiēter sustinet. p̄mū molesti
as. de qua Abath. xj. Discite a me: q.
mitis sum et hūilis corde. Nonne fide
pficimur ad deū sup nos. Fides em
est hic cognitio qdā inuisibilis certi
tudine quadā. ¶ Vñ illud Scī. xv. Re
didit abrahā deo: et reputat⁹ est et ad
iusticiam. Decimo modestia ad id qd
infra nos est: scz corpus pficiēs in ex
teriorib⁹ actibus. ¶ Hā modestia acti
bus seu dictis modū iponit. Undeci
mo quo ad appetitū sensibiliū interio
rē pficit cōtinentiā que etiā a licitis
abstinet. Duodecimo castitas que lic
tis recte vñtur. Ite de thoma.

Ca. x. De societate iocundissima
amicitia/ concordia/ et honore.

¶ Triodecimū gaudiū
extrinsecū corporis erit
de societate iocundissi
ma beatorū et segregatio
ne a cōsortio malorum.
Ite duo principalia gaudia erunt et
vtrūq. nobis multitudine innumera
bile. ¶ Primo gaudebunt tot gaudys:
quot sunt consodales beati angeli et
hōes. Scdo tot gaudys: quot dā
natorū demonū et hōim euaserunt so
dales. De primo dicit Ansel. p̄sol.
cap. penult. Interroga intima tua si
capere possint gaudiū suū de tanta
beatitudine sua. Sed certe si quis ali
us/ quem oīno sicut seipsum diligeres
eandem beatitudinem haberet: du
plicaretur gaudiū tuū: q. nō minus
gauderet pro eo q. pro seipso. Si
vero duo vel tres vel multo plures
idipm haberēt tantūde pro singulis
qm̄ pro seipso gauderet si singulos
sicut seipm amaret. Ergo in illa pfe
cta caritate innumerabili angelorū bea
torū et hōim: vbi nullus minus dili
get aliū q. seipm/ nō aliter gaudebit
quisq. pro singulis alijs q. p seipso.

Capitulum p.

Fo. cxcii.

Si q. cor: hōis de tanto suo bono vir
capiet gaudiū suū: quō capat erit tot
et tācor gaudiū: Ite a sef. ¶ Vñ
tho. i. iij. vi. dicit. Illud gaudiū
qd vñ sp̄aliter videtur habere iter
oēs hōies beatos: illud quodāmodo
oēs beati similiter habēt: iquātuz scz
per caritatē pfectā/ vñusquisq. bonū
alteri⁹ bonū suū reputat. ¶ Vñ tñ hoc
gaudiū/ quovnus alteri cōgaudet de
aureola/ quā in eo videt: pōt i nō ha
bente aureolā vocari aureola. q. nō
datur i p̄mū victorie eius: sed ma
gis respicit victoriā alienā. Corona
vero ip̄is victorijs reddit⁹/ nō victo
rie cōgaudentib⁹/ ppter illos gaudiū
rū multitudinē. dicit Abath. xvj. fide
li seruo. Eugeserue hōc et fidelis et c.
Intra in gaudiū dñi tui. non dicit gau
diū te intrabit. q. etia extrinsecū
gaudiū vir hō capere pōt hīana cō
tectura. Ite etia tredecimo gaudio
associari possunt tria bona beatitudi
nis/ q. pōt Ansel. li. de simi. vey ami
citiā/ concordia/ et honore. De primo
em dicit. ¶ Perfecta amicitia est q. i in
micitia cōuertit nō pōt. Ite em si q.
tantam amicitiam haberet: vñtur pa
ter ad filium: vñ tamē potest in in
micitia. Sed i patria quantūse q. q.
tñ et tandū diligit alteri⁹: nec video
quomō possit aliter esse. p̄sertim cū
omnes vñ corpus et p̄i sint. et xps q.
est pater oīm sit caput. ¶ De scdo
scilicet cōcordia dicit. Cōcordia/ nec
qd nos ipsos hic plerūq. habem⁹. cū
corp⁹ et anima dissideat: sed hec cel
sabunt/ cum corpus et aīa in deū ten
dent. ¶ Vbi enim erit tanta cōcordia vt
quemadmodū ad quē locum oculus
dexter vñt: ad eundē et sine labore et
sinister. ¶ Ecclesia vna erim⁹ et christi
corpus/ et christi erit caput et sponsus
Sed dicit si ego volo q. voluero/ ridē
mecū omēs volūt: ergo maior petro
eē potero si voluero. ¶ Vñ. ibecilitati
tue: te maiorē petro velle nō potes
quia hoc velle/ est se nichil velle esse.
¶ Illi em esse in gloria equalem/ velle
non poteris/ cuius meritū par es.

¶ Pulcherrimū em illud corpus pro
nullo cōmodō violare vñ. In huma
no etia corpore: nec p̄s manū eē
appetit: nec oculus auris: sic et in illa
det ciuitate admirabili. ¶ Vñ q. q. em
p modulo suo satiabitur: vt nec am
plius velle possit. ¶ Tho. i. iij. vi. dicit
assignat rationē sic dicens. In bea
tis erit pfecta caritas. ¶ Vñ q. q. ibi p̄
diligit deū q. seipm. Et ideo magis
volet id quod est cōueniēs deo: q. id
quod eē ei vñ. Et ideo magis vo
let diuinā iusticiā saluari in hoc q. ipe
minus habeat/ quod est deo cōueniē
tius: q. in hoc q. plus habeat qd eē
sibi vñ. ¶ De tertio vñ honore
sic dicit Ansel. Honorari autem hō
appetit ab hōib⁹: vt cor. verbis aut
factis collaudet. verbis vt eū collau
dent: factis vt eū sibi pponat. S. cū
honore hōm appetit: ille est ac finis
vñ? querat ab alijs laudari/ et q. i re
gimine pponi. Ite tñ honore nū
lus ad plēni hīc hēre potest. cū nec
imperator ab omib⁹ cognoscatur/ aut
oib⁹ p̄ponatur. In futuro autē
ab oib⁹ beatis honorabit⁹. Quisq.
di autē honor sit futuris creptis de
clarem⁹. ¶ Ecce ponitur pauper oī so
latio destituit⁹/ vulnerū et aliarū in
firmatū seditate corrupt⁹: et oī quo vñ
a frigoris asperitate defēdat regimi
ne nudus: hīc talē/ tali modo tacet/
et in nullo semetiuuare valēt: si rex
aliquis potētissimus trāse ovideret/
miserus vulneribus mederi iuberet
curat⁹q. suis regalib⁹ idumētis seu
ornamentis indutū p̄sentatū p̄cipet
et in filiū adopraret adductū. ac de
de p̄cipet vt in regno suo filius su⁹
habere et a cunctis atq. in nullo qd i
p̄craret a quoq. ei p̄radiceretur/ hē
redē suū filijs sui p̄cipit coheredē
cōstitueret/ et eū suo noīe vocari velle
let: nōne dīceres hīc magnifice et io
pinare honoratum. Et certe nobis
de hōc oīa facit/ hīati ei de putredie
carnis replemur mītis miseris omni
solatio destituti: oīz passionū sūmū
te obnoxij/ ac p̄cōi vñtū p̄mū a

¶ Ite tñ honore
nūlus ad plēni
hīc hēre potest.

deorecipiuntur/curat/sanat/resoluit/
ornat/facit/ incorruptibiles/ adopta-
tos coheredes etc. Omnis creature
iubeat ut nolū obediāt: vocatur dñ
noīe suo. Et go dñi pñ. dixi dñi estis.

pñ. s. Ipse de' deificas est: tu vero de' dei
ficat'. Sed hec ratio fortassis i apo-
stolis et excellētibz locū habet. Sed
quid de me quidēge distor? Attēde q
vniuersaliter ait. Et go dñi dñi estis et
filij excelsi cunctis: ut nullū abūsa dei
tate excipendū deus ostēderet. Idec
ansel. Et pñt statū exemplū de ligno
plūbo/ et ferro/ in ignē positū: quorū
vñū altero magis ignitū sit: cū ignis
totū penetrauerit. Sicut em̄ ibi nul-
lū sit ignis/ s; quod sit ignitū et vñū
plus alio ignescit: sic i patria vñūq;
q; deificat' erit ex dei vniōe. Attā-
men vñū alio beatiōr: nullusq; de de-
i deus per essentiā/ sed participatione
ut sic cuiq; pro modulo sue vniōis/
ppinquioris ad deū: deitatis nomen
et honor vnicuiq; impendat'. De
cūquārtū extrinsecū gaudiū habe-
bit respectu chūsti hūanitatē. Pro
cūq; intellectu notādū ēz magis Jo.
de tabaco tractatu de delicis sensibi-
libz paradisi. q; beati duplex gaudiū
habebūt. Vñū essentiāle qd habebūt
dei creatore viso et amato. Aliud ac-
cidētale de creatura cognita amata
Sed cum in hoīe sit corp' et aīa quo-
rum vtrūq; beatificabit' essentialiter
et accidētāliter. Hec igitur essentiāle gau-
diū adhuc est duplex/ fm qm in chri-
sto duo reperit'. Vñū est aīe: et erit
visio et fructio diuine essentiē se et p
se. de quibus dicit in tertio principā-
li. Et q; de' i se non potest cognosci
a corporeis sensibus: idcirco ut illi se
sua deo beatificetur: ē aliud gaudiū
essentiāle corporis quod habem' de
chūsti humanitate percepta. q; ibi est
terminus et finis et summū a sensib'
humanis desideratissimū. Idec distin-
ctio notatur Joh. xvij. vbi xps ait de
scribendo beatitudinē vi. hec est vita
eterna id est beatitudo essentiālis/ ut
cognoscāt se soli deū verū/ et pñū

essentiāle aīe: et quā missū iēsum
chūstū/ ecce essentiāle pñū corporis
¶ Unde i chūsti hūanitate sola/ om-
nes sensus nostri detabūtur ut opta-
re nequeāt gaudia maiora: triplici de
causa. Primo q; chūsti hūanitas erit
pfectissime decorata pñiis. que in
alijs dicūt tres aureole. quattuor do-
tib' corporis. et decoratiōe summa oīm
sensuum suoz. que oīa in xpo videbi-
mus et nostris fruimur sensibus. Se-
cundo q; nostra aīa in aīa xpridebit
summas perfectiones in essentiā ei?
in virtutibus varijs/ in actibus triuz
dotum aīe/ in his etiam q; in nobis de-
cūt aureole/ et similit'. et sic summa
gaudebit de his aīa nra. Tercio q;
in chūsti hūanitate per accidē vide-
bimus deū. ut expositū est supra. et tā-
to plus q; in alijs rebus quāto deus
magis est vnitus hūanitati chūsti/ q;
alijs rebus sit vnitus. Et igitur xpi
hūanitas locū distimū obiectū quibz
nostror sensuū. ēz illis Joh. xij. Cre-
do q; redemptor me' etc. Et in carne
mea videbo deū saluatōrē meū Et ea
dē ratio audiet/ odorabit/ gustabit/
et tanger. q; visus ponitur pro notē
cia aliorū sensuū. Pñmo q; in patria
erit chūstus visui obiectū pulcherrī-
mū: q; hic etiā fuit pulcherrim' ho-
minū. ēz illud pñ. Speciosus forma
pñis hoīm. Licet nec cum nō de
formabunt: sed vltra qd de gēnis
et coronis cogitari potest decorabit
ita ut deus pater oībus dicat aīalib'
illud Lūc. iij. Egredimini filie syō
et videte regē in diademate quo coro-
nauit eum mater sua/ et syon agogā i
die solēnitatis et leticie/ supple egre-
dimini et videte. ¶ Sed q; res quō
ergo chūstus videre poterit suā pul-
cherrimā pñā faciez. Sicut quāq;
sancti proprias: itā magis Joh. q; p
species mīlūas hoc possunt vbiq; et
semper. et etiaz possunt videre pñas
faciez p species a se receptas et refle-
xas. Possunt em̄ ut corporibus glo-
riosis aliorū/ delectā manibus pñas
leuādo eas ante oculos/ tāq; specu-

lis mun diffinis. Cuius ratio est: q;
fm Grego. corpora gloriosa sunt trās-
parentia: polita etiam sunt. Et ante
beatorū possunt ut corporibus suis
et speciebus sensibilibz ad placitū
et xps in resurrectione. Unde subtra-
hendo vel imitando possunt corpora
sua facere terminata/ et pñs optima
specierūt ecceptacula: et sic videre eis
sua opposita. Sed in patria xps
erit auditui nostro obiectum locū dis-
simū. Ita ut verbū vñū amorose al-
teri amabilius et allocutū: pre dulce
die mortāl homo sufferre non posse-
rit: cor eius pre dulcedie liquefactū
deficeret: mīlū miraculose de' aliq;
velle cōseruare: chūstus itaq; simul
posse loqui potest/ et cantare optimis
regulis artis musicę: et alia habebit i
summo que creature beate habebūt:
picipatue soluz ab eo. De gustu/ ta-
ctu/ olfactu contemplare sicut supra
dictū est d' alijs. dūmodo nobilissime
chūsto attribuas. Amplex' etiā ca-
stissimos xps i patria nemini nega-
bit: qui hic dulciter a deuotis pñit
se tangit/ et quorūdam est amplexatus
va parz i die resurrectionis de mulie-
ribz accedentibus: que pedes eius
tenuerūt. Et mar. ix. dñs iēsus accipi-
ens puerū quem cum complexus es-
set: ait illis: quisq; vñū ex his puar
recepit: me recepit. et mar. x. ait sim-
te. paruulos venite ad me: et cōple-
xas eos: et sūcebat eos. Idec oīa de
iohāne de tabaco. vbi supra.

¶ Capitulum vndecimū De
interioribus gaudiis irascibilis:
cōcupiscibilis: queratione intel-
lectus: et trōne scilicet.

¶ Duo ad fm principāle/
de interioribus beatorū
gaudiis notandum q; ta-
lum reperuntur quinq;
per oppositum ad quinq;
q; exteriores penas damnatorū/
recitatas supra. c. iij. Pñm gaudiū
interius erit in se ipsum interiorum/
et exteriorum multiplici melioratiōe

Secūdum est irascibilis et concu-
piscibilis queratione. Tercium i in-
tellectus respectu omnium scilicet
perfectiōe. Quartus in omnibz pte-
ritozū grauissima contemplatiōe.
¶ Quintū in oīm opatiōis ad dei vo-
luntatē cōformatione. ¶ Quantum
ad pñm notādū fm iohā. de taba-
co vbi pñs: q; duodeci sunt q; in pa-
tria faciūt sensibilibz interiorū et cte-
riorū magis delectatiōes: et q; dñs ier
illa duodecim habet valde multa sub-
se. Pñmū est debita spiritus quan-
titas/ vel ad minus spirituum mas-
sā puritas: supposito q; in patria/ fo-
ret delectatio cū oīm dilatatiōe. Se-
cūdū est cōplexiōis bonitas: cuius
signū est q; melācolici non sunt apti
ad delectatiōes/ sicut sanguinet. In
patria autē sancti optimas habebunt
cōplexiōes fm cuiusq; merita. Ter-
cium est iuuentilis etas: q; phz. viij.
ethico. In sensibus minimus est de de-
lectatiōe q; in iuuentū. In etate autē
xpi resurgemus fm aplm. Vñ apti-
tudinem martīā habebim' ad gau-
dendum. Sicut etiam sulphur maio-
rem habet aptitudinem ad ignendū
q; lignū fumigans. Quartus est pfe-
ctior tam sensuū q; opatiōis: q; quā-
to potentia est pfectior: tanto opatio
est delectabilior fm phz. iij. ethico.
¶ Fiet autē pñc refluencia ab aīa
in corpus: ut in suis opatiōibus per-
ficiantur sensus: ut dicit augustinus in
epistola ad bioseoz. Quintum est q;
operabimur attentius q; in via: quia
piorum non erunt imp. dīnēta que
mīc. Unde surgēt maxima delectatio:
¶ Sextus est: quia sine lesione organo-
rum actus viuunt oē sensus nostri.
Septimus est: quia non verabimur i
organis membris et sensuū redio vel
labore. Octauū est pñm delecta-
tiōis cū tristitia. Nonū est: q; nō mī-
nus delectabimur in pcessu delecta-
tiōis q; in principio. Decimū est: q;
magis a longinquo possumus videre
corpora sanctorū gloriosa/ audire/
odorare: et sic de alijs sensibus: q; nō

Preceptū v:

gloriosa / qd delectabilis est: qz a longinquo videndo / audiendo: sic de alijs plura videmus / audimus. Unde cuncti est qd licet nō per se / tamē per accidens intellectus / affectus sentiēdo recreantur / per presentiam dei in omnibus rebus existentem maxime in xpo. Sicut cōcludimus in via aliquem vivere ex locutione. Duodecimo i est maius meritū fm sensum / q membrā hic et potentie cōpate sunt ad meritum: ppter q in patria magis gaudebimus fm sensus / nō solū abfolute: sed etiam in comparatione vni⁹ sensus ad alium: et vni⁹ membri ad aliud: quia si aliquis fm certum sensum hic plus meruit puiatue vel possitue: qm alius / fm hoc certam plius premiabitur: et oculus a vni⁹ visibilibus abstinento: vel eukaristia deuote videndo: et sic de auribus et de alijs fm talem partem plus premiabitur. Unde quies in inferno hz Grego. vbi plus peccauit: ibi amplius scz in lingua: tortus est. Sic eadē ratiōe lazarus: vbi plus meruit ibi plus premiabitur. ¶ Secundū principale iterus gaudiū erit de irascibilis et cōcupiscibilis quietatione: quia cōcupiscibilis amplius de sensibilibus delectatōis nō poterit optare: cū sit in apice pfecta: nec irascibilis alicui habebit tristi repugnare: aut aliquid tāq difficile et arduū cōsiderare. Ibi etiā erit amicitia vera inter xpm et eius matrē ex vna parte: et nos ex alia. De quo anselm⁹ lib. de simili. dicit sic. Cōtēplare xpm pp que tibi oia gaudia cument et picipes q ille plus q tu teipsum / et q oēs alij se / incomparabiliter amet te. Et tu sup teipm / et sup oēs alios ineffabilī quadā caritate illuz amabis. Idē ille. Ibi etiam amicitia perfecta erit inter te et omēs electos homines. Ibi etiā amicitia erit inter te et oēs āgelicos spūs. Ibi etiā gaudebimus de euasione oīs odioz que habet dānat. De amicitia / cōcordia / et honore / habes pcedēti ca. De pfecta etiā materia habere potes plura: q

dicta sunt de penis interiorib⁹ dānatōrū. q. membro pncipali ibidem. ¶ Tertium pncipale iterus gaudiū erit de intellectu respectu omnū scibilib⁹ perfectione. Ibi notandū q intellectus aie bē quodāmodo sciet innumerabilia p quinqz influxus. Ipsi mo cognoscer p species illuzas / sicut alie substantie separate naturaliter plura. Secundo per species acquisite hic i via. Tertio p species receptas p sensus corporis glorificat / vbi dictum est de actuatiōe quiqz sensuū. Quarto p illuminatiōem aie chasti / et bē virginis / talioz superiorū beatorū. Unde dicit thomasi n. iij. dist. xli. quando gloria hominum et angelorū erit penitus cōsummata: omnes bti scient oia q deus scia visiois nouit / id est omnia que vni⁹ sunt pterita oia pntia simpliciter / et oia q vni⁹ sūt futura. ita tñ q nō oēs bti oia videat i essentia diuina: s; aia xpi ibi plene vbi debet omnia sicut et nunc videt. Alij aut ibi videbūt plura vlpauiora fm gēdū quo deū cognoscent. Et sic aia xpi de his q pre alijs videt in verbo oēs alios illūinabit. Et sic dicit apoc. xxi. q claritas dei illūinat ciuitatem bēdē et lucerna ei⁹ est agnus. Et sic alij superiores illūinabūt inferiores: nō qdem noua illuminatiōe / v; scietia inferiorū p hoc augeat: sed quādam cōtinuatiōe illuminatiōis: sicut si intelligat q sol quietē illūinat acres. Et idē dicit dāni. xij. q qui ad iusticiam cruduit multos: fulgebūt quasi stelle in ppetuas eternitates. Ibi ratiō aut ordinis dicit cessatura quātus ad ea q nūc circa nos p angeloz ordinata ministeria exercētur. Idē tho. Quito in dei essentia / v; speciali dei influētia cognoscer oia ēr indiuidua. Et hāsel. lib. de simili. dicit sic. bti diuina pars est sapientia: qua hic se carer cūmat si quid nō agnouerit: qd alterū scire putauerit. Sed q eius sapientia / qui seipm ignorat: Quis em pfecte cognoscere valeat: cuiusmōi res sit corpus eius interior / quale po

Capitulum vi.

So cyclici.

sterius et interior: In futuro aut beatus nichil eoz q scire voluerit ignorabit: qz in summa sapia / tot⁹ creature bonitate videbit: quā in deo meli⁹ q in seipsa reducere cōstat. Ibi singuli oēs: ibi ab oibus singuli cognoscent nec quēqz oīno latebit / qua pntia / qua gēte / qua stirpe qd editus fuerit: vel quid etiā in vita sua fecerit. ¶ Sed diceres. Aliquid scelera mea q erubescēda cunctis confessio delcuerat: ibi cunctis in aperto cōtūēda tradentur in cordis mei libio. Sed tu cui tāta dimissa sūt: nunqd ingratu eris? Lerte vt in illius laudib⁹ eternaliter locutus sis: semper de quāta miseria sis erutus: vt puto coram habebis. Cum ergo singulorū conscientie singulis pateat: fateri audeo: curata crimina sine cōfessione ad magnam misericordiā dei / eiusqz gratificatiōem tuāqz congratulationē cunctis pateat. Hō em pro peccatis te maior cordis angustia premet / scelerū vt tuoz magis pudebit: q aliquem magnis vulneribus fauciūm nunq ex omni parte sanātū. Aboluit languoris molestia nunquid aliquem premit: Tel nūquid eoz que in cunis positus infans egere verendum pudet? Tunc quippe cum integre sanitas perfecta mundicia plena: remissio oīm secura offensionū ipunitas certe tibi arriserit cognitio: vel recordatio peccatoz tuoz in nullo tibi horrore vel confusione esse potest. Verum super agnitis delictis: velut enormi ac feda infirmitate tua: pietas virtus sapientia medici qui te sanauit: sublimis a cūctis admirabitur / laudabit / magnificabitur. Laus talis autē dei: etiam tua gloria est. ¶ Sed quis gloriam dei ibi intuentem video: sed quomodo inter tot innocentes in me sanata intuentes non me indicēt: non intelligo. De quo agis: frater intelliget te nequaqz se: sed deūm quem peccasti offendisse: quē tu videris penit⁹ ignorasse. Nec in eoz innocētis ascendere potest vt et eludicet cum sic deum

offenderes: sed magis clemētiam admirabitur: non solum intē: sed etiam in se qui ne hoc medicamento indigeret: custoditus fuit. Si ipsi etiam angeli te indignum societate sua iudicare vellent / dicētes. Tu homo de puluere factus: cōtra preceptū dei tot in scenū peccati dimersisti: nunquid nobis similis esse vis / quos nūq cōtra dei preceptum ire audisti? Respondebis si de puluere (vt dicis) factus sis: non mirū si vento cōtationis impulsus sum cadens. Verum agnita et p gratia pro eo oia reliquit: eius voluntatem conatus sum implere: vnde tribulationes in fame / in siti et c. que ad eius honorem sustulit: vos aut nūq hōz minimū tulistis. Sed hec ratio: cūatio adultos tñ respicit: qui vni sibi fecerunt. Et si alij dicere possunt. Et in regno dei vestram querimus equalitatem: dono et gratie xpi ascribimus: cuius sanguis bonus cunctis preponderat. Idē ansel. ¶ Quartū intrinsecum gaudiū pncipale cōsistit in oīm pteritorū gratissima cōtemplatiōe. Nam tūc distinctissime videbunt tam in proprijs operibus q in alienis qd diligentibus deum / fm aplm. Dia cooperantur in bonū celū / terra / mūdus / infernus / boni / et mali / prospera / et aduersa / demon / et bonus angelus. Tūc videri poterūt iudicia dei: que sunt hic abyssus multa. vbi. Ips. Mirabilis di. zelau super iniquos pacē pctōrū videns: non est respectus mortis eoz et c. Et sequitur donec intrem in sanctuarium dei: et intēgam in nouissimis eoz: id est post hāc vitā. Et hie. rē. Quare via impioz prosperatur: bene est oibus qui operant iniquitatē et c. Sed pcedit Iustus quidē es dñe: si dispuit tecū et c. hie erit tot gaudia: quot de cognitis / vt in pcedēti mēbro dictum est notabilia beati considerant dona eis hie in via collata: hie etiam maxima gaudia habent / q euaserunt oēs vermes conscientie / quos habent dānati in inferno. ¶ Quintū intrinsecum

tingebat illis. Quartū scripture de
quo ps̄. declaratio sermonis tuorum
illuminat: et intellectum dat paruulis
Et hoc est mediu theologorum. Quin-
tus est fides. Un̄i apoc̄. ii. Esco fidelis
vsq; ad mortē: et dabo tibi coronā vi-
re. Et illud est medium omnū fidelū
in speculo et in enigmate et similitu-
dine. Sed in patria sine omni medio
specie et similitudine deus cognosce-
re ipso. quia inersus toti anse supple-
bit vice similitudinis: et erit q̄mer vi-
demus: et quod videmus. et sic vnice
deus toti anime: sicut iam lux oculo/
mel sauo: et vinū pani intincto. Un̄.
i. cor. xij. Videmus nūc per speculū
et in enigmate: tūc aut facie ad facie
Secūda dos est dilectio. id est carita-
tis habitus: protunc in sūma sui per-
fectiōe consistens maior: minor sin-
q; in via quis meruit hec caritas sola
ē de qua i. cor. xij. Caritas nūq; ex-
cidit. hec caritas amplebitur infi-
nitū bonū sine medio impdibiliter: q̄
in via p̄ media et obscūra des̄ disierit.
De q̄ charitate an̄ sel. ii. p̄. ca. xxiij.
sic dicit. Excita nūc alia mea et enge-
totum: intellectu tuum et cogita quā-
tū potes: quale et q̄tum sit illud bo-
nū. Si enī singula bona des̄ delectabilia
sunt: cogita mēte q̄ delectabile sit il-
lud bonū quod cōtinet iocūditatem
omniū bonorū: et non qual: m̄ in reb⁹
creatis sumus expperit: sed tāro disse-
rentur: quanto differt creator a crea-
tura. Si enī bona est vita creata: q̄
hōs est vita creatur: Et capitu. xv.
Qui hoc bono fruct: quid illi erit
et quid illi nō erit? Erte quicqd vo-
let erit: et quisquid nōlet nō erit. Ibi
quippe crunt bona corporis et aīe q̄
s̄ hā nec oculus vidit: nec auris audiuit
nec in cor hominis ascenderūt. Er-
go p̄ multa vagaria hominū: que-
rēdo bona anime tue et corporis tui:
ama vñ bonū in quo sunt oīa bona
et sufficit. Si delectat pulchritudo
fulgebūt: tūsi sicut sol. Si velocitas
aut fortitudo: aut libertas corporis cu-

nichil obliuiscere possit erunt similes angelis dei. Quia seminaf corpus animalis: et surget corpus spirituale: potestas: et virtus: non natura. Si longa et salubris vita ibi facta ē eternitas: et eterna sanitas: quia iusti in perpetuo uiuent: et salus iustorum a deo. Si satietas: satietur cū apparuerit gloria dei. Si ebrietas: inebriabuntur ab ubertate donum eius: si melodia: in angelorum choro: cunctis sine fine deo. Si alius non inuidia sed munda uoluptas: torretur uoluptatis sue potabitis eos deus. Si sapientia: ipsa dei sapientia ostendit seipsam. Si amicitia: diligentes dei plures seipsos: et inuicem tanquam seipsos: et de illos plus quam illi seipsos. Si concordia: oibus illis erit una uoluntas: quia nulla erit ibi nisi dei uoluntas. Si potestas: omnipotentes erunt sue uoluntatis et deus sue. Nam sicut poterit deus quod uolet per seipsam potest illi quod uoluit per illum. Quia sicut illi non aliud uolent quam quod ille: ita ille uolet quicquid illi noient. Et quod ille uolet non poterit non esse. Si honor et diuitie: deus seruus honoris et fidelis supra bona multa constituet: imo filij dei et dei uocabuntur: et erunt. Et ubi erit filius eius: ibi erunt et illi: heredes quidem dei: coheredes autem christi. Si uera securitas: certissima erunt ut nullo latens illa: uel potius illud bonum ubi defuturum sciat. Interroga intimam tuam: si capere possint tui gaudij sui de tanta beatitudine sua. ¶ Tertia spes autem est tertio seu comprehensior per ut opponitur insecutioni uice. Spes enim est in uia expectatio future beatitudinis. Et spes quod differt affligit animam de qua. Cor. ix. nescitis quid in stadio currunt: omnes quidem currunt: sed unus accipit primum: sic currunt ut comprehendatis. Sed in patria spes dei: sine: et certitudo et securitas de felicitate perpetua dabitur per dei immediatam essentiam quam animam illabatur. De hac uoce dicit apostolus. lib. de similitudine. Securitas omnes alias partes

beatitudinis confirmat: nec haberi
possunt perfecte sine illa. In hac au-
tem vita nichil securum est: et tota-
liter. Sub eodem em tpe pauper erit
vite: mortuus erit viuo potest existere.
In futuro autem bonus quicquid
luerit habebit: et nihil erit ex se amissi-
um timebit. Idcirco ille. Omnia predi-
cta gaudia / et singula videbit se habe-
re beata anima / et ex illis quoddam infi-
nitum quodammodo surget in ea gau-
dium. De quo ansel. ibidem sic dicit.
Quid quies maioris gaudium cogita-
ri possit: q̄ exultis compactum preta-
ctis: Gaudium em̄ erit ei intus et
extra: gaudium sursum aq̄ deorsum
gaudium circūcirca et vbiq̄: gaudii
plenum. Idcirco de ansel. Ordibiles
lib. pro soliloquio. ca. vlti. oratione sic
concludit. Vñs deus et deus meus
spes mea / et gaudium cordis mei: dic
anime mecum hoc est gaudium de quo
nobis dicta sunt filiū tuum: petre / et
accipietis: et gaudia vestrum sit plenum.
Inueniunt it̄q̄ gaudium quoddā
plenum / et plus q̄ plenum. Pleno
quidem corde: plena mēte: plena ani-
ma: et pleno toto homine: non ergo to-
tum illud gaudium intrabit in gaudē-
tes: sed toti gaudentes intrabunt in
gaudium. Aliq̄ tñ gaudebunt quā-
tum amabunt: tantum amabūt: quā-

tum cognoscent: quantum te cognoscent dñe tunc: & quantum te amabunt. Erre nec oculus vidit: nec auris audivit: nec in cor hominis ascendit in hac vita: quantum te cognoscent te amabunt in alia vita. **Oratio.** Deus cognoscam te: amem te: ut gaudeam de te: & si non possum in hac vita id plenum: vel perfectum in dea vscq; ossi vniat illud ad plenum. Dñe perficium tuum iubes: immo consulas petere: & pmittis accipere: ut gaudium nostrum sit plenum. **Peto** dñe quod consulas per admirabilem consilium nostrum. **Accipiam** quod promittis per veritatem tuam: ut gaudium meum plenum sit. **Abdeditur** interim indimens mea: loquitur inde lingua mea: amet illud cor meum: sermocinetur os meum: efusiat illud aia mea: sitiit caro mea: desideret tota substantia mea donec intrem in gaudium domini qui est trinus et vnus deus benedictus in secula.

¶ Extimū sacre theologie professor
ris magistri Johānis nyder o: linis
fratr. i. predicator / p: ceptionū de
iure legis. fuit feliciter. Exaratusq:
p: dicit. per Jacobum puchin. Im
p: fessorē. xij. kal. Ianuarij. 1515.
2 liij

Tabula.

C Sequitur registrum seu tabula capitulorum huius libri cum materis pertractandis in eisdem. Et primo capitulo precepti.

Primum capitulum primi precepti tractat de stricto deus velit precepta servari. Secundum tractat de fide. Tertium tractat de spe. Quartum de dilectione. Quintum de errore multiplici circa dilectionem: et quomodo possunt cognosci peccata mortalia. Sextum de servitute dei et veneratione sanctorum. Septimum de sacrificiis/oblationibus et decimis. Octavum de veneratione imaginum et reliquiis sanctorum. Nonum de speciebus superstitionis/et de gravitate peccati huius ac de remediis licitis et illicitis. Decimum de falsa translatione hominum et somniis/et de sortibus etc. Undecimum recapitulat species superstitionum de lupis. Duodecimum tractat de superbia/et eius speciebus. Decimumtertium de iactantia/et remediis superbie. Decimumquartum de inani gloria/et remediis eius. Decimumquintum de hypocrisis quid sit et qualiter committitur et simulatione. Decimumsextum de presumptione novitatum. Decimumseptimum de vestibus. Decimumoctavum an mulieres peccent mortaliter se ornantes. Decimum nonum de detractione dei. Vicesimum de accidia/et speciebus eius/et remediis. Vicesimumprimum de erubescencia et quomodo sequendi/et remediis. Vicesimumsecundum de contemptu et inobedientia.

C Capitula secundi precepti. Primum capitulum tractat de assumptione nominis dei et iuramento. Secundum de perurio/et quid sit mortale.

Tertium quomodo iuramentum sit multum. Quartum de blasphemis iuramentis illis que per creaturas/et adiutantes illicita. Quintum de voto et eius fractione/et dispensatione.

C Capitula tertii precepti. Primum capitulum tractat festa qualiter sunt celebranda: quare instituta sunt et de transgressionibus. Secundum qualiter festa sanctificantur. Tertium de sacramentis: et primo de baptismo. Quartum de confirmatione. Quintum de sacramento ordinis. Sextum de extrema unctione. Septimum de matrimonio. Octavum de penitentia: primo de contritione. Nonum de confessione. Decimum de satisfactione. Undecimum de remediis recidivacionis periculis procrastinantibus: et an unus potest satisficere. Duodecimum de sacro eucharistie. Tertiumdecimum de sanctificatione locorum/secus ecclesie/altaris/et cimiterii. Quartumdecimum de labore et ocio et de mechanicis.

C Capitula quarti precepti. Primum de dilectione dei. Secundum de dilectione proximi. Tertium de numero et gradu diligendoy. Quartum de dilectione proximi prout cadit sub consilio. Quintum quomodo filii debent parentes honorare. Sextum de honoratione personis spiritualis. Septimum de filio seculari honorando.

C Capitula quinti precepti. Primum de homicidio/et lesione peccata clamantia. Secundum de causis homicidii/secus ira/et invidia. Tertium quomodo ira sit capitale/et cium et de filiabus eius. Quartum de maledictione: de remediis. Quintum de invidia/et eius remediis. Sextum de filiabus invidie: primo de odio. Septimum quomodo inimici sunt diligendi vel odandi.

Tabula.

Octavum de reconciliatione/columina/et oratione. Nonum de dilectione inimicoy et rancore. Decimum de detractione fugienda et nocumento. Undecimum de correctione fraterna. Duodecimum de ordine correctionis. Decimumtertium de scandalo/et que sint propter scandalum vitanda. Decimumquartum de irrisione.

C Capitula sexti precepti. Primum capitulum tractat de mercedibus/et luxuria. Secundum de speciebus luxurie/secus cantu/oculis. Tertium de chorea/et quando sit peccatum mortale. Quartum de actu coniugali/licito/fragili. Quintum de gula/temperantia/et speciebus eius. Sextum de sobrietate/et ebrietate/et filiabus gule. Septimum de abstinentia/et ieiunio. Octavum qui teneantur ieiunare/et quis potest dispensare.

C Capitula septimi precepti. Primum capitulum de avaricia et appetitu. Secundum de obduracione et elemosyna etc. Tertium quando homo teneatur ad elemosynam: et quando non. Quartum de furto/et rebus inventis. Quintum de emptione et venditione. Sextum de peccatis furarum/et ludis. Septimum de restitutione. Octavum de suffragiis mortuorum. Nonum que anime defunctorum iuvare possunt.

C Capitula octavi precepti. Primum capitulum de mendacio/quando sit mortale. Secundum de peccatis oris/et promissione/iactantia. Tertium de falso testimonio. **C** Capitula noni precepti. Primum capitulum de ignorantia quottuplex/et periculosa. Secundum de cognicione propria et defectu. Tertium de ignorantia quando excusatur et quottuplex ignorantia. Quartum de concupiscentia. **C** Capitula decimi precepti.

Primum de concupiscentia alienarum rerum. Secundum de penis transgredientium decalogum de inferno/tenebris/igne/frigore etc. Tertium de penis interioribus/donatorum. Quartum de pena damnatorum respectu superiorum. Quintum de premio servantium decalogi/et primo de gaudiis quibus sensui. Sextum de visione corporali delectabilissima/et aliorum sensuum perfectione. Septimum de votibus corporis. Octavum de aureis/et aureola/et fructu. Nonum de fructibus beatorum. Decimum de societate iocundissima/amicitia/concordia/et honore. Undecimum de interioribus/gaudiis inaccessibilibus/concupiscentibus/quietatione/intellectus/et ratione sabulorum. Duodecimum de votibus anime/secus visionem/dilectionem/et comprehensionem.

C Finis registri.

C Sequitur aliud registrum secundum ordinem alphabeti. Et primo de littera A.

Deus cause que sunt. fo. xxiij. col. ij. f. circa medium. Et quale peccatum sit/ vide in muliere et in homicidio. Abrenunciatio omnium temporalium que utilis sit et ad quid ordinatur. fo. lxxv. col. ij. l. post medium. Absolutio sacramentalis effectus quales efficiat. fo. lxxv. col. i. A. per totum. Absolutio sacramentalis an fidei contenti impeditur debeat. fo. lxxv. col. i. p. in fine. Absolutionis effectum consequens qualiter debeat esse dispositus. fo. lxxv. col. i. p. et. per totum. Absolutio infirmatibus quomodo sit danda. fol. clvj. col. i. B. in fine. Abstinentia quid sit. fo. cxxvi. col. i. A. in medio. Et quomodo et quibus modis.

tabula

Auaricia septē de cāis est valde de-
testabilis. fol. cxxxiij. col. iij. D. p. totus
Auaricia oīm infirmitatū spiritua-
liū est pculosissima nouē de causis
folio cxxxiij. col. j. l. d.
Auditus in patria quibus perficere
tur: et quomodo ratioe sui obiecti p-
miabitur gaudio. folio. clxxxiij. co-
l. iij. f. per totum.
Auriges auruspices auspices quo
modo differāt. fo. xxiij. col. iij. f. i. p. n.
Aurū garritu vel aialū motu an li-
citum sit futura pecturare: et quo-
modo. fo. xxiij. col. iij. f. i. per totū.
Aurea aureola/ fructus quid sint: et
quomodo differant: et quomodo in-
creantur. folio. clxxxiij. col. j. A.
Aureola et palma quomodo diffe-
rant. fo. clxxxiij. col. iij. L. ad finē.
Aureole quot sint: et quare tū tres.
fo. clxxxiij. col. j. B. p. totū: et q̄ illa-
rum sit perfectior. ibidē. L. i. p. n.
Aureola martyriū quot requirat vt
increat. fo. clxxxiij. col. iij. D. i. p. n.
Aureola martyriū ad que opa dat/
et ad que non ibidem. D. post. p. n.
Aureola doctorum quibus datur: et q̄
bus nō. fo. clxxxiij. col. iij. k. p. totū
Aureola virginum quibus datur/ et
quibus non. fol. clxxxiij. col. iij. g. h. i.
per totum.
Aureola vnius in eadē specie vtrū
sit fulgidior alterius. ibidē. L. p. to.
et an aureole meritū possit intendi
ibidem. m. in medio.
Auctoritas dei super nos/ vnde cō-
furgat et quomodo ppter ea deus sit
reuerendus/ honorandus/ et sibi obe-
diendum. fol. iij. col. ij. B. in p. n. c.
Auctoritate p. n. cōtra iuramētū
incantum venire nulli licet: s; ad su-
periorē suū recurrere tenetur. fol.
liij. col. iij. L. post medium.
Auxiliū in tempore necessitatis a q̄-
bus et quomodo homo petere debe-
at. fol. xvi. col. iij. f. in principio.
Baptismus quot fructus con-
ferat. folio. lxxij. columna. iij.
D. per totum.
Baptismi materia que esse debeat

ibidem. D.
Baptismi forma que sit/ et an mutari
possit. fo. lxxij. col. j. f. i. p. n. c.
Baptismi formam que teneantur sa-
re. ibidē. L. quasi in medio.
Baptizare necessitatis tpe quibus lice-
at. ibidē. L. post medium.
Baptizari necessitatis tempore de-
bet/ hec pars que extra matrē appa-
ret/ siue sit pes/ siue manus et c. ibidē.
L. i. fine.
Baptizando absolutio in aqua et ver-
borum prolatio an simul fieri debeāt
fo. lxxij. col. ij. f. i. p. n. c.
Baptizatus an semper memorari te-
neatur pmissiōis deo i baptismo fa-
cte. ibidē. f. i. fine.
Beatitudo i quo consistat. fol. cxxv.
col. j. D. post medium.
Beati iter se an diuersos gradus ha-
beant/ et quomodo se excellant. folio.
clxxxiij. col. iij. B.
Beati quomodo p. n. cōtra eorum pul-
chritudinem valeant cognoscere. fo.
cxxxij. col. iij. i. fine. et cxxxij. col. iij. in p. n.
Beati an se inuicem iudicabūt de p-
teritis excessibus contra deum factis
fo. cxxxij. col. ij.
Benedicere s. n. p. carnū scripta
vel verba sacra secum deferre: an li-
citur sit. fo. xix. col. iij. B. p. totū.
Benedictiones vetularum super isir-
mos vnde ortum habeant. f. xix. co-
l. iij. l. d. p. totum.
Benevel male nasci/ bñ vel male for-
tunari/ bñ gubernari/ bñ custodiri vñ
hec pueniant/ et an veritatem habes-
ant. fo. xxi. col. iij. k.
Beneficiorum dei ingratus quō pec-
cet/ q̄ sint dei circa nos bñficia. foli-
ū. col. iij. D.
Bñficioz dei memoria quomodo
pre oculis nostri cordis sit habēda. f.
xij. col. iij. k.
Bellum iustum quot requiri condi-
tiones/ et q̄ sint. fol. clviij. col. j. L.
post p. n. c.
Bellū iustū ex obediētia ingrediēs
an excuset a peccō. ibidē. L. i. p. n. c.

Tabula.

Begamiam quis primo inuenit. fol.
xxxvj. col. iij. L. post principium.
Begamiam possint mereri. l. fructū
altero cor defuncto. fol. cxxiiij. col. ij.
B. per totum.
Blasphemare quid sit. fol. lv. col. iij. f.
A. per totum.
Blasphemie quot sint species. fo. lv.
col. j. B. per totum.
Blasphemie quot sint gradus. ibidē
L. circa principium.
Blasphemia an ex genere sit mortalis.
ibidem. L. in principio.
Blasphemia absq; deliberatiōe emis-
sa an semp sit mortalis. ibidē. L. in fi.
Blasphemie petiti propter quinq;
mala est maxime vitādum. fo. lv. col.
iij. D. per totum.
Blasphemat qui aiam suā diabolo
deuouet. fo. lv. col. iij. D. post p. n.
Blasphemia quomodo sit in damna-
tis. fo. cxxviij. col. iij. f. in medio.
Bonū in deo quid sit. fo. viij. col. iij.
l. d. post principium.
Bona oia an a deo descēdant et quo-
modo. fo. xxviij. col. iij. l. d. post me-
d. et k. ante medū. fo. xxix. col. j.
Bona in gñe sūt triplicia. fol. xxviij.
col. iij. B. circa medū. f. xxvj. col. j. l. d.
Bona hōis que sint/ et que sibi quātū
est de se non obliunt. fol. viij. col. iij.
B. in fine.
Bona hōis sunt q̄ntuplicia: et cōtra
hec militāt q̄nq; vicia. fo. cxxviij. col. j.
A. circa principū. fo. lxxxiij. col. iij.
L. in principio.
Bona proximi impendēda in quot
tuplici sint differētia. fo. lxxxiij. col. j.
f. per totum.
Bona necessaria/ fm que attrēdantur
fo. cxxxiij. col. iij. k. A. per totum.
Bona t. p. alia in duplici differētia sūt
fol. cxxxiij. col. iij. B. circa principū.
Bona supflua q̄ sint/ et fm q̄ sumant
fo. cxxxiij. col. j. D. L. f. B. p. totū.
Bona supflua habēs an teneat sub-
uenire necessitatē solum in honestate
vite/ et non extremā p. n. c. necessita-
tem. fo. cxxxiij. col. iij. l. d.
Bona tēporalia/ an quis tribuere te-

neatur tyrāno vt salua maneāt bona
nature. fo. cxxij. col. iij. D. ad finem.
Bona t. p. alia quō meritorie sint ordi-
nanda. fo. cxxij. col. j. k. post p. n.
Bonoz operū p. n. vel maloz an
participes fieri possimus/ et quot mo-
dis. fo. cl. col. iij. L. per totum.
Bōa opa an sint dimittēda ne scāda-
liū oriat. f. cxxvj. col. j. l. d. J. k. A. B.
Bona fama p. n. tribus modis
vtiliter pōt in noticia alioz pferri. fo.
cxxxij. col. j. L. per totū. f. in me-
d. et quomō intēto in tali fama sit regulā-
da. ibidem. B. ante finem.
Caracter quid sit. fol. lxxvj.
col. j. D.
Characterē indelebile que
sacramenta imprimāt. fo.
lxxvj. col. j.
Characteris distinctio in ecclia mili-
tate triplex est. ibidē. D. circa finem.
Caritas qd sit. fo. x. col. ij. l. d. an me-
Caritas qua deo diligē. vij. p. n. c.
fructus operatur. fo. viij. col. ij. D. L.
f. per totum.
Caritas in p. n. c. qd dei gloriā
operat. fo. cxxvj. col. j. L. ante medū.
Caritas diuina an maneat iteruinos
aut mortuos. f. clviij. col. j. B. post p. n.
Caritas beatorum in patria/ qualis
erit. fo. cxxvj. col. ij. L. in medio.
Caritas minim⁹ gradus est deū sup
oia diligere/ et legē ei⁹ sup aux et topa
non custodire. fo. vj. col. j. in medio.
Caritate nō habita/ an aliqua opera
tio sit meritoria. fo. viij. col. ij. L. in
principio. et l. d. circa medium.
Castratio/ aut membri alicuius mu-
tilatio/ abscissio/ an sit alicui licita. fo.
xcv. col. j. J.
Causalitas oīm rerum quō a deo de-
scendat. fo. clxv. col. iij. B. post p. n.
Celi empyrei quō sit dispositi. fol.
cxxxij. col. iij. B. in p. n. c. et an ha-
beat diuersas māsiones. D. in medio:
et quid sit mansio in celo.
Census/ tributa/ redditus: et sic de
alijs diuis secularib⁹ subtrahētes/ an
peccēt/ et q̄ grauiter. fo. cxxij. col. j. B.
circa medū: et furtum cōmittit. fol.

Tabula.

cris. col. j. In principio.
 Cetus seu cor. buttes/ ex actioes/ z
 filia inuile iposita an liceat sine pctō
 retinere. fo. cris. col. iij. D. per totum.
 Certitudo q̄tuplex sit/ z q̄ sufficiat vt
 euitet mortale pctm. f. xij. col. iij. F. an
 me i. xij. r. l. q̄ e eod. fo. co. iij. i medio.
 Certitudo inortalis tribus vīs acq̄
 ritur. ibidem in septima regula.
 Certitudo p̄iecturatiua vt q̄ sit sine
 pctō mortali p̄ q̄ h̄i p̄t. vide i p̄iectura
 Certitudo an aliq̄ sit i statu salutis q̄
 mō sumi debeat. f. lxxj. col. iij. D. p. fo.
 Certitudo q̄ aliq̄ sit in celo p̄ q̄ h̄i
 p̄t. fol. cliij. col. iij. B. in principio.
 Certitudo de q̄busdā q̄ sint i inferno
 q̄io sumat. fo. liij. col. j. L. in prin.
 Libet potib⁹ q̄io p̄ tēpānā vrēdū sit
 z alijs nature refectōib⁹ vt pote/ sōno
 labore/ spacio zc. fol. cxxvj. col. ij. B.
 Libet icōuetis p̄odus vite natural
 abbreviat. fo. cxxvj. col. iij. L. an finē.
 Licatrices in corporib⁹ gloriofis/ an
 manebūt in patria. vide in vulnus.
 Circumstantie que sint cōstende. fo.
 lxxij. col. iij. B. p. totum.
 Claritas in corpib⁹ gloriofis qualis/ z
 q̄io erit. fo. cxxvj. col. iij. A. p. totū.
 Claritas corporū gloriof⁹ an visum
 offēdit. ibidem. B. in principio.
 Clavis sacerdotalis quottuplicē ef
 fectū habeat. fo. lxx. col. iij. B. i fine.
 Clericis p̄ciosi vestib⁹ possunt vt
 fo. lxxij. col. iij. F. post principium.
 Cogitatio de fornicatiōe an semp sit
 mortalis. fo. cliij. col. j. B. circa me.
 Cogitatio pctōis vt p̄uertat qualis
 eē debeat. Vide i pctōis meditatio.
 Cogitio spūal⁹ vñ h̄i p̄t. f. lxxij. col. iij. b.
 Cognitio diuine volūtat⁹ quottuplī
 h̄i p̄t. fo. xij. col. ij. L. in principio.
 Cognitio suūp̄ius q̄ vtilis sit. folio
 clxx. col. iij. B. per totum.
 Cognitio suūp̄ius p̄ q̄ z q̄io habeat
 fo. clxx. col. iij. B. L. D. E. F. p. to.
 Cognitio suūp̄ius ex q̄nq̄ potissime
 habet. fo. clxx. col. j. L. in principio.
 Cognitio p̄teritor⁹ i p̄ia an habeat
 z q̄io. fo. cxxvj. col. j. B. per totum.
 Chorea q̄ p̄iculosus lud⁹ sit p̄t se

p̄t. f. cxxij. col. ij. B. i pn. B. L. D. p.
 Chorea an h̄eat originē. ibidē. to.
 Chorea ex q̄b⁹ causis z p̄ditōib⁹ pu
 tat fore licita. fo. cxxij. col. j. F. in fi.
 Chorea ex trib⁹ causis sit viciosa z li
 cita. fo. cxxij. col. j. F. in principio.
 Choufare vt sit pctm/ z q̄i ibi. f. B.
 Colēd⁹ i q̄b⁹ sit de⁹. fo. co. j. B. i pn.
 Colēd⁹ deū q̄ sit fruct⁹. f. xvi. col. iij. e.
 Colēd⁹ deū an legē dealogi mlti sue
 rūt modi sup̄stitioni. fo. iij. col. iij. B.
 Concordia beator⁹ quāta erit in pa
 tria. fo. cxxij. col. j. L. per totum.
 Concupiscētia quid sit/ z quottuplex.
 fo. clxx. col. ij. L. per totum.
 Concupiscētia carnis q̄ sit mortali
 lis/ q̄i venialis/ z q̄ nullum pecca
 tum. ibidem. D. E. per totum.
 Cōditōes i. p̄missi/ i voti/ i iuramēt⁹
 subaudiēde z i cluse q̄ sint. clxx. col. iij.
 Cōfessio ḡnals q̄ sit/ q̄tū. B. p. to.
 p̄ter sit/ z ad q̄ valeat. f. lxxij. col. ij. D.
 Cōfessio sup̄ p̄tritiōē q̄ ad. p. to.
 dat/ z q̄tū. p̄ctō. lxxij. col. iij. A. ad fi.
 Cōfessio vbi z cui faciēda sit. f. lxxij.
 col. ij. A. p. to. z i q̄b⁹ casib⁹ p̄t q̄ nō
 suo sacerdoti p̄tēnt. f. lxxij. col. iij. D.
 Confessio q̄ sit faciēda sub p̄cepto.
 Cōfessio de i ḡratiā q̄io. ibidē. B.
 fieri debeat. clxx. col. ij. B. in fine.
 Confessio in quib⁹ casibus sit iterā
 da. fo. lxxij. col. ij. S. per totum.
 Confessio an possit fieri laico. folio.
 lxxij. col. iij. B. in principio.
 Cōfessiois sacralis absolutiōis sūt
 te. p̄clari effect⁹. fo. lxxij. col. j. A. B.
 Cōfessiois alicui⁹ audiēdo dolose q̄io
 peccet. z an teneat celare. f. clxx. col. ij.
 Cōfiteri volēs quāta vili. B. p. me.
 gentiā debeat h̄re ad recogitādū oia
 pctā mortalia. f. lxxij. col. ij. F. p. pn.
 Cōfiteri q̄ teneat z murti i ḡrantes
 idioma q̄io p̄tēnt teneat. f. lxxij. col.
 Cōfiteri absēti p̄ lraz/ an. B. p. to.
 sit licitū. fo. lxxij. col. iij. E. in p̄nci.
 Cōfiteri an teneat q̄ nullū h̄z morta
 le pctm. ibidē. E. in fine.
 Cōfiteri que teneamur/ z quot. ibidē.
 F. in principio. B. p. B. per totum.
 Cōfiteri effectū absolutiōis p̄cōf

tabula

q̄io debeat eē disposit⁹. vide i abso.
 Cōfirmatio an sit sac̄z nēcitat⁹ et
 q̄i z q̄b⁹. f. lxxij. col. iij. B. D. p. totū.
 Cōfirmatio q̄ fruct⁹ cōferat. folio.
 lxxij. col. iij. B. p. totū. Cōfirmatio
 quibus sit danda. folio. lxx. col. j. L.
 Cōfirmat⁹ quōd v̄z custodiri ne cris
 mati irrenūcētia ex hibeat. ibidē. L.
 post me. Cōfirmati officii q̄ sit fo.
 lxxij. col. iij. B. circa me. p. totum.
 Cōfirmandus q̄lter debeat eē di
 spositus. fo. lxx. col. j. L. in principio
 Cōfirmandus tenēs qualiter debeat
 esse dispositus. ibidem. L. in medio.
 Cōfictura q̄ q̄ sit sine pctō mortali
 lip q̄ p̄t h̄i. fo. lxxij. col. iij. B. i pn.
 Cōmunicatio quotidiana/ an sit licita
 et exp̄dicens. vide i eucharistia.
 Cōmunicatio q̄tuplex sit/ z que vna q̄
 q̄ requirat. q̄ sit iusta. fol. clxxij. col. ij.
 L. i pn. D. E. F. B. B. B. B. p. t.
 Cōscientia an semp obligat ad fa
 ciendū. fo. xij. col. i. F. ate. f. i. r. l. xj.
 Cōscientia cito uca que modo li
 gat. folio. xj. col. j. F. post principium
 Cōscientia per p̄ra quemodo sit
 regēda. folio. xj. col. j. F. in. xij. regu
 la que est folio. xj. col. j.
 Cōfēcia q̄ sit emūdāda. f. lxx. col. iij.
 A. ate. me. Cōfēcie bone signū
 q̄ sit. fo. cxxij. col. ij. D. circa finē
 Cōfēcie beator⁹ in p̄ia quō sibi
 inuicem patebūt. fol. xclij. col. j. E.
 Cōsensus interpretatiuus q̄ sit.
 folio. clxx. col. iij. F. post medium.
 Cōsensus mortalis quottuplī fie
 ri potest. fo. clxx. col. iij. F. p. totū.
 Cōsensus deliberatiuus i delecta
 tiōē pcti mortalis an sit sp̄ale pec
 catū mortale i venereis. f. cxxij. col.
 j. B. i me. f. clxx. col. iij. F. post me.
 Cōsensus ab incoñtati quō differt.
 folio. xlv. col. iij. B. circa medium.
 Cōsuetudo q̄ possit excusare a pec
 cato/ z q̄ nō. f. clxx. col. iij. B. an. fi.
 Cōsuetudo an excuset a nō soluē
 do decimas. vide i decimae. Cōstēpt⁹
 q̄ sit. fo. xij. col. iij. B. in principio.
 Cōstēpt⁹ q̄ sit mortale pctm/ z q̄
 non. ibidem. B. post pn. B. per to.

Cōtēptus magnitudovel paruitas
 vñ confurgat. ibidem. B. ad in finē.
 Cōtēptus negligētia quō differat
 fo. xlvij. col. iij. B. in principio.
 Cōtūtio q̄ sit. f. lxx. col. j. A. in pn.
 Cōtūtio vt fiat sufficiens/ sc̄ptē req̄
 rit cōditiones. f. lxx. col. j. B. L. D.
 Cōtūtio quōd/ z q̄i/ p̄tute cui⁹ forma
 tur caritate. fo. lxxj. col. ij. D. in p̄nci.
 Cōtūtio dolori m̄ sensitiuū an req̄
 rat. fo. lxx. col. iij. B. in fine.
 Cōtūtio deuotiōis pctō mortali/ z d
 circūstātiōis alit⁹ gen⁹ p̄tēnt h̄itib⁹
 an singulari sit h̄ida. f. lxx. col. ij. B.
 circa mediū. L. p. totū. D. post me.
 Cōtūtio p̄uentialiū quōd/ z qualis
 sit h̄ida. fo. lxx. col. iij. B. per totum.
 Cōtūtio de oblit⁹ quō fieri debeat. f.
 lxx. col. iij. E. D. p. to. fo. lxx. col. ij.
 Cōtūtio de ignorat⁹ quō fieri debe
 at. fo. lxx. col. j. z. ij. F. p. to. B. p. totū.
 Cōtūtio iustit⁹ f̄ia q̄ sit. f. lxx. col. iij.
 Cōtūtiōis p̄bula q̄ z q̄ eē. p. to.
 debeat. fo. lxx. col. j. A. circa mediū.
 Cōtūtiōis dolor q̄ magn⁹ eē debeat
 z q̄diu durare debeat. lxx. col. A. A.
 Cōtūtiōis dolor p̄ pctō q̄tens de
 beat haberi. vide in dolor.
 Cōtūtiōis vel attritiōis bone q̄nq̄
 sūt effect⁹. f. lxx. col. ij. D. post me.
 Cōtūtiōis volūtas qualis esse debeat.
 fo. v. col. iij. B. circa me. lxx. col. ij.
 B. circa medium.
 Cōuerti ad dñz celerit⁹ monemur p̄
 q̄nq̄. xlvij. c. iij. B. lxxvj. col. iij. D. E. F.
 Corpora beator⁹ qualia erūt in pa
 tria. f. clxxvj. col. j. F. in fine z an est.
 palpabilia. fo. clxxvj. col. j. B.
 Corpora glificata an i sua p̄tate h̄eant
 videri/ vñ i videri. f. clxxvj. col. iij. B.
 Corpora beator⁹ an aliq̄i corpa i fi.
 lit moueāt. clxxvj. col. ij. B. post me.
 Corpora beatorum an ab animabus
 moueantur motu non organico. B.
 in principio. ibidem.
 Corpora beatorū an in istāti moueāt
 tur. ibidē. B. post principium. z quō. ibi.
 Corpora damnatorū qualia erunt. z
 quomō puniuntur. fo. clxxvj. col. ij.
 B. p. totū. fo. clxx. col. ij. B. ante fi.

tabula

Correctio quottuplex sit. f. cxv. col. i. A. per totum.
Correctio fraterna. Vide in frater.
Corrupti extra matrimonium an alii quem fructum possint mereri et quod. fo. cxv. col. i. B.
Creaturae irrationales an sint diligende. fo. lxxv. col. i. B. in fine.
Creaturae irrationales an post diutius manebunt. fo. clxxv. col. i. B. p. to.
Credere omnes articulos fidei explicite an quilibet christianus / et quod. fo. iij. col. i. A. B.
Christiana disciplina in quo consistat. fo. cxxv. col. i. L. circa principium.
Custodire quod teneatur homo / et quod. fo. cxxv. col. i. F. circa principium.
Damnati in inferno quot exterminibus penis puniuntur. fo. clxxv. col. i. A.
Damnati an aliquid cogitabunt de deo. fo. clxx. col. i. D. in principio.
Damnati an possint inferni exitu erire. hostes apparere. fo. clxxv. col. i. B.
Damnati an habeant noticiam quod in mundo habebant / et an videant sanctos in gloria. fo. clxx. col. i. L.
Damnati an odient quos hoc in malodi fecerunt. f. clxx. col. i. B. post me.
Damnatorum pene interiores quod sit et quod eis puniuntur. fo. clxx. col. i. F. per totum.
Damnatorum pena respectu superiorum quottuplex erit / et magna. fol. clxx. col. i. F. per totum capitulum.
Damnatorum pene quomodo erit opposita votibus felicitas a se / et querit ille ibidem. B.
Damnatis pro actibus excellenter mali an dabitur luteola: sicut excellenter bonis dabitur aureola. fo. clxxv. col. i. F. per totum.
Damnificari homo in quot possit / et quomodo debet fieri: hinc restitutio. vide in restitutio.
Dammum proximo illatum an obligat ad restitutionem / et quomodo. f. clx. col. i. F. post medium.
Dammum recoposari in quibus specie hosti fieri debet. f. clx. col. i. D. vsq. R.
Decalogus quantum se extendit et quid

contineat. fo. i. col. i. F. i. p. principiet.
Decime de iure naturali et diuino sunt institute. fo. xv. col. i. B. post principiet.
Decime quare sint institute. fol. xv. col. i. B.
Decime an debent dari. piece. iiii. L.
E. an medius. f. xv. col. i. B. post p. n.
Decime de quibus reb? solui dnt. f. xv. col. i. F. in principio. et vtrius consuetudo an si soluedodecias excusat. ibid. F. i. si decimas male exponens / quomodo peccet. fo. xv. col. i. in fine.
Decimas an pauper? diuiti facerdoti soluere teneatur. f. xv. col. i. B. i. p. n.
Defectus proximorum quottuplices sunt et quomodo remediuntur. fo. cxxv. col. i. A. circa principium.
Delectatio in quo sit habenda. fol. clxxv. col. i. B.
Delectatio quomultiplex sit / et quomodo ex ea generetur peccatum. fol. clxx. col. i. F. post principium.
Delectatio de cogitatione fornicationis an sit semper mortalis. f. clxx. col. i. B. in medio.
Delectatio morosa an in omni genere peccati sit vitanda: vide in morosa delectatione.
Delectationes morosas habere circa actum veneris de aliqua legitime habenda i vxore vel de illa habita: an sit mortale peccatum. f. clxx. col. i. F. p. to.
Delectationibus malis innotari quomodo sit. fo. clxxv. col. i. D. in principio et quomodo delectabilia sint fugienda per multa docetur. ibidem. p. n.
Demones qui potestate possunt cogi et an etiam aliqui naturali virtute. fo. lvi. col. i. B. in principio.
Demones an licitum sit adiurare / et qui modi sint seruandi. f. xxv. col. i. B. h. per totum. fo. lvi. col. i. F. per totum.
Demones adiurare vtrius laici sit et si. fo. xxi. col. i. A. per totum.
Demones quomodo futura sciunt et ex quibus causis. fo. xv. col. i. B. p. to.
Demones an hominem inuadit de loco ad locum possunt portare. fo. xxi. col. i. B. in principio.
Demones icubi et succubi an sint. fo.

tabula.

folio. xix. col. i. L. per totum.
Demonibus an sit credendum etiam veritate dicentibus. fol. lvi. col. i. L. i. si.
Demonibus an debeat maledici. fo. p. n. col. i. B. post medium.
Demoniaci vtrius per herbarum et lapidum appositionem possunt curari. folio. xxv. col. i. F. i. per totum.
Demoniacis an eucharistia sit danda. fol. lxxv. col. i. L. in fine.
Derisio circa que fieri habeat. folio. cxv. columna prima. A.
Derisio quale peccatum sit / et quod ab alijs distinguatur. ibidem. B. per totum et quod sit mortale peccatum. ibid. L. D. p. t.
Derisio tribus de causis est detestabilis et venefica quibus assimilantur. ibid. E.
Derisorius pene quod quales in scripturis reperiuntur. ibidem. F. per totum.
Desperatio quod sit peccatum in spiritum sanctum / et quod simplex mortale / et quod opponitur spei. fo. v. col. i. B. p. to.
Et ratio quare sit peccatum ibidem. in fi.
Detractio quod sit. fo. cx. col. i. A. circa principium.
Detractio detestanda est propter septem. fo. cx. col. i. B. i. B. h. p. totum.
Detractio directa sit quadrupliciter. fol. cx. col. i. B. in principio.
Detractio indirecta sit dupliciter. B.
Detractio propria quod sit / et an semper sit mortalis. f. cx. col. i. L. circa principium. F. circa medium.
Detractor quibus assimilatur. ibid. B. p. totum. et quibus noceat. ibid. F. i. p. n.
Detractorum statu tres iter facit. f. cx. col. i. A. in fine.
Detractorum quomodo sit resistendum. folio. cx. col. i. B. per totum.
Detractorum audire an sit licitum / et quod et quod non. fo. cx. col. i. A. p. totum.
Detractorum audientes tribus de causis sunt reprehensibiles. ibid. B. p. totum.
Detractorum tres sunt gradus. fo. cx. col. i. B. E. per totum.
Detractorum tres sunt modi. ibid. F.
Deuotio visca est. f. lxx. col. i. B. i. F.
Deuotio quibus gestus excuset me. lins. fol. xij. col. i. L. in fine.
Deuotio vere et humiliter quod sit

causa. fo. clxxv. col. i. L. post medium.
Deus in anima in corpore et rebus possessis diuersimode est colendus et adorandus. fo. iij. col. i. B. circa medium.
Deus quomodo spernatur. fo. x. col. i. B. per totum.
Deus quare per corpus nostrum est venerandus et quot de causis. fol. i. i. B. col. i. B. in principio. quandoque quibus diebus. ibidem.
Deus pro peccatis quomodo et per quod sit placandus. fo. lxx. col. i. L. an medium. ca. viij. p. n. fo. lxx. col. i. B. De? an peccatores exaudiat. fo. clxx. col. i. B. post medium.
Dilectio quottuplex sit. f. vij. col. i. B. in principio.
Dilectio dei stricte nobis mandetur. fo. vij. col. i. A. in p. n. B. L. p. totum.
Dilectio dei tripliciter cadit sub precepto / scilicet vt diligatur fauorabiliter / ordinabiliter / et appreciabiliter. fo. vij. col. i. B.
Dilectio dei actualis an semper fieri debeat. et quod est obligatoria / et quod non. fo. xij. col. i. B. p. to. f. lxx. col. i. A. p. to.
Dilectio dei rationabilis est propter. vij. fo. xij. col. i. B. p. totum. et ponit ibid. multe parabole quibus mens innotat in de ad rationabiliter diligendum deum.
Dilectio dei in patria quomodo fiet. folio. xij. col. i. B.
Dilectio sui ipsius quare non ita explicite est mandata: sicut dilectio proximi. fol. lxxv. col. i. L. per totum.
Dilectio sui ipsius hinc sumi debeat / vt sit bona et licita. fo. lxxv. col. i. L. p. totum. et fo. iij. col. i. F. circa medium.
Dilectio sui ipsius vt sit iusta et licita quatuor requirit. fo. lxxv. col. i. B. p. to.
Dilectio proximi quod sit necessaria / et quomodo alia mandata in ipsa compleantur. fo. lxxv. col. i. A. per totum.
Dilectio que in se continere debeat. fo. lxxv. col. i. L. D. E. F. per totum.
Dilectio proximi per quatuor sophistical: vt non fiat meritoria. fo. lxxv. col. i. A. in p. n. B.
Dilectio proximi noue habet gradus. fo. lxxv. col. i. B. tres expressue. A. B. p. i.

tabula

per to. tres intensue. **L. D. E. p. to.**
tres effectue. **F. B. p. totū.** Et fm il
los attēditur eius pfectio v' ipfectio
Dilectio imitici quō implenda sit. **f.**
lxxvii. col. ii. f. post p'f. z q' ipsa sit
summa. f. lxxvii. col. ii. B. circa me.
Dilectionis dei mādātū an i via p'f
sit impleri. **fo. xij. col. ii. B. per totum**
Dilectionis ordo quis sit seruandus
fo. lxxvii. col. iii. L. D. E. f. p. totū.
Dilectionē proximū mouētiā idueē
tia que z quot sunt. **fo. lxxv. col. ii.**
J. ik. per totum.
Diligere deum z scribere deo quō in
ter se ordinantur. **fo. ix. col. ii. J.**
Diligē qd sit. **fo. viij. col. ii. B. p' me.**
Diligere deum sup oīa quid sit. **fol.**
vij. col. iij. B. ante mediū. z quomo
do diligendus sit deus. ibidem.
Diligere seipm quid sit. **fo. xxv. col.**
ii. B.
Diligēcia domini dei tui et tota mē
te quomodo hoc fiet: exponitur. **fol.**
ix. col. iij. B. A. z ostenditur per tū
naturale / z ciuile / q' omnia in deum
sunt referenda. ibidem. A.
Diligendus quomodo sit deus app
ciabiliter. **fo. x. col. iij. L. per totum.**
Diligendus an sit deus ppter vitam
eterna. **fo. ix. col. ii. J. in principio.**
Diligendus an sit deus ppter bñf
cia que dedit z quomodo. **fo. ix. col. ii.**
J. ante mediū vsq ad finē. ik. in p'ncipio.
Diligendo deū quis debet esse respe
ctus z quot de causis sit diligendus
fo. viij. col. iij. B. in medio.
Diligentia quanta esse debeat in p'c
ceptorum custodia. **fol. viij. col. j. B.**
post principium.
Diligentibus dei oīa cooperari i bo
nū: quōd hoc fiet. **f. viij. col. iij. f. pto.**
Diligat illa que deus mandauit quot
sunt. **fo. iij. col. ii. B. in fine.**
Dispensatores votoz z alioz dispēsa
bilū qui z quot sunt. **fo. lxx. col. ii. B.**
Diuitiaz appetit' ex quot causis p
ueniat. **fo. cxxv. col. iij. ik. p. totū.**
Diuitiarū appetitus quare satari nō
potest. **fo. cxxv. col. ii. J. per totū**

Diuinitas quot sint species: z quō
differenter sūt. **fo. xix. col. j. B. pto.**
Diuites cui assimulantur. **fo. cxxv. col.**
ii. B. in fine.
Doctores verbū dei ppter deū p'c
dicantes an plus merētur tantibus
elemosinā corporales. **fo. cxxix. col.**
ii. S. in principio.
Dolere de peccato quotiens homo
tenetur et qd prodest dolere de pec
cato. **fo. lxxv. col. ii. f.**
Dominica dies multis prerogatiuis
est sublimata. **fo. ix. col. j. L. i. medio**
Dominus secularis quis sit. **fo. xxi.**
col. ii. A. in principio.
Dñi secularis a subdit' i qñq debet
honorari. **fo. xxi. col. j. B. per totū.**
Domini secularis quot modis in ho
norentur. **ibide. B. per totū.**
Dominus tēporalibus ex quibz cau
sis tenemur obedire. **f. xxi. col. ii. A.**
in fine. B. L. per totum.
Dominus secularibus an subditi i ol
bustentātur obedire: z i quibus nō.
fo. xxi. col. iij. L. f. per totum.
Dominus secularibus an vltra cēssū
debitū liceat subuenire: z in quibus
casibus. **fo. cxli. col. ii. B. per totū.**
Dōs aīe qd sit. **fo. cxxv. col. iij. A.**
B. z quottuplex est dōs. B. in fine.
Dotes animi beate quot et que erūt
fo. cxxv. col. iij. B. in p'ncipio. fo. cxliij.
col. ii. A. circa p'ncip. z quare sunt tres
dotes. ibide. B. per totum.
Dotes corporis glorificati quot z q
erunt. **fo. cxxv. col. j. D. circa me**
dium z quare tot. D. in fine.
Dubietas in quibus casibus a pecca
to excusatur per obedientiam. **fo. xlvij.**
col. j. E. per totum.
Dubia in partē meliorem circa p'c
ios sunt interpretāda. **fo. xxx. col. ii.**
B. post mediū. Sed circa nos in pe
riorem partem. ibide natur ratio.
Dubio stante quomodo recta cōscie
tia debeat formari. **f. xlvij. col. ii. f.**
p' totū. fol. cxxv. col. iij. A. circa p'ncip.
Dubio stante de aliquo agibili cautū
est abstinerē vsq certitudo habeatur
fo. v. col. j. f. circa mediū. fo. xi. col. j.

Tabula.

f. post principū in quinta regula / et
yndecima regula per to. cxxv. col. iij.
f. in medio.
Dubius in fide / an sit infidelis. **fol.**
v. col. ii. B. per totum.
Duellū quid sit: z an sit licitū duella
re. **fo. xli. col. iij. f. p. totū. B. in p'ncipio.**
Duellū quot mōis sit. **fo. xli. col. j. B.**
Bueras quot modis capif: z
c quot modis cōtingat: z qñ sit
pctm mortale vel veniale: vel
nullū. **fo. cxxv. col. ii. D. ante me.**
Ecclesie sentētiā publice pmulga
tas an qz etiā simplex credere z ser
uare teneat. **fo. iij. col. iij. E. p. totū.**
Ecclesie cōstitutiones qñ obligent
Videm pceptum ecclesie.
Ecclesie quare sint adinuēte. **fo. lxxx.**
col. ii. L. per totum.
Eccle quot de causis sunt visitande
fo. lxxx. col. iij. B. per totū. et q in eis
licite possunt fieri. ibide. D. per totū.
Eccle defensionē pctōs p'refugium
in ei: an p'uarica debeat: z in quibz
casibus. **fo. lxxx. col. iij. B. i medio.**
Ecclesiariū z alioz sanctorū locorum
immunitas per que seruetur: et qñ
infringat. **fol. lxxx. col. ii. z iij. f. B.**
B. per totum.
Electio per sortē an fieri possit: z qñ
fo. xv. col. iij. B. circa principium.
Elemosyna quid sit. **fo. cxxv. col. ii.**
B. in principio.
Elemosyna quos effectus habeat: z
quot. **fol. cxxv. col. ii. B. L. D. p. to**
tum. E. in medio.
Elemosyna an sit maior pars satisfā
ctionis. **ibide. B. circa principū.**
Elemosyna an in se cōtineat ieiuniū
et orationē: z quot de causis. **B. cir**
ca principium.
Elemosyna an sit medium dispōsi
tū resurgēdi a pctō. **L. per totum.**
Elemosyna vni? denariū in vita qua
re plus valet elemosyna oīm diuitia
rū post mortē data. **fol. cxxv. col. j.**
f. post principū. B. per totū. fo. cly
col. iij. B. in principio.
Elemosyna de quibus vanda est. **fo.**
cxxv. col. iij. L. per totū: z quid sit

superfluum vide in super.
Elemosyna qñ sit dāda. **fol. cxx. xix.**
col. j. B. per totū. z an p'pinqus. B.
per totū: z cui magis sit bñficiendū.
B. per totum: z an patientibus ne
cessitatem in sola vite honestate. B.
per totum.
Elemosyna spūalis quottuplex sit
fo. cxxix. col. ii. ik. in p'ncipio. z an sit
melior corporali. ik. post mediū.
Elemosyna corporalis an z qñ spū
tuali sit preferenda. **fo. cxxix. col. iij.**
S. in fine.
Elemosyna quomō z ex qua radice
sit dāda. **fo. cxxix. col. iij. T. per to.**
fo. lxxxv. col. j. B.
Elemosynelargitio qñ sit sub pcepto
fo. cxxv. col. ii. A. p'ncip. vñ? casus.
B. in principio p'ncip. scōs casus.
Elemosynefficaciai quo p'sistit. **fo.**
cxxv. col. iij. D. in fine. E. in p'ncipio.
Elemosynam dare qñ sit cōsiliū. **fol.**
cxxv. col. iij. A. in principio.
Elemosynam multi dare possunt: z
que sint meliores. **fo. cxxv. col. j. f.**
in principio.
Elemosynam dare an et qñ sit pec
catum. **fo. cxxv. col. ii. B. per totū.**
A. in medio.
Elemosynā qui possint dare: z qñ nō
ibide. B. per totū. z in quibz casibus
vroz sine consensuiri pot dare cle
mosynam. ibidem. A.
Elemosynā in magna quātitate dās
an plus mereatur qñ qui modicū dat
ex magna caritate. **fol. cxxv. col. iij.**
D. per totum.
Empiores rep'arataz vel alz vicio
sarum an ppter ignorantiam excu
sent. **fol. cxli. col. j. f. per totū. De**
aloz empionibus vide in veditores.
Epilicia virtus circa pcepta legisla
torum / quomodo sit seruanda. **folio**
cxxx. col. j. D.
Erubescētia sequēdi xpm prohibet.
fo. xliij. col. iij. A. in p'ncipio.
Erubescētia pctā p'c ceteris que
sunt. **fo. xlv. col. j. B. post medium.**
Estimatio circa deū quottuplex fieri
potest. **fo. vi. col. ii. f. in fine.**
p q

tabula.

Eucaristia in missa oblata quottupli-
cem effectū habeat. fo. clvj. col. iij. **E**
post medium.
Eucaristia quibus vari debeat folio.
lxxvij. col. ij. per totum cap. xij.
Eucaristia an cū actuali deuotione sit
sumenda/2 deuotio unde causet. fo.
lxxix. col. iij. **E**. post medium.
Eucaristia deuote suscepta septē no-
tabiles fructus cōfert. fo. lxxx. col. ij.
E. per totum.
Eucaristia miraculose permutata in
alia specie puta in massam carnis di-
gitū 2c. an sit sumenda ab aliquo. fol.
lxxix. col. iij. **E**.
Eucaristia an post cibum aut potum
debeat sumi/2 in quibus casibus. fo.
lxxvij. col. iij. **E**.
Eucaristia quotidie percipere an li-
ceat. fo. lxxx. col. ij. **E**. per totum.
Eucaristia percipere volens/que scire
teneat. fo. lxxix. col. iij. **E**. per totū.
Eucaristia percipere volens quin de-
cim debet hñe cōditiones. fo. lxxvij.
col. ij. per totum.
Eucaristia volēs percipere quomo-
do certus esse debeat q sit sine mor-
tali peccato/2 que diligens conscien-
tie examinatio excusat a peccato et
que non. folio. lxxix. col. ij. **E**. per to-
tum. 2 signa bone dispositionis. vide
in certitudo.
Excellentia petere qñ sit petiti/2 qñ
non. fo. lxxix. col. ij. **E**. in fine.
Excoicatio a iure ferri solū pro mor-
tali. fo. xvj. col. iij. **E**. in fine.
Exercitationis modus ad virtutes
acquirendas quis sit. fol. clxvj. col. ij.
E. in fine.
Exorcismi cū caracterib⁹ an vim ha-
beant in demones. fo. lvi. col. ij. **E**.
Expositio parabole de hoīe descēde-
te ab hierusalē in hierico pulchra. fo.
clxvj. col. ij. **E**. post medium.
Facies anime/ id est suprema por-
tio anime ad quod potest con-
ueri. fo. x. col. iij. **F**.
Facies demonis qualis sit. fo. clxxx.
col. iij. **F**.
Fama bona quomodo conseruiatur.

fo. cvij. col. iij. **F**.
Fama propria an sit protegenda/2 a
quib⁹. fo. cvij. col. iij. **F**. per totū.
Fama hominis quattuor modis pos-
test ledi. fo. clj. col. ij. **F**. **F**. **F**. **F**. **F**.
totum.
Fama proximi in fraterna correctio-
ne/an debeat ledi. fol. cxij. col. ij. **F**.
circa medium.
Fama primi in cōfessione/an debeat
cōseruari. fo. lxxij. col. iij. **F**. ante me-
dium. **F**. per totum.
Fame ablatis quot nocumenta infe-
rat. fo. clx. col. iij. **F**. circa medium.
Felicitas naturalis in lumine natu-
rali tñ virtutibus moralibus acqui-
ritur. fo. iij. col. ij. **F**.
Festa ecclesie in nouo testamēto ad si-
militudinē veteris testamenti habēt
quodāmodo distinctionē. fol. lxx. col.
iij. **F**. per totum.
Festa ecclesie sunt in triplici differen-
tia. fo. lx. col. ij. **F**. per totum.
Festa ecclesie principalia quomō elu-
cident mysterium articuloꝝ fidei. fo.
lxij. col. ij. **F**.
Festiuitas sabbati quinq; de causis
in diem dñicum est translata. fol. lx.
col. ij. **F**.
Festiuitas sanctificatur nouē modis
fo. lxx. col. iij. **F**. **F**. per totum.
Festiuo die quid homo facere teneat
tur q sit in statu salutis. fo. lxxij. col.
iij. **F**.
Festiuo die/an homo semper et per
totam die teneatur fore recollectus
ad exercitationem in nouem modis
sanctificationis diei festi. fo. lxxij. col.
ij. **F**. per totum.
Festiuo die mortaliter peccans/an
magis peccet q opus corporale fa-
ciens alicuius. fol. lx. col. ij. **F**. cir-
ca medium.
Fetores totius mūdi 2 oēs fetulētie
ubi manebunt post diem iudicii. fol.
clxxvij. col. ij. **F**. post principium.
Fictio que sit mendaciū/2 que nō. fo.
lxxij. col. iij. **F**. in principio.
Fides sub primo pcepto cadit. fo.
ij. col. iij. in principio.

tabula.

Fides profitenda est corde. f. v. col. ij.
F. i. pñ. **F**. p. to. **F**. p. to. **F**. i. pñ.
Fides qñ ore sit publice profitenda/2
quando non. ibidē. **F**. per totum.
Fides simplicium an qñ sit magi
meritoria fide doctorum 2 magno-
rum. fo. v. col. ij. **F**.
Fidei actus qñ sit. vide in actus.
Fidei articulos an liceat scrutari. **F**.
vi. col. ij. **F**. in fine.
Fidei pcepta qñ hoīz gñā trāsgrediū-
tur. fo. vj. col. ij. **F**. **F**. **F**. **F**. **F**.
Fidei corde tenēs 2 ore negās an mor-
talit peccet. fo. vj. col. iij. **F**. in princi-
pio.
Flex quō i oñatis regitur/2 quō
eo puniēt. fo. clxxvij. col. iij. **F**. p. to.
Fomes peccati originalis quid sit/2
an post baptismū mōeat. f. clxxvj. col.
ij. **F**. ante medium.
Foma baptismi q sit. vide baptism⁹.
Fornicatio simplex q sit/2 an sit sep-
mortalis. fo. cxvj. col. iij. **F**. per totū.
Fortuna vñ dicat/2 qd de ea tenēdū
sit/2 an aliqui hoīes sint a natura be-
ne vel male fortunati/2 respectu cu-
ius sit fortuna. fo. xvj. col. ij. **F**. p.
totū. 2 vtrum hominē possit esse be-
ne fortunatus. ibidem. **F**. per totū.
Fraterna correctio qd sit/2 ad quos
ptineat/2 cū omittētes sine causa rō-
nabili q periculose faciant. fol. cxiij.
col. ij. **F**. per totum.
Fraterna correctio sextuplice fructū
affert. fo. cxiij. col. iij. **F**. **F**. per totū.
Fraterna correctio quō sit hēdaz q-
bus circūstātijs. f. cxij. col. ij. **F**. p. to.
Fraterna correctio quibus cōpetat
fo. cxij. col. iij. **F**. in principio.
Fratna corre. an pñcialibus pctis
fieri debeat. fol. xij. col. iij. **F**. per to.
Fraterna correctio in qbus casibus
nō obligat. fo. cxij. col. iij. **F**. p. totū.
Fraterna correctionis omīssio qbus
noceat. f. cxij. col. iij. **F**. per totū. 2 qñ
eius omīssio sit licita 2 meritoria. ibi-
dem. **F**. per totū. 2 qñ sit mortalia.
F. per to. 2 qñ venialis. **F**. per totū.
Fraterna correctiois ordo/2 modus
qñ sit. cxij. col. iij. **F**. **F**. **F**. **F**. **F**.
Fraterna correctioi quare iubet dñs

testimonij adhiberi. ibidē. **F**. in pñ.
Frater iniuriatus an teneatur querere
reconciliationem iniurantis ipso nō
petente. fo. cvij. col. ij. **F**. in medio.
Frater offendens 2 a leso veniā pe-
tens 2 si lesus dimittere non vult. qd
faciet. fo. cvij. col. iij. **F**. per totum.
Frater offendēs in secreto/an in pu-
blico teneatur satisfacere/2 ecōuerfo
fo. cvij. col. ij. **F**. in pñ. 2 an teneatur
dicere se mentitū fuisse. ibidē. **F**. i. me.
Fratris recōciliatio qbus mōis fieri
debeat. f. cv. col. iij. **F**. p. to. **F**. p. me.
Fris recōciliatio an oblationē mūe-
ris/et quō fieri debeat. f. cv. col. iij. **F**.
Fris offensio quot modis fieri pos-
sit/2 quomō hñ hoc debeat fieri recō-
ciliatio. f. cv. col. iij. **F**. **F**. **F**. **F**.
Fratris recōciliatio qñto fieri debe-
at. fo. cvj. col. iij. **F**. circa mediū.
Fratrī offendenti et non petenti ve-
niā nec satisfaciendi. an quis dimitte-
re teneatur. ibidē. **F**. per totum.
Fratre sine cātrafēcte an quis ab eo
veniā petere teneat/2 quō. ibidem. **F**.
Fratrum reconciliatione habitā/an
tanctis signa liceat retinere. ibidē. **F**.
F. per totum.
Fructus quid sit. fo. cxc. col. ij. **F**. p.
totum. 2 quare fructus dicatur. **F**. p.
totum. **F**. **F**. per totum.
Fructus spiritus quot/ et qui sunt.
fo. cxcj. col. iij. **F**. per totum.
Fructus oris qñ sit. fo. cxij. col. iij. **F**.
Fructuum gradus quot/ et qui sunt.
fo. cxc. col. iij. **F**. **F**. **F**. per totū.
Furantes exiles vtpote pñē/ acū/
aut simile: an sit mortale. fo. cxl. col.
ij. **F**. per totum.
Furtus quid sit. fo. cxl. col. ij. **F**. p. to.
Furtum an sit peccatum mortale. f.
cxl. col. ij. **F**. per totum.
Furtū quot mōis cōmittatur/et po-
nuntur. xvj. modi. fo. cxl. col. ij. **F**. per
totū. **F**. **F**. 2 quomodo/et in qbus
modis sit recompensandus. ibidem.
Furtum relatu quomodo fiat/2 dā-
tur due regule. ibidem. **F**. prima regu-
la. **F**. in principio. **F**. cōca. **F**. per to.
Furtum velatum per pñuā regulā
p. iij.

qui committant. ibidem. R. S. p. to.
Furtum velatum per secundam regu-
lam: qui committant. ibidem. V. p. to.
Furtum ex circumstantia transit in a-
liam speciem peccati / aut aggrauat
ibidem. B. in medio.
Furtum an committat qui alienam
rem occulte et iniuste secum retinet.
ibidem. A. in fine.
Furtum an committat qui suam res
apud alium iniuste et occulte deten-
tam. furtum et occulte reassumit. fol.
cxi. col. ii. E. in fine.
Furtum an committat qui res primi
destruit occulte / vel manifeste et ex eis
nichil retinet. ibidem. E. in medio.
Furtum an committat creditor si pigno-
re sibi obligato vratur. ibidem. E. in fine.
Ordinum beatorum de christi
manitate: quale erit. fol. cxcij.
col. ii. E. S. B.
Gaudium beatorum de societate locum
distina: quoniam magnus erit. fol. cxcij. col.
ii. A. B. per totum.
Gaudia beatorum exteriora quot erunt
fo. cxcij. col. i. A. in prin.
Gaudia beatorum interiora quot erunt
fo. cxcij. col. i. A. per totum.
Gaudiorum multitudo et magnitu-
do quicquid erit in patris. f. cxcij. col. i.
S. B. per totum.
Gloria quid significet in hoc nomine
inanis gloria. fol. cxcij. col. ii. D. in
principio.
Gloria quattuorplex sit. ibidem. S. p. to.
Gloria vana quot modis sit. ibidem.
S. per totum.
Gloria diabolica que sit. ibidem. B.
per totum.
Gloriam appetere an liceat. f. cxcij.
col. ii. D. v. ad. B. per totum.
Gratie augmentum an quis alteri me-
riti possit. fo. cxcvj. columna. i. S.
circa medium.
Gratus peccati mortalis sunt. xi. f.
cxcij. col. ii. R. per totum.
Gratus esse deo an plus teneatur pe-
nitens quam innocens aut e converso. f.
cxcij. col. ii. R.
Grati esse deo de quibus tenemur. vi.

de in dilectione dei rationabilis est.
Grati esse deo quomodo tenemur.
fo. cxcij. col. ii. B. in medio.
Grati esse quibus tenemur. ibidem.
L. in principio.
Grati esse de beneficio per recompen-
sationem an teneamur apparenter in-
dignis et qui sint. folio. cxcij. col. ii.
L. B. per totum.
Grati esse an debeamus his qui ad
peccandum nos incitant. ibidem. B.
post medium.
Gratitudinis tres sunt gradus. fol.
cxcij. col. ii. B.
Gula quattuorplex sit et quomodo dif-
feratur. folio. cxcvj. columna. ii. D. p.
totum.
Gula quando sit peccatum mortale.
fo. cxcvj. col. ii. S. per totum.
Gula corporis et anime infert multa
mala. ibidem. E. in medio.
Gula octo remedia curatur. f. cxcvj
column. i. S. per totum.
Gule species que sint et quot eius si-
lie. E. ibidem.
Gustus in patria qui bus perficitur
et quomodo immenso gaudio ratio-
ne sui obiecti premiabitur. fo. cxcvj.
col. i. B. per totum.

Habentes alimenta et quibus
regamur his contenti: quomo-
do intelligatur illud. f. cxi. columna. ii.
B. in fine.
Haretici et eorum fautores quomo-
do sint excommunicati. fo. vj. col. ii. D.
per totum.
Herbis lapidibus et verbis an et quo-
modo licitum sit uti. fol. xvj. col. ii.
E. ante finem.
Herbe an cum orationibus possint
colligi. E. ibidem.
Homocidium incurritur quindecim
modis. fo. cxcij. col. ii. L. D. E. S.
B. per totum.
Homocidii cause que sint. ibidem. A.
in principio capituli secundi. A. per to-
tum. B. in principio.
Homocidio non sequente adhuc mul-
tis modis transgreditur preceptum no-

occides. folio. xcij. col. ii. B. S. per
totum.
Homines siluestres an sint: et in quot
tuplici differentiis sint. fol. xx. col. ii. A.
R. per totum.
Homines permittente deo an a de-
monibus possint ledi. fol. xvj. col. ii.
E. per totum.
Homines operatione demonum an
in bestias possint transformari. folio.
xx. col. ii. B.
Homines an possint in lupos trans-
formari. ibidem. B. circa medium.
Homines a tribus celestibus causis
diriguntur in tria que in eis sunt. fol.
xvj. col. ii. B. q. circa medium. Unde
de hoc influxus.
Homines sub triplici lege positi sunt
quibus regi debent. fol. cxcij. col. ii.
L. circa medium.
Honestas persone secundum que sumi de-
beat: et qui sunt honorandi. fo. cxcvj
col. ii. E. per totum.
Honor dei quomodo sit querendus.
fo. ix. col. ii. B. per totum. fol. xij. col.
ii. A. B. per totum.
Honor beatorum qualis et quoniam magnus
erit in patria. folio. cxcij. col. secunda
D. per totum.
Hora prandii ieiunialis vici que sit.
fo. cxcvj. col. ii. E. circa medium.
Hora secunda post meridiem secundum ali-
quos doctores christus mortuus est
in cruce. ibidem. E.
Humiliare se et veraciter vilitatem se
reputare: quot modis contingat. fo.
cxcvj. col. ii. L. per totum.
Humilis conditio in aduersis que sit
fo. cxcvj. col. ii. E. circa medium.
Humilitas quare ita difficulter acq-
ratur: cum in natura ad hanc inclinatur.
fo. cxcvj. col. i. R. in principio.
Humilitatis vere que sint cause et ra-
dices. folio. cxcvj. columna prima. L.
post medium.

Hactantia unde oritur.
vide in hypocrisis et cui
opponat. fo. cxi. col. ii.
L. ante medium.

Iactantia quod modis committat. fo.
cxi. col. ii. L. circa principium.
Iactantia quando sit peccatum mor-
tale et quando non. ibidem. L. circa
medium.
Ieiunium quid sit. folio. cxcij. col. ii.
A. in principio.
Ieiunium quattuorplex sit. ibidem. A.
circa medium.
Ieiunium cadit sub precepto legis na-
ture / legis diuine / et legis ecclesiasti-
ce et quomodo differant. fol. cxcij.
col. i. L. D. per totum. Et sub consue-
tudine loci cadit. ibidem. S.
Ieiunium impugnat carolus mundus
et diabolus. folio. cxcij. columna. i. L.
circa medium.
Ieiunium. xij. preclaras habet utilitas
tes. ibidem. B. per totum.
Ieiunium quibus circumstantiis sic-
ri debeat. folio. cxcij. col. ii. E. circa
medium.
Ieiunium an quis solvere possit au-
toritate sua / et quis possit in eo dispo-
sare. fol. cxcij. col. ii. A. per totum. et
in quibus causis sit dispensandum. ibi-
dem. B. L. D. E. per totum.
Ieiunium sine causa legitima trans-
grediens an peccet mortaliter. folio
cxcij. col. i. D.
Ieiunium tripliciter transgredi potest.
ibidem. E. in principio.
Ieiunium an potu solvatur. ibidem.
E. post medium.
Ieiunium an redimi possit pro pecu-
nia. fo. cxcij. col. ii. B. per totum.
Ieiunium proprie terre / an in alienis
locis sit seruandum. fo. cxcij. col. ii. A.
S. ante medium.
Ieiunium quot modis sit viciosum.
fo. cxcij. col. ii. B. per totum.
Ieiuniali die plus quam semel comedens
an peccet mortaliter totiens quotiens
comedat. fo. cxcij. col. ii. E. circa prin-
cipium. fol. cxcij. columna prima. B.
ante finem.
Ieiuniali tempore quibus cibis sit uti
dum. folio. cxcij. columna. ii. E. circa
medium. et an de castoreo licitum sit ede-
re. ibidem. E. post medium.

Ieiunali tpe/ an electura et confe-
ctiones possint sumi et quomodo ibi-
dem. *L. post medium.*
Ignis inferni q̄ magnus sit/ et quo-
modo differt ab igne nostro. *fo. clxxvii.
col. i. D. in principio.*
Ignis purgatorius quotuplex sit/ et
quomodo diuersimode purgat. *folio.
clv. col. i. J.*
Ignis quo mundus renouabit ante
diem iudicii/ quousq̄ pertinger. *fol.
clxxii. col. ii. F.*
Ignorantia articuloꝝ fidei an in qui-
busdam sit excusabilis et quibus de
causis. *fo. iiii. col. ii. D. post principiu
cum declaratione vsq̄ ad. F. 2. F. in
fine. L. post medium.*
Ignorantia quid sit. *fol. cxlii. col. i.
B. in fine.*
Ignorantia quotuplex sit/ et que excu-
sat/ et que non. *fol. cxlv. col. ii. A. B.
L. D. per totum.*
Ignorantia an sit peccatum. *fo. cxlii.
col. ii. B.*
Ignorantia que magis sup̄ oēs est su-
gēda. *fo. cxlv. col. ii. A. ad finem.*
Ignorantia quomodo potest euadi/
et per que remediari. *fol. clxx. col. ii.
A. Et. lxx. col. i. B.*
Ignorantia legis nature an aliquē ex-
cusat. *fo. cxlii. col. ii. L. circa mediū.*
Ignorantia an excuset a statutis ordi-
narioꝝ. *fol. clxx. col. ii. B. in principio.*
Ignorantia durante an homo semp
peccat interm q̄ ignorat. *ibidem. J.
per totum.*
Ignorantia ignorata q̄o per p̄mitte-
tam possit deseri. *fo. clxxii. col. ii. Ik
per totum.*
Ignorantia q̄ sint cause. *fo. clxx. col.
ii. B. per totū. 2. B. in principio.*
Illudā op̄ demonū q̄ se in angaria
opināt/ et dicūt raptos/ et restituti seu
sib̄ mira dicūt. *fo. xxi. col. i. D. p to.*
Illusio hoīm per demones quot mo-
dis fiat. *fo. xxi. col. ii. E. per totū.*
Imperfectiois oīm rerū causa et ma-
ter q̄ sit. *fo. clv. col. iii. B. circa pn.*
Inanis gloria quid p̄cedat. *fo. xxxi.
col. ii. D. per totum.*

Inanis gl̄ia cui assimilē. *ibidē. B.*
Inanis gl̄ia in omni loco hoīm inua-
dit. *ibidem. B. ad finem.*
Inanis gl̄ia multis de causis est val-
de piculosa. *ibidē. B. post pn. 2. oib̄
opib̄ se infectit. ibidē. B. post med.*
Inanis gl̄ia q̄ sit p̄ctm mortale vel
nō. *fo. xxxi. col. ii. J. Ik. per totū.*
Inanis gl̄ie p̄ctm q̄o sit contra dei
charitate. *ibidem. A. B. Ik. p totū.*
Inanis gl̄ie quot sint remedia. *ibi-
dem. L. per totum.*
Incantatores q̄ dicant/ et q̄o sunt p
habiti. *fo. xix. col. ii. B. circa pn.*
Incellus quid sit/ et q̄ detestabile vi-
ciū sit. *fo. cxv. col. ii. E. per totum.*
Inclinationes an necessitēt hoīes ad
eligēdū. *fol. xxv. col. i. B. q. post me.*
Indeuotio vñ causet. *fo. xxi. col. i. A.*
Infirmitas an excuset a ieiunio. *fo.
cxv. col. ii. B. in fine.*
Infirmitas hoīs quotuplex sit. *fol.
lxxv. col. ii. A. circa mediū.*
Influx⁹ celi angel⁹ et de q̄o diuersi
modi illuēt i hoīes. *fo. xxi. col. i. D.*
Ingratitudo sub p̄mis duab⁹ sp̄eb⁹
sup̄bie p̄tinet. *fo. xxi. col. i. A. in pn.*
Ingratitudo q̄ sit peccatū mortale
aut veniale. *fo. clv. col. i. D. p totū.*
Ingratitudinis quot sint grad⁹. *fol.
clv. col. ii. Ik. per totum.*
Inimicus quis sit. *fo. cii. col. ii. D.
in principio.*
Inimici quot modis pugnat contra
nos. *fo. cii. col. i. A. in med.*
Inimici necessitat/ tpe an actualit
sint diligēdi. *fo. cv. col. i. B. in fine.*
Inimici etiā ore triplici sūt diligēdi.
fo. cv. col. ii. in pn. Ik. per totum.
Inimicop dilectio an sit nobis possi-
bilis. *fo. cii. col. i. B. L. per totum.*
Inimicos an corde teneamur dilige-
re/ et q̄o. *ibidē. E. F. 2. q̄o teneamur
eis bene facere. fol. lxxvii. col. i. F.
post principium.*
Inimicos diligēdo an requirāt spe-
cialis actiatio mētis/ et an semp de-
beat diligē. *fol. cv. col. ii. B. per totū.*
Inimicus an teneamur ex p̄cepto be-
neficiā impēdere. *fol. cvii. col. ii. L.*

per totum.
Inimicus bñfacere/ an sit magis me-
n torū bñfacis. *ibidem. L. p totū.*
Innouatio mūdi quomō fiat. *Et
de in mūdi purgatione.*
Innouatio elemētōꝝ solis/ lune/ stel-
larū/ et aliarum rerum quomodo fiet.
fo. clxxii. col. i. B. per totum.
Impassibilitas q̄o erit in aīa btā/ et
q̄o differt ab ea que fuit in Adā in
statu innocentie et q̄ est in pueris de-
cedentibus in originali peccato. *fol.
clxxv. col. ii. E. in principio.*
Intellectus bñ in patria q̄o p̄ficiet
fo. cxv. col. i. D. per totum.
Intētio in bona fama de proprio bo-
no facta/ qualis esse debeat. *fo. xxxi.
col. i. B. 2. Ik.*
Intētionis dispositio in actibus vir-
tuosis cū tēdentia in deū/ qualis esse
debeat. *fo. x. col. i. B. circa mediū.*
Inuidētia fraterne gfe/ q̄o sit q̄ri
gradus iudicē. *fo. cii. col. i. B. l med.*
Inuidētia fraterne gfe vt est p̄ctm
in sp̄s sctm que sit. *ibidē. B.*
Inuidia quid sit. *fo. c. col. ii. A. p to.*
Inuidia vnde nascat. *ibidē. B. per
totum. L. in medio.*
Inuidia quibus cōter inheret. *fo. c.
col. ii. E. post mediū. 2. F. per totū.*
Inuidia quot habeat filias. *fol. cii.
col. i. A. per totū.*
Inuidia q̄ sit primus motus. *folio
cii. col. i. F. circa finem/ et q̄ veniale/
vel mortale peccatum. B. circa pn
cipium et mediū.*
Inuidia/ ira/ odiū/ q̄o differant. *fol.
cii. col. ii. B. per totum.*
Inuidia q̄o et per q̄ remediatur. *fol.
cii. col. ii. J. per totum.*
Inuidia est signum filioꝝ diaboli. *fo.
cii. col. ii. B. post mediū.*
Inuidia qualis et quomō erit in dam-
natis. *fo. clxx. col. i. B. per totum.*
Inuidie quot sint gradus. *fo. c. col.
ii. E. B.*
Ira q̄ magnū et q̄ malū viciū sit. *fol.
xcv. col. ii. B. L. D. per totum.*

Ira quare sit capitale viciū. *fo. xcvi.
col. ii. A. et quare et quomodo sit
omnium vicioꝝ ianua. ibidem. A.
ad finem.*
Ira quotupliciter deus offendat. *fo.
xcv. col. ii. B. circa mediū. 2. L.
in principio.*
Ira quotupliciter animā deformat/
et vilius rebus assimilāt. *ibidē. L.
post principium.*
Ira corpus quotupliciter ledat. *ibi-
dem. L. post mediū/ vsq̄ ad finem.*
Ira quas vilitates/ et quot diabolo
affert. *ibidem. D. per totum.*
Ira quot modis sit peccatum. *folio.
xcvi. col. i. B.*
Ira quādo sit peccatū/ aut nō. *ibi-
dem. E. F. B. 2. quando mortale aut
veniale. Ik. J.*
Ira quomodo naturaliter nascatur.
ibidem. E.
Ira an sit licita/ et an ea vtendū sit/ et
quomodo. *fo. xcix. col. ii. J. per totū.
et q̄ sit meritoria. B. Ik. per totum.*
Ire passio quare data sit homini. *fo.
xcix. col. i. B. circa mediū.*
Ire quot sint species. *fol. xcvi. col.
ii. D. E. per totū/ et q̄ ille sint mor-
tales/ vel non. F.*
Ire que et quot sint filie. *fol. xcix. col.
ii. B. per totum. 2. xcvi. col. ii. B.
L. per totum.*
Ire quot sint gradus. *fo. xcvi. col. ii.
E. F. B.*
Iram irremissibilē habentes q̄ malū
sint. *fo. clx. col. i. in principio.*
Iraz p̄p̄iam quot sint remediātia/
fo. c. col. ii. D. E. F. per totum.
Iram alienam quot remediēt. *ibidē.
B. per totum.*
Iudex amore odio aut timore false
iudicās/ aut p̄pter ignorantia ad iu-
dicēdū insufficiens/ et sine peritoꝝ cō-
silio iudicās/ quomodo peccet. *folio.
cxi. col. i. B. in principio.*
Iudices an sūt probata in iudicio/
iudicare debeant. *fol. clxx. col. ii. B.
per totum.*
Iudicium quotuplex sit. *fol. xxx. col.
secunda. D.*

tabula.

Judicium temerarium de malicia proximo: quale peccatum sit. ibidem. D. post principium.
Juramentum quid sit. fo. xliij. col. iij. B. in principio.
Juramentum quare sit. introductum fo. xliij. col. iij. D. circa medium.
Juramentum in genere quod sit. et modum quod sit. fo. xliij. col. iij. F. p. totum.
Juramentum licitum quod sit. fo. xliij. col. iij. B. circa finem. Et ponunt ibidem plures illiciti modum iurandi. B. p. totum.
Juramentum ut sit licitum tria requirit. f. l. co. iij. B. p. totum: et ut sit discretum quod requirit. ibidem. B. circa principium.
Juramentum licitum suis communibus regulis: est cultus patrie. fo. l. co. iij. B. i. fine.
Juramentum per deum absolute et iuramentum per deum cum solennitate in vel extrajudicium an sint idem. fo. xliij. col. iij. F. post medium.
Juramentum incautum quot modis sit et qui incaute iurent. fo. l. iij. col. i. A. B. C. D. E.
Juramentum an propria auctoritate liceat solvere: vide in auctoritate propria: et an liceat in iuramentis dispensare: et quos. f. l. iij. col. iij. F. per totum.
Iuras lapsus lingue: et aduertens se falsum iurare: an sit periurus. fol. l. iij. col. iij. D. in principio.
Iuras in loco falsum affirmando: an periuret. ibidem. B. in principio.
Iuras falsum quod credit verum: an periuret. ibidem. F. post medium.
Iuras per deum super aliquo: cuius oppositum magis credit: aut de utraque parte esseque dubius: an mortaliter peccet. fo. xliij. col. i. F.
Iuras incaute per metum: an teneatur iuramento. fol. l. iij. col. iij. D. per totum.
Iuras ex impetu: an teneatur iuramento. fo. l. iij. col. i. A. circa principium.
Iuras aliquod quod est maioris boni impedimentum: an servare teneatur. fo. l. iij. col. iij. C. per totum.
Iuras contra consilium evangelicum an servare teneatur. ibidem. B. in medio.
Iurantes an possint habere dilationem

vel absolutionem a iuramento. ibidem. B. per totum.
Iurare an sit licitum. fo. xliij. col. iij. D. per totum: et quando sit licitum. ibidem in medio.
Iurare et adiurare quomodo differunt et quotuplex sit adiurandi modus. fo. xliij. col. iij. B. post principium.
Iurare per creaturas an sit licitum. fo. l. vj. col. iij. F. per totum.
Iurare cum solennitate super cruce/ euangelio/ aut corpore christi: quare statuit ecclesia. fo. xliij. col. iij. F. ad finem.
Iurare facies aliquem quem probabilem credit perjurare: an peccet iuramentum ab eo recipiens. fol. l. iij. col. iij. B. per totum.
Iurare aliquem falsum sciens et audiens an teneatur hoc manifestare. ibidem. B. per totum.
Iurare volens quomodo debet esse certus super re de qua iurat. fo. l. iij. col. i. A. post principium.
Iurare incaute quot modis contingat. ibidem. B. C. per totum.
Iurare volens ad testificandum quare scire debeat. vide in testis.
Iurare falsum per se in testis sumendo: quod periculosum sit ostendit per varia exempla. fo. l. iij. col. i. B. per totum.
Ius positum quousque se extendat. fo. l. iij. col. iij. D. in medio.
Iusticia dei an debeat peccatum mortale eternaliter punire. fo. xliij. col. iij. B. per totum.
Iustificatio in ipso quomodo et per que habeat fieri. folio. l. xij. col. iij. B. per totum.

Labor utrum cadat sub peccato et quomodo. fol. l. xij. col. i. B. per totum. Et quot de causis necessarium sit vel expediat laborare. ibidem. C. per totum.
Labor spiritualis an et quare penalis sit corporali. fol. l. xij. col. i. B. per totum.
Laboratores infideles quomodo peccent. fol. xli. col. iij. F. per totum in principio.

tabula.

Laboris manualis excusationem an aliqui homines possint habere: et vi elemosinis. fo. l. xij. col. iij. F. p. totum.
Latria quid sit. fo. xliij. col. iij. C. post principium.
Latria an soli deo sit exhibenda. ibidem. A.
Latria adoratione in quibus signis deus colitur. fo. x. co. iij. D. circa medium.
Reges humane virum imponant hominibus necessitates in foro conscientie. fo. xliij. col. iij. D.
Reges humane quot modis possunt esse iniusti: et quomodo eis sit obediendum. ibidem. B.
Reges iniustos statuentes quomodo peccent. et cui penes subiacent de facto. ibidem. F.
Reges minores quare sint institute. fo. xliij. col. i. A. ante finem.
Reuantes de fonte quot esse debent: et an cognatio transit ad homines: et an ad leuantes inter se. fo. l. iij. col. iij. B. circa finem.
Reuantes de fonte qui esse possint. f. l. iij. col. iij. B. per totum. et l. iij. col. iij. B. in fine.
Lex quotuplex sit. fo. l. iij. col. i. B. per totum. Et quomodo ab una prima lege omnes alie descendunt. ibidem. B. in fine.
Lex nature quid sit: et ad que seclinetur. fo. xliij. col. iij. C. circa principium.
Lex nature quesit: et quomodo naturaliter ad virtutes inclinat: et vitia respuit. fo. l. iij. col. i. B. circa medium.
Libertum arbitrium quid sit. fol. xxiij. col. i. B. in medio.
Libertum arbitrium an necessitetur per instrumentum astrorum. fo. xxiij. col. i. D. ante medium.
Libertum arbitrium an subiaceat inclinationi astrorum. fo. xxiij. col. i. B. post medium.
Loca sacra per que et quod violantur. fo. l. xxiij. col. iij. B. per totum.
Locorum distinctio an sit in inferno et qui ad illa perueniunt. fo. xliij. col. iij. B. per totum.
Locum propinquorem deo seu man-

sionem in celo quis habebit. f. xliij. col. i. D. in principio.
Locum propinquorem humanitati christi in celo qui habebunt. folio. xliij. col. i. D.
Ludo qui se possunt ad aliquid obligare. fol. xliij. col. iij. B. ante medium.
Ludo quomodo omnia in iudicio possunt transgredi. folio. xliij. col. iij. B. post medium.
Ludo. xliij. peccata possunt contingere. fo. xliij. col. iij. B. in principio.
Ludo acquisita an possint teneri. folio. xliij. col. iij. B. p. totum. B. i. medio.
Ludo perditus an possint repeti. fo. xliij. col. iij. B. per totum.
Ludo lucrata ad quos versus debent conuertere. et per que. ibidem. B. p. totum.
Ludus quale peccatum sit. folio. xliij. col. iij. B.
Ludus tribus de causis est illicitus de testabilis. fol. xliij. col. iij. B. p. totum.
Ludus quomodo sit contra charitatem. folio. xliij. col. iij. D. in fine.
Ludus pro recreatione: an quomodo sit licitus. fo. xliij. col. iij. B. ante medium.
Lusores an obligare se possint ad fortem remedium si pelucrum. fo. xliij. col. iij. B. post medium. B. in principio.
Lusorum stultitia per quos ostenditur. ibidem. A.
Lumen glorie quid sit. fo. xliij. col. iij. C. in principio.
Lupi quidam hominibus crudeliter sunt infestis: septem de causis. fo. xxiij. col. i. B. per totum.
Luxuria est abominabilis propter eius effectus. fo. xxiij. col. iij. B. i. medio.
Luxuria quomodo tota hominis rationem in omnibus actibus suis deordinat. fol. xxiij. col. iij. F.
Luxuria in voluntate hominis duplicem deordinationem inducit. ibidem. F. ad finem.
Luxuria quot habet filias. fol. xxiij. col. iij. F. in principio.
Luxuria an sit vincibilis: et probatur sic auctoritate/ratione/et similitudine. fol. xxiij. col. iij. A. B. p. totum.

tabula

Luxuria septem modis remediatur folio. cxx. col. iij. B. l. p. totum. Luxuriosum propter quod est abominabile. fo. cxx. col. iij. L. p. totum. Luxurie viciū quintuplex est nocivum ibid. D. p. to. E. i. p. n. quod nocet f. Luxurie species et gradus q. sint. fo. cxx. col. iij. A. B. L. D. E. F. G. p. totum.

Luxurie species an singule sint peccata mortalia. ibid. B. in fine. Luxuria fomētales et nutriendes q. sint et an talia sit peccata mortalia quod et quod nō. fo. cxx. col. iij. B. p. to. fol. cxx. col. iij. A. B. p. et. et. g. u. r. a. s. u. l. l. o. z. f. q. attēda. fo. cxx. col. iij. B. in fi. Luxuriosus quomodo describatur fo. cxx. col. iij. L.

Mala alii velle an et quod sit licitū. f. c. iij. col. iij. D. post medium. Maledictioes vitare p. exempla sacre scripture docemur. fol. c. col. iij. L. in fine. Maledicere qd sit an sit peccatū mortale. fol. cxx. col. iij. A. p. totum. Maledicere sub ratione boni an sit licitū et qd mōis p. t. g. at. ibid. D. i. p. n. Maledicere creaturis irrōnabilib. an sit peccatū et qd ibid. B. circa med. Maledictis sacris tēponib. quare fiunt. folio. cxx. col. iij. A. p. totum. Maledicta p. remediatiōem an sint tollenda quomodo. folio. cxx. col. iij. E. per totum. Maledice an possint lac vaccis auferre. et quale remediū sit adhibendum. folio. cxx. col. iij. D. p. totum. Maledici vtrū suis maledictis possint homines veraciter ledere et quibus modis et quibus rebus. fo. cxx. col. iij. A. p. totum. Maledici alii quare p. ceteris dicant scitantes. fo. cxx. col. iij. A. i. p. n. Maledictis suis an demones ledere possint homines in caritate existentes vt eos ad vicia perducerent. fo. cxx. col. iij. p. per totum.

Martyr sine morte quot modis fieri possit. fo. v. col. iij. B. in fine. Martyrio se offerentes quales esse debeant. fo. v. col. iij. B. in principio. Martyrio se offerre absq. speciali diuino motu incautū est homini impetito. ibidem. B. post medium. Martyrium quomodo cadit sub pcepto. fo. v. col. iij. B. Martyrium quot exigit vt sit meritorium aureole. fol. cxxv. col. iij. D. in principio. E. per totum. Matres quare plus diligunt filios q. patres. fo. xc. col. iij. B. post medium. Matrimonialis benedictio ad q. sit vtilis. fo. lxxv. col. iij. E. per totum. Matrimonialis actus i. q. bus casibus. sit vtile peccatū. fo. cxxv. col. iij. D. p. f. Matrimonialis actus in quibus casibus coiter sit mortalis. ibid. E. circa p. n. Matrimonialis actus i. quibus casibus sit dubius: an venialis vel mortalis sit. ibidem. E. in principio. Matrimonialis actus in quibus casibus sit meritorius et in quibus casibus tantū. fo. cxxv. col. iij. A. in principio. Matrimonialis debiti redditio quomodo cadit sub pcepto. ibid. A. i. me et quod non. B. L. per totum. Matrimonialis actus petitio an vtile vtilis sit fidei. f. lxx. col. iij. A. in fine. Matrimonium in quo consistit. fol. lxx. col. iij. in prin. Matrimonium quomodo cōtrahētes cōfouat passioni et p. iet quod hoc fiet. fo. lxx. col. iij. A. circa medium. Matrimonium cōtrahētes quas conditiones obseruare debent vt consequantur utilitates matrimonij. fo. lxx. col. iij. L. D. Matrimonium causa libidinis solū est tractū an sit verum. ibid. D. in p. n. Matrimonium an qd cōtrahere teneat vt dote patrē nutriet. f. cxi. col. iij. B. Matrimonium carnale et spūale quomodo adinuicem comparentur. fo. cxxv. col. iij. A. B. L. Matrimonium cōtrahētes et cōsummates an possint cōtinēre votū debitū petere possint et quod. fol. cxx. col. iij.

Tabula.

ad finem. Matrimonij bona quot et q. sint. fol. lxx. col. iij. B. post principium. Matrimonij effectus et utilitates q. et q. sint. fo. lxx. col. iij. A. B. p. totum. Medici circa infirmos quomodo agere debent. fo. cxx. col. iij. A. in med. Medici virtutis quomodo sit sumendum. fol. cxxv. col. iij. B. in principio. Mendacium in gne qd sit. fo. cxx. col. iij. L. in med. et quot in se includat ibidem. B. Mendaciū quinq. de causis est detestandum. fo. cxx. col. iij. B. p. totum. Mendaciū an pōt fieri sine peccato. fo. cxx. col. iij. D. per totum. Mendaciū per que fieri pōt. ibid. E. L. in principio. Mendaciū pos. quot modis incurrat. fo. cxx. col. iij. A. in principio. Mendaciū an ppter indeliberatiōem possit excusari vt nō sit mortale. fol. cxx. col. iij. F. per totum. Mendacia iocosa et officiosa an viris perfectis sint mortalia. fo. cxx. col. iij. B. per totum. Mendacia iocosa in predicationib. dicere an sit semper mortale. ibid. B. post medium. Mendaciorum quot sint genera. fo. cxx. col. iij. E. per totum et quomodo oia reducunt ad tria. E. in fine. Mendaciorum in generib. quomodo differenter peccat. et qm mortaliter. fol. cxx. col. iij. F. B. l. p. totum. Mentiri et mendaciū dicere quō differant. ibid. B. post principium. Mentiri in cōfessione an sit semper mortale. ibidem. B. in fine. Mercari quomodo et quot de causis sit periculosum. fol. cxx. col. iij. D. per totum. Mercatores saluari volētes quomodo se habere debeant. ibid. B. p. totum. Mercatores vectores et artifices eis in necessitate laborantes an excusantur a violatione sabbati et quomodo. fol. lxx. col. iij. F. B. p. totum. Mercatorum pprietates qd primo inueniunt. fo. cxx. col. iij. B. in principio.

Mercenarios dānificantes eo q. nō statim soluit an peccent et quomodo et an teneant recōpēsa dāni. fo. cxx. col. iij. H. per totum. Meritorij magis an sit deo assentire et adherere q. cognoscere seu apprehendere. fo. v. col. iij. B. circa medium. Meriti ex opere an augeat p. actum lem tendētiā in deū. fo. x. col. iij. B. circa mediu. et fol. cxx. col. iij. D. in principio. Meritum in nostris bonis actib. ex quatuor augeat. fo. cxx. col. iij. L. in fine. D. per totum. Meriti in nris bonis actib. fm qd extendat et quomodo hoc fiet. fo. v. col. iij. D. ante medium vsq. in fine. et fo. cxx. col. iij. D. in fine. E. Meritum qualem actum exigit. fol. cxx. col. iij. B. Meritum ex datione spūalis elemosyne an maius sit q. ex datione elemosyne corporalis. fo. cxx. col. iij. S. in principio. Meritum ex alienis bonis an nobis accrescat et quot modis. fol. cxx. col. iij. prima. L. Meritus q. p. p. l. f. xlv. col. iij. B. Meritus quē effectū habeat. ibid. B. Meritus eadē in cōstantē virū quis sit. ibid. B. circa medium. Meritus eadē in cōstantē virū quo duplex sit. ibid. B. in principio. Miracula sanctorum diaboli atq. antichristi quomodo differēt fiant. fol. xx. col. iij. L. in fine. Misericordia dei quāta sit. fo. vii. col. iij. A. F. Misericordia qd sit. f. cxxv. col. iij. A. Misericordie quid opponat. ibid. E. in principio. Mistra tota reuerētē et deuote an a quolibet fidei vici vici ex pcepto sit audiēda. fol. cxx. col. iij. D. post mediu p totum. fo. lxx. col. iij. L. in principio. Misse neglecto in die ecclesie an per aliud opus equiualeat debet suppleri et quomodo. fo. x. col. iij. B. ad fi. Misse sacrificiū qd de causis sit deo acceptum. fo. cxx. col. iij. E. post p. n.

tabula.

Abisse sacrificiū quot genera hoīm
participant. fo. clvj. col. iij. B. in fine.
Abodestia virtus circa q̄ consistat. fo.
xxvj. col. iij. A. in principio.
Abonetā meliorē eligere: et in argētū
resolvere ut carius vendat: an sit li-
citu. fo. cxliij. col. i. B. per totum.
Abonctam malam exponente sicut
ad eos percutit: an peccent. fo. cxlj.
col. iij. B.
Abos veneris an in veritate sit: et qd
de eo sentiendum sit. fol. xix. col. iij.
B. per totum.
Abos bernēs / an sit et qd p hoc ho-
mines illudant. ibidem. B. p totum.
Abora sola an de veniali peccō faciat
mortale. f. clxxj. col. iij. F. Et qd ma-
gna mora hoc faciat. ibidem B.
Abonētes requirere ut reuelēt statū
suū post mortē: an liceat. et quibus li-
ceat. fol. xij. col. iij. F. ante medium.
Abonem fugere an liceat in xpiane
persecutione: et qm et qm non. fol. xij.
col. i. B.
Aborosa delectatio an in omni gener-
e peccati sit vitanda: et quare. folio.
clxxij. col. iij. B.
Abulter ornata i chorea q̄o sit sage-
na diaboli. fo. cxvij. col. iij. B. in fine.
Abulter an elemosinā dare possit. f.
cxviii. col. iij. B. per totum.
Abulter. cōtra expressam viri phibi-
tione in dāna elemosinā: quomodo
peccet. fo. cxlj. col. i. B.
Abulter an pētoſa debeant vestiri
fo. xxxvj. col. i. B. circa medium.
Abulterea q̄o se ornare debeant ad
cōplacendū pprijs viris: et ut ne sint
q̄s cū rjine. f. xxx. col. i. B. p totū
Abulterea viros nō hñtes: ne habe-
re volētes: nichilominus ornātes se
supplue: qm peccet mortaliter: vel ve-
nialiter. fo. xxxvij. col. iij. A. circa me.
Abulterea q̄re plus reperiant supsti-
tioſe q̄ viri. fo. xxi. col. iij. per totū.
Abulterea impregnate q̄o p̄uide-
re debeant ne homicidū cōmittant.
fo. xxiij. col. i. F.
Abulterea p̄gnātes vel nutriendes
q̄m et quomodo icumare tenentur. fo.

lio. cxv. col. iij. B.
Abulterū ornatus qualis esse debeat
fo. xxxvij. col. iij. A. per totum.
Abulterum religiosarū ornatus: qm
sit mortalis ibidē. B. in principio.
Abulterū amore capri/incarnati/als
philocapri: an necessitent ad opa ma-
la: et an abstinere nō valeāt: et quomō.
fo. xxi. col. iij. B. in medio.
Abulteribus an licet sit se colorare
propter decorē: et an membra diffor-
mia liceat decorare. fol. xxxix. col. iij.
B. per totum.
Abundē purgatio antefinale iudiciū
quare fiat et qd fiat: et per quid fiat
fol. clxxij. col. iij. B. per totum. F. in
principio. Et que loca non purgabi-
tur. F. ad finem.
Abundē purgatio quo ordine fiat. fo.
clxxij. col. iij. B. per totum.
Abutuans alteri pecuniam qua sub
certo nāno per se egeret an liceat eū
erigere i demeritatem suam: quam re-
tētis proprijs. euitaret. fol. cxlvj. col.
tertia. D.
Abutuatio quotuplex sit: et quid sit: et
vnde dicat. fo. cxlvj. col. iij. B.
Abutuatio in quibus rebus fieri ha-
beat. ibidē. F. per totum.
Abutum quomodo debeat dari. fo.
cxlvj. col. iij. B. circa medium. B. per
totum. Et que sit causa q̄ pro muris
dari de melius pōt cap. ibidē. B.
in medio. B. in principio.
Abutum dātes quot modis possint
peccare. ibidem. B. in medio.
Abutu datio qm cadit sub p̄cepto/
et quando sub consilio. fol. xlvj. col.
iij. B. per totum.
Abutum dato in quibusdā casibus est
licitū vltra valorem rei mutuate reci-
pere: nō pro mutatione: sed alia de
causa. fo. cxlvj. col. iij. B.
Abutum dato an erigi possint q̄ pecu-
nia nequnt mēsurari: ut fauor honoz
beniuolētia: et hñdī. ibidem. B.
Diligentia quomodo sit vitio-
sa: et qm mortale peccatum: et
quando veniale. fo. clxx. col. iij. B.
per totum.

tabula.

Megligētia et tepeditas etiā veniat
q̄ mala sit. ibidem. B. per totū.
Megociatio nūc t̄pis q̄o sit licita.
folio. cxliij. col. iij. B. ad finē.
Momen dei licite assumi potest mul-
tis modis. fo. xliij. col. iij. B. in prin.
Momen dei q̄ valde honorifice sit
tractandum ibidē. B. ad finem.
Momen dei vana assumptio q̄ mo-
dis fiat ibidem. B. post principium
Non assumes nomē dei tui inuani
de quo nomine hoc intelligatur. fo-
lio. cxliij. col. iij. B.
Moue adinuētiōes quomodo sint
iudicande an sint supstitioſe: vel nō.
folio. xxiij. col. i. B. per totum.
Moutarum inuētiō quotuplex sit: et
que sit licita et que non. folio. xxxvj.
col. prima. B. per totum.
Moutarum inuētiō quando sit mor-
talis: ibidem. B. per totum.
Moutarū inuētiō q̄ gñb hoīm se
magis ipliat. ibidem. B. p totum
Moutarū inuētiō quot et quib⁹ de
causis sit valde periculosa. ibidem
B. per totum.
Occidētia in dubijs: an quo
modo excusat a peccato. fo.
lio. xlvij. col. i. B. per totū.
Obediētia quotuplex sit. fol. xlvij.
col. iij. B. p totum. et inobediētia
quale peccatum sit ibidem. B.
Obediendū in quibus sit deo: et in
quibus hominibus. fo. xlvij. col. iij.
B. post principium.
Obedire subdit⁹ plato/ an in oibus
teneat. fo. xlvij. col. iij. A. in prin.
Obedire clericis i q̄bus laici teneā-
tur: et cetera. ibidem. B. in fine.
Obedire dñis secularib⁹ in quibus
teneantur subditi: et in quibus non.
fol. xlvij. col. iij. B. F. per totum.
Obduratio quid sit. fol. cxv. col.
i. A. in principio.
Oblatio quando sit in p̄cepto. fol.
xiiij. col. iij. B. in principio.
Oblatio qualis esse debeat. fo. xiiij.
col. iij. B. in principio.
Oblatio quot modis vitiat. ibid. F.
Oblatio spiritualis quid sit: et quos

modo sit offerenda. fo. cv. col. iij. B.
circa principium.
Oblationis quantitas q̄nta esse de-
beat. fo. xiiij. col. iij. B. in fine.
Oblationes nō reddentes a quibus/
et quomodo debeant puniri. ibidem
B. ante finem.
Oblationes sine proximi charitate/
an sint deo accepte. fo. cv. col. iij. B.
circa medium.
Oblatiōes p sacerdotē: quō debent
dispensari. fo. xiiij. col. iij. B. in fine.
Oblationibus qui debent vti ibidē.
B. in principio.
Obligantiū vba quō sint intelligēda
Vide in verba ambigua.
Oblatiōis viciū: mensū: et tempo-
rū an sit licita. fo. xxxvj. col. iij. B. p to-
Occasione vel sollicitatione aliquis
ad peccandum inducens. ad quid te-
nearur. fo. cliv. col. iij. B. per totum.
Occidari q̄ malū sit. fo. cxv. col. iij. B.
per totum.
Occidētia quot mala faciat. fo. lxxij. col.
iij. B. et qui sunt insistentia ocio vti
cioſo. ibidem. B.
Occidere cui liceat. fo. cxij. col. iij. B.
B. in medio.
Occidere seipsum quot modis cōſi-
gat: et q̄ magnum sit peccatum. fol.
cxij. col. iij. B. per totum.
Occidere peccatorem an sit grauius
q̄ occidere iustum. ibidē. B. in fine.
Occidens aliquem quez posset eua-
dere fugiendo. an sit homicida. ibid.
B. in fine.
Occio quotuplex sit. fo. cxij. col. iij.
B. in principio.
Occio iusta quot requirit obseruan-
da. ibidem. B. in principio.
Occisio iniusta quot modis fiat. ibidē.
B.
Occisionis mādato qd phibeat. ibidē.
B. in principio.
Occisione mādato nō occides qm
decim modis trāsgredit. fo. cxij. col.
iij. B. D. E. F. B. per totum.
Occisiones et alias lesiōes iustas mī-
ta fugere nos docēt. ibidē. A. B. B.
Occisor an sit q̄ i extrēa nēte p̄cio

tabula.

non subuenit. ibidem. **L.** in medio.
Oculi beatorum quomodo premi-
buntur. vide in visio.
Odi deus vtrū ab aliquo possit. fo.
clij. col. q. **L.** per totum.
Odire deum quid sit & quomodo sit
grauissimum peccatum. fo. ix. col. ij.
L. per totum. fo. clj. col. ij. **D.**
Odire quid possimus / et debeamus
fo. clj. col. ij. **L.** per totum.
Odiū in damnatis quomodo erit
fo. clxxvj. col. ij. **B.**
Offensio proximi quomodo fiet / & quo
modo recompensetur. quere i fratris
offensio.
Olfactus i patria quomodo perficie-
tur / et quibus in gaudio premiabitur
fo. clxxvj. col. i. **F.**
Omen quid sit & an ipso possint futu-
ra cognosci. fo. xxvj. col. ij. **pp.** p totū
Opera misericordie qd sunt. fo. clxxvj.
col. i. **A.** circa medium.
Opera seruilia quibus soluitur sab-
batiū qd sunt. fo. ix. col. iij. **B.** p totū.
Opera exteriora quomodo ab interio-
ribus originari et regulari debent. fol.
cv. col. ij. **B.**
Opera misericordie tempore necessi-
tatis taz inimicis qd amicis sub obli-
gatione sunt impendenda. fol. xcviij.
col. iij. **B.**
Opera bona viuorum per que & quo
modo descendat ad defunctos i pur-
gatorium. fo. clvj. col. i. **B.**
Operis seruilis necessitas quot mo-
dis fiet / et quomodo a peccato excu-
set. fo. lxij. col. i. **L. D. E.**
Opus virtuosum quod mereat / & ecce-
uerit de malo. fo. xcix. col. iij. **B.** cir-
ca medium.
Opus satisfactoriū quot debeat ha-
bere conditiones. fo. lxxv. co. i. **L. D.**
per totum.
Opus manuale vt sit licitū quot re-
quirat conditiones: vide in artificis.
Opus bonum vno in se continet scz
meritum et satisfactionem. fol. clvj.
col. ij. **E.**
Oratio qd sit. fo. lxxx. col. iij. **L.** post
principiū: & vnde efficacitaz habeat. ibi

dem. **E.** circa finem.
Oratio qd et quibus est in precepto.
fo. vij. col. i. **L. D.** per totum.
Oratio in ecclesia an sit vitiosa: et fru-
ctuosa: qd extra: & quot de causis. fo.
lxxxj. col. i. **E.**
Oratio diuina quomodo contineat se
ptem a quolibet fidei speranda: & pe-
tenda. fo. vij. col. iij. **B.**
Oratio super infirmum per sacerdo-
tem vel alium probate vt: an licite
possit fundi. fo. xxij. col. i. **ldh.** i fine
Oratio quibz a diabolo profit. fo. cluj.
col. iij. **A.** circa medium.
Orationis specialia loca quare sint fa-
uenta. fo. lxxx. col. iij. **L.** per totum.
Orans deum: nec animam suam pre-
parans dimittendo proximo: vel ad
deuotionem se non disponens: an me-
reatur exaudiri a deo. f. xliij. col. ij. **ldh.**
Orationem dīcam et symbolū apo-
stolorum discere negligentes: quomodo
peccent contra primum preceptum. fo.
vij. col. iij. **B.**
Orare quilibet fidelis an p perseque-
ntibus teneatur: et quomodo. fo. cvij.
col. i. **L.** per totum.
Orare quilibet fidelis pro platis ec-
clesie an teneat. f. xci. col. iij. **L. i pn.**
Orare pro defunctis an sit melius qd
pro viuis. fo. cluj. col. iij. **L.** p totum
Orare publice an liceat pro his qd su-
bitance mortui sunt. fo. cluj. col. i. **L.**
Orare an liceat pro his qui in mani-
festis peccatis decesserunt. fol. cluj.
col. i. **L.**
Orare p sanctis an licitū sit. ibid. **A.**
Ordo recte tendentie in deum in ope-
rationibus humanis ad vitam eternā
promerendam quis sit. fo. x. col. i. **D.**
Ordo in dilectione seruus qd sit.
fo. lxxxij. col. iij. **L.** post principium.
Ordo seruandus in confessione qd
sit. fo. lvij. col. iij. **L.** in principio.
Ordines ecclesie quot sint. fo. lxxv. col.
iij. **B.** i medio: & qd sit excellēti. ibid.
Originale peccati quid sit. fol. clvi.
col. i. **D.** in principio. et quomodo spo-
liant hominem omnibus virtutibus
et gratia. ibidem.

tabula

Dicitur irrationabilis
q magna sit. fo. xcviij.
co. iij. **B.** circa mediu.
Facta quod sint seruā-
da. fo. clx. col. i. **R.**
Parētes facerdotū an
hāc principes bonorū operū p eos fecerū
specialiorū mō qd aliq. f. lxxvj. co. i. **D.**
Parētes honore doce: (p^o me.
mur ex. vij. foibz. lxxxij. co. iij. **B.** **L.**
Parētes quod & i quo (D. E. F. B.
sint honorandi. ibid. **ldh.** p totū.
Parētes vota filiorū suorum an sine
peccato et quando possint reuocare
fo. xc. col. iij. **A.**
Parētes quot modis inhonoran-
tur. fol. xc. col. iij. **M.** per totum.
Parētibz filiis an ad oīa obedire
teneantur. fo. xc. col. iij. **M.** per totū.
Parētibz iuris an filiis religionē po-
terit intrare. fo. xcj. col. iij. **p.** totū.
Parētibz votū filiorū irritatū an fili-
os liceat obedire. f. xc. co. iij. **A.** pro.
Pater qre dicat de. f. xvj. co. iij. **B.**
Pater spiritualis quis sit. fo. xci. co.
iij. **A.** in principio.
Pater an sit magis diligendus ma-
tre. fo. xc. col. iij. **B.** p totum.
Pater carnalis an pfe spūali sit pl^o
diligendus. fo. lxxxvii. co. iij. **B.** i pn.
Pater an possit compellere filium ad
mīmonū. f. xci. co. iij. **p.** p totū.
Pater s quos honorare debem^o qm
plures sint. fo. lxxv. col. iij. **A.** p totū.
Paterfamilias in quot tenet subdit^o
puidere. xvj. col. i. **ldh.** in fine.
Patrimonia quot tenet filius ex fōtesu
sceptis. fo. vi. co. i. **L.** in principio.
Passio dīctū quod irā cōpelcat. fo.
c. col. iij. **L.** in principio.
Pauitas qd & q magna / et qd excu-
set a ieiunio. fo. clxxij. co. i. **L.** p totū.
Peccans cōtra vnu pceptū sit re^o
quomodo hoc intelligatur. fo. ii. co. ii.
L. post post medium.
Peccatū i die festiuo mortaliter vno
peccato: dupliciter mortaliter pec-
cat. fo. ix. co. iij. **ldh.** in principio.
Peccare ex ignorantia quomodo sit qd
iustum. fo. clxxvii. co. iij. **B.** i medio.

Peccata dimissa quomodo redire fa-
ciliantur. fo. clxxvii. co. iij. **B.** in fine.
Peccata in homine quod generentur
fo. clxx. co. iij. **F.** per totum.
Peccata quod & ppter qd sit turpiat eru-
desibilia. f. xiv. co. i. **L. D.** p totū.
Peccata clamantia in celum quot &
que sint. fo. xcvi. co. iij. **B.** p totū.
Peccata aliena que / et quot sint. fol.
ci. co. i. **B.** **L.** circa principium.
Peccata iniquorū an semp sint euellē-
da: et an aliquibus causis sint tolerā-
da. f. cvij. co. iij. **M.** p totum.
Peccata verborū ex intentione dicentis
sunt iudicanda. fo. clx. co. iij. **L.** i pn.
Peccata venalia mītra an faciūt vnu
mortale. fo. clxxv. co. i. **L.** in medio.
Peccata parentū deū vltis in filiis
visq ad quartā generationē: quomodo
intelligat. f. viii. co. i. **A.** i medio
Peccata malicia & magnitudopence
que attendatur. folio. clxvi. col. iij.
L. ante medium.
Peccati gradus qui et quot sint. vi
de in gradus.
Peccatoris meditatio qualis cē de
beat. fo. clxxij. co. iij. **D.** circa med.
Peccatores an de^o exaudiat. fol. ci vii.
co. i. **B.** post medium.
Peccatores an sint diligēdi. f. lxxxviii.
co. i. **p.** per totū.
Peccatores an se audiant. f. ciij. co.
iij. **F.** Et vtrū se diligant. ibidem.
Peccatorū relique que sint. fo. lxxvi.
col. iij. **A.** circa medium.
Peccatum mortale ad que / et ad qd
mala obliget. f. vi. co. iij. **B.** circa h.
Peccatum duodecim mala opera-
tur in homine. fo. clxxvii. co. i. **F.** **B.**
ldh. p totum.
Peccatum mortale ex nouē causis
iuste eternaliter puniunt. f. clxxv. co.
iij. **L.** per totum.
Peccatū in quo consistat. fo. lxxxvii.
co. i. **L.** in fine.
Peccatum cordis et operis quomodo
differant / et quando sunt vnum pec-
catum / et quando duo. fo. clxxi. co. i.
B. in principio.
Peccatum propriū an qd teneat ma-
x. i.

tabula

manifestare. fol. xxxiij. col. iij. E. circa medium. B.
Peccatum quot modis dicatur occultum. folio. cxliij. columna. secunda. F. post medium.
Peccatum mortale quot modis dicatur. fol. cxliij. co. i. B. circa medium.
Peccatum veniale an per mortem sit mortale: vide i. moia.
Peccatum veniale an possit fieri mortale. folio. cxliij. col. i. E. per totum. et quot modis. ibidem.
Peccatum veniale undecim mala infert. fol. cxliij. col. iij. D. per totum.
Peccatum contra naturam quid sit et quot sint eius modi et gradus. et quomodo de ipso sit predicandum. fol. cxliij. col. iij. B.
Peccatum contra naturam inter peccata carnis tribus de causis est grauius. ibidem. B. post medium.
Peccatus omne super omnia fugere debet omnis rationalis creatura. fol. cxliij. col. iij. E.
Pena ventum suppositionibus quid sit finis. fol. xvi. col. i. B. post principium.
Pena legalis facientium tempestates que sit. fol. xvi. col. i. B. in fine.
Pena damnatorum. vide in damnatorum pena.
Pena inferni consideratio an plus moueat ad dimittendum peccata quam consideratio gaudiorum celestium. fol. cxliij. co. i. D. per totum.
Penas infligere qui possint. et quomodo diuersimode. fol. xvi. co. i. B. per totum.
Penitentia quid sit. fol. lxx. col. iij. A.
Penitentia quot habeat partes. fol. lxx. co. i. in principio.
Penitentia sex de causis non est pertractanda. fol. viij. co. iij. B. post medium. fol. cliij. co. iij. B. per totum. et fol. lxxvj. col. iij. D. E. F.
Penitentia scilicet quomodo sit periculosa. fol. lxxvj. D. B. per totum.
Penitentia vera quomodo debeat esse circumstantiata. fol. lxxvj. col. iij. E. in principio.

Penitentia quomodo sit coniungenda. fol. lxxv. columna. iij. B. circa medium. B. per totum.
Penitentia finis canones imponenda que sit ipsius ventibus superstitionibus. fol. xvi. col. i. prima. B. circa medium.
Percuriones / vulnerationes / mutilationes / prohibentur. fol. xliij. co. iij. B. per totum.
Perfectus in dei delectione quomodo possit totum terre prodesse. fol. viij. co. i. A. in fine.
Peregrinatio an tenentur seimare. et quomodo. fol. cxliij. col. i. D. circa principium. vsq. ad finem.
Petrus quid sit. fol. ii. columna. i. A. per totum.
Petrus quot modis punitatur. fol. ii. co. i. B. D. E. F. B. per totum.
Petrus semper est mortale peccatum. fol. ii. col. i. B. in fine.
Petrus quid graue peccatum sit. et quid cognoscit. fol. ii. co. i. B. per totum.
Petrus an possit excusari propter deliberationem quod non sit mortale. fol. cliij. co. iij. F. per totum.
Petrus quatuor de causis est multum delectabilis. fol. ii. co. i. B. per totum.
Petrus quis sit proprie. fol. ii. co. i. B. secunda. B.
Petrus penitentia que sit. fol. iij. col. i. B. ad finem.
Petrus aliquem scienter permittere quomodo penitere debeat. fol. liij. co. i. E.
Petrus quomodo sit infamis: et non potest restitui. fol. iij. columna. prima. B. in fine.
Petrus ad consuetudinem quod sit remedianda. fol. iij. co. iij. B. per totum.
Petrus de stante quod sit curandum peccatum. fol. cliij. co. i. B. per totum.
Phisonomia quid sit. fol. xvi. co. iij. B. 33.
Phisonomie iudicio an de moribus hominum possit iudicari. 33. post principium. et a quibus sumatur iudicium correctionis: et quomodo sit iudicandum ibidem.

Tabula.

Phisonomie iudicium ex tribus reditur falsum. 33. ad finem. ibidem.
Phisum mentium est ibi agnoscere culpam ubi culpa non est: quomodo hoc debeat intelligi. fol. xvi. col. prima ultra medium secunde columnae. F. in tertia regula.
Phisum quod tripliciter sit: et que imputatione eucharistie. et que non et quomodo. folio. lxxix. col. iij. B. per totum.
Phisum anime quomodo et per que in patria perficiuntur. fol. vi. col. iij. B. circa medium.
Phisum imperitiam quingens exempla nobis suadent. fol. cxviij. col. i. B. per totum.
Phisum excessus quomodo plus nocet quam excessus cibi. fol. cxviij. col. i. A. circa medium.
Phisum dei scientia quid summe sit hominibus necessaria. fol. cliij. col. iij. E. circa medium.
Phisum obseruancia quid sit et a deo sit mandata. fol. iij. col. prima. A. per totum.
Phisum obseruatores quotumque sequatur utilitas. fol. iij. col. iij. E. per totum.
Phisum transgressores quot mala sequantur. ibidem. D. per totum.
Phisum quot de causis sint diligenter seruanda. folio. iij. columna. secunda. B. per totum. vsq. E.
Phisum quomodo finis dictam reiterationis naturalis sint hominibus data: et id eo naturaliter inclinatur ad eorum completionem. ibidem. B. in fine. E. circa medium.
Phisum quomodo perfectissime ordinant hominem ad deum. ad proximum et ad seipsum. fol. iij. col. iij. B. per totum. B. et iudez colligitur ratio quare sunt decem precepta.
Phisum ex quot alleuantur. fol. iij. col. iij. E.
Phisum quod tripliciter sit: et quomodo diuersimode ligent. fol. iij. col. iij. B. circa medium.

Precepta iuris possunt quatuor extendantur. folio. lxxix. col. iij. B. in medio.
Precepta ecclesie quomodo ligent. fol. cliij. col. iij. E.
Precepta prime tabule an possint dispensari laxari. fol. iij. col. prima. B. in medio.
Precepto de parentum honoratione quare additur premium promissio. fol. xvi. col. prima. B.
Precepto non mechaberis: que prohibentur. folio. cxix. columna. iij. B. in principio.
Precepto non furtum facies: que prohibentur. folio. cxix. columna. iij. B. in principio.
Precepto quinto: que prohibentur. fol. cxliij. col. iij. B. per totum.
Precepto octauo quid prohibeatur. fol. cliij. col. iij. A. per totum.
Precepto nono que prohibetur. fol. cliij. col. i. A. in principio. B. post medium. B. et ad que extendatur prohibitio. A. B. D. H. per totum.
Precepto decimo quid prohibetur. fol. cliij. col. iij. A. in fine. B. per totum. B. et quare hoc preceptum ponatur. ibidem.
Preceptus ecclesie quomodo sit obediendum. folio. cxix. col. i. prima. D. circa medium.
Preceptum primum ponitur littera litera. fol. iij. co. iij. B. in principio. et que et quot in eo precipiantur.
Preceptum secundum preceptum rationem ante in quid sit. folio. v. col. i. A. B. circa principium.
Preceptum de honoratione parentum quot modis transgredatur. fol. xvi. col. iij. B. per totum.
Preceptum non furtum facies. xvi. modis transgredi potest. fol. xvi. col. iij. D. per totum.
Preceptores quomodo se habere debeant ne scandalisent. fol. cxviij. col. iij. B. per totum.
Precepta que et quot sint. folio. lxxix. columna. secunda. A.

Tabula.

Prelati a subditis an possint accusari. Vide in accusare.
Prelati subditos iniuste ledentes/ aut corrigendo offendentes: an venia ab eis petere teneant/ et reconciliatio nem. fo. cvij. col. iij. **P**. per totum.
Prelati ecclesie quib⁹ sint honorandi: et quomodo. fo. xxi. col. iij. **L. D. E.** per totum: et fo. xxi. col. f. **E.** in fine.
Prelati ecclesie quod de honorant. fol. xxi. col. f. **F.** per totum.
Prelatorum status quomodo licite et moderate debet esse honestus. fo. cxxvi. col. iij. **B.**
Prelatus ecclesie quare sit obediendum. fo. xxi. col. iij. **A.** per totum.
Prelatus ecclesie in quibus tenet laici obedire. fo. xxi. col. iij. **B.** per totum.
Premium quotuplex erit in patria. fo. viij. col. ij. **D.** ad finem.
Presumptio quotuplex sit. fo. xxxvj. col. f. **A.** per totum.
Presumptio quare sit peccatum/ et qñ sit peccatum in spiritu sanctum et qñ non. fo. vii. col. iij. **F.** per totum.
Prestigium quid sit. fo. xix. col. ij. **L.** in medio.
Prestigium in genere quot modis fiat. ibidem. **D.** per totum.
Priniceps subditis quomodo puidere tenet. fo. iij. col. ij. **B.** in principio.
Priniceps quomodo debeat esse habendus in gloria: et plus ceteris fide asstruere. fo. vj. col. iij. **M.** in medio.
Prinicipi in quot tenent subditi obedire. fo. iij. col. ij. **B.** ante medium.
Proficere quid sit. fo. xliij. col. iij. **B.** in fine.
Promittens tpalia ex metu cadente in constantem virum: an teneatur soluere. fo. xlv. col. f. **J.** per totum.
Promittens aliquid facere qñ intēdit: et tamen non facit: an mentitur. fo. clix. col. iij. **A.**
Propositū bonū an aliqui obliget/ et quomodo. fo. lviij. col. iij. **M.** p totū.
Proximus noster quis sit: et quot sint nobis proximi. fol. lxxxiij. col. iij. **B.** per totum.
Pueri an in cunabulis opere demo-

num possint permutari. fo. xxi. col. ij. **E.** per totum.
Pueri quotiens eucharistia percipere possint. fo. lxxviij. col. iij. **B.** in fine.
Pueri iurare in iudicio quare nō ad nutrium. fo. l. col. iij. **B.** circa meā.
Pueris post baptismum simoniacis an debeat fructus. fol. cxxij. col. iij. **F.** per totum.
Puerpere quare plus ceteris personis infirmis/ mirabilibus apparitionibus et fantasīs verari videtur. fo. xxiij. col. iij. **F.** per totum.
Purgatorium an sit/ et quod ostendatur scriptura/ philosophia/ et exēplis. fo. cxliij. col. iij. **F.**
Purgatorium quotuplex sit. ibidē. **B.**
Purgatorium an vñ aiam citius purget alia: et vñ hoc sit. fo. cxlv. col. iij. **B.**
Purgatorium pena qñ magna sit: et quotuplex sit. ibidem. **B.** post principium. vsq; ad finem. **J.**
Purgatorium ignis quotuplex sit: et quomodo differēter purget. fo. cxlv. col. ij. **J.**
Rationis hūane quot sint actus. fo. xxxij. col. iij. **F.** circa medium.
Rationis actus quomodo per luxuriam deordinant et pervertunt. ibidē. **F.**
Rancorosi et iram dimittere nolētes qñ mali sint: et cui assimulentur. fol. cix. col. prima. **E.**
Rancor quomodo sit peccatum/ et quomodo per multa vocemur rancorem expellere. ibidem. **E.**
Rapina quomodo sit mortale peccatum. fo. cxl. col. ij. **B.** in principio.
Raptor ultra restitutionem rei ablata: an teneatur recompensare dānum quod iniuste intulit. fol. cxij. col. ij. **L.** in principio.
Recidivatio in peccatū quā remediatur. fol. lxxvj. col. f. **A. B. E.** per totum.
Reconciliatio proximo/ vel fratri fienda. quare in frater.
Redditus cū ocio habere/ an liceat. fo. lxxij. col. f. **L.** in fine.
Regula et directio omni humano rū actui que sit. fo. viij. col. f. **B.** post medium. videm ordo rectus.

tabula

Regula ad cognoscendū quādo qñ mortaliter peccat contra dilectiōes proximū. fo. lxxxv. col. ij. **B.** p. to.
Regula vna ad cognoscendū peccatū mortalitā a venialib⁹. f. xxxi. col. ij. **B.**
Regula vna p temperantia seruanda. fo. cxxvi. col. ij. **B.** in principio.
Regule doctorū ad cognoscendū peccata mortalia a venialibus. f. x. col. iij. **B.** per to. **E.** per totū. et. **F.** p to.
Regule doctorū dirigētes animum fluctuētē in viam regiam ad mādātoū dei obseruantiam/ et sunt in numero. xij. f. xj. col. i. **F.** post principium.
Regule quib⁹ mensurari debēt opera hominū/ ne supbiat: sunt quattuor. fo. xxviij. col. ij. **E.**
Religio quid sit. fo. xxiij. col. f. **D.**
Religionis ingressum impediens. an peccet. et quid teneatur facere. f. clix. col. iij. **R.**
Religionū institutio qñ fuit causa. fo. xi. col. f. **F.** circa medium. vñ. regula.
Religionū quomodo famā bonā conseruare debeant. fo. cxij. col. iij. **B.** post medium.
Religionū gracia regule et religionis elemosinas capientes: et tamen fin regulam non viuētes/ sed contra deum et regulam/ quomodo peccent. f. cxlij. col. i. **R.** post. medium.
Religionū habitum religionis potans/ et a statu pfectionis deiciens: an sit hypochrita. f. xxxv. col. ij. **B.** ibidē de clerico quocūq;
Religionū an teneat plato suo i obibus obedire. xlvij. col. iij. **L.** p totū.
Religionū an tenatur obedire prelato in his que sunt contra regulam. ibidem. **D.** per totum.
Reliquē scōp/ quōz quot de causis debent venerari. fo. xv. col. iij. **E.** p to.
Remedia cōtra superbiam et in inanē gloriā. fo. xxxi. col. iij. **B.** per totum.
Remedia contra recidivā peccati. Vide in recidivatio.
Remedia septem vitioū capitalium. Vide in vitiis b⁹ vinorum.
Restitutio cui fieri debeat. fo. cli. col. prima. **E.** per totū. et per cuius ma-

nus fieri debeat. ibidē. **F.** per totū.
Restitutio quādo fieri debeat. **B.** ibidem. **B.**
Restitutio de quofieri debeat. folio clix. col. iij. **R.** per totum.
Restitutio rei ablata in quibus casibus possit differri. fo. li. col. ij. **B.** ante medium.
Restitutio i bonis corporis quomodo sit fienda. f. cli. col. iij. **J.** per totum.
Restitutio in mutilationibus quomodo sit faciēda. ibidē. **B.** p totum.
Restitutio in bonis aie ablati/ scz morib⁹: quō sit fiēda. f. cliij. col. f. **P.**
Restitutio bōcfame in parte vel in toto ablata/ quomodo sit fienda. f. cli. col. f. **L. M. H. D.** p totum.
Restitutio quomodo et qualis/ cōtentionem pcedere debeat. fo. cxlix. col. iij. **A.** in principio.
Restituere qui tenentur. ibidem. **B.** per totum.
Restituere debēs et non habens/ qñ facere debeat p salute sua cōseruanda. fo. cli. col. iij. **B.** in medio.
Restituere famā an teneatur qñ non certe nec publice/ sed incaute et indiscrete murmurāter dicūt de aliquo audisse crimē qñ cōmisisset. fol. cli. col. iij. **M.** per totum.
Restituere quid teneatur qñ aliquem a religioe retraxit. ibidem. **R.** p totū.
Reuerētiā dei exteriori in quibus cōsistit. fo. xxiij. col. ij. in principio.
Reuerētiā deo aufert qui eucharistiam indigne manducat. folio. xxiij. col. i. prima. **E.**
Ridere an sit peccatū/ et quotuplex sit. fo. cxviij. col. iij. **B.** per totum.

Sabbati pceptū transgrediētes qñ grauiterpēccēt: et qñ de causis. fo. lx. col. ij. **F.** totum.
Sabbati pceptū quot modis violatur. folio. lx. col. iij. **A. B.**
Sabbati pceptū quomodo p mortale pceptū violat. f. lx. col. iij. **B.** circa me.
Sabbati dies quot de causis sit beatus. **T. iij.**

tabula

te virginis speciem honorem de-
putata. fo. lx. co. ij. D. per totum.
Sabbatum in antiqua lege an fuit
strictius mandatum q̄ nunc dies do-
minicus. fo. lxi. column. p̄ma. k. post
principium.
Sabbatum quot modis sanctificetur
fo. lxi. co. iij. A. per totum.
Sabbatum violant qui absq̄ legiti-
ma causa missam audire negligunt. f.
lxi. co. ij. A. in principio. idem de ser-
mone audiendo. ibidem. M. cum se-
quentibus.
Sabbatum soluendi necessitatis te-
pore quis potest dare licentiam. fo.
lxij. col. iij. B.
Sacerdos septem de causis est mul-
tum honorandus. fo. lxx. col. iij. A.
B. L. D. per totum.
Sacerdos vtilissimus est ecclesie. f.
lxx. co. iij. L. in medio.
Sacerdos siue bonus siue malus ma-
gno honore est tenendus. ibidem. D.
Sacerdos in pane et aqua ieiunans
et illo die celebrans an vini ablutio-
nem sumere debeat. fo. lxx. co. iij. A.
per totum.
Sacerdotis officium cui assimiletur
et quibus. fo. lxxi. column. p̄ma. D.
circa principium.
Sacerdos raro celebrans aut in-
digne q̄ grauer peccet. ibidem. D.
Sacerdotes occasionaliter ad pec-
candum inducentur: q̄ grauer pec-
cent. ibidem. D.
Sacerdotibus detrahentes: q̄ gra-
uer peccet. ibidem. D. post mediu.
Sacerdos leprosus an celebrare pos-
sit et quomodo. f. lxxix. c. iij. B. an
te finem.
Sacra scriptura quomodo legi debeat
fo. xi. col. f. f. circa mediu in septima
regula secundo in medio in fine.
Sacramenta ecclesie quare sunt se-
p̄tes. f. lxxii. col. iij. B. per totum.
Sacramenta vnde habeant effica-
cia. ibidem. L. per totum.
Sacramenta quare sint instituta. fo.
lxx. co. iij. A. per totum.
Sacramentoꝝ veneratio. iij. man da-

to precipitur. fo. lxxij. col. ij.
Sacramentoꝝ susceptio q̄ vtilis
sit. fo. lxxij. co. iij. L. in fine.
Sacramentis ecclesie malefici sua
instrumenta quare tangi permittant
fo. lxxij. co. iij. 3.
Sacrificium deo offerendi quomodo
lex nature dicat. f. xv. co. ii. B. p. f.
Et quottuplex sit sacrificium. ibid.
B. Et quomodo sacrificium misse sit
dignius alijs. ibidem.
Sacrificii altaris ex quibus causis
sit deo acceptum. fo. clvj. col. iij. L.
post principium.
Sacrificium altaris quomodo sup-
cinnia valeat p̄ satisfaciendo p̄ ani-
mabus in purgatorio. fo. clvi. col. iij.
L. in principio.
Sacrificium altaris quantum tollat
de pena. ibidem. L. post mediu.
Sacrificium altaris quante efficacie
sit. ibidem. f. p. totum.
Sacrilegium quid sit et qui hoc co-
mittant. fo. cxlii. col. iij. f. in p̄nci.
Sacrilegius quomodo graue et gr̄de
peccatum sit p̄pter quos. fo. cxv. col. f. f. in fine.
Sanatio aiax a deo quottuplex sit. f.
lxx. co. i. A. circa p̄ncipium.
Sancti quibus reuerentia sint ho-
norandi. fo. xij. L. in principio. et. fo.
xv. co. iij. B. post mediu. et in quibus
signis honorem dulia veneratione.
fo. xv. co. iij. D. in fine.
Sancti non canonisati an possint ve-
nerari. fo. xij. co. iij. L. in fine.
Satisfactio pro peccatis quare et quō
debet fieri. fo. lxxij. col. iij. A. p. ro.
Satisfactio de quib⁹ reb⁹ et p̄b⁹ ho-
minis fieri debeat. ibidem. B. per ro.
Satisfactio p̄ q̄ ogo fieri possit. ibid.
f. B. per totum.
Satisfactio quāto tpe et p̄ quot op̄
fieri possit. fo. lxxij. co. iij. B. p. ro.
Satisfactio p̄ q̄ opera magis fieri
possit. fo. lxxvii. col. i. B. p. totum.
Satisfactio p̄ aiab⁹ purgatorio p̄ q̄
et q̄ fieri possit. f. clvj. co. iij. A. B. L.
D. L. p. ro. et an p̄fecti maiorē capi-
ant b̄z maiorē charitatē. ibid. L. i. fi.

Tabula.

Satisfactio primo de iniuria sibi il-
lata p̄ fieri possit. fo. cxv. col. iij. B.
Satisfacere per se in vita: quare me-
lius sit q̄ per alium post mortem. fo.
clvj. col. iij. B. in principio.
Satisfacere an quis possit qui est in
peccato mortali constitutus. fo. lxxv.
col. iij. B.
Satisfacere vnius pro viuis pctōe
an possit et quot modis. fo. lxxvii. co.
iij. B. per totum. A. in me. Et q̄ nō
possit. f. per totum.
Satisfacere p̄ alio volēs q̄o debeat
eē disposit⁹. fo. lxxvii. col. iij. A. p. to.
Satisfactorum opus quale esse de-
beat. vide in op̄s satisfactorum.
Scandalū quid sit. fol. cxv. col. f. A.
in principio et quot modis possit q̄s
scandalū an. ibidem.
Scandalū quottuplex sit. f. cxv. co. ii. L.
Scandalū an sit generale vel sp̄ale
peti. fo. cxv. col. iij. L. per totum.
Scandalum quando sit peccatū mor-
tale et q̄ veniale et quando non. fol.
cxv. col. iij. B. L. f. B.
Scandalū in fama q̄o sit cauendū.
fo. clvj. col. iij. B. circa mediu.
Scandalum ne oriat vtrum bona
sint dimittenda. fo. cxvj. col. f. B. 3.
3. A. per totum.
Scandalum in quot generibus homi-
nū possit. ibidem. B. in medio.
Scandalū peccatum q̄d testabile sit.
fo. cxv. col. f. B. in principio.
Scandalū suspicio q̄o facilius nō sit
habenda. ibidem. L. in principio.
Scandalisantis quot sint pene. fol.
cxv. col. f. B. ante mediu. De scanda-
lo vitādo dātur quattuor regule. fol.
cxvj. col. iij. B. per totum.
Scientia acquisita qualem mercedē
habeat in gloria. folio. viij. col. iij. L.
in principio.
Scire quilibet que tenetur. fo. clxij.
co. iij. L. in principio. B. 3. per totū.
fo. cxv. col. iij. A. in principio.
Scripulus quid sit. fo. xj. col. f. f.
post mediu in octaua regula. Et qui
scripuli sint abiciendi et q̄o. ibidem.
in duodecima regula.

Secretum quottuplex sit et vide in
sigillum.
Sensus hoīs q̄o in patria p̄mābū-
tur. fo. clxxij. co. iij. A. p. totū et q̄o
fiet sensatio p̄ sensus in patria. ibid.
B. et quottuplex sit sentire. ibidem.
Sensus hoīs quomodo ab humani-
tate xpi tanq̄ a tocidiſſimo obiecto
satiabūtur. fo. clxxij. col. iij. f. per to-
tum. B. post principium.
Sensibilem maximam delectatio-
nē que et quot delectabunt in patria.
fo. clxxij. col. iij. B.
Serpentes p̄ vniū verbū an liceat
arcere. fo. xij. col. iij. B. in fine.
Seruile op⁹ ex necessitate fieri quot
modis cōtingat et q̄o et q̄ ex cōſat
violatōe sabbati. f. lxx. c. ij. D. L. f.
Seruile op⁹ die festiuo factū an p̄ce-
tas et modicitas excusent. fo. lxxi. co.
iij. 3. A. per totum.
Seruile op⁹ quottuplex sit. f. lxx. co. iij. 3. A.
Seruitus q̄ deo sit q̄o in nostrā ce-
det vtilitatē. fo. xj. col. iij. B. i. medio.
Sigillū secreti et p̄fessōis an sp̄ ligat
et q̄o. fo. clxxi. col. ii. B. L. per totū.
Sigilla hoīm vnde tace dūm artantia
quot sint. fo. lxxii. col. i. B. per totū.
Signū aliq̄s a deo peti an sit licitū.
fo. xli. col. iij. D. in principio.
Signum magne fidei quod sit. fo. v.
col. ii. B. post mediu.
Signū reprobōis q̄d sit v̄s i supbia
Signa exteriora sp̄bis gellis et fact⁹
cui debeat considerē. fo. lxxii. co. iij.
L. circa prin. De hoc vide in vestis.
Simulatio quid sit. fo. lxxii. col. iij.
B. circa principium.
Simulatio quottuplex sit et q̄ morta-
lis et q̄ nō. fo. clx. col. iij. B. post prin.
Simulatio q̄e sit peti. fo. lxxii. co.
iij. L. in p̄n. et q̄ sit peti. D. ad finē.
Simulatio aliq̄ an sit licita. fo. lxxv.

Tabula.

col. ij. J. per totum.
 Simulatio et hypocrisis quō diffē-
 rāt. fo. cxxv. col. ij. B. in principio.
 Simulatio equas quō sit duplex int-
 quitas. fo. xxv. col. iij. E. in fine.
 Sobrietas qd sit. cxxv. col. i. B. i. pñ
 Sobrietas bona / quō z quā querē-
 da. fo. xliij. col. iij. D. in medio.
 Societas mala qd piculosa sit : z quō
 societas pparia fuit bō petro occa-
 sio osim negādi. fo. ii. col. iij. F. an fi.
 Sol z luna quō stabunt post diē iudi-
 cij. fol. cxxv. col. i. B. post medium.
 Somnia an z quō sint signa futuro-
 rum. fo. xvij. col. i. L. per totum.
 Sōmno qd dicitur sint cause. fo. xvij.
 col. iij. B. in principio. et quō caute
 sim ea possit iudicari. ibidem.
 Sorte vti qd sit. f. xvij. col. ij. E. p. to.
 Sortibus licite vti in quot casib⁹ cō-
 tingat. fo. xvj. col. iij. D. per totum.
 Sortibus male vti in quot casib⁹ cō-
 tingat. ibidē. F. in principio.
 Species rerum an possint permuta-
 ri. fo. xx. col. iij. B. in principio.
 Speranda z desideranda quō sint a
 deo petenda. fo. vj. col. iij. B.
 Sperare in scōs et scōas privilegia-
 tas quō liceat. fo. vj. col. iij. F.
 Spes qd sit. fo. vj. col. iij. A. in pñci.
 Spes quomō cadit sub pcepto. fo.
 lio. vj. col. iij. in principio.
 Spes sup misericordia dei : z in pro-
 prijs meritis quomodo sum dari debe-
 at. ibidem. A.
 Status honestus qui sit. fo. cxxv.
 columna. iij. B.
 Status decentia quō sit conservan-
 da. fo. cxxv. col. iij. B. per totum.
 Strepitus nocturnales z certe inso-
 lentie in quibusdam domibus cōtin-
 gentes / a quo z opere cuius fiant. fo.
 xvj. col. iij. S. per totum.
 Stuprum quid sit : z stuprū pmittēs
 quid teneatur in foro conscientie. fo.
 cxxj. col. iij. B.
 Stupro quot mala eueniāt. fol. cxxj.
 col. iij. B.
 Subdit an pletos debeant accusa-
 re. Quid in accusare.

Subtilitas in corporibus gloriofis
 quomodo erit in patria. fol. cxxvj.
 col. iij. B. per totum.
 Suffragia quib⁹ prosint z quib⁹ nō
 fo. cluj. col. iij. A. per totū. L. i. med.
 D. in principio. F. in principio.
 Suffragia qua intētiōe debeāt regu-
 lari. fo. cluj. col. ij. D. in medio.
 Suffragia pro alio facta an etiā pro
 sint faciēti ad satisfaciēdū pro se. fo.
 cluj. col. ij. D. ad finem.
 Suffragia facta p pēdēs an valeāt
 defunctis. fo. clvj. col. i. B. per totū.
 Suffragia facta p multis an valeāt
 equaliter oibus. ibidē. J. per totum.
 Suffragia pnuata successiue an pl⁹
 valeāt simul factis. ibidē. Ik. per to.
 Suffragiorū valor per quattuor gra-
 dus distinguitur. fol. clvj. col. iij. B.
 per totum.
 Superbia quid sit / et quomodo per
 eam peccetur. fo. xxvj. col. iij. B. B.
 in principio.
 Superbia essentialiter in quo sit. fo.
 xxvj. col. iij. B. in principio.
 Supbia z inanis gloria differūt qua
 drupliciter. fo. xxvj. col. iij. L. per to-
 tum. fol. xxx. col. i. L. ante medium.
 fo. xxxj. col. i. B. in principio.
 Superbia quō duab⁹ virtutibus cō-
 trariatur. fol. xxvj. col. iij. L. in prin.
 Superbia prohibet. fo. iij. col. iij. Ik.
 circa finē. fol. xxvj. col. iij. A. in prin.
 Superbia qmāgnū malum sit. fo.
 xxvj. col. iij. per totum.
 Supbia quō sit reprobos euidētissi-
 mū signū. fo. xvj. col. iij. B. circa prin.
 Superbia quibus operibus se innū-
 fect. fo. xxxi. col. i. E. per totum.
 Superbia quomodo multis nocet / z
 quibus. ibidem. F. per totum.
 Supbia qm sit mortale pēnā / z qm nō
 fol. xxxj. col. ij. B. per totū. z dant de
 hoc conclusiones illatiue ex regulis
 datis de cognitione pēdōz venialius
 vel mortaliū. ibidē. J. per totum.
 Supbia in vestitū ornatu generat ex
 se multaricia. f. xxxij. col. iij. B. p. to.
 Supbia in vestitu per multa scōm
 exēpla dissuadet. fo. xl. col. i. J. p. to.

Tabula.

Superbia in vestitu exteriori est qn-
 uplex stulticia. ibidē. Ik. per totum.
 Superbie radices quōtuplices sint
 fo. xxvj. col. ij. D. per totum.
 Supbie quet / z q sint cause eā ante-
 cedētes. fo. xxvj. col. iij. B. in prin.
 Supbie que z quot sunt cōcomitan-
 tia. fo. xxvj. col. i. E. circa principū.
 Supbie qd sit spēs. fo. xxvj. col. iij.
 B. B. B. spēs q sit. ibidē. B. p. pñ. et
 qd sint eius signa. ibidē. J. p. to. S. cō-
 spēs q sit / z quō multipl⁹ errat q hac
 specie peccat. ibidē. Ik. A. p. to. Ter-
 tia spēs q sit. xvj. col. iij. A. per totū.
 Quarta spēs q sit / z quō p eā peccat.
 ibidē. xxx. col. i. L. p. to. z q ad eā redu-
 cant. L. post mediū. D. per totū.
 Supbia qd sit z q sit / z fin q vj su-
 mi z attēdi. f. xxxvj. col. i. D. L. F.
 Supbia qd sit. fo. xvj. col. i. A. B.
 in pñ. D. d. circa pñ. Et quot sit sup-
 stitionis gñā. ibidē. A. circa principū.
 Superstitiones quomodo cognoscā-
 tur. fo. xvj. col. iij. D. z ponūtur mul-
 ta superstitionum exēpla.
 Superstitiones qd graua sint pēnā. fo.
 xvj. col. iij. L. in pñ. z quō / z quib⁹ mo-
 dis sint peccata mortalia. ibidē. D.
 Superstitionū quot sint species pñ-
 cipales. fo. xvj. col. i. B. per totum.
 Superstitionū maleficia vnde sortia
 tur effectum. ibidē. F. per totum.
 Superstitionū vides / apostata sidi quō
 declarat. fo. xvj. col. i. B. ante finem.
 Suspiciō de priusuo mortale pēnā
 ex leuib⁹ z insufficiētib⁹ signis / z fir-
 miter ex hinc credens : an mortaliter
 peccat. fo. xxx. col. iij. D. post prin.
 Suspicio qd ipotat. f. xxx. col. iij. D.
 Suspicio ex qbus ptingat. ibidē. D.
 Suspiciōis quot sint grad⁹. ibidē. D.
 Accurritas an quib⁹ sit habē-
 da. vide in sigillum.
 Tactus in patria quō pfect⁹ z qbus
 rōne sui obiecti maximo gaudio pre-
 miab⁹. fo. cxxvj. col. iij. B. per totū.
 Tediū vite vnde oriat⁹ z qm sit pēnā
 fo. xliij. col. i. A. in principio.
 Tētur : deū qd sit. fo. xl. col. iij. A. p.
 totū. cū declaratione eius. B. L. D.

Tētare deū an sp sit pēnā. ibidē. A.
 Tentatio dei quōtuplex sit. fol. xli.
 col. i. B. in principio.
 Tentatio dei per quot genera hoim
 sit. ibidem. E. in principio.
 Tēstationis pgressus quō sit / z quō
 ex ea pēnā fluunt. fo. cxxi. col. iij. F.
 Tēstationū vie q sint / z quō sint ob-
 struēde. fo. cxx. col. iij. J. in pñci.
 Tentantiū deū quadruplex est gra-
 dus. fo. xli. col. iij. B. per totum.
 Tēstatio hois in mortis articulo qre
 quō / et quot de causis sit grauius.
 fo. lxxi. col. iij. A. post principium.
 Tēpestates an liceat pbiis sacris / cā-
 panay pulsationibus / z similibus res-
 pellere. fo. xvj. col. i. B. p. per totū.
 Tēpiditas qmāla sit. vj i negligē-
 Tēpiditas quō diabolo pstat si-
 duā tēdā. fo. xliij. col. iij. F. cir. me.
 Tēstificare an quis teneat aliquibus
 casibus. fol. cxxi. col. i. A. per totum.
 Tēstis tēstificādo / vñ alio offerēdo iu-
 rare volēs / qualē scientiā hēc debeat
 sup re ipsa de qua iurare debeat. fol.
 cxxi. col. iij. B. B. J. per totum.
 Tēstimonium an licite pōt fieri de his
 que alicui in secreto sunt cōmissa. fo.
 cxxi. col. iij. B. L. per totum.
 Tēstimonium flm an sit mortale pēnā.
 Tēstauri inuenti / an sint retinēdi / et
 quō. fo. cxxi. col. i. J. per totum.
 Timor in genere an excuset a pecca-
 to. fo. xli. col. iij. Ik. per totum.
 Timor quando mortale peccatū sit.
 ibidem. A. per totum.
 Tristitia qd sit. f. xli. col. iij. A.
 Tristitiade alieno bono quōtuplex
 sit. fo. ci. col. iij. L. D. per totum.
 Tristitia de bono diuino qm sit pñ⁹
 motus / qm veniale pēnā / z quō mor-
 tale. fo. xliij. col. i. D. E. per totum.
 Tristitie quot sint radices et cause.
 ibidem. B. per totum.
 Turpia z inhonestia que sint occultā-
 da. fo. xli. col. i. B. in medio.
 Venditio z emptio quot requi-
 te. fo. cxxi. col. iij. L. circa mediū. E.
 per totum. F. in principio.

Tabula.

Uenditio et emptio quomodo secundum naturam
lem et diuina legem requirant equalita-
tem et finem que iustum precium in ipsis sit
sumendum. fo. cxiij. col. i. B. l. k.
Et que estimatio sit sequenda. l. k.
Uenditionis et emptiois quod debeat esse fi-
nis iustus. fo. cxiij. col. iij. A. p. totum.
Uenditor antequam dicere defectum vel
viciū rei vendende. ibidem. B. per totum.
Uenditio et emptio quotuplex pos-
sit fieri fraudatio. ibidem. B. in princi-
pio. Uendere re cartā quod sit emptio an liceat:
et in quibus casibus. fo. cxiij. col. iij. F.
Uenditor quod diuersum lucrum dicitur ca-
pere. fo. cxiij. col. iij. B. circa medium.
Ueniale peccatum. vide in peccatum.
Uerba contumeliosa proferre quod sit
peccatum mortale aut veniale aut nullum.
fo. xcviij. col. i. L. in principio.
Uerba opprobriosa quod mali effectus
sint generantur. fo. xcviij. col. iij. B. p. me.
Uerba ambigua quod sunt intelligenda.
fo. cxiij. col. i. L. post medium.
Uerba vel facta occasione scandalizandi
ducenda quod moris sunt. fo. cxiij. col. i. L.
Uerbi detractum quod sit veniale aut
mortale. fo. cxiij. col. iij. F. post princi-
pio.
Uerbum dei quare efficacie sit. fol.
xcviij. col. iij. B. ante finem.
Uerecundia quod sit. fo. xlv. col. iij. F.
Uerecundia quod sit / et quod de causis
laudabilis. fol. xlv. col. iij. L. p. to. Et
p. oppositum in uerecundia quot de cau-
sis sit vituperabilis. ibidem. F. in princi-
pio.
Uerecundia quod sit mortale peccatum aut
veniale. fo. xlv. col. iij. B. per totum.
Uerecundia bona quod sit. ibidem. B.
Uerecundia bona in quibus reperitur.
ibidem. B. F. in principio.
Uerecundia mala quid sit. fo. xlv. col.
iij. B. in principio.
Uerecundia mala in quibus reperitur.
fo. xlv. col. iij. B. per totum.
Uerecundia mala quot habeat radi-
ces. ibidem. B. in fine.
Uerecundia quot remedium dicitur expella-
tur. ibidem. B. per totum.
Ueritas conscientie quid sit / et quod
sit in uiuentibus et in damnatis. fol.
clxx. col. i. L. per totum.

Ueritas conscientie quotuplex sit.
ibidem. L. per totum.
Ueritas peccatorum deferre an sit pecca-
tum. fo. cxiij. col. i. L. per totum.
Ueritas uane et turpes / vel superflua
omamenta: an propter consuetudinem si-
ne graui peccato possint deferri. fol.
cxiij. col. iij. B. circa medium.
Ueritas muliebri an uir possit uti / et eod-
em. fo. cxiij. col. i. D. per totum.
Ueritas exterior quod interioris animi
deesse indicium. fo. cxiij. col. iij. B.
Ueritas preciose an possint pstrui in di-
gnitate. fo. cxiij. col. i. D. p. totum.
Ueritas humilis delatio an sit uirtus
sa opatio. fo. xl. col. i. L. et quibus pro-
nis et quibus modis. l. k. per totum.
Ueritas peccatorum quot generibus ho-
is et quod finis magis et minus admittit.
fo. cxiij. col. iij. F. per totum.
Ueritas curiositas quod humanum studio
fuit excogitata / et quod nunc distat a pri-
mariis uisitationibus. fo. cxiij. col. i. B.
Ueritas textus / p. inuictor quod fuit.
fo. cxiij. col. iij. B. post principium.
Ueritas exterior an et quod p. rutes ac-
quirunt. fo. cxiij. col. iij. B. in fine.
Ueritas per excessum aut defectum
pungit. xij. modis peccati. fo. cxiij.
col. iij. B. l. d. per totum.
Ueritas humilis quod quidam impu-
gnant / et rationes eorum soluntur. fo.
xl. col. iij. B. per totum.
Ueritas superbia cui assimilatur.
Uide in superbia.
Ueritas ad patriam celestem que sit. fol.
vi. col. iij. B. post medium.
Ueritas in mandatis dei obseruari.
da. fo. xl. col. i. F. post principium.
Ueritas uictor durior est etiam naturalis-
ter mandatorum obseruantia propter
quing. fo. xl. col. iij. F. in principio.
Ueritas capitalia quare aliqua dicant.
fo. cxiij. col. iij. B. circa medium.
Ueritas quare sensualibus hominibus ap-
paret. uirtutibus dulciora / et quot
et quibus causis. fol. xl. col. iij. F. a me.
Ueritas ad finem.
Ueritas repemere quod possim / et p. que
media. fo. cxiij. col. i. L. post medium.

tabula

Ueritas ueritas quod quis in se tū
haber / an et quomodo peccet. folio.
cxiij. col. iij. B. in principio.
Ueritas potatione quod multa reprehē-
denda ceciderunt. fo. cxiij. col. iij. D.
Ueritas abusus sumptuum. viij. mala idu-
cit. ibidem. L. per totum.
Ueritas opprobria vel seducēs quod te-
neat / fo. cxiij. col. iij. B. l. p. n.
Ueritas an peccatorum sint ornande
folio. cxiij. col. iij. B. per totum.
Ueritas in patria an et quod humani-
tati chulsi erunt propinquiores. fo.
cxiij. col. i. D. ad fines.
Ueritas actus que sunt conditio-
nes. fo. vi. col. i. l. k. post medium.
Ueritas quibus modis sunt acqren-
de. fo. cxiij. col. iij. B. post principium.
Ueritas quomodo differenter sint
in anima / et in actibus exterioribus.
fol. cxiij. col. iij. B. in principio.
Ueritas mediū quod sit sumendum
folio. cxiij. col. i. B. in principio.
Ueritas habens pfectū / et habens
uirtutē in pfectū / vel carēs uirtute
quod differenter possint eundē actū
agere. fol. vi. col. i. l. k. post principium.
Ueritas inuisibilis et pceptibilis p. n.
quod p. n. actur. fo. cxiij. col. iij. L. p. to.
Ueritas dei quotuplex sit / et quod sint uir-
tutes. fo. cxiij. col. iij. B. circa princi-
pio.
Ueritas si i. glia quod seque ad mai / B.
torem amorē in via. fo. viij. l. p. to.
Ueritas p. q. i. p. n. / q. non sit p. n.
eta. fo. viij. col. iij. B. post principium.
Ueritas humanitatis xpi que gaudium af-
fert. fo. cxiij. col. iij. B. p. to.
Ueritas brōp quod et ex quibus erit maxie
gaudiosa. fo. cxiij. col. iij. L. D. p. t.
Ueritas nocturnales spirituum quod moris
cōtingere possint. fo. xx. col. i. B. p. t.
Ueritas in speculis maleficor / q.
modo illusione sint. xij. columna. ii.
Ueritas fortitudo quod (F. p. to.
sint false. fo. cxiij. col. iij. B. per totum.
fo. xx. col. iij. B. circa principium.
Ueritas sacra / an sit sacramentū ne-
cessitatis. fo. cxiij. col. iij. L. per to-
Ueritas quibus sit dāta. fo. cxiij. col. i.

Ueritas in medio. et quod sit dāta. ibidem. B.
Ueritas an sit utianda in eadē egrit-
tudine. ibidem. m. B. post medium.
Ueritas extreme quot sint effectus
et utilitatis. fo. cxiij. col. iij. A. p. totum.
Ueritas sacramentū quibus sit in-
struitum. fo. cxiij. col. iij. in principio.
Ueritas negligens uoluntarie: an
et quomodo peccet. fo. cxiij. col. iij. B.
ad finem.
Ueritas quod debeat esse dispositio
ibidem. B. per totum.
Ueritas an debeat qui rōtis uisum p.
didit. ibidem. A. circa medium. B.
circa finem.
Ueritas uirtutis qualis esse debet
fo. vi. col. iij. B. circa medium.
Ueritas an irritari aut dispēdari aut cō-
mutari possint / et p. quos. fo. cxiij. col. iij.
Ueritas fractio propria autoritate abs-
que rōtis nōtā: an semp sit peccatū
sa. lviij. col. i. B. in medio.
Ueritas liciti et cōpleti quot sint cōdi-
tiones. fo. lviij. col. i. A. B. L. p. totum.
Ueritas aliquid faciens quod aliquid
faceret / an ex hoc meretur. fol. lviij.
col. iij. F. per totum.
Ueritas an requirat deliberationē
fo. lviij. col. iij. B. circa principium.
Ueritas quid sit. fol. lviij. collum. l.
A. in principio.
Ueritas cōditiones. Uide in conditio.
Ueritas cui proprie fieri debet. fol.
lviij. col. iij. B.
Ueritas an magis obliget iuramen-
to. fo. lviij. col. iij. B. per totum.
Ueritas an semp obliget ad obseruan-
tiam. ibidem. B. per totum.
Ueritas sub conditione emissum / an
obliget uocentem. ibidem. B. p. to-
tum.
Ueritas sub conditione inhonesta fa-
ctum / an sit obligatorum stante con-
ditione. ibidem. B. per totum.
Ueritas sub conditione factum / et cō-
ditione propter culpam uocentis si
implet / an sit obligatorum. ibidem.
B. p. to. per totum.
Ueritas sub iuramento / an et quomodo
obliget. fo. lviij. col. iij. A. per totum.

tabula

Notum quomodo obligat ad rem pos-
sibilem solum. ibidē. B. in principio.
Notum de abstinentia carnum: an
ad medici mandatu lapari debeat.
fo. lxx. col. ii. S.
Notum in deliberatu relaxans ppa
autoritate: an mortalr. peccet. ibidē.
Quous castitate: et fornicas. quōdū
pliciter peccet. ibidē. A. post mediu.
Quōd an sit expe. dēs. f. lvi. co. iij. B.
Quouere quomodo sit actus latrie. fol.
lvij. col. iij. E.
Quouere an liceat qd omne votuz vo-
uendū velit voce vel scripto expime-
re. fo. lxx. col. ii. S. per totum.
Quoto aliquid facere an sit meli⁹ qd si
ue voto. fo. lvi. co. iij. E. per totum.
Quota circa quē cōmittat. fo. cxlvj.
col. ii. B. circa principium.
Quotari quōd multis modis peccent
f. cxlvj. co. iij. B. A. B. H. L. p. r.
Quotarius ad que teneat. ibidem. B.
Quotandi quomodo multi sunt mōi
ibidem. B.
Quotura in sanctis in patria an ap-
parebunt: et quare: et quomodo gloriofa
apparebunt. fo. lxxvj. co. iij. S. per
to. capt. viij. A. in medio.
Quotem an quis pl⁹ diligereteneat
qparētes. f. lxxvj. co. iij. B. p⁹ me.
pū humanitas quomodo erit.
causa excellētissimi gaudij
B. beatorū. et saturitas obis
etna oīm sensuū beatorū
fo. cxvj. co. iij. E. S. B. p totum.
Quotago aie peccatrici quo-
modo de pingui debeat. fol.
clxxvj. co. iij. B.
Quotagines quot de causis inuēre sūt.
fo. xv. co. iij. D. in principio.
Quotaginu vsus quare admittitur i ec-
clesia: cū in veteri testamento repiaf
vetitus. f. xv. col. iij. B. i fine. L. p. f.
Quotaginis vana gloria et iactantia quōd
differentes ex eadem radice oriānt.
fo. xxxvj. col. iij. A. fere. per totum.
Quotaginis quot modis accipatur. ibi-
dem. B.
Quotaginis cōmuniter dicta et simila-
tio quōd idem sint. vide in simulatio.

ypocrisis proprie dicta quid sit. folio
xxxvj. col. iij. E.
ypocrisis quod includat i se ibis. E.
ypocrisis propria in quot et quibus
personis reperitur. fol. xxxvj. col. iij.
iij. S. per totum.
ypocrisis proprie dicta an semper sit
peccatuz. ibidē. E. post mediu. et quōd
cognoscat an sit peccatū mortale vel
veniale. ibidē. R. per totū. L. in pri.
ypocrisis quomodo sit periculosa et
valde nociua. fo. xxxvj. col. iij. L. p⁹
principium. vsqz ad finem.
ypocrisis quid sit. ibidem. E. in me-
dio et quōd cognoscat. B. per totum.
ypocrisis quid sit: et an sit peccatū. fo.
xxxvj. col. iij. B. per totum.
Quotus domus dei quomodo et
in quo debet haberi. fo. cxvj.
col. i. B. per totum.
Quotus quod de causis nō sit euellen-
da. f. cxvj. co. ii. B. p to.

¶ Finis tabule.

